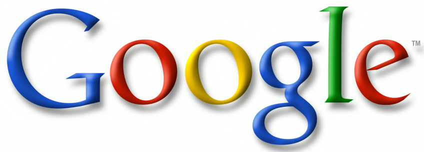
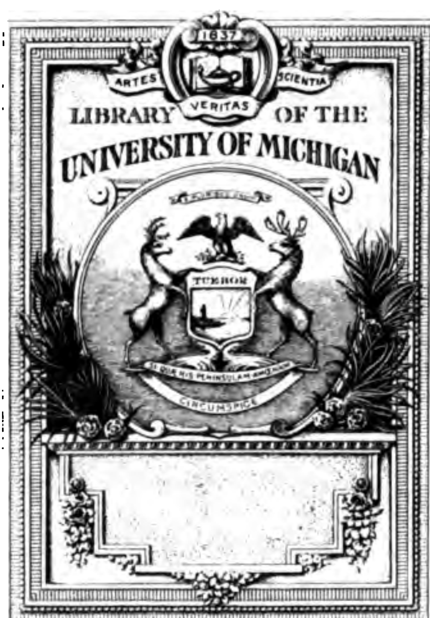

Google

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM
CIRCUMSPICE

BIJDRAGE

TOT EEN

MIDDEL- EN OUDNEDERLANDSCH

WOORDENBOEK.

BIJDRAGE

TOT EEN

MIDDEL- EN OUDNEDERLANDSCH

WOORDENBOEK.

UIT VELE GLOSSARIA EN ANDERE BRONNEN BIJEENGEZAMELD

DOOR

Anthonie Cornelis

A. C. OUDEMANS, Sr.

Eerste Deel.

A.—B.

LEIPZIG, T. O. WEIGEL.

ARNHEM, H. W. VAN MARLE. 1870.

BRUSSEL, C. MUQUARDT.

Onze wit is gheweest zelf daar aan iet te leeren; zijn wy andren nut of behulpelijck met zulx, dat is ons lief; isser iemand, diet namaals verbetert, dat waar ons noch liever.

Rederijck-Kunst, uytghegheven by de Kamer in Liefd' Bloeyende, t' Amstelredam, 1587, bl. 4.

AAN

Dr. M. DE VRIES,

HOOGLEERAAR TE LEIDEN,

UIT ACHTING EN VRIENDSCHAP

OPGEDRAGEN.

VOORBERICHT.

Het is eene bekende zaak, dat er, sedert eenige jaren, voor onze taal- en letterkunde een nieuw licht is opgegaan, eene verrassende ontwikkelings-periode is aangebroken, een ernstige arbeid door vele taalgeleerden is in het leven geroepen, en dat, door eene krachtige inspanning tot onderzoek, vele belangrijke en treffende resultaten zijn verkregen.

De Middel- en Oudnederlandsche taal werd tot een hoofdpunt van studie verheven, zij werd in den leercursus der Hoogere Burgerscholen, en onder de leervakken voor het Hooger Onderwijs opgenomen, en weldra werd algemeen ingezien, dat een groot gedeelte onzer tegenwoordige taal, dat nog in nevelen gehuld lag, zonder de hulp dier oudere taal, niet tot klaarheid zou kunnen gebracht of opgehelderd worden, en dat de ware kracht en beteekenis van vele woorden, woordvormen, wendingen, wijzigingen, uitdrukkingen en dialektvormen achter den sluier van onzekerheid zouden verborgen blijven.

Veel, zeer veel is er reeds gedaan om tot de kern der zaak door te dringen, om moeilijkheden te vereffenen, om duistere punten op te helderen, en om nieuwe grondslagen voor de taalwetenschap te leggen, waardoor men eindelijk tot de volle overtuiging gekomen is, dat, zonder de beoefening van de taal onzer voorouders, die onzer tegenwoordige taal voor een groot gedeelte vruchteloos zal zijn.

Ik herhaal het, vele bouwstoffen tot eene grondige studie der oude taal zijn reeds opgezameld, maar zij liggen hier en daar verspreid, en de jeugdige beoefenaar vooral ziet zich dikwijls bemoeilijkt in het opsporen van de beteekenis van eenig woord, omdat hij meestal daartoe vele glossaria, en dan somtijds nog te vergeefs, moet opslaan, om zijn doel te bereiken. Deze moeite, die vaak veel tijd vereischt, is voor den zoekende dikwerf ontmoedigend, en geheel onoverkomelijk voor hem, die niet in het bezit is van de vele werken, waarin die taalschatten voorkomen.

Ter wegneming dezer zwarigheid, en dus tot het bevorderen der

Oude-taalstudie, dacht ik het niet ongeschikt, ondoelmatig of overbodig, hoe onvolkomen mijn arbeid ook wezen moge, den woordenschat, dien ik gedurende eene lange reeks van jaren alphabetisch verzameld heb, als eene bijdrage tot een Middel- en Oudnederlandsch Woordenboek in het licht te geven.

Deze bijdrage is dus niet aan te merken als een volledig woordenboek, want in elk nieuw werk, tot de oude letterkunde behoorende, treft men telkens nieuwe woorden aan, die ons overtuigen, dat er nog vele jaren zullen en moeten verloopen, eer men aan zulk een woordenboek zal kunnen denken.

Ik heb mij niet ten doel gesteld om de woorden etymologisch te behandelen, of mij in taalkundige beschouwingen te verdiepen, daar mijn oogmerk slechts is, om door mijn voorraad van verzamelde woorden, de tijdroovende moeilijkheid van het opzoeken in de vele voorhanden zijnde glossaria onnoodig te maken, en daardoor mede te werken tot de beoefening eener grondige taalkennis en der Oude Schrijvers.

Men make dus geene vergelijking tusschen deze bijdrage en het begonnen meesterstuk van Dr. DE VRIES; *ik bedoel zijn Middelnederlandsch Woordenboek. Dit niet genoeg te roemen werk is, door de bewerking van het Woordenboek der Nederlandsche taal, sedert* 1865 *niet vervolgd, maar elk, die de hooge waarde dier weinige bladen recht weet te schatten, zou het zeker met mij zeer betreuren, als deze arbeid, de vrucht van* 30 *jaren onderzoeks, niet werd voortgezet, en wij hopen en wenschen, dat, door meerdere hulp aan zijn Hooggeleerde toegevoegd, hij nog eenmaal bij machte zal zijn, dezen hoogstbelangrijken arbeid, het lievelings-voorwerp zijner studie, te vervolgen.*

Gaarne zou ik, tot meerdere volmaking, nog eenige jaren aan die verzameling besteed hebben, doch mijn leeftijd en mijne wankelende gezondheid waarschuwen mij, de uitgave niet uit te stellen, want de kunst is lang, maar het leven is kort.

Van tijd tot tijd heb ik woorden ontmoet, waarvan de beteekenis mij duister was. Ik had die achterwege kunnen laten, dewijl ik toch geene de minste aanspraak op volledigheid maak, doch de zucht, om zoo veel te geven als mij doenlijk was, deed mij besluiten mijne hooggeachte vrienden Prof. DE VRIES *en* Dr. DE JAGER *daaromtrent te raadplegen.*

Eenige dezer woorden werden met de meeste welwillendheid door gezegde geleerden verklaard, en de overigen aan corruptie in den tekst toegeschreven. Voor deze vriendschappelijke hulp betuig ik beiden mijnen oprechten dank.

De aanhalingen uit de kantteekeningen van den Statenbijbel zijn wij

verschuldigd aan den ijver van D[r]. DE JAGER, *die daarvan eene verklarende woordenlijst heeft in het licht gegeven, te vinden in zijne Latere Verscheidenheden.*

Ofschoon men de werkwoorden, samengesteld met de bijwoorden aan *en* af, *in hunne verschillende vormen,* aen, an *en* ane, af, ave *en* of *gewoonlijk allen onder den eersten vorm geplaatst vindt, heb ik echter, tot gemak in het opzoeken, de alphabetische opvolging behouden.*

De woorden, die vaneengescheiden of aan elkander verbonden voorkomen, zijn getrouwelijk naar de teksten gevolgd.

De volgorde van mijn alphabeth is als die, welke in de Wdbb. op BREDERO *en* HOOFT *voorkomt, waar de reden voor die schikking is opgegeven. Zij is als volgt:*

a.
ae = aa.
b.
c zacht.
d.
e.
f.
g = ch = gh.
h.
i = y.
j.
k = c hard = ck als sluitconsonant.
kk = ck = cq.
ks = x, kst = xst.
kw = qu.
l.
m.
n.
o.
oo = oe, als de e tot verlenging der o dient.
p.
r.
s = z.
t = th.
u.
v.
w.

Ik moet hier nog aanmerken dat, als eene vocaal tot verlenging eener andere dient, zoo als de e *of* i *achter de* a, *de* e *of* i *achter de* o, *enz. zoo als in* aen *en* dair, oec *en* voir, *zulks eenige moeilijkheid in de plaatsing veroorzaakt. Zoo veel mijne aandacht mij getrouw zal zijn, zal ik die woorden op de verdubbeling der eerste vocaal plaatsen. Men zoeke dus de woorden met* aen *niet op de* ae *maar op de* aa *en zoo ook is het met de overige verlengde vocalen gelegen. De* sc *komt menigmaal als* sch *voor. Beiden nemen dus de zelfde plaats in het alphabeth in.*

Een supplement zal die woorden bevatten, welke, na het afdrukken der bladen, mij nog zijn voorgekomen.

ARNHEM, Augustus 1869.

DE VOORNAAMSTE VERKORTINGEN ZIJN DE VOLGENDE:

Alex. = Alexanders Geesten, door Maerlant, uitgegeven door SNELLAERT, 1861.

Bart. Werk. = Bartas Werken, door ZACHARIAS HEYNS, 1621.

Beaum. Ged. = Gedichten van Simon de Beaumont, uitgegeven door TIDEMAN, 1843.

Bed. v. d. Miss. = Bedienisse van der Missen.

Belg. Mus. = Belgisch Museum, door WILLEMS, 1837—1846.

Bibl. = Bibliotheek van Middelnederlandsche Letterkunde, onder redactie van Mr. H. E. MOLTZER.

Blomm. Theo. = BLOMMAERT, Theophilus, 1836.

Blomm. Oudvl. Ged. = Blommaert, Oudvlaemsche gedichten, 1838—1851.

Brab. Yeest = Brabantsche Yeesten, uitgegeven door WILLEMS, 1839.

Brand. = Reis van St. Brandaan.

Br. = Brieven van Hooft, uitgegeven door Dr. VAN VLOTEN, 1855—1857.

Br. Gher. = Broeder Gherard, Natuurkunde van het Heelal, 1847.

Deck. Rym. = Jeremias De Decker, Rym-Oeffeningen, uitgegeven door SIDEK, 1726.

Doctr. = Dietsche Doctrinale, uitgegeven door Dr. JONCKBLOET, 1842.

Eleg. = Elegast.

Fasc. temp. = Fasciculum temporum, 1480.

Ferg. = Ferguut.

Flor. ende Bl. = Floris ende Blancefloer, uitgegeven door HOFFMANN VON FALLERSLEBEN, in zijne Horae Belgicae, D. III, 1836.

Focq. W. = Focquenbrochs Werken, 1709.

Gest. Rom. = Gesta Romanorum.

Grimb. Oorl. = Grimbergsche Oorlog, met aanteekeningen van C. P. SERRURE, 1852.

Gr. V. G. = Groebe, Verscheidene Gedichten, 1827.

Groot, Bew. = Huigh de Groot, Bewijs van de waerachtige Godsdienst, 1652.

Guic. = GUICCIARDYN, Belgicum, vertaald door KILIAAN 1566, vermeerderd door Montanus, 1648.

H. A. = HALBERTSMA, Aanteekeningen op het 4e deel van Maerl. Sp. H., uitgegeven door het Instituut, 1851.

H. N. = HALBERTSMA, Letterkundige Naoogst, 1840—1845.

Handel der Am. = J. B. HOUWAERT, Handel der Amoureusheyt, 1621.

Heim. der Heim. = De Heimelijkheit der Heimelijkheden, uitgegeven door CLARISSE, 1838.

Hor. Bel. = Horae Belgicae, door HOFFMANN VON FALLERSLEBEN.

Inf. = Informacie up den Staet Faculteit ende Gelegentheyt van de steden ende dorpen van Hollant ende Vrieslant, 1866.

Inl. t. d. H. R. = Inleiding tot de Hollandsche Rechtsgeleerdheid, 1631.

Yst. Bl. = Der Ystorien Bloeme.

Joncbl. Spec. = Dr. JONCBLOET, Specimen.

Kil. = Kiliaan, uitgegeven door VAN HASSELT, 1777.

Clerk u. l. L. = Clerk uit de laage Landen, uitgegeven door VAN MIERIS, 1740.

Kl. v. O. = Klucht van Oene, door JAN VOS, 1662.

Cl. v. Pl. = Cluyte van Playerwater, uitgegeven door F. H. MERTENS, 1838.

Constth. Juw. = Constthoonende Juweel, 1607.

Coornh. Od. = COORNHERT, Odyssea, 1606.

Coornh. Geb. = COORNHERT, Gebruyck ende Misbruyck, enz. 1585.

Kort Chr. = Kort Chronykje van Holland, achter den Clerk.

KR. M. Sp. = KRUL, Minne-Spiegel ter Deugden, 1640.

Lanc. = Lancelot van Lac, uitgegeven door Dr. JONCKBLOET, 1846.

Lsp. = Der Leken Spiegel van 1330, uitgegeven door Dr. M. DE VRIES, 1844.

Lev. v. St. Fr. = Leven van St. Franciscus, uitgegeven door J. TIDEMAN, 1848.

Lev. v. Jez. = Leven van Jezus, uitgegeven door G. J. MEIJER, 1835.

Lev. v. St. Chr. = Leven van St. Christina, uitgegeven door BORMANS, 1850.

Lev. v. St. Am. = Leven van St. Amand, uitgegeven door BLOMMAERT, 1842—1843.

Limb. = Roman van Heinric ende Margriete van Limborch, uitgegeven door Mr. L. PH. VAN DEN BERGH, 1847.

M. v. N. L. = Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde, te Leiden.

Maerl. Sp. H. = Maerlant, Spieghel Historiael.

Meyer. = Meyer Woordenschat, uitgegeven door E. W. CRAMERUS, 1805.

Mloep = Der Minnen Loep, uitgegeven door P. LEENDERTZ, 1845.

Nat. Bl. = MAERLANT, Der Naturen Bloeme, uitgegeven door BORMANS, 1857.

Nijh. Bijdr. = NIJHOFF, Bijdragen voor de Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde, 1837—1856.

Nijh. Bijdr. N. R. = NIJHOFF, Bijdragen, enz. Nieuwe Reeks, 1861.

Nijh. Ged. = NIJHOFF, Gedenkwaardigheden van Gelderland, 1830.

O. N. Spr. = Oude Nederlandsche Spreuken, uitgegeven door G. J. MEIJER, 1836.

Parton. = Partonopeus und Melior, uitgegeven door MASSMANN, 1847.

Pass. Som. = Passionael Somer-Stuck, 1489.

Pass. Wijnt. = Passionael Wijnterstuck, 1480.

Pl. = PLANTIJN, Schat der Neder-duytscher Spraken, 1573.

Rein. = Reinaert.

Rymb. = Van Maerlant, Rymbybel, uitgegeven door J. DAVID, 1858—1859.

Roem. Vissch. Z. P. = ROEMER VISSCHER, Zinnepoppen.

Ruusbr. Tab. = Ruusbroec, Gheesteleken Tabernacule, door J. DAVID, 1858.

Ruusbr. Brul. = Ruusbroec, Gheesteleker Brulocht, door J. DAVID, 1869.

Sgl. v. Jher. = Seghelyn van Jherusalem.

Scr. Bat. = Scriverius, Beschrijving van out Batavien, 1612.

Smeken, Tspel. = SMEKEN, Tspel van den Heiligen Sacramenten van Nyeuwervaert, uitgegeven door Dr. VERWIJS, 1867.

Sp. Hertsp. = SPIEGHEL, Hertspieghel.

Sp. v. S. = Spieghel van Sassen, van alle keyserlijke rechten, 1505.

Sp. der Volc. = Spieghel der Volcomenheit. HS. van de M: v. N. L.

U. W. = Uitlegkundig Woordenboek, op de werken van HOOFT, uitgegeven door het Instituut.

Vad. Mus. = SERRURE, Vaderlandsch Museum.

V. L. = Mr. VAN LENNEP.

V. VL. = Dr. VAN VLOTEN.

Velth. Sp. H. = VELTHEM, Spieghel Historiael, uitgegeven door LE LONG, 1717.

Walew. = Walewein, uitgegeven door Dr. JONCKBLOET, 1846.

De overige verkortingen behoeven geene verklaring.

VERBETERING.

Op bl. 130, reg. 3 v. o. *staat*: Dien ik meen wel te weten. *Lees*: die, zoo meen, wel weet.

A.

A. Voorvoegsel van ontkenning, gelijkstaande met ons voorvoegsel *on*, zoo als in *amachtich*, voor *onmachtig.*

Aa. *Water.* MEYER en BILDERDIJK.

Aadem (By) houden. *Rekken*, *verlengen.* Wdb. op HOOFT.

Aefruy. *Averuit*, *averoen.* Aefruy als een meester seyt, gemenget mit smout, trect uten leeden doornen of ander hout, dat daer in steket. Twijspraeck der Creaturen, dyalogus 28.

Aafsch. *Verkeerd.* MEYER.

Aafschelyk. *Verkeerdelijk.* MEYER.

Aafsches hands. Met eene verkeerde hand. MEYER.

Aaft. *Echt*, *huwelijk.* MEYER.

Aaft-zwaard. *Echt-zwaard.* MEYER.

Aechdochten. *Holen.*

Men seget oec dat si plien
Te wonen in die aechdochten.
MAERL., Alex. B. vij, vs. 860.

Aeghe. *Eiland.* KIL.

Aegsteen. *Barnsteen*, *amber.* PL.

Aagt. *Echt*, *huwelijk.* MEYER.

Aeysel. *Unster.* KIL.

Aakelyk. *Akelig.* Wdb. op HOOFT.

Aakelykheit. *Akeligheid*, *naarheid.* Ibid..

Aecker. *Koperen pan of bekken.* KIL.

Aecker. *Eikel.* KIL.

Aax, aex. *Bijl*, *akst.*

Doe wart die man rike ende fel,
Ende sloech tserpent met ere aex.
Esopet, fab. 84.

Beide met aexen ende met swerden,
Sloegen si ne daer ter eerden.
VELTH. Sp. Hist. f°. 164.

Zie nog VELTH. Sp. Hist. f°. 224. VAN MAERL. Rijmb. H S. f°. 119, b. en Reinaert, door Dr. JONCKBLOET, vs. 701.

Aexe. *Ekster.* KIL.

Aecksteen. *Barnsteen*, *amber.* KIL.

Aeckster. *Ekster.* KIL.

Ael. *Schoenmakers els.* KIL.

Ael. *Bier.* Wdb. op HOOFT.

Ael. *Laatste*, *uiterste.* KIL.

Aeldinc, aeldinge. *Erfgenaam bij vermaking*, onderscheiden van *hoir* of *oir*, dat erfgenaam bij de wet beteekende.

> Dat die rechtzweere, dierc was bleven,
> Beede van der moeder ende van den vader,
> Die helt heffen zoude van algader
> Van goede voren ute, ende dan
> Int ander, kint kint gelike, voort an
> Jeghen die andre aeldinghe
> Heffen sine rechte deelinge.
>
> Berymde Wetsverklaringen van Brugge, vs. 174.
> Zie Belg. Mus. D. VIII, 270.

Aeldinc, aeldinge. *Erfgenaam*, doch meer in den zin van *kind*, *nakomeling.*

> Hierom souden wi keitive
> Ons bepeinsen binnen onsen live
> Om hemelrike t' ontfane,
> Ende op geen aeldinge te laten stane.
>
> BLOMMAERT, Oudvl. Ged. III, 58, vs. 4872.

Aeldingher. Het zelfde als »*aeldinc*". Personen, die rechte aeldinghers waren van den voors. Jhanne Den Weerd ende Kerstine zinen wive. Belg. Mus. VIII, 270.

Aeleinde. *Uiterst einde.* KIL.

Aelyk. *Geheel en al.* HOOFT. Br. III, 11.

Aelke. *Steenuil*, *kauw.* KIL.

Aalkorf. Verbastering van *aarskerf* (podex) in de volgende regels.

> En vil een harde smack, o dat ick my niet doot lach,
> Want sy vil op haer nues, so dat mer Aal-korf bloot sach.
>
> BREDERO, Moortje, 1617, bl. 68.

Aallyk. *Geheel en al.* Die van Ypre aallyk uitgehongert, enz. HOOFT, N. H. 896, 28. Waarby zy hem 't Graaflyk recht — — — aallyk opdroeghen. Ibid. 886, 27.

Aelmachtich. 1) *Onmachtig.* KIL. en PL.

2) *Almachtig.* Den aelmachtighe God. VAN ITERSON. Stemmen, bl. 10.

Aelmis, aelmisse. *Aalmoes.* Passim.

Aelmis, aelmisse. *Spijsbord* van eene snede roggebrood gemaakt. KIL. noemt het *broodtailloor.* Van zulk een bord aten onze voorouders, tot later eerst de houten en toen de aarden tafelborden in zwang kwamen. Zie ook BILD. Geslachtlijst op »almoes".

Aelmoesnier. *Aalmoestasch*, *armenzakje.* Fr. Aumônière.

Dit gordel ende dit aelmoesnier
Werp hi mi ten veinster in.
Wisen raet van Vrouwen. Belg. Mus. III, 110, vs. 80.

Doe vonden si daer ene almoesniere.
Lanc. III, vs. 3808.

Aelsene. *Schoenmakers els.* KIL.

Aaltje (Van) singhen. *Feestvieren*, *vroolijk zijn*, *drinken.*

———— hy kon hem nauw bedwingen,
Doe 'k sey dat jy te nacht van Aeltjen eens wout singen.
NOOZEMAN, Beroyde Student, 1679, bl. 1.

Nou van Aaltje eens opgezongen,
En braaf in de bogt gesprongen.
Y. VINCENT, Loon naar Werk, 1710, bl. 33.

Dewyl hy voorneemt om van Aaltje te gaan zingen.
FOCQUENBROCH, 1709. II, 20.

Men wil wel eens beweren, dat deze zegswijze in verband zou staan met het boven vermelde »ael" of bier, en dat *van Aaltje zingen* het zelfde zou beteekenen als: »lustig *bier* drinken." Dewijl nu Aaltje veelal met eene kapitale A begint, en dus op een vrouwennaam duidt, en ook dewijl er een liedje, waarschijnlijk een drinkliedje, bestond, waarvan de eerste regel luidde:

Mooi Aeltje in heur deurtje stond.
Boerekermis, 1709, bl. 40.

en dat men ook van *mooiaaltje zong*, zie FOCQUENBROCH I, 224, zoo is de vraag, of ons »aal" (bier) hier niet buiten berekening kan blijven.

Aelwaerdigh. *Dartel*, *overmoedig.*

Laet ick en weet niet wie, laet jonge schotebollen,
Aelwaerdigh, onbesuyst, en blint gelijck de mollen,
Gaen proncken achter straet.
CATS, door Dr. VAN VL. I, 431, a.

Aalwaaren, aelwaren. *Gemelijk klagen.*

Van dat slacht zijnze, die tegens 't gebodt aalwaaren. HOOFT, Henr. de Groote, 126, 39. Van daar *aalwaarigheidt* voor gemelijkheid in HOOFT's Granida.

Aalwarigh. *Mistroostig*, *verdrietig.* Wdb. op BREDERO.

Aalwarren. Het zelfde als *aalwaren*, dus: *gemelijk klagen*, *morren*. Daar de lyftoghtmeester van Entes aanhief te aalwarren, hoe 't krysvolk nocht betaalt, nocht van nooddruft verzorght werd. HOOFT, N.H. 318, 33.

Aelwarrich. *Gemelijk*, *knorrig*, *verdrietig*, *mistroostig*. Wdb. op HOOFT. Men leze over *aalwaardig*, *aalwarig*, enz. de zeer belangrijke en scherpzinnige uiteenzetting, welke Dr. DE VRIES heeft geplaatst, in Dr. DE JAGER's Nieuw Archief, I, 261 en vv.

Aelweerdich. Dezen vorm vindt men in de beteekenis van *dartel*, *overmoedig*, in de volgende regels.

Eest dat de Lutheranen hoveerdich blijven
In haer opinie soe sy ghewoon sijn,
Gulsich, onchuysch, brodroncken, aelweerdich blijven.
ANNA BYNS, Ref. 1548, D. II, bl. 100.

Aelweerich, aelwerich. 1) *Gemelijk*, *knorrig*, *verdrietig*. KIL.
2) *Onbezonnen*, *dartel*.

Aelweren. *Suffen*, *mijmeren* en *weelderig*, *dartel*, *brooddronken zijn*. PL.

Aelwitte. *Dwaas*, *uitzinnig wijf*. KIL.

Aelwittigh. *Uitzinnig*, *dol*, *dwaas*, *zot*. KIL.

Aemachtig. *Onmachtig*, *niet meer voort kunnende*.

Dies hy zijn reys-gezel aemachtig moede en mat,
Het weeldigh Ros om hulpe en wat ontlasting bad.
VONDEL, door V. L. I, 459.

Aemachtich worden. *Verslagen*, *wankelmoedigh worden*, *bezwijken*.

Ende doe hij dit hoerde so wort hi aemachtich van rouwen.
Bijbel van 1477, I. Machabeen, 4, vs. 27.

Aamechtigh. *Machteloos*, *krachteloos*. Wdb. op HOOFT.

Aemen. *Adem of leven geven*, *de ziel met het lichaam verbinden*.

Zy sal 't geraemt met vel en vleesch herkleeden,
En aemende de zielen in haer leden.
VONDEL, door V. L. IV, 504, vs. 1594.

Aemis. Mier. KIL.

Aen. Subst. *Dwerg*, elders te recht »naen". De wegvalling der *n*, vooraan, in het midden, en op het einde der woorden is niet zeldzaam, evenmin als de voor- of invoeging dier letter.

Daer sach hi een paeuwelgioen saen
Onder ene eyke gericht staen,
Ende ten ingange van dien
Hevet hi enen leliken aen versien.
Lanc. II, vs. 582.

Die aen hadde in die haut daer
Enen groeten stoc ende swaer.
Ibid. vs. 535.

Aen, aan. Prep. 1) *Tegen*. Zie verder op: *An*.

Hi most sijn hoge staet
Dalen laten aen sinen danck.
CLIGNETT, Bydr. bl. 399.

Si mogen ons, aen onsen danc,
Eer wijt weten, om ringen.
VAN HEELU, vs. 4920.

In 't wisselen der nieuwe soldaaten aan ouwde. HOOFT, N. H. 159.

2) *Zonder*. NIJH. Gedenkw. I, 358; III, 304, 346; VI, 9, 45.

3) *Van*. Dese (steen) wiert ghecocht aen den vinder. VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis, 1574, f°. 117, b. D'ander zeyde, een beeter aan Godt te hoopen. HOOFT, N. H. bl. 241.

4) *In*. Deelende 't voetvolk aan den ramp der ruiteren. HOOFT, H. d. Gr. bl. 20. Eedt aan handen van de Prinsen van Oranje en Gavere. HOOFT, N. H. bl. 110.

5) *Met*. Overwinner in oorlogh aan de Amazoonen. HOOFT, Tac. J. bl. 95.

6) *Bij*, *tot*. Toogh na Dillenburg — — — aan den Prince. HOOFT, N. H. bl. 210. Hi droech aen hem scrijf tafelen om dair in te scriven, als hi ledich was. Van Brabant die exc. Cron. 1530, J. i. I, 6.

7) *Voor* of *ten*. De vloot, die voor Blankenburgh aan anker reed. HOOFT, N. H. bl. 251.

8) *Naar*, *in de richting van*. Roeyende met schuyten aan de baaktonnen. HOOFT, N. H. bl. 251. Turnus, die vast aen verscheide oorden toestreeft. VONDEL, door v. L. V, 336.

9) *Op*. Ziende geen kans aan Zwol. HOOFT, N. H. bl. 717.

Aen ende aen, later, bij contractie, **aenendan**, *gedurig*. MEYER.

Aenaedeming. *Inblazing*, *bezieling*. Plato — — — stelt — — — driederley beweeghenissen, waer door 't vernuft ontkniert (los, vlug gemaakt, van alle banden vrij), oft ujt zijn hengsels geheeven wort, — — — godtlyke *aenaedeming*, poëetsche geestrijzing, dampgolf van drank. HOOFT's Br. door Dr. VAN VL. III, 80. Het U. W. is van een ander gevoelen, en verklaart dit woord door »gunst, bijstand".

Aenaesemen. *Toevloeien*, *toestroomen*, *aanwaaien*. U. W. op »Aasem".

Aanargheren. *Verergeren*, *erger en erger worden*. HOOFT, N. H. 71, 25.

Aenbaeren. *Aanlanden*, *in eene haven aankomen*. KIL.

Aenbaggeren. *Door bagger land of grond aanwinnen*. Zoo men schoon goed aenbaggert, men heeft er luttel wils af. HOOFT's Br. II, 43.

Aenbassen. *Aanblaffen.* KIL.*

Hy en darff him niet verveerren
Voer der rueden aenbassen.
Mloep IV, vs. 108.

Aenbeeldt. *Beeltenis, afbeeldsel.* MEYER.

Aenbegin. *Begin.* Isset u van den aenbeginne niet bekent gemaeckt, Staten-Bijbel, Jes. XL, vs. 21. Van 's Werelts aenbegin tot heden deser stonden. Vlissings Redens Lusthof, bl. 47. Voir al die werelt aenbegin. BLOMM. Oudvl. Ged. III, 120. Van aanbegin der wereldt. HOOFT, N. H. 170, 25.

Aenbelt. *Aanbeeld.* KIL.

Vc hamere op aenbelte
Die daer sonder inde slaen.
VERWIJS, Bloeml. II, 25, vs. 68.

Aenbelt. *Afbeeldsel, gelijkenis, beeltenis.* KIL.

Aenbergh. *Heuvel, berg, hoogte.* KIL.

Aenbernen. *Aanbranden.* PL.

Aanbevel. *Aanbeveling.* Ortel, behendelyk geraakt aan eenighe punten uit Leicesters heimelyk berichtschrift, zond ze den Heere van Oldenbarneveldt toe, met ernstigh aanbevel van de zelve in duister te houden. HOOFT, N. H. 1190, 26.

Aanbewyzen. *Toewijzen, toeschikken.* HOOFT, R. 6, 7.

Aanbewroegen. *Aanklagen.* Ende deed hem aanbewroeghen met eisch van lyf en eere. HOOFT, N. H. bl. 1051

Aanbidden eene straf. Indien dit woord juist is, waaraan ik twijfel, dan zou het in de volgende aanhaling moeten beteekenen, *door bidden en smeeken eene straf afweren, afwenden; bidden dat zij niet toegepast worde.*

Maer ghy hebt maer alleen dit vuyl bejagh geleden,
Op dat door u de straf sou werden aen-gebeden.
CATS, door D^r. v. VL. II, 116, b.

In de uitgave van 1828, door WITSEN GEYSBEEK bezorgd, staat af-gebeden (D. II, 118, a), en D^r. DE VRIES, welke waarschijnlijk dat werk voor zijne uitgave gebruikte, heeft evenzoo.

Aanbiedenis. *Aanbieding.* HOOFT, N. H. 416, 30; 420, 15; 740, 11; 966, 3.

Aenbijt. 1) *Lokaas.* KIL.

2) *Ontbijt.* KIL.

3) *Voorspijs, voorproefje.* Zie Wdb. op BREDERO.

Aenbijten. 1) *Naar of in iets bijten.* KIL. PL.

2) *Ontbijten.* KIL. Zie ook: »Aanbyten".

Aenbicken. *Aanvallen.* Turnus, die — — — op den vyant aenbickt. VONDEL, door V. L. V, 336.

Aenbilckt. *Aanbeeld.* KIL.

Aenbilt. *Aanbeeld,*

Die de zielen zo zere slaen
Alse smeden die mit hameren slaen
Op een aenbilt.
Lsp. B. I, Cap. 13, vs. 75.

Aenbinden. *Behartigen, ter harte nemen.*

Het schijnt dat in den Raet geen mensche zy gevonden,
Die voor de Koningin het stuck heeft aengebonden.
CATS, door V. VL. I, 308, b.

Twee vryers, die gelijck een rijcke vrijster minden,
Sijn besich om met ernst haer saken aen te binden.
Ibid. I, 683, a.

De Koning hield ook niet op van zaaken aan te binden.
HOOFT, H. d. Gr. 99, 3 v. o.

Aanbinder. *Aandrijver.* Wdb. op HOOFT.

Aanbyten. *Aanvallen, aantasten, aangrijpen.* Merkende dat 's vyands voetvolk geenen zin had tot aanbyten. HOOFT, N. H. bl. 771.

Maar neen, mijn braaf gemoed was daar niet toe geboren,
Noch kon, met geen geduld, des Spanjaards trotzen horen,
Die, weder vry verwaand, den Hollander verweet,
Dat hy, in volle Zee, hem nimmer aan en beet.
GROEBE, Versch. Ged. I, 168.

Meer voorbeelden vindt men in HOOFT, N. H. bl. 504, 38 en 1171, 13.

Aenblas. *Geblaas.* Een seer fenijnige slange, die — — — met haren aenblas de menschen doodet. Staten-Bijb. Hand. 28, Kantt. 5.

Aanblik. *Vooruitzicht.* Wdb. op HOOFT.

Aanblikken. *Aanbreken.* Ibid.

Aenblikken (Laeten). *Doen toeschijnen.* Ibid.

Aenbold. *Aanbeeld.* KIL.

Aenboord. *Benadering door rechthebbenden.* KIL, Koops-overgang geschied door Naesting, die andersins *Zinninge*, *Naekoop*, *Aenboord*, ofte *Wederdrijving* werd genoemd, HUGO DE GROOT, Inl. tot de Holl. R. 1630, bl. 137.

Aenboorden. *Aanlanden, in eene haven binnenkomen.* KIL. PL.

Aenboorden. *Door bloedverwantschap het recht hebben en uitoefenen iets te benaderen.* KIL.

Aenboordinghe. *Aanlanding, aankomst in de haven.* KIL.

Aanboorling. *Bloedvriend van vaders zijde*, d. i. *door de geboorte in de familie gekomen.* Lat. »agnatus". Iemandt der aanboorlingen te dooden wordt een lasterstuk gehouden. TAC., door HOOFT, bl. 494, 26.

Aanbreeken. *Aankomen, naderen, komen opdagen.* Wdb. op HOOFT, bl. 2 en 449.

Aenbrenghen. 1) *Openbaren, te kennen geven, ontdekken.* KIL.

2) *Beschuldigen.* Hier naa worden Pallas en Burrhus aangebraght. TAC. bl. 217, 2.

3) *Met een schip aankomen.* Ten derden daaghe, hebbende zoo veel zees afgeleidt, brengen zy 't aan. tot Alexandrie. Ibid. bl. 471, 34.

Aendacht. *Godsdienstige of vrome overdenking, biddende overpeinzing, bespiegeling.*

Waer is de vlugge tijt gevaren,
Dat dierste kleinoot, waert besteet
In aendacht en bespiegelingen.
VONDEL, door v. L. V, 561, vs. 33.

De lust tot aendacht dreef hem voort naer een woestijn.
Ibid. V, 7, vs. 4.

De hemel luistert naer hunne aendacht en gebeden.
Ibid. X, 374, vs. 118.

Zie ook Wdb. op HOOFT.

Aendachtich. *Bespiegelend, overpeinzend.* PL.

Aendachticheyt. *Overdenking.* Die alre meeste wijsheyt is stadelic aendachticheit des doots. VAN ITERSON, Stemmen, bl. 6.

Aende. *Hoon, leed, grief, verdriet.*

Die menege pine ende aende
Van den quaden volke gedogede.
MAERL. Sp. H. 4°. uitg. II, 242, vs. 74.

Daer si scade ende grote aende
Allen kerstinen lieden daden.
Ibid. II, 284, vs. 14.

Aendencken. *Ter harte nemen, indachtig zijn.* Dit ende deserghelike sullen wy aendencken, opdat wy verwecket moghen werden tot sijnre mynnen. VAN ITERSON, Stemmen, bl. 102. Hierom sal een mensche, eer hy totten sacrament gaet ——— aendencken sijn eyghen snoetheyt. Ibid. bl. 116.

Aendienen. 1) *Mededeelen, berichten, melden.* De waerzegger my dit minnelijck aengedient hebbende. VONDEL, door v. L. V, 195, reg. 4 v. o. Zie ook Wdb. op HOOFT, bl. 2, en 450.

2) *Opbrengen, leveren, aanbieden.* Wdb. op HOOFT, bl. 450.

3) *Toedienen.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb. in voce.

Aendingen. *Een eisch instellen.* Ibid.

Aendoen. *Aantrekken (Kleederen).* KIL. Zie ook op »*andoen* en *anedoen*".

Aandraaghen, aendraeghen. 1) *Aanbieden.* KIL.

2) *Overbrengen, in het oor blazen.* Wdb. op HOOFT.

3) *Aanhouden, aanloopen, duren.* U. W. in voce.

4) *Uitgesteld worden.* Ibid.

5) *Aantijgen, beschuldigen.* Dr. A. DE JAGER, Latere Versch. bl. 164.

6) *Aanklagen.* Thomas Pompeus, Edelman van Verona was door een Schoolmeester, die hy eerst gehoont had, by den Raat van Venetiën aangedraagen. J. DE BRUNE, Wetst. 1665, 8e uitg. bl. 328. Daer toe heeft hy uwen knecht by mijnen heere den Koningh valschelick aengedragen. Staten-Bijb. 2 Sam. XIX, vs. 27.

7) *Aangaan, betreffen.* NIJH. Ged. VI, 897.

Aendragen (Hem). 1) *Zich aantrekken.* Ick draghe my dat aen. KIL. Wien draecht ghy u aen? PL.

2) *Zich toeëigenen.* Soe en woude hi hem niet aendraghen enen onsterflijcken name. Pass. Wijnterst. 1480, fo. cxxx, d. Ick en drage my de eere niet aen. PL.

3) *Zich veroorloven.* Daer en is niet ter weereld dat onze zinnen meer verbijstert, dan als wy ons zelven aen-dragen, den voorhang van het heylighdom der heylighen te scheuren, en met on-ghewiede herssens in Gods heymelickheyd te booren. J. DE BRUNE, Emblemata, 1624, bl. 33.

Aendrager. *Aanbrenger, beschuldiger.* Dr. DE JAGER, Latere Versch. bl. 164.

Aendracht. *Verklaring.* Eerwaerdige Heeren Commissarissen U sal gelieven te verhoeren die Heeren ende persoonen op zeekere aendracht hier nae volgende. Tweede Proeve, 1782, bl. 93, waar nog meer voorbeelden van het gebruik dezes woords voorkomen.

Aendrift. 1) *Voortstuwende kracht.* Wdb. op HOOFT.

2) *Voortdrijving, aanporring, aansporing, aandrijving.*

> Ontfang mijn vaerzen, die ick door uwe aendrift schrijf.
> VONDEL, door V. L. VIII, 174, vs. 17.

> Eneas oorloghsvaert, van Xantus gloênde stroomen
> Op 's hemels wichlery en aendrift voorgenomen.
> VONDEL, door V. L. VIII, 182, vs. 66.

Aendrijven. *Aanhitsen, aanvuren, voortjagen.*

> De bracken op het veldt, van jagers aen-gedreven,
> Die loopen door het wout, waer boom of tacken beven,
> En vallen op de vrou als op een seltsaem wilt.
> CATS, door Dr. V. VL. II, 786, b.

Aendrijven (Het), *Het voortzetten.* Wdb. op HOOFT.

Aandringentheid. *Zeggingskracht*, *nadruk*, *overtuigingskracht.*

— een welsprekentheid, die lieflyk uitgestort,
In haar aandringentheid en kracht van reden, word
Getempert met een geur van Goddelyken bloezem.
OUDAAN, Poëzy, I, 175.

Aandwingen. *Opdringen.* Ook is 't geloof geen ding, dat men yemandt aandwingen kan. HOOFT, H. de Gr. bl. 22, 40. De deugd brengt het ook niet meê een dochter een man aan te dwingen, daar zy niet in can consenteren. L. SMIDS, de Knorrepot, 1695, bl. 38.

Aene. *Grootvader.* MEYER.

Aeneinden. *Begrenzen*, *aanpalen*, *aangrenzen*, *naast gelegen zijn.* PL.

Aanendaan, aanendan. *Van tijd tot tijd*, *nu en dan.* U. W.

Aanergeren. *Erger en erger worden*, *verslimmeren.* Wdb. op HOOFT.

Aenfaen (Enen). *Iemand in verzekerde bewaring nemen*, *gevangen nemen.* NIJH. Ged. II, 57.

Aanfakken. *Loopende aankomen*, *aan komen loopen.*

Als ik dan met twé drie bakken
Engelsche Oesters aan kwam fakken.
Y. VINCENT. Loon naar Werk, bl. 8.

Aengaen. 1) *Bereiken*, *aangrijpen.* Dat de vlam door den wint opflackerende, plancken en posten vatte, en de zoldering aengingk. VONDEL, door V. L. V, 333, 12.

2) *Aanspreken*, *de reden mondeling of schriftelijk tot iemand wenden*, *aanzoeken.* In Lentemaand kwamen de Staaten te Brussel, daar men den Leden afzonderlyk aanging, om hen tot bewilliging te beweegen. WAGENAAR, Vaderl. Hist. V, 266. De andere Hervormden, welken men die van de Consistorie noemde, gingen hem eerlang aan, om zig met hen te vereenigen. Meer voorbeelden vindt men in het U. W.

Ga Agamemnon aen, en grijp hem in 't gemoed.
VONDEL, door V. L. II, 465.

Ofschoon dit woord in de opgenoemde beteekenis verouderd is, maakt TOUSSAINT in *het huis Lauernesse* daarvan nog gebruik in den volgenden regel: En toen gij mij zoo even aangingt met vele redenen. 1ste Druk, bl. 244. Men bedenke echter dat deze Schrijfster hier in den stijl van 1521 spreekt.

3) *Overkomen*, *te beurt vallen.*

Helaes, waer bergh ick my? ach wat gaet Ruben aen?
VONDEL, door V. L. III, 782.

Wat gingh, eylaes! mijn vader aen,
Den Heër ten offer op te dragen,
Die eerst hem sou te moete gaen.

CATS, door D_r. V. VL. I, 615, b.

Ach! wat gaat my aan!
Ik loof, dat ik myn zelfs heb door myn drift verraån.

JOAN PLUIMER, de Vrek, 1685, bl. 17.

Als hy doe begon te clagen,
Seyse, Jan wat gaet u aen.

HOOFT's Ged. door LEENDERTZ, bl. 67.

4) *Op eene statige wijze begroeten.* Wdb. op HOOFT.

5) *Overvallen*, *bevangen*, *bekruipen*. Ibid.

6) *Voortgaan.*

Dit was een moedigh peert, en heden noch beslagen,
Het gingh wel deftig aen, oock somtijts gansche dagen.

CATS, door D[r]. VAN VL. I, 893, a.

7) *Kampen*, *strijden*, *worstelen*. Lust het u dan, dat wy een proef nemen, en eens tegens elckander aengaen? VONDEL, door V. L. V, 45. Hy — —— kent zich alleen sterck genoegh, om tegens beide — — — aen te gaen. VONDEL, door V. L. V, 288.

In 't doortrekken van den Apennyn leedt het heir zwaaren aanstoot van den vuilen winter, en bleek den geenen, die nauwlyx met geruste toght door de sneeuw worstelden, teeghens wat hachlykheit men hadde moeten aangaan. TAC. door HOOFT, 415, 19.

8) *Aanvangen*, *beginnen*. Wdb. op BREDERO, bl. 493. Zie *an-* en *anegaen*.

Het schijnt dat ghy, een meulen bout:
Een meulen, Ké, wat gaet u aen?

CATS, door VAN VL. I, 707.

Zie ook NIJH, Ged. 11, 9, reg. 10.

9) *Te werk gaan*, *handelen*. Wdb. op BREDERO, bl. 493.

— — — Schaemt — — u niet,
Nu aen te gaen al 'tgeen de bittre Nood gebied.

VONDEL, door V. L. I, 728.

10) *Aanvallen.*

Sy komen, nu tast an;
Wel, hoe besterf ghy dus? nu lustich als een man,
Ist dat hy u mis-doet, so brenght hem voor de heeren,
Gaat aan en grypt maar toe, wy sullent hem verleeren;
Nu dan, vat hem, bynt hem.

BREDERO, Moortje, vs. 2379.

11) *Aantrekken, genegen zijn.* Is't dat ghy lieden de kastydinghe verdraeght, God sal u als kinderen aengaen. CATS, door Dr. VAN VL. I, 71.

12) *Betamen.*

Ey let doch op uw nietigh lijf
En seght, wat gaet ons menschen aen,
Soo gansch te leven nae de waen.
CATS, door Dr. VAN VL. I, 940, a.

13) *Ondernemen.*

Het is beswaerlijck aen te gaen
Dat niemand oit en heeft bestaen.
CATS, door Dr. VAN VL. I, 151, a.

14) *Bejegenen, behandelen.*

Jae gaet dan uwen vrient oock des te soeter aen.
CATS, door Dr. VAN VL. I, 472, b.

15) *Te doen staen.*

Wat gaet de Veldheer aen?
VONDEL, door V. L. I, 187.

16) *Beoefenen, ter harte nemen.* De schriften van Noe, welcke tracteerden hoe men God soude leeren kennen, ende de deucht aengaen. VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, fo. 11, c.

17) *Aan de aanzoeken tot minnehandel gehoor geven*, en dus *minnehandel plegen.*

Die dickwils aengaet krijght een leghe huyt daer van,
Die uytgemargelt is van de bequaemste krachten.
BREDERO, St. Ridd. bl. 18.

18) *Ondergaan, verduren.* Dat hi den doot liever kyesen ende aengaen soude. Dr. VAN VLOTEN, Proza-st. I, 78.

19) *Aanvatten.* Zie SMEKEN, Tspel van den Heil. Sacr. vs. 378.

20) *Gelukken.* Hoe, zal 't niet aangaan? J. PLUIMER, de Vrek, 1685, bl. 33.

21) *Aannemen, ontvangen.*

Daer dede Adeltruut verstaen
Haren vader, dat so (zij) aengaen
Wilde 't doopsel.
Lev. van St. Amand. I, vs. 4259.

22) *Overvallen.*

Het geviel ende het gescach
Onlanghe daer na op enen dach,

Dat si gruwelec was bestaen
Van den geeste, die haer g i n c a e n.
BORMANS, Lev. van St. Kerstine bl. 471.

23) *Verzoeken*. Passion. Som. 1489, f°. cclvi. c.
24) *In een wedstrijd komen.*

Belieft het u dat wy 't beproeven, en bestaen
Eens rustigh tegens een in 't wedtspel a e n te g a e n.
VONDEL, door V. L. VIII, 150, vs. 38.

Aangaan (Met bedrogh). *Belagen.* Wdb. op HOOFT.

Aangang, aangangh, aenganck. 1) *Toegang*, *vrije nadering*, *vrij inkomen.* A a n g a n g tot 's Konings kamer. HOOFT, H. de Gr. bl. 30. Den vryen a e n g a n g in 't midden van onzen Staet. HOOFT, Br. I, 22.

2) *Toegang*, *opening*, *opene plaats.* Doende voorts alle d' andere a e n g a n g e n toeblokken ende stoppen. HOOFT, H. de Gr. 83, 31. De Cardinaal dan, alle a a n g a n g e n gesloten ziende, stelt zich weder in slaghorde. Ibid. 122, 48.

3) *Begin.* In desen stryde bleven doot in den a e n g a n c die Heer van Arckel, enz. Clerk. uit de l. L. bl. 181.

4) *Aanval.* Die grave van Normandyen hevet begonnen den a e n g a n c k met sijnder scharen. Van Brabant die exc. Cr. 1530. Ss. ij, b.

Kom looten wy, wie eerst den a e n g a n g h sal beginnen
Van 't Duwel.
BREDERO, Het daghet, bl. 20.

Aengangh (Ten) komen. *Onverwachts komen opdagen*, *overvallen.*

Ick meynde verloren te hebben mijnen craghe
Van de doot, hadt ghy niet t e n a e n g a n g h e ghecomen.
HOUWAERT, de vier Wterste, bl. 244.

Swijch al stille, quaet tiran!
Gi souten hebben doot ghesteken
En haddi mi niet horen spreken,
Daer ic ten a e n g a n g h e quam ghereden.
Esmoreit, vs. 985.

Aangebooren. *Bij recht van geboorte verkregen.* Terwyl Koning Philips zynen a a n g e b o o r e n' onderzaaten in 't hair zit. HOOFT, N.H. 399, 1.

Aangeboorte. *Aanwinst door geboorte.* Wdb. op HOOFT.

Aangeborsten. *Toegeijld*, *aangesneld.* Ibid.

Aangeeven. ww. 1) *Kennis geven*, *berichten.* Ibid.

Subst. 2) *Kennisgeving*, *bericht*, *inlichting.* Ibid.

Aangeheeve. *In behandeling genomen en tot wijzing gebracht.* Wdb. op HOOFT, bl. 450.

Aangehecht. *Aangevangen, begonnen.* Ibid.

Aenghelandigh. *Aangrenzende, aangelegen, naburig, aanpalende.* KIL.

Aangeleeghenis. *Belangh.* U. W.

Aengelegen. *Aangrenzend, omgelegen.* Wdb. op HOOFT.

Aengeloven (Enen iet). *Iemand iets toe- of aanvertrouwen.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Aenghenaem hebben. *Liefhebben.* Ende de selve aenghenaem hebben, effen ghelijck als hy aenghenaem heeft ghehadt de offerhanden Abels. MARNIX, Byen-Korf, 1645, bl. 62.

Aenghescouwe. *Uiterlijk voorkomen, aanzien.*

Jonck ende schoen van aenghescouwe.
Mloep. B. I. vs. 933.

Aengescouwen. *Aanschouwen, aanzien.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Aangezien. *Gemunt, bedoeld.* Wdb. op HOOFT.

Aangezight, aengesicht. 1) *Aanzien, verhouding, toestand.* Ibid. 2) *Aanschouwing.* Wendet u tot my, ende het sal voor u-lieder aengesichte zijn, of ick liege. Staten-Bijb. Job. VI, vs. 28.

Ghy sult o Heere spannen.
U peezen in haer aenghesicht.
VAN NIEUVELT. S. L. Ps. 21.

Die ghy bereydt hebt ende gesticht,
Voor alder menschen aengesicht.
Ibid. Simeons Lofsangh.

3) *Schijn.* U. W.

Aengesynen. *Begeeren.* NIJH. Ged. IV, 201.

Aangespoelt. *Bespoeld of begrensd.* Wdb. op HOOFT.

Aangevaarenen. *Van over zee aangekomenen.* Ibid.

Aengeven. *Aanwijzen, overbrengen, ontdekken.*

Onsprekelijcke smert, die nochtans aenghegeven
Aen diese helpen kan.
BEAUMONT, Ged. bl. 20.

Aangeweest. *Aanwezig of tegenwoordig geweest.* U. W.

Aangeweidt. *Aangewaaid.* Ibid.

Aangewennis. *Aanwensel.*

Welk overhoeks vast quetst en treft,
En ondermynt uit aangewennis,
De waarheid.
OUDAAN, Poëzy, I, 72.

Aengien. 1) *Overleg*, *plan*, *inzicht.*

Dit waren al Gods aengien.
Sgl. van J. f°. 82, a.

2) *Werktuig*, *instrument*, en bij uitbreiding *alles*, *waarmede men iets verricht.*

Bonacroy, die katijf,
Hadde ghemaect die aengien.
Ibid. f°. 34, d.

Zie nog op »*afscroden*" en verder op »*engien*".

Aangieren. *Koers houden op*, *aanhouden op*, *varen in de richting van.* In 't zeilen na Batavia gierde de Heer de Vlaming op Boeton aan. VALENTIJN. Oud en Nieuw O.-I. I, II, bl. 291. Dierhalven zeilde hy naar Melinde en gierde, volgens last van Koning Emanuel daar aan. Ibid. I, I, bl. 93, a. Vasco Gama ——— gierde op Zofala aan. Ibid. I, I, bl. 93, b. Twee gezanten ——— op Sumatra aangierende. Ibid. V, I, bl. 323, a.

Aangiering. *Koerszetting.* Ibid. I. II. bl. 276.

Aangloeyen. *Heviger worden.* Wdb. op HOOFT.

Aengrijp. 1) *Aanval*, *overvalling*, *bespringing.* KIL.

2) *Gevangenneming.* Ibid.

Aengrijpen. *Overvallen*, *bespringen*, *aanvallen.* Ibid.

Aengripen. *Aantasten*, *van hooger hand of volgens het recht in beslag nemen.* Her Edwart, of sine amptman in siin behoef, sal moghen aenvaen ende aengripen alle onse goet, ruerende ende onruerende. NYH. Ged. II, 90.

Aanhaalen. 1) *Inkorten*, *intrekken*, *terugtrekken.* Wdb. op HOOFT.

2) *Straffen*, *berispen.* Ibid.

3) *Kwellen*, *plagen*, *bezwaren.* Benne wy niet genoeg aangehaald, dat we de moer met het kind moeten houwen? T. ASSELIJN, Echtsch. van Jan Claasz. en Saartje Jans, 1685, bl. 20.

4) *Winnen*, *tot eene partij overhalen.* U. W.

5) *Te zeggen vinden op iemand.* Ibid.

6) *Doorhalen*, *berispen*, *de les lezen.* Ibid.

Aanhangen van pleit. *Begin*, *aanvang van rechtsgeding.* Wdb. op HOOFT.

Aanhebben. *Inhebben.* Ibid.

Aanheelen. *Aanwassen*, *aangroeien.* Ibid.

Aenheer. *Grootvader.* WEIL.

Aenheete. *Over-grootvader.* MEYER.

Aanhechten. *Aanvangen*, *beginnen.* Wdb. op HOOFT.

Aenheynen. *Van buiten aankomen.*

Sy moorden (ô onwaerdigh dingh)
Den aengeheynden vreemdelingh.
CAMPHUYSEN, Ps. 94, vs. 3.

Aanheven. *Aangaan, aanvangen.* Wdb. op HOOFT.

Aanhissen. *Aanhitsen.* Ibid.

Aanhouden met iemand. *Iemands zijde kiezen, het met iemand eens zijn.* Ibid., bl. 450.

Aanhoudt. 1) *Toef-, wijk-, verblijfplaats.* Ibid.

2) *Voortduring, continuatie.* Ibid.

Aenjagen, aanjaaghen. 1) *Aansporen, aanmoedigen.*

Een eerbaer kint is aen te jagen
Door eersucht, niet door harde slagen.
CATS, door Dr. v. VL. I, 759, b.

2) *Veroorzaken, berokkenen, doen aankomen.* Wdb. op HOOFT.

Aencaep. *Bekijk, schouwspel.*

Daer henck die eersaem hoefsche knape
Alle der werlt te aencape.
Mloep. B. I, vs. 2594.

Aenkarre. *Op een kier, eenigszins open*, van deuren sprekende. KIL. Ik kan niet afzijn den taalonderzoeker te wijzen op de voortreffelijke *etymologische* ontwikkeling en de geschiedenis van dit woord, door Dr. DE VRIES, geplaatst in het 4de deel van Dr. DE JAGER's Archief, bl. 187 en v.v. Zie op: »Akerre".

Aenkeren. *Wenden, aanwenden.* Dair Meister Jasper sijn uterste vlijt aenkeren sal. VAN HASSELT op KIL.

Aenklaege. *Beschuldiging*, ook *dagvaarding.* KIL.

Aenklauwe. *Enkel van den voet.* Ibid.

Aankleef. *Aanhangsel, deel.* Waer door hunne naem (nam. die der Franschen) in die gewesten ten hemel geklommen, ende derwijze vermaert is, dat aldaer alle volken van Europe voor een aenkleef van Vrankrijk gehouden, ende Franken geheeten worden. HOOFT's Br. door Dr. v. VL. II, 50.

Aankleeven. *Gebonden zijn, gepaard gaan, samen gaan.* Wdb. op HOOFT.

Aanklinken. *Aanrennende op den vijand stooten.* Ibid.

Aanklissen. 1) *Op iets aanvallen, op iets stooten.* Ibid.

2) *Bijzetten, toevoegen.* U. W.

Aanklitsen. *Aankletsen, aansmijten, aansmakken.* Wdb. op HOOFT.

Hem — — — opgrijpende, tegens de scharpe steenrots aenklitste.
VONDEL, door v. L. V, 189, reg. 20.

Aanknoopen. *Bijvoegen.* U. W.

Aankoomen. 1) *Beschoren zijn*, *te wachten staan.* Tot het zelfste hadt hem Flaccus — — — vermaant, uit — — — zorge voor den Staat, den welken uitrooyingh aanquam, zoo 't oorlogh weeder in zyn volle kracht geraakt — — — waar. HOOFT'S TAC. 435, 46.

2) *Ten deel vallen.* Zie *ancomen.*

3) *Overkomen*, *overvallen.*

Wat dolheit quam u aen
VONDEL, door V. L. VIII, 270, VS. 659

Aankoomen (Er). 2) *Er toe komen*, *er toe besluiten.* Wdb. op HOOFT.

Aankoomst, aankomst. *Toegang.* Ibid.

Aankoomstighe. *Aankomende.* Subst. Ibid.

Aenkouten. *Met iemand in gesprek treden*, *iemand aanspreken.* KIL.

Aankundighen tegen. Protesteeren. U. W.

Aankunding. *Aankondiging*, *bekendmaking*, *rapport.* Wdb. op HOOFT.

Aenlaeghe. *Uitgaaf*, *onkoste.* KIL.

Aenlaet. *Oorzaak.* KIL. PL.

Aanlasschen (Zich). *Zich aansluiten*, *zich vereenigen.* U. W.

Aenlech. *Handeling.* KIL. Bij ons komt dit woord nog voor in: *rechtbank van eersten aanleg.*

Aenleggen, aanleggen. w.w. 1) *Overhalen*, *pogen over te halen.* Wdb. op HOOFT.

Subst. 2) *Poging*, *in het werk stelling.* Ibid.

w.w. 3) *Aanwenden*, *in het werk stellen.*

Als Xerxes alle list en moeyten aenleyde.
VONDEL, door V. L. I, 526.

4) *Aansporen*, *aanlokken*, *tot iets leiden.*

Het lant wort overheert van alle vreemde wijsen
De menschen aengeleyt tot onbekende spijsen.
CATS, door Dr. V. VL. I, 480, a.

Daer toe dus te meer aengeleyt zijnde, enz.
Ibid. I, 251, reg. 27.

5) *Uiteenzetten*, *behandelen*, *overwegen.*

Doch om op vasten gront te wijsen aen de vrouwen,
Hoe alderley verschil is in het huys te schouwen,
En hoe het echte volck moet paren met bescheyt,
Soo dient het gansche stuck wat naerder aengeleyt.
CATS, door Dr. V. VL. I, 485, a.

6) *Overleggen*, *beramen.* Wdb. op BREDERO.

7) *Aanhouden*, *aandringen.* Mer om haer aenlegghen soe riep Si-

billa een prophetisse. Pass. Wijnt. van 1480, f°. 130, d. Dit aenlegghen zoude *aenligghen* moeten zijn, doch oudtijds maakte men tusschen *leggen* en *liggen* geen onderscheid.

8) *Besteden*, *ten koste leggen*. KIL.

Aanleggend. *Aanvallende*. Wdb. op HOOFT.

Aenleggher. *Aanklager*, *beschuldiger*, en dus ook de *eischer*. KIL.

Elegast quam ierst int crijt,
Om datti aenlegger was.
Eleg. vs. 1284.

Her Winter, om dat gi aenlegger sijt
So doet ooc na der campen gise.
Winter en Somer. vs. 398.

Aanlegging. *Onderneming*, *poging*. U. W.

Aanleiden. 1) *Aanvoeren*. Wdb. op HOOFT.

Gelijck een Avontstar, wanneerze, naer den boogh
Des hemels, uit der zee, haer zoonen aen komt leiden.
VONDEL, door v. L. IV, 98, vs. 1519.

2) *Aansporen*. Dr. De Jager, Lat. Versch. bl. 165. Wdb. op BREDERO, bl. 493.

3) *Aanbrengen*, *aankweeken*, *opvoeden*.

De rouwe jeught dient aen te sijn geleyt,
En met gestage sorgh den huyse toebereyt.
CATS, door Dr. v. VL. I, 494, b.

4) *Leiden*, *den goeden weg aanwijzen*, *besturen*.

Noch staet tot haer besorgh de maeghden aen te leyden.
CATS, door Dr. v. VL. I, 480, a.

5) *Begeleiden en aandienen of voorstellen*. Wdb. op HOOFT.

Aenleyden (Sich). *Zich toeleggen*, *zich gewennen*, *zich beijveren*.

Soo dient de bruyt te doen, sy dient haer af te scheyden
Van uyterlick gewoel, sy dient haer aen te leyden
Tot innigh overlegh, om soo te mogen sien,
En wat 'er dient gedaen en wat 'er sal geschiën.
CATS, door Dr. v. VL. I, 412, b.

Aenleyder. *Leider*, *aanvoerder*. Wdb. op HOOFT.

Aanleiding. *Leiding*, *geleide*, *begeleide*. Ibid.

Aanlyden. *Duren*. U. W.

Aenlien. *Belijden*, *belijdenis doen van*.

Wive, kindere ende man,
Die der kerken lijeden an.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. II, 319, vs. 86.

Aenligghen. Voor *aenlegghen*, in de beteekenis van *verzoeken*, *er-*

gens op aandringen, *om iets malen* of, bij uitbreiding, *bij voortduring om aanhouden.*

Sy seyde dat hi hoer aen lach
Van minne altoes nacht ende dach.
Mlp. B. II. vs. 483.

Zie verder op *anligghen* en *aneligghen.*

Aenlichten. *Beschijnen*, *verlichten.*

De Drost drijft dat Apolloos brand
De zee en 't aerdrijk toe- en aenlicht.
VONDEL, door V. L. III, 726, vs. 23.

Aenlijck. *Overeenkomstig*, *gelijkvormig.* KIL.

Aenlijcken. *Gelijk-*, *overeenkomstig-*, *gelijkvormig zijn.* Ibid.

Aenlockigh. *Bekoorlijk*, *aanlokkelijk.* Ibid.

Aenlockinghe. *Lokaas*, *aanloksel*, *bekooring.* Ibid.

Aanloop, aenloop. 1) *Tusschenkomst.* Wdb. op HOOFT.

2) *Aanval*, *bespringing*, *uitval.* Wdb. op BREDERO, bl. 493. KIL.

3) *Toeloop*, *toevloed van volk.* KIL.

Aanloopen, aenloopen. 1) *Smeeken*, *dringend verzoeken*, *trachten iemand tot iets over te halen.* Gy dan, en bidt niet voor dit volck, ende en heft geen geschrey noch gebedt voor hen op, noch en loopt my niet aen. St. Bijb. Jeremia 7, vs. 16. Wat bate sullen wy hebben, dat wy hem aenloopen souden. Ibid. Job 21, vs. 15. Dat zy zig niet ontzien hadden, de Heeren van de Wet sterk aan te loopen en genoegzaam op te stooken. WAG. Amst. I, 411, b.

2) *Van macht en aanzien beroofd*, *ter neder geslagen worden.* Wdb. op HOOFT.

3) *Overstroomd worden.* Ibid.

Aanlooper. *Aanvaller*, *aanrander.* Ibid.

Aanmaagen. *Aanverwanten.* Ibid.

Aenmael. *Vlek*, *moedervlek.* KIL.

Aenmaecken. *In vlam zetten*, *aanblazen.*

Daerom wert hoer herte van hem ontfonct ende aenghemaect.
VAN ITERSON, Stemmen, bl. 22.

Aanmaaning. *Aansporing.* Wdb. op HOOFT.

Aanmeesteren. *Heelen.* Ibid.

Aanmelden. Subst. *Betuiging*, *erkenning.* Ibid.

Aen- en aanmennen. 1) *Aanvoeren.* Ibid.

2) *Voortdrijven*, *aanzetten*, *aandrijven.* KIL. en U. W.

Aanmenner. 1) *Aanvoerder.* Wdb. op HOOFT.

2) *Opziener.* KIL.

Aanmerk. *Aanmerking.* U. W.

Aenmerken. 1) *Acht geven, opmerken, opmerkzaam zijn.* KIL.

2) *Indachtig, gedachtig zijn.* Wy en sullen oec niet alleen *aenmerken* die passie van buten, die hy om onsen wille gheleden heeft, mer wy sullen meer aenmerken die grote minne, die Hy altoes tot ons gehad heeft. VAN ITERSON, Stemmen bl. 42.

3) *Ter harte nemen.*

De vroede merkt het aan en neemt het tot een leer.

OUDAAN, Poëzy. I, 7.

Aenmerkinge. *Aandacht, overweging, opmerking, opmerkzaamheid.* KIL. Inden boec overlas ic met groter aenmerkinge dat cappittel van den byen. Dr. v. VL. Prozast. I, 282.

Aenmeten (Sich). *Zich toeëigenen, zich beroemen op, zich aanmatigen.*

Die zich aenmeten meer als Menschelijcke dingen.

VONDEL, Warande, no. 21.

Voorts 'tanckersmeden sich aenmeeten de Thyrrhenen.

Ibid, door V. L. II, 169. vs. 88.

Aenmoedigh. *Gunstig, aanmoedigend.* In verwachting van een aenmoedigh antwoordt. HOOFT, Br. III, 341.

Aanmoedigheit. *Aanmoediging, vertroosting.* Wdb. op HOOFT.

Aanmoedighlyk. *Op eene aanmoedigende, vertroostende wijze.* Zie HOOFT, N. H. fo. 773, 32 en 896, 27.

Aenmoedinghe. *Hartstocht, gemoedsneiging.* KIL.

Aenmoeyen. *Aanzoek doen.* MEYER.

Aanmoeyenis. *Dringend verzoek.* Wdb. op HOOFT, bl. 450.

Aanmoeying. Het zelfde als *aanmoeyenis.* Ibid.

Aen mogen. *Kunnen aankomen.* Een stede daer men winters ende zomers te paerde ende te voete aen mach. Inform. bl. 194.

Aannaayen, aennaeyen. *Toevoegen, samenlappen.* U. W. KIL.

Aanneemst. *Aanneming.* U. W. en Wdb. op HOOFT, bl. 450.

Aennemelicheyt. *Vatbaarheid voor indrukken van buiten.* Dr. DE VRIES. Mnl. Wdb. kolom 80.

Aannemen. *Opnemen, opvatten.* U. W.

2) *Leeren.* KIL. *Begrijpen.* PL.

3) *Toenemen, wassen, aangroeien, vermeerderen.* KIL. PL.

4) *In huur nemen.* KIL.

Aannemen (Zich iets). *Zich aantrekken, op zich nemen.* U. W.

Aennemende. *Leerzaam, vatbaar, in zich opnemende.* KIL.

Aennopen. *Betreffen, aangaan, betrekking hebben, belangen.* Ende aennopende die Reusen, die doe waren, zeght ooc de Schrifture ter selver plaetsen aldus: enz. VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis, 1574, fo. 7, 6. Zie ook NIJH. Ged. V, 155, 163.

Aanopperen. *Naar eene bestemde of aangewezene plaats aandragen, aanvoeren, aanbrengen.* Wdb. op HOOFT.

Aenpaelen, aanpaalen. *Aangrenzen.* KIL. en U. W.

Aenpaert, aanpart. *Aandeel.* Ibid. ibid.

Aanparssen. *Met aandrang en in menigte toeschieten.* U. W.

Aanpeuren (Wat). *Iets harder voortgaan, meer vaart maken.* Wdb. op BREDERO.

Aenpieren. Het zelfde als *aanpeuren*, dus *aanspoeden*, *aanvliegen*, *driftig aankomen.*

Sy (de vinken) komen pieren aen en by der aerden scheeren.
WESTERBAEN, Ockenburgh, bl. 157.

Aanplakken. *Ten laste leggen.* Wdb. op HOOFT, bl. 451.

Aanpraten. Zie *anpraten.*

Aenprijzen. *Lof toezwaaien.* Wdb. op HOOFT.

Aanprikkelaar. *Aanporder, voortdrijver, aanvurer.* Zonder aanmaaningh van eenighen Kornel oft Hondertman, was elk zyn eighe Hooftman en aanprikkelaar. TAC. door HOOFT, f°. 322, 39.

Aanraadt (By). *Met goedvinden, met toelating.* Wdb. op HOOFT.

Aanranden. *Toespreken, aanspreken.* Agrippina alstoen omwendende haare treeken, begon den jongelingh met smeeken aan te randen. TAC. 212, 27. Zie ook Wdb. op HOOFT.

Aenrannen. 1) *Aanrennen.*

De — — hasen — — — komen — — — met hopen aengherandt.
VONDEL, door V. L. I, 621, vs. 6.

2) *Aanranden.*

Durft ghy langer t'samenspannen
Vyanden van Godts geslacht?
Ghy zult storten door zijn maght
Al, die vroomen aen durft rannen.
VONDEL, door V. L. VII, 886, vs. 8.

Aenransen, aanransen. 1) *Aanranden, aanvallen, aantasten,* in de beteekenis van »attaquer".

Den vyand of hem selfs met moet te ransen aen.
HUGO DE GROOT, Bewys van den waren Godsd. 1683. bl. xiii.

Hy ranst de vrouluy aan, zetze af.
BERNAGIE, Studenten Leven, 1684, bl. 27.

Een slimmer kwaat,
Dat ons zeer schielyk aan kwam ranzen.
FOCQUENBROCH, 1709, I, 160.

2) *Aanranden*, in zwakkere beteekenis, namelijk in die van *tot ongeoorloofde zaken trachten over te halen*, *het op iemands eer toeleggen*.

Van vryers geen gewagh, maer slechts een kackerlacker
Die ranst my somtijts aen.

CATS, door Dr. V. VL. I, 788, b.

Hy heeft in korten stont en sonder tusschen-nacht,
Twee vrijsters aen-geranst en om haer eer gebracht.

Ibid. II, 117, a.

Aanranzer. *Aanrander.* U. W.

Aenreden. *Aanspreken.* PL. KIL.

Aenreeken. *Aanrekenen*, *op rekening stellen.* Wdb. op HOOFT.

Aanreekenen. *Op iemands rekening stellen*, *iemand van iets de schuld geven.* U. W.

Aenreesen, aenresen, aenreisen. 1) *Aanvallen*, *aantasten*, *overvallen*, *bespringen.*

Hier hebt ghy niet te vreesen
Dat yemant van haer al
De herbergh sal aenreesen.

HONDIUS, Moufe-Schans 1621. Dedicatie, bl. 8.

2) *Aanvatten*, *ondernemen*:

Lof sy' u Vader, Soon en Gheest,
Die dit voor ons al hebt aanreest.

HARDUYN, door SCHRANT, bl. 136.

Aanryden. *Aankomst of voortgang te paard*, *nadering.* D' aanmaaningh der Hooftmannen werdt, niet zaameningscher wyze, gedaan aan de geheele hoopen, maar aan elken der zelven, naa dat hun aanryden viel. TAC. 480.

Aenrijtsen. *Tergen.* KIL.

Aenrinnen. *Met vijandelijke bedoeling op iemand rennende aanvallen.*

Die toen Tielle aenronnen
Soe coenlike, dat sijt wonnen,
Met scilde ende met spere.

VAN HEELU, VS. 3027.

Aanrits. *Drukte*, *toeloop*, *gewoel*, *gedrang.* Wdb. op HOOFT.

Aenritsen. *Sterk aansporen*, *tot iets aanzetten*, *aandrijven.* U. W.

Aanroeren. 1) *Ter loops vermelden.* Wdb. op HOOFT.

2) *Raken*, *betreffen*, *aangaan.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Aenrocken. *Iets ondernemen of op het touw zetten.* PL.

Aenruyschen. *Tegen iets aanwrijven.* KIL.

Aensaten. *Bemiddelen*, *schikken*, *regelen*, *vereffenen* (Een geschil). Omme te rade te warden, hoe men die saken aensaten suele. NIJH. Ged. II, 119.

Aenseggheu. 1) *Beschuldigen, ten laste leggen.* KIL.

Voer den steen wort hi gheleyt
Die men die sake aenseit.
Der Minnen Loep, B. II, vs. 8216.

Het betrekkelijk voorn.woord *die* slaat niet op *steen*, maar op *hi*.
2) *Melden, openbaren, verklaren.* KIL.

Ghy leert, o deftigh man! met reden overleggen,
Eerst wat 'er dienstigh is, de vrouwen aen te seggen.
CATS, door Dr. v. VL. I, 719.

En dient hem dan niet aengeseyt,
Al wat my in den boesem leyt.
Ibid. I, 373, b.

Mijn swager — — — heeft my dickmael aengeseyt,
Dat, als de vrijster is misleyt
Door grepen, die een spotter drijft,
Dat evenwel de trouwe blijft.
Ibid. I, 380, c.

Aenscatten, Aanschatten. 1) (Goederen) *in beslag nemen*, tot voldoening van schuld. Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb..
2) *Toerekenen.* U. W.
Aenschennen. 1) *Opstoken.* De Puriteinsche Schotten aengeschonden door hare nicht Elizabeth. VONDEL, door v. L. V, 437, reg. 7.
2) *Aanhitsen, aanvuren, tot een aanval nopen.*

Hy schon den wolf op roof aen.
Ibid. V, 78, reg. 3 v. o.

Aenschennende trompet.
Ibid. II, 189.

Zie nog HOOFT, TAC. 104, 26.
Aenschieten. In het onderstaande voorbeeld, omdat door »holle schorssen" maskers bedoeld worden, *aantrekken zich voor het gezicht doen.*

De Roomsche boer — — —
Schoot holle schorssen aen.
VONDEL, door v. L. VIII, 225, vs. 556.

Aenschijn, aanschyn. Subst. 1) *Aangezicht, gelaat.*

Die daer bloetgierch zijn,
Die gaerne een ander bedriegen,
God haetse als venijn,
Keert van haer zijn aenschijn.
VAN NIEUVELD, Souter L. 1584, Ps. 5.

Si rechte haer op ende stac
Haer **aenschijn** over tbeddeboom.
Caerl ende El. vs. 1212.

Zie nog **van Nieuveld** Ps. 96, en Wdb. op HOOFT.

2) *Frischheid, levendigheid, iets dat verrukt.*

Geen vuile mist, geen hagelbuy noch sneeuwen
Schoffeeren deze verf.
Dees bloemhof houdt een **aenschijn** door alle eeuwen,
En weet van geen bederf.
VONDEL, door V. L. VIII, 128, vs. 48.

3) *Aanblik, bijzijn, tegenwoordigheid.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb. en Wdb. op HOOFT.

Aenschijn, adj. *Duidelijk, blijkbaar, zichtbaar.*

God es gherechticheden fijn
Ende ghenadicheden, dats **aenscijn**.
Wapen Martijn, Coupl. 23.
Konsten, die menigherhande sijn,
Als alle der werlt is **aenschijn**.
Mnl. B. I. vs. 14.

Zie verder op »*aanschyn*".

Aanschikken. *Gereed maken.* U. W.

Aanschynen aan iemand. *Het voorkomen hebben.* Ondertussen sliepen ze niet alle, dien 't **aanscheen**. HOOFT, N. H. 176, 6.

Aenscoete. *Aanwas, aangeschoten, aangegroeide grond.* NIJH. Ged. II, 228.

Aanschokken. *Met horten en stooten voortgaan, aansjokken.* Wdb. op HOOFT.

Aenschouw. *Bezichtiging, aanschouwing.* KIL.

Aanschouw. *Acht, aandacht.* Zie: *Anschouw.*

Aanschouw (Met). *In aanmerking nemende.* Wdb. op HOOFT.

Aanschouw (Zonder) op. *Zonder te letten op, zonder in aanmerking te nemen.* Ibid.

Aanschouw (Ten, ter). *Uit aanmerking van, ten aanzien van, ten opzichte van.* Ibid.

Aanschouw neemen op. *Ter harte nemen, acht slaan op, letten op.* Ibid.

Aenscouwelijc. *Waard om aanschouwd te worden.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Aenscouwen. Uiterlijk voorkomen.

Sijn **aenscouwen**, zonder waen,
Was als een blixeme gedaen.
Lsp. II, 86, 879.

Aensien. Subst. *Blik, de daad van aanschouwen.*

Een lieflijc aensien van eenre vrouwen
Sal hem noch duncken medesine.

MR. MOLTZER, Bibl. bl. 83.

Aansien, **aensien, aanzien** w. w. 1) *Ontzien.*

Verlaat dan t' quaat ghy Princen metter daat;
Aansiet verdriet noch kruyc' om (*) sijn herboren.

VONDEL, door V. L. I, 25, vs. 34.

2) *Letten, acht geven op, in aanmerking nemen.* Zonder aen te sien wat by anderen hunne voorsaeten hierinne gedissimuleert soude moghen wesen. HOOFT's Br. I, 46. Zie nog Wdb. op HOOFT, bl. 451.

O, mensche merke ende aensie wat ic voir di gheleden heb.

VAN ITERSON, Stemmen, bl. 109.

3) *Het uitzicht hebben.* Een hoop keerde sich na den wegh der lantpale, die na het dal Zeboim na de woestijne aensiet. 1 Sam. 13, vs. 18.

Aensien (In 't). *Met betrekking tot.* Karel, diemen den Vijffden hiet van dien naem, int aensien van het Roomsch Keyserdom, ende den Derden int aensien vant Hertoghdom van Braband. PETRUS SCRIVERIUS, Out Batavien, 1612, bl. 593.

Aanzien op iets. *Toeleggen, ten doel hebben.* U. W.

Aanzienlykheit. *Aannemelijkheid.* Wdb. op HOOFT.

Aanzienlykst. *Het best schijnende.* Ibid.

Aanzicht, aensicht. 1) *Aangezicht, gelaat.* U. W. en KIL.

2) *Aanblik, uitzicht, voorkomen.* DR. DE VRIES, Mnl. Wdb.

3) *Het aanschouwen.* Ibid.

Aanzichtbaar. *Door iets kennelijks in het oog vallen, of met het gelaat naar elkander gekeerd.* Wdb. op HOOFT.

Aensinden. *Leiden tot handeling, eene handeling ingeven, er de oorzaak van zijn.* DR. DE VRIES. Mnl. Wdb.

Aanslaaghen. *Ondernemingen.* Wdb. op HOOFT.

Aanslaagher. *Aanlegger, belhamel, ondernemer.* Ibid.

Aanslaan. 1) *Toerusten.* Ibid.

2) *Aanvangen, ondernemen.* U. W.

3) *Ter hand nemen, bezigen.* Ibid.

4) *Besluiten, een besluit nemen.* De handen verstonden zich op konst, nocht arbeidt, om eene haars gelijk te voeden. Nochtans moest 'er geteert zijn. Derhalven slaat zy aan, den kost met haar lichaam te winnen. HOOFT, R. 28, 38.

(*) In onzen tegenwoordigen stijl zouden wij schrijven om *te* sijn.

5) *Aanklampen, tot zich nemen, zich verbinden aan.* Hem was vrymoedelijk gezeidt, dat hy de gunst des ganschen adels verliezen, jaa alle zijn' ondersaaten vertoornen zouw ——— indien hy, zelf noch gehuwt, een' vrouw, die eenen andren getrouwt had, aansloegh. HOOFT, H. de Gr. 130, 26.

Hoe koddigh is 't ——————
Als ouwe kluivers jonge kleuters,
Oft ouwe totebellen gaen
Slaen jonge melleckmuylen aen.
HOOFT, Br. I, 399.

Aanslagh, aenslach. 1) *Aanval.* Wdb. op HOOFT
2) *Aanmaning, geweld, onguurheid.* Ibid.

Aenslaghstichting. *Ondernemingsgeest, ondernemingszucht.* Ibid.

Aenslappen. *Zwakker worden, in degelijkheid of sterigheid achteruitgaan.* Immers is die rekeninge licht te maken, dat de zenuwe sijnes gehilts, tsedert den aenvanck onser oorlogen, merckelijcken is aengeslapt. HOOFT, Br. I, 20.

De leden slappen aan ten slaap' en het gezichte
Werdt van een' ys'ren vaak verovert.
HOOFT, Ged. 72, 3.

Aansmyten. *Neerwerpen. (Door de zee op strand).* Uitgezeit de geenen, die by de behaanen der paarden, terzelver plekke aangesmeeten, het [illegible] hadden. TAC. [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] aangesmeeten
[illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

Aensprake. *Aanklacht*, *beschuldiging*, *gerechtelijke eisch.* Dr. DE VRIES. Mnl. Wdb. en KIL.

Aanspreken, aenspreken. 1) *Aanraden.* Hoe de verbittering zoo diep inetterde, dat Henrik Tseraarts — — — ter stadt uitgezeit werd, om dat hy het doorsteeken ernstlyk aansprak. HOOFT, N. H. 913, 41. Zie meer voorbeelden in het U. W.

2) *Inspreken.* Spreeckt hem eenen goeden moet aen. Dr. DE JAGER, Lat. Versch. bl. 166. Den zynen moet aanspreekende. TAC. J. 42, 8.

3) *Bij iemand aangaan.* Wdb. op HOOFT.

4) *Uitnoodigen.* Ibid.

5) *Aansporen.* Die, op zyn aanspreeken, te hoove zoude gekoomen zyn. HOOFT N. H. fo. 182.

6) *Aanklagen*, *beschuldigen.* Voort hebben wij onse borgeren — een recht gegeven — waert dat sij ergent aengesproken worden binnen onsen lande — dat sij haer onschult daer voor doen mogen mit hoerre eenre handt. NIJH. Ged. I, 227, b.

7) *In rechten betrekken*, *eenen eisch instellen.*

Van allen gescille,
Orloge, heisch of aenspreken
Ochte enegerhande gebreken,
Die si gehadt hebben tot deser stont.
Brab. Yeesten B. VI, vs. 8304.

8) *Uitdagen.* Dat zij nyemant te campen aenspreecken en mach. NIJH. Ged. I, 237.

Aanspreeker. *Aanrader.* U. W.

Aensprenghen. *Besproeien.* KIL. PL.

Aenspringhen. *Bespringen.* KIL. Zie verder *anespringhen.*

Aenspronc, aenspronck. *Aanval*, *overval.* So is die stercheit een doecht, die den aenspronc alre becoringhen ghedoghet. Spiegh. der Volcomenheit. H. S. fo. 222.

Aenstaen, aanstaan. 1) *Aanhouden*, *aandringen.*

Michaël schoot voort op 't aenstaen van Gabriël.
VONDEL, door v. L. VI, 278, vs. 1736.

Waaroover hy endtlyk, ten aanstaan der Majestraat, klooster en stadt had moeten ruymen. HOOFT, N. H. 576, 10. Aan te staan om richting van 't geene, dat teeghens 't verding met Engelandt gemaakt — — — was. HOOFT, N. H. 1112, 11.

2) *Naken*, *genaken*, *op handen of toekomstig zijn.* Ende off ons of onsen vrienden *enige noet* aenstoinde. NIJH. Ged. IV, 72, reg. 5. v. o.

3) *Boeten*, *straf lijden*, en in kluchtspelen *een pak slagen krijgen.* KIL. Zie op *anstaen.*

4) *Aanhouden*, *volharden*. Men seydt gemeenlijck, dat aenstaen doet verkrijgen. VISSCHER, Brabbel, 1669, bl. 199.

> In 't end bezwijckt de muur, door 't aenstaen des soldaets.
> VONDEL, door v. L. III, 608.

5) *Toezicht over iemand houden*, *het opzicht over iemand hebben*. Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

6) *Bij iemand staan*. KIL. Dat si aenstaen soude op die gheen die twerc deden. Bijb. 1477, Esra 3, vs. 9.

7) *Eene beurt hebben*. Ghy moet er aenstaen. PL. Nu is het uwe beurt.

Aenstaen (Laten). *Laten staan*, *niet doen*, *laten varen*. Datse hare quade practijcken, lasteringhen ende gewelt moeten laten aenstaen. Staten-Bijb. Ps. 31, kantt. 25.

Aenstal. *Aanlegplaats*. Zie: *Anstal*.

Aenstand, **aenstant**. 1) *Stilstand*, *schorsing*, *bestand*. NIJH. Ged. VI, 72. Ook *wapenschorsing*. KIL.

2) *Voortdurend uitstel*. KIL.

Aensteken, **aansteeken**. 1) *Aantrekken* (Een kleed). Steekt dijnen rock aen. PL.

2) *Aanstooten*.

> Ick, met een stillen wenck en sonder iets te spreken,
> Bestont u met de voet een weynig aen te steken.
> CATS, door Dr. v. VL. I, 442, b.

3) *Ontsteken*. KIL.

4) *Aanhitsen*, *aanvuren*. Wdb. op HOOFT.

Aen- en **aanstellen**. 1) *Aanvangen*, *oorzaak van iets zijn*. U. W.

2) *Aanrichten*. Ibid.

3) *Instellen*, *inrichten*, *regelen*. Dr. DE JAGER, Latere Versch. 166, en Wdb. op HOOFT, bl. 451.

4) *Maken*, *gebruiken*, *vertoonen*.

> Durft ghy — — — zulck een gewelt aenstellen.
> VONDEL, door v. L. V, 141, reg. 12, v. o.

5) *Aanleggen*, *het er op toeleggen*.

> Ick stel het geensints aen, om daer te sitten droomen.
> CATS, door Dr. v. VL. II, 412, a.

Aanstellen. znw. 1) *Gedrag*, *gedraging*. Wdb. op HOOFT.

2) *Bedoeling*, *drijven*. Ibid.

Aanstemmen. *Toestemmen*. U. W.

Aanstemmer. *Toestemmer*. Ibid.

Aanstemming. *Toestemming.* Ibid.

Aanstendelijk. *Dringend.* Wdb. op HOOFT.

Aanstendigh. *Aanhoudend, dringend.* U. W.

Aanstendigheit. *Aandrang, aanhoudendheid.* Ibid.

Aanstendighlyk. *Met aandrang, zeer dringend.* Wdb. op HOOFT, bl. 451.

Aanstending. *Aandrang.* U. W.

Aensterven. *Door iemands afsterven in het bezit komen van diens eigendom.* KIL. en Dr. DE VRIES. Mnl. Wdb.

Aanstyghen. *Opklimmen tegen iets.* U. W.

Aanstichter. *Hoofdaanlegger, belhamel.* Wdb. op HOOFT.

Aanstichting (By). *Door het drijven, doordrijven, voorgaan.* Ibid.

Aenstoken als znw. *Aanslag, schendige handeling, verongelijking.*

Trouwen in sulck aenstoken
En wort die echtscop niet ghebroken.
Mloep. IV, vs. 623.

Aenstonden. *Aanstonds, terstond.*

Die heren gingen aenstonden
Daer sy mijn heer Wouter vonden.
Grimb. Oorl. I, vs. 1115.

Aanstoot. 1) *Aanval, vijandelijke aanranding.* Wdb. op HOOFT, Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb. en KIL.

Aenschout hoe mijne hulp verscheen
Van mijn' behoeder, noit volprezen,
Wat aenstoot staet my dan té vreezen.
VONDEL, door V. L. VII, 225, vs. 10.

2) *Grens of aanpaling.* Aenstoot des landts. PL.

3) *Hinder, last.* In 't doortrekken van den Apennyn leedt het heir zwaaren aanstoot van den vuilen winter. TAC. 415, 19.

Aanstootelyk. *Waggelend, onzeker, voor tegenwerking vatbaar.* Wdb. op HOOFT.

Aenstooten. 1) *Aangrenzen, aanpalen.* Aenstootende landen. PL. KIL.

2) *Beleedigen, slecht behandelen, verongelijken.* KIL.

Trouwen in sulck aenstoten
En wort die echtscap niet ghebroken.
Mloep. IV, vs. 623, variant.

3) *Aanranden, geweld aandoen.* Zoo wie een huys van buyten aanstoet, dats Huys-stootinge. VAN HASSELT op KIL.

4) *Aanvallen, er op los gaan,* ook *aanrukken.* Germanicus — — — beveelt de ruiters aan te stooten, en den vyandt het veldt, dat hy

in had, t'ontneemen. TAC. 28, 22. Op dat het uitheemsche geweldt niet van beide de kanten quam aanstooten. TAC. 409, 12.

Aenstoppen. *Aanvullen.* Wdb. op HOOFT.

Aenstormen. *Bestormen, stormenderhand aantasten.*

Dit casteel wert, met crachte,
Door broec ende door diepe grachte
Aenstormet ende toegheronnen.
HEELU, vs. 1651.

Aenstouwen. *Voortstuwen, voortjagen, voortdrijven.* Ook *aandrijven, aanzetten.* KIL. en PL.

Aanstreeven. *Naderen, aankomen.* Wdb. op HOOFT.

Aenstrecken. *Toekomen, toebehooren.* De helft van den erve, die si gemeynlic samen gewonnen hebben, die den levenden aenstrect, mach die levende vrylic vercopen. Brab. Yeesten. bl. 783.

Aenstriden, aanstryden. 1) *Opstrijden.* Hoezeer men 't hem aanstreed. HOOFT, N. H. 408, 4. Met gelyke onverwriklykheit verdaadighd' hy de onschuldt der geenen, die men hem aanstreed zyn metpleghtighen te weezen. HOOFT. N. H. 423, 38. Wdb. op BREDERO.

2) *Bestrijden.* Wdb. op BREDERO.

Ende dat noch te menighen tiden
Vele liede souden aenstriden
Om te regneren daer binnen.
Lsp. B. iv, C. I, vs. 26.

3) *Beschuldigen en de beschuldiging volhouden.* Wdb. op BREDERO.

4) *Bestormen.* MEYER.

Aenstrycken. *Met afgemeten tred aankomen.*

Zy komt breet voor den dagh aenstrycken.
VONDEL, door v. L. IV, 208, reg. 28.

Aenstueren. Het zelfde als *aenstouwen.* PL.

Aenzuuren. *Zuurder worden.* Wdb. op HOOFT.

Aenswacken. *Verzwakken, verlammen.* Ibid.

Aent. *Eend.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Aantaal. *Minzame toespraak, minzaamheid in het spreken.* Wdb. op HOOFT.

Aentael, aentale. *Rechtmatige aanspraak.* Dat hy den Graaf van Gelre quyt scelt van alre aentale die hy op hem hebben mochte. NIJH. Ged. I, 309, a. Gheen aentalen en heeft hi op dat goet. Sp. van Sassen bl. 51. Ende zoo wie daer eenig aentael ofte recht van onderpand op meende te hebben. HUGO DE GROOT, Inl. t. d. H. R. 1631, f°. 37 v°. Dat hy opdraegere allen commer en aentaale in 't voors. opdragen

erve, wesende oft comende, af sal doen. Tweede Proeve, bl. XVIII. Iemand te caveeren voor allen kommer en aantale. Op de zelfde bladzijde.

Aantalen. 1) *Aanspreken, het woord tot iemand voeren.*

Swijcht, sy komt hier gaende half als de verdwaelde,
Die haer eens aentaelde, sy en zou nauwelijck
Konnen ghespreken.

HOUWAERT, H. d. Am. bl. 29.

2) *Aanspreken in rechten.* Wordt een porter gheaentaelt in den Ghedinghe. Brab. Yeesten. I, bl. 783.

3) *Beschuldigen.* Zie *Antalen.*

4) *Aanspraak maken op iets, eischen.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Aentalyng. Zie op *Antalyng.*

Aentast. *Aanraking.* Gelijck eene motte haest, ja met eenen aentast verwreven ende te niet is. Ps. 39, Kantt. 21.

Aantasten. 1) *In beslag nemen, zich toeëigenen.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

2) *In verzekerde bewaring* of *gevangen nemen.* Wdb. op HOOFT.

3) *Aanvaarden.* Zoedat zy niet en wilden haer goet mitten lasten aentasten. Informatie bl. 51.

Aanteelen. 1) *Voortbrengen, vervaardigen, bewerken.* Wdb. op HOOFT.

2) *Aanfokken.*

De dichter teelt nu paert en koey en kalvers aen.

VONDEL, door v. L. VIII, bl. 232.

Aenteelt. 1) *Kweeking, aankweeking,* van boomen en planten.

Ervaernis en gebruick heeft sedert stadigh aen
Noch ander slagh gequeeckt van aenteelte.

VONDEL, door v. L. VIII, bl. 212, vs. 38.

2) *Voortplanting, uitbreiding.*

Maer Venus die gedurigh groeit en leeft
In aenteelt van de vorstelijke stammen.

VONDEL, Poëzy. I, 617.

Aantellen. *Toetellen.* U. W.

Aentien. 1) *Aantijgen, te laste leggen, beschuldigen.*

Des soudi sekerlike missaken,
Wiet hem aentide.

Belg. Mus. III, 111, vs. 109.

Es hier enich man int lant,
Die mi dat wil tien an.

Horae Belg. VI, 87, vs. 981.

Zie nog *anetien* en *antien.*

Aentieren (Sich). *Ruw te werk gaan, aangaan, zich aanstellen.*

> Mijn Vrouw die tierter aen, of sy terstond sou sterven.
>
> COLEVELT, Droef-Eyndend' spel tusschen Graef Floris en Velsen 1628, bl. 6.

> Wringd en smijd je armen van me kaar,
> En tierd je aan of de dood je naakte.
>
> Echtsch. van Jan Claasz en Saartje Jans. 1685, bl. 12.

Aantygen. 1) *Aantrekken.* Van kleederen gesproken. Wdb. op HOOFT. 2) *Aantrekken*, in de beteekenis van *aanhalen*, *vriendschap bewijzen.*

> Een die sijn tafel deckt aen lieden van vermogen,
> Wort over-hant genoot, en weder aengetogen.
>
> CATS, door Dr. v. VL. I, 477, b.

3) *Beschuldigen*, *aanklagen.* Ten tyde der zelfde Burghermeesteren viel er een grouwlyk exempel voor van ellenden en wreedtheit, hebbende een vader moeten te recht staan, op aantygen van zynen zoone. TAC. 115, 1.

Aenticht. *Beschuldiging*, *aanklacht.* Alsulker aenticht — — — alse heer Wenselaus, — — — aen tyende is heren Edewarde. NIJH. Ged. II, 225.

Aantokken. *Aanlokken.* U. W.

Aentornen. *Met geweld aanvallen.* Het zy ghy van hier iemant — — — wilt aentornen. VONDEL, door v. L. V, 381, reg. 17. v. o.

Aantrappen. *Aanstappen.* Wdb. op HOOFT.

Aentreden iemant. *Op iemand afgaan.* U. W.

Aentreffen. *Raken*, *aangaan*, *betreffen.* Dat treft dy aen. T'ghene dat t'leven aentreeft. PL. So voill elck van onss die antreffende syn, off antreffende moigen werden, enz. NIJH. Ged. IV, 422.

Aentrecken. Zie *An-* en *Anetrecken.*

Aantrekken, aentrecken (Hem of sich). *Zich kleeden.*

> Ik stond schielyk op, ik begon my aan te trekken.
>
> De Vryer in de Kist. 2e dr. 1704, bl. 3.

2) *Zich toeëigenen.*

> Ende die een ridder des anders prijs (buit)
> Hem aen en trecke in ghere wijs.
>
> Alexander B. VI, vs. 36.

Aantroost. *Aanmoediging.* U. W.

Aantroosten. *Aanmoedigen.* Ibid.

Aantuighen. *Met aanroepen van getuigen verklaren, verzekeren.* Ibid.

Aantuighenis. *Plechtige verklaring of verzekering.* Ibid.

Aantuiging. 1) *Plechtige aankondiging, verklaring,* of *verzekering.* Met aantuiging, dat zy onschuldig wilden gehouden worden aan de nadeelen, die daaruit, voor Kerk en Staat te dugten waren. WAGENAAR, Amst. D. I, f⁰. 531, reg. 20 v. o. Zie ook U. W.

2) *Gerechtelijk protest.* Ibid.

Aenvaen. 1) *Iets in bezit nemen, aanvaarden.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb. kol. 105.

2) *Van wegen hoogere macht in bezit of beslag nemen.* Her Edwart of sine amptman in siin behoef, sal moghen aenvaen ende aengripen alle onse goet, ruerende ende onruerende. NIJH. Ged. II, 90.

3) *Aanvangen.* KIL.

Aenvaerden, aenverden, aanveerden. 1) *Naderen, genaken, tot zich trekken.*

Die ghecken sijn lichtelic aen te vaerden.
Mloep. B. I, vs. 815.

2) *Op iemand afkomen, hem aanvallen, aanranden.*

Niement, clein noch groot — — —
En dorstens(e) aenverden niet.
Brab. Yeesten. bl. 314, vs. 9135.

Soe wort hi op den wech aenvert
Van den baillieu met wreethede.
Ibid. vs. 9120.

So wie bi hem selve ocht bi ander liede yement binnen sijnre woningen aenveerdt ende hien (hi hem) doot sleet. Brab. Yeesten, I, 782.

3) *In bezit nemen, zich toeëigenen.*

Sonder taenverdene enege pronden.
VAN HEELU, bl. 222, vs. 5986.

4) *Aannemen* in de beteekenis van *toonen.*

Aenveerd een droef gelaet.
VONDEL, door v. L. I, 723, vs. 1465.

5) *Aanraken, aanvatten, aantasten.*

'T Sacrament begost sere jammerlick te bloen,
Doent Jan Bautoen metterhant aenverde.
SMEKE, Tapel v. d. H. S.

6) *Ondernemen.* PL.

Aanval. *Aanvalligheid, vriendelijkheid.* Wdb. op BREDERO. Zie verder *Anval.*

Aanvallen. 1) *Toevallen, te beurt vallen.* U. W.

2) *Toekomen, eigen zijn.*

De braave zwier van tredt en aardt van schepterdraagen
Die niemandt aanvalt dan Saturn zijn naaste magen.
HOOFT, door BILD. I, 263.

3) *Aanwassen door aanslibbing.* Opcommende erffenis wt ryeueren a e n g e u a l l e n sonder enych dyep tusschen te gaen, neempt een yegelick myt recht, die daer neuen georfft is. NIJH. Ged. II, 223.

Aenvangen, aanvangen. 1) *Te gemoet komen met weldaden.* Wdb. op HOOFT.

2) *In bezit nemen, zich toeëigenen.* Vielen oick in sijnen ampt in Wale offte Rijn ennige nije zanden off weerden, die sall hij terstont van onser wegen a e n v a n g e n. NIJH. Ged. VI, 289.

3) *Ontginnen.* Dat werdeken — — — dat her Jacop van Ambe a e n g h e u a n g h e n hadde. NIJH. Ged. II, 35.

4) *Aangrijpen, aanvatten.* Dr. DE VRIES. Mnl. Wdb. Kol. 110.

5) *Iemand in verzekerde bewaring nemen, aanhouden, gevangen nemen.* Ibid.

Aenvanger. 1) *Hij die aan het hoofd eener onderneming staat.* Wdb. op HOOFT.

2) *Hij die iets in beslag, in bezit neemt* of *aanhaalt.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Aenvanc, aanvank. 1) *Begin.* PL.

2) *Het in bezit of beslag nemen.*

3) *Ontginning.*

4) *In hechtenis neming.* Als verbale znw. van *aanvangen.*

Aenvaren. Zie *An-* en *Anevaren.*

Aenvaten. Zie *Anevatten.*

Aenvechten. 1) *Bestrijden, met de wapens aanvallen.* In 't a a n v e c h t e n der gebuursteden. HOOFT. N. H. 278. De listen om wallen a a n te v e c h t e n. TAC. 197.

2) *Door list bekoren.* Wdb. op HOOFT.

3) *In verzoeking brengen.* Als mi die viant a e n v e c h t mit sijnre behendicheyt. VAN ITERSON, Stemmen. bl. 135.

Aanvechtende oorlogh. *Aanvallende oorlog.* Zy treede in geen oorlogh, 't sy a a n v e c h t e n d e oft verweerende. HOOFT. N. H. 890.

Aenvechter, aanvechter. *Aanvaller, aanrander.* U. W.

Aenvechting. 1) *Aanval, aanranding.* Ibid.

2) *Bekoring, harts-beroering.* Ibid.

Aenveirden. *Aanvaarden.* Ibid.

Aenveyrding *Aanvaarding.* Wdb. op HOOFT.

Aanverghen. *Vergen.* U. W.

Aanverghing. *[illegible].* Ibid.

Aenversterven. Zie *Anversterven.*

Aenvesten. *Vastmaken, vasthechten, aanhechten.* Dr. DE VRIES. Mnl. Wdb.

Aenvleyen. *Vriendelijk*, *vleiend bejegenen*.

Moet dan geen vryer met beleyt
By maeghden worden aengevleyt.
CATS, door V. VL. I, 371, b.

Aenvliegen. *Ergens heen vliegen*. PL.

Aenvlien. Zie *Anvlien*.

Aanvlucht. *Krachtige aanval*. Elk zeide dat de bouwstadt in een vlak geleeghen, met een' aanvlucht t'ooverrompelen was. TAC. 398, 1.

Aanvoeyeling. *Kweekeling*, *aankomeling*.

En als ghy weêr uitzeindt uws adems kracht,
Een' schepping volght van alderley geslacht,
En 't aardtrijk krijght, in steê van die vergingen
Een versch aanschijn met nieuw' aanvoeyelingen.
HOOFT, Ged. 251, 50.

Aenvolderen. *Aanvliegen*, *met snelle vaart aankomen*. Waarschijnlijk eene letterverplaatsing voor *aanflodderen*.

Door my quam het Griecks heyr voor Troyen aen-ghevoldert.
HARDUIJN, door SCHRANT, bl. 7.

Aenvrouw. *Overgrootmoeder*. MEYERS Woordenschat en KIL.

Aenvuegen. *Toeleggen*. Sijn verstant ergens aenvuegen. PL.

Aenwaeyen. *Tegen iets aanblazen*. KIL. PL.

Aenwald. 1) *Voorspraak in rechtszaken*. KIL.

2) *Gezant*. Ibid.

Aenwas. *Uitbreiding*, *aangroeiing van grond door aanslibbing*. Ibid.

Aenwasselingen. *Aankomende jongelingen*. U. W.

Aenwassen. *Opgroeien*, *voortspruiten*, *uitschieten*, *opkomen*. KIL en PL.

Aenwedde. *Pand*, *onderpand*. Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Aenwejen. *Aanwaaien*. Wdb. op HOOFT.

Aenwelven. *In gebogene houding ten aanval komen aanrijden*.

Zy commen met hoopen aenghewelven.
SMEKE, Tspel v. d. H. S. vs. 642.

Aenwennen. *Aanwenden*. Wdb. op HOOFT.

Aenwenst. *Aanwensel*. U. W.

Aenwerc. *Bouwstof*. Ende sult weten dat dit boeck niet ghemaect en is uut wijsheit des gheens diet te samen gheset heeft, want hi daer toe niet ghedaen en heeft dan hi ghetymmert heeft mit vreemden aenwerke. Lsp. Bijlage D, bl. 343.

Aenwerp. *Aangeworpen*, *aangeslibd land*. Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Aenwinnen (Hem iets). *In een strijd veroveren, er zich meester van maken.*

Ende hadden hem die porte wel nare
Al vechtende aengewonnen dare.
Brab. Yeesten B. VI, vs. 8193.

Aenwisen, aenwijsen (Enen iets). *Iemand in rechten iets toewijzen.* KIL. Om sine mesdaet wart hi den vianden gewiset ane. MAERL. Sp. Hist. B. IV[2], 14, 45. Zie *Viant.*

Aenwinken. *Toewenken, toelonken.*

Indien ghy sijt bedacht van op den klap te raecken,
Soo treckt de sinnen af van tienderhande saecken — — —
Van met een dertel oogh de lieden aen te winken.
CATS, door D[r]. v. VL. I, 502, a.

Aanwinteren. *Beginnen te vriezen.* U. W.

Aanwyzing. *Assignatie.* Ibid.

Aanwoeden. *Heviger woeden, voortgaan met woeden.* Ibid.

Aanwoonders. *Dicht bijwonende, geburen.* Ibid.

Aenworp. 1) *Aanslibbing, aangeslibd land.* KIL.
2) *Aanvoegsel, aanhangsel.* Ibid.

Aer. adj. *Ander.*

De meullenaers (mijn Heer) die hebben nu een aer verstandt.
BREDERO, Jerolimo, v. 80.
Datje op een aer tijdt je monght wel selt houwen.
Ibid. vs. 297.

Aer. *Arend.*

Hi riep enen sinen neve na,
Ende seide: vrient gi moet mi doen
Ene bodscap in geenre pawelioen
Daer die aer in staet van goude.
Nieuwe Werken der M. v. N. L. I, I, 216.
Want hi den Aer
In sinen scilt dragen soude.
VELTH. Sp. H. f[o]. 382.
Des es leden menech jaer
Dat een leu ende een aer
In discorde laghen tsamen.
Belg. Mus. VI, 422.

Aerbeit. 1) *Smart, moeite.*

Dus claghden si haren aerbeit.
Belg. Mus. X, 92, vs. 91.

2) *Inspanning, zoowel van stoffelijke als zedelijke krachten*

Want ghi moet uwen aerbcit
Emmer ane den cruce liden.
Der Ystorien Bloeme, vs. 2086.

Aerdbeve. *Aardbeving.*

So waert daer ene a e r d b e v e groot.
MAERL. Rymb. vs. 18926.

Aerde. *Korenmarkt.* KIL.

Aerdelick. *Aardig*, *aardiglijk.* Dr. DE JAGER, Latere Versch. bl. 167.

Aerden. 1) *Begraven*, *ter aarde bestellen.*

Dat sine (zij hem) joyosergaerden
Dragen souden ende daer doen a e r d e n.
Lancelot, B. IV, vs. 12856.

En daar ter plaats, daar hy g e a a r t wort, dede bouwen
Van brons en Marbor steen een wel gesneden graf.
S. COSTER, Isabella, 1619, bl. 37.

2) *Geneigdheid hebben.*

En daerom niet na Liefde streeft of a e r d't.
CAMPHUYSEN, St. Rymen 4°. ed 1652, bl. 62.

Aerdgat. *Weg over een bouwland.* Belg. Mus. X, bl. 100.

Aardigh. 1) *Voortreffelijk*, *uitmuntend*, *fraai*, *schoon.* Wdb. op HOOFT.

Men vint 'er heden noch, die koffers, pysels, kassen
Vol a e r d i g serviët, vol ammelakens tassen.
CATS, door Dr. V. VL. I, 488, a.

2) *Aardsch*, *van aarde*, *tot de Aarde behoorende.*

Hier is de rechte school daer kan men deftigh leeren
Dat al wat a e r d i g h is, in aerde moet verkeeren.
CATS, door Dr. V. VL. II, 418, b.

3) *Lieflijk*, *gunstig*, ook *weeldig.*

Ey sie wat schooner kleed gespreyt leyt op de golven,
En met een' waterlijst geboort en bleeck asuur,
En houd in 't groene loof een' gouden ooghst gedolven,
Bemaelt en rijck gestickt van d'a e r d i g e Natuur.
VONDEL, door V. L. II, 657, vs. 4.

4) *Met den aard eener zaak overeenkomende.* Door sekere a e r d i g e toegemaeckte Beelden en Personagien. VONDEL, door V. L. Pascha, Voorrede.

Aardigheit. *Voortreffelijkheid*, *uitmuntendheid.* Wdb. op HOOFT.

Aerdin. *Van aarde.*

Hi es buten copryn ende a e r d i n binnen.
MAERL. Rymb. vs. 17021.

Aerdsoen. *Aard*, *inborst.* KIL.

Aardisse, aerdtissie. *Hagedis.* MEYER, KIL.

Aerdtrijck. *Grond*, *bodem eens lands.* Het a e r d t r ij c k ende landt

is soo leech (laag) dat bykants alle de vloeden ende groote watergrachten — — — met Dijcken zijn versien. GUICCIARDYN, Belgicum, 1566. f°. 191, a.

Aere. *Vlakte*, *plein*, *vloer*. KIL, MEYER.

Aeren. adj. 1) *Koperen*, *van koper*. Ibid.

2) *Oogsten*, *inoogsten*. KIL.

3) *Landbouwen*, *ploegen*, *het land bewerken*. Ibid.

4) *Adelaar*.

Aerene. *Omgeploegd en bezaaid land.* KIL. *Bouwland.* MEYER.

Aerenen. *Landbouwen*, *ploegen*. MEYER.

Aerch. *Leed*, *letsel*, *kwetsing*, enz. Zie ook *Arch*.

Hi seide: „Ghi heren, sijt onvervaert,
In (ick en) hebbe gheen aerch.
Walewein, vs. 8212.

Aercheit. *Kwaadheid*, *boosheid*, *gramstorigheid slechtheid.*

Want die vroede doget sine aercheide.
KAUSLER, Die Rose, vs. 6792.

— — — gherechte minne,
Daer gheene aercheit en es inne.
Ibid. vs. 7018.

Aerghelyoes, aergelieus. Hoogmoedig, in het Fr. *orgueilleux*.

Ende van herten alsoe proeys
Ende van moede soe aerghelyoes
Dat hi oec gheen wijf en mint.
Gloriant, door MOLTZER, bl. 85, vs. 202.

Dezelfde regels vindt men in de Horae Belg. VI, bl. 56, met de spelling *aergelieus.*

Aerghen. *Verergeren.*

Ende merre so ware mijn claghe
Saghict niet aerghen alle daghe.
KAUSLER, Die Rose vs. 7786.

Aergher. *Bloodaard.*

Doe sprack Roelant, die heelt vri:
„Aergher, puterkint, wiltu di
Al noch jeghen mi hier setten.
Renout, vs. 1103.

Aergeren. *Verwoesten*, *plunderen.*

Die quam met ongetelden here
Ende dorreet alsonder were
Tracien ende aergeret al.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. II. bl. 148 v. 67.

Aerckel. *Uitstek*, *balkon*. KIL. MEYER.

Aerminc. *Ongelukkige*, *ellendige*.

Hem quam an een aerminc.
Half naect.

MAERL. 4°. Ed. D. II, 255, b.

Ne bewaent niet, edel coninc,
Al bem ic een aerminc,
Hoe mochtic sulke mort ghetemen.

Reinaert door D^r^. JONCBL. vs. 2210.

Aermoede. *Ellende*, *wanhoop*.

Ne waer sident viel hi van hoghen
Bi ziere quaetheit die hi (Nero) dreef,
Dat hi van aermoeden doot bleef.

KAUSLER, Die Rose, vs. 6076.

Aern. *Arend*.

Met seven aernen; welcke in parrele gareelen
Verstrecken tot gespan, wanneerse vaert uyt spelen.

VONDEL, door V. L. II, 543, vs. 381.

Aern, paeu, lam end lewe
Dien vier was hi wael ghelijck.

Mloep, B. II. vs. 836.

Aernasch. *Bagage*, *uitrusting*, *krijgsgereedschap*, *reistuig*. Zie verder op *Harnasch*.

Ende ccc scepe ghesondert
Die daer voerden spise ende dranc
Allame ende aernasch gemane.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. I, III, vs. 10.

Daer vant hi dies hi begaert,
Die stat bewest tsinen bouf,
Spise, dranc ende aernasch grouf.

MAERL. 8°. ed. D. IV, bl. 267.

Orssen, wapenen en aernasch.

MAERL. Sp. H. 8°. ed. IV, 270.

In de 4°. ed. staat op beide plaatsen »*haernasch*".

Aernen. *Boeten*, *straf verwachten* of *ondergaan*, en zulks komt eenigszins overeen met *oogsten*, *inoogsten*, namelijk de vruchten van hetgeen men gezaaid heeft.

Die valt van hoghen, hi valt sere;
Die rike es schuldich onsen here
Meer dan d'aerme, lof ende ere,
En, doetijs niet, hi aernet sere.

Van der Ziele ende van den Lichame, vs. 280.

Aernst. 1) *Vlijt*, *inspanning.*

Die sijn lijftocht moet winnen
Mit aernste ende mit hantarbeyde.
Mloep. B. I. vs. 217.

2) *Ernst.*

Mit groeter aernst ic u bedjede
Dat gi u daer voer hoet ende wacht.
Ibid. B. I. vs. 1220.

Helena sprac met aernste groot:
„Nu sich, dijn leven ende dijn doot
Sijn beide hier gheset voor di."
Lsp. B. II, c. 47, vs. 37.

Aernstelic, aernstelijc. *Met vlijt en inspanning*, *op eene ernstige wijze.*

Calistomus hem aernstelic vuechde
Te trecken heymelic bijder vrouwen.
Mloep. B. I, vs. 2898, var.

Dus wrochtsi aernstelic alle daghe.
Ibid. B. IV, vs. 1513, variant.

Alstu sitten sulste om dattu mit enen prince eten sulste, soo merke aernstelijc wat dinghen voer dijn aenschijn gheset sijn. Bijb. van 1477, Spr. 23, vs. 1.

Aernstich. *Kloek*, *verstandig*, *deugdzaam.* Een aernstich wijf is een croon haren man. Ibid., Spr. 12, vs. 4.

Aernsticheit. *Het aanhouden*, *het volharden* (Hier in een verzoek of bevel).

Haddet gheweten die cuyssche smael,
Si hadde verganghen, weet ic wail;
Nochtan wes die ridder deed,
Was bi dwanghe ende aernstichede.
Mloep. B. II, vs. 524, var.

Aerpel. *Woerd*, *mannetjes-eend.* KIL.

Aers. *Anders.*

Aers noch aers. *Even als*, *niet anders dan of*, *zoodat.* Wdb. op BREDERO.

Aers over bol. *Hals over kop.* Over aers over bol te tuymelen, ende noch Hemel noch Aerde te raecken. MARNIX, Biënkorf, 1569, f°. 128. Overaers over bol te doen tuymelen, so het haer te passe coemt. Ibid. f°. 61, v°.

Aers (Schier) worden. *Een ander mensch*, *opgetogen worden*, *buiten zich zelven geraken*. Wdb. op BREDERO en Wdb. op HOOFT.

Aerselen. aerzelen. 1) Intr. *Teruggaan*, *achteruitdeizen*.

Die zijn geweeten schroeit, en aerzelt van berouwen.
VONDEL, door v. L. III, 865, vs. 18.

Nu groeyt Prins Henricx hart, Graef Henricx moed beswijckt
En aerselt boschwaert in.
Ibid. II, 617, vs. 521.

Al achterwaarts gaan dees' gesellen
En aerselen alsoo ter hellen.
VAN DER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 53.

Loop Xanthe, loop te rugh van daer ghy zijt gekoomen,
Spoey u ten oorspronck weer met aerselende stroomen.
WESTERBAEN. Ged. 1657, I, 177.

Ziende den vijandt, slaans ongezint, van Neufchastel aarzelen naa Pontdormy. HOOFT, H. d. Gr. 97, 36.

2) Trans. *Terugnemen*, *terugtrekken*, *inhalen*.

Zijn woord te aerzelen betaemt de wuffe kind'ren.
G. VAN DER EEMBD, Sophonisba. 1621, bl. 4.

Aarseling, aerslingh. *Terug*, *achteruit*, *ruggelings*. Wdb. op BREDERO.

— 't dier bestaet te grimmen — — —
En ten neusgaten uyt snuyft vier en heeten roock,
Dat elck een aerslingh treed.
VONDEL, door v. L. I, 303.

Aarzelings. *Terug*, *achteruit*. Wdb. op HOOFT.

Aersel- of **aersselmaend.** *October*. KIL.

Aers-gat (Iemant een) anjagen. *Iemand een leelijken trek spelen*. Wdb. op BREDERO.

Aerst = *Harst*, *runderharst*.

Wederin vleesch, aerste ghebraden,
Heet ende droghe, mach dan niet scaden.
Heim. der Heim. vs. 1173.

Aert, aart. 1) *Land*, en *landstreek*, *oord*.

In Grieken, den zoeten aert,
Daer ic in gheboren waert.
Limborch, B. VI, vs. 41.

Ende reet van daen in vreemden aert.
Mloep. B. III, vs. 1008.

Hier in desen wilden woesten aert.
SMEKEN Tspel v. d. H. S. vs. 965.

2) Soort.

> 't Is noch een **a e r t** van troost, oock midden in het suchten
> Te peinsen op de vreught, te dencken op genuchten.
>
> CATS, door D[r]. v. VL. I, 280, b.

> Een vyer, een heyligh vyer, een beter **a e r t** van brant,
> Staet tegen uw gewelt, met grooter maght gekant.
>
> CATS, door WITSEN GEYSBEEK. II, 473, a.

3) A[illegible], [illegible]

> Hy moet een goet gramarijn wesen,
> En ten minsten connen sine paerten:
> Dat es d[illegible] van alle **a e r t e n**.
>
> KIL[illegible] T. en D. V. I, 150

> Dit syn die **a e r t e n** liberale.
>
> Lsp. R. III, c. 14, vs. 101.

4) [illegible] Den XI april 1536 [illegible] de heeren [illegible] aert [illegible] KILIAAN [illegible]

5) [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

9) *Wijze, manier van handelen.*

Want sy soecken alle den a e r t
Hoe si u tot hem trecken moghen.
Mloep. B. IV, vs. 446.

Soene, wildi hu keeren
An die minne, ic sal hu leeren
Den a e r t van minnen.
KAUSLER, Die Rose, vs. 11797.

Aerten, aertten. *Aarden, tieren, wortelschieten.* Wdb. op HOOFT.

Aertigh. *Van aarde.*

Hier is de rechte school, daer kan men deftigh leeren,
Dat al wat a e r t i g h is, in aerde moet verkeeren.
CATS, door WITSEN GEYSBEEK, II, 385, b.

In de ed. van Dr. VAN VLOTEN staat *aerdigh.*

Aertsoen. *Zadelboog.* Zie nog op *Artsoen.*

Ende elc sloech andren metten swerde
Van haren helmen grote stucken,
Datsi op hare a e r t s o e n e bucken,
Ferg. naar het H. S. vs. 1874.

Ende ten ersten dat hi op quam
Ende hi d'ors metten breidele nam,
Ende d'a e r t s o e n metten hand gegreep,
Spranc hire in sonder stegereep.
BLOMMAERT, Oud-Vl. Ged. I, 41, b.

Aartsoen. *Natuur, aard.* MEYER.

Aertwinre. *Landbouwer* en somtijds ook *vreemdeling.* Ende hi was vele daghen een a e r t w i n r e van der philisteen landen. Bijb. van 1477, Gen. 21, vs. 24.

Aerwete. *Erwt.* KIL.

Aes. 1) *Voedsel, spijs,* in den eigenlijken zin als levensmiddel, vooral voor dieren. Zie Wdb. op HOOFT.

Die welpkine liepen ter a s e.
Reinaert, door Dr. JONCKBL. vs. 3114.

Dus sach die Liebard om sijn a e s.
VELTH. Sp. St. fo. 279, z.

2) Oneigenlijk, als *Voedsel* voor het vuur.

Veroordeelt my ten brant, ten a z e van het vier.
VONDEL, door v. L. IV, 302, vs. 100.

Aes (Man van deus). *Arme bloed.* Over den oorsprong en beteekenis van deze benaming, zie Wdb. op BREDERO.

Aesdomsrecht. *Buurrecht*, zoo genoemd omdat men den beleider of voorzitter daarvan »Asing" noemde. Zie »Asing".

Aesen. *Te eten geven, de spijze toereiken, spijzen, voeden.* Wdb. op HOOFT.

— — — een leeuwinne
Die in 't Libaensche bosch van honger afgejaeghd,
Noch nucht'ren haren roof in haren leger draeght,
En a e s t zorghvuldigh eerst haer eerst geworpen leeuwen.
VONDEL, door v. L. I, 708, vs. 778.

Aessac, aessack. 1) *Tas van den valkenier, waarin het lokaas gedragen wordt.* PL.

2) *Bedelzak.* Daer de Legenden van crielen als een Minnebroers a e s a c van broodtkanten. MARNIX, Byenkorf. 1645. f°. 96.

3) *Knapzak, spijszak.*

Daer sal meer geacht werden een suyver conscientie,
Dan a e s s a c k e n geladen vol gouden ducaten.
ANNA BYNS, Ref. 1602. B. III, bl. 13 r°.

4) *Goocheltas.*

Had'je een Tafelspel gheleert op een Redenrijckers Camer,
Dat waar dit Volck al veel aenghenamer.
Of condy soo wat boertich uyt den a e s s a c k speelen,
Of yet dierghelijcx, dat souden se beter moghen veelen.
S. COSTER. Cl. van een Quacksalver. 1615, bl. 1.

Aesack- aessacxspeelder. *Goochelaar, kermisboef.* Wdb. op BREDERO. De metselaers speelen met haer trou-wel, as een a e s a c k s p e e l d e r. VAN SANTEN, Lichte Wigger. 1617, bl. 5.

Aet, ate. *Spijs, voedsel, eten.*

Nieuwe gulsicheit ende [illegible],
Sijt gij niet in dranke, sijt in a t e.
Heim. der Heim. vs. 434.

Hi voet den dach dore toter noene
In 't foreest twers ende lanx
Dat hi en ontbeet a e t e no dranx.
F e r g u u t naar het H. S. vs. 2448.

Suver ende soit was al haer a e [illegible]
[illegible]

Aetmael. *Etmaal.* KIL. MEYER.

Aetsemeren. *Optooien*, *versieren*. Zie: *Atsemeren*.

Aetschaere. *Mondkost*, *eetbare spijzen*, *eetwaren*. KIL. MEYER. So wie die vercoopt aetscare tusscen sente marien kerchove ende willem verdebrechts, hine vercooptse in huse of in kelnaers, hi verbeurt ij. s. Taalgids 8ste jaarg. bl. 229.

Aatsia. *Ingelegd zuur*. Daar de slaa, gerookte salm, aatsia en d'andre assietten by moeten staen. E. VAN DER HOEVEN, de Hovenier door Liefde. 1725, bl. 45. Het woord is verbasterd uit het Maleische »*adjar bamboe*", dat is de bereide en ingelegde wortel van den bamboesboom. BILDERDIJK dwaalde even zeer in zijne Gesl. Lijst, als hij dit zuur »*azia*" noemde.

Aatte, aate. *Vader*, *papa*. KIL. MEYER.

Abast. *Albast*. KIL.

Abbedesse en **abedesse.** *Abdis*.

Eene abdie — —
Daer hi sente Aurea in sette
Abbedesse te sine bi wette.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. D. III, 88, a.

Doe quam dabedesse dare.
Ibid. D. III, 88, b.

Abbegat. Het zelfde als *Abbenaers*, zie dit woord.

Loop met jou leugens in abbe-gat.
VAN SANTEN, Snappende Sytgen. 1620, bl. 14.

Abbenaers. Zie de beteekenis en waarschijnlijke afleiding van dit en het vorige duistere woord, in het Wdb. op BREDERO, en in het Wdb. op HOOFT.

Abedie. *Abdij*.

Daer na geviel, als ict vernam,
Dat hi op enen avont quam,
Tere (tot eene) witte abedien.
Lancelot. B. II, vs. 2941.

Abel. Dit woord komt, naar gelang van het verband, waarin het gebruikt wordt, in verscheidene, niet ver van elkander afwijkende, beteekenissen voor, (zie Wdb. op BREDERO) als:

1) *Bekwaam*, *geschikt*.

— daartoe es een mensce ghereet
Ende abel.
Limborch, B. XI, vs. 372.

Al heeft hy schoon 't vernuft heel abel om te leeren.
DE DECKER, Rijm-Oeff. 1726, D. I, 169.

Die noch niet a b e l en was ter gheestelicheyt.
Passion. Wijnt. 1480. f°. xxx, b.

Veel Poëten a b e l.
VONDEL, door V. L. I, 149, vs. 57.

2) *Behendig*, *handig*, *listig*, *tot het doel strekkende*. Zoo wel adj. als adv.

Die him daer mede wil beroeden,
Mach mit list ende a b e l e dinghen
Die vroukijns wael bi wilen bringhen
Datmenre off ghewerft den zeghe
Des men anders niet wail en creghe.
Mloep. B. II, vs. 2481.

Maer och! 't en streckt u maer een schootsvel, lieve vrinden,
't Welk ghy uw' schraepzucht weet heel a b e l voor te binden.
DE DECKER, Rym-Oeff. 1726, I, 193.

De blyde Bruiloftsgod uit Venus Hof gescheiden,
Bestaet zyn stuk zoo wel en a b e l te beleiden.
Ibid. II, 254.

3) **Schoon**, **fraai**. Van een varken spottender wijze sprekende zeg de dichter.

Ik vrees, dit a b e l dier sal alle drek begapen.
VAN DER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 514.

Een a b e l spel van Esmoreit.
Horae Belg. VI, 3.

Amon was een a b e l jonghe,
Rijck, edel ende van huefscher tonghe.
Mloep. B. II, vs. 3923 variant.

4) *Bevallig*, *innemend*, *hoofsch*.

Dyn a b l e hueshcyd Prins die maackt u steeds gewoen,
An my, onwaarde Mensch, (onverdient) dienst te doen.
BREDERO, Griane, 1616, bl. 22.

Maer hy dunckt my so heus, soo aerdigh en so a b e l
Als d'aldergrootste Vorst in 't machtigh Rijck van Babel.
Ibid. St. Ridder 1648, bl. 28.

5) *Aardig*, *zonderling* of wellicht ook *schoon*, in beide gevallen ironisch.

Onderdanighe scaepkens heeten papisten,
De paus antechrist; wat a b e l d e r slot!
ANNA BYNS, Ref. 1548, op de H.

Abelaert. *Een schoon*, *welgemaakt* en ook *een bekwaam*, *handig hupsch*, *geestig man*. KIL. MEYER.

Abelheit. 1) *Schoonheid, bevalligheid.*

Si draghet van abelheiden een rijs
Boven alle vrouwen, die ic nie sach.
Horae Belg. VI, 59.

2) *Bekwaamheid, geschiktheid, handigheid.*

En heb ick u niet streken
Genoeg van myn vernuft en abelheit doen zien?
DE DECKER, Rym-Oeff. I, 145.

3) *Kennis, wetenschap.* Udo, ick heb dyn gebet gehoort ende die weemoet dyns hertsen aengesien, du en selste nyet alleen konst hebben ende abelheyt, mer enz. Clerk U. d. l. L. bl. 35.

4) *Behendige, listige streek, slim overleg.*

Sy leert de Weduwen bidden voor haer afgestorven man,
En met wat abelheyt sy weer een ander moet halen an.
BREDERO, Schynh. 1624, bl. 19.

5 *Beleefdheid, welwillendheid.*

Ick houwt voor een abelheyt datmen voor een ander is ree.
BREDERO, Jerolimo.

Zie nog Wdb. op HOOFT.

Abelic, abelike. 1) *Op eene behendige, listige wijze.*

Pape. Waer es u man dan?
Dwijf. Dien heb ic alte abelic verseynt.
Playerwater, vs. 206.

2) *Schoon, fraai, uitmuntend.*

Met siere baniere
Die abelic was ende dire.
Grimb. Oorl. I, vs. 3520.

Abiegne. *Dennenhout.* In cedren houte ende abiegnen. Bijb van 1477, I Kon. 5, vs. 8. Dus leverde hyram salomon cedren houte ende abiegne hout. Ibid. vs. 10.

Abijt. 1) *Kleed* in het algemeen, en *orde-, kloosterkleed* in het bijzonder.

Ten lesten quam die vrouwe schoen
Mit rijcken abijt toe ghemaect.
Mloep. B. I, vs. 2955.

Van u en scedic nemmermere
Ghi en geft mi ridders abijt.
Ferg. naar het H. S. vs. 1018.

Liede van gheesteliken abite.
Lsp. I, 25, vs. 95.

Si plach te wesen langhen tijt
In 't cloester, daer si droech a b ij t.
Beatrijs. vs. 28.

2) Figuurlijk voor *uitwendig voorkomen*, *gelaat*, *schijn*. Hudt u vor de valsche profeten, die comen tu in a b i t e van simpelheiden. Lev. van Jesus, bl. 45.

Daer sal men sien die herten binnen,
Die men hier niet en mach bekinnen,
Daer niemen en sal bliven quite,
No bi ghelate, no bi a b i t e.
BLOMMAERT, Theophilus, vs. 908.

In sine hant haddi tier stonde
Enen bouc in den selve a b i t e,
Dien ic screef van siere vite.
MAERL. Sp. H. 4°. II, 157, a.

3) *Gewoonte.*

Dat sijn Ismaeliten
Ende provent bi a b i t e n.
Alex. B. VII, vs. 1201.

Abys. *Afgrond.* Ic ben verswolghen in sinen mont, in een a b y s al sonder gront. Dr. V. VLOTEN, Prozast. I, 355.

Abiteren. *Uitdossen*, *kleeden.*

Die beyde waren wail gheleert
En de rijckelijck g h e a b i t e e r t.
Mloep. B. II, vs. 1894, variant.

Abolge, **abolghe**. 1) *Verbolgenheid*, *toorn*, *gramschap*, *verontwaardiging.*

Die berge Moreya, daer sach staen (lees slaen)
David den ingel die liede doet,
Om die a b o l g e Gods groet.
VELTH, Sp. H. f°. 21.

Ic kenne d' duvele a b o l g h e wale.
Der Ystorien Bl. vs. 1802.

Alexander, doe hi trac
Ende Gods a b o l g h e wrac.
Lsp. B. I. c. 48, vs. 124.

Wat segdi slanghenkinder; wie wysde u te vliene van der toecomender a b o l g h e n. Lev. v. Jes. bl. 22.

2) *Billijke verontwaardiging.* Ende omme dat hare genadege here ende vrouwe hare a b o l g h e keeren selen van haerre goeder stat. Brab. Yeesten. II, 577.

Abolghigh. *Toornig, gramstorig.* MEYER.
Abot. *Abt:*

Daer na wart hi gheooren die
Abot in eenen goeden abdie.
KAUSLER, die Rose, vs. 8236.

Abreye. *Koppelaarster.*

Als dat die quade abreye horde
Si was blide van dien worde.
Dr. DE JAGER, Taalk. Mag. III, 184.

Abrekokes. *Abrikozen.* Wdb. op BREDERO.
Abreusc. *Fijn, zuiver, gelouterd, zonder vreemde bestanddeelen.*

In die camere, dat es waer,
Die van abreuscen goude was claer,
Stonden die edele XII stene.
BLOMMAERT, Oud-Vl. Ged. I, 49. vs. 545.

Abricook. *Abrikoos.* Passim.
Absconse. *Slonsje of dievenlantaarn.*

Donderprioor gaet ende besiet
Met eere absconsen ende sochten ghinder.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. I. 371, b.

Abuus. 1) *Bedrog, begoocheling, fopperij, wijsmakerij.*

Si seet, si gheet int vleeschuus,
Bi sente Jan! ic sal haer dit abuus
Noch tavont tongoede maken.
Horae Belg. VI, 42, vs. 58.

2) *Zaak, die bevreemding of verwondering wekt.*

In dese beroerte ende andere mede
Ghesciede in Vlaender te meneger stede
Menich wonderlijc abuus.
KAUSLER, Reimchr. 285, vs. 8518.

Dus stont prieel in een cruus,
Doen sag ic, dat mi dochte abuus,
Ghene santen ende santinnen,
Versamelt ten preyele binnen.
BLOMMAERT, Theophilus, bl. 105, vs. 194.

Dit es abuus dat ic hier scrive.
Lsp. B. I, c. 42, vs. 162, variant.

Voor abuus staat in den tekst »*wonder*".
Acemieren. *Optooien, opschikken, opsieren.* Zie *Achemeren.*

Adaem. 1) *Adem.*

Soo dat Frole sijn adaem dan
Ende sine cracht een deel weder gewan.
Lancelot II, vs. 35183.

Recht ghelijc dat ons Adaem gaed
Huten ende in.
St. Amand. I, vs. 684.

2) *Mensch.* Die grote adaem is daer begraven. Bijb. van 1477. Jos. 14, vs. 15.

Adamant. 1) *Diamant.* Mer ist dattu noch blives onghescoert om dattu in een adamants hertheit biste verhart. Spieg. der Volc. H. S. f°. 204 v°. O harde hart ghelijc enen adamant. Ibid. f°. 205. Harder dan een adamant. Alex. B. VI, vs. 565.

2) *Diamanten* of *van diamant.* Wdb. op BREDERO.

3) *Magneet.* Ibid.

Adebaer. *Ooievaar.* KIL.

Adebe. *Pekel.* KIL en MEYER.

Adelbroeder. *Broeder van moeders zijde.* MEYER.

Adelsone. *Wettige zoon eens Edelmans.*

— — — een minder broeder
Die van ere ghetrouder moeder
Sijn adel sone geboren waert.
VAN HEELU, bl. 240, vs. 6477.

Adem (In) houden. *Doen voortduren, levendig houden.* Wdb. op HOOFT.

Adem (Zynen) eindigen. *Sterven.* Ibid.

Adem trecken. *Adem halen.* Want de menschen trecken adem, sy eten, drincken, enz. Staten-Bijb. Pred. 3, kantt. 36.

Ademgat. *Luchtgat.* Mijn buuc is nu als most sonder ademgat. Bijb. van 1477. Job XXXII, vs. 19. Waarvoor de Staten-Bijb. heeft: Mijn buyck is als de wijn, die niet geopent en is. Zie ook KIL.

Ader. *Adder.*

Daer quam .j. adre tier stonden,
Ende es panweise om den arm gewonden.
Yst. Bl. vs. 149

Want aderen, padden ende slanghen
Waren daer mijn naeste gheburen.
Horae Belg. VI, bl. 33.

Ader slaen. *Aderlaten.*

Ende die joncvrouwe dede hare slaen
Ene adere.
Lanc. B. III, vs. 9839

Aderscrode. *Aderlating.*

Sy deden haer bloet menigen laten
Sonder vliemen al in der noode,
Ende sonder te geven a d e r s c r o d e.
Grimb. Oorl. II, vs. 600.

Aderslach. *Aderlating.*

— — — dat hi ten IXsten daghe
Rechts naer sine a d e r s l a g h e
Eene duve soude scieten.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. III, 102, b. vs. 14.

Adick. *Wilde vlier.* KIL.

Admael. 1) *Etmaal.* Mnl. Wdb. van Dr. DE VRIES.

2) *Feestmaal*, *feest.* Ibid.

Admortiseren. *In de doode hand brengen.* Alle de voors mergentalen gelden mede, tzij dat se toebehooren ofte gebruyct werden van geestelicke of waerlicke luiden, uytgedaen 10 mergen, die men heet g e a d m o r t i s e e r d e goeden. Inform. bl. 443.

Adversant. *Tegenstander.* Mnl. Wdb. van Dr. DE VRIES.

Advocaet. *Voorspraak* ook voor eene vrouw gebezigd. Die wise ende soete a d v o c a e t maria, die moeder goods. Gesta Romanorum. Cap. vij.

Af. *Van.*

Om dat merre te meer a f soude spreken.
VELTH. Sp. H. f°. 268 naar het H. S.

Daer a f hi vor den coninc
Van desen heren es beclaghet.
Reinaert, door Dr. JONCKBL. vs. 1848.

Die nonne daer ic a f began.
Beatrijs, vs. 18.

Afaerden. *Ontaarden.* A f a e r d e n d e van het geloove. Dr. DE JAGER. Latere Versch. bl. 167.

Afaerdich. *Afvallig*, *ontaard.* Ibid.

Afbaldren. *Het afschieten van grof geschut.* Wdb. op HOOFT.

Afbeelt, afbeeld. 1) *Afbeeldsel*, *gelijkenis*, *portret.*

Maer let op genen quant, die geestigh weet te spelen,
Om door een open oor een ydel hert te stelen;
Een a f b e e l t van de praet, en ick en weet niet wat,
Waer door een slechte duyf niet selden wort gevat.
CATS, door Dr. v. VL. II. 612, a.

2) *Voorbeeld.*

Justine boven al een perel van de vrouwen
Moet hier een af-beelt zijn van 't ongeluckigh trouwen.
CATS, door Dr. v. VL. II, 786, b.

Hier, hier is 't afbeeld van volmaaktelyk regeren.
OUDAAN, Poëzy, II, 17.

3) *Zinnebeeld.*

De muyl-bant is het Vlees, en 't peert, een moedigh beest,
Dat is in dese prent een af-beelt van den geest.
CATS, door Dr. v. VL. I, 931, b.

Afbeiden. *Afwachten.* Afbeidende 't geen hen naaken moght. HOOFT, N. H. 473, 15.

Afbernen. *Afbranden.*

Ic dede hem bernen af dat haer.
Reinaert, door Dr. JONCKBL. vs. 1506.

Zie ook het U. W.

Afberning. *Afbranding, verbranding.* Wdb. op HOOFT.

Afberren. *Afbranden, platbranden.*

Ende maken wi vore di porte een vier
Dat vreeseliie si ende onghier,
Ende berren wi dene porte ave.
Limborch, B. V. vs. 247.

Afbeten. *Afstijgen, afkomen, afklimmen, afzitten.*

Betet af ende comet naer,
Men sal u tegemake doen.
Ferguut, vs. 4432.

Afbeuren. Dit woord vindt men in CATS, uitg. van Dr. DE VRIES, D. V. bl. 108.

Ik heb den man ontzegd gemeenschap in het bed,
Ik heb hem afgebeurd en uit het huis gezet.

en *afgebeurd* wordt aan den voet der bladzijde verklaard door »*afgescheept*«. Ik vermeen dat hier moet gelezen worden »*afgekeurd*«.

Afbidden. *Van zich weren, zich vrijwaren van.* Latijn: *deprecari.* Het U. W. heeft: *vergiffenis vragen.*

Afblaaken. *Afsteken, uitschitteren.* U. W.

Afblijven. 1) *Wegblijven, achterwege of onvermeld laten.*

Waren die liden niet bekent,
Ic sette haren name int perkement.
Mer mi es beter af ghebleven.
Moep. B. IV, vs. 2081.

2) *Van iets verstoken blijven.*

> Ghi blivet van Henegouwen Grave
> Ende mijn Soen sals b l i v e n ave.
> MELIS STOKE, D. II, bl. 102, vs. 1380.

Afbrek, afbreck, ofbreck. 1) *Afbreuk, schade, verlies, nadeel.* U. W.

2) *Inkrimping, vermindering.* Ibid.

3) *Verbrokkeling.* Overmits de o f b r e c k van den lande by de meeren. Inform.

> Maect dat wy aen ons Rijck geen a f b r e c k meer en lyden.
> Const-thoonend Juweel, bl. 110.

Afbreken. 1) *Zich afscheiden, zich van iemand, aan wien men gebonden is, losmaken, afvallen, afvallig zijn.*

> Dat den keyser sine liede
> Vele afghinghen ende a f b r a k e n
> Biden rade ende bider spraken
> Vrederix.
> MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. III, 268 vs. 49.

2) *Afnemen, ontrooven, te kort doen, afpersen.*

> — — het ware beter sijn
> Den Oester Goten onderdaen,
> Dan Narces, die hem, sonder waen
> Swaerlikere a f b r e e c t sijn gelt
> Met siere dorperliker gewelt.
> MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. II, 400, a, vs. 83.

3) *Ontwennen.* Eene gewoonte a f b r e k e n. PL.

4) *Uitroeien, verdelgen, ten onder brengen.* Om datse niet en letten op de daden des Heeren, noch op het werck sijner handen, soo sal hyse a f b r e k e n — Staten-Bijb. Ps. 28, vs. 5. Godt sal u — — — a f b r e k e n — — — u wechrapen, — — — u uytwortelen uyt den lande der levendigen. Ibid. Ps. 52, vs. 7. Een volck — — dat ick sal uytrucken ende a f b r e k e n ende verdoen. Ibid. Jeremia 18, vs. 7.

5) *Tegengaan, niet meer plegen.* Laet mijnen raet u behagen ende b r e e c k t uwe sonden a f door gerechtigheyt. Ibid. Dan. 4, vs. 27.

6) *Verderven.* Hy heeft my rontom a f g e b r o k e n, soo dat ick henen ga (verga, t'onderkome). Ibid. Job. 19, vs. 10.

Afbrengen. 1) *Iets behalen, iets medevoeren.* U. W.

2) *Vernietigen, afschaffen.* PL.

Afbrengen enen van iets. *Iemand van iets berooven, hem iets ontnemen.*

Diederic, de vijfte grave,
Wart gebrocht des levens ave,
Tote Dordrecht indie port.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. III, 314, b.

Afbrengher. *Afschaffer, vernietiger.* PL.

Afdank. *Weigering of afwijzing onder dankbetuiging.* Wdb. op BREDERO.

Afdedighen. *Beslissen, afmaken, afhandelen, ten einde brengen* (*Eene zaak*). PL. *Een twist bijleggen, vereffenen.* MEYER.

Afdenken, afdinken. 1) *Een afschrik van iets hebben, er zeer mede begaan zijn.*

Ende dedem sonder ghenaden
Afsniden alle sine lede,
Nese, lippen ende oren mede,
So dats elken man afdochte
Diene anescouwen mochte.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. I, 160, a, vs. 15.

— — ene maghet wel gheboren,
xv jaer oud, scone uutvercoren,
Daer men sulc torment an wrochte,
Dats menighen heidinen afdochte.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, bl. 19 vs. 184.

2) *Ontfermen, smartelijk treffen.*

Doe dede hi van deser saken,
Penitentie, ende pijnde hem sere,
Ende bat hertelike onsen here:
So dats Gode van Hemelrike
Af dochte, ende brachtene in sijn rike.
MAERL. Rijmb. vs. 14510.

Want en mochte niet gescien
Dat soes hare onthouden mochte,
Hare nontfaermde ende afdochte
Die hare lijf dor hare niet en sparen.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. I, 362, b.

3) *Begrijpen, nagaan.* Wdb. op BREDERO.

Afdoen. 1) *Afschaffen, opheffen, te niet doen.* U. W.

Wetten, die onnutte waren,
Dedi afdoen sonder sparen.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. II, 380, b.

Dat hi de Kore niet soude doen af
Die hem de coninc Willem gaf.
MELIS STOKE, D. III, 359.

2) *Verwoesten*, *vernielen*, *verdelgen*.

— — hi vergaderde moghendelike
Groet volc, om met machten
Af te doene die Vier Ambachten.
KAUSLER, Reimchr. vs. 10129.

3) *Uitwisschen*, *uitdelgen*.

Cristus ne ware niet, noch en woude
Comen inder werelt oude,
Dan om zonden af te doene.
MAERL. Sp. H. 4°. D. II, 344, b. vs. 67.

4) *Wegnemen*, *afbreken*.

— die brucgen, die tier tijt
Van vresen af waren gedaen.
Lanc. III, vs. 15986.

5) *Uitroeien*.

— Adolf van den Berge, die grave
Die oec die rovere woude doen ave.
VAN HEELU, vs. 4112.

6) *Verwijderen*, *wegnemen*. Doe haestede hy sich ende dede de asschen af van sijnen oogen. Staten-Bijb. I Kon. XX, vs. 41. Doe dede Noach het decksel der arcke af. Ibid. Gen. VIII, vs. 13.

7) *Afwijzen*, *afslaan*, *verre van zich afzetten*, *niet doen*.

Soude ic tgoet vercopen dan
Dat mi aventure gaf?
Neen ic, twaren, dat doe ic af.
Alexander, B. IV. vs. 290.

8) *Wegdoen*, *wegnemen*, *uitschrappen*, *veranderen*. Indien yemant afdoet van de woorden des boecks deser prophetie, Godt sal sijn deel afdoen uyt het boeck des levens. Staten-Bijb. Openb. 22, vs. 19.

9) *Afnemen*. Afdoen den hoed. KIL.

10) *Villen*. Een schaap afdoen. PL.

11) *Afzetten*.

Tien tiden so daden af mede
Hare raetghevers die Romeine.
MAERL. Rijmb. vs. 18862.

Afdoen des lijfs. *Van het leven berooven*.

Up dat ghi mi gheeft
Die macht, ic doe hem tlijfs af.
Ibid. vs. 17081.

Afdraf. *Deinzing*, *vlucht*. Wdb. op HOOFT.

Afdraghen, afdraeghen. 1) *Afslaan, vaneenscheiden.*

Metten swerde hi hare af droech
Vanden buke die rechter hant.
Ferguut, naar het H. S. vs. 3404.

Met sinen swerde hi af droech
Half den helm ende tbeckineel.
Van sinen scilde .I. groet deel.
Ibid. vs. 2896.

Want hi enen sijn hoeft afdroech.
Lanc. II, vs. 38986.

Ende sloech den libart thoeft af
Met enen slage, die hi hem gaf;
Die vorste vote hi met af droech.
Ibid. II, vs. 39708.

2) *Medevoeren.* Sij hebben genomen die steden ende **afgedraghen** grooten roof. Bijb. van 1477, II Chron. 14, vs. 14.

3) *In een tornooi een ridder uit den zadel doen nedervallen.*

Daer was gesteken ende geslegen
Ende afgedregen menech stout degen.
Lanc. IV, vs. 2304.

4) *Herstellen, vergoeden, vereffenen.* Afdraeghen den cooper de schaede. KIL.

5) *Minachten, iemands eer verkleinen, te kort doen.*

Afdraeghentheyt. *Geringschatting, eerverkleining, smaad, hoon.* KIL.

Afdraghtelyk. adv. *Smadend, honend.* Wdb. op HOOFT.

Afdraghtigh. adj. Het zelfde als *afdraghtelyk.* U. W. en *afkeerig, ongunstig.* MEYER.

Afdrang. *Afpersing.* Een genoeghzaam getal, daar binnen geraakt, in boere kleedren, ——— bemaghtighde 't steedeken, dat ooverdaadlyk geplaaght werd met afdrang van ransoen. HOOFT, N. H. f°. 879, 25.

Afdregen. *Afpersen, afzetten.* D^r. DE VRIES. Mnl. Wdb.

Afdreygen. Het zelfde als »*afdregen*". Ibid.

Afdrieschen, afdriesschen. *Afdwingen, ontweldigen.*

Kollen, die 't Kerckhof betre'en
En de dooden driesschen antwoord af.
BREDERO, Boert. Liedt-Boeck. bl. 56, a.

Zie nog het U. W. en Wdb. op BREDERO.

Afdringen. 1) *Ontweldigen, afpersen.* U. W.

Die hertoge van Loreine hi doet
Dien van der stad grote pine,
Want hi dronghe hem af gherne tsine.
Limborch, B. II, vs. 432.

2) *Wegdringen*, *achteruitdringen*.

Drongen met crachte ave
Van Luthsenborch den coenen grave.
VAN HEELU, vs. 5583.

Afdriven. *Verdrijven*, *verjagen*.

Doen ute Wijc her Waelrave
Ende sijn heer weder ave
Worden ghedreven met ghewout.
Ibid. vs. 2046.

Afdulden. *Met geduld afwachten*, *verbeiden*. Wdb. op BREDERO.

Afdwaen. *Afvegen*. PL. KIL.

Afdweilen. *Afvegen*. Wdb. op HOOFT.

Affairen. *Bekommernissen*. PL.

Affare. *Zaak*.

Ende die viand, die 't alre stond
Valsch ende quaat es in den grond,
Merctte ende sach al die affare,
Ende saeyde sijn saed dicken dare.
Leven van St. Amaud, B. I, vs. 3428.

Affe. Scheldwoord, uit het Hd. overgenomen. *Aap*, *naäper*, *zot*, *dwaas*.

Wat souden die zielen daer met scaffen?
Dies simpele geloven, dat sijn affen?
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. III, 41, b.

Affel. *Navel*. KIL.

Affenheit. *Zotheid*, *dwaasheid*.

Hets ene grote affenheit
Dat die mensche sinen troest leit
Ende al sinen hope set
Ane selver ende aen gout met.
JAN DECKERS, Dietsche Doctrinale, B. II, vs. 2479.

Affere. *Beheer*, *handeling*, *bemoeiing*.

Alsic aldus dit hadde gehort,
Gingic een luttelkin bet vort,
Dedute te siene ende sijn affere.
VERWIJS, Die Rose, vs. 657.

Affneesen. *Door slaan afsplinteren*, *afbrokkelen*, *afnemen*, *verminderen*, *verstompen*.

Hemel! — — — verwerpt de strenge roeden
Op ons huid nu afgefneest.
J. VAN PAFFENRODE, W. van Arkel, bl. 17.

Affolen. 1) *Afmatten.* MEYER.

2) *Kwellen*, *bezwaren.* U. W.

Affoleren, affolleren. 1) *Kwetsen*, *verminken.*

Daer viel menech ter eerde
Die geaffoleert waren tier stont,
Ende som toter doet gewont.
Lanc. B. II, vs. 34561.

— — deerde was in corten stonden
Bedect met blode van den wonden,
Ende met rudders, die afgesteken lagen,
Ende geaffoleert met groten slagen.
Ibid. vs. 34580.

Perchevael sloech op die ketene doe
Dat si brac neven den halsberch, soe
Dat di rudder na bi desen
Geaffoleert hadde gewesen.
Ibid. vs. 36158.

Tierst dattie gene gevoelde das,
Dat hi alsoe geaffoleert was,
Hi sette hem te vliene nadien.
Lanc. B. IV, vs. 12562.

2) *Schenden*, *afbreken*, *te gronde richten*, *bederven*, *verwoesten.*

Alsic dat vorboech hebbe gewonnen
Ende tebroken ende ingeronnen,
Sone sal daer bliven staende geel
Cruit, noch rose, noch praiel
Ine salt al doen affoleren.
VERWIJS, Die Rose, vs. 14045.

Affolering. *Kwetsuur*, *verminking*, *verwonding.* D^r. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Afgaen. 1) *Ernstig vermanen*, *krachtdadig onder het oog brengen*, *ernstig berispen.*

En siet een jonge spruyt, al was het maer een kint,
Daer was mijn ydel hart ten hoogsten op gesint.
Ick stont naer haere gunst — — —
Maer siet, mijn snege Moey die had het uytgevonden,
Sy wist'et altemael wat ick oyt had bestaen,
Dies namse my alleen en sprack my deftigh aen;
Sy gingh geweldigh af, en sey my duysent reden, enz.
CATS, door D^r. v. VL. II, 858, b.

2) *Aangaan, met knorrigen, afkeurenden en verwijtenden toon aanspreken.*

Ten lesten hy verdwelmt, — — —
Loopt vaerdig uyt het bed, en soo na Laban toe.
Daer gaet hy dapper af: Wel dit zijn vreemde streken!
Wel Oom, leert ghy my self mijn echte trouwe breken?
Maeckt ghy my tot een boef, enz.

Ibid. II, 22, b.

3) *Er van ontslagen worden, loskomen.*

Ghy tast dan noyt ● veerdigh aen,
Dat nimmer af en is te gaen.

Ibid. I, 349, b.

4) *Begeven, verlaten, verzaken, verloochenen, afvallen, afstand doen, vaarwel zeggen.*

Oec horedi wel die dinc
Hoe hem Desrames die coninc
Sirer dochter te wive gaf,
Om dathi Agulante ginc af.

Karel de Gr. Fr. II, vs. 82.

Maer den vrede, die hem gaf
Mijn vader, die geet hem niet af
Tote dien tide dat wi sceden.

Ibid. vs. 1472.

Nu heeft Clytemestra verstaen,
Dat hoir hoir man is afghegaen.

Mloep. B. IV, vs. 820.

Pijnt u altoes mitten goeden
Goede wercken te bestaen
Ende uwer niste niet af te gaen.

Ibid. B. IV, vs. 956.

Die van Edom met haerre partien,
Die hem waren onderdaen,
Die sijn hem nu af ghegaen.

MAERL. Rymb. vs. 18490.

Hi hadde hem daer der coninginnen
Ave gegaen ende harre minnen,
Biden rade vanden goeden man.

Lanc. B. IV, vs. 828.

So ghelaven en zekeren wy malk den anderen in guden trouwen nyet af te gaen. NIJH. Ged. II, 5.

5) *Verminderen*, *afnemen*, *slinken*, *slijten*, *verzwakken*, *verflauwen* Wdb. op HOOFT:

Dat dan die liefte beghint te dinnen,
Ende die zueticheit g a e t a f f.
Mloep. B. II, vs. 1619.

Want heme sijn vleesc al a v e g h i n c.
Flor. ende Bl. vs. 545.

Ende in de dagen Sauls was hy een man, oudt, a f g a e n d e onder de mannen. Staten-Bijb. 1 Sam. 17, vs. 12.

De veege en a f g a e n d e ouderen.
VONDEL, door v. L. III, 850, vs. 1228.

Dat gise minnet zonder a f g a e n.
VERWIJS, Die Rose, vs. 5158.

Maer laet de merrie oock, wanneerze eerst hengstigh wort,
Met voordacht a f g a e n en vermagren voor 't berijden.
VONDEL, door v. L. VIII, 238, vs. 199.

Souw een mensch niet a f g a e n, die sulcken hertsier set.
BREDERO, Jerolimo.

6) *Door list of beleid een geheim van iemand te weten komen*, *afhalen*, *onttroggelen*, *ontwringen*. D'edelman hoorde vremd' op van zulke namen, ende vermoedende dat 'er iet schuilde, gelaat zich oft hy dier partije gunst toedroege, ende g a a t alzo den onbedachten, oft door de ziekt ydelhoofdigen mensche, niet alleen 't geheim, maar ook dubbeldt van zynen lastbrief a f. HOOFT, H. de Gr. 4, 30. Om te verhoeden het reukeloos inruimen van brieven oft bevelen, die menighmaals den Koningen, oft door hunne lichtvaardije oft door onschamelheidt der verzoekeren, tot eige baat, tegen 't gemeene beste, worden a f g e g a a n. Ibid. 121, 24.

7) *Aangaan*, *raken*, *aan gelegen zijn*.

Wat g i n c u der saken a v e?
Lanc. B. III, vs. 26664.

8) *Heengaan*, *vertrekken*.

Die drossate g i n c a f ende trac
Enen stoc, die daer doe lach.
Lanc. B. III, vs. 19560.

9) *Sterven*. PL.

10) *Besuren*, *treffen*, *schade lijden*. De Monikken dien't a f g i n k verlooren alle lydzaamheit. HOOFT, N. H. 28.

11) *Uitweiden*, *uitvoerig vermelden*, *mededeelen*. Epicharis derhalve gaat breede a f, en alle 's Vorsten schelmstukken ophaalen. TAC. 278, 36.

12) *Afstappen van*, *er mede ophouden.*

Nu willen wi hier eer doen verstaen,
Eer wi des boucs avegaen,
Bi wat redene dat het si,
Dat die Vriesen willen sijn vri.

MAERL. Sp. H. 4°..ed. D. III, 162, b. vs. 86.

13) *Ontgaan*, *ontvallen.*

So gaen hem cracht ende sinne af
Die hem God onse here gaf.

Lsp. B. I, bl. 16, vs. 53 variant.

Alse u die joeget afgeet.

VERWIJS, Die Rose, vs. 4538.

Dat haer de vrucht afgaet. St.-Bijb. Ex. 21, vs. 22.

14) *Beroofd*, *verarmd zijn.* Die verarmt is ende afgegaen van goede Ibid. Spr. 19. Kantt. 18.

15) *Voortgaan*, *loopen*, *zich uitstrekken.* Voorts sal dese lantpale afgaen langhs de Jordane. Ibid. Num. 34, vs. 12.

16) *In waarde*, *in hoedanigheid verminderen.* Afgaende wijn. KIL.

17) *Verbreken*, *krachteloos maken.* Die van Groeninghen het ghemaeckte verbondt niet en wilden afgaen. GUICCIARDYN, Belg. 1566, ed. 1648, f°. 181, b.

Afgaan (In 't). *Op het einde.* Wdb. op HOOFT.

Afgangh, **afganc.** 1) *Helling*, *afhelling.* Ende de mannen van Ai sloegense in een afgangh. St.-Bijb. Jozua 7, vs. 5. Als hy nu genaeckte aen den afgangh des olijfberghs. Ibid. Luk. 19, vs. 37.

2) *Afstand*, *verzaking.* Dr. DE VRIES. Mnl. Wdb.

3) *Einde.* Ibid.

4) *Schade*, *verlies.* KIL.

5) *Afloop van het water eener rivier.* PL.

6) *Teruggang*, *ondergang*, *verval.* Met den afganck des Roomschen Rijcks zijn sy gekomen onder de heerschappye der Fransoysen. GUICCIARDYN, Belg. f°. 181, b.

Afganck des levens. *Het sterven.* PL. NIJH. Ged. VI, 750. KIL.

Afganck des lichaems. *Verzwakking*, *achteruitgang*, *verkwijning des lichaams.* PL.

Afgebeezight. *Afgebruikt*, *tot verder gebruik ongeschikt.* Wdb. op HOOFT.

Afgebeeten antwoordt. *Kort en bits antwoord.* U. W. op *afbyten.*

Afgebrandt. *Afgevroren.* Wdb. op HOOFT.

Afgedaen. *Los gemaakt.*

Ander dages wouddi ontien
Mire manscap ende sijn afgedaen.

Dr. VERWIJS, die Rose, vs. 9715.

Afgefoolt. 1) *Afgemat.* MEYER.

2) *Door tasten en voelen het waas, het schoon wegnemen*, en, in sterkere beteekenis, *bezoedelen.*

Het is een Druyven-tros, met koelen dauw behangen,
Wiens aengename verw' een ieder doet verlangen;
Een tros, niet aen de stam gegeesselt van den wint,
Niet leelick afgefoolt van eenigh weelde-kint.
CATS, door Dr. v. VL. I, 859, a.

Afgeholt. *Door hollen afgemat.* Wdb. op HOOFT.

Afgekeurde plaats. *Bij voorkeur afgeperkte plaats.*

Dese eertyds een' gewyde en afgekeurde plaats.
VONDEL, door V. L. II, 485.

Afgekeurt. *Bij eene keur of bevelschrift verboden.* Wdb. op HOOFT.

Afgheenocht, verl. deelw. van **afcnopen.** *Uitgemaakt, van allen twijfel losgemaakt.*

Al waert dat alle die ingle quamen,
Sine consten die godheit niet ghehamen:
Dits al afghecnocht.
VERWIJS, Wapene Martijn, bl. 65.

Afgerecht. *Bedreven, geslepen.* Hy werdt gehouden niet voor eenen slampamper oft doorslagh — — — maar aardigh afgerecht op de overdaadt. TAC. 296, 21.

Afgeset. 1) *Van heerlijkheid beroofd.* Wdb. op HOOFT.

2) *Onderschept, achterhaald.* Afghesette brieven. KIL.

Afgescoet. *Uitkeering van goed bij erfenissen.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Afgesteken. *Uit den zadel doen vallen*, vooral in tornooispelen, door met de lans een forschen stoot toe te brengen.

Ende conde hise alle gesteken ave.
Lanc. III, vs. 26287.

Afgeweezen. *Afgevonnist, door een vonnis ontnomen.* Wdb. op HOOFT.

Afgewogen, afgewoogen. *Tot andere gevoelens gebracht, van gedachten veranderd.* U. W.

Afgewonnen. *Afwinnen, vermeesteren.*

Bartaengen was meest sijn algader,
Sonder dats hem afgewonnen,
D'Ingelsche, dien sijs noch wanconnen.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. III, 96, a. vs. 51.

Afghijlen. *Door vleien en pluimstrijken verkrijgen.* KIL. MEYER.

Afgody, afgodie, somtijds ook **afgoddie.** *Afgoderij.* Verhardet in ouder ghewoente der afgodyen. Pass. Wijnterst. 1480. f°. XIV, c.

Gheen waersagherie en is in iacob, noch afgodie in israhel. Bijb. van 1477, Num. XXIII, vs. 23. Ic heb ghesien in den huys israhel een vervaarlijc dinc, als afgodie ende dootslach. Ibid. Hosea VI, vs. 10.

Afgoedinge. *Uitkeering van goed aan medeërfgenamen.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Afgrijse = *Afgrijselijk.* D'afgrijse leelickheydt. Taalgids, 8ste jaarg. bl. 17.

Afgrensen. *Als grens vaneenscheiden.* U. W.

Afgrondich. *Grondeloos, onpeilbaar, onmeetbaar.* Alsoe afgrondich, dat men se tellen, noch meten, noch ghedenken, noch scriven, noch ghespreken en mach. Dr. VAN VL. Prozast. bl. 40. God woent in die eenvoldicheit ons gheestes mit afgrondighe rijcheit. Ibid. bl. 49. Die onghemetene wijsheit ende die afgrondighe diepheit godlics wesens, *ald.* Dese eyghenscap — — — doet ons van ons selven verdolen in afgrondighe, onbekende duusternis, *ald.* Dat gefondeert moet sijn op die bernende afgrondighe mynne goods. Sp. der Volcomenheit. H. S. fo. 20.

Afgrondicheyt. *Peillooze diepte, grondeloosheid.* Een afgrondicheyt, daer alle die ander namen, die men Gode gheven mach, in besloten sijn. VAN ITERSON, Stemmen uit den voortijd, bl. 160.

Afgrondt, afgront. 1) *Peillooze, grondelooze diepte.* U. W.

2) *Diepte onder den grond.* Den eeckelaer — — — als hy zijn wortels in den afgront schiet. VONDEL, door V. L. V, 98, reg. 5.

Afhakken. *Spoedig iets afbreken, een spoedig einde aan iets maken.* U. W.

Afhangh. *Uitstek of balkon.* KIL.

Afhangende (Het). *De helling.*

Tytus, ende ooc somech baroen,
Bleven up tafhangende staende.
MAERL. Rymb. vs. 30967.

Afheinen. *Omheinen, insluiten.* U. W. en KIL.

Afhelden. *Zich van eenige daad terughouden, die niet ten uitvoer brengen.*

Dar ombe wilt hire ave helden.
MASSMANN, Partonopeus, 76, 1.

Afheldich. *Steil, afhellend.*

Siet hier miin cappe ende miin paert,
Ende riidt te desen watre waert
Daer dbort es afheldich sere.
Limb. B. VI, vs. 1631.

Afhendich maken. *In andere handen brengen.* Des nyet verkoupen off anders affhendich maken en sullen. NIJH. Ged. VI, 7.

Afhendich worden. *Verloren gaan.* Sij en is hem ende ons verloren ende affhendich geworden. Ibid. IV, 61.

Afhouw. *Het afhouwen.* U. W.

Afhouwer. *Beul.* KIL.

Afjonnen. *Misgunnen, benijden.*

> Want hi den mensce ofjan altoes
> Die salicheit di hi verloes.
>
> MAERL. Sp. H. 4°. ed. II. 18, a. vs. 115.

Afjonst, afyonst. *Wangunst, benijding.* KIL.

> Want hi sekeringe ende paertie
> In afyonsten ende in envie,
> Jeghen den vader wilde maken.
>
> MAERL. Sp. H. 4°. ed. III 281, a, vs. 64.

Afkaken. *Appraten.* Zie *Ofkaken.*

Afkeer. 1) *Afwending, afleiding.*

> Ick neme dese plaets tot afkeer van de sorgen,
> Om daer bevrijt te sijn, om daer te sijn verborgen.
>
> CATS, door Dr. v. VL. II, 411, a.

2) *Uitweg, zijdweg.* KIL.

Afkeeren, afkeren. 1) *Aftrekken, terugkeeren.*

> Want die joncfrouwe van Galestroet
> Es afgekert met haren here.
>
> Lanc. III, v. 12459.

2) *Afwijken, eene ingenomene plaats verlaten.*

> Of si mi mint, of si mi haet,
> Ic sal wonen in hare herte,
> Inne kers niet af dore en-gen smerte.
>
> MASSMANN, Parton. bl. 58, 5.

In Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb. is *kers* in *keers* en *en-gen* in *engene* veranderd.

3) *Ophouden.*

> Die Denen daden hem groete eere
> Altoes sonder af keeren.
>
> KAUSLER, Reimchr. vs. 1888.

4) *Afwenden.* Eene sachte antwoorde keert de grimmigheyt af. Staten-Bijb. Spr. XV, vs. 1. Zie nog VAN ITERSON, Stemmen, bl. 20, reg. 7 v. o.

Afkeerende krijgh. *Verwerende oorlog.* Wdb. op HOOFT.

Afkeerigh. 1) *Afwijkende, afdwalende, afgetrokken, in zich zelven gekeerd.* Wdb. op BREDERO.

2) *Weerspannig, oproerig.* Keert weder, gy afkeerige kinderen, ick sal uwe afkeeringen genezen. Staten-Bijb. Jeremia III, vs. 22.

Afkeering. *Ongebondenheid, buitensporigheid,* als mede *wederspannigheid.* Uwe boosheyt sal u kastijden ende uwe afkeeringen sullen u straffen. Ibid. Jeremia II, vs. 19.

Afkeuren. *Bij uitsluiting gekeurd, afgezonderd,* en dus ook *uitverkoren.*

De nood beveeld t'ontwij'n, en yder te betre'en
't Plaveysel afgekeurd voor 's Priesters zool alleen.
VONDEL, door V. L. I. 701, vs. 724.

De beesten, afgekeurt ter slachtingh, klommen stout,
En zonder aers'len voor zijn aenzicht.
Ibid. I, 709, vs. 993.

Zoo waren voort mijn beenen
Begraven met den val van d'afgekeurde steenen.
Ibid. I, 721, vs. 1410.

Afkeurlick. *Verwerpelijk.* My selven onbequaem ofte afkeurlick en make van den prijs, daer ick andere toe aenporre. Staten-Bijb. 1 Cor. 9, Kantt. 65.

Afklaeren. *Vereffenen, voldoen.* Afklaeren de rekeninghe. KIL.

Afkladden. *Schoonmaken, reinigen, schoon-* of *afborstelen.*

Niemant klat sijn rockjen af,
Of daer gaet een vlockjen af.
CATS, door Dr. V. VL. I, 719.

Zie nog op *Ofkladden.*

Afkleunen. Zie op *Ofkleunen.*

Afclimmen. *Door bestorming der muren ontweldigen.* Dat vurgen. tolhuys tot Lobede afgeclommen wurde, of afgewonnen, of ontweldicht. NIJH. Ged. III, 69. De Heer NIJH. zegt dat hem dit woord elders niet is voorgekomen.

Afknokken. *Met vuisten beuken, afranselen.* Zie *Ofknokken.*

Afknopen, afcnoopen. 1) *Losmaken, vrijmaken.*

Ende badt Amande herde seere,
Dat hi haren vader soude doopen,
Ende van der quader wet afcnoopen.
St. Amand. I, vs. 4423.

2) *Laten varen, er afstand van doen, zich er van losmaken.*

Doet hu dwaen van sonden reene
In de Vonte ende doopen,
Wilt dese quade wet afknopen.
Ibid. I, vs. 3122.

Afkomen, afcomen. 1) *Zich uit eene zaak of zwarigheid redden.* KIL.
2) *Nalaten, ophouden, er niet mede voortgaan.*

Nu comt uwes smekens af:
In (ick en) werde bi smekene niet u vrient,
Reinaert, door Dr. JONCKBL. vs. 1804.

Wien so hi halp uter noot,
Dien riet hi vaste ende geboot,
Dat hi bi Gode swerens afquame
Ende zwoere alleene bi siere name.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 330, vs. 67.

Ende seide: „vrouwe, sidermere
Dat u es jeghen therte soe sere,
Soe sal ics, vrouwe! gherne afcomen.
Limborch, B. VI, vs. 225.

3) *Verdwijnen, weggaan.*

Omme haer halskijn so lach
Een tekijn, alst een root draet ware.
Dis wart hi vroe ende in vare,
Want dat tekijn noit af en quam.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III, 146, b. vs. 83.

4) *Kwijt raken, verliezen.* Zie *Ofkomen.*
5) *Er afkomen* in de beteekenis van *het einde eener handeling bereiken iets afgedaan zien.*

Soudic tellen
Hoe menich baenrots, hoe menich grave
Bi hem hilt, in (ick en) quaems niet ave,
Daer bi latic dit nu varen.
VAN HEELU, vs. 3458.

Solomon wrochte .XX. jaer
Eer hi sijns makens af quam.
Rymb. vs. 11879.

6) *Nederdalen.* Op den derden dagh sal de Heere voor de oogen van al het volck afkomen op den bergh Sinai. St.-Bijb. Exod. XIX, vs. 11.
Afcomen. znw. *Nakomelingschap.*

Die Sarrasinc weren met crachte;
Ende haer afcomen ende haer geslachte
Sonde oec emmermeer daer bi
Wesen voerwaert meer vri.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III, 190 b, vs. 24.

Afkomen tot. *Toekomen naar.* Dan sullen alle dese uwe knechten tot my afkomen. Staten-Bijb. Exod. XI, vs. 8.

Afcomende. *Afstammeling.*

Over Sems gheslachte was hooftman
Een sijn afcomende, ende hiet Jectan.
Rymb. vs. 1412.

Afkomst. *Kroost.*

Nae dat zyn afkomst, die ghehoopt hadde op zyn leen,
Voor hem ghesneuvelt viel in 't yzer der Chaldeen.
VONDEL, door V. L. II, 80.

Afkretsen. *Afkrabben.* PL.

Aflaet, aflaat, oflaet. 1) *Verzachting, vermindering, kwijtschelding van straf voor begane zonden.* Ende dat men moet predeken in sinen name penitencie ende aflaet van den sunden, al de werelt dore. Lev. van Jez. bl. 241. Zonder hem daarom dat pas te woorde te willen staan, oft eenighen anderen schyn van aflaat zyner ongenaade. HOOFT, Ned. Hist. 342, 18.

Grimbert, nu hebbic gheseit
Al dat mi mach ghedinken nu:
Geeft mi aflaet biddic u.
Reinaert, door Dr. JONCKBL. vs. 1676.

2) Bij uitbreiding werd dit woord ook toegepast op *kruistochten*, omdat den kruistochtenaren door den Paus aflaat geschonken werd.

Vrederic, de inde vaert
Verdranc, t Antiochen waert,
Hadde iij zonen, ende deene bleef doot
Voor Akers inden oflate groot.
MELIS STOKE, D. I, 467, vs. 1212.

Aflaten, aflaaten. 1) *Verminderen, zachter, minder worden.* Een van 't gezin, hoorende 't gerucht aflaaten, vertrout zich voor den dagh te koomen, enz. HOOFT, N. H. 472, 12, v. o.

2) *Nalaten, achterwege laten.*

Hets ene swaer dinc utermaten,
Oude ghewoenten af laten;
Die dat vromelec ghedoen can,
Dat es seker een vroem man.
Doctrin. B. III, vs. 344.

3) *Aftappen.* KIL en PL.

4) *Kwijtschelden.*

Ende maecten pays teghen den Grave,
Diet algader doe liet ave.
MELIS STOKE, D. II, 288, vs. 776.

5) *Ophouden.* KIL. Als hy afliet van spreken. St.-B. Luc. V, vs. 4.

6) *Ontspannen.* KIL.

7) *Afzien.* Seggende: die zon soude eer haer schynen laeten over het landt, eer hy soude aflaeten om den x penning niet te hebben. Dietsche Waranda, VIII, 434.

Aflaten (Sonder). *Zonder ophouden, voortdurend, onophoudelijk.*

Afleenen. *Ontleenen.* KIL.

Afleenen aan. *Leenen van.* U. W.

Afleggen. 1) *Onthouden, afwenden*, in tegenoverstelling van iemand iets toeleggen. Wdb. op BREDERO.

2) *Afdoen, voltooien, afwerken, volbrengen, ten einde brengen.* Wdb. op HOOFT.

3) *Opleggen*, namelijk boete of straf. Ibid.

4) *Door een rechterlijk vonnis ontnomen worden.* Ibid.

5) *Uitweiden, zijn gevoelen uiten.* Ibid.

6) *Afdoen, betalen, vereffenen, voldoen.* U. W.

7) *Uit de gedachte stellen.* Zie *Oflegghen.*

8) *Afwijzen, afslaan, afschepen.*

Om met een soet verset den grijper af te leggen.

CATS.

9) *Jongen werpen, kalven.* KIL.

10) *Nalaten, afschaffen, ophouden, in onbruik brengen.* Zie ook: *Oflegghen.*

Eendrachtecheit: dat bediede
Dats, dat poerteren ende lands liede
Te samen selen plechten,
Ende elc met anderen vechten
Vore hare recht ende hore ere;
Dits afgheleght sere.

Doctrinale, bl. 269, vs. 992.

11) *Te keer gaan, tegengaan, ter zijde stellen, verhinderen.*

Hi zeide: „Ghi heeren, ghi wilt strijden,
Ende mijn volc te nieute doen;
Ic wille weten toccusoen,
Ende u daernaer te payse setten."
Si vertrocken hem sonder letten
Haer lieder beclachte an beede zijden;
Doe wildi afleggheu dat strijden,
Ende maken tusschen hem beeden zoene.

VERWIJS, Bloeml. III, 29.

12) *Verwerpen.* Laet ons afleggen de werken der duysternisse. Staten-Bijb. Rom. XIII, vs. 12.

Afleyden. 1) *Geleiden.* Doe seyde David tot hem: Soudt gy my wel henen afleyden tot dese bende? Staten-Bijb. I Sam. 30, vs. 15.

2) *Doen verdwalen, van den rechten weg doen afwijken.* Het bedrogen herte heeft hem afgeleyt. Ibid. Jes. XLIV, vs. 20.

Afles. *Aflezing.* U. W.

Aflesen. *Plukken, inzamelen, inoogsten,* van appelen, peren en andere vruchten sprekende. KIL. Ick was een osse-herder ende las wilde vijgen af. Staten-Bijb. Amos VII, vs. 14. Wanneer gy uwen wyngaert sult afgelesen hebben. Ibid. Deutern. XXIV, vs. 21.

Afliden. *Doorgaan*, en, van een snijdend voorwerp gesproken, *doorsnijden*, waarvoor wij thans ook nog *doorgaan* zeggen, als het zwaard *ging* den hals met éénen slag *door.*

Alse dat swert den hals afleet,
Voert inden bouc vort, ende sneet
Metten slaghe vele blade.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 213, a, vs. 19.

Afligghen. *Afstijgen om te doen rusten.*

— Van Lusenborch die grave
Heeftse alle doen ligghen ave
Ende heeftse doen eten.

Limborch, B. II, vs. 646.

Aflynen. *In geregelde orde stellen.* Wdb. op HOOFT.

Aflyvigh. *Dood.* KIL.

Aflyvigh maecken. *Dooden.* KIL en Wdb. op BREDERO.

Aflyvigheid. *Dood, overlijden.* KIL en Wdb. op HOOFT.

Aflyvinghe, aflijving. *Afsterven.* Seven of acht hondert jaren na hare aflyvinghe. MARNIX, Byencorf. 1645, bl. 14, v°. Alsoo het na zyne aflyvinge ghenoeghsaem bleke. Ibid. 195, v°.

Afloogen. *Afwasschen, schoonmaken.* Wdb. op BREDERO.

Afloopen, aflopen. 1) (Den vijand) *afmatten* en daardoor overmacht verkrijgen. Wdb. op HOOFT.

2) *Wegvloeien, wegspoelen.* Dat zy nu mits de stormen wel verloren hebben 1¼ mijlen zeedijcx, die boven afgeloopen es. Inform. bl. 63. Zie nog: *Ofloopen.*

3) *Loopen, komen aanloopen.* Ende liep af na haer toe. Staten-Bijb. Hand. XXI, vs. 32.

Aflooting. *Afkomst, afkomelingen, de loten.*

Als hy d'aflooting van soo meenig duysend Stammen
Ter helle stuurt en pijnt, met eindeloose vlammen.

VONDEL, door V. L. II, 147.

Aflorsen. *Medenemen en niet betalen*, dus *op eene oneerlijke wijze iemand iets afhandig maken.* Zie: *Oflorsen.*

Aflossen den ancker. *Het anker lichten , ophalen.* PL.

Afluiken. *Afsluiten*, *wegsluiten*, *achter slot bergen.* MEYER. KIL.

Afluiksel. *Plaats voor afsluiting*, ook *'schot*, *schutsel*, *heining*, *hegge.* Ibid.

Afmaalsel. *Beeltenis*, *portret.* Weshalven men deezen trotsen tyte onder zyn afmaalsel schreef. HOOFT. N. H. 522, 35.

Afmaenen, afmanen. 1) *Afvorderen.* U. W. en Wdb. op HOOFT, bl. 451.

2) *Door afraden iemand van een voornemen afbrengen.* Als gy den godtloosen van sijnen wegh afmaent, dat hy sich van dien bekeere. Staten-Bijb. Ezechiel XXXIII, vs. 9. Augustus hier van afgemaent zijnde. VONDEL, door V. L. V, 21, reg. 25.

Afmanen van den strijdt. *Den terugtocht bevelen*, *den aftocht laten blazen.* PL.

Afmatten. *Afhandelen*, *op het mat* of *op de plaats*, *waar men zich bevindt*, *de zaken afdoen.* Wdb. op HOOFT.

Afmeeten, afmeten. *Nagaan*, *overdenken*, *berekenen.* Ibid.

Afmeyen. *Afmaaien.*

Geertrujd van Erp, als bloem ten middagh afgemejt
Lejdt hier. Zij sierd' haer' deugd met een vrymoedigheit.
HOOFT'S Ged. door LEENDERTZ, bl. 231.

Afmennen. *Afmatten*, *afslooven.* Zie over den oorsprong van dit woord het Wdb. op BREDERO.

Maer als de mensch met afgemende leden
Komt tot een dorp des avonts ingereden, enz.
CATS, door Dr. V. VL. II, 503, a.

Mijn vader is verschopt, nu oud en afgement.
WESTERBAEN, Ged. 1657 I, 218.

Hier stont ick afghement door 't loopen, als een lam
Te hyghen nae mijn aem.
JAN ZOET, Clorinde en Dambise, 1640, bl. 44.

Mijn seer vertsaeghde geest, die soo is af-gement.
J. J. COLEVELT, Graef Floris en Velsen, 1628, bl. 15.

Zie nog HOOFT'S Ged. door BILD. II, 4, en U. W.

Afmompen. *Door bedrog of slim beleid verkrijgen.* MEYER en U. W.

Afmotsen. *Afsnijden.* Soo dickwils hy zijn afgemotste neus aenraeckte. VONDEL, door V. L. I, 412.

Afnipen. *Afknibbelen*, *afpersen.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Afpalingh, afpaaling. *Eindpaal.* U. W.

Afpanden. *Pand, onderpand nemen.* KIL.

Afparken. *Afperken*, *omsluiten*, *omheinen*. Een' plaats afgeparkt met veele aarde wallekens. HOOFT, N. H. 769, 31.

Afparsen. *Afpersen*. Ibid. 433, 30.

Afpeken. *Afbikken*, *afhakken*.

— — hoek-awelen (alias *houweelen*)
Daer si — — — —
Den muer met souden breken,
Ende houwen ende afpeken.
Grimb. Oorlog I, vs. 869.

Afpitsen. *Afplukken*, *plukken*. KIL. MEYER.

Afplanen. *Uitwisschen*, *uitvegen*, *uitroeien*.

Ic waen mer also vele vint
Minres in trouwen ghehint,
Alsmen doet swarter swanen:
Dus laet haer (zich) minne afplanen.
VERWIJS, Wapen Martijn, Coupl. 84.

Afplecken. *Door wegnemen* of *afnemen ontblooten*;

Daer hevet hi die weeghe ontect,
Entie taflen af geplect,
Die waren van latoene fijn.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III, 101, b. vs. 102.

Afpollen. 1) *Door minnenhandel* of *overspel iemand van een ander aftrekken*. Wdb. op BREDERO.

2) Bij uitbreiding in het algemeen *aftroggelen*, *aftrekken*. Ibid.

Afradich. *Kwaad gezind*, *vijandig*.

Vrouwe, bi den here daer ic inne
Gheloeve, ware iemen die hare
Mesdade, siit seker dat hi ware
Jeghen mi soe mesdadich,
Dat ic hem soude siin afradich
Van live, van eren, van goede.
Limborch, B. I, vs. 1800.

Afraeyen. *Afperken*, *afbakenen*, *de grenzen door groeven*, *voren*, *sloten*, *bepalen*. Wdb. op HOOFT.

Afrechten: 1) *Met norsch en weigerend bescheid wegzenden*.

Die rijcke Karmelijt, haer man, hadde uwen knecht
Op zijn beleeft verzoeck, ondanckbaer afgerecht.
VONDEL, door V. L. III, 682, vs. 924.

Of schoon haer eenigh vrient hier over komt te spreken,
Sy recht de lieden af en vry met harde streken.
CATS, door Dr. V. VL. II, 254, b.

2) *Afstraffen*. Wdb. op BREDERO, bl. 493.

Afriden. 1) *Afvallen, verlaten, ontrouw worden.*

Die Arabiene ende van Surie,
Armenie met anderen landen,
Afreden den Romeinen met scanden.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 380, b. vs. 52.

2) *Nederrijden, uit den zadel lichten, en daardoor van het paard doen vallen.*

Laet onse daregerden ontwee sniden,
So mach hi ons lichte afriden.
Lanc. B. III, vs. 26418.

3) *Rijdende ontnemen, bij eenen aanval te paard buit maken.*

Die grave volgeden anden staert
Ende reet hem vele af sijns carinen.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III, 316, vs. 103.

Afrijsen. *Nedervallen, nederstorten, nederploffen, van eene hoogte vallen.* KIL.

Afrupen. *Afrukken, aftrekken, afschrapen*, enz. Ibid.

Afsaet. Lat. *podium*, d. i. *Uitstek, hoogte, verhevene plaats.* KIL. Dr. DE VRIES haalt in zijn Mnl. Wdb. een paar voorbeelden aan, en verklaart het woord door: *lijstwerk met hellend bovenvlak.*

Afseggen. 1) *Een weigerend antwoord geven, in een verzoek of gebod niet bewilligen.*

De wijse koningin, die stracx wel konde ramen,
Van waer dit nieu bevel en seven boden quamen,
Te weten uyt den gront van eenigh lustigh glas,
Zeyt ons gesanten af, en hout haer daerse was.
CATS, door Dr. v. VL. I, 306, b.

2) *Bij scheidsrechterlijke uitspraak vervallen verklaren, afschaffen, intrekken, buiten werking stellen, te niet doen.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Afsetsel. 1) *Evenbeeld, gelijkenis.*

En streckt als sy haer vaersen leest,
't Afsetsel van Oom Spieghels geest.
VONDEL, door v. L. III, 292.

2) *Kinderen, spruiten, die sprekend op vader of moeder gelijken.*

d'Afsetsels, daer haer siel in leeft,
Haer geest en sedigheyd in sweeft.
Ibid. III, 306.

3) *Uitstekend lijstwerk, rondom den altaar.* Dit zijn de maten des

altaers — — — van 't kleynste afsetsel tot aen 't grootste afsetsel vier ellen. St.-Bijb., Ezech. XLIII, vs. 14.

Afsetsels. *Loten, spruiten, afstammelingen, nazaten.* Wdb. op HOOFT.

Afzetten, afsetten. 1) *Met een ongunstig antwoord afschepen.* Ibid.

2) *Weigeren, van de hand wijzen.*

Sy heeft zoo menich goet houwelijck afghezet.
HOUWAERT, Hand. der Am. 1621, bl. 53.

3) *Afschaffen.*

En waar dat iemant komt, daer vint men vaste wetten,
Die, naer dat iemant wil, niet af en zijn te setten.
CATS, door D[r]. v. VL. II, 24, b.

Af-settende alle schattinghen, die sy de Romeynen plochten te gheven. VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. 1665, bl. 330 en 331.

4) *Portretteeren, kopij maken.*

Vermijt des niet-te min u af te laten setten
Om door uw schoone verw een vreemde lust te wetten.
CATS, door D[r]. v. VL. I, 413, a.

Geen aenschijn afgeset na onbesproken schoonheid.
VONDEL, door v. L. II, 641.

5) *Terugdringen, uit het veld slaan, het onderspit doen delven.*

Al warense vromech ende stout,
Si waren nochtan met gewout
Alsoe sciere af gesettet.
Velth. Sp. H. bl. 64, g.

6) *Verstooten.* Wdb. op HOOFT, bl. 452.

7) *Verminderen.* Ibid.

8) *Ophouden te kwellen, te belegeren.* Sett van my af, dat ick my een weynigh verquicke. St.-Bijb. Job X, vs. 20.

Afzetting. *Onvriendelijke bejegening, barschheid, stuurschheid, strafheid, strengheid.* Wdb. op HOOFT.

Afschaffen. *Afmaken, ten einde brengen.* Wdb. op BREDERO.

Afschampelen. *Afschampen, even raken en afglippen.*

Demophon, die coninc vri,
Slouch den stouten Berberiin
Opten helm, en hadde ghesiin
Dat afscampelde, hi ware bleven.
Limborch, B. VIII, vs. 1513.

Afschanssen. *Afkeeren, afweren, nutteloos maken.*

Trompet en schut (ach arme!) schanssen
Mijn' klaghten af.
HOOFT, door BILD. II, 155.

Afschatten. *Door schatting ontnemen.* U. W.

Afsceden, afscheden. 1) *Afscheiden, uitzonderen.* KIL. op *afscheyden.*

Hier en sceedics niet ave
Al tfolc, dat woent — — — up berch ende in dal.
VERWIJS, Wapen Martijn, bl. 58.

2) *Laten varen, van eene voorgenomene zaak afzien.*

Wy houden ons ane de yerste tale — — —
Daer en sceden wijs (wij des) niet ave.
Grimb. Oorl. I, vs. 1865.

3) *Laten varen, er niet langer mede voortgaan, afbreken.*

Hier met willics ave scheden.
Brab. Yeesten. D. II, 396, vs. 11519.

4) *Heengaan, opstappen, vertrekken.* KIL. op *afscheyden.*

Ende hier met scieden ave
Beede de partien sekerlike.
KAUSLER, Reimchr. bl. 227, vs. 6772.

5) *Van toestand of betrekking veranderen, van zijne betrekking afzien, er van scheiden.*

Ende hadde enen sone die Constant hiet,
Die moenc was ende afsciet,
Ende hem Keyser noemen dede.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. II, 218, b. vs. 50.

Afscheyd. 1) *Afzending, afvaardiging.* KIL.

2) *Echtscheiding.* Ibid.

3) *Afdoend besluit, einbesluit.* Of wy hier alle eygenschappen onser moederlijcke tale, volgens het afscheyd der dichteren, wel hebben waergenomen. VONDEL, door v. L. II, 234. Ik heb nae den afscheyde van uwer genaden, as van beiden mynen gened. heren by eynander te komen, in den besten alhier to Cleve gespraken. NIJH. Ged. IV, 433. Zie nog U. W. en Dr. DE VRIES. Mnl. Wdb.

Afscheitschrift. *Paspoort.* HOOFT, N. H. 625, 29.

Afscheuren iets. *Zich van iets losrukken.* U. W.

Afscieten. *Afleggen, zich ontdoen van, van zich afwerpen.* Zie *Ofscieten.*

Afscifelen. *Afschampen.*

Al maecht affscifelen.
SMEKEN, Tspel v. d. H. Sacr. vs. 507.

Afschijffelen. *Afglijden.* PL.

Afschikken. *Afzenden.* U. W.

Afschildery. *Afbeeldsel, portret.* Ibid.

Afschokking. *Afschudding.* Tot afschokking van dat ondragelyk jok. VALENTIJN, Oud en Nieuw O.-I. 1724. D. I, II, bl. 181.

Afscrepen. *Uitdoen, uitwisschen, uitschrappen.* Dr. DE VRIES. Mnl. Wdb.

Afschrift. *Kwijting, kwijtschelding.* Wdb. op HOOFT.

Afschrijven. 1) *Niet toerekenen, niet wijten.* Ibid. bl. 452.

2) *Beschrijven, schriftelijk afbeelden.*

Siet daer een rechte min, gelijck 'er naer het leven,
By lieden van de Kunst is geestigh af-geschreven.
CATS, door Dr. v. VL. I, 537, b.

Afscroden. *Afsnijden.*

Quamer een ridder van sulcker macht,
Die porren mocht den witten schacht,
Hi souden schier dan doden,
Metten aengien sijn hoeft afscroden.
eghel. van Jher. fo. 34, d.

Afschroyen. *Snoeien, afsnijden.* PL.

Afschroten. *Snoeien, afsnijden.* Ibid.

Afzien. 1) *Zien, nagaan, bedenken.* Wdb. op HOOFT.

2) *Iets, dat tegenzin verwekt, wat tegen de borst stoot, afzichtig.* Ibid.

3) *Vooruitzien, voorzien, te gemoet zien, zien wat toekomstig is.* Meester Willem Martini, Griffier der stadt, afziende wat daaruit volghen wilde. HOOFT, N. H. 406, 12. Ten laatste nochtans kunnende geen' uitkoomst afzien. Ibid. 426, 13.

4) *Minachten, verachten.* KIL.

Afsien. znw. *Afschuw.* Soo wanneer dese stadt met meer andere een afsien hebbende van de regeringhe van den Hertoghe van Alva. GUICCIARDYN, Belgicum, bl. 206, a.

Afzyen. *Afzijgen.*

Wie zijn si die daer tvette afzyen?
Die 'therte hebben met reinardien.
VERWIJS, Bloeml. II, 104, vs. 150.

Afsigen. *Afhellen, glooien.* Zie: *Ofsigen.*

Afsight. 1) *Vernedering, verachting.* U. W.

2) *Mismaaktheid, leelijkheid.* KIL.

3) *Minachting, verachting, versmading.* Ibid.

Afsightigh. 1) *Moeilijk, hachelijk, bezwarend.* Wdb. op HOOFT.

2) *Stootend, tegenzin verwekkend.* Ibid.

3) *Wanstaltig, leelijk, mismaakt, wanschapen, afschuwelijk.* KIL.

Afzightigheit. *Wanschapenheid*, *mismaaktheid*, en bij toepassing op zedelijke zaken, *verachtelijkheid*, *minachting*. U. W.

Afsijn, afzijn. 1) *Nalaten*, *weigeren*. Ibid.

2) *Afwezig zijn*. Ibid.

3) *Vervallen zijn*, *vernietigd zijn*. NIJH. Ged. IV, 130.

Afzypen. *Afvloeien*, *afdruipen*.

> En zilte tranen vast afzypen langs de kaecken.
>
> VONDEL, door V. L. IV, 322, vs. 37.

Afslaen. w.w. 1) *Onthoofden*. Het woord *hooft* was elliptisch daaronder begrepen.

> Si worpen 't lot. Men sloech af
> Hem, deent d'aventure gaf.
>
> MELIS STOKE II, 474, vs. 259.

2) *Verminderen*. Wdb. op HOOFT.

3) *Zich verwijderen*. Ibid.

4) *Wegslaan*. Zie *ofslaen*.

5) *Afwenden*, *afkeeren*. KIL.

6) *Afkorten*. Ibid.

7) *Uit het zadel lichten*, bij ridderspelen.

> Hi was nuwelinge comen
> Van enen tornoye, daer hi genomen
> Hadde ende gegeven menegen slach — — —
> Ende menegen riddre daer afgeslegen.
>
> VERWIJS, die Rose, vs. 1135.

8) *Weglaten*, *onderdrukken*, *overslaan*.

> Nu laet u ghenoghen hier mede
> Dat ic u dus vele vander stede
> Ende vanden temple hebbe gheteld:
> Ic slaes af vele meer dan die helt. (helft)
>
> MAERL. Rymb. vs. 31524.

9) *Afbreuk doen*, *iemands manschap dooden*.

> Maer hi ghaderde .j. here groot
> Jeghen hem, ende sloech hem af dan
> Wel .xlij. dusent man.
>
> Ibid. vs. 7898.

Afslaan. znw. *Weigering*, *ontzegging*, *afwijzing*, Tiberius zich alzoo maatighende, dat hy niet booven vier naastanders aanprees, om zonder afslaan en aanzoek verkooren te werden. TAC. 9.

Afslach. *Weigering*. KIL.

Afzightigheit. *Wanschapenheid*, *mismaaktheid*, en bij toepassing op zedelijke zaken, *verachtelijkheid*, *minachting*. U. W.

Afsijn, afzijn. 1) *Nalaten*, *weigeren*. Ibid.

2) *Afwezig zijn*. Ibid.

3) *Vervallen zijn*, *vernietigd zijn*. NIJH. Ged. IV, 130.

Afzypen. *Afvloeien*, *afdruipen*.

En silte tranen vast afzypen langs de kaecken.
VONDEL, door V. L. IV, 322, vs. 37.

Afslaen. w.w. 1) *Onthoofden*. Het woord *hooft* was elliptisch daaronder begrepen.

Si worpen 't lot. Men sloech af
Hem, deent d'aventure gaf.
MELIS STOKE II, 474, vs. 259.

2) *Verminderen*. Wdb. op HOOFT.

3) *Zich verwijderen*. Ibid.

4) *Wegslaan*. Zie *ofslaen*.

5) *Afwenden*, *afkeeren*. KIL.

6) *Afkorten*. Ibid.

7) *Uit het zadel lichten*, bij ridderspelen.

Hi was nuwelinge comen
Van enen tornoye, daer hi genomen
Hadde ende gegeven menegen slach — — —
Ende menegen riddre daer afgeslegen.
VERWIJS, die Rose, vs. 1135.

8) *Weglaten*, *onderdrukken*, *overslaan*.

Nu laet u ghenoghen hier mede
Dat ic u dus vele vander stede
Ende vanden temple hebbe gheteld :
Ic slaes af vele meer dan die helt. (helft)
MAERL. Rymb. vs. 31524.

9) *Afbreuk doen*, *iemands manschap dooden*.

Maer hi ghaderde .j. here groot
Jeghen hem, ende sloech hem af dan
Wel .xlij. dusent man.
Ibid. vs. 7898.

Afslaan. znw. *Weigering*, *ontzegging*, *afwijzing*, Tiberius zich alzoo maatighende, dat hy niet booven vier naastanders aanprees, om zonder afslaan en aanzoek verkooren te werden. TAC. 9.

Afslach. *Weigering*. KIL.

2) *Er mede ophouden*, *staken*, *laten varen*, *iets opgeven*. KIL.

Vele quaeds hadden wi gedaen,
In dinde moestewijs afstaen.
Ferguut, naar het H. S. vs. 4910.

Dus heb ic mede te danse ghegaen,
Mer onheyl doet my avestaen.
Mloep. I, vs. 174.

Onse Here seide te Samuel:
Mi es leet dat mi ghevel
Dat ik Saulle die crone gaf,
Die mijns ghebods dus staet af.
MAERL. Rymb. vs. 9040.

Sloegh veel andere bedenckingen voor, waermede zy zich verontschuldighde en van dit voornemen pooghde te doen afstaen. VONDEL, door v. L. Elektra.

3) *Verwijderen*, *zich verwijderen*, *afhouden*. U. W.

4) *Verlaten*. Ibid.

5) *Ten einde toe doorstaan*. Ibid.

6) *Zich aan iets onttrekken*.

Doch en willix niet afstaen
In wille dine bede ontfaen.
VERWIJS, Wapen Mart. I, 46.

7) *Lijden*, *doorstaan*. Wdb. op BREDERO.

Afstaen van. *Laten varen*.

Ik sals uwen wille doen, sonder waen,
Nochtan sal hijs niet afstaen.
Alex. B. X, vs. 210.

Afstaan van zijn ambt. *Zijne ambtsplichten verzuimen*, *daarin nalatig zijn*, *te kort schieten*. Wdb. op HOOFT, bl. 452.

Afstaande. *Afstand doende*. Wdb. op HOOFT.

Afstal. *Afstand*. Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Afstandt doen van. *Staken*. Ibid.

Afsteken. 1) *Afstooten*, *nederstooten*, *afsmijten*, *nedersmijten*.

Nu maect u henen, ende gaet neder
Den graet — —
Of ic roepe hier sulken binnen,
Die u hoefdelike af sal steken.
Dr. DE JAGER, Taalk. Mag. III, 194.

Aldaer haers vader berghinghe leit
Pliet altoes een leder te stane:
Te nacht haddise gheset daer ane
Die camer, daer die veinster staet.
Die wech (muur) es broesch ende quaet,
Ende van den watere sere verreghent,
Ghi waert bede wel gheseghent
Dat die wech niet en brac,
Of dat si u niet af en stac.
Belg. Mus. III, 118. vs. 196.

Dat si u niet *af* en *stac* dat is, dat zij door haar val u niet van de ladder stiet.

2) *Uit den zadel lichten*, voornamelijk bij ridder- of tornooispelen.

Si josterden daer tier stonden
Soe dat hi af stac den suerten Belyas.
Lanc. II, vs. 27006.

3) *Verstooten*, *verdrijven.*

Alse hem Fokas dat tempel gaf,
Stac hi met heilegen worden af
Alle die duvele van dier stede.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III, 57, a. vs. 70.

4) *Wegnemen*, *afnemen*, *afdoen*. Zie: *Ofsteken.*

5) *Ontstelen*, *ontrooven.*

Oec maect si menigen makelare,
Die beide heren ende vrouwen
Hare goet afsteken met ontrouwen.
VERWIJS, die Rose, vs. 192.

6) *Door krijgskrachten veroveren*, *vermeesteren.*

Prins Willem, niet verlet met steden af te steken
Met legers op te slaan, met drommen door te breken.
OUDAAN, Poëzy I, 146.

Men mompelt hier en gins
Van heimelijk verstand, en hand'ling met den Prins
Van krijgsmacht aan te slaan (toerusten), van sterkten af te steken.
Ibid. I, bl. 149.

Afsteken den caproen. *Uit eerbied of beleefdheid de muts, de caproen*, *afnemen.*

Doch willics mi ghenenden
Ende wille afsteken minen caproen.
VERWIJS, Wapen Mart. bl. 49.

Afstekende, afsteekende. *Uitstekend*, *uitmuntend*, *schitterend.* Wdb. op HOOFT, bl. 452.

Afstel. 1) *Afschaffing, schorsing.* Ibid.

2) *Verhindering*, *belemmering.* Zie: *Ofstel.*

Afstellen. 1) *Afschaffen.* Afstellende oock alle schattinghen die sy den Romeynen plochten te gheven. VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. 1574, f°. 84, a. Ende int opstellen van den selven exchijs is de gemeene poorteren toegeseyt ende beloeft, dat men die mitten eersten weder afstellen soude. Informacie, bl. 168.

2) *Doen ophouden*, *eindigen*, *doen eindigen.* Off hierin tot enniger tijt gebreck gevielle —— ind syne gnaden dat terstont ——— nyet af en deden stellen. NIJH. Ged. IV, 449.

3) *Ontnemen*, *berooven.*

En hy nu is ter plaets, daer ghy met soet gewelt
Van uwe Maeghde-staet sult worden afgestelt.
GROEBE, Versch. Ged. II, 90.

4) *Afzetten van eenige waardigheit*, *van eenig bevel*, *ambt of bediening.* Dat sy de gene, diese wilden, afstelden. Mach. I. VIII, vs. 13. Dat Camillus hem van sijn bevel soude afstellen. Levens van Plutarchus. 1644, f°. 64. Oft sy wilden hem afstellen van zijn regiment. VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, f°. 92, d.

Afstelling. *Afdanking.* U. W.

Afstemmen. *Door zijne stem afraden.* Ibid.

Afsticken. *Afslaan.*

Want dat men enen man afstict die kele
In 't wout of mort om sijn ghelt.
BLOMM. Oudvl. Ged. III, 96, b.

Afstommelen. *Neêrwerpen*, *afstooten*, *afgooien.* Wdb. op HOOFT.

Afstooten. *Afsteken.*

Barst uit en zoekt de Deugd de hartaar af te stooten.
OUDAAN, Poëzy, D. I, bl. 259.

Afstoppen. *Onuitgankelijk maken*, *versperren*, *door stoppen of hindernissen afsluiten.* Hy heeft my alle wegen van uytkomste afgestopt met on-overwinnelicke verhindernissen. Staten-Bijb. Klaagl. III, Kantt. 16.

Afstrijken, Afstrijcken. 1) *Onttroggelen*, *afhandig maken*, *afstelen.* Zo brengt hy voorseker ien ouwe fluwiele mangtel mee, die sellen wy hem afstrijcken. BIESTKENS, Klaes Kloet, 1619, bl. 5.

2) *Afslaan*, *afsnijden.* Hare hant sloegh sy aen den nagel ende hare rechter hant aen den hamer der arbeytslieden, ende sy klopte

Sisera, sy streeck sijn hooft af, als sy sijnen slaep hadde doornagelt. Staten-Bijb. Richt. V, vs. 26.

Afstriken den caproen. *Uit eerbied of beleefdheid den caproen of hoed afnemen.*

Ende wille striken af minen caproen.
Dr. VERWIJS, Wapen Mart. bl. 49 vs. 46, variant.

Afsturten. *Afwerpen, nederwerpen.*

Saul dede hem an sijn harnasch.
David, die snel was ende rasch
Enten wapenen niene conde,
Sturte hise af al daer ter stonde.
MAERL. Rymb. vs. 9228.

Aftalen. *Door kracht van taal overtreffen.*

Advocata nostra, die den vyant af taelde.
ANNA BYNS, Ref. III, 1602, bl. 38. vo.

Aftappen. *Langzaam ontnemen, ontdoen.* Wdb. op HOOFT.

Afsweren (Hem). *Onder aflegging van gevorderden eed zijn ambt nederleggen, zijn ontslag nemen.* Dr. DE VRIES. Mnl. Wdb.

Afzwoenen. *Eenen zoen treffen, verzoenen.* Ende die een van ons en sall buten den anderen nyet bestanden, vreden noch affzwoenen, then were (ten ware) by onser beyder wille. NIJH. Ged. V, 83.

Af te broken. 1) *Afgebroken.*

Want die Orte was fel ende diep
Die onder die montaenge liep.
Daer was die brugge af te broken.
VAN HEELU, B. I, vs. 3535.

2) *Ontnomen, afgenomen.*

Alse hem af worden te broken
Hare ceptren van haren maghen.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I, 253, b.

3) *Afgebroken met iets te doen, er mede opgehouden tot later tijd.*

Hier dinct mi best aftebroken
Van des wijs Tullius sproken.
Ibid. I, 245, b.

Afteeckenen. *Merken, door zeker teeken kenbaar maken.* In de duysternisse doorgraeft hy de huysen, die sy hen 's daeghs afgeteeckent hadden. Staten-Bijb. Job. XXIIII, vs. 16.

Afteeren. *Kwellen, beleedigen, mishandelen, teisteren.* De onvruchtbare — — — teert hy af. Ibid. Job. XXIIII, vs. 21.

After. *Achter, na.*

After hem laten. *Nalaten.* Hy liet after hem een jongelinc tot eenen Soen. Clerk. u. l. L. bl. 109.

After iets raken. *De lucht van iets krijgen, op het spoor komen* Wdb. op HOOFT.

Afterbliven. *Achterwege of onvermeld laten*, ook *nalaten.*

Waren die luden niet bekent,
Ic sette horen name int perkement,
Mer tis beter aftergheblеven.
Mloep. B. IV, vs. 2031, variant.

Soe moet bij wilen daer gheschien,
Dat beter after waer gebleven.
Ibid. B. I, vs. 941.

Afterden. *Aftreden.*

Afterdien. 1) *Daarna.*

After dien was die coninck
Wael te vreden deser dinc.
Mloep. B. II, vs. 3187.

Soe soude die vrienschap entie prijs,
Die si mi doet in goeder wijs,
After dien worden gestoert.
St. Geerden Minne, vs. 113.

2) *Naardien*, *mitsdien.* Doch after dien dat zy hem aldaer zoe vaste neder scickeden, zoe is dat Heylige Ryck vuyt hoeren handen gecomen. Clerk u. l. L. bl. 11.

Afterren. *Lostornen*, *onttornen.* KIL.

Afterrinc. Schertsende benaming voor den *anus.* Op die heymelicheyt daer vloech een swerte cray uut sijn afterrinck. Gesta Rom. cap. 125.

Afterrugge. *Achteruit*, *terug.* Een scuwel pert, dat van cleynen dingen afterrugge springet. D[r]. VAN VL. Prozastukken, I, 204.

Afterspraek. *Laster*, *kwaadspreken* als znw., ook *lasterzucht* en *kwaadsprekendheid.* Mit aftersprake en lette niemant noch en scade niemant. Ibid. I, 136. Ende berispten van sijnre vracheyt ende van sijnre afterspraeke. Pass. Wijnterst, 1480, f°. ccxxxiiij, c.

Afterspreken (Enen). *Iemand lasteren.* Ende si belovede dat si nemmermeer sinte dominicus after spreken en soude. Pass. Somer St. 1489, f°. cxl, c.

Afterspreker. *Lasteraar*, *kwaadspreker.* Waer gheen hoerre (toehoorder) en is, dair en is gheen afterspreker. VAN ITERSON, Stemmen, bl. 78.

Afteruytvaren. *Met de noorderzon verhuizen.*

'tIs wel waer, de Brabanders en zijn niet op zijn Italiaens,
Maer sy varen wel after uyt.

BREDERO, Jerolimo.

Zie ook: *Achteruitvaren.*

Afterwaert. *Naar achteren.*

Het viel, dat Perna was ghegaen
Afterwaert om hoir hoeft te dwaen.

Mloep, B. I, vs. 842.

Aftien. *Van zich verwijderen, laten varen.*

Ende wet dat seker, voerwaer,
Dat die vriende sijn alte zwaer,
Die vrienscap van buten tonen,
Ende int herte peinsen om honen;
Dese sijn te male valsch ende loes,
Ende die salmen scuwen altoes,
Ende af tien met goeden staden.

Doctrinale, bl. 141, vs. 2139.

Aftyghen. *Aftrekken, in mindering brengen.* Wdb. op HOOFT.

Aftoeven. *Afwachten.* U. W.

Aftouwen. *Ten einde brengen, klaren, afbrengen, stellen.* Wdb. op BREDERO en op HOOFT.

Aftreden. *Zich op weg begeven, heengaan.* Wie soude aftreden om u na vrede (welstand) te vragen. Staten-Bijb. Jerem. XV, vs. 5.

Aftreck. 1) *Schets.* Wdb. op BREDERO.

2) *Afkeer, verontwaardiging.* KIL. Dat hy gantsch geenen lust en hadde tot hare woorden — — — maer dat hy daer van een aftreck hadde, als van eene — — — walgelicke spijse. Staten-Bijb. Job. VI, Kantt. 15. Datse van hem eenen aftreck, ja afschouw hadde. Ibid. Job 19, Kantt. 30.

Aftrecken. *Afreizen.* Mijn soon en sal met u-lieden niet aftrecken, want sijn broeder is doot, ende hy is alleen overgebleven. Staten.-Bijb. Gen. XLII, vs. 38.

Aftrexel. *Verwijdering* (van den weg der godvreezenden), *aftrekking, bekoring.*

Al ben ick verleyt midts t' vyants aftrexele.

HOUWAERT, Vier Wterste, bl. 198.

Aftrennen. *Lostornen, vaneenrukken, lossnijden.* KIL. MEYER.

Aftroetelen. *Door pluimstrijkerij, door vleierij verkrijgen. Afprachen.* KIL. en Wdb. op HOOFT.

Aftrompen. 1) *Met trompetgeschal aankondigen.* KIL.

2) Het zelfde als *aftroetelen*, met dit onderscheid dat *aftrompen* ook

door list en bedrog geschiedt. Deeze ruwe man ——— trompte hem tweehondert kroonen af. HOOFT, N. H. 661, 2. Hiermeê trompen z'hem, zoo nu zoo dan, eenigh geldt af. Ibid. 778, 7.

Aftronck, avetronck. *Bastaard.* KIL. MEYER.

Aftroncken. *Afknotten.* KIL.

Aftrouwen. *Van iemands huwelijk in eens anders trouw doen overgaan.* Volgens het U. W. •

Aftuyschen. *Aftroggelen.*

Dat si 't folc aldus bedrieghen,
Haer ghelt af tuyschen ende ontliegen,
BLOMM. Oudvl. Ged. III, bl. 79. vs. 414.

Afvallen. 1) *Afstammen, voortspruiten.*

Die mordadeghe entie felle,
Was geboren ute Gallen
Van mate lieden afgevallen.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 111 vs. 56.

2) *Afgelegd worden, ophouden.*

Alle die nide die vallen af.
MAERL. Rymb. vs. 9918.

Afvaren. *Met een snelle beweging afgescheiden, afgeslagen worden.* Dr. DE VRIES. Mnl. Wdb.

Afvasten = *Uithongeren.*

'k Hebbe opgezet veeleer in bosschen arm te queelen
En in speloncken van gedierten afgevast.
VONDEL, door V. L. VIII 185, vs. 73.

Afvellen. *Nederslaan, omverslaan, ter aarde werpen.* PL. KIL.

Afvoeren. 1) *Iets met eene snelle beweging doen afvliegen.* Dr. DE VRIES. Mnl. Wdb.

2) *Overdragen, overbrengen.*

Dat men enen anderen bode name
Die dese bootscap voerde ave.
Grimb. Oorl. vs. 1984.

3) *Medevoeren, medebrengen.* Pothiphar ——— kocht hem uyt de hant der Ismaëliten, die hem derwaerts afgevoert hadden. Staten-Bijb. Gen. XXXIX, vs. 1.

4) *Doen gaan, henen leiden.* Ende Elya seyde tot hen: Grijpt de Propheten Baals, dat niemant van hen en ontkome; ende sy grepense, ende Elia voerdese af aen de beecke Kison, ende slachttese aldaer. Ibid. 1 Kon. XVIII, vs. 40.

Afwachten. *Verdragen, verduren, dulden.* Wdb. op HOOFT.

Afwallen. *Lager maken.* Ibid.

Afweegen. *Van een voornemen, van eene volharding afbrengen, eenen anderen weg doen betreden.* Ibid.

Afwegh. *Afgelegen, woest.* KIL.

Afweghigh. Het zelfde. Ibid.

Afweiden. *Afwijken.* Wdb. op HOOFT.

Afweldigen. *Door kracht en geweld ontnemen, ontrooven.* KIL. PL.

Afwenden. *Afkeerig maken.* Wdb. op HOOFT.

Afwenderije. *Afwering, afwending, te keer gaan.* Ibid.

Afwendigh. *Afkeerig.* U. W. en KIL.

Afwendigheit. *Afkeerigheid.* U. W.

Afwennen. *Afwenden.* Wdb. op HOOFT.

Afwerpen. 1) *Afbreken, slechten, sloopen.* Ibid.

> Oic hebben si af — — —
> Die borch geworpen te Nettelaer.
> Grimb. Oorl. D. I. vs. 3874.

2) *Onderscheppen.* KIL. MEYER.

3) *Afzetten, uitschudden, berooven.* KIL.

4) *Bestrijken.* U. W.

5) *Uit den zadel, op den grond werpen.*

> Menegen ridder warp hi ave.
> Ferguut, naar het H. S. vs. 5265.

Afwinnen. *Door kracht van wapenen ontnemen.* Weert sake dat — — — vurgen tolhuys afgeclommen wurde, of afgewonnen, of ontweldight. NIJH. Ged. III, 69.

> Ende sijn sone Jonathas
> Die wan af den Philistinen
> Ene veste met groter pinen.
> MAERL. Rymb. vs. 8861.

Afwyzen. 1) *Ongenegen zijn eene zaak zich aan te trekken, of tot iets toe te stemmen.* Wdb. op HOOFT.

2) *Door gewijsde ontzeggen.* U. W.

Afwyzigh, afwysich, afwijsich. 1) *Afkeerig.* Ibid.

2) *Terugstootend, bits, barsch.* Wdb. op HOOFT en op BREDERO.

Afwriven. 1) *Uitwisschen, te niet doen.*

> Ic mane mannen metten wiven,
> Die dit lesen sullen ofte scriven,
> Opten hoechsten ban,
> Datsi dit dicht laten bliven
> Reine, ende sire (zij er) niet in driven

Woert no lettere, af no an,
Doen sijt oec, hem sal becliven,
Mijn ban, ende sine sulne afwriven
Moghen oec niet nochtan.

Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, bl. 62.

2) *Betwisten*, *afnemen*.

Reinaert die sal Reinaert bliven,
Dat en sal hem niemen afwriven.

Reinaert, door WILLEMS, bl. 279, vs. 7580.

Aghedochte, bij KIL. **aghetucht.** *Woning of verblijfplaats in hagen of bosschen*, en verder *eene afgelegene of verholene plaats*, *een spelonk*, *een rotshol.* Dr. DE JAGER, Verscheidenheden van bl. 243 tot 245.

Hi sach vore hem staen een garsoen,
Hi hiet heme, dat hi vollec brochte
Sine wapine, die in dagedochte
Hadden gelegen menich iaer.

Ferguut, naar het H. S. vs. 436.

Veelal wordt dit woord »*hagedochte*" geschreven.

Acchel, eechel. *Bloedzuiger.* KIL op »*eechel*".

Ach arme, ach harm. *Helaas.* Wdb. op BREDERO.

Achde. *Achtste.*

Achemant. *Hoofsch*, *beleefd*, *bevallig*, *aanminnig.*

Nochtan was hare drossate voren,
Met .xl. ridders uutvercoren,
Die voren quam sere achemant.

Lanc. B. II, vs. 10367.

Zie nog: Walewein, vs. 8040 en 8428; Brab. Yeesten. B. VI, 505; en Grimb. Oorl. D. II, vs. 5500.

Achementen. *Tooisels, opsieringen.*

Daer mocht men wonderlike achementen
Sien van silver ende van goude.

Grimb. Oorl. D. II, vs. 5709.

Achemeren. *Optooien*, *opsieren*, *verfraaien.* Oud Fr. »*acesmer*" en »*achesmer*".

Doe wapinde hem Galarant,
Achemerde hem hoverdelike.

Ferguut, naar het H. S. vs. 4615.

Ferguut ghinct achemeren
Hi breidelet ende traect in die sale.

Ibid. vs. 3790.

Zie nog: KAUSLER, die Rose, vs. 3485, MAERL. Alex. B. X. vs. 1338, Walewein, vs. 2265.

Achemure. *Tooisel*, *opschik.*

Aget, **aghet.** *Agaat*, *git.* KIL.

Oogen bruynder als aget.
ZEVECOTEN, Ged. 1840. bl. 25.

Aggeeren. *Zeggen*, *spreken*, *uitbrengen.* Yghelijck woordeken datse aggeerden, of nomineerden, dat was een sentency. BREDERO, Jerolimo.

Aggher. *Avegaar*, *soort van boor.* KIL. MEYER.

Aggheram. *Gehoornde kever.* KIL.

Aguetteren. *Bespieden*, *beloeren.* Wdb. op HOOFT.

Acht. *Achting.*

All' uw' a'ërtjens, all' uw haertjens
Zijn ons nu in eer en acht.
HUYGENS, Koren-Bl. 1672. I, 96.

Acht (In) hebben. *In acht nemen.* U. W.

Acht. *Daarna*, *later.* Zie *echt*, en MAERL. Sp. Hist. 1784. I, 395, vs. 1.

Acht. *Hechtenis*, *beklemming*, als mede *vervolging.*

Nu hevet die neve sinen oom,
Met looshede brocht in sulker achte,
Dat hi met liste, no met crachte,
In ghere wijs ne can ontgaen.
D[r]. JONCKBL. Reinaert, vs. 685.

Acht. *Achter*, *achter uit*, *verder op*, verkorte vorm van *achten.*

Gringolet trac bet acht.
Walewein vs. 5082.

Acht, **achte.** *Ban*, *verbanning*, *keizerlijk banvonnis.* In d'achte doen. KIL. Op straffe der Rynacht. HOOFT, N. H. 179. So sal men oec een verwesen man ende die in Keizers achte mit name geleit sijn. Sp. van Sassen, 1505. Oec en scaet hi gheen man tot leen rechte daer en volghe des keysers achte na. Ibid. bl. 78. Oec en sullen niet tughen bannighe luden, of die in des keisers achte sijn. Ibid. bl. 80.

Achtbaar. *Voornaam*, *van beteekenis*, *aanmerkelijk.* Wdb. op HOOFT en D[r]. DE VRIES. Mnl. Wdb.

Achtbaarheit. 1) *Ernst.* Wdb. op HOOFT.

2) *Eer*, *roem*, *krijgseer.* Ibid.

Achte: 1) *Acht.*

Dat al op ene stont verdranc,
Alle menschen, meerre en minder,
Sonder Noe ende sine drie kinder,

Ende haer wive, dat sijn si a c h t e.
Lsp. B. I. c. 29, vs. 85.

Roboam hadde .xx. ende a c h t e
Sonen.
MAERL. Rymb. vs. 12299.

2) *Achtste.* Dat a c h t e is so watstu begeerste. D^r. v. VL. Proza St. I. 136.

Achte. 1) *Overleg*, *beraad*, *overweging.*

Het gheschiede mit snelre a c h t e,
So datter hem nyemant voir en wachte.
Mloep. B. II. vs. 913.

2) *Uitstel*, na verwant aan *beraad.*

Op dat men hem, sonder a c h t e,
Die slotel van Limborch brachte.
Brab. Yeesten, B. V, vs. 2005.

3) *Toezicht.* KIL.

4) *Achterna.*

De Percen begonnen te vlien,
Alexander heeft dat versien,
Ende sloech a c h t e alse die coene.
Alex. B. III, vs. 245.

Achten. *Achter.*

Dat hi die Grieken vor en a c h t e n
Soude hebben beringt.
Alex. B. II. vs. 868.

Achten. 1) *Vernemen*, *bemerken*, *door het gezicht waarnemen.*

Der Albene heeft hi g e a c h t.
Alex. B. VII, vs. 493.

2) *In den ban doen.* KIL.

3) *Om iets geven*, *zich aan iets laten gelegen zijn*, *er hoofdzakelijk aan denken.*

Dune a c h t e s meer no min
Dan omme weelde ende om gewin,
Wiltu di dus versmoren.
D^r. VERWIJS, Wapen Martijn, bl. 47.

Ja, seegt die man, als hi dit siet,
Van dinen werke en a c h t i c niet.
Esopet, bl. 356.

Ende hi om ghene dinc al (el) ne a c h t e
No bi dage, no bi nachte,
Sonder der gere, die hi minde.
Nieuwe W. der M. v. N. L. D. V. II, 171.

4) *Acht geven*, *letten*.

Ach! hoe leelijck stinckt de wonde
Van de sonde,
Als men op haer vruchten a c h t.
CAMPHUYSEN, Ps. 38, vs. 5.

5) *Ter harte nemen*.

Hy staert op my, als die mijn qualen a c h t,
Daer 't hert inwendigh lacht.
Ibid. Ps. 41, vs. 4.

6) *Overleggen*, *bespreken*, *beramen*.

Hi a c h t e sijn dachvaerde ende sijn dinc,
Ende nam raet met sinen camerlinc.
Floris ende Bl. vs. 1608.

7) *Schatten*. KIL. MEYER.

8) *Denken*, *meenen*, *vermoeden*. PL.

Maer, ocht wilt die Gods cracht,
En sal niet gaen alshi a c h t.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 272.

9) *In hechtenis nemen*. Zie »*hachten*".

10) *Plan hebben*, *voornemens zijn*, *voornemen*.

Bedi hem was gheseit ende hadde vernomen
Dat van dien daghe over dertech nacht
Alle die coninghe hadden g h e a c h t,
Die van den ammirael hilden haer rike,
Dat si ter feesten alle ghemeenlike
Te hove, te Blancefloer, souden varen.
Flor. ende Bl. vs. 1777.

Ten selven huus hatsi gheleghen een nacht,
Daer Floris hadde te herberghen g h e a c h t.
Ibid. vs. 1833.

Zie nog: Ibid. vs. 1984, KAUSLER, Die Rose, vs. 2358, Lanc. B. IV, vs. 12651.

11) *Zorgen*, *zorgdragen voor iets*. KIL.

Dat ghi ons helpt ende gheraet — — —
Ende peinst ende a c h t om onse vrome.
Flor. ende Bl. vs. 2074.

12) *Bestemmen*, *beschikken*, van daar **voerachten**, *voorbeschikken*.

Es hi ter blischap (zaligheid) v o e r a c h t
Hi moeter toe met alder cracht,
So wat zonden so hi doet.
MAERL. Sp. Hist. 8º. ed. IV, bl. 42, vs. 11.

In de 4°. uitgave zijn deze twee woorden aaneengetrokken.

Dese dienen dach ende nacht
Haren scepper mit hare macht,
Elc van sinen ambachte,
Daerse God selve eerst toe a c h t e.

Lsp. B. I. C. IIII, vs. 10.

13) *Rekenen op iets.*

Noit hadde dese vrouwe g e a c h t
Te mesdoene teneger stede.

Karel de Gr. Fr. II, vs. 2060.

Want elc a c h t
Te stervene up den andren dach.

Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 15, vs. 260.

14) *Begeeren, lust hebben.*

Dat men namaels slapens a c h t.

Heim. der Heim. vs. 1001.

Achten (Van). *Van achteren.*

Doen sloechmense doet v a n a c h t e n.

MAERL. Alex. B. III, vs. 449.

Achtende. *Achterste, verst verwijderde.* In den a c h t e n d e outheit, na dat de werelt ghemaect was. Pass. Wijnterst. f°. I, d.

Achtende. *Achtste.* Dat a c h t e n d e boec. Alex. II, bl. 109. Dat a c h t e n d e ghebod es, du en salt, enz. Dr. VAN VL. Prozast. I, 62. Doe dese verwonnen was, so quam die a c h t e n d e, die Arohel hiet. Pass. Wijnt. St. f°. cxlvi, c.

D a c h t e n d e pilaer volgt hier naar.

Der Ystorien Bloeme, vs. 77.

Achtenis. *Achting.* Ook scheen 't meer een gemaakte, dan gemeinde verwydering; gemerkt het niet lang aan leed, of hy raakte tot zyn voorighe vertrouwtheit en a c h t e n i s. HOOFT, N. H. 342, 4.

Achtenste. *Achtste.* Ten a c h t e n s t e n daghe soe sal een ghemeen aertbevinge worden. Pass. Wijnterst. 1480, f°. lxxxv, b.

Achtentich. *Tachtig.* PL.

Achter. 1) *Later, daarna, na.* Tijdsbepaling. Wdb. op HOOFT.

A c h t e r etene si slapen gingen.

Fergunt, vs. 241.

A c h t e r etene in der zalen
Speelde Artuer, die coninc.

Ibid. vs. 582.

Zie nog: Esopet. Fab. xxiii, vs. 5, Ibid. Fab. lxvii vs. 10, Lsp. B. III. C. 8. vs. 845, Alex. B. IV, vs. 1227.

2) *Toekomstig*, *nog te wachten.* Wdb. op HOOFT.

3) *Langs*, *door.* Ibid.

4) *Naar*, *in de richting van.*

Die coninc entie coninghinne
Ghinghen boven ten hoghen tinnen,
Ende saghen a c h t e r Waleweyne.
Walewein, vs. 205.

5) *Van achter* of *achter den rug.*

Twi sidi vor mine ogen smeker,
Ende a c h t e r valsch als de verrader.
MAERL. Rymb. vs. 87.

Achter bosche. *In het bosch* zonder eenig bepaald punt.

Des anderdages alsi hadde gehort
Die vogeline weder ende vort
A c h t e r b o s c h e singen.
Lanc. B. III, vs. 2845.

Achter en tachter doen. 1) *Het onderspit doen delven*, *terugslaan in 't nauw brengen*, *nadeel toebrengen.*

Want Agulant die stoute here
Heeften harde swaer bestaen,
Ende t a c h t e r sere gedaen.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 706.

Die starkeleec streden ende sere
Jegen Agulante den here,
Entien si harde sere verladen,
Ende verre a c h t e r d a d e n.
Ibid. vs. 852.

Zie nog: Lanc. B. III, vs. 21739, 21759, 19847 en Grimb. oorl. D. I. vs. 3769.

2) *Verwerpen.*

Dus was des Conincs gebot ontfaen,
Ende des Paus a c h t e r g e d a e n.
VELTHEM. Sp. H. fo. 229.

t Achter gaen. *Het onderspit delven*, *in het nauw gebracht worden.*

Ende seide: Her riddere, bi onsen here,
Gi hebt mi geholpen mire ere,
En haddi geweest, sonder waen,
Ic ware hier nu t a c h t e r g e g a e n.
Lanc. B. III, vs. 21888.

t Achter (Hem) geven. *Zich voor verwonnen verklaren*, *en wijke of terugtrekken.*

Die riddere pensde om deze dinc:
Sloechstu doet den coninc
Die hem verwonnen geeft ende tachter,
Daer ware scande ende oec lachter.
Ibid. vs. 18519.

t Achter hebben. *Het kwaad, benauwd, benard hebben, het onderspit delven.*

Maer weet wale dat tachter hier
Hadde die stoute Ritsart.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 4321.

Si hebbent daer nu tachter sere.
Ibid. Fr. I, vs. 17.

Alse twee manne, die beide sijn fiere,
Eenen wijch vechten, deen moets daerachter
Hebben, ende beiagen lachter.
Ferg. naar het H. S. vs. 2419.

Achter huse = *Door het huis.*
Achter vlore = *Langs den grond.*

Ende gegrijpse in dat haer
Ende trecse daer met hier ende daer,
Achter huse ende achter vlore.
VERWIJS, die Rose, vs. 8831.

Achter lande. *Door* of *in het land, met eene beweging zonder bepaalde richting.* Wdb. op BREDERO. Si ghinghen achter lande ende makden dat kundech in al dat lant. Lev. van Jezus, bl. 66. Doe sprac hi nog te sinen yongren ende seide aldus: Doe ic u sendde achter lande sonder sac ende sonder scherpe ende sonder gheschotte, wat gebrac u? Ibid. bl. 207.

Sy moet van nu voortaen vertrecken uyt de salen
Van dit geweldigh hof, en achter lande dwalen.
CATS, door Dr. v. VL. I, 323, a.

Achter straten. *Langs de wegen* en, met uitgebreider beteekenis, *het land door.*

Ende voer stille alse een muus
Achter straten.
Ferguut, vs. 727.

Ende alse gi gaet achter straten
So hebt van seden, wien gi ontmoedt,
Dat gine emmer irstwaerf groedt.
vs. Dr. VERWIJS, die Rose, vs. 2046.

Zoo ook gebruikten onze voorouders dit »achter" bij de meeste znw. die eene ruimte of plaats aanduidden, waar men zich heen en weder bewegen kon. Van daar *achter heide*, *achter velde*, *achter mouden*, *achter woude*, *achter dorpen*, enz. enz. Zie verder D^r. DE VRIES. Mnl. Wdb.

Achter of **after rugge**. *Terug*, *achteruit*, *achterwaart*. Sijn (Chams) broederen namen een cleet ende hinghent op hore scouderen, en ghingen after rugge, op dat si hoer Vader niet en sagen. Der zielen Troest f°. 55, b.

So moghedi proeven, of in dat here
Enighe scade was ontfaen,
Daer si met crachten worden ghedaen
Achter rugghe, ende wech verdreven
Eer si storms wilden begheven.
MELIS STOKE, B. IX, vs. 447.

Hoe dicke sach Reinaert achter rugghe.
D^r. JONCKBL. Reinaert, vs. 1730.

Zie nog: MELIS STOKE, B. IX, vs. 536.

tAchter setten = 1) *In een slecht daglicht stellen.*

Daer omme scuwetse (de vrecheit) ende laet
Ende vliet, want het es lachter,
Ende si set den minnare tachter.
D^r. VERWIJS, die Rose, vs. 2168.

2) *Verwaarloozen.*

Ende die misdaet is drierhande;
Deerste is datmen daer met
Den lichame sere tachter set.
Lsp. B. III, C. 24, vs. 18.

Achter (Ten) setten. *Benadeelen*, *achteruitzetten.*

So daar de Magistraat niet beter op wil letten,
So sullen sy het Landt dapper ten achter setten.
BREDERO, Jerolimo, bl. 31.

tAchter sijn. *Benard*, *in verlegenheid zijn.*

Plutus meester, wat sal gheschien,
Daer ghi aldus om tachter sijt?
Esmoreit, vs. 68.

tAchter werden. *In het nauw komen*, *het kwaad krijgen.*

Doe werd Keye tachter sere
Lanc. B. III, vs. 19838.

Achterbliven. 1) Transit. *Ongedaan*, *onvermeld*, *achterwege blijven.*

Iene soude u mogen
Sijn sceppenesse niet bescriven,

Bedi latict a c h t e r b l i v e n.
Fergnut, vs. 3520.

Doe hiet hem God dat hijt bescreve,
Ende het a c h t e r niet ne b l e v e.
MAERL. Rymb. vs. 14746.

Zie nog: Lsp. B. III, C. 15, vs. 204; Dr. JONCKBL. Reinaert, vs. 2464. Bibl. I, 45.

2) *Ophouden te bestaan*, *voorbijgaan*, *verdwijnen*.

O edel here van herte vri,
Ic wils u al te gherne vergheven,
Want al minen druc es a c h t e r b l e v e n.
Mr. MOLTZER, Bibl. bl. 45.

3) *Toeven*, *marren*, *zich laten wachten*. Wdb. op HOOFT.

Achterbooghe. *Het achterwaarts gebogen gewricht der achterpooten van viervoetige dieren*, anders *slagel* of *slegel*. KIL.

Achterbraken. *Wijken*, *terugtrekken*, *teruggaan*, *achterwaarts rukken*.

Walewein scaemdem derre saken,
Dat sine daden dus a c h t e r b r a k e n.
Lanc. B. II, vs. 42138.

Achterdaet. *Daad of handeling tot herstel van iets*, *waarover men berouw heeft*.

Want ghebet ende a c h t e r d a d e
Comen dicke te spade.
BLOMM. Oud-Vl. Ged. I, bl. 112, v. 1401.

Achterdacht. *Achterdocht*. U. W.

Achterdeel. 1) *Nadeel*, *schade*.

Ghy haetse die ydelheit houwen
Sonder profijt, tot a c h t e r d e e l.
VAN ZUYLEN, Souterl. Ps. 30.

Ick en vraecht niet tot u a c h t e r d e e l.
P. BOR, Apollonius, 1617, f°. 16, v°.

Gy poogt door onzen val aen 't klimmen te geraken,
En tot ons a c h t e r d e e l u zelven groot te maken.
DE DECKER, Rym-oeff. 1726. I, 37.

Ende daer sy enen anderen a c h t e r d e e l mede doen mochten. Spiegh. der Volcomenheit. H. S. f°. 15, v°.

Yet doen, 't geen strecken moght tot Broeders a c h t e r d e e l.
VONDEL, door V. L. III, 580, vs. 1372.

2) *Achteruitgang*, *ruïne*, *verlies*. Wdb. op HOOFT.

In het begin dezer eeuw werd dit woord door Pr. SIEGENBEEK nog

gebruikt in zijne Verh. over de Nederd. spelling: tot groot achterdeel der tale. Bl. 47.

Achterdencken. 1) *Argwaan*, *kwaad vermoeden*, *achterdocht.* Nochtans wil de Heylighe Kercke evenwel dat wy altijdt een achterdencken sullen hebben, oft het misschien anders quame. MARNIX, Byencorf, bl. 99 v°. Eer Abraham sweert, wil hy alle achterdencken wech nemen. Staten-Bijb. Gen. 21, kantt. 37.

2) *Inkeer*, *berouw.* Om haer tot meerder achterdencken te brengen. St.-Bijb. 2 Cor. 11, kantt. 10. Om dat het menichmael geschiet, dat de vervolgers tot achterdencken worden gebracht. Ibid. I Petri 2, kantt. 33.

3) *Vrees*, *bekommering*, *bezorgdheid*, *angstvalligheid.* Sonder achterdencken van Godts toekomende straffe. Staten-Bijb. I Petr. 4, kantt. 14. Soo heb ick stilswyghent dit spel by der handt genomen, doch met sulcken achterdencken, dat dit mijn ontydigh kindt niet voldraghen en soude werden. BREDERO, Rodd'rick, 1616, voorrede.

Achterdenckend. *Zorg wekkend*, *bekommering barend*, *angstvallig.* Wdb. op BREDERO.

Achterdoen. *Overwinnen.*

Die van Brabant hebben verladen
Dander, di si achter daden.
Grimb. Oorl. I, vs. 3770.

Achterdocht. 1) *Beraad*, *overleg*, *voorzichtigheid.*

Vrou Venus in haer Throon, omringd met deftigheden,
Met Raden kloeck van geest en treftigh in haer zeden,
Wijsheyd, Voorsichtigheyd, sorghvuldigh Achterdocht.
STARTER Fr. L. 1864 bl. 224.

Julus, hebbende voor zijne jaren een mannelijcke achterdocht. VONDEL, door v. L. V, 327.

2) *Nadenken*, *achtgeving*, *oplettendheid.*

O Pleuntje! kint, je moet
Eens achterdocht en sorgh bevatten in jou sinnen.
NOZEMAN, Beroyde Student, 1679, bl. 2.

Het aengaen van dien zwaeren slagh en toght
Beroofde 't brein van dieper achterdocht.
VONDEL, door v. L. VIII, 39.

3) *Kwaad vermoeden.*

Soud' ick u sterven doen, 'k en waer niet waert te leven,
Dus uyt u sinnen wilt dees achterdocht begheven.
J. J. COLEVELT, Hartog v. Savoyen, 1634 bl. 30.

4) *Bekommering*, *vrees*, *angst*, *angstvalligheid.* Wdb. op BREDERO.

Ay al te bloode vrees ! — — — —
Te laat. Ick sie de schult van d'onbedachte daad,
Vergeefs is d'a c h t e r-d o c h t.

BREDERO, Griane, 1616, bl. 3.

De zuivere Susan, schier naeckt en badtgereet
— — — Ziet om, beladen
Of iemants oogh zich zoeckt in 't eenzaem te verzaden,
Met aen te zien het geen den man alleen betaemt.
Zy verft zorghvuldighlijck met schaemroot en beschaemt
De wang, uit a c h t e r d o c h t voor onbeschaemde schalcken.

VONDEL, door V. L. V, 532, vs. 7.

Agterdogt (Met). *Zoo ver het geheugen strekt, zoo ver men zich herinneren kan.* Het kan ook *met voorbedachten rade* beteekenen.

Een Mennonist,
Die seyde, dat hy in zijn leven
Noyt een'ge zonden had bedreeven,
Nog niet en wist, met a g t e r d o g t,
Dat hy oyt kwaad had voortgebrogt.

S. VAN DER HEYDEN, d'Adellykke Juffer. 1688. bl. 2.

Achterdragen. 1) *Wijken, terugtrekken.*

Ende Walewein, der aventuren vader,
Versagetse soe daer allegader
Metten slagen di hi sloech,
Datter menech a c h t e r d r o e c h
Ende keerde vanden stride.

Lanc. B. II, vs. 44108.

2) *Achterblijven, iemand in de steek laten, hem hulp onthouden.*

Die ghene die mi a c h t e r d r a g h e n — — —
God ghevem lachter ende toren.

Guerijn van Montglavie. Fr. I, vs. 49.

BILDERDIJK verklaarde dit woord door »*lasteren*". Zie T. en D. V. IV, 127.

Achterdringen. *Achteruit-, terugdringen.*

Ende doen hi wert a c h t e r g e d r o n g e n.

VAN HEELU, bl. 206, vs. 5585.

Achterdriven. *Terugdrijven, terugslaan.*

Dus wordense sere a c h t e r g e d r e v e n,
Want menech man verloes daer dleven.

Lanc. B. III, vs. 17410.

Achterdromen. *In drommen terugtrekken, terugwijken, den aftocht blazen.*

Hi soude hem sciere te hulpen comen,
Ende doen den keyser achter dromen.
KAUSLER, Reimchr. vs. 573.

Achtere (Ten) zyn aan. *Te vorderen hebben van.* Wdb. op HOOFT.

Achtereb. *Het laatste gedeelte, het einde der eb.* Ibid.

Achteren. 1) *Benadeeld worden, nadeel lijden, achteruitgaan.*

Maer hi ontsach hem mede
Dat wel ware een onsede, .
Dat heyden Kersten ghenaken,
Ende daer met achterden sine zaken.
Limborch B. IX, vs. 132.

2) *Benadeelen, schade berokkenen, nadeel aanbrengen, terugstellen.*

Aristoteles die seghet:
Hijs dom, die hem te prisene pleget:
Dats ydele glorie, die sere achtert.
MAERL. Sp. H. 4º. ed. I, 131, a.

Doe hem de Keiser Vrederic sette
Om der heiligher Kerker lette,
Ende tachterne tgheestelike goet.
MELIS STOKE, B. III, vs. 735.

3) *Uitstellen, verschuiven.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

4) *Verminderen.* MEYER.

Achtergaen. 1) *Een voornemen, eene reeds aangevangene zaak opgeven*, en dus, zoo als men wel eens zegt, *achteruitkrabbelen, zich terugtrekken.*

Nu secht mi ridder of ghi te nacht
Wilt wesen gheselle in mijn bejacht?
Dat wi te hoop sullen bejaghen
Sullen wi berghen tot sal daghen,
Dan sal ic deilen ende ghi sult kiesen;
Dies achtergaet moet verliesen.
Caerl ende El. vs. 603.

Alse mijn her Gawein heft verstaen
Dat Ferguut niet en wille achter gaen,
Hine sal proeven die avonture, enz.
Ferguut, vs. 1058.

Zie nog: Lanc. B. IV, vs. 5438.

2) *Inhalen, achterhalen.*

Die dieve waenden hem wech maken
Maer Ferguut was daer te snel,

Ende liep na die ridders fel;
Ende achter gincse ane een berch,
Ende sloech hem scilt ende halsberch.
Ferguut, vs. 2733.

3) *Het onderspit delven, te niet gaan.*

Dus sal u Orden achtergaen.
VELTH. Sp. Hist. f°. 433.

4) *Wijken, achteruitgaan, teruggaan.*

Walewein meeste nu achter gaen,
Dies was drove Artur, twaren,
Ende alle die met hem waren.
Lanc. B. II, vs. 42184.

Achtergaerde. *Achterhoede.* Die andere bende der Cimbren bleef voor een achtergaerde in tgheberchte. VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis. 1574, f°. 49, a.

Achterganoks. *Bij gevolg, gevolgelijk.* KIL.

Achterhaem. *De staartriem van een paard.* Ibid.

Achterhalen. 1) *Op zijde streven, inhalen bij een wedloop.* U. W.

2) *Inhalen, betrappen van een vluchteling.* Ibid.

3) *Te nauw op iemands woorden letten, om iets op hem te zeggen te hebben.* Zijt gy van sinne bloote woorden te achterhalen ende te beknabbelen, ende niet acht te geven op de sake selve. St.-Bijb. Job VI, kantt. 52.

4) *Doorgronden.* Waanende in zulke openbaaringen Gods geheymenissen te bespieghelen en met menschlyke ooghen die eyndelooze voorzienigheit t' achterhaalen. HOOFT, Nederl. H. 283, 45.

Het wezen, dat ze dus niet achterhalen mag,
Verloochent en ontkent.
OUDAAN. Poëzy I, bl. 3.

5) *Herstellen.*

Bedi al gevalt bi aventuren
Dat een man tegener uren
Sijn lant verliest bi crachte,
Oft bi verranessen, oft bi machte,
Dits ene sake diemen mach
Achterhalen op enen anderen dach.
Lanc. B. IV, vs. 5226.

6) *Misleiden, betrappen.*

Schoon woorden geven zy, waer door ze hem achterhalen,
Wanneer hy die op 't diepste in't reeck'nen moet betalen.
VONDEL, door v. L. I, 461.

7) *Betrappen*, nameijk *door wreede middelen een geheim uitlokken, iemand tot bekentenis brengen.*

> Belijdenis door pijn wt yemands mond geparst,
> Word selden vast gelooft, en schoon ghy 't heelt, het barst
> Ten dicken muuren wt. Hy overtreed de paelen
> Van billijckheyd, die soo waent yemand t'achterhaelen.
>
> VONDEL, door V. L. II, 443.

8) *Achtervolgen.* Dit vervat inzonderheid het geen den sterflijcken menschen ten allerhooghsten oirbaer is, naemelijck, dat Gods uitgestelde straf endelijck schelmen en booswichten rechtvaerdighlijck achterhaelt. VONDEL, door V. L. III, 484.

9) *Evenaarden*, *er mede gelijk komen.*

> Als ging hem nu geen zee te hoog,
> Als kon geen macht hem achterhalen.
>
> OUDAAN, Poezy. D. I, bl. 231.

Achterhant (De) hebben. *Het onderspit delven.*

> Maer banderside was onvroe
> Die rike coninc Agulant
> Om datti hadde die achter hant.
>
> Karel de Gr. Fr. II, vs. 390.

> Ende banderside Agulant,
> Die daer hadde die achter hant,
> Was sere droeve ende onblide.
>
> Ibid. vs. 555.

Achterheden. *Achterstallen.* Wdb. op HOOFT.

Achterheyd. *Achterstallige schuld.* KIL.

Achterhoon. *Achterklap, laster.*

> Onwaerheit, achter-hoon, twee-duydelicke woorden
> Zijn grouwelen voor My, en geestelicke moorden.
>
> HUYGENS, Korenbl. I, 24.

Achterhouden. 1) *Voortdurend in het nauw brengen*, *doen achterstaan.*

> Si daden den Coninc groeten lachter
> Van Ingelant ende hilden t'achter.
>
> VELTH, Sp. H. f°. 373.

2) *Terughouden*, *beletten.*

> O doot! wat houdt myn achter
> Dat ick u niet en vat in 't hayr.
>
> BREDERO, Moortje. 1617. bl. 58.

Achterjagen. *Terugdrijven.*

Ende die van binnen ghingen slaen
Up die ander eer sise wel saghen,
Ende begonste weder achter jaghen.

Walewein, vs. 7568.

Achterkeer. *De daad van terugkeeren, het wijken of deinzen.*

Datsi, noch hare heere,
Die hertoge, vanden achter keere
Nie twint en worden ghescoffiert.

VAN HEELU, vs. 5242.

Achterkeren. 1) *Wijken, achteruit-* of *terugtrekken, deinzen.*

Hi dede die onse al achter keren
Ende sloger vele.

Lanc. III, vs. 11664.

Die vander stat worden te rade,
Ende wilder weder keren achter,
Ofte si souden meerren lachter
Bejagen.

Ferg. naar het H. S. vs. 3917.

2) *Nalaten, achterlaten,* ook *eene belofte niet gestand doen.*

Sijn vader, die hier sijn lijf hevet
Verloren, dede ons allen sweren,
Dat wijs niet achter souden keren,
Wine souden hem sine dochter geven,
Die hem genomen hadde dleven.

Lanc. III, vs. 13998.

Achterklap. *Verkeerd bericht, gewauwel.* Wdb. op HOOFT.

Achterkousig. *Achterdochtig, met argwaan bevangen, een kwaad vermoeden hebbende.* Wdb. op BREDERO. Maer hoe sinje dus achterkousig? ick benje immers soo trou als gout. NOZEMAN, Lichte Klaartje. 1681, bl. 1.

Achterkroppier. *De staartriem van een paard.* KIL.

Achtercruden. *Terugdrijven, achterwaarts dringen.*

Men ginc die blode achtercruden.

BLOMMAERT, Oudvl. Ged. II, bl. 91, vs. 1402.

Maer dats waer, dat was soe groot
Die perse, daer mense achter croot.

VAN HEELU, vs. 5252.

Daer bi hadde hi groot vermiden,
Daer men sinen here achter croet.

Ibid. vs. 5557.

Achterlaagh. *Hinderlaag.* Wdb. op HOOFT, bl. 452. Stelt u eene achterlage tegen de stadt van achter deselve. St.-Bijb. Josua VIII, vs. 2. Als Saul tot aen de stadt Amalek quam, so leyde hy een achterlage in 't dal. Ibid. I Sam. XV, vs. 5.

Achterlaten. 1) *Nalaten, verzuimen, achterwege laten, niet doen.*

Anastasius wart paeus nu.
Dese sette, dat zegghic u,
Dat om errescap noch om haten
Gheen priester en zoude achter laten
Sine ghetiden.

Lsp. B. II. C. 48, vs. 468.

Zie nog: Lanc. III, vs. 11094, en MAERL. Rymb. vs. 17271.

2) *Niet achten, niet behartigen, verwaarloozen.*

Daer die raeds manne altoos spien
Om haers selfs winnen ende baten,
Ende ghemenen oorbaer achter laten.

Lsp. B. I. C. 34, vs. 80.

3) *Nalaten, opgeven, er mede ophouden.*

Want si moesten achter laten
Met lachtere dies si heu vermaten.

VAN HEELU, B. II, vs. 6009.

4) *Onuitgeroeid, onverdreven laten.* Soo en sal ick oock niet voortvaren ——— yemant uyt de bezittinge te verdrijven van de Heydenen, die Jozua heeft achtergelaten, als hy sterf. St.-Bijb. Richt. II, vs. 21.

5) *Laten varen, begeven.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

6) *Verloochenen.* Ibid.

Achterleggen. *Op den achtergrond schuiven, uitstellen.*

Om dit besiet
Dat men 't te bat soude weder secgen
Daer syn cronen, ende achter lecgen.

VELTH. Sp. H. f°. 341, d.

Achterliden. 1) *Voorbijgaan*, van den tijd gesproken. Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

2) *Achteruitgaan, wijken.* Ibid.

Achterlopen, agterloopen. 1) *Inhalen, loopende achterhalen.*

Ennes neghene dinc so snel
Hen sout achterlopen wel.

BLOMMAERT, Oudvl. Ged. I, 54, vs. 137.

Hi wanet achterlopen saen.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 142, b, vs. 90.

2) *Opdoen*, *oploopen*, *verkrijgen*. Maar eilieve, segt men eens, waar hebje dese rondom leelijk dog agterloopen? J. VAN PAFFENRODE, Hopman Ulrich, bl. 27. Waar heb je dese gezellen agter loopen. Ibid. bl. 67. Maar of ik hem kon agter loopen, wilje dat ik hem weêr inhuur? De zelfde, in Filibert of Oud mal, bl. 30.

Achtermade, achtermaeye. *Etgroen.* PL. KIL.

Achternaartje. *Ontbijt na den middag.* MEYER. *Lekkernijen na den maaltijd.* U. W.

Achternoen. *Achtermiddag.* Passim.

Achterpeinsen. *Overdenken*, *nadenken*, *zich bedenken.*

Ic dede hem beden sulken lachter,
Het ware onrecht peinse se achter.
Het(s) onrecht en wrake si se niet.
MASSMAN, Theophil. bl. 28, vs. 978.

Achterraet, achterraadt. 1) *Raad die te laat gegeven wordt.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

2) *Afzonderlijke of geheime Raad*, *raadsvergadering.* Wdb. op HOOFT.
3) *Lid van zulk een Raad.* Ibid.

Achterreypel. *Staartriem van een paard.* KIL.

Achterriden. *Rijdende achterhalen*, *inhalen.*

Ne wille mi niemen tscacspel halen,
Ic sect jou allen in corter tale,
Ic salre selve achter riden.
Walewein, vs. 95.

Hi achterretene ende hi
Riep: „Hoedt u jegen mi,
Ic ontsegge u.
Lanc. II, vs. 7085.

Zie nog: Ibid. vs. 17082, en vs. 18643.

Achterrouwe. *Naberouw.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Achters. *Onlangs*, *laatstmaal.*

In een foreest, daer hi voer jagen
Daer waest, dat wine achters sagen.
Lanc. II, vs. 46782.

Achtersetten. 1) *Iemand in zijne verwachting of plannen te keer gaan*, *te leur stellen*, *benadeelen.*

Ende op dat dese bruloch lede
So ware hi ende sijn geslachte met
Ewelike achter geset.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 1040.

2) *Op den achtergrond stellen, verwaarloozen.*

Dat ghi, om uwen oorbaer allene
Achter set dat ghemene
Oorbare vander stede.
Lsp. B. I. C. 44, vs. 94.

Achterscouwen doen. *Naoogen, nastaren.*

Hi dede menigen achter scouwen.
Ferg. naar het HS. vs. 3976.

Achtersien. 1) *Omzien, achteruitzien, terugzien, omkijken.*

Si vloen sere, si sagen wel
Dat die knape hadde leelic spel;
Daer en was geen achter sien.
Ferg. naar het HS. vs. 571.

Doe die felle vilain Dangier
Gevoelde die hitte ende dat vier,
Ginc hi vaste henen vlien
Sonder enich achtersien.
Dr. VERWIJS, die Rose, vs. 14110.

2) *Naoogen, nastaren, nagluren.*

Die coninc entie coninghinne
Ghinghen boven ten hoghen tinnen
Ende saghen achter Waleweyne.
Walew. vs. 205.

Achterzien (Geen) aen iemant sijn. *In niets te berispen zijn, eerlijk spel spelen, ter goeder trouw handelen.*

Ende d'ander was van Brandenborch
Des Marcgraven Sone, — — — — —
Ane hem was geen achterzien.
VELTH. Sp. H. bl. 85.

Achtersorgh, achterzorg. *Zorg voor hetgeen toekomende is, voorziening.* U. W.

Achterspraec. *Laster, achterklap.* KIL.

Scunt altoes achtersprake.
Lsp. B. III, C. 4, vs. 471.

Achterspraec, toern ende nydicheit, alle comen si te stride ende willen in mi regneren. VAN ITERSON, Stemmen, bl. 35. Die tegen sinen brueder met achtersprake hem besondicht en is ghien monic. Ibid. bl. 63.

Niemaren ende achterspraken,
Die de liede tscande maken,
Saelstu seuwen ende laten.
Dietsche Catoen, bl. 19, vs. 91.

Achterspreken. *Lasteren*, *kwaadspreken*, *achterklappen.*

Daer men achter van hem sprect.
Lsp. B. III, C. 2, vs. 140.

Achterspreker. *Lasteraar*, *kwaadspreker*, *achterklapper.* Zie: *Afterspreker.*

Achterst. 1) Bijw. *Onlangs*, *laatstmaal*, *laatstelijk.*

Lieve heere nu biddic hu,
Dat ghi mi wilt vergheven nu
Dat ic achterst ieghen hu mesdede.
KAUSLER, die Rose, 3243.

Hi sal oec houden sijn belof,
Eric sceden sal daer of,
Dat hi mire moder behiet,
Doe hi achterst van haer sciet.
Lanc. II, vs. 45690.

2) *Eindelijk*, *ten laatste.*

In een foreest leiden die woch
Daer hi vele in moeste tsaken;
Hine conster niet wel uut geraken,
Twaalf dage moeste hire in merren.
Tachterst so sach hi van verren
Enen herden vasten casteel.
Ferguut, naar het HS. vs. 3482.

Hi werde hem als dijs hadde noet,
Nochtan moesti tachterst sterven,
Ende sijns lives derven.
Lanc. III, vs. 22463.

Zie nog: Ibid. vs. 23564 en Dr. VERWIJS, die Rose, vs. 12970.

3) Adj. *Laatste.*

Na degypsche achterste plaghe,
Dat si gheoffert hadden tlam,
Leest men dat Moyses quam
Ende tfolc van Israel, quite ende vri,
Ten berghe waert van Synai.
MAERL. Rymb. vs. 4482.

Ende dit was die achterste vrouwe,
Die hare verbrande omden rouwe.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 221, b. vs. 51.

4) *Wat uit eene zaak of handeling voortvloeit*, *ontstaat.* U. W.

Achterstaen. *Wijken.*

Doen quamen van binnen een groet deel
Selfscotters, die senden menech quareel
Ende dadense also achterstaen.
Lanc. III, vs. 15970.

Achterstal. 1) *Nadeel*, *schade.* Wdb. op BREDERO.

2) *Hetgeen men in het een of ander ten achter is.* U. W.

Achterste. 1) *Nakomelingschap.* Ende ic sal afcorten dijn achterste. Bijb. van 1477. I Kon. I, vs. 21.

2) *Einde*, *levenseinde.* Hi en sal onse achterste niet sien. Ibid. Jer. 12, vs. 4.

Achtersteken. 1) *Verstooten*, *van zich stooten*, *verwerpen.*

Want alse gi mi sult gebreken,
Alle andre sullen mi achter steken.
Lanc. II, vs 11350.

Dat was om dat elc man
Den andren tsine soude gheven,
Ende cracht ende valscheit achter steken.
Lsp. B. III, C. 12, vs. 50.

Die arme heeft selden gelucke:
Achter es hi altoes gesteken.
Dr. VERWIJS, die Rose, vs. 489.

2) *Te keer gaan*, *tegenwerken.*

Dat hi dus wilde achtersteken
Den besten man, gelovet das,
Die nie in hondert iaren was.
VELTH. Sp. H. f°. 332.

Den genen, die in dese sake
Enegen van hen achter stake.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 3511.

Achterstel, achterstelle. 1) *Achterstand*, *te kort*, *te kortkoming.* Wdb. op HOOFT. Ende selen die heffen ende opvoeren tot hoeren pourfijt, mit allen den achterstellen ende schoudenen enyghewelken. Brab. Yeesten D. II, 171.

2) *Achterstallige schulden.* KIL.

3) *Beletsel*, *hinderpaal.* Ibid.

Achterstelle (Enen sine) ghelden. *Iemand een bedreven onrecht betaald zetten.*

Dander twe ooc niet ne daghen,
Sine trecken swaerde sonder scelden,
Ende reden bet an, ende wilden ghelden
Waleweine sine achterstelle.
Walewein, vs. 4146.

Achterstellen. *Belemmeren*, *verhinderen*, *weerhouden*, *ophouden*, *vertragen.* KIL.

Achterstoet. *Onspoed*, *tegenspoed*, *achteruitgang.*

Om dit ducht hem te min die Here,
Van achterstote in genen tyt,
Oft der af te hebben eenigen stryt.
VELTHEM, Sp. H. naar het HS. f°. 311,

Achterstoten. *Op den achtergrond stellen*, *verzuimen*, *verwaarloozen.*

Dattie berechters van eenre stat
Om haers selfs quade ghenieten
Ghemenen oorbaer achter stieten.
Lsp. B. III, C. 16, vs. 130, variant.

Achterstwerf. *Voor de laatste maal* of *laatstmaal*, *onlangs.*

Ic saghere vele meer, sonder saghe,
Te Kamaloet in dien daghe
Dat ic daer achterstwerf tornierde.
Lanc. II, vs. 28546.

Doe icken achterstwerven sach,
Ghinc hi over sine voete ter vaert.
Walewein, vs. 1812.

Achtertale. *Laster*, *achterklap*, *kwaadsprekerij.*

Ne spreect van niemende gheen achtertale.
Lev. v. St. Amand. II, vs. 5189.

Die achtertale scuwen ende jugimente
Sullen daer boven hebben rente.
Ibid. II, vs. 5198.

Achtertien. 1) *Wijken*, *deinzen*, *terugtrekken.*

Hi sloechse neder bi tween, bi drien
Men sach daer meneghen achter tien.
Lanc. III, vs. 16541.

Diene mochten met minder scaden
Niet wel ontgaen, van dien,
Sine moesten sterven, oft achter tien.
VAN HEELU, B. II, vs. 7114.

2) *Achterblijven in iets*, *iets nalaten.*

Bidt dat ghi wilt te deser steden:
Dies en willic niet achter tien.
Belg. Mus. X, 66.

3) *Terugtrekken*, *achteruittrekken.*

Ist dat ic wille
Den enen steen achter tyen,
Die naelde sal ten andren vlyen.
Lsp. B. I, C. 11, vs. 45.

Achtertocht. *Achterhoeden.* David ende zijne mannen togen met Achis in de achtertocht. St.-Bijb. I Sam. XXIX, vs. 2.

Zie nog Wdb. op BREDERO, bl. 493.

Achtertrecken. 1) *Zich onttrekken aan iets, weigeren te doen ook wat beloofd is.*

Ende trecti achter oec van desen,
Ic sal u lachteren in allen hove,
War ic come, van uwen love.
VELTH. Sp. H. f°. 185, naar het HS.

Ende ghi hebt mi geloeft nu,
Dat ghi doen sout, dat ic wilde.
Ic ben die u vort an hilde
Over gherecht logenere,
Ende doedi niet dat ic beghere,
Trocti achter van deser dinc.
Ferg. naar het HS. vs. 935.

2) *Wijken, terugkeeren, deinzen.*

Doe hise sach slapen so soetelike
Ende hebben behelst so vriendelike,
Jammerde hem, dat hise soude wecken,
Ende began te hant achter trecken.
Flor. ende Bl. vs. 3290.

Her coninc! merct wel dat
Ghi moest u here achter doen trecken.
Ferg. vs. 4271.

Ende wie sone sach in den aenschine,
Scaemde hem te treckene achter.
MAERL. Rymb. vs. 31775.

3) *Zich schuil houden, wegsluipen, zich verbergen.*

Als hi (Adam) Gods stemme hadde ghehoort,
En dorste hi niet comen voort,
Also noch trecken achter
Die hemselven kennen inden lachter.
Lsp. B. I, C. 23, vs. 27.

Doe scaemdi hem ende trac achter.
Ferg. vs. 1691.

4) *Iets of iemand achteruit of terugtrekken.*

Floris spronghen uten oghen die tranen,
Ende liep an hare, ende tracse achter.
Flor. ende Bl. vs. 3685.

Achteruitvaren. 1) *De achterdeur uitgaan om hen, die voor inkomen, te ontloopen.* Dit spreekwoordelijk gezegde werd in HOOFT'S tijd veeltijds gebruikt voor onze tegenwoordige uitdrukking: *met de noorderzon verhuizen.*

Laet loopen hen, die gaeren
Bij onttijd leggen toe, op achter wt te vaeren,
Wanneer de schuldenaers verliesen hun gedult.
HOOFT'S Ged. door L. bl. 203.

2) *Niet verschijnen, achter blijven, absent blijven.* Wat school wy hier met de HH. Professoren gehouden hebben, magh uwer E. door den Secretaris Mostaert verstendight wezen. Maer 't spel is onvolmaekt geweest, by mangel van UE. jeghenwoordigheit. — — — My is leedt dit UE. achter ujt vaeren. Brief van HOOFT aan BAEK. Zie Uitg. van Dr. VAN VLOTEN, II, bl. 397.

Achtervaen. *Naar iets vatten, grijpen, dat vooruit zweeft.*

Dus saghet dere Walewein vor hem gaen,
Ende hadt wel metter hant ghevaen,
Maer hi liet dor der gore tale,
Die boven laghen in die sale;
Hadsine sien daer achter vaen
Endt hem danne ware ontgaen,
Si mochter mede hare sceren maken.
Walewein, vs. 221.

Achtervaren. 1) *Achteroprijden, met de bedoeling om iets of iemand in te halen, te achterhalen.*

Dese ridder, die ons achtervoer,
Ende siin ghesellc, slougen doet
Minen vader.
Limborch, B. IV, vs. 1494.

Die up wil sitten sonder sparen,
Dit scaecspel halen ende achter varen,
Ende leverent mi in mine hant,
Ic wille hem gheven al mijn lant.
Walewein, vs. 72.

2) *Terugtrekken, achteruittrekken.*

Hi dede sijn volc achter varen.
Ferg. vs. 4287.

Achtervesten. *Ledige ruimte rondom de stads muren, zoo binnen als buiten, waar geene huizen mochten gebouwd worden.* Ook heeft Caesar de achtervesten vermeerdert, naa d' ouwde wyze. TAC. Jaarb. f°. 189, 20.

Achtervlien. *Terugvlieden, terugdeinzen, achteruit gaan, wijken.*

Trouwe sal u vorwert tien,
Hope en laet u niet achtervlien.
Limborch, B. X, vs. 614.

Dat pert hi nam
Ende sprancker op mit snelre vaert,
Ende maecte om hem een scaert,
So dat si achtervloen.
MAERL. Sp. H. 4° ed. D. III, 418, a. vs. 47.

Achtervolg. *Nakoming, achtervolging.* U. W.

Achtervolgen. 1) *Iets volhouden, er in volharden* of *voortgaan.* Wdb. op HOOFT.

2) *Opvolgen, naleven.* Ibid.

3) *Doen opvolgen, doen naleven, in stand houden.* Ibid.

Achtervolghens. *Volgens.* Ibid. Doe bouwde Josua eenen altaer — — — gelijck als Mose, de knecht des Heeren, den kinderen Israëls geboden hadde, achtervolgens 't gene dat geschreven is in het wetboek Mose. St.-Bijb. Jos. VIII, vs. 31.

Achterwaerde. *Achterhoede.*

Wie (l. wi) hebben soe vele goeder liede nu
In dachterwaerde, datse al
Sconfieren datter comen sal.
Lanc. II, vs. 33325.

Men haddere gnoech gevaen,
Ne hadde gedaen die achterwaerde.
Ibid. vs. 33467.

Achterwaarden, achterweerden. *Uitstellen.*

Qualike is het geachterweert.
Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 103, vs. 101.

Achterwaerder. *Meer achterwaarts.* Ende hy stelde de dienstmaeghden ende hare kinderen voor aen, ende Lea ende hare kinderen achterwaerder. St.-Bijb. Gen. XXXIII, vs. 2. Zie ook U. W.

Achterwaerder, achterwarer, achterwaerre. *Verzorger, behoeder, beschermer.*

Achterwaeren. 1) *Verzorgen, behoeden, beschermen, oppassen, bewaren.*

Die Moye — — — —
Dede 't kint wel achterwaren.
MELIS STOKE, B. IV. vs. 65.

Nichia — — — seide — — —
Sone ghi wilt varen,
God die moet u achterwaren.
Limborch. B. IV, vs. 698.

In mach niet wale
Met orloghen uten laude varen
Ende wie soude miin lant achterwaren.
Ibid. B. V. vs. 876.

Goetlike voerde hi den ridder waert
Te siere scoenre herberghe waert,
Daer hine wel dede achterwaren.
Walewein vs. 10187.

Deene maegt soude dander achtcrwaren.
Der Yst. Bl. vs. 1368.

2) *Beheeren*, *toezicht houden*, *besturen*, *gade slaan.*
Si seiden: „Hier sijn al de nonnen,
Sonder ene die sottelike gebaert,
Die de kokene achterwaert.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. II, 195, b. vs. 88.

De meester, die de fonteynen achterwaert, sal hebben een paer cleedere ende thiene schellinge groote tsjaers. Belg. Mus. VII, 106.

3) *Achterwaarts gaan.*
Doen dede hi sijn her scaren,
Ende die Percen achterwaren.
Alex. B. V, vs. 908.

Achterwaertster. *Baker*, *kraambewaarster.* KIL. Belg. Mus. VII, 106.

Achterwaarts denken. *Tot nadenken komen.* Wdb. op HOOFT.

Achterwart doen. *Het onderspit doen delven*, *voordeel op iemand behalen*, *overwinnen.*
Ende dede verre achter wart
Pyrote den ridder coene.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 4375.

Achterwart gaen. *Tegenloopen.*
Dan maecti u op die vart mettien,
Ende waent sien dat gi begaert,
Maer het gaet u achterwart.
Dr. VERWIJS, die Rose, vs. 2280.

Achterwart steken. *Afwijzen*, *achterstellen*, *minachtend van zich afstooten.*
Ermoede en es met niemen wart,

Men steecse altoes achterwart;
Ermoede doet den mensce versmaden.
Ibid. vs. 7490.

Achterwesen, achterweezen. *Achterstallige betaling of achterstallige schuld.* Wdb. op HOOFT.

Achterwinkel. *Schuilhoek, sluiphoek, verholen hoek.* Ibid.

Achtgever. *Opzichter, custos.* U. W.

Achtich. *Tachtig.*

Int bisscopdom van Sabine, te waren,
Was ene quene van achtich jaren.
Lev. van Sinte Franc. vs. 10258.

Ende daer vervulde onse here God
Met melke genouch, te waren,
Des wijfs borsten van achtich jaren.
Ibid. vs. 10286.

Deze oorspronkelijke vorm werd later, door een voorgevoegde *t*, in de uitspraak versterkt, zoo als men een tijd lang *tsestig* en *tnegentig* zeide en schreef.

Achtingh. 1) *Plan, voornemen.* **Achting hebben.** *Voornemens zijn, bedacht zijn.*

Die hiet Drusus, want hi desen
Achtinghe hadde sekerlike
Te latene dat Roemsche rike.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. I, 378, b: vs. 53.

Ende hadde achtinghe sekerlike
Hem te ervene dat Keyserrike.
Ibid. 379, a, vs. 11.

Alse Karle — — —
Die kercke in goeden staten
Hadde gheset, ende sijn ondersaten
Alle bedwongen hadde soe,
Dat si sijnre vrientscap waren vroe,
Haddi achtinghe dat hi woude
T Aken rusten in sijnre oude.
Brab. Yeesten. B. II, vs. 2276.

Hi hadde actinge, over waer,
Die port te slectene neven derde.
MAERL. Alex. B. VII, vs. 213.

2) *Waardeering, acht, behartiging, opmerkzaamheid.* Dese mannen en hebben, ô Koningh, op u geen achting gestelt. St.-Bijb. Dan. III,

vs. 12. Want sy hebben nagelaten den Heere in achtinge te nemen. Ibid. Hos. IV, vs. 10. Want de Heere is een Rechter, ende by hem en is geen achtinge des aengesichts. Sirach XXXV, vs. 13.

3) *Meening*, *gedachte*. PL. **Achtinge hebben.** *Meenen*, *denken*.

Oec hadden si achtinge das,
Dat si souden vechten zege.
MAERL. Alex. B. III, vs. 1040.

4) *Schatting*. PL.
5) *Rechterlijk vonnis*. WEIL. Gr. Wdb. in voce.
6) *Overleg*, *beraad*. Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.
7) *Overtuiging*.

Dat hi blive ghestade
In sine achtinghe, in sine rade.
Heim. der Heim. vs. 1834.

8) *Begeerte*. **Achting hebben.** *Begeeren*, *naar iets verlangen*.

Hi hadde achtinge moeno te sine.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III, 264, a, vs. 94.

Achting (In) hebben. 1) *In bedenking nemen*. Wdb. op HOOFT.
2) *Tot hoofdpunt zijner bedoeling maken*, *behartigen*, *waardeeren*. Ibid.

Achting (In) komen. *In acht worden genomen*, *in aanmerking komen*.

Laet dit staêg, lieve ziel, by u in achtingh komen,
En dan sal alle vrees u worden afgenomen.
CATS, door Dr. v. VL. II, 468, b.

Doch aangezien hier niet zoo zeer de Jeugd — —
In achting koomt.
OUDAAN, Poëzy, D. II, bl. 869.

Achting (In) nemen. *Acht op iets geven*, *er bijzonder op letten*.

Maer als hy 't ongeval in nader achting nam,
Soo vont hy, dat het quaet hem van sijn vader quam.
CATS, door Dr. v. VL. II, 458, b.

Acht nemen. Bedr. w.w. *Gadeslaan*.

Dit acht te nemen laet u niet verdrieten.
VAN MANDER, Gronden der Schild. cap. VIII coupl. 8 vs. 7.

Neemt mensch u self sorghvuldelijcken acht.
COORNHERT's werken 1630. D. I, fo. 489.

Zie Taalgids, 8ste jaarg. bl. 195.

Achtslaen. Bedr. w.w. *Gadeslaan*.

Wy priesterlijcke Reijen
(Die voormaels met schalmeijen

Den vierdagh plachten en de Feesten in te wyden,
En steeds op Moses wetten
Aendachtelijck te letten,
En te vergaren 't volck op haer gezette tyden)
Niet hebben acht geslagen
En d'onverwachte plagen
En 't voorspoock dat ons daeglijcx met verwoesting dreygde.
VONDEL, door V. L. I, 729.

Slaat maar u weghen acht.
SPIEGHELS Hart-Spieghel 1614, bl. 41.

Penelope sloech die woorden acht.
D. COORNHERT, Odysseae, 1606, XVII B., bl. 65.

Maer die des Heeren woort in tijts geen acht en slaet,
Klopt dickwils aen de deur, wanneer het is te laet.
CATS, door Dr. V. VL. I, 264, b.

Achtslagh. *Opmerkzaamheid.* U. W.

Achtster. *Met zijn achten*, *achttal.* Doen Godt de weerelt liet onder gaen om haer sonden ende ondeuchden, by Noe tyden, ende niemandt levendich en bleef, dan Noe zijn achtster. VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. 1574, f°. 89, b. Ende de oude werelt niet en heeft gespaert, maer Noë, den Prediker der gerechtigheyt sijn achtster bewaert heeft. Staten-Bijb. II Petri, II, vs. 5.

Ay. *Ei.* BREDERO, Jerolimo. Niet alleen de Brabanders spreken den ei-klank zoo open en breed uit, maar ook te Amsterdam leeft die tongval onder de lagere volksklasse nog voort. Voor *kijeren*, een dialektvorm voor *kinderen*, hoort men nog dikwijls *kayeren*, en in vele straten leest men op uithangborden, *hier leert men de kinderen brayen* voor *breien* of *breiden*.

Ain. *Zonder.* Elders *aan*, *aen*, *an* en *ann;* de verlenging der *a* geschiedt in dit dialekt door *i*. Ain argelist. NIJHOFF. Ged. IV. bl. 144.

Ainstant. *Bestand.* As dan die van Deventher in oer antwort schrijven dat zij den ainstant bewillicht hedden. NIJHOFF. Ged. VI, 886.

Airnst. *Norsch.*

Wreet en airnst was hi altoos.
Mloep. B. II, vs. 888.

Waar men deze verlenging der *a* door *i* in dit woord vinden moge het zal de zelfde beteekenissen hebben van *aernst.*

Airnstelic. 1) *Op eene norsche, gramstorige wijze.*

Hi sprac der vrouwen airnstelic toe,
En seyde: „Vrouwe, ic sye wel, hoe
Ende op wyen ghij sijt ghesint".
Mloep. B. II, vs. 899.

2) *Met inspanning*, *met ijver*, *met ernst*.

Want als die zwacke dat verstaen,
Dat ghij die goede trecket aen
Ende gont hem uwer minnen croen,
So sal elc man staen na loon
Ende saten him a e r n s t e l ij c ter duecht.
Ibid. vs. 2185, var.

Aise, ayse. 1) znw. *Gemak*, *genoegen*, *vreugde*.

Tote Aken in sinen paleise
Daer hi gherne was met a y s e.
Brab. Yeesten, B. II, vs. 1842, var.

Meestal ontmoet men dit woord met eene voorgevoegde *t* = *te*, dus *tayse*. Zie een aantal voorbeelden hiervan in D^r. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Het es waer; want in alle voye
Mach men wel by lieden in payse
Met soeten woorden leven t a y s e.
Lev. v. St. Amand. II, vs. 5773.

2) Bijv. nw. *Blijde*, *vroolijk*, *genoeglijk*, *op zijn gemak*.

Om te stichtene grote palayse
Daer si hem in maken a y s e.
Lsp. B. IV, C. V, vs. 20.

Dan sijn dinghele a y s e.
Ibid. B. I. C. 20, vs. 42.

Dus bem ic a y s e r dan een cater.
KAUSLER, die Rose, vs. 10800.

Aisiment. *Huisvesting waar men rust en verkwikking genieten kan.* D^r. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Ayseren. Het zelfde als **aysieren.** Hier *rust en verkwikking bieden*, *doen uitrusten*, *huisvesting en gemak verschaffen*.

„Bedie ic ben gewont sere
Ende dat riden soude mi vernoyen"
„„Laet ons varen te mire mouwen (l. moyen)""
Sprac die ridder „„daar wi lagen tnacht,
Si sal u a y s e r e n met al haerre macht.
Lanc. II, vs. 1011.

Aisieren, aysieren, aysiren. *Gemak aanbrengen*, *rust*, *verkwikking aanbieden en verschaffen*, *vriendschappelijk en gul onthalen*, *verzorgen en tegoeddoen*.

Hi riep ridders en seriante,
Datsi a i s i e r d e n Galarante,

Ende leidene ter coninginnen.
Ferg. vs. 4974.

Men heeft hem daer binnen gegeven
Ende gedaen alle die maniren,
Daermen goeden man met mach a y s i r e n.
Lanc. IV, vs. 620.

Zie nog: Ibid. II, vs. 4254.

Aisieren (Hem). 1) *Zich gerust stellen, buiten vrees zijn, op zijn gemak zetten.*

„Heer coninc, here, ic ben ghereet
Te doene, wat ghi visiert"
„„Vrient! ic wille gi u a i s i e r t." "
Ferg. vs. 4924, naar het HS.

2) *Zich gemak, rust, verkwikking, lust, vreugde verschaffen, zich verlustigen.*

Dat hi die beste is van den spele,
Ende van hem selven hout te vele,
Ende hem selven te zere a y s i e r t.
Lsp. B. III, C. 20, vs. 61.
Dies ic en hebbe gheene noot,
Want ic ligghe mi ende a y s i e r e
Met groter feesten bi den viere,
Ende bade mine lede in waermen water.
KAUSLER, die Rose, vs. 10797.

Zie nog: VERWIJS, die Rose, vs. 4335, en 10816 en Lanc. III, vs. 26272.

Aysieren jeghen iet. *Doen uitrusten, zijn gemak doen houden, om later des te beter ten strijd te trekken.*

Dies dede hi sijn volc te ghemake
Ende a y s i e r e d s e daer jeghen.
Rymb. vs. 29975.

geAisiert sijn. *Gerust, buiten alle vrees zijn, in kalmte, in vrede zijn.*

Wel was die dorpere g h e a i s i e r t
Die den torre gebatalgiert
So wel hadde op die hoge zee.
Ferg. vs. 279.

Maroch, daer menege stede
Wel g e a i s i e r t binnen es.
Alex. B. VII, vs. 1767.

Aisijl. *Azijn.* D[r]. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Aysijn. *Azijn.*

Bestrijc die vedren sine
Met warmen **aisine**.

VERWIJS, Bloeml. II, 41, vs. 181.

Ooc gaven hem die lieden fel,
Daer hi hinc in sine pine,
Gheminghet galle met **aysine**,
Om dat hi seide: „Ic hebbe dorst!"

Leven van St. Amand, D. II, vs. 998.

Aisilich, aysilich, aysilech. *Azijnachtig.* YPERMANS, HS. over c geneesk. Mededeeling van Dr. SNELLAERT.

Aisinich, aysinich, aysinech. *Azijnachtig.* Ibid.

Aysuer. *Lazuur, azuur, hemelsblauw.* Anders *lazuursteen.*

Vrowe, sprak Walewein, hi was wit
Met tween libarden van **aysure**
Gecroent.

Lanc. IV, vs. 1797.

Den scilt van **aysuere** ende van goude.

Leven van St. Amand. B. II, vs. 1590.

Acaet. *Agaat, agaatsteen.*

In eene riviere, die daer gaet,
Vint men den steen die heet **acaet**.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. I, 37, a. vs. 26.

Akant. *Beerenklauw.*

Hier is geen schoon **akant**, dat schier gedurigh bloeyt.

CATS, door Dr. v. VL. II, 398, b.

Acare. *Pauke, keteltrom.*

Selc hoort gherne melodien
Van orghelen, van fluten, van souterien,
In herpen, in vedelen, in rebebien,
In **acaren**, in luten, ende in ghiternen.

Hor. Belg. VI, 2.

Acatoen. *Paard, lastpaard.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Akelen, ackelen. *Schroomen.* MEYER, KIL.

Akelheyt. *Akeligheid, somberheid.*

Niet passend' op 't geluyd noch op de grimmicheden
Des bulderende wints noch dulligheyt des zees,
Noch bosschen **akelheyts**, noch bergen steylheyts vrees.

BREDERO, Schyn-Heyl. 1624, bl. 15.

Akelijk. *Akelig.* Wdb. op HOOFT.

Akelliers. Basterdvloek, waarschijnlijk uit *saeker* en *lichters* gevormd Wdb. op BREDERO.

Aker. 1) *Teil, watervat.* Die stac hi in den aker, in die pot of in die panne. Bijb. van 1477. I Sam. II, vs. 14.

2) *Kwastje van linnen garen, in den vorm eens eikels, soms met zilver- of gouddraad doorweven.* Nog in gebruik. Ik weet dat er zijn, die veertien ja vijftien gulden voor twee paar akers aan een neusdoek durven besteden. Echtsch. van Jan Klaasz en Saartje Jans. 1685, bl. 9. Het hemde, 't welck aen den hals met aeckertjes aerdigh toegestrickt was. VAN HEEMSKERK, Bat. Arcadia, 1663, bl. 75.

Akèr, akerre. *Op een kier.*

Hi peinsde, dat hi cloppen sal;
Nochtan croep hi in den stal,
Ende liet die dore aker staen.
Belg. Mus. X, 53.

Alsi bet vort waren ghegaen
Quamen si tenen stalle staen,
Ende vonden die dore akerre staende.
Walewein, vs. 9363.

Men zie de overschoone etymologische ontwikkeling van dit woord, door Dr. DE VRIES, in Dr. DE JAGERS Arch. IV, 3de St. bl. 187 en vv.

Akerboom. *Eikenboom.* Hoe absolon, sinen vader vervolghende, verwerrede met sinen haer in enen akerboem. Gesta Roman, Cap. 18. Ende groeven die gebeente onder een akerboom. Bijb. van 1477, I Chron. X, vs. 12.

Aket. Omtrent de beteekenis van dit woord heeft verschil van meening bestaan. WILLEMS verklaarde het door *list.* KIL. heeft *insidiae*, dat eveneens *list*, *looze streek*, *bedriegerij*, *bedrog*, *vond*, *laag* beteekent. Dr. DE JAGER schreef er over in zijne Verscheidenheden, bl. 144, en was der meening toegedaan, dat het ook *gekijf*, *woordenstrijd* zou kunnen beteekenen. Dr. DE VRIES geeft aan WILLEMS en KILIAANS verklaring de voorkeur. De plaats waar dit woord voorkomt, is de volgende:

Als twee Reinaerde worden ghecoren
Te scependomme, ende hebben gesworen
Trecht te houden van ere stede,
Ende dan ghevalt enen onvrede
Tusschen harer beider maghen,
Ende elc den sinen wil overdraghen,
Die dan mochte horen die akette
Die si daer voert bringhen bi wette,
Ende diere den sin toe woude keren,
Mochter Reinardie ane leeren.
WILLEMS, Reinaert, bl. 295.

Aketisse. *Haagdis.* KIL.

Ackarijn. *Paukslager*, *paukspeler*. Binnen dier tijd, dat miin here van Coninxberghe te Hollant waert reet, tsondaghes na Meydach, ghegheven 2 pyperen ende enen ackarijn. Dr. JONCKBL. Gesch. der Mnl. Dichtk. III, 629, reg. 3, v. o.

Ackarise. *Pauke*, *keteltrom*, het zelfde als **acare.** Eenen man, die op de ackarise gespeelt hadde. Ibid. bl. 622.

Ackel, eckel. *Walg*, *afkeer.* KIL.

Ackelen. *Schroomen.* Ibid.

Ackelick. *Afschuwelijk.* KIL.

Ackeren. *Den akker bebouwen*, *ploegen.*

Si mosten den clooster laten staen
Ende ackeren ende roden gaen.
Lsp. B. I. C. 25, vs. 114, var.

Men sal syon ackeren als enen acker. Bijb. van 1477. Jer. XXVI, vs. 18.

Ackerlijden. Verdraaide uitspraak voor *sackerlijden* (het heilige lijden). Wdb. op BREDERO.

Acker-meer. Scheldwoord.

Wat kloppen segh is dat, besuckste acker-meer!
Coli Compas, 1665, bl. 4.

Ackerment. Basterdvloek voor *sacrament.*

Ackermenten hoe word ic hier van ien out wijf ebruyt.
J. STARTER, Kl. v. Jan Soetekauw 1646, bl. 1.

Akkermenten het blaatje is zo ingeslaagen.
T. ASSELYN. Melchior. 1691, bl. 29.

Zie nog Wdb. op BREDERO en op HOOFT.

Ackersieck. *Melaatsch.* MEYER, KILIAAN.

Ackersieckte. *Melaatschheid.* Deze ziekte werd vroeger zoo genoemd, omdat zij, die daarmede besmet waren, in geene stad hun verblijf mochten hebben, maar buiten de steden, op het land afgescheiden moesten wonen. MEYER.

Acker-trappe. *Trapgans.* KIL.

Accoort, acort, accort. 1) *Harmonie*, *welluidendheid*, *overeenstemming.*

Gramarie is deerste sake,
Want si leert ons scone sprake
Te rechte voeghen die woorde
Elc na sinen scoonsten accoorde.
Lsp. B. III, C. 15, vs. 18.

Zie nog: SMEKEN, Tspel enz. vs. 188; Heim. der Heim. vs. 1796; St. Amand. I, vs. 1907.

2) *Eensgezindheid.*

Goede gunste ende suete woerde,
Vriendelic sien, ghelike accoerde
Houden die rechte minne staen.
Mloep. B. II, vs. 716.

Zie nog: Dietsche Doctrinale, bl. 241, vs. 405, var.

3) *Afspraak*, *overeenkomst*, *verdrag.*

Altemale so haten wi dien
Bi accorde ende oec bi rade.
Dr. VERWIJS, die Rose, vs. 10895.

tAcoorde of **in Acorden bringhen.** *De oneenigheid doen ophouden*, *tot een verdrag brengen*, *verzoenen.*

Daer hi alle die discoorde
Apoynteerde, ende brochte tacoorde.
KAUSLER, Reimchr. vs. 9244.

Dat en was in gheere manieren te doene
Met beden noch met scoenen woorden,
Dat hise bringhen mochte in acorden.
Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 29, vs. 26.

Acorde (Van) vallen. *Het eens worden.*

Doe zij hoorden van desen doene
Si vielen stappans van acorde.
Ibid. III, 30, vs. 45.

Accordich. *Eendrachtig*, *eens*, *overeengekomen.*

Ende dese vrouwen sijn accordich.
SMEKEN, Tspel van den Heil Sacr. vs. 473.

Accotoen, accottoen, acotoen, acottoen. Een van fijn lijnwaad (bokrane) gemaakt, met katoen gevoerd en met zijde of gouddraad fraai gestikt kleed, dat onder het harnas gedragen werd. Dit woord schijnt van Aziatischen oorsprong te zijn, en bij de Kruisvaarten in onze en andere Europesche talen te zijn opgenomen. Toen het als vreemdeling tot ons werelddeel overkwam, onderging het in de uitspraak vele verbasteringen, en van daar de vele verschillende vormen, waaronder het voorkomt, als: *hoketon*, *hauqueton*, *hauketon*, *haukton*, *auketon*, *aketon*, *actione*, *acton*, en de vier bovenstaande. Dr. DE VRIES zegt in zijn Mnl. Wdb. dat de Nederlandsche naam ons *wambeis*, of *wambuis* was, doch de Engelsche Schrijver MEYRICK, beweert in zijn *Critical Inquiry into ancient armour*, dat het *wambais*, *wambeis* of *wambuis* van een *accotoen* daarin voornamelijk verschilde, dat gene met wol gevoerd en van veel grover stof vervaardigd werd dan dit.

Die coninc nam sijns neven goem;
Hi dede hem an een acottoen,
Daer boven hiet hi hem andoen
Enen halsberch sambelijn.
Ferg. naar het HS. vs. 4603.

Hi sach dakeren die banieren
Metten winde ende menich ponioen,
Menech halsberch ende accottoen,
Menige targie, menige corie.
Ibid. vs. 3896.

Zie nog: Ibid. vs. 2959; Limborch. B. XII, vs. 413; en Karel de Gr. Fr. II, vs. 321.

Men leze over dit woord na, wat Dr. JONCKBLOET daarvan zegt in zijn Karel de Gr. op bl. 269.

Akkremast. Basterdvloek, waarvan het eerste gedeelte met *sacré* samenhangt.

Akkremast! hier dient geen tyd verspild.
ALEWYN, de Bedrooge Woekeraar, 1702, bl. 46.

Acquent. *Bekende*, *gemeenzame vriend*, *kennis*. Eng. *acquaintance*.

— — ic woude sekerlike
Dat ghi acquente waert, seggic u,
Des heren van den castele nu.
Lanc. II, vs. 27330.

Acquentieren. *Gemeenzaam zijn*, *met iemand bekend zijn*, *vertrouwelijk met iemand omgaan.*

Waerdi geacqentiert iet
Jegen hem, hine liete u niet.
Ibid. II, vs. 27334.

Wine moghen in ghere manieren
Soe groten here acquentieren.
Ibid. vs. 27341. Zie ook vs. 27721.

Aquilonen wert. *Noordwaarts.*

Doe sag ic te Aquilonen wert.
VELTH. Sp. H. f°. 428.

Aquitanse maken. *Kennis maken.*

Walewein doet sijn paert bringen tien tiden
Ende wilt naden riddere riden,
Om hem sien, ende wille met sinen spraken
Aquitanse ane hem maken.
Ibid. IV, vs. 990.

Aquiteren, acquitiren. *In kennis komen*, *kennis maken.*

Alse gi mi hebt gesegt nu
Dat hi noit en a q u i t e e r d e u. .
Ibid. II, vs. 15775.

Ende nadien
Alsi die beelden siet, die visieren
Galeouts ende Lanceloets a c q u i t i r e n
Jegen Genoevren der coninginne,
Wet dat wel in uwen sinne
Hine was niet lettel tongemake
Als hi geware werd der sake.
Ibid. IV, vs. 2534.

Acoleie. *Akelei.* Eene schoone blauwe bloem, die in het wild groeit, en somtijds in de tuinen als sierplant gekweekt wordt.

En bleef nerghen in alden lande
Bloeme negheen diere toe dochte,
Hi en bewarf dat mense hem brochte,
No a c o l e i e, no lelie, no rose, no viole.
Flor. ende Bl. vs. 2863.

Acolijt (acolite). *Ondergeschikt geestelijke, die den Priester bij het altaar helpt.*

Ende hi sette mede
Tien diakene ter selver stede,
Ende tiene subdiakene daer naer,
Ende tiene a c o l i t e.
KAUSLER, Reimchr. vs. 397.

Sente Ylarise
Diene wijede a c o l ij t.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 121, b, vs. 4.

Aconiscieren (Hem). *Zich met iemand bekend maken, kennis met iemand aanknoopen.*

Herde gerne ic den coninc sprake
Ic wille mi met hem a c o n i s c i e r e n
Ende varen met hem in rivieren.
Ferg. naar het HS. vs. 537 en HUYDEC. op STOKE, II, 424.

De uitgave van VISSCHER heeft a c c o n s t i e r e n.

Acouter. *Bespieder, verspieder,* ook *iemand die een wakend oog houdt op de algemeene veiligheid.* De hoornblasers upte toornen ende poorten, ende van den a c o u t e r s, die zy by nachte houden. Informacie, bl. 331.

Acouteren. *Een waakzaam oog op iets houden.* KIL.

Acksel, axel. *Oksel.* Ibid.

Ackten, acktenboom. *Wilde vlierboom.* PL.

Al. Meermalen vinden wij dit woord gebezigd voor *el*, d. i. *anders.*

Ende hi om ghene dinc al ne achte
No bi dage, no bi nachte,
Sonder der gere, di hi minde.
Nieuwe W. der M. D. V. St. II, bl. 171.

Al. 1) *Alles.* Daer af ick een luttel mit corten woorden overlopen wil, wanttet te lanck waer al te scryven. Clerk u. l. L. bl. 35.

Nuchssen ende gulden ringhe,
Hechsels ende alderhande dinghe
Dattie vrouwen scone maect,
Al hebben sijt te hem gesact, lees: gesaect.
ALEX. B. III, vs. 494.

Al staet in miere gewout.
Ibid. B. IV. vs. 861.

2) *Geheel.*

Die vierde riviere, syts ghewes
Es gheheten Eufrates,
Ende loept om die werelt al.
Dboec van den Houte, vs. 155.

Si setten midden op dien sarc
Twe kinder, die wert waren menegher marc,
Ofte mense vercopen soude.
Si waren al ghewrocht van goude.
Flor. ende Bl. vs. 925.

Zie nog: Ibid. vs. 993; Borchgr. van Vergi, vs. 102; Dr. JONCKBL. Rein. vs. 741. en 1257 en Wdb. op HOOFT.

3) *Als.*

Hy en woude hoir niet verbeyden,
Al hadde hi anxt voert bose wijff.
Mloep. B. I, vs. 2335.

Hi leert de menschen leven, al warent honden.
ANNA BYNS. B. I, Ref. 15.

Wy sijn soo vrolijck al laghen wy opt sterven.
De Groeyende boom van Liere, in de Factie.

Dye Senatoren, dat was den raet, die vroescap vanden Romeynen, dye verdreven hem, ontkeyserden hem, soe dat hi vlyen most, al had een arm mensch gheweest. Gesta Roman. Cap. 164. Zie nog Wdb. op BREDERO, Wdb. op HOOFT, en HUYDEC. Proeve. I, 384.

4) *Ofschoon*, *hoezeer*, *alhoewel*.

Ende al ware dijn beloven suaer,
Houd emmer vaste, al gaet te naer.
Heim. der Heim. vs. 687.

5) *Allen*.

Hi beiaegde an den coninc,
Dat mense all sloech te doet.
Alex. B. IV, vs. 924.

6) *Gelijk*.

Ghi moetet om uus lants wille doen,
Om kinder te crighene, al Geraert seght.
MOLTZER, Biblioth. I, 80.

7) *Alsof*.

Al haddic seven baken gheten.
Horae Bel. VI, 161, vs. 210.

Hy is wel uytghedost en komt hier an brageeren
Al had hy duysent pont om jaerlijcks te verteeren.
BREDERO, Jerolimo.

8) *Toen*. Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

9) *Langs*.

Alst Alexander hadde verstaen
Voerde hi dat her al een ander strate.
Alex. B. IV, vs. 1655.

Al bedalle, albedalle, alle bedalle. 1) Met eene ontkenning. *Niets hoegenaamd*, *in geenen deele*.

Die bisscop en was niet gewone
Van hem te weten al bedalle.
Der Yst. Bloeme, vs. 1175.

Mer Anna sprac in haer herte ende allene ruerden haer lippen, ende men hoerde haer stemme albedalle niet. Bijb. van 1477. I Sam. I.

2) Zonder ontkenning. *Al te samen*.

Want hi ons allen heeft gemaect,
Ende weder verlost van den valle,
Dien wi vielen alle bedalle.
Der Yst. Bl. vs. 3276.

Al bereets. *Bereids*, *reeds*. VAN DER VEEN. Zinneb. 1642, bl. 87.

Al bloet, albloot. 1) *Voorzeker*, *stellig*, *duidelijk*, *openbaar*.

Onse lant es verwoest, al bloet.
Lanc. II, vs. 14954.

In Abrahams tide begonste scone
Dat rike van Babylone,
Dat langhe in groter macht stoet,
Tote dat Cyrus werp ondervoet
Met coste ende mit pinen groot,
Dat Orosius scrijft albloot.
Lsp. B. I, C. 36, vs. 82.

Daer bi seitmen albloot
Datsi varen in Abrahams scoot.
Ibid. C. 38, vs. 33.

Zie nog: Heim. der Heim. vs. 1328; Walewein, vs. 11099 en Dr. VERWIJS, Wapen Martijn, C. 27.

2) *Blootelijk*, *alleen*, *enkel*.

Si nemen den text albloot
Van haren boeken ende latent gaen.
Lsp. B. I. c. 36, vs. 70.

Die dit beelde tastet daer
Van den borsten opwerd daernaer,
So donket hem vleesch al bloet.
VELTH. Sp. H. f°. 26.

Zie nog ibid. f°. 113 en 364.

Al danne. *Alsdan.*

Ende behilt die crone al danne.
Rymb. vs. 2162.

Al dat. *Zoo lang als*, *gedurende al den tijd dat.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Al die wile. *Terwijl.* Ende aldiewile dat si ghinghen olie koepen, so quam die brudegoem. Lev. v. Jezus, bl. 195. Al die wile dat Jhc sprac, so quam Judas, die een hadde gheweest van den tuelven. Ibid. 217. Al die wile dat si aldos te gader spraken, so quam Jhc ende ghinc met hen. Ibid. 238.

Al dure, aldure. 1) *Gestadig*, *zonder ophouden*, *achtereen*, *immer door.*

Si sochtene een jaer al dure.
Lanc. II, vs. 35827.

Ende hi reet so verre al dure
Dat hi in een wste velt quam.
Ibid. III, vs. 2654.

2) *Geheel door*, *in alle richtingen door.*

Percheval reet die lande aldure.
Ibid. II, vs. 36263.

Dat heilege grael quam daer in mettien — — — —
Ende het ginc tpalais aldure.
Lanc. III, vs. 648.

3) *Geheel en al.*

Van enen dieren puerpere root
Was 't ponyoen ende 't coverture
Ende wapenroc gemaect aldure.
BLOMM. Oud-Vl. Ged. II, 89, vs.

4) *Steeds, voortdurend, altijd door, onafgebroken door.*

Gevet ons God gesonde aldure.
MAERL. Sp. H. 4° ed. III, bl. 162, b, vs. 84.

Want gi hebt tot deser ure
Quaet seriant geweest aldure.
Lanc. III, vs. 2510.

Al einsken. *Allengs.*

Hi quam al einsken xiiij daghe
Eer hi Bettenweerde leet.
MELIS STOKE, D. III, bl. 230.

Al in een. *Aanhoudend, voortdurend, gedurigl̄ijk.*

Die coninginne heeft na hare gesien
Al in een.
Lanc. II, vs. 11475.

Si wachte den scilt al in ene
Ende hadden gewacht menich iaer.
Ferguut, vs. 3356.

Ghelike dat die zeilsteen
Die naelde trect al in een.
Broeder Gheraert, vs. 1672.

Zie nog: Walewein, vs. 8352, en Der Yst. Bl. vs. 2324.

Al met allen. 1) Met ontkenning, even als bij al bedalle, *in het geheel niet, volstrekt niet, in geenen deele.*

Noch en wach in onghevalle
Dese onwille al met alle
Grave Willem niet swaer ghenoech.
MELIS STOKE, D. II, bl. 21, vs. 242.

Hi die daer van hogen vel
Sliep so vaste ende so wel,
Dat hi van dien twee vallen
Niet ontwiec al met allen.
St. Franc. leven, vs. 8714.

2) Zonder ontkenning. *Geheel en al*, *ten eenenmale*, *alles te samen.*

Doe moest hi al met allen swighen
Want hi began daer neder sighen
Ende viel in ommacht optie erde.
Flor. ende Bl. vs. 1088.

Ende nam dat rike al met alle.
Rymb. vs. 2248.

Al moeder ene. 1) *Moederziel alleen.*

Here! tachterst quam gevaren,
Een ridder al moeder ene.
Fergunt, vs. 2957, naar het HS.

Aldus dolende reet Fergunt
Al moeder ene in dat wout.
Ibid. vs. 2791.

Zie nog: Limborch, B. XII, vs. 11 en 529.

2) *Slechts een.*

Daer was die wijch starc ende groet,
Want menech heiden bleef daer doet,
So datter van den .c., twaren,
Almoeder ene es ontfaren,
Die amirael Gyberic.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 384.

Al niet. *Geheel niet.*

Entrouwen! so en ben ic al niet blint,
Al soudijs mi gherne maken vroet.
Horae Belg. VI, 45, vs. 124.

Al noch. *Als nog.*

Ende hi sette Moneke aldaer,
Daer al noch op den dach heden
TCovent woent aldaer ter steden.
MELIS STOKE, D. I, 61, vs. 574.

Men seghet al noch, tote Ycelmonde
Leghet menich halsberch inden gronde.
Ibid. bl. 349, vs. 25.

Al noch heden. *Tot heden toe.*

Ander .xij. ooc daer ter stont
Setten si daer in den gront,
Die al noch heden, sonder waen,
In die ghedinkenesse staen.
Rymb. vs. 6557.

Al omtrent. *Om en om, in het rond, rondom.*

Mijn vrouwe Fortune benijtse des,
Ende speelde, alsi ghewone es,
Haer spel, al de werelt bekent.
Haer wiel loopt al omtrent,
Dat nu es boven, es schiere onder.
Flor. ende Bl. vs. 3172.

Mijn here Walewein sach tien stonden,
Als hi wart siende al omtrent,
In ene camere een serpent.
Lanc. II, vs. 3855.

— — ende na dien
Richte hem Lanceloet iersten op sine knien
Ende hi sach al omtrent doe.
Ibid. vs. 24796.

Al omtrent omme. *Al omheen.*

Enen mure — — —
Dien Josephus binnen .xl. daghe,
Maken dede al omtrent omme.
Rymb. vs. 29845.

Deze muur werd gemaakt om een berg heen.

Al op van gronde. *Van uit den grond op, van den grond af.*

Dat Monster van Reynsburch mede
Dede si maken al op van gronde.
MELIS STOKE, 1591, f⁰. 15, b.

Al openbaer. *Met volle zekerheid, stellig.*

Si ginghen prouven ende lesen
Sinen tijt ende sine ghebort,
Ende sochten weder en vort,
Ende vondent al openbare,
Dat het scout der starren ware.
Heim. der Heim. vs. 1663.

Al rene, alrene. *Geheel en al.*

Es dat waer, so es minne torment,
Die hare volghede, ware ghescent.
Ende onteert al rene.
Dr. VERWIJS, Wapen Martijn, C. 25

Mets ende Oestrike alghemene,
Dat Lootrike nu heet al rene.
MELIS STOKE, D. I, bl. 38, vs. 288.

Te Ghent quam hi ontgoet al rene.
Ibid. vs. 1208.

Al (Niet dan). *Niets dan.*

Ene quader dinc no meer gheblaemt
Dan en quaet wijf, die hoer nien scaemt,
Ende daer af en machmen hebben niet
Dan al scande, scade ende verdriet.
Lsp. B. III, C. 9, vs. 87.

Al (Van). *Van alle kanten, van overal.*

Doe quamer tfolc toe van al,
Ende worpenre omme met gewout,
Groot vier, risere ende hout.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. III, 321, a, vs. 84.

Al (Over). 1) *Geheel en al, in ieder opzicht, in allen deele.*

Van sinen live was hi over al
Die beste gheschepene jonghelinc.
Flor. ende Bl. vs. 3590.

Over die scouderen was si smal,
Ende wel gescepen over al.
Ferguut, vs. 1194.

2) *Alles samen, in het geheel.*

In elke side hi ridders scaerde,
Diere haddi M over al.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. I, 216, b, vs. 23.

Al (Dor) dat. *Ondanks dat, niettegenstaande.*

Den ammirael jammerde selve so sere;
Dor al dat hi was verbolghen so,
Hi wart so serech ende so onvro.
Flor. ende Bl. vs. 3709.

Entie Wandelen nochtan,
Dor al dat si zeghe vochten,
Sone dorsten si, noch en mochten
Den Wester Goten wederstaen.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. II, 275, b, vs. 65.

Al onghespaert. *Zonder dralen, dadelijk.*

Die Keyser sprac al onghespaert.
Belg. Mus. X, 59, vs. 64.

Al tal, of Van allen tal. 1) *Aan alle kanten, over de gansche uitgestrektheid.*

Ende dan vort swoeren si dat

Onse lant van Hosden, borch ende stat,
Desghelijc **van allen tal**
Beset, versekert werden sal.
Brab. Yeesten. B. VI, vs. 2195.

2) *Van stukje tot beetje, van het begin tot het einde.*

Daer hi sente Amande vernam,
Dien hi claghede sijn mesval,
Ende vertrac hem **van al tal.**
Leven van St. Amand. I, vs. 3867.

Al noch half. *In het geheel niet.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Al vore al setten. *Alles op het spel zetten.* Ibid.

Al te, alte. *Zeer, bij uitstek.*

Noch hebben ons die porteren toren
Al te groet nu ghedaen.
Limborch, B. II, vs. 1243.

Lunette wenet ende screit
Ende si dreef **alte** groet mesbaer.
Fergunt, vs. 4403.

Ende Abraham liep ten vee, ende nam aldaer een **alte** tederen calf ende **alte** goet, ende hy gaf 't enen kinde. Bijb. van 1477, Gen. XVIII.

Zie nog Goudtsch Chr. 1663, bl. 4 en 7, en Clerk u. l. L. bl. 8.

Al te hant. 1) *Dadelijk, onmiddellijk.*

Ende danen woude hi **altehant**
Varen in Mennons conincrike.
Alex. B. III, vs. 1014.

2) *Thans.*

Serech was hi **al te hant.**
Ibid. B. VI, vs. 695.

Al uit. *Ganschelijk.* U. W.

Al up. *Geheel en al.*

Ghesel1e, ic bem van minnen tonder
So zeere, dat meer es dan wonder,
Ende ic sal **al up** ontsinnen.
Dr. VERWIJS, Bloeml. III, bl. 11, vs. 91.

Alaes, allaes. *Helaas.*

Alaes! als hi hem dan bedinct
Hoe hi sijn geldeken hevet verloren,
Een rouliedeken hi sinct.
Vaderl. Museum, I, 88, vs. 57.

Allaes! wat hebbic ghedaen,

Mi es te nacht .i. dief verstolen,
Die mi opt hoeft was bevolen.
Esopet, bl. 344, vs. 50.

Alabondine. Eene soort van edelgesteente, waarschijnlijk vroeger in *Carië*, bij de stad *Alabanda* gevonden, en daarvan zijn naam ontleend.

Van prasinen ende van sardinen,
Van carbonclen ende alabondinen
Waren die lijsten al beset.
BLOMM. Oudvl. Ged. I, 49, vs. 565.

Alalleens. *Even eens*, *even zoo.* U. W.

Alame. Zie *Allame.*

Alart. *Wakker*, *lustig*, *vaardig.* Fr. Alerte.

Hy stoeide in het portael alart met bruin Heleen.
N. HOEFNAGEL, De gestrafte Kantoornar, bl. 15.

Alb. *Kleine munt*, ook *witpenning* genoemd, waarvan er 24 in een Rijnschen gulden gingen. NIJH. Ged. V, 79.

Albboom. *Abeelboom*, *witte populier.* KIL.

Albe, alve. *Lang wit kleed*, *dat de Priester*, *bij de bediening der Mis*, *aanhad.* Ghy vint hare Albe oft langhe witte Cleet in de Schrift. MARNIX, Byencorf, 1645, bl. 67, v°. Alben, Casuyfelen, Manipelen, Choor-rocken. Ibid. bl. 10, v°.

Albedalle. Zie *Al bedalle.*

Alberader. *Alverschaffer*, *albezorger.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Alberboom. *Populier.* PL. KIL.

Albertijn. *Gouden munt*, *eene waarde hebbende van omtrent* *f* 5,50. Wdb. op BREDERO en op HOOFT.

Albescheiden. *Veel omvattend.*

Die, naer uw oordeel rijp, vermengt met blijde soetheit
Van dicht en zang en spel, uw albescheiden (†) vroedtheit.
HOOFT'S Ged. door LEENDERTZ, bl. 114.

(†) De Heer LEENDERTZ verklaart dit „albescheiden", in zijne uitgave van HOOFTS gedichten, door: „*dat over alles weet te oordeelen*, *dat alles kent.*" Ik meende dit korter te mogen uitdrukken door: „*veelomvattend*", doch gemelde Heer komt in eene beoordeeling over mijn Woordenboek op HOOFT, geplaatst in den Navorscher, daartegen op, en keurt „veelomvattend" vrij sterk af. Volgens dien taalgeleerde zou men dus niet mogen zeggen of schrijven: *veelomvattend vernuft*, *verstand*, *of wijsheid!!* Ik hoor en lees echter deze uitdrukking menigmalen, en Dr. VERWIJS, dien ik meen wel te weten, wat hij nederschrijft, gebruikt, in de voorrede van zijn Wapen Martijn, bl. 2, dezelfde uitdrukking, en meer anderen met hem. Ik blijf dus bij mijn gevoelen, ondanks alle achting, welke ik der geleerdheid van den Heer L. toedraag.

Albestiericheydt. *Zucht om alles te besturen.* Uyt curieusheyt ofte albestierigheyt, waer door dickmael werringen, twisten, ende scheuringen voortkomen. Staten-Bijb. I Petr. 4, kantt. 40.

Alby. *Bijna.* Die hier veel troublen, oorloghen ende groote moort ghemaeckt, ia alby die gheheele weerelt beroert ende verschrict hebben. VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis, 1574, f⁰. 85, c.

Ald. *Oud*, *vorig*, *vroeger bestaan hebbende.* Ende desgelijcx sal van desen dag voirt dat hoichsel van den tolle van Lecke op der Masen, dat van hem hertoghe van Brabant daer geleecht was, af wesen, behoudelic altoes sijn alden tols aldaer. Brab. Yeesten. D. II, bl. 639.

Alderdeegs. *Althans.*

Alderdeegs heb ik geen saat van spinagie.
H. VAN DE GAETE, De Metselaer door Liefde, 1716, bl. 1.

Alderheynst. *Allernaast*, *naast of dichtst aan het hart.*

Ick sal mijn Liefste geleyde gaen doen,
Die haer alleenigh niet wel sou behelpen;
Dan al hoe wel sy haer nu veynst,
Datse niet eens om haer Harder en peynst,
Ben ick heur alderheynst.
STARTER, Fr. Lusth. door v. VL., bl. 218.

Alderman. *Senator*, *magistraatspersoon.* Wdb. op HOOFT.

Aldoe. *Alstoen.* Somtijds als stopwoord gebruikt.

Aldore, aldure. 1) als bijw. van tijd. *Altijd door*, *aanhoudend door*, *steeds.*

Aldus was hi aldore dien dach
Optie roetse.
Lanc. III, vs. 4503.

Die heiligheest hier opter aerde
Uwen lichame heilighede aldure.
Nieuwe W. v. d. Maatsch. v. Ned. Letterk. V, II, 69.

2) als bijw. van plaats. a) *Overal*, *van boven tot beneden.*

Ende dat paleys wert vervult tier ure,
Met alsoe soeter roeke aldore.
Dr. VERWIJS, Bloeml. I, 89 vs. 282.

Alse die van binnen die aventure
Van den sweerde sagen aldure
Te hoefde bracht.
Lanc. III, vs. 10256.

b) *In alle richtingen*, *naar alle kanten.*

Perchevael reet die lande aldure.
Ibid. II, vs. 36263.

c) *Recht door, altijd door.*

Hi voer a l d o r e tote an die stat.
Ferg. vs. 3938.

d) *Doorheen.*

Sijn halsberch adde menige scure,
Men sach sijn scone lijf a l d u r e.
Walewein, vs. 760.

3) *Geheel en al, ten einde toe.*

Aldosghedaen, aldus ghedaen, aldustaen. *Dusdanig, soortgelijk, zoodanig, zulk een.* Ende a l d o s g h e d a e n werc so behoert mi tè werkene heden ende marghen. Lev. van Jez. bl. 111. Hoe mach een sundere a l d o s g h e d a n e werke werken. Ibid. bl. 165.

Met a l d u s g h e d a n e n prise
Hevet Reinaert dese twee verdoort.
Dr. JONCKBL. Rein. vs. 3054.

In a l d u s t a n e n ghebede
Lach Brune.
Ibid. vs. 862.

Aldosten. Het zelfde als **aldustaen**, door verzwakking van den klemtoon, op de laatste lettergreep. Dit was die man, die onsen Here Jhu xp̄o a l d o s t e n ghetughe gaf, ende seide aldus. Leven van Jez. bl. 22. Want ochte men den grunen houte a l d o s t e n e ghewout doet. Ibid. bl. 228.

Aleens, al-eens, al een. *Gelijk, dergelijk.*

De tijd is al a l - e e n s. Geen beter wilt verzieren.
SPIEGHEL, Hartsp. 1615, bl. 22.

Van aard zijn wy a l e e n, de Heer, de Slaaf, de Vrije.
Dus drijft natuur den mensch gheen zins tot hovaardije.
Ibid. iets verder.

Aleinde. *Uiterst einde.*

Ter stede daer die flume began
Was si soe torbel te scouwen an,
Ende dicke alse goer; ne mare
Si was in die middelt clare,
Ende int a l e i n d e daer naer,
Was si vele claerre dan daer.
Lanc. B. III, vs. 5371.

Alexandrijn. Adj. Betrekking hebbende op zekere kostbare stof, dus genoemd naar Alexandrië, de plaats waar zij bereid werd. Zoo hebben wij nog ons Manchester, ons Nankin, enz.

Meltheit die scone vrouwe
Hadde cleder versch ende nuwe
Van enen purpure alexandrijn.
D^r. VERWIJS, Die Rose, vs. 1109.

Alem. *Werktuig.* KIL., MEYER en PL. Zie *allame.*

Alende, allende, alleynde. 1) *Ballingschap.*

Waric niet een droghenare,
God en hadde mi niet so zware
Ghegheven dese meswende
Hier in deser allende.
Oudvl. Ged. II, bl. 18, vs. 910.

2) *Ellende, jammer.*

Dus gaen si vore, alse die blinde,
Ende leiden die scape in grote alende.
D^r. VERWIJS, Bloeml. D. II. bl. 100, vs. 226.

In my vesticht dijn lyden alteenen,
Doet my die crucinghe dijns soens beweenen,
Die ben in dese alleynde geduerlijc.
Ibid. D. III, bl. 150, vs. 89.

Alendecheit. *Ellendigheid, uitlandigheid.*

Alendecheit so wael betaemt
Dien keytijf die eem scaemt!
Daer vergeet eem met die weldegede
Die hi [hadde] in sine ionghede.
Alex. B. VI, vs. 522.

Alentlike. *Geheel en al.* Maer dat onruerende goet of erftale, die si te gader hadden, van welken siden dat si quam, eest van des gheens, die dair doot is of die dair levet, van hem beiden te gader gewonnen, de gene die dair te lijve blijft salse, also lange als hi levet, alentlike besitten. Brab., Yeesten D. I, bl. 783. Zie nog NIJH. Ged. II, 21.

Alf, elf. *Boos wezen*, dat door allerlei bedriegelijke beelden, de menschen, zoowel in den slaap als wakende, kwelt en verontrust. De Alven houden, volgens het volksgeloof, hun verblijf onder het water of in onderaardsche holen, en zijn het Christendom vijandig.

Dit was een alf oft sathanas.
Lanc. B. III, vs. 23520.

Oft hem alven wilden verleiden.
Caerl ende Elegast, vs. 876.

Dese alf reetse .vij. iaer ende besmettese mit, enz.
Passionael Somer-St. 1489, f^o, clxvij, b.

Wat duvel! heeft God die werelt gheplaecht
Met alven ende met elvinnen.
Horae Belg. VI, bl. 44, vs. 105.

Alf. Overdrachtelijk, werd **alf** vroeger ook toegepast op een onnoozelen bloed, een nietdenker, een dwaas, een zot.

Men vint alven om vele in elcke stat.
Antwerpsche Spelen van Sinne, 1562 bl. Y. II, r°.

Ende wert (ware het) niet wel een groet geck ende een versumende alf, die grote orber te sticken hadde mit veel goeden luden, die hy wel wist, dat doer sijns selfs huys henen gaen souden, ende en spreect hy se dan niet van synen saken. Dr. v. VL. Proza, bl. 176.

Alf-achtigheyt. *Snapachtigheid veelal gepaard met boert, scherts of schimp.* Wdb. op BREDERO.

Alfero. *Vaandrig.* Spaansch woord.

By de Kapiteyns, by de Kornels en groote Pagadoors,
En by de Alferos, vol van superbo stacy.
BREDERO, Jerolimo.

Alfijn, alphijn. *Raadsheer in het schaakspel.* Die alphijn, dat is die ouwe, die loopt of springt opt derde velt. Gesta Rom. C. 167.

Alfsgedroch. alfsgedrochte. *Spookbedrog, bedriegelijke schijn door de alven veroorzaakt.*

Eist alfs ghedroch dat mi quelt
Ende dit grote wonder telt.
Caerl ende El. vs. 51.

Oft mi verleit nu alfs ghedrochte.
Ibid. vs. 775.

En hoorde ghi noit seggen van alfsgedrochte
Dat die liede pleghet te bedrieghen.
Horae Belg. VI, 44.

Zie nog Hor. Belg. VI, 45, vs. 114, en Reinaert door Willems, vs. 5366.

Algaer. *Geheel, ganschelijk, ten volle.*

Die tempel ghewoest, sonder waen,
Ende stont .iiij. jaer tien stonden
Al gaer woeste, dor onse sonden.
Rymb. vs. 32230.

Algader. 1) *Geheel, geheel en al.*

Hoe haer macht ende hare staet
Algader te niete gaet.
Lsp. Prol. vs. 104.

Want hi sal algader wesen

Van Gode ende vau alre doghet.
Ibid. B. I. Prol. vs. 44.

Alse Daris wist die nimare,
Dat dat griexe her comen ware,
Trac hi op een slechte velt,
Met algader siere gewelt.
Alex. B. IV, vs. 1098.

2) *Te samen*, *allen te samen.* PL.

Broeder, kint, moeder ende vader
Ter hellen ghewijst sijn algader.
Lsp. B. I, C. 18, vs. 86.

Pharao verdranc algader
Met al sijnre compagnien.
Alex. B. IV, vs. 633.

Alghedads, algedaeds. *Altijd*, *gedurig.* Aldaer hi ghinc so quam een wyf die tuelef yar sik hadde ghewest van den bloedeuele, so dat dat bloet vloede van hare alghedads. Lev. v. Jez. bl. 64. Ende die vader antwerdde weder aldus: sone du best alghedads met mi. Ibid. bl. 119.

Algeel. *Geheel en al*, *gansch en al.* Het is eene versnelde uitspraak voor *al geheel.*

Hi gaf der joncvrouwen den casteel
Ende al datter toe hoerde algeel.
Lanc. B. III, vs. 2358.

Alse die viant hadde verstaen
Dattu hoeftsonde hads gedaen,
Met gepense ende met wille,
Doe quam hi al binnen der sille
Ende voer algeel in di.
Ibid. vs. 5053.

Algemeinschap. *Generaliteit.* U. W.

Alghemene. *Te samen.*

Ende ghinghen eten al ghemene.
Dr. JONCBL., Rein. vs. 3115.

Alheel. *Geheel.* U. W.

Aliet. *Bondgenoot*, *geallieërde.*

Ende haestelike sach men bereden
Doerneke ende vaste beleit
Van den coninc Edewaerde voerseit,
Ende van sinen alieten mede.
KAUSLER, Reimchr. vs. 8341.

— beede coninghe, sij u becant,
Keerden ende trocken in haer lant,
Ende hare aliete int ghelike.
Ibid. vs. 8471.

Alieut. Het zelfde als *aliet.*

Ende om dit so trac wel vlugghe
Ghend, Brugghe, Ypre ende tFrye mede,
Ende hare alieute ter sluus int stede.
Ibid. vs. 9202.

Alinge, alinghe, aellinge. 1) adj. *Geheel, geheel en al.* Dat hy dan die alinge Baliuscip hadde moegen uytbieden. Clerk, bl. 125. Men seyt: hadden die Hollanders angegaen ende hantgemeen geworden, zy hadden op die tyt dat alinge lant gewonnen gehad. Ibid. bl. 139. Dye alinghe ghemeynte der stat van Arnhem. NIJH. Ged. II, bl. 11.

2) adv. a) *Ganschelijk, geheel, geheel en al.*

Groet ghebrec daer dicke of coemt,
Dat den menschen luttel vroomt,
Ende worter alinghe mede gheschent.
Mloep, B. I, vs. 725.

Dat is daer zo onghehiere
Al waert dat aellinghe
Die zee daer door ghinghe.
Lsp. B. I, C. 13, vs. 39.

Maer waer't dat hy geen goederen met hen luyden gemeyn en hadde, so soude hy alinge sijne goeden die hy hadde tegens den Grave verbeuren. HEEMSKERK. Bat. Arc. 1662, bl. 404.

b) *Volstrekt, ten sterkste.* Onder hem waren somighe van goeden sin, die alinghe verboden, dat dese dinghe souden gheschien. Dr. v. VL. Proza, I, 241.

Alinc. *Geheel, gansch.* Mer dat dese brief in sijnre volcomenre macht onbegripelic bliuen sal, ghelikerwijs of hi gans ende alinc bezeghelt weer ende onghelaket. NIJH. Ged. II, 6.

Alincheit. *Geheelheid.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Alinclike. *Geheel en al, ten volle, ganschelijk.* Wi gheloeuen u in gueden truwen, — — — van allen cost ende schaden — — — alinclike tontheffen ende schadeloys te halden. NIJH. Ged. II, bl. 14.

Alisant. Eene groote vlakte bij Oranje, en meer bepaald het slagveld, waarop Markgraaf WILHELM de nederlaag kreeg.

Die stave scorden entie borsten,
Daer si de Prinsen mede ont-orsten,

Van den pinnen, toter hant;
Ende bleven niet in a l i s a n t
Te genen wige.

VELTH. Sp. H. f°. 251, naar het HS.

Alkatyve. *Zeker tapijtwerk.* Het woord is Spaansch.

Twee paar konstige A l k a t y v e n.

F. RIJK, De hedendaagsche Bankroetier achterhaalt, bl. 56.

Zie nog VALENTIJN, Oud en Nieuw O.-I. D. V. I, bl. 141, b. en BILDERDIJK, Geslachtl. in voce.

Alokemie. *Alchimie.* PL.

Alckemist. *Alchimist.* Ibid.

All's. *Alles.* Wdb. op HOOFT.

Allaes. *Helaas.*

Ghenade seit si laet mi gaen!
A l l a e s wat hebbic u misdaen.

Esopet. Fab. LIX.

Allame, alame. 1) Volgens KIL. allerlei *gereedschap*. Volgens PL. allerlei *ijzeren werktuigen*, als boor, schaaf, zaag, graveerijzer, enz. Bij MAERLANT komt het voor in de beteekenis van allerlei *huisraad* en van allerlei *dingen* tot den tempel en het paleis van Salomon behoorende, alsmede van de *benoodigdheden* eens legers. Het Angels. *geloma* (householdstuff, furniture, utensils, tools) en het Eng. *loom* zijn van den zelfden oorsprong.

In .x. jaren volmaecte al
Salomoen groot ende smal:
Monster, zalen alte samen
Te desen dinghen die a l l a m e n.

MAERL. Sp. Hist. 4o. ed. I, 77, a.

Ende ccc scepe ghesondert
Die daer voerden spise ende dranc,
A l l a m e ende aernasch gemanc.

Ibid. I, 111, a, vs. 10.

Soec dine gode, alle ghemene
Overal onder mine a l l a m e.

Rymb. vs. 2587.

2) Bij uitbreiding *een werkend middel, waardoor men iets verkrijgt of verwerft.*

Die a l l a m e daer die siele mede
Haer werc te doene pleghet.

Leven van St. Amaud, vs. 787.

3) *Sieraden*, *kostbare voorwerpen.*

Alte vele bedaerf den wiven:
Scone gesteente, cledere diere,
Joncwive ende cameriere,
Diere a l l a m e, grote juweele.

MAERL. Sp. Hist. 4o. ed. I, 181, b.

Si roefden met groter scame
Des conincs scat ende sijn a l l a m e.

Alex. B. VII vs. 179.

Alle. *Al.*

Menich man een vruntkijn heeft,
Daer hy mede in vroechden leeft,
Die nochtan sinen wive gont
Voir a l l e dat levet.

Mloep. B. IV, vs. 628.

Alle te male. *Allen te gelijk.*

Si neghen hem a l l e t e m a l e.

Rymb. vs. 3047.

Alle warf. *Immer*, *telkens*, *ten allen tijde.*

Aldaer waert hi worstelende mede
Jegen enen inghel, in mans ghelike,
Die quetstene int die so bitterlike,
Dat hem die zenewe verdarf.
Sint so hebsi hem a l l e w a r f,
Hi ende ooc al sijn gheslachten,
Hem ghedaen van zenewen wachten.

Rymb. vs. 2688.

Alle weghe. Zie *Alleweghe.*

Allebootsmaker. *Goochelaar*, *die allerlei gebaren maakt.* U. W.

Alledaaghs. adv. *Dagelijks.* Ibid.

Alleen. Voor **Al een**, d. i. *Geheel een*, *volkomen een.*

Dat sullen wi gheloven alle gader,
Dattie helighe Drievoudechede
A l l e e n es in die Godlichede.

Rymb. vs. 24678.

Alleene. 1) *Afzonderlijk.*

Waer omme si hem sonder noot
Alsoe leveren wilden ter doot,
Ende elken si a l l e e n e spraken.

Dr. VERWIJS, Bloeml. B. III, 16, vs. 287.

2) *Het zelfde*, *al even eens.*

Want Joseph — — — — —
Was een smet van houtinen werke,
Ende luut a l l e e n e onder die clerke
Temmerman ende smet also wale.
MAERL. Sp. Hist. 4o. ed. I, 290, b.

Alleenheid. *Eenzaamheid.* KIL.

Alleenkel. *Allengs*, *allengskens*, *bij gedeelten.*

God, die weldoet,
Moete gheven, dat ic mijn bloet
A l l e e n k e l niet offeren en moet,
Maer al te male tere goete.
Rymb. vs. 20379, var.

Alleens, **alleins.** Voor **Al eens**, d. i. 1) *Geheel eens*, *gelijk*, *even eens.*

Alsemen die brieven las over een,
Waest a l l e e n s van den tween.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I, 315, b.

2) *Eenerlei*, *onverschillig.*

Hoe hi vaert, tis hem a l l e e n s.
Dr. VERWIJS, Bloeml. B. III, 69, vs. 67.

3) *Het zelfde*, *al een.* Wdb. op BREDERO.

Ist niet a l l e e n s hoe dat de speeren zijn?
S. COSTER, Clucht v. d. Quacs. 1615, bl. 5.

Ja, dat's a l l e e n s, nemen, krijgen of stelen.
BREDERO, Schyn-Heyl. bl. 10.

Alst gheluk wil met de man,
't Is a l l e e n s wat dat hy kan.
SPIEGHEL's Hertsp. 1694, bl. 178.

Alleenskens. *Allengskens*, *langzamerhand.* De Catten — — — hebben — — — huysen beginnen te bouwen, ende haer a l l e e n s k e n s met sterckten voorsien. SCRIVERIUS, Out Batavien, 1612, bl. 11.

Alleenskine. *Allengskens*, *bij gedeelten.*

God, die weldoet,
Moete gheven, dat ic mijn bloet
A l l e e n s k i n e niet offren moet,
Maer al te male tere goete.
Rymb. vs. 20379. var.

Allegader. 1) *Geheel*, *volkomen*, *volkomenlijk.*

Mettier gallen bestreec hi den vader

Over beide sijn ogen,
Hi ontvienc sijn sien a l l e g a d e r.
Alex. B. IV, vs. 976.

2) *Alles*, *alles te samen.*

Doe hi dat vernam a l l e g a d e r,
Dat sijn moeder sinen vader
Hadde ghemoert in sulker wijs
Mit Egistus, horen amijs.
Mloep, B. IV, vs. 469.

Allegaer. Het zelfde als **Algader, al te gader**, d. i. *Allen te samen.* Morgen ontrent deser tijt sal ickse a l l e g a e r verslagen geven voor het aengesichte Israëls. Staten-Bijb. Jozua XI, vs. 6. Sal oock de sone Isai u a l l e g a e r ackers ende wijnbergen geven? Ibid. I Samuel XXII, vs. 7. Voorder seyde hy: Hooret gy volckeren a l l e g a e r. Ibid. I. Kon. XXII, vs. 28.

Allegangs, alleganks. 1) *Allerwege.* U. W.

2) *Van treê tot treê.* MEYER.

Alleynde. *Ellende*, *droefheid.*

Mer ons here god die seynde
Totter vrouwen in haer a l l e y n d e
Drie prophetissen in haerder noot.
Seghelijn van Jher. f°. 2, a.

Alleynken. *Allengs*, *langzamerhand.* Maer want die staet verwandelt die zeeden ende manieren, zoo begon hy a l l e y n k e n onsen lieven Vrouwen raet te vergeeten. Clerk, bl. 35 en 36.

Alleynsen. *Van tijd tot tijd*, *langzamerhand.* Hier nae volgen verscheyden valuacien op verscheyden munten ende penningen eertijds ende a l l e y n s e n gemaekt ende ordineert. Belg. Mus. III, 79.

Alleyse. *Reis*, *keer*, *maal.* Weert dat dat wijf starve, ende die man dander of meer a l l e y s e n wittige wive name. Brab. Yeesten. D. I, bl. 784.

Alleleens. *Even eens.* KIL. PL. *Even als of.* U. W.

Alleman. *Iedereen.* Ibid.

Allemode. *Nieuwmodisch*, *naar de mode.* Uit het Fr. *à la mode.*

Pronkertjes na de a l l e m o d e zwier.
S. VAN DER CRUYSSEN, Ezopus, 1697, bl. 14.

Die a l l e m o d e pronker.
P. DE LA CROIX, De geadelde Boer. 1721, bl. 19.

Allen. *Derde naamval van* al.

Allen (Geen met). *Volstrekt geen*, *niet een enkel.*

Allen (Al met). *Geheel en al, ten eenen male.*

Doe moest hi al met allen swighen,
Want hi began daer neder sighen.
Flor. ende Bl. vs. 1088.

Allen (Met of mit). 1) *Voorzeker, gewis, ongetwijfeld.*

Die ghene daer met allen
Gods lot op sal vallen
Heeft zine roede ghedect.
Lsp. B. II, C. 5, vs. 77.

2) *Geheel en al.*

In wanhopen sijn si met allen,
Recht alse Cayn was, ghevallen.
Rymb. vs. 937.

Doutaer sal scoren nu met allen.
Ibid. vs. 12177.

Alse dese verdroghen ofte vallen,
Gaet haer ziele te niete met allen.
Lsp. B. I. C. 18, vs. 52.

Allen (Met of mit) niet. *In het geheel niet.*

Allende. *Ellende.*

Nu ben ic in allenden commen groot.
Leven van St. Amand, vs. 1154.

Zie nog vs. 3079.

Allende. adj. Bij afkorting van den uitgang *ich*, dewijl het voor *allendich*, d. i. *ellendig*, voorkomt in den volgenden regel.

Tot den allenden blenden wilt wenden u oogen.
ANNA BIJNS, Ref. 1567. Ref. XIII.

Wij zullen meermalen aantoonen, dat adjectiven, op *ich* uitgaande, door het weglaten van dien uitgang, den vorm van een znw. hebben aangenomen.

Allende (In) senden. *Verbannen.* So wie valsche seghelen gravet oft daer toe helpen die vrye luden, salmen in allenden senden. Spieghel van Sassen, bl. 39.

Allendich. *Ellendig, ongelukkig, rampzalig.*

Dese coepman quam hier bi in sneven
Dat hi zijns goets te male waert quite.
Doe moesti bliven in crancker vite,
Arem, allendich ende onverduldich.
Dr. VERWIJS, Bloeml. D. III, vs. 188.

Allenke, allencken, allensjens, allensken, allenskens. *Allengs, langzamerhand.*

Si mochten leysten al hoir lusten :
Al waert dat si malcanderen kusten,
Nyemant en soude dat bedencken
Ende alsoe souden sy a l l e n c k e n
Alle hoir ghenoechte te vorderen moghen.
. Mloep. B. III, vs. 496.

Terwylge dus de leest uw's levens vormt ten vollen,
Scheen weer het Vaderland — — —
Te komen tot zich zelf a l l e n k e.
OUDAAN, Poëzy, I, 247.

De breemhaech, nae sijn aert, eerst weelich wast recht op,
Maer buycht a l l e n s j e n s weer en wortelt met sijn top.
ANNA ROEMER VISSCHER, Chr. Zinneb. nº. 47.

Doe die knecht Gods sach dattet getal der broederen a l l e n s k e n began te wassen. Dr. v. VL. Proza. I, 194, variant. Zie ook U. W.

Allent. *Alles.* A l l e n t dattu moghes willen of begheren, dat is onse heer ihesus. Spieghel der Volcomenheit. HS. fº. 223, vº. Ist dat wi achten onse ghemoed te saluen mit myrre, dat is mit bitterheit der passien ons heren, welcker passien a l l e n t dat wi liden moghen, te gheliken, sel luttel ofte niet gheacht werden. Ibid. fº. 226.

Allental (Van). *Van alles èn alles, van alles te samen.*

Na dien dat nu ghescepen staet,
Wetic ooc wel sulken raet,
Dat ic wel cortelike sal
Ju telivereren van a l l e n t a l.
Walewein, vs. 7884.

Allenthalven. *Overal.* Het hayr a l l e n t h a l v e n afgeschoren of afgesenght. HEEMSKERK, Bat. Arc. 1662, bl. 55. Een geducht volck — — — dat — — sijne vryheyt — — — a l l e n t h a l v e n heeft beschermt. Ibid. bl. 94. Sijn rapier — — — a l l e n t h a l v e n blanck als een silver gevonden wordende. Ibid. bl. 156.

Allerdanklyxt. *Ten hoogste dankbaar.* Wdb. op HOOFT.

Allereersten (Met den). *Zoo spoedig mogelijk.* Ibid.

Allermalck. *Ieder een.* KIL.

Allerslachter. *Allerhande.* Mit allen opcomminge, mit alle verual, unde mit a l l e r s l a c h t e r noet. NIJH. Ged. I, 234.

Allertier, allertiere. *Allerhande, allerlei.* KIL.

Alles, ook **als.** Tweede naamval van *al*, uit *al des* samengetrokken.

Die ioncfrouwen bi hem saten

Blidelike datsi aten
Alles, dies si visieren mochten.
Ferguut, vs. 3687, naar het HS.

Alles diesmen conde geweten
Brachtmen ter taflen daer.
Lanc. B. III, vs. 11330.

Alles boven. *Boven al*, *vooral*, *voornamelijk.*

Alles en **als te voren.** Het zelfde als ALLES BOVEN.

Tbloet sal hem lopen ter sporen
Ende Eggheric als te voren.
Caerl ende Eleg. vs. 1091.

Die in sinnen sijn bedechtich
Talre tijt, ende voethoedich,
In hare moghentheit oetmoedich,
Sijn te prisen als te voren.
Belg. Mus. X, 57.

Allesins, alles-sins. *Allerwege*, *overal*, *van alle kanten.* KIL. Dat si zeer tot allesins vermaeret wort. Pass. Som. St. 1489, f⁰. ccxxxviij, c. Ende die mans quamen van allesins om dit wonder te sien. Ibid.

Daer op quaemen
De Gelderschen, de Zeeu, de Vries en Kennemaer
Van allesins te hoop.
VONDEL, door v. L. III, 395, vs. 1186.

Allewege, doorgaans »**alle wege**" vaneen geschreven. *Altijd*, *gedurig*, *telkens*, *steeds*, *ten allen tijde*, *aanhoudend*, *immer.* Eng. *always.*

Alle weghe geduurt zijn striden.
MAERL. Sp. H. 4⁰. ed. D. II, bl. 242, a, vs. 78.

Ende vacht zeghe
Op de Heidine alle weghe.
MELIS STOKE, B. II, vs. 935.

Hu, meene ic onsaleghe sondare,
Bevelic ziele ende lijf tware,
Dat ghi alle weghe ende alletijt
Mine vaste bewachters sijt.
Intemerata, vs. 55.

Dat gi niet en sult wanhopen
Al hevet u die aventure belopen
Die allewege es ongestade.
Alex. B. V, vs. 740.

Alliens. 1) *Even eens*, *even als*, *alsof.* Wdb. op BREDERO.

2) *Om het even, het zelfde, het doet er niet toe.*

Dat 's a l l i e n s, 't moet nu volstaen, mijn dochter is de bruit.
Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 21.

Alliensendiens. *Even als*. Wdb. op HOOFT.

Allick. *Geheellijk*. KIL.

Allikewel, allijkwel. *Evenwel, echter, toch*. KIL.

Mik ghy maar op den schelm,
Indien 'er valt gevecht. Zoo niet, en hy zich geven
Wil zonder weêr gevaân, neem hem a l l ij k w e l 't leven.
HOOFT, Ged. f°. 101.

Allinde. 1) *Ellende*.

Maer ick bidde en wilt u op my niet stooren,
Dat ick u laten in desen a l l i n d e moet.
VAN GHISTELE, Conste der Minnen. Antw. 1581. bl. 85.

2) *Vreemd oord, vreemd gewest*.

Daer dreven si metten winde
Weder in 't a l l i n d e.
BLOMMAERT, Oud-Vl. Ged. II, 11, vs. 632.

Allinc. 1) *Heller, hellinc, hallinc*, de waarde hebbende van een derde pennink. Zijn naam is ontleend aan de stad Halle, waar hij geslagen werd.

Hine hadde a l l i n c no penninc mede.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. II, 198, b, vs. 54.

Hi dede de backers dwingen
Broed te backene van a l l i n g h e n,
Al waest cleene, dat die aerme man,
Die gheenen peninc hadde dan,
Om eenen a l l i n c, of hine brochte
Broed, al waerd cleene, hebben mochte.
KAUSLER, Reimchr. vs. 2930 en 2933.

Hi trac ter sluus al sonder sparen,
Sonder a l l i n c ende penninc.
Dr. VERWIJS, Bloeml. D. III, 13, vs. 191.

Zie nog Dr. DE JAGER's Latere Versch. bl. 74 en v.v.

2) *Zeker klein gewicht*.

Neemt een vierendel a l l i n c s gewichte
Scamonia ende daertoe comijn.
Ibid. Bloeml. II, 88, vs, 72.

Allinsen. Het zelfde als **alleyse**. Weert dat die man d'ander oft meer a l l i n s e n wittachtige wive neme. Tweede Proeve, bl. 73.

Allinskene, **allinskenne**. *Allengskens.*

Ende dede allinskene uut varen,
Alst hem noet dochte, van sinen scaren.
Lanc. B. II. vs. 34127.

Nu secgic u
Wat mi best dunct nu:
Sint onse liede allinskenne dare.
Lanc. B. II, vs. 34118.

Alluttel. *Weinig.*

Want die zinen vrient begheeft,
Om alluttel dathi heeft
Ghedaen jeghen sijn gherief.
Lsp. B. III, C. 17, vs. 102, var.

Almachte. *Almachtig.*

Dierste messe gaet ane
Als ierstwerf crayt die hane;
Dan soe naket middernachte,
Om dat Cristus, God almachte,
Tier tijt oedmoedechde hem.
Ibid. B. II, C. 44, vs. 168, var.

Deze vorm werd door BILDERDIJK zeer dikwijls gebezigd, en van meer adj. op *ig* eindigende, liet hij den uitgang weg. Zoo ontmoet men in zijne gedichten *standvast*, *nieuwsgier*, *ontstuim*, enz. enz., voor *standvastig*, *nieuwsgierig*, *onstuimig*, enz.

Almarie. *Kas* of *kast.*

Soe dat ins conincs almarie was vonden
Een boec van desen.
Lanc. B. II, vs. 21228.

Almarijs. *Kas*, *kast.*

Die maecte ter selver ure
Ene almarijs inden mure
In sine sanctuwarie saen.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. II, 104, b, vs. 48.

Almaris. Het zelfde. KIL.

Almatike. *Plechtgewaad met wijde mouwen*, *staatsiekleed*, *opperkleed*, dat de Romeinsche Veldoversten in Dalmatie leerden kennen, die het dragen daarvan te Rome in zwang brachten. Het werd dus in het middellatijn *dalmatica*, en later, met weglating der *d*, *almatike* genoemd. Ook de geestelijken dragen dit overkleed nog bij plechtige gelegenheden.

Een goudijn cruce van scoenre manieren,

Ende oec ene kasuffle diere,
Ene aelmatike ende een missael.
MELIS STOKE, D. I, bl. 74, vs. 677.

Almeye. *Sluitboom.* MEYER.

Almenier, alminier. *Aalmoestasch.*

Doe toech ute sinen almeniere
Die God enen slutel diere
Van finen goude.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 1929.

Draget fraie gordele ende alminiere
Maer dat si niet en sijn te diere.
Ibid. vs. 2099.

Si seiden: „En coemt nemme hier,
Sint idel es u almenier.
Ibid. vs. 7454.

Almet dat. *Naar gelang, naar mate.*

Doe toghen ghene Ridders wt
Te velde waert, met groten scaren,
Almet dat si ghewapent waren.
MELIS STOKE, B. III, vs. 640.

Almoesniere. Het zelfde als **almenier.**

Scone gordele ende almoesniere
Draghet, ende die niet te diere.
KAUSLER, Die Rose, vs. 2089.

Doe vonden si daer ene almoesniere
Die Perchevale nam te hant,
Ende las letteren die hire in vant.
Lanc. B. III, vs. 8808.

Almoniere. Weder het zelfde.

Messe, gordele ende almoniere
Cochti haer goet ende diere.
Beatrijs, vs. 175.

Soe seide: en comt nemmeer hiere
Sint ijdel es huwe almoniere.
KAUSLER, Die Rose, 7364.

Almutse. *Koorkap.* MEYER. *Tabbaard, mantel.* KIL.

Aloeette. *Leeuwerik.*

Aloeette, voghel clein,
Dijn nature es zoet ende rein,
So es dijn edel zanc.
Dr. VERWIJS, Bloeml. D. III, bl. 123.

Alombeganc. *Vol uit, ten einde toe.*

Doe seide daer een: „Des sijt gewes,
Hadde wi seven jaer alombeganc
Onsergelijc messen sanc,
Wi souden comen te hemelrike.
Lanc. B. III, vs. 17628.

Alomtrent. *Omtrent alles, in al zijne plooien.*

Besich dine herte al omtrent.
Dr. VERWIJS, Wapen Martijn, Coupl. 17.

Alrekunne, alre cunne. *Allerhande.* Dit woord komt voor in NIJH. Ged. D. I, bl. 172 en D. IV, bl. 124.

Alrelest. *Slechtste, ergste.* Ende wij begheerden hem als enen versmaden ende den alrelesten der mannen. Spiegh. der Volcom. fo. 167 vo. Men denke hierbij aan het Fr. *dernier.*

Alremallic. *Iedereen.* Vort want Alart vurgenomt ome (hem) verbonden hadde mit Otten van Hokelen the helpen thegen alremallic. NIJH. Ged. D. I, bl. 153. Zie ook het zelfde werk D. I, bl. 113; D. II, bl. 112 en D. IV, bl. 72.

Alrene. Zie op *Al rene.*

Alrerst. *Allereerst, ten spoedigste, dadelijk.*

Sente Jhan nam onsen here — — —
Inde flume van Joerdane hine leide alrerst,
Dus doepte Jan den heiligen Kerst.
Vanden levene ons Here, vs. 958.

Nu hoort wat Floris den stierman bat,
Die van den schepe was gheherst (het meest geëerd):
Dat hine ant lant sette, alrerst
Dat hi in die stat van Babylonien mocht comen.
Floris ende Bl. vs. 1773.

Alretiere, alretire, alre tiere. *Allerlei, allerhande.*

Ende hi sach achter dien foreesten
Lopen alretiren beesten.
Lanc. B. II, vs. 46298.

So waren blomen alre tiere
Ghenayt, die daer ane stonden.
Rymb. vs. 4800.

Als of alles. 2e *Naamval van al*, dus *van al* of *van alles.*

Die ioncfrouwen bi hem saten,
Blidelike datsi aten
Alles, dies si visieren mochten.
Ferguut, vs. 3687 naar het HS.

Als. 1) *Alles.*

De vryheyd om te zegghen als
Heeft menigh mensch ghekost den hals.
J. DE BRUNE, Spreeckw. 1636, bl. 433.

Twee vrijsters heeft Andries in als;
Maer 't is in schijn, en die is vals.
HUYGENS, Korenbl. 1672, D. II, 60.

Daer was van als genoegh.
VONDEL, door V. L. D. I, 179, vs. 6.

Daer zijn ooc geleerde medecijns — — —
Die connen tot als raet bedencken.
COORNHERT, Odyss. B. IV, bl. 22 r°.

2) *Alsof.*

Omme haer halskijn so lach
Een tekijn, alst een root draet ware.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. III, bl. 146, b.

De strijtbre Pallas ziet haer nors aen, en met smert
Verzuchtze om zulck een stuck uit een vertorent hart.
De goude beucklaer klonck, als knersteze op de tanden.
VONDEL, door V. L. D. XI. bl. 368, vs. 977.

3) *Zoo als.*

Voer de doot en is gheen scilt,
Daerom leeft als ghi sterven wilt!
ITERSON, Stemmen, bl. 8.

4) *Zoo*, *alzoo.*

Ende hi genas eer iet lanc
Als gesont als hi was eer.
St. Franciscus leven vs. 8273.

Hi vaert als arm sire verde,
Als hi ierst quam op die erde.
Lsp. B. III, C. 5, vs. 80.

5) *Als ware het*, *als het ware.*

Sy klaeght als haren noot.
CATS, door Dr. V. VL. D. I, 538, b.

6) *Dewijl*, *omdat.* Als du een mensche sijtste en niet God. Bijb. van 1477.

Als — — — als. *Zoo — — als.*

Soe ne bat ooc niet allene
Maer met hare tvolc gemene
Riep up hem als wel als twijf.
St. Franciscus even, vs. 8621.

Als daer en toe. *Als het maar kan.* Het is op de schrift so fijn ghefondeert als daer en toe. MARNIX, Biënkorf 1569, f°. 232 v°.

In onze ongedwongene volkstaal hoort men niet zelden deze uitdrukking in »*asterantoe*, of *asterentoe*" verbasterd.

Als ende als. *Ten eenen male*, *geheel en al.*

Sonder hare verdiente, als ende als.
Lsp. B. I, C. 4, vs. 55.

Dat hy hem afsloech als ende als
't Hooft van den buycke.
Grimb. Oorl. D. II, vs. 3474.

Ende beval hem als ende als
Dat hi die lettren niet ne soude
Besien.
Reinaert, door WILLEMS, vs. 3284.

Als kaks, as kacx. *Kwanswijs*, *voor de leus.*

Haar woorden waren neen, men weygerden als kaks:
Maar 't hartje seyde ja.
VAN DER VEEN, Bruylofs-Zangen, achter de Zinneb. bl. 336.

Men zalder as kacx t'aevont op het hylik zitte,
En de vrienden als dan tot de bruit worden vergaert.
HOOFTS Ged. bl. 264.

Daar wy myn vader, als kaks, zouden wachten.
De Gelijke Tweelingen, 1715, bl. 20.

Als heels als. *Gelijk*, *geheel en al als.* Gecromt als heels als eenen halven cirkel oft Mane. VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, f°. 117, c.

Als coeps. *Al te samen*, *in het geheel.*

Onder tors ende te voet
Haddenze donse in haer ghemoet
Als coeps xx dusent man.
Brab. Yeest. B. III, vs. 1785.

Die Romeine coren Junium Here
Die gaderde here tsinen doene
Als coeps maer .iiij. legyoene.
MAERL. Sp. Hist. 4o. ed. D. I, bl. 203, b.

Alsnu en alsdan. *Nu en dan.* Wdb. op HOOFT. Soo hy dan tot sijne mannelijcke jeucht komt, dan valt hy eerst in merckelijcke aenvechtingen, als nu door het vyer der liefde, als dan door de begheerlijckheyt des Rijckdoms. HEYNS, Oude Wyse, 1623, bl. 6.

Als 't is. *Het is zoo, gij hebt gelijk, zoo is 't.* Zie Wdb. op BREDERO, op *As 't is.*

Als 't doet. Het zelfde. Zie *Alst doet.*

Als te boven. *Voornamelijk.*

Na dat ic mi bevroeden can
So leget vele verlies daer an,
Sinen here als te boven.
SERRURE, Vaderl. Mus. D. IV, bl. 64, vs. 82.

Als te voren. Het zelfde.

Grote heren ende mechtich
Die in sinnen sijn bedechtich
Talre tijt, ende voethoedich,
In hare moghentheit oetmoedich,
Sijn te prisen als te voren.
Belg. Mus. D. X, bl. 57, vs. 5.

Alse. 1) *Alzoo*, in de beteekenis van *ruim zoo*, *wel zoo.*

Hem hadde geweest alse goet
Haddine hem gegeven niet.
Lanc. B. III, vs, 22546.

Gi sult lichte ene andere vinden,
Die alse goet alse dese sal wesen.
Ibid. vs. 24148.

2) *Toen.*

Alse Daris wiste die nimare,
Dat dat griexe her comen ware,
Trac hi op een slechte velt.
Alex. B. IV, vs. 1095.

Alse Jhs in dat schep was. Lev. van Jezus, bl. 56.

3) *Dewijl*, *omdat.* Eng. *as.* Maer de schoonheydt is qualick aen haer besteedt, alsse alzoo verderffelick is P. BOR, Appollonius, 1617, f°. 5 r°.

4) *Zoo*, *zoodanig*, *alzoo*, *even zoo.*

Doch en essi alse mesdadech niet
Alsmen hier te voren hiet.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 1953.

Men borcht hem noch en leent niet
Ghelijc alst den riken pliet,
Noch hine es niet alse willecome.
Lsp. B. III, C. 5, vs. 34.

Het plach hier vore, alsict vant,
Algemene te sine, dat sijn

Vader alse vele hadde als de mijn.
Lanc. B. II, vs. 17517.

Dien luchteren arm ende scouderen mede
Ongecleet ende naect,
Alse was dat cleet gemaect.
Alex. B. VIII, vs. 156.

Alse, gevolgd van *die* en een bijv.nw. als znw. gebezigd, verkrijgt eene adverbiale beteekenis en kan in een bijwoord worden teruggegeven, als:

Alse die blode. *Bloodelijk.*

Alse die coene. *Stoutelijk.*

Alse die vroede. *Wijselijk.*

Alse nu. *Nu eens.*

Si doet wenen den minnare
Alse nu so doet si singens garen.
Dr. VERWIJS, die Rose, vs. 2136.

Alse nu ——— alse nu. *Nu en dan, nu eens en dan weder.* Want alse nu coemt die ghiericheit, alse nu coemt die vermetelheit. ITERSON, Stemmen, bl. 35.

Alse verre. *Zoo verre.*

Alse verre als men met enen stene
Werpen mochte.
Rymb. vs. 26040.

Alselieren. Zie *assalgieren.*

Alselc, alsulc. *Zoodanig.*

Sere torment mi die minne,
Ende dorepijnt al mine vif sinne,
Mar quame mi alselke salichge stonde,
Dat ic ane hare selke joie vonde,
So ware mijn seer vergaen te spele.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 2453.

Die vrouwen sijn alselc van seden,
Alse die vespertijt een wile es leden,
Dan gaen si sitten voer haer dore.
SERRURE, Vad. Mus. I, 322, vs. 1.

Die altoes hebben mochte daer nare
Alsulc geselscap, dans en spel.
Lanc. B. II, 18282.

Alsena. *Schoenmakers elst.* MEYER.

Alsene. 1) Het zelfde. KIL. PL.

2) *Alsem*, *absinth.*

Hevet hi luse, so nem dan
Van alsene sap, jof nochtan
Water daer men in siet (kookt) dit.

Dr. VERWIJS, Bloeml. D. II, 42, vs. 228.

Zou door *alsene* ook ons stapherzaad kunnen bedoeld zijn?

Alsins. *In alle richtingen*, *overal.* Fr. *en tous sens.*

D'heylige assche, alsins verwaeyt, kan noch getuygen
Van zijn Godsdienstigheyd.

VONDEL, Helden Godes, Seth.

Omdat hy alsins schande en nerghens lof behaelde.

Ibid, door v. L. D. I, bl. 485, vs. 2.

En alsins uitkomst soeckt.

Ibid. D. II, vs. 497.

Als nu ——— als nu. *Nu eens*, —— *dan weder*. Als nu met bedrieghenisse ———, als nu met twiste. Pass. Wijnterst. fo. cxxj. a.

Als nu en alsdan. *Nu en dan.* Wdb. op HOOFT.

Also, alzoo. 1) *Zoo*, *zoodanig*, *in die mate.* Maer de schoonheydt is qualick aen haer besteedt, alsse alzoo verderffelick is. P. BOR, Appollonius, 1617, bl. 5, ro.

Some sijn also verdoert,
Dat sijt lachteren al eest goet.

Alex. B. I, vs. 4.

2) *Ruim zoo*, *nog zoo*, *wel zoo.*

Want verborghen nijt es noch alsoe swaer
Als nijt die men draeght openbaer.

D. Doctrinale, B. III, vs. 583.

Al ware mijn oom noch also quaet.

Dr. JONCKBL. Reinaert, vs. 1342.

3) *Ook*, *ook zoo*, *even zoo.* Eng. *also.*

Walewein sat op sijn part doe,
Ende Mathamas op tsijn also.

Lanc. B. II, vs. 2656.

Hi groetese, ende si hem also.

Ibid. vs. 4825.

Also alse gire in quaemt, besiet
Dat gire ute coemt also.

Ibid. vs. 1537.

Weltijt dat (dat 't) also geschede.

Alex. B. I, vs. 130.

4) *Net als*, *juist als*, *zoo als*, *even zoo als.*

Men salne drie waerve daghen,
A l s o men doet een vrien man.
Dr. JONCKBL. Reinaert, vs. 1845.

Mamet ende Appolijn
Tergovant ende Jupetijn — — —
Waren lieden a l s o ghi.
St. Amand. B. I, vs. 2853.

Nu het si a l s o e du wils.
Pass. Wijnterst. 1480, fo. lxi, a.

Welke besnydenisse in den ouden vaderen delichde die erfsonden a l s o e dat doepsel nu doet. Dr. v. VL. Proza, I, 149.

Also als. 1) *Zoo haast als.*

Ende a l s o a l s sijt vernam,
Gevielt dat si daer over quam.
Ste Christine, vs. 1377.

2) *Even zoo als*, *zoo als.*

A l s o a l s e (t)lantrecht leerde.
VAN HEELU, vs. 148.

Hoer hier al dat hercomen,
A l s o e a l sict hebbe vernomen.
Brab. Yeesten, B. I, vs. 22.

Doen daer elc riddere hadde geseit
Van sire questen die waerheit,
A l s o e a l s ij t hadden gesien.
Lanc. B. III, vs. 11137.

Also dat. *Wanneer.*

A l s o d attie dach es comen
Die daer toe dan es ghenomen
Toten coninc nachts te gane.
Rymb. vs. 18119.

Also wile als. *Zoodra als.*

A l s o w i l e a l s si dit sede
So suchte si ende carmde mede.
Ste Christine, vs. 1603.

Alsodaen. *Zoodanig.*

Die in den vierden grade staen,
Ende sijn a l s o d a e n in ghegaen,
Alse behoirlic is, enz.
Mloep. B. IV, vs. 168, variant.

Alsonder. 1) *Zonder.* Passim.

2) *Behalve.*

> Alsonder sijn kerstenlijc leven,
> Ende in dogeden, daer hi verheven
> In was boven alle man,
> So was hi so wijs nochtan
> In Latijn en in Griexer tale.
>
> MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. II, bl. 241, a.

3) *Bovendien, daarenboven.*

> Gherechter wijf haddi in sijn leven
> XV edele — — — ende twee onnedele te siere minnen,
> Ende alsonder, nacht ende dach,
> Van anderen amien sijn bejach.
>
> Ibid. D. III, bl. 78, b.

Alsoste. *Zulk een, een dergelijk.* Want ic wale lye dat ic alsosten werc te volbrenghene noch wys noch goet gnoch en ben. Leven van Jez. bl. 3.

Alst doet. *Zoo is het, juist zoo, dat is zoo.*

> T. Daer is voor my, hoor ick wel, al sobertgiens geschaft.
> B. Alst doet.
>
> S. KOSTER. Kl. v. Teeuwis de Boer, 1627, bl. 27.

Alsulcks. *Zoo iets.* Wie heeft alsulcks gehoort. Staten-Bijb. Jer. XVIII, vs. 13.

Alsus. *Zoodanig, aldus.*

> Alsus sal Renout, sem min leven!
> Roelant sine trouwe gheven.
>
> Horae Belg. V. 79, vs. 1166.

Alsustenegh. *Al zulke, dusdanige.*

> Doen si hem bat sus innechlec sere
> Voer sijn siele, so antwerd Ons Here,
> Ende sprac toet har alsustenegh tale.
>
> Ste Lutgardis, B. II, vs. 201.

Althans. *Thans.*

> Verschoontze, o Vorst, althans.
>
> VONDEL, door v. L. I, 724, vs. 1497.

> Oorlog, die nu vleit met voorspoed en althans
> Zich omwerpt.
>
> OUDAAN, Poëzy, D. I, bl. 249.

Maar zulx althans te doen, waare om den ganschen Staat gewedt. HOOFT, Ned. Hist. bl. 1047, 25.

Altehant, al te hant, alte hant. 1) *Terstond, aanstonds, dadelijk.*

Dien sloech hi doot al te hant.
Rymb. vs. 3601.

Eglon die stont up al te hant.
Ibid. vs. 7263.

Eer hoir die beeste conde ghesien
Was si ghelopen alte hant
In een hol dat sij daer vant.
Mloep. B. II, vs. 1035.

Dien hi vertelde al te hant
Hoe hier ene brulocht gemaect si.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 1260.

Doe ontfarmde Jhm hars ende leide sinen vingher op hare oghen ende si worden altehant siende. Leven van Jezus, bl. 141.

2) *Weldra, kort daarna.* Alse die maeltyt was ghedaen, so sat Jhs altehant in een schep. Idem. bl. 106.

Israel die voer, al te hant,
Metten sinen in Egypten lant.
Rymb. vs. 3211.

Al te mael, alte mael, altemael. 1) *Zeer, bijzonder, grootelijks, uitermate.*

Die hertoghe kende den ridder wael,
Dat hi was goet alte mael
Mloep. B. II, vs. 490.

Die mine (vrouw) danc ic altemael
Als sy blijde is ende spreket wael.
Ibid. B. IV, vs. 1867.

2) *Geheel, volkomenlijk, geheel en al.*

Hair voetster, die daer bi hoer lach
Hoirde haer suchten ende hoir gheclach,
Ende vraechde wes haer mochte deren.
Si seyde hoir hoirs herten gheren
Ende altemael hoet mit hoer stont.
Ibid. B. III, vs. 713.

Dien dach sochtmense altemale,
Entien andren also wale.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 505.

Men bedenke dat dit »altemale" bij »dach" behoort en dus »dien geheelen dag zocht men ze".

Want Yoen, die coninc vermert

Getrouder u a l t e m a l e,
Dat gise hem sout houden wale.
Ibid. vs. 581.

3) *Allen*, *allen gezamenlijk.*

Entie coninghinne quam ghegaen
Met haren camerieren in de zale.
Walewein groetetse a l t e m a l e.
Walewein, vs. 2720.

Altemet, al te met. 1) *Achtereenvolgens*, *zoo als iets volgt.*

Doen daer elc riddere hadde geseit
Van sire questen die waerheit,
Alsoe alsijt hadden gesien
Van hen selven ende anderen gescien,
Si worden daer in gescrifte geset
Na hare vertellen a l t e m e t.
Lanc. B. III, vs. 11140.

2) *Langzamerhand*, *gaandeweg.*

Ende a l t e m e t passerden de dagen,
Ende de leeftocht wart binnen diere.
KAUSLER, Reimchr. vs. 6610.

3) *Somtijds.*

Druk, die druk verdrijft, en tot welwyze wegen
De domheit a l t e m e t en doling dikwyls leidt.
Uit POOT.

Altemet dat. *Naar mate*, *naar gelang dat.*

Men leitse ghevanghen daer
A l t e m e t d a t si quamen,
Tot dat mense hadde benamen.
Caerl ende Eleg. vs. 1113.

Doe sprac Hestor: „Bi sente Jan,
A l t e m e t d a t wise verwinnen,
So seldise tuwen castele binnen
Voren in gevancnessen.
Lanc. B. III, vs. 20001.

Ende a l t e m e t dat sijt lijdt,
So wert haer dat licht ghewijdt.
Lsp. B. I, C. 9, vs. 83.

Altenen, alteenen. *Aanhoudend*, *voortdurend*, *op den duur.*

Soe (zij) mesbaerde ende weende a l t e n e n.
Walewein, vs. 10149.

Alle nachte lach hi daer
Op die stene groot ende swaer,
Aldusdaen leven ledde hi
A l t e n e n, des gelovet mi.

Reynolt, zie BILDERDIJK N. T. en D. V. I, 190.

Nieuweren en hilt si stille,
Maer reet a l t e n e n ten woude waert.

Limborch, B. I, vs. 139.

Want hi lach a l t e n e n in onmacht.

Ibid. B. XII, vs. 787.

Want hi a l t e e n e n niet en sliep.

Lsp. B. II, C. 10, vs. 67.

Waendise cussen a l t e n e n
Ende driven uwe weeldicheide.

D^r. VERWIJS, die Rose, vs. 6308.

De taalgeleerde J. H. HALBERTSMA is van een ander gevoelen en verklaart dit woord a l - t - e e n e n door *ten eenen male*, *in het geheel*, *volkomen*. Voor deze afwijking schijnt o. a. het volgende te pleiten:

Als mense heeft a l t e n e n vernomen,
Sijn si jegen die gene comen
Tot over dat broec.

VELTH. Sp. Hist. bl. 170,

welke regels hij teruggeeft door:

Toen mense v o l k o m e n bemerkte, enz.

Zie zijne Aanteekeningen op MAERL. Sp. H. bl. 389; doch zie daarentegen het Glossarium op den Lsp. bl. 352, en D^r. DE VRIES, Mnl. Wdb. in voce.

Altenengader, alteenengader. *Geheel en al*, *ten volle.*

Seth hilt a l t e e n e n g a d e r
Die goede usagen zijns vader.

Lsp. B. I, C. 29, vs. 39.

Hoe God, die hemelsche vader,
Den goeden a l t e n e n g a d e r
Bi staet.

Lsp. B. I, C. 29, vs. 96.

Nu moghedi vraghen waer bi
Christus — — viertich daghe — — —
Beidde a l t e n e n g a d e r,
Eer hi voer te zinen vader.

Ibid. B. II, C. 39, vs. 51.

Altijd. *Ten minste.*

Daer sal altijd geen raeg wassen voor ons' mond.
VAN SANTEN, Lichte Wigger, 1617, bl. 35.

Altoe. *Ook*, *mede*, *daarenboven*, *tevens*, *te gelijker tijd.*

Doe nam hine op daer ter stede
Ende seide tot hem: „Gi moet mi
Te hant sekeren dat gi
Den brec weder gevet sonder letten,
Ende dat gi u oec sult setten
Indes iagers genaden altoe.
Lanc. B. II, vs. 511.

Waert so, dat hi u mochte verwinnen
Her coninc! ic wille u wel doen kinnen,
Soe moesti varen ure straten,
Altoe so moesti mi doen baten
Van alder scade, die gi mi doet.
Ferguut, naar het HS. vs. 4264.

Altoe, elders *aldoe* is menigmaal een stopwoord, zonder bestemde beteekenis.

Altoewaert. *In het vervolg*, *voortaan*, *van nu af aan.*

Daer Lanceloet lange hadde gewesen,
Ende was een deel begonnen genesen,
Dat hi wandelen mochte altoewaerd.
Lanc. B. IV, vs. 2385.

Altoos. 1) *Ten minste.* Wdb. op HOOFT.

2) *In allen gevalle*, *alleszins*, *volstrekt.*

Hi was oec de eerste altoos,
Die uten volke riddren coos.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. I, bl. 87. a.

3) *Aanhoudend*, *gedurig.* Ende ute deser selver eenheit wert altoes geboren .j. nuwe verberren, daer de geest sine hogeste offerande inne doet. RUUSBR. Tabern. I, 51, r. 7.

Altoes met ontkenning. *In geenen deele*, *volstrekt niet*, *in het geheel niet*, *in geen geval.* Wdb. op HOOFT, bl. 457.

Aluwire. *Tasch*, *aalmoestasch.* Elders *almeniere*, *almoniere.*

Doe trac hi ut sire aluwire
Een cruet, dat was also goet
Dattet stelpte mans bloet
Ende verlichte al ongesonde.
Lanc. B. II, vs. 42658.

Alve, albe. *Wit kleed*, dat de Priester, bij de bediening der mis aanheeft.

Nu trect hi ane .i. linen ghewant,
Dat .i. alve es ghenant.
Die Bediedenisse van der Missen, vs. 180.

Dalve, dats dat langhe cleet,
Dat hem tote op derde sleet.
Lsp. B. II, C. 51, vs. 103.

Ende brochte daer een cleet,
Datmen noch ene Alve heet.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. D. I, 375, vs. 22.

Alve. *Spook*, *nachtmerrie.* MEYER.

Alven. *Spoken*, *spotten*, *boerten*, *schertsend snappen*, *mallen.* KIL., MEYER en Wdb. op BREDERO.

En lee ernstafticheyd wat alven en wat jocken.
WESTERBAEN, Ockenburgh, bl. 132.

Alver. *Iemand*, *die aardig malt*, *kalt*, *of snapt; snapper*, *prater.*

Haer boucket — — —
Den Alver suchten doet.
Ibid. bl. 108.

Alvery. *Spokerij*, *spotternij*, *boerterij.* MEYER, KIL.

Alving. *Spotternij*, *boerterij.* Ibid.

Alvinne. *Spookster*, *booze geest en zottin*, *gekkin.* Zie *Alf.*

Alvoore, alvooren. *Alvorens*, *vooruit*, *te voren.* Wdb. op HOOFT, bl. 22, en 457.

Alwaerdigh. Zie *Aelwaerdigh.*

Am. 1) *Voedsterheer*, *iemand die bestuurt en voedt.* MEYER.

Treft ghy een boose am off voester-voogden zondigh.
SPIEGHEL, Hertsp. 1694, I, vs. 365.

2) *Voedster.*

Bind dese am met boey en keten,
En drijft haer 't gen sy heelt met slagen wt en pijn.
VONDEL, door V. L. D. bl. 740, vs. 1121.

Amacht. *Onmacht.* MEYER, KIL.

Amachtich. *Onmachtig*, *krachteloos*, *flauw*, *afgemat*, *uitgeput*, *verslagen.* Ende dat herte van egipten sal amachtich worden in midden hem. Bijb. van 1477, Jes. XIX, vs. 1. Si sullen wandelen en niet amachtich worden. Ibid. Jes. XL, vs. 31. Dat si bi nae amachtich waren van hongher. Pass. Wijnterst. 1480, fo. clxxxiij, c. En maeckt u self amachtigh. G. VANDER EEMBD, Sophonisba, 1621, bl. 10.

Als hi den swarten in den stride
Amachtich sach, was hi blide.
Walewein, vs. 9962.

Amachticheit. *Onmacht*, *uitputting*, *verslagenheid*, *afmatting*, *afgematheid*, *krachteloosheid.* Ende worden verwandelt in amachticheit ende in anxt. Bijb. van 1477, II Machab. III, vs. 24. Ende doe si van amachticheyt haer hoeft liet vallen. Pass. Wijnterst. 1480, f°. xxix, c.

Amalgieren. *Emailleeren.* Gheamalgierde knopen van selvre en van Amauzen. VAN WYN, Hist. Av. D. II, bl. 150.

Amandren. *Amandelen.*

> Want eerse beider cnapen quamen
> Van den enen tote den anderen,
> Om groet goet ende om amandren.
> Alex. B. VI, vs. 619.

Amans. Quid? Item — — — ghegheven Scoenhoven, miins heren hyeraut, tenen amanse te helpe, daer miins heren wapene an stonden, dat hi voer him droech, 2 marc. ft. 6, lb. Dr. JONCKBL. Mnl. Dichtk. D. III, 628. Twe vergouden amansen mit raechen. Ibid. bl. 629.

Een zeer uitvoerig artikel over dit woord vindt men in Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb. Kol. 219, die eene gissing, dat dit woord niet amans maar amaus moet gespeld worden, tot groote waarschijnlijkheid brengt, en dan zou zulks de beteekenis hebben van eene *geëmailleerde plaat*, waarop des heren wapens stonden.

Amarelle. 1) *Morel.* KIL.

2) *Vroegperzik.* Ibid.

Amaroud. *Smaragd.*

> Het middel van haer pruick vercierdt een amaroud.
> STALPAERT V. D. WIELEN, 't vrouwlick cieraat, enz., 1622, bl. 146.

Amaus. Zeer waarschijnlijk *iets dat geëmailleerd is.* In de onderstaande aanhaling, zou het dan *geëmailleerdë knoop* beteekenen. In den Somere, up feestelike daghen, so droughen si Frocx, die men heet Quenen, voren geknopt met Amauzen, totter eerden, oft som met peerlenknopen. VAN WYN, Hist. Avondst. D. II, bl. 150. Er is echter eene bedenking te maken tegen de verklaring van *geëmailleerd*, want een paar regels verder, spreekt VAN WYN van »gheamalgierde Knopen van selvre en van Amauzen". Hier toch zou »gheamalgierd" overtollig zijn, als het woord *Amaus* »geëmailleerd" reeds in zich sloot.

Ambacht, ambocht. 1) *Bediening*, *werkkring*, *beroep*, *betrekking*, *dienst*, *ambt.* Ende tis ghesciet doe die dagen zijns ambachts vervult waren, is hi wechgegaen in zijn huys. N. Test. van C. Heynrick, naar 't Latijn van Erasmus, 1524, Lucas I, c.

> Tullius sprect oec dit woert:
> Tes rechters ambachte behoert,

Dat hi dat recht altoes voert steke
Ende onrecht velle ende breke.
Lsp. B. III, C. 11, vs. 66.

Den scinckere ghaf hi sijn ambocht,
Maer die backere heeft becocht:
Dien dede hi an sine kele hangen.
Rymb. vs. 2978.

Hier bi mach elc wel verstaen,
Ende oec proeven, sonder waen,
Dat elc rechtere sijn ambacht
Houdt vander Gods cracht.
Dietsche Doctrinale, B. II, vs. 3407.

2) *Bediening der Misse.* Inder passien ons liefs Heren, daer dit heilighe ambocht der missen een ghehoechnisse of is. CLIGNETT, Bydragen, bl. 112.

Si versmoren, als ict merke,
Met hare vrecheit gerede.
Ende met haren ambachte mede
Maken se ons arm ende vremde.
VELTH. Sp. H. f°. 434.

3) *Dienaar*, *bediende*, *handlanger*, *trawant.*

Ende ooc al mine ambachte
Waren berooft van haerre machte.
Lsp. B. II, C. 36, vs. 1571.

Die helle gheboot haren ambachten,
Datsi die poorten wel wachten,
Ende sloten, gryndelen ende ameiden
Voor die poorten vaste leiden.
Ibid. vs. 1605.

4) *Gild.* KIL.

Scutten ende gemeynde ambachten.
SMEKEN, Tspel. v. d. Heil Sacr, vs. 1285.

5) *Dienstwerk*, *bedrijf*, *verrichting.*

Ic ben beter dan die hont,
Menech ambacht es mi cont.
CLIGNETT, Bydragen, Fab. 17.

Ic wille u segghen van wat ambochte
Si plach te wesen langhen tijt.
Beatrijs, vs. 26.

6) *Handwerk*, *nering.*

Want moenke wonnen hare tere

Doe met ambachte ende met pinen.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. II, bl. 193, a.

Hine liet sijn ambacht clene no groet,
Daer hi ane wan sijn broot.
Ibid. bl. 192, b.

Hi nemmermeer en ghedijt
Ane sijn ambacht, diet node doet.
Dietsche Doctrinale, B. III, vs. 257.

7) *Zaak*, *werktuig*, *gereedschap.*

Die harde diere heeft gesworen,
Dat si — — nemmermee, Godeweet,
Ane die borch slach en sleet,
No met houwen, no met scachte,
No met gheenen anderen ambachte.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 10036.

8) *Taak*, *doel*, *onderneming*, ook *listig beleid.*

Die coninc nam tcouter in die hant,
Dat hi aen die ploech vant.
Hi pensde in sinen moet:
„Dit is ten ambochte goet."
Caerl ende El. vs. 683.

En waarin bestond nu deze ambocht? Daarin, dat zij zouden inbreken in den burgt van Graaf Eggheric om dezen te bestelen.

Altemet dat wise verwinnen
So seldise tuwen castele binnen
Voren in gevancnessen, secgic u.
Dit sal u ambacht wesen nu.
Lanc. B. III, vs. 20004.

9) *Handeling*, *handelwijze.*

Ander heeren sijn van selken ambachte
Dat sy riden ghewapender hant,
Ende halen die rike liden op 't lant
Verradelijc uut haren huze.
BLOMMAERT, Oud-Vl. Ged. D. III, bl. 150.

10) *Vak*, *bezigheid.*

Wiens ampt of ambacht is den raet tot daed te brengen.
DE DECKER, Rym-Oeff. 1726, D. I, 119.

11) *Plicht*, *verplichting.*

Alsoe sijn onder die menschen met
Diverse ambachte gheset.
Dietsche Doctrinale, B. II, vs. 3468.

Want ghi hebt gheleert soe wel
U ambacht, al sonder spel,
An dat klein hondekijn
Dat wel can dat ambacht sijn.
Vergi, vs. 849 en 851.

12) *Wachtkamer.*

Paerloren, cameren, kemenaden,
Daermen in dingen soude ende raden,
Dretsoren, kokene ende alle ambochte
MAERL. Sp. Hist. 4°. ed. D. III, bl. 186, b.

Een pauwelyoen, ghemaect wale,
Na een ghesate, daer in een zale
Stont ghemaect, scone ter cure,
Ambachte oec binnen muere.
Brab. Yeesten, B. II, vs. 12741.

Ambachter. *Ambtenaar, dienstman.* Marcgreven, bailluwen ——— ende alle andere ambachteren, raitslieden, enz. Brab. Yeesten, D. II, 711, reg. 2, v. o.

Ambachtsliede. *Ambtenaren, tollenaren.* Doe quamen oc die ambachtsliede ende daden hen doepen ende vragden oec: mester wat behort ons te doene? Leven van Jez. bl. 23.

Ambaciaet, ambasiaet, ambasaet. *Gezant, afgevaardigde.* Een ambaciaet der stat van Athenen. Twijspraeck der Creat. Dyal. 66. Hi was oeck eerst des keysers ambasiaat. Fasciculus Temporum, f°. 192, r°.

Als coniac Wencelijn die dinghe
Van Behem vernam, sant hi gheringhe
Notabelijc sijn ambasaet
Binnen Lovene.
Brab. Yeest. B. VI, vs. 11437.

Ambeelt. *Aanbeeld.*

Hoe Typhon vier en smoock ter holle rotse uit blaest,
Waer in de wapensmit op 't ambeelt klinckt en raest.
VONDEL, door V. L. D. IV, 291, vs. 92.

Ambildt. *Aanbeeld.* PL.

Ambocht. Zie *Ambacht:*

Amboldt. *Aanbeeld.* PL.

Amborstich. *Aamborstig, gebrek hebbende aan adem.*

Amechte. *Onmachtig.*

Maer si was gelijc, de ionfrouwe,

Den genen die van groten rouwe
A m e c h t e es worden altemale.
BORMANS, Lev. v. St. Christine, vs. 1683.

Amechtich. *Onmachtig*, *versmachtend.* Hy en drinckt geen water tot dat hy a m e c h t i g wort. Staten-Bijb. Jes. XLIV, vs. 12. Ende de sonne stack op 't hooft van Jona, dat hy a e m e c h t i g h wert. Ibid. Jona IV, vs. 8. Zie nog VELTH. Sp. H. f°. 459. J. DE DECKER, Rymoeff. 1726, D. I, 26 en D. II, 338.

Amechtigheyt. *Versmachting*, *afmatting*, *krachteloosheid*, *uitputting.*

Daer myn ghebed opsteegh, en der Samaritanen
A e m e c h t i g h e y d versloegh met langh ghewenschte tranen.
VONDEL, door V. L. D. II, bl. 65.

Benaeutheyt in den geest, a m e c h t i g h e y t der zielen,
Versmachtheyt aen het lijf, sal yder een vernielen.
CATS, door Dr. v. VL. I, 278, a.

Ameide, hameide. *Slagboom.*

Landen en was niet herde vast;
Men sloot maer met a m e i d e n.
Brab. Yeesten, B. V, vs. 2938.

So worden mit des heren gebot inder hellen gebroken alle die yseren a m e y d e n ende grendelen. Pass. Somer-St. 1489, f°. iiij, c.

Zie nog Ferguut, vs. 3569; Limborch, B. VII, vs. 1155; KAUSLER, die Rose, vs. 503.

Amelaken, amlaken, ammelaken. *Tafellaken.*

Doe hiet hi vouden
Dat a m e l a k e n, ende doen woch.
Ferguut, vs. 2651.

Als si — — — hadden gheten — — —
Hevet men die a m e l a k e n up ghedaen.
Walewein, vs. 4633.

Zie nog voor »*amlaken*" Fl ende Bl. vs. 2259, en voor »*ammelaken*" Ferguut, vs. 1283, HUYGENS, Korenbl. 1672, D. II, 55; JOH DE BRUNE, Banck.-werck, 1660, D. II, bl. 285.

Amelbloeme. *Stijfsel.* KIL.

Ameldonck. *Stijfsel.* Ibid. en PL.

Amelen. 1) *Ja en amen zeggen*, *goedkeuren*, *beamen.* Zie Wdb. op BREDERO.

2) *Napraten*, *snappen.*

En Pallas lichtelijk belezen kon een kindt,
Dat schoolpraat a m e l t, en niet ongeloofl͏ijks vindt.
HOOFTS Ged. f°. 117.

Amelgieren. *Brandverwen, emailleeren.*

Die velde sijn gescakiert
Van sabel, van kelen geamelgiert.
WILLEMS, Reinaert, vs. 5510.

Amelmeel. *Stijfsel.* PL.

Ameloos. *Ademloos, krachteloos,* somtijds *zielloos, levenloos.* Wdb. op BREDERO.

U lieve luyster-glans verquickt de ameloosen.
JAN ZOET, Clorinde, 1640, bl. 2.

Zie nog BREDERO, Aendachtigh Liedt-Boeck, 1622, bl. 58.

Amen. Al wat vaatwerk is, zoo als *schotels, kannen, stoopen*, enz. Van daar *amelaken*, d. i. laken, waarop genoemde voorwerpen gezet worden. Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb. kolom 228.

Amen. 1) *Meten, den inhoud van eenig lichaam bepalen, schatten, of begrooten.* Het Eng. *to aim*, het Fr. *amesurement*, en »*eme*" benevens ons *aam*, schijnen daarmede in verband te staan, en MAERLANT bezigt in zijn gedicht »*van der drievoudichede*" het werkw. *ghehamen* voor meten.

2) *Doelen, mikken, staren.*

Hetgeen waarop een ieder aamde
Was op 't verkrijgen van een Ampt.
HALBERTSMA, Naoogst, bl. 429.

Want uit uw' aamend' oogen
T'vergift zy dorstigh dronk.
HOOFT, Ged. f°. 170, a.

3) *Keuren of ijken van vaatwerk.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb. kol. 230.

Amendich. *Schuldig.*

Leert my voortaen in deughden volheirden,
Op dat ick niet vonden en worde amendich.
HOUWAERT, de vier Wterste, bl. 1.

Amenen. Het zelfde als **Amelen.**

Amenen al wat billick is.
KOLM, Malle Jan Tot, 1662, bl. 6.

Amenist. *Ja en amen-zegger, flauwhartige die door de stoute taal van anderen van zijne eigen begrippen afwijkt en toegeeft.* Zulcke amenisten — — — zijn weerdigh, enz. DE BRUNE, Banck.-werck, 1660, bl. 347.

Amer. 1) *Gloed, vonk, heete asch.* KIL. MEYER.

2) *Oever, boord aan een meer of zee.* Ibid.

3) *Soort van tarwe, waarschijnlijk wintertarw.* Item van een hoet haver, amer, spelet, harsch, saet ende wicken. 3 st. Informacie, bl. 381.

Amerael. *Bevelhebber der ongeloovigen.* Bibl. V. Ned. Lett. I, 84.

Nu comt die coninc vorts gegaen
Uut siere cameren, inder zale,
Daer vergadert sijn ende gestaen
Vier en twentigh a m e r a l e.

Belg. Mus. D. VI, bl. 102.

Ameré, amery. *Klein oogenblik, kleine wijle tijds,* uit Ave Mary verbasterd.

Waer keumt 'et van daen, dat hy 't op Angniet, ongze keukemeid,
Elk een a m e r é weêr an schier tot slaens toe gelaayen heid?

JOAN PLUIMER, Buitensporige Jaloersche, 1681, bl. 10.

Je zelt gien a m e r y meer wachten.

LINGELBACH, Het Boeren Huwelyk, 1774, bl. 12.

'K ben in een a m e r y compleet.

A. ALEWIJN, De Puiterveense Helleveeg, 1720, bl. 38.

Amerellen. *Soort van vroegperziken.* PL.

Ameringh. Het zelfde als *amery.* MEYER.

Ameringhen. *Gloeiende sprankels, gloeiend hamerslag, vonken.* KIL.

Amy, amye, amie. *Minnares, beminde, geliefde,* in goede beteekenis, en ook *bijzit, maitresse.* Want int decreet is verboden dat nyemant horen en sal een priester dienst, die men weet hebbende een a m y e. Pass. Wijnt. 1480. Prol. f°. 1, d.

Zie nog BLOMMAERT Oud-Vl. Ged. I, 26, vs. 2178; Rymb. vs. 9907, en 10412; der Yst. Bl. vs. 211; Ferguut, vs. 2424; Fl. ende Bl. vs. 2806.

Amy. Uitroep van droefheid, verkorting van »*ach mij*".

A m y ! a m y ! die zweep komt op de teêre lenden,
Die op de ribben aen.

DE DEKKER, Rym-oeff. 1726, D. I, 227.

Amijs. *Minnaar, beminde, geliefde,* in goeden zin, en ook *boel, pol,* in slechten zin.

O wi Fergute, wel soete a m ij s,
Dat i c nu doge, hoe lettel wettijs.

Ferguut, naar het HS. vs. 1861.

Zie nog Mloep. B. IV, vs. 472; Lsp. B. III, C. 9, vs. 118; Fl. ende Bl. vs. 749.

Amict, amit, ammit. *Witte doek waarmede de priester, bij de bediening der mis, borst, hoofd en schouders bedekt.*

Soe nemt hi enen doec wit,
Die geheten es a m i t,
Die hem om die side strect,
Ende sijn hoeft al omme bedect.

Bediedenisse van der missen, vs. 162.

Die doec scone ende wit,
Diemen heet een ammit,
Bediedt die doec, alsict vant,
Die men Gode vore doghen bant.
Lsp. B. II, C. 51, vs. 98.

Aminghe. *Keuring of ijk van vaatwerk.* Voert, dat alle samencoop, vergieringhe, aminghe, ende alle maten der stat sijn. Brab. Yeesten, D. I, 697.

Amman, ammant. Door verzachte uitspraak uit *ambtman* gevormd. Uit de algemeene beteekenis van *landsheerlijk ambtenaar* vloeien nog voort die van *schout*, *meijer*, *gezagvoerder*, somtijds *baljuw*, *rechter*, *drost.* Ende in sijn eerste iaer dede hi den here van Assche, amman van Bruessel, vangen. Van Brab. die excell. Cron. Antw. 1530. HH. I. a.

Zie nog Doctrin. B. III, vs. 707; MELIS STOKE, D. III, 323; VELTH. Sp. H. f°. 268 en 373; het Wdb. op HOOFT; KIL. en MEYER.

Ammanie, ammanrie. 1) *Rechtsgebied van den Amman.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

2) *Gevangenis, onder het beheer van den Amman.* Ibid.

Ammanscap. *De betrekking van Amman, het schout- of rechterschap.* MEYER.

Ammare. Het zelfde als **Almarijs.** Ibid.

Ammaris. *Geld-, kleer-, boekenkast.* KIL. op *Almaris.*

Amme. *Voedster, min.* KIL. PL.

Sint dat horen ende mamme
Die hertoge liet, daer ne sijn amme
Met op voesterde ende hilt.
VAN HEELU, vs. 654.

Sine amme hiet Alexerine.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. I, bl. 140, a.

Ammelaken. *Tafellaken.* Zie *Amelaken.*

Ammen. *Voedsel geven, voeden.* KIL. MEYER.

Ammenije. *Gebied, rechtsgebied eens Ammans.* Gelegen onder die Ammenije van Bruessel. Van Brab. die exc. Cron. 1530, TT, iiij, b.

Ammer. *Amber, barnsteen.* KIL.

Men vinter ammer ende cristael gemene.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. I, bl. 29, b.

Ammeraeltje amouraeltje ammiraeltje. *Puikje. Iets dat lief en voortreffelijk is.* Wdb. op BREDERO.

Hy is daer van 't Ammiraeltje,
En het puyckje van de buert.
De Geest van TENGNAGEL, 1642. I.

Ammirael. Woord van geene vaste beteekenis. Somtijds wordt er een veldoverste, of een ander heer van hoogen rang door aangeduid, en in Fl. ende Bl. wordt de vorst of emir van Babylon met dien titel bestempeld. Zie AMERAEL.

Ammirande. *Smaragd.*

Ammit. Zie AMICT.

Amoers. *Liefde, genegenheid.* Zie: AMOURS.

Amond. Volgens WEILAND werd oudtijds iemand aldus genoemd, die vrij van de beheering en voogdij van anderen was. Zie zijn Gr. T. Wdb. op *Momber.*

Amorouseleck. *Verliefd.*

Si saten amorouseleke
Bede te gader.

Walewein, vs. 9644.

Amouraeltje. Zie: *Ammeraeltje.*

Amoureusheyt (Handel der). *Minnehandel.*

Amours, amoers. *Liefde, liefdehandel, liefkoozing, minnarij.*

Hine sach sijn lief negenen tijt,
Maer hi hadder mede groet delijt,
Groete amours ende groet spel.

Nieuwe Werken der Maatsch. v. Ned. Lett. D. V. St. II, bl. 170.

Hi horde segghen ghi waert so scone
Ende so jolijs ende so jaloers;
Ende hadde tuwaert so groot amoers.

Walewein, vs. 9462.

Ampelen, amplen, *Vurig streven.*

Machschein du ampels dâr sulve na,
Dat du bischop wêrdes, haha!

HOFFMANN, Theophilus, vs. 198.

Amper. 1) *Zuur, scherp, wrang.*

Daer komt een soete glans uyt dit juweel geschoten,
Soo langh geen amper nat daer op en wort gegoten.

CATS, ed. 1828, D. I, 266, a.

Hier is een amper vocht dat in de rove snijt.

Ibid. D. I, 591, b.

Amperen wijn. PL.

2) *Zuur, barsch, bits, stuursch, ontevreden.*

Geen wijf magh amper sien, geen wijf en magh'er wrocken.

CATS, door Dr. v. VL. D. I, 817, a.

Als de occasie ons toe-laght, en moeten wy niet zuyr en amper zien,

maer die met een vriendelicke kus bejeghenen. DE BRUNE, Banck.-werck, 1657, bl. 220.

3) *Onrijp.* MEYER. Dat fruyt is amper. PL.

Ampt. 1) *Werkkring.* Den inhoudt van de boecken des Nieuwen Testaments is, dat in deselve voornamelick beschreven wort de Persoon ende het Ampt onses Salighmakers Jesu Christi. Staten-Bijb. Inl. tot het N. T.

——— God —— heeft der tijden ampten net
Verdeelt, en yeders werck by trappen ingezet.
VONDEL, door V. L. D. II, bl. 722.

2) *Betrekking.* Laet ons by dese gelegentheyt een weynigh dieper tot dese bedenckinge intreden, en eens kortelijck het ampt beyde van echte man en vrouwe overloopen. CATS, door Dr. v. VL. D. I, bl. 427.

3) *Bestemming, doel.*

De hangende festoen, of die zich zelve spant,
Het marmeren poortael, de vloer, gewelf en pant,
Het kroonwerck, zinrijck loof, rontom elcks innegangen,
Naer eisch van ieders ampt, gevlochten en gehangen.
VONDEL, door V. L. D. VI, bl. 679, vs. 694.

De Schilderkunst zocht stof by Grooten, niet by kleinen,
Uit Godts gewijde blaên, en d'outheit der Romainen,
Bemaelde galery, schoorsteenen, boogh by boogh,
Naer eisch van ieders ampt, beneden en om hoogh.
Ibid. D. VI, bl. 691, vs. 1120.

4) *Verrichting.* Wdb. op BREDERO, bl. 494.

5) *Bediening.* MEYER.

Amptelingen. *Ambtenaren.* U. W.

Amptluiden. *Beambten.* Wdb. op HOOFT.

Ampmaatig. *Behandvest.* Ibid.

Ampulle. *Kruik of flesch met wijden buik*, later tot ons *pul* ingekort. Van sijn doopsel schrijft men dat schoon mirakel, dat een duyve een Ampulle uuten hemel brachte in haren beck, met Chrisma. VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis, 1574, f°. 96, a. Zie nog Dr. v. VL. Proza, bl. 67.

Amsel. *Meerle.* KIL. MEYER.

Amutse. *Koorkap, koorhoed.* MEYER, PL. Het is het zelfde als amict.

An. 1) *Aan.* Passim. Zie Wdb. op HOOFT.

2) *Tegen.*

Hi wart dronken an sinen danc.
Rymb. vs. 1296.

Zie nog MELIS STOKE, B. IV, vs. 525 en vs. 925; Limborch, B. VII, vs. 958; Walewein, vs. 5496; Leven van Jez. bl. 117.

3) *Van.*

Ander ioncfrouwe nam hi orlof.
Ferguut, vs. 979.

4) *In.*

Dus quamse ridende a n t foreest.
Ibid. vs. 75.

Ende ordineerde daer zyn volcke, by rade zynre Ridderen ende Knechten, a n twee betaelgen. Clerk u. l. L. bl. 181.

5) *Bij.* Mer dese Wigbertus wort zoe weder gestaen mit des vyants behendicheyt, dat hy mit zynre Leer a n dat harde volck luttel vorderde. Ibid. bl. 16.

6) *Op.*

Want met eere hare a n de erde
Plach hi te liggene dor sine onwerde.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. II, bl. 128, vs. 71.

7) *Neven*, *bij.*

God, die schepper veel behendich,
Doe hi gheschapen hadde den man,
So sciep hi een wijff daer a n.
Mloep, B. II, vs. 2838.

An. Eerste en derde persoon, tegenw. tijd van het werkw. **onnen**, d. i. *gunnen.*

A n s mi God, ic saelt volleesten.
Alex. B. I, vs. 26.

Dese pau slacht den man
Die meer begeert, dan hem God a n.
Esopet. Fab. 28.

Zie nog MELIS STOKE, B. IX, vs. 929.

An den ghanc. *Al gaande weg.*

Daer toe nam hi a n d e n g h a n c
Beide selver ende goud,
Ende vate met ghewout,
Diemen vant int huus ons Heren.
Rymb. vs. 13846.

An ende an. *Telkens*, *herhaaldelijk.* Wdb. op HOOFT, MEYER.

Hoe ze (nam. de liefde) opwelt a n e n d e a n.
OUDAAN, Poëzy, II, 369.

Anbeelt. *Aanbeeld.*

Hersmeden wapens en staele helmen op het a n b e e l t.
VONDEL, door V. L. D. V, 292, reg. 2.

Anbilt. *Nagemaakt beeld.* Fr. *Effigie.* PL.

Anbilden. *Eenig figuur, in den vorm van pop, namaken.* PL.

Anbortich. *Als erfgenaam, of door aangeborenschap, gerechtigd tot benadering.* Zie Taalgids, negende jaargang, bl. 281.

Ànbrenghen (Er). = *Tot iets aankweeken, opfokken.*

Wat heb ick oock wel mallicheit met die mensch bedreven,
Maer dat is nou over, doch nou ick niet meer en kan,
Nou brengh icker een deel quickse jonghe dieren an.
BREDERO, Jerolimo.

Anbringen. 1) *Aandoen, aantrekken.*

Ende eer die ridder anbringen conde
Sinen halsberch, was Mordret
Al gewapent.
Lanc. B. II, vs. 5450.

2) *Verschaffen, veroorzaken.*

Maer dese forche ende dese were
Brochte an meerre wille ende ghere
Vaspasiane, die poort te winne.
Rymb. vs. 28618.

Andach. *De achtste dag na een anderen, die genoemd wordt.*

Dies naestes andages, die gelach
Na den selven sinxen dach,
Daer men parlement op dreef.
VAN HEELU, vs. 4083.

Gegeven int jaer onss Heren dusent dryehondert een ende tachtentich, des naesten dinxdages nae andach des heiligen Pinxtdages. NIJH. Ged. D. III, bl. 89. Zie nog NIJH. Bijdr. I, 285.

Ande. 1) *Leedgevoel, ergernis, verdriet, smart.*

Die visch dede heme grote ande.
Reis van St. Brandaen, vs. 2072.

So vele vernoys, so menege ande
Daden hem daer die viande.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. II, bl. 199, b.

Zie nog MELIS STOKE, B. V, vs. 850; MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. I, bl. 221, b; Parthenopeus, bl. 75, vs. 27.

2) *Ergernis in hooge mate, hevige gemoedsbeweging, die overslaat tot toorn, gramschap.*

Als ic hier street op u viande
Om te wrekene u ande.
Limborch, B. V, vs. 1688.

3) *Naijver*, *jaloezij*. Dyns huss ande heft mi gheten. Leven. van Jezus, bl. 142.

Dit »ande" wordt in den Staten-Bijb. Joan. 2, vs. 17 en in Ps. 69, vs. 10, door »*ijver*", doch in den 68sten Ps. der Souter Liedekens van W. ZUYLEN VAN NIEUVELD, welke met onzen 69sten Ps. overeenkomt, door »*jaloersye*" uitgedrukt. Zie nog Brab. Yeesten, B. V, vs. 1100.

4) *Beleediging.*

Dat hem die Gods Zone heeft ghesant
Sine gracie, om datsi hare ande
Ghewroken hebben op sine viande,

Lsp. B. IV, C. 3, vs. 39.

Ande (Gods) wreken. *God op diens vijanden wreken.*

Ende wilde Gods ande helpen wreken.

VELTH. Sp. H. f°. 122.

Ande (Sine) vergeven. *Zijn toren*, *zijne gramschap laten varen.*

Ay God! nu bree onse bande,
Ende verghef ons dine ande.

Dr. VERWIJS, Wapen Martijn. bl. 80.

Ande. *Ende*, *en*. Somtijds ontmoet men dezen dialectvorm, in Friesland.

Andegave. *Anjou*. Ende hi deden te andegave houden. Pass. Wijnter St. 1480, f°. lxxvij, c.

Anden, somtijds geaspireerd, **handen**. 1) *Smarten*, *treffen*, *leed doen*, *grieven.*

Dit mochte den Grave seer anden,
Datten Gheraert wilde ontliven.

MELIS STOKE, B. IV, vs. 1494.

Mi dinckt, ik heb mijn cruut verloren,
Dat ic hadde hier te voren
Beloken tuschen minen tanden;
Bi miere wet, dat mach mi anden.

Caerl ende El. vs. 821.

Zie nog Lanc. B. III, vs. 15387; BLOMM. Troj. Oorl. vs. 1086.

2) *Zich iets aantrekken*, *zich verstoren*, *zich ergeren.*

Ic hoordet hem segghen daer hi lach
Ende gaf sinen wive enen slach,
Dat sijt dorste anden.

Caerl ende Eleg. vs. 1208.

Wat hi wil mach niement anden.

MELIS STOKE, B. V, vs. 1084.

Zie nog Esopet. Fab. LXV; Belg. Mus. VI, 185.

3) *Wreken.*

Ende weet oec wale dat ict ande,
Ende anden sal, gine latet bliven.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 8057.

Hi was so hovesc, so goedertiere,
Dat hi ne wilde in ghere maniere
Dat handen, als menich soude doen.
Walewein, vs. 8547.

Zie nog MELIS STOKE, D. II, bl. 452 en vv.

Ander, anderde. *Tweede.*

Dat hi de ander Grave was
De van Hollant Grave hiet.
MELIS STOKE, B. I, vs. 654.

Ten tijde des Keysers Frederick des anderden. MARNIX, Byenkorf, 1664, bl. 10. Dathenus was d'anderde handt van Imbyze. HOOFT, N. H. bl. 583.

Zie nog VONDEL, door V. L. VI, 694, vs. 1221; ITERSON, Stemmen, bl. 64.

Ander (Een). *Iets anders.*

Dit seidi door behendichede,
Om Elegast te proeven mede.
Nochtan wasser een ander an:
Hi hadde gherne gheweest van dan.
Caerl ende Eleg. vs. 986.

Ander (Ne geen). *Niets anders.*

Ne geen ander hi en rochte
Dan dors, dat hi van lande brochte.
Ferguut, naar het HS. vs. 977.

Anderdages. *Gisteren.*

Here, ander dages, dat was waer,
Daer ic lach in mijn pawielioen
Bi minen lieve.
Ibid. vs. 2878.

Anderen. *Veranderen, wisselen.* KIL.

Anderen (Den). *Elkander.* Wdb. op HOOFT en op BREDERO.

Anderen (Haer). *Met haar beiden, met haar tweeën.*

Dus quam soe ten berghe saen
Haer anderen, die indie vloet
Alleene bleef ende te voet.
MAERL. Sp. H. 4e. ed. D. I, 384, a.

Zie de geschiedenis, waartoe deze regels behooren, en de verklaring dezer uitdrukking in Dr. DE JAGERS Archief. D. IV, bl. 250. Ik moet hier nog bijvoegen dat het zelfde geval ook voorkomt in het Pass. Somer St. van 1489, op f°. CCXIV, c.

Anderheit. 1) *Verschil.* Ende in desen middel is groet ondersceit ende anderheit beide van leven ende van lone. Dr. V. VL. Proza, bl. 28.

2) *Het andere, iets anders.* Ende hierom donct hem dat si siin boven die wet ende boven die gheboden Gods ende der heiligher kerken. Want boven die weselike ruste, dien si besitten, en ghevoelen si God noch anderheit. Ibid. bl. 30.

3) *Oneenigheid.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Anderling. *Bloedverwant in den tweeden graad.* KIL. MEYER.

Anders. 1) *Ten minste, althans.*

Prince coemt wt luthers leere ooc eenich goet?
Neent, moet ghi antwoorden, sidi anders vroet.
ANNA BYNS, Ref. 1548, bl. 107.

Ontzeght u hulpe niet, is 't anders in u macht.
VONDEL, Warande, n°. 6.

2) *Voor het overige, voorts.*

Doe versamenden si tenen stonden
Die alre wijste die si vonden
Van elken staet uut allen landen,
Die si te Rome mochten sanden,
Beyde heren ende papen,
Daertoe anders wise knapen,
Die voorden huusman souden spreken.
Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 79, vs. 104.

Zie nog BLOMM. Theophilus, vs. 561.

Andersens, andersins. 1) *Op eene andere wijze, anders.*

Ghi moetes andersens beghinnen,
Suldi [ne] vaen.
Walewein, vs. 8170.

2) *Aan den anderen kant.*

Floris voer wech verdroevet sere,
Om dat beide gader
Doot waren, moeder ende vader,
Ende andersins blide, dat Blancefloer
Met hem weder te lande voer.
Floris ende Bl. vs. 3947.

Anderswaer, anderswair. *Elders.* Eng. *Elsewhere.*

Mair mids dat die coninghinne
Anderswair hadde gheleit hoir minne
Soe en dorst zij hoir dair van niet spreken.
Mloep. B. II, vs. 1484.

Als die mannen gaen anderswair,
So volghen si van verren nair.
Ibid. B. IV, vs. 1843.

Zie nog NIJH. Ged. VI, 702; Clerk. u. l. L. bl. 158; Spiegh. der Volc. f°. 126, v°.

Andersweer. *Bloedverwant in den tweeden graad.* KIL. en MEYER.

Andertire. *Allerhande.*

Si hadden enen sant versocht,
Ende penninge ende perde brocht,
Daer toe andertiren goet,
Alse hogen lieden wel bestoet.
Lanc. B. II, vs. 43539.

Andoen. 1) *Aantrekken. (Kleederen, harnas, enz.)*

Een witte bronie der mede was,
Die knape dedese an, ende na das
Twee consen.
Ferg. naar het HS. vs. 460.

Iegen die sonne ende iegen die moude,
So hadde die scone angedaen
Twee witte handscoen, die haer wel staen.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 550.

Sine cleedre scoorde hi doe saen,
Ende hevet argre an ghedaen.
Rymb. vs. 2892.

2) *Veroorzaken, toebrengen, aandoen.*

Ende werden nu vortmer sijn man
Eer hi hem meer scanden doet an.
Lanc. B. III, vs. 18482.

Andoen (Hem). *Zich kleeden.*

Die ridderen, knechten ende goede man
Deden hem alle suverlic an.
Mloep. B. I, vs. 2242.

Andoen (Af- ende). *Af- en aanstellen.*

Bailluwen van Rome waren
Gheset over die Juedsche scaren,
[Ende] daden haer bisscoppe af ende an.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. I, bl. 400, a.

Andoene (Ten). *Naar dat het vereischt wordt, naar dat het noodig is.*

Hi maecte eerst heerden pawelioene,
Die si mochten ten andoene
Van ere weede ter andre draghen.

Rymb. vs. 974.

Andraghen. 1) *Kleederen aan het lijf dragen.*

Ende men cleder draghet an
Die ghenouchghelijc sijn den man.

Heim der Heim. vs. 1237.

Zie nog MELIS STOKE, B. IV, vs. 1187.

2) *Toeschrijven.*

Die aldus is gheordineert,
Dat hi andere instrueert
Ende berecht van allen vragen,
En salt siere wijsheit niet andragen
Maer Gode danken diet hem gaf.

Dr. VERWIJS, Bloeml. B. II, 211, vs. 198.

Zie nog *Anedraghen.*

Andraven (Enen). *Op iemand aandraven.*

Doe quamen hem ridende beneven
Lieden, die hem vaste andraven.

MAERL. Sp. Hist. 4°. ed. D. II, 327, a, vs. 79.

Andrepen. 1) Intr. *Een bestemd of bedoeld punt bereiken, aanlanden.*

Ghi sultet wael an laten drepen
Ende seylen, als gi hebt den wint,
Dair ghijt rechte diep wael kint.

Mloep. B. I, vs. 1856.

2) Trans. *Betreffen, raken.* Vur my is gewesen eyn cleger van wegen Hermans van der Hallen, genant Johan Gardenwech, mit swaire clagen, andrepende ur lijff, ere ind guet. NIJH. Ged. D. IV, bl. 125. In eene noot zegt de verzamelaar dat dit woord dikwijls voorkomt in de handelingen der vrijgerichten.

Andriven. *Bijvoegen, aanlasschen.*

Dat si dit dicht laten bliven
Reine, ende sire niet in driven
Woert no lettere, af no an.

Dr. VERWIJS, Wap. Mart. bl. 62.

Andriven (Die persse). *Geweld aandoen, op voldoening aandringen.*

Vercoop dijn olie, ende ghelt dan
Hem, die di die persse an drivet.

Rymb. vs. 18191.

Andriven (Met crachte). *Met dwang opleggen*, *opdringen*, *afeischen*, *afvorderen.*

Soudewi tribuet te Rome geven,
Die ons met crachte was angedreven?
Lanc. B. IV, vs. 9776.

Andwingen. *Aansnoeren*, *aanhechten*, *vastbinden.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Andwingen (Enen iets). *Iemand dwingen iets aan te nemen.* Ibid.

Ane. Als voorzetsel en bijw. heeft **ane** de zelfde beteekenissen als **aen.**

Ane, aen. *Zonder.* Hd. *Ohne.*

Ane weergaey, dat is sonder weergaey.
R. VISSCHER, Zinnep. 1678, bl. 98.

Ane sijn (Des iets). *Verloren hebben*, *kwijt zijn.*

Dus was ic mijns isers ane.
Caerl. ende El. vs. 736.

Si sleet haer scone ghelu haer,
Als of si ware des sinnes ane.
BLOMMAERT, Oud-Vl. Ged. D. I, bl. 29, b, vs. 2477.

Ane worden. *Verliezen*, *kwijt raken.*

Anebeden. 1) *Bidden aan* of *tot*, *biddende aanroepen.*

Ghi moet met ons gaen
Ter temple ende anebeden onsen god.
Der Ystorien Bloeme, vs. 1087.

Den levenden God der mogentheden
Dien eeren wi ende anebeden.
MAERL. Sp. Hist. 4o. ed. D. II, bl. 212, b.

Zie nog Rymb. vs. 1468, 1470, 1782, en Biblioth. II, 15, vs. 363. VELTH. fo. 8, r.

2) *Aanbidden*, *eerbied bewijzen*, *met bewondering eerbiedigen.*

Daer ic lach,
Dochte mi dat ic die sonne sach,
Elf sterren, ende ooc die mane
Mi alle ghader beden ane.
Rymb. vs. 2600.

In den Staten-Bijb. heet het: dat de starren zich voor Jozef nederbogen.

Anebedre. *Aanbidder.*

Die anebedre der drievoudichede.
St. Franciscus Leven, vs. 1088.

Anebilt. *Aanbeeld.*

Noit smet het slach hilt,

Dan si .ij. op .L. anebilt.
Ferguut, vs. 1876.

Anebyten. *Aanvallen, aangrijpen.*

Van dien heeren — — —
Die al om waren gheseten,
Ende Brabant ane beten
Met orlogen.
VAN HEELU, vs. 486.

Anedelen. *Deelhebben in of aan iets.*

Ten naesten jare, wi vindent dus
Staerf die keyser Theodosius
In sijn XXIIIste jaer,
Dat hi trike, wet vorwaer,
Sinen neve Valentiniane
Mede gaf te deelne ane.
MAERL. Sp. H. 4_0. ed. D. II, 297, a, vs. 60.

Anedoen. 1) *Aantrekken.*

Halsberch, cousen, helm van stale
Dede Fergunt ane.
Ferguut, vs. 1072.

Scone gescoite ende goet
Radic, dat gi dickent anedoet.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 2094.

2) *Aantasten.*

Hoe lange sele wi dese treken
Gedogen, van desen ongripenden dieren,
Die hier gaen in Wolfs manieren?
Doe wi ane, het es tyt,
Haer mogetheit ende haer abyt.
VELTH. Sp. H., naar het Leidsche HS. fo. 434.

Anedonkeren. *Donker worden.*

't Eerst dat te hove was de mane
Begant sere donkeren ane.
BLOMMAERT, Oud-Vl. Ged. II, 86, vs. 982.

Anedraghen. 1) *Aantrekken.*

Van calf vellen hi ane droech,
Enen roc cort toten knie.
Ferguut, naar het HS. vs. 302.

2) *Voeren, gebruiken.*

Van wapenen werd ic nie becant

Dat dit volxeken a n e d r o e c h.
VELTH. Sp. Hist. f°. 216.

3) *Toeschrijven*, *wijten*, *te laste leggen.*

Kaerlen ende Octaviane,
Den welken si d r a g h e n a n e
Dinc die hem noit en gheschieden.
Lsp. B. III, C. 15, vs. 126.

Anegaen. 1) *Ondergaan*, *beproeven.*

Doe moeste hi a n e g a e n dat sure.
Rymb. vs. 13843.

Entie doot, die ic sal a n e g a e n.
Ibid. vs. 24867.

Dien hi vinc g h i n c de doot a n e.
Ibid. vs. 30468.

2) *Behooren tot.*

Want aen poortren ghebreect
Menich point, wildijt verstaen,
Die eersamen leven a n e g a e n.
Lsp. B. III, C. 26, vs. 72.

Ende berechte alle die dinc
Die ten orloghe a n e g i n c.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. III. bl. 154, b.

Zie nog VERWIJS, Die Rose, vs. 6697.

3) *Opvolgen*, *volbrengen*, *inwilligen*, *er naar handelen.*

Dattie stede waren bedacht
Al meest den Hertoge te rade nu
Dat hi a n e g a, dat secg ic u,
Dat hem die Coninc eyschen sal.
VELTH. Sp. H. f°. 398.

U ere ware mi lachter genoech,
Daer omme en willics niet a n e g a e n.
Der Yst. Bloeme, vs. 2125.

Namelijk een verzoek van Egeas.

4) *Overvallen*, *overkomen*, *te beurt vallen.*

Die nacht g i n c hem a n e in hant.
Ferguut, naar het HS. vs. 2204.

Wat bitterheiden hem a n e g a e t,
Doen besloten was die dore
Ende si bliven moeste daer vore.
VELTH. Sp. H. f°. 471.

Zie nog VERWIJS, Die Rose, vs. 12371.

5) *In eene bepaalde richting voortgaan.*

Matheus ende Marcus ghemene,
Seggen dat onse Here ghinc dane:
Ten lande van Surs ghinc hi ane.

Rymb. vs. 23716.

6) *Beginnen*, *aanvangen.*

Als alre lancst es die nacht
Ende die daghe beghinnen dijen,
Tcoude gaet ons ane castien.

Heim. der Heim. vs. 1160.

Ic ne weet wat anegaen!

Walewein, vs. 1505.

7) *Ten deel vallen*, *als aandeel toekomen.*

Theodosius — — — was een godlic man,
Ende bekennede wel daer an,
Wat den papen anegaet.

MAERL. Sp. Hist. 4°. ed. D. II, bl. 94, b.

8) *Aanspreken*, *toespreken*, *het zij vriendschappelijk of verstoord.*

Dan helst sine ende cust gereet,
Ende leiddene sonder lange vursten
Vriendelike tusschen haren bursten,
Ende geet hem met smekene ane.

Dr. VERWIJS, die Rose, vs. 13781.

Entie coninceginne rike
Ginc hem met talen vreselic ane.

Limborch, B. VI, vs. 221.

9) *Aanvallen*, *bestoken*, *aantasten*, *vervolgen*, *kwellen.*

Deen van achter dander van voren
Ginghen si minen here Waleweine ane.

Walewein, vs. 4251.

Vanden keyser Vaspaciane,
Die den Jueden swaer ginc ane.

MAERL. Sp. Hist. 4° ed. D. I, bl. 457, a. vs. 14.

10) *Aandoen*, *aangrijpen*, *treffen*, *gemoedsbeweging veroorzaken*, *indruk maken.*

Grote bliscap ginc hare ane.

Ibid. D. II, bl. 354, a.

Want het ware wreet volc ende stout,
Ende hem niet an Gode en hout.
Gondebant dien ginc dit ane.

Ibid. D. II, bl. 352, b, vs. 27.

11) *Ondernemen*, *wagen*.

Nochtan, lieve kint, dorstic gaen
Tote di ende bi di staen,
Clagen tvernoey dat di es gedaen
Soe soude mijn herte sonder waen
Te haer selven weder comen saen,
Nenic en dert niet ane gaen.

Vanden Levene ons Heren, vs. 8400.

Zie nog Biblioth. II, 22, vs. 536 en II, 41, vs. 108.

12) *Aanvaarden*, *in bezit nemen*.

Want sijt dorsten anegaen
Den stoel van Rome, die ere groot,
Eer die paues Symachus was doot.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. D. II, bl. 348, a, vs. 122.

13) *Doen*, *bedrijven*, *verrichten*.

Wiste die beeste, sijts ghewes,
Welc goet of quaet waer ghedaen,
Sine zoude gheen quaet anegaen.

Lsp. B. III, C. 27, vs. 30, var.

Sone helt hare twint met behagelheiden,
Maer gode gewerke altoes tanegane.

Dr. VERWIJS, die Rose, vs. 407.

14) *Eene verplichting op zich nemen*.

Hine wilde anegaen
Der kerken ghehorsaemheit.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. D. II, 367, a.

15) *Ernstig verzoeken*, *met ernst aanhouden*.

Dat onse wijf de Coninceginne — — —
Onse hoghe ieghenwoerdichede
Ane ginc met hare bede
Dat, enz.

MELIS STOKE, D. I, 47.

Anegaen (Weder). *Hervatten* een verhaal, waarvan reeds een gedeelte verteld is.

Nu willic keren weder ter stede
Ende die aventure weder anegaen
Daer ict liet hier vore staen.

Lanc. B. III, vs. 26847.

Anegane, anegang. *Aanvang*, *begin*, *oorsprong*.

Tien tiden begonste die anegane

Vanden Fariseen.

Rymb. vs. 20432.

Scone was des mans ane ganc.

Ibid. vs. 32979.

Zie nog YPEY, Taalk. Aanm. 1807, bl. 8.

Anegange (Ten) comen. Van personen: *onverwachts aankomen*, van zaken: *onverwachts opkomen*, *zich onverwachts voordoen*.

Niemen en houdem an dat belof,
Daermen es oft toe oft of,
Anecomende ten anegange
Met looshede oft met bedwange.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. I, bl. 248, b.

Aneghelijc. *Gelijk*, *gelijkende op*, *overeenkomende met*.

Si (nam. twee kinderbeelden) waren al ghewracht van goude
Ende waren harde rijclijc.
Deen was Florise aneghelijc.

Flor. ende Bl. vs. 927.

Anegheryen. *Aangaan*, *toebehoren*. Dat die voorghenoemde Jhan van nu vortane nemmermeer in en ghenen dienste, noch ambachte comen en sal, noch en magh die den hertoghe vorghenoempt ochte sinen lande ochte sinen steden van Brabant ende van Limborg anegheryen mogen in eneger manieren. Brab. Yeesten, D. I, bl. 829.

Aneghin, aneging. *Aanvang*, *begin*. In aneghinne was een woort, ende dat woort was bi Gode: ende God was dat woort; dat was van aneghinne bi Gode. YPEY, Taalk. Aanm. 1807, bl. 8.

Een wijs moenc ende wel berecht,
Die die jare entie dinghe
Vander werelt anegingе
Wiselike in sine coronike
Bescreef wel ende waerlike.

MAERL. Sp. H. 8°. ed. D. II, Aant. bl. 86.

Dat kint hadde XV jaer
Van aneginghe stom ende doof.

Ibid. bl. 87.

Anegreep. *Misdaad*. Dat die anegreep of misdaet also ghericht ende ghesaet warde. NIJH. Ged. D. II, bl. 119.

Anegripen. 1) *Aangrijpen*, *aanvatten*. D^r. DE VRIES, Mnl. Wdb. kolom 70.

2) *Aanvangen*, *beginnen* in de bijbeteekenis van *doen*.

Daer si die vaerd omme grepen ane.

Rymb. vs. 30351.

Anegroeten. *Groetende aanspreken, nederig begroeten.*

Si croep met handen ende met voeten,
Onsen here sie wilde a n e g r o e t e n.
Vanden Levene Ons Here, vs. 1405.

Hine dars hare niet a n e g r o e t e n.
Limborch, B. VI, vs. 1241.

Den ridder, dien te moede sware
Was, a n e g r o e t e die coninceginne.
Ibid. vs. 1297.

Zie nog VERWIJS, Die Rose, vs. 2365.

Anehebben. *In zich hebben, innerlijk gevoelen of bezitten.*

Dat so edele gedane
Binnen niet en h e v e t a n e
Die hope van hemelrike.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. II, 414, b, vs. 80.

Anehoren. *Betreffen, behooren tot.*

Ende exemple daer toe mede
Sullen hebben propre stede,
Daer hem behoort te stane,
Na datter materien h o o r t a n e.
Lsp. B. III, C. 15, vs. 32.

Anecleet. *Bovenkleed, opperkleed, overkleed, dat men los over de gewone kleederen aantrekt.*

Alse die priester die misse reet,
Tierst dat hi dan ane veet,
Dats, dat hi sine hande dweet,
Ende trect ute sine a n e c l e e t.
Bed. van der Miss. vs. 156.

Aneclimmen. *Naar iets op- of toeklimmen.*

Moyses — — —
C l a m alleene den swerke a n e.
Rymb. vs. 4706.

Anecomen ('t). *Het begin, de aanvang, de aankomst.*

Want ghi hebbet selden vernomen,
Die geluckech waren in 't a n e c o m e n
Dat si lange geduren conden.
VELTH. Sp. H. fo. 6.

Anecomen. 1) *Overvallen, te beurt vallen, overkomen.*

Want hys oec niet volbringen mochte,
Om siecheit die hem a n e q u a m,

Daer hi oec dien doet an nam.

VALTH. Sp. H., naar het HS. f°. 8, t.

Zie nog Rymb. vs. 28062.

2) *Zich vervoegen tot*, *zich wenden tot.*

Aerme q u a m e n hems eens a n e
Omme aelmoesnen tontfane.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. II, 327, a, vs. 71.

3) *Ontmoeten.*

Alse Facee daer na
Keerde te Samaria
Ende met hem vele ghevane,
Q u a m hem een prophete a n e.

Rymb. vs. 14090.

4) *Vijandelijk aanvallen*, *aangrijpen.*

Die Romeine, alst wel sceen,
Q u a m e n hem so swaerlike a n e,
Dat sise alle jageden dane.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. II, 272, a, vs. 31.

5) *Aantasten*, van geneesmiddelen gesproken.

Scaemte die heet (heeft) meneghen ridder — — —
Dranc doen drincken soer ende bitter,
Die hem herdelike a n e q u a m

SERRURE, Vad. Mus. I, 338, vs. 12.

6) *In aanraking komen met.*

Nu was tien tiden een hermite
Heilech sere, seghet die vite,
In eene wostine verre dane.
Gheen mensche en q u a m hem a n e.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. I, 369, vs. 62.

7) *Toekomen*, zooveel als *toebehooren*, van een oord of land gesproken, om iets in te verrichten.

Tote dien dat elc apostel nam
Sijn lant, dattem a n e q u a m
In te predekene.

Ibid. bl. 322, a, vs. 22.

8) *Erven*, *door erfrecht in bezit krijgen.*

Hollant ontfinc den vijften Grave,
Die Dideric hiet, ende lant ende have
Vanden vader a n e q u a m.

MELIS STOKE, B. I, vs. 1037.

Aneconnen, anecunnen. *Zich op iets verstaan, de behandeling van iets weten.*

Graven diere ane connen.
Limborch B. II, vs. 1928.

Dat is, die zich op het belegeringswerk goed verstonden.

Here ic sal u uttrekken den scacht,
Want ic can ane wonden wale.
Lanc. B. III, vs. 25154.

Zie verder op ANCONNEN.

Aneleggheen. 1) *Opleggen, bezwaren, doen verduren.*

Dit gebot leidi hem ane.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. II, bl. 214, b, vs. 46.

Bisscoppen, die hem alle dagen
Aneleiden vele swaerre plagen.
Ibid. bl. 253, a, vs. 62.

2) *Vestigen, hechten.*

Omme die scone keyserinne
Daer hie ane leide sine minne.
Nam dat rike ane met ghewelt.
Ibid. bl. 306, a, vs. 18.

3) *Voorstellen iets aan iemand, met aanbieding of verzoek.*

Ende leidden hem dat ane,
Dat sine wouden voort ane
Aenbeden als enen God.
Lsp. B. II, C. 15, vs. 61.

Zie nog Limborch, B. I, vs. 1234.

4) *Iemand iets met ernst en volharding verzoeken.*

Teerst hevet hem die paues ontseit;
Maer so vaste hi hem aneleit,
Dat hi ontfinc sine bede.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. II, bl. 415, a.

5) *In eigendom overdragen, toeëigenen.*

Dat Foreest, dat het sijn si, — — —
Ende hijt besitte van nu voert
Met al datter toe behoert,
Hi selve ende sijn erfnamen,
Of wien dat sijt oec altesamen
Vercopen willen of ane legghen.
MELIS STOKE, D. I, bl. 49.

6) *Toekennen, toeschrijven.*

Ene dinc es an meneghen wisen,
Datmen sere mach mesprisen,
Dattem elc in hem selven genoeget,
Ende het menegen dinct dat wel voeget,
Dat men hem prijs a n e l e g h e t.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. I, bl. 444, b. vs. 5.

7) *Aantijgen*, *betichten*, *beschuldigen*.

Daer swoer soe (zij) sere ende seide,
Dat men hare onrecht a n e l e i d e.

Ibid. D. III, 188, a, vs. 42

Aneliggen. 1) *Aangrenzen*, *aanpalen*.

Agrippa, des keysers bailliu,
Vacht tien tiden, dat seggic u,
Up lieden, hieten Bestorane,
Ende l e g e t Grieken oec a n e.

Ibid. D. I, 262, b, vs. 58.

2) *Op iets met ernstig verzoek aandringen.*

So l a e g e n hem so vaste a n e
Dat hi beeten moeste ende eeten.

Lanc. B. II, vs. 11780.

Hi l a c h haer sere a n e met beden.

Ibid. B. III, vs. 14948.

Doe naecte Davids sterf dach.
Echt hi Salomone a n e l a c h
Ende gheboot hem te eerne Gode.

Rymb. vs. 11008.

3) *Nabij zijn*, *aankomen*, *met spoed naderen*, *overvallen*.

Alse Walewein dat gesach,
Dat hem die nacht dus a n e l a c h
Sinen waerd hi doe aneran.

Lanc. B. III, vs. 19281.

4) *Aan gelegen zijn, in bestaan.*

Ic clagede hem sere over Dangiere,
Die mi jagede uten rosiere
Ende van mi vlien dede Sueten Ontfane,
Daer algader mijn troest l e i d e a n e.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 3206.

5) *Kwellen*, *vervolgen*, *teisteren*.

Anthyocus Ephifane
Die den Jueden swaer l a c h a n e.

MAERL. Sp. H. 8°. ed. D. I, Korte inhoud, bl. 17.

6) *Bevangen, vervullen.*

Ende als Josephus dat sach,
Grote vreese hem ane lach.
Rymb. vs. 28962.

7) *Aan iets of iemand eigen, vereenigd, of verbonden zijn.*

Ende horde seggen dat een lant, — — —
Indie zee verre laghe dane,
Ende hem die soetheit laghe ane
Vanden erdschen paradise.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. D. II, 420, b, vs. 38.

Dese vrouwe verstoet alle die treken
Die lagen ane dat vriendelic spreken.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 2710.

8) *Deren, kwellen, bedroeven.*

Alse die here bedroevet sach,
Vragedi wat hem anelach.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. D. III, 27, b, vs. 8.

Anelopen (Enen). 1) *Op iemand losgaan, op iemand aanrennen.*

Mettien hi toe loepen siet (lees: liet)
Dors, ende liep Echites ane.
Limborch, B. IV, vs. 1457.

2) *Er tegen aanloopen, zich aan straf onderwerpen.*

Dat wi ons gewillike keren
An die ghesele Gods ons Heren,
Ende wi daer ane lopen
In berouwnessen ende in hopen.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. D. II, 209, b.

Wellicht zal iemand denken, dat ane niet bij *lopen* maar bij *daer* behoort, en dat er dus in die beteekenis van geen *anelopen* sprake kan zijn, doch het bestaan van *anelopen* in deze opvatting wordt bevestigd, door den lateren vorm *anloopen.* Zie dit woord.

3) *Te gemoet loopen.*

Drie ingle warent in mans ghedane.
Abraham die liep hem ane.
Rymb. vs. 1778.

Weet oec, ghesellc, die huwelijc maken,
Dat si aneverden zorghelike zaken,
En si bi groter avonturen,
In weet bi wat zotter uren
Ofte verwoetheden, ane lopen.
KAUSLER, Die Rose, vs. 8117.

Anemercken. *Aanzien*, *opmerken*, *opletten*, *op iets opmerkzaam zijn.*

So coemt de gone
Voer hem met bleeker ghedane,
Ende seide: „Nu merc mi ane.
Kendstu mi?

MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. III, bl. 351, b. vs. 20.

Anen. *Overgrootvaders.* In het derde lid opgaende maegschaps zijn vier over-groote-vaders, andersints Anen. HUGO DE GROOT, Inl. tot de Holl. Rechtsgel. 1631, bl. 70.

Anenemen. 1) *In bezit nemen*, *tot zich nemen*, *zich toeëigenen.*

So dat vreemde liede quamen,
Die de stat ane namen,
Ende bleven sitten daer binnen.

Lsp. B. I, C. 34, vs. 54.

Zie nog MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. II, 306, vs. 19.

2) *Ontvangen*, *welkom heeten.*

Daer stont die paues Adriaen
Ter kerken dore, daer hi (Karel de Groote) quam,
Diene lievelike anenam.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. III, bl. 151, a, vs. 20.

3) *Aanvangen*, *ondernemen*, *op touw zetten*, *overleggen*, *beramen.*

Die vrouwen sijn listich van vonde
Wanneer zij willen gaen ten gronde,
Ende sijt mit naersten nemen ane.

Mloep. B. II, vs. 3639.

Doe Keye dit hadde gesien,
Doe wonderde hem sere van dien,
Ende seide dat al wel quam
Wat dat Lancelot ane nam
Te doene.

Lanc. B. II, vs. 270.

4) *Aanvaarden*, *een beheer of bestuur beginnen uit te oefenen.*

Wilhaet die moeste anenemen
Dat erdsch bisscopdoem van Bremen.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. III, bl. 162, b, vs. 15.

Dat keyserike si anenamen,
Alsemen screef ons Heren jaer
VII[c] ende LXXXII daer.

Ibid. bl. 154, a, vs. 66.

5) *Zich aantrekken*, *opnemen.*

Want u andre saken quellen,
Die gi te swaer hebt a n e g e n o m e n.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 5555.

Anenemen (Berou). *Zich berouwen, berouw hebben.*

Die zeder tote hem selven quam,
Ende sulc b e r o u a n e n a m,
Dat hem Maria scone
Versoende aen haren zone.

Lsp. B. II, C. 48, vs. 612.

Anenemen (Hem des). 1) *Zich vermeten, onderstaan.*

Dat al dese groote heeren quamen,
Ende hen d e s a n e n a m e n,
Dat sine met overmoede
Wouden verdriven vanden goede.

VAN HEELU, B. I, vs. 1682.

2) *Zich iets aantrekken.*

Sulke n a m e n t hem so a n e
Dat si hem betren niet en wouden.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. III, 268, a, vs. 16.

Anerechten. *Oprichten.*

Dies r e c h t e n wi .j. tekin a n e,
Te litekine dat wi alle ghader
Quamen van Jacoppe, onsen vader.

Rymb. vs. 7028.

Anereisen, aneresen. *Aanvallen, aanranden, aantasten, bestoken.*

Hi voer voert al omtrent
Ende a n e r e i s d e de Vriesen.

MELIS STOKE, B. IV, vs. 249.

Als doe hi mi wilde a n e r e s e n
Up dat bedde an minen danc.

Walewein, vs. 5546.

Aneriden (Enen). 1) *Iemand te gemoet rijden, op iemand aanrijden.*

Als si hem quamen dus te ghemoet,
Hevet hise alre eerst ghegroet,
Herman van Woerden r e e t hem a n e.

MELIS STOKE, B. IV, vs. 1469.

Zie nog Lanc. B. III, vs. 24172; MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. II, 218, a, vs. 12.

2) *Kwellen, vervolgen.*

Ooc so r e d e n si h e m a n e
Dien van Judas ende van Benjamin

Ende ooc mede dien van Effraym.

Rymb. vs. 7814.

3) *Voortrijden naar een bedoeld punt.*

Echt so reet Tyberius ane
Uptie moylike Germane.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. I, 262, b, vs. 29.

4) *Voortrijdende, op iemand aanvallen.*

Doe reet hi den genen ane
Ende begonde vresselike te slane.

Lanc. B. III, vs. 24172.

Met sinen here reet hi hem ane
Ende vacht eenen wijch dor noot.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. II, 218, vs. 12.

Anerinnen. *Vriendschappelijk bij iemand aankomen, aanloopen, bezoek brengen.*

Moenken heimelike met nonnen,
Clerken diere gerne ane ronnen.
Hevet hi so wel gedesputeert,
Datter hem niemene af verweert.

Ibid. bl. 241, vs. 66.

Anerinnen (Enen). *Met vijandelijke bedoeling op iemand aanrennen.*

Alse Walewein dat gesach,
Dat hem die nacht dus anelach,
Sinen waerd hi doe aneran,
Ende sloech den vresseliken man
Op sijn hoeft metten swaerde.

Lanc. B. III, vs. 19282.

Anerinnen ene stede. *Eene stad vijandelijk aanvallen.*

Want doen si vernamen openbaren,
Dat hi tKeyserswarde had gewonnen,
Entie ander stede oec aneronnen
Maectense mede vrienscap saen.

VELTH. Sp. H. f°. 5.

In de uitgave van LE LONG staat »*an hem ronnen*", mijne verbetering is naar het HS.

Anernen. Dit werkw. samengesteld uit *an* en *ernen*, *arnen*, dat is eigenlijk: oogsten, winnen, verdienen, komt ook bij MAERLANT voor in de beteekenis van *doen verdienen* en dus van *vergelden*.

Want di dese werelt sal ernen an
Dattu souds slaen enen ouden man.

Alex. B. V, vs. 386.

Soe gheven si mi int therte (lees: herte) ene wonde.
SERRURE, Vaderl. Mus. D. I, 387, vs. 21.

Zie nog VERWIJS, Die Rose, vs. 729, vs. 5939.

2) *Behartigen.*

Scaemte, wijsheit ende trouwe,
Dese drie poenten sal elc ane sien,
Weder hi man si ochte vrouwe,
Want daer vele dochden ane ghescien.
Ibid. vs. 2.

Here, wildi doghet ende ere ane sien,
Soe sal u al u scat ontvlien.
Ibid. bl. 321, vs. 39.

3) *Bijwonen, er ooggetuige van zijn.*

Nu hoort welc die feeste was,
Also alsict bescreven las,
Van Josephuse diet ane sach.
Rymb. vs. 34387.

Anesinden. Het zelfde als **anesenden.**

1) *Bekend maken.*

Tsmarghins vraegde hi den kinde
Wat wondre hem God ane sinde.
Ibid. vs. 8514.

2) *Toezenden.*

Gods hant quam up hare mettien
Die hare een evel anesinde.
MAERL. Sp. H. 4°. D. III, 339, a, vs. 51.

Zie nog Ibid. bl. 257, b, vs. 10.

Anesingen. *Eenen zang aanheffen, beginnen te zingen.*

Nu sinct hi ane dat ierste wort,
Datter heileghe missen hort,
Dat heet „*introitus*".
Bed. v. d. Missen, vs. 251.

Anesitten. *Met zijn grondgebied aangrenzen, aan- of nabij gelegen zijn, in de nabuurschap wonen.*

Die Samaritane
Die den Joeden sitten ane.
Rymb. vs. 27294.

Vergelijk hier mede MELIS STOKE, B. II, vs. 1133.

Aneslaen. 1) *Aanvangen, beginnen, vooral met iets te zeggen, te lezen, te zingen of mede te deelen.*

Eermen die messe a n c s l a e t.
Lsp. B. II, C. 52, vs. 1.

Alse die priester dan a n e sal s l a e n
Die messe, gaet hi neder staen
Oetmoedelike vordien outaer.
Ibid. vs. 9.

Hier latic van Echites staen,
Ende wille u vort a n e s l a e n
Hoe Brodas, enz.
Limborch, B. IV, vs. 1856.

Zie nog Reinaert door D^r. JONCKBL. vs. 442.

2) *Hechten, binden.*

Die Gode dienden altoes met sinne,
Ende werelike cledre droegen,
Daer si hare herte niet a n e s l o e g e n.
D^r. VERWIJS, Die Rose, vs. 10418.

Aneslechten. *Iets aangeboren zijn, waardoor het kenmerk van geslacht of geboorte zichtbaar is.*

Die coninc seide: „Sekerlike,
En a n e s l e c h t hem niet qualike
Es hi goet ridder, sijt seker das;
Want sijn vader een vanden besten was
Vander werelt.
Lanc. B. II, vs. 26171.

Anesoeken. 1) *Aanzoek doen.*

Hoe erre heu dese portiere gelaten,
Om a n e s o e k e n si niemene haeten,
Maer sijns blide ende wel gemeet.
D^r. VERWIJS, Die Rose, vs. 7068.

Si lijt wale, alse ict vernam,
Dat hi gistren margen quam
Tote hare, ende s o c h t e hare a n e
Orlof al dien pat te gane,
Diemen heet Te Vele Gegeven.
Ibid. vs. 10047.

2) *Trachten te doen, beproeven, ondernemen.*

Menich man hevet becocht,
Die davonture hebben a n e s o c h t,
Dien hebbic alle tlijf genomen.
Ferguut, naar het HS. vs. 2844.

Anespreken. 1) *Het woord tot iemand richten met een gebod.*

Doe Ysaac hadde .xxv. jaer,
Onse Here Abrahamme a n e s p r a c.
Rymb. vs. 1981.

2) *Het woord tot iemand richten om zijne dankbaarheid te betuigen.*

Die ingel — — — brochte den heileghen man
Te siere provenden twee broot,
Des hi Gode ghenaden groot
In siere bedinghen s p r a c a n e.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. D. I, 369, b, vs. 81.

3) *Aanklagen, in rechten betrekken.* Dien men a n e s p r a k e van misdade, daer die waerheit niet af geproeft en ware, die sal men ontsculdegen. Belg. Mus. D. VI, bl. 301. Ende gelaven in guden trouwen, mit onser zekerheit, dat nummer an oen te wreken, noch oen, daer om, a n e te s p r e k e n — — — of laten a n e s p r e k e n. NIJH. Ged. II, 281.

4) *Aanspraak maken op iets, eischen.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Anespringen. *Bespringen, dekken.* Hier is sprake van een hengst en van merriën.

Jegen hem allen loopt hi ghemeene,
Niet onderlinghe ieghen eene;
Maer loept te blessen ende te blaerde,
Hi salse willen anevaerden
Ende a n e s p r i n g h e n ende assaelgieren.
KAUSLER, Die Rose, vs. 12681.

Anestaen. 1) *Op handen of aanstaande zijn.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.
2) *Boven het hoofd hangen, naken.* Ibid.
3) *Opzicht of toezicht over iemand houden.* Ibid.

Anesteken. *Aantrekken.*

Si s t a c a n e haer hemde sidijn,
Ende .i. pelse hermerijn.
Ferguut, vs. 1437.

Anestormen. *Stormenderhand aanvallen.*

Dat casteel — — —
Dat wert al van bloten knechten — — —
A n e g e s t o r m t ende bestaen.
VAN HEELU, B. II, vs. 6173.

Anestoten. *Aanvallen, beleedigen, schaden.*

Der nyderen a n e s t o t e n.
Mloep. B. I, vs. 1812.

Anestreoken. *Toekomen, toebehooren.* Die helft van dien Erve, dat

si ghemeinlike te samen ghewonnen hadden, die den levenden anestrect. Tweede Proeve, bl. 66, waar verkeerdelijk anestrecht staat.

Anestriden. 1) *Bestrijden*, *beoorlogen*, *aanvallen.*

In corten tiden
Sal Alexander hem anestriden.
MAERL. Sp. H. 4°, ed. I, 143, b, vs. 30.

Men zie nog VAN HEELU, B. I, vs. 3158; VELTH, Sp. H. f°. 54, v. q.

2) *Met woorden iemand aanvallen, en dus beleedigen*, *uitschelden.*

Alse hem die ioden te sere
Anestreden ende verweten,
Dat hi sot waer oft beseten.
Dietsche Doctrinale, B. II, vs. 617, var.

3) *Met beden bestormen.*

Al eist so, dat ic Gode weet
Vander maget Marien geboren,
Die ic geloochent hebbe te voren,
Nochtanne salic te hare tiden
Ende hare met beden anestriden
Dat soe mi in staden sta.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 393, b, vs. 20.

Anestriken. *Op iemand afkomen*, *recht op hem afgaan.*

Hem quam die grave Diederic ane
Van Trieren entie sine gestreken.
Ibid. III, 329, a, vs. 6.

Anetalen. 1) *Aan-*, *toespreken*, *het woord voeren tot iemand.*

Danne suldi peinsen, hu ende hoe
Ghi commen moghet in der straten,
Daer ghi die scone in hebt ghelaten
Die ghi niet dorst talen ane.
KAUSLER, Die Rose, vs. 2339.

2) *In rechten aanspreken.* Ende gelaven in guden trouwen, mit onser zekerheit, dat nummer an oen te wreken, noch oen, daer om, ane te spreken noch te anetalen. NIJH. Ged. II, 281.

Anetien. 1) *Aantijgen*, *ten laste leggen*, *beschuldigen.* War omme tyddi mi ane dat ic blasphemie spreke. Lev. van Jez. bl. 170.

Dore die quaetheit entie ontrouwe
Die hi anetiit der conincghinne.
Limborch, B. III, vs. 857.

Want Alein segt node quaet,
Ende soude yement node ane tien

Dies hi niet en hadde gesien.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 54.

In (ic en) peinsde noit, also helpe mi God,
Dat mi mijn vrouwe t y e t a n e.
Walewein, vs. 5583.

Zie nog VERWIJS, Die Rose, vs. 7989 en 11382; en Biblioth. II, 41, vs. 1007.

2) *Aantrekken.*

Van haesten en wapende hi hem niet,
Hemde ende broec hi a n e t i e t.
Fergnut, naar het HS. vs. 2264.

3) *Toeschrijven*, *toekennen*, in goede beteekenis.

Eenre vrouwen wert doch a n e g h e t e g h e n
Dat si Gods toren, met oetmoet,
Met hare dueghet sachten doet.
SERRURE, Vaderl. Mus. I, 318.

4) *Iets van iemand beweren*, *zeggen* of *vermelden*.

Dat si hem willen t y e n a n e,
Dat die ridder metten zwane
Siere moeder vader was.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III, 359, b. vs. 7.

Anetrecken. 1) *Iemand toevallen*, *zich aan zijne zijde scharen*, *zijne zijde kiezen*.

Die Hollanders t r o c k e n den Coninc a n e.
VELTH. Sp. H. fo. 50.

Tfolc, dat woende over die Jordane,
Dat t r a c meest Davite a n e
Ende dadem ere.
Rymb. vs. 10502.

2) *Op iemand aanrukken om hem te bestrijden.*

Hier naer saen so t r a k e n hem a n e
Met groter macht die Aquitane.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. D. I, 240, a, vs. 9.

3) *Aangaan*, *betreffen*.

Dat laten wij staen, ende voirt van desen
Dat onser materien a n e t r e c k e t.
Mloep. B. I, vs. 2707.

4) *Tot zich nemen*, *naar zich toe trekken*.

Ochte daer iemen comen soude,
Die de hande so verre stake

Dat hi die rosen anetrake.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 2892.

Doe troc ane
Die gewelt een, hiet Maximus.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. D. II, 219, a, vs. 58.

Anetrecken (**Hem**) = *Partij nemen voor.*

Al tfolc dat ontslopen was
Quam mede onder Godolyas;
Ooc quamer mede also wel
Van den .x. gheslachte van Israël,
Die haten die Samaritane,
Ende traken hem ooc mede daer ane.

Rymb. vs. 16110.

Anetrecken (**Hem enen**). *Iemand aan zich verbinden.*

Die Lottrikers trac hi hem ane,
Om Grave Robbrechte te bestane.

MAERL. Sp. H. D. III, 256, a, vs. 29.

Anetrecken (**Hem iets**). 1) *Zich van iets meester maken, zich toeëigenen.*

Alden roof traken si hem ane.

Ibid. bl. 256, b. vs. 82.

2) *Tot het zijne aannemen.* Hier: geloof, belijdenis.

Doe nam hi (Saulus) lettren in Damasch
Te Vaerne, ende oec te vane
Die kerstine wort hem traken ane.

Ibid. D. I, 321, a. vs. 40.

Anevaen. 1) *Aanvangen, beginnen, ondernemen.*

Sine zoude gheen quaat anevaen.

Lsp. B. III, C. 27, vs. 30.

Nu latewi die tale staen
Van Lancelote, ende anevaen
Van Bohorde te houdene tale.

Lanc. B. IV, vs. 3534.

Zie nog Rymb. vs. 28726; Mloep. B. II, vs. 766; Bed. van der Missen vs. 153; Limborch, B. VI, vs. 9; Alex. V, vs. 517.

2) *Aanvatten, aangrijpen, figuurlijk.*

Hi sal sinen meester eeren,
Ende oec sijn onderdaen,
Ende met hem gherne gaen,
Ende wat hi seit wel verstaet,

Ende met ghenoechten a n e v a e t.

Dr. VERWIJS, Bloeml. D. II, 204, vs. 36.

3) *Aanvatten*, *aangrijpen*, *aanraken*, *aantasten met de hand.*

Mettien hi dat vel a n e v i n c,
Dattem up die scoudere hinc.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. D. II, 192, a, vs. 27.

Zie nog Dboec van den Houte, vs. 336, variant.

4) *In bezit nemen*, *aanvaarden*, *de hand aan iets slaan.*

Si wilden hem in staden staen,
Op dat hi tlant wilde a n e v a e n.

MELIS STOKE, B. III, vs. 20.

Zie nog Rymb. vs. 20425, Lanc. B. IV, vs. 12356; Leven van St. Amand, I, vs. 304.

5) *Aannemen*, hetzij eene voorwaarde aan eene belofte verbonden, hetzij een staat of toestand.

Hi scaemde hem als hi dit hoort,
Datter niemen was soghedaen,
Die dat belof durste a n e v a e n.

Walewein, vs. 110 en 1281.

Al sijn si selsiene,
Die den aertscen goede ontgaen,
Ende aermoede a n e v a e n
Bi heleghen engiene.

Dr. VERWIJS, Wapen Martijn, I, vs. 798.

6) *Op zich nemen*, *zich met iets belasten.*

Jetro seide: „Du ne souts niet allene
Dese grote pine dus a n e v a e n.

Rymb. vs. 4469.

7) *In den mond nemen*, *uitspreken.*

Dijns Gods name ende dijns Heren
Ne saltu niet te spotte keren,
Noch a n e v a e n idelike.

Ibid. vs. 4585.

8) *Ondergaan.*

Te hant geboot hi, dat men rovede
Den bisscop van sinen hovede.
Vele kerstinen, sonder waen,
Moesten dat selve a n e v a e n.

MAERL. Sp. H. D. II, 218, a, vs. 68.

9) *In beslag nemen*, *van rechtswege aantasten.*

Ende goet ende rente, di hi vant
Bi sinen lande al omme staen,
Heeft hi al a n e g h e v a e n.

Brab. Yeest. B. IV, vs. 176.

Anevaen (Enen). *Iemand in vriendschap of gunst aannemen.*

Nu hadde enen neve, enen geselle,
Robbrecht Rolle, entie hiet Gelle,
Die daer doopsel mede ontfinc.
Karel die simpel desen a n e v i n c
Ende gaf hem Bloys.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. D. III, 246, b. vs. 4.

Anevaerden. 1) *Eene richting of tocht naar een bepaald oord aanvangen, ondernemen.*

Si daden hem alle up die vaert:
Ermeline ende here Reinaert,
Ende hare jonghe welpkine,
Dese a n e v a e r d e n die woestine.

Dr. JONCKBL. Rein. vs. 3314.

2) *Aanvallen, aantasten, te lijf gaan,* zoowel van dieren (zie: ANESPRINGEN) als van menschen gezegd.

Ende doen dat dier ward sijns geware,
Quamt gevlogen in dier gebare
Oft die duvel hadde gewesen,
Ende a n e v e r d e Lancelote binnen desen.

Lanc. B. II, vs. 46554.

Zie nog Limborch B. III, vs. 383 en 671; VELTH. fo. 396, reg. 4, v. b.

3) *Beginnen, ondernemen, aanvangen.*

Weet oec, gheselle, die huwelijc maken,
Dat si a n e v e r d e n zorghelike zaken.

KAUSLER, Die Rose, vs. 8114.

Zie nog Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 3279 en 7721.

4) *In beslag nemen, zich toeëigenen.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb. kol. 108.

Anevallen. *Bijvallen, te hulp komen.*

So datter hem a n e v e l
Omtrent C ende meer.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. III, 199, b, vs. 88.

Anevangen. *In bezit nemen.*

Si namen die van Winceestre thant
Met hen ende a n e v i n g e n dlant.

Lanc. B. IV, vs. 12356.

Anevanc. *Begin.*

Dats een haestich a n e v a n c
Ter minnen.
Mloep. B. I, vs. 727.

Zie nog Mloep. B. I, vs. 1077.

Anevanc doen aen. 1) *In bezit nemen, zich zonder recht toeëigenen.* Die a n e v a n c doet aen een peert, aen eene koe ofte diergelijcke, die verboert twee schellingen. Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

2) *Het aanhouden of gevangen nemen.* Wert saeke dat die richter ofte die schepenen solden doen een a n e v a n c k, — — — soe dat sie yemande woendeden, enz. Ibid.

Anevaren. 1) *Naar een bepaald doel voort- of aanrijden.*

Want die van binnen v o e r e n a n e,
Ende Ferguut leidde den trane.
Ferg. vs. 5868.

2) *Als bondgenoot zich bij iemand aansluiten.*

Dese v o e r e n den anderen a n e.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III, 378, b, vs. 32.

3) *Aanvallen.*

Als hi quam bet vort gegaen,
Camen hem te gemoete zaen
Sarrasine, in der gebaren
Als wulve onder de scape waren
Diese fellike a n e v a e r d e n.
St. Franc. vs. 5129.

Anevaten. 1) *Aanvatten, opvatten.*

Nu wil ic dese materie laten,
Ende weer die texte a n e v a t e n.
Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.'

2) *Beginnen te doen.*

Alse die priester die misse reet,
Tierst dat hi dan a n e v e e t
Dats, dat hi sine hande dweet.
Bediedenisse van der Missen, vs. 154.

Anevechten. *Bestrijden, met de wapens aanvallen.*

Die Gallen sijn die niet en sparen,
Sine v e c h t e n a n e nacht ende dach.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I, 241, b, vs. 31.

Aneverden. Zie ANEVAERDEN.

Anevesten (Iet). *Zich iets toeëigenen.*

Die meesters name a n e hevet g h e v e s t
Betaemt leeren.
MAERL. Sp. H. 4º. ed. II, 12, b, vs. 60.

Anevolgen. *Volgen, achternakomen.*

Gedeon leet die Jordane,
Ende v o l g d e met .ccc. a n e.
Rymb. vs. 7620.

Anevolgen (Enen). 1) *Iemand volgen, achternagaan.*

Ayoth die quam onder die sine,
Ende blies met ere bosine.
Die van Israel v o l g d e n h e m a n e.
Ibid. vs. 7275.

Onse Here die ghinc dane,
Ende Pieter v o l g h e d e m a n e.
Ibid. vs. 27080.

2) *Vervolgen.*

Nochtan daden hem tien tiden
Swaerre torment die Arriane,
Die h e m met vlite v o l g e d e n a n e,
Dan die coninc selve dede.
MAERL. Sp. H. 4º. ed. II, 321, a, vs. 62.

Anewassen. *Aangroeien, vermeerderen, in getal of omvang toenemen.*

Ic sal dijn volc doen w a s s e n a n e.
Rymb. vs. 3215.

Anewinden (Hem). *Zich met iets inlaten, er zich mede bemoeien.*

Maer van soenen, noch van vrede,
En woude hi h e m niet (niets) a n e w i n d e n.
VAN HEELU, vs. 2657.

Anewinnen. *Wijs maken, opdringen.*

Alsoe en lasic niet van minnen,
Alse gi mi nu a n e wilt w i n n e n.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 5584.

Ang, angh. Subst. 1) *Angst.*

De Romp die wiertme clam en nevelde van a n g h.
Swols Margrietje, 1639, bl. 2.

2) *Angel.*

Myn fenijnighe a n g h e n zoud'ick zoo dapper uytschieten.
Spelen van Sinne, bl. 10.

Ang. Adj. 1) *Eng.*

2) *Bang, beangst, bevreesd.*

De trou is a n g voor laster.

VONDEL, door V. L. VI, 547.

Ick ben alsoo a n g van een Juffer als een Juffer van een Boer.

S. COSTER, Tijsken van der Schilden, 1618, bl. 36.

Wat is hier te doen? hoe dus a n g?

M. FOKKENS, Kl. v. Dronkken Hansje, 1657, bl. 13.

Zie ook U. W. en verder op ANGHE.

Angaen. 1) *Beginnen te zijn*, *aanvangen*, *aan den gang gaan.*

Der Coninghe boec g a e t hier a n.

Rymb. vs. 8429.

Savons alse die nacht g i n c a n.

Lanc. B. IV, vs. 694.

Zie nog MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. III, 58, a, vs. 49; Rymb. vs. 20579; Clerk. u. l. L. bl. 139; VELTH. f°. 18; Nat. Bl. vs. 51.

2) *Voortgaan*, *toenemen.*

Soemen quade wijf meer slaet,
Soe haer quade wille meer a n g a e t.

Lsp. B. III, c. 9, vs. 82.

Had ic bij mate nu ghemint,
Soe mocht ic nu mit goeder maten
Des valschen Parijs minne laten!
Maer neen, ic g h i n c so haestelic a n.

Mloep. B. I, vs. 2085.

3) *Aanspreken*, *aan boord komen*, *aanvallen.*

Als Amand dit heeft verstaen,
Es hi met vraghene a n g h e g a e n
Den coopman.

Lev. v. St. Amand. D. I, vs. 3878.

Ende g h i n c him a n mit sulken woerden,
Als tot dier saken behoerden.

Mloep. B. I, vs. 1487.

Zie verder Lsp. B. II, C. 30, vs. 10; VELTH. Sp. H. f°. 380, m.

4) *Behooren tot.*

Dbegin, daer salecheit a n g a e t,
Dats dat een kenne sine mesdaet.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 157, b, vs. 45.

5) *Verwant zijn aan*, *in maagschap bestaan.*

Si waren op hare gram ende erre
Die haer van maechscape g i n g e n a n.

SERRURE, Vaderl. Mus. I, 59, vs. 40.

6) *Toekomen*, *ten deel vallen*, *rechtmatig* of *door erfenis overgaan.*

Tkeyserike, dat di
Van rechten oire es a n g e g a e n.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. D. III, 243, b, vs. 89.

Enen Tuerc, hiet Douman,
Dien tlant van Beruch g i n c a n.
Ibid. bl. 380, a, vs. 16.

7) *Aanvallen*, *bestoken*, *kwellen*, *teisteren.*

Dat soe sijn heten maecte onmaer,
G i n c men haer a n met pinen swaer,
Als met spaden yserinen
Dede men haer dat lijf verdwinen,
Dat men din adren mochte sien.
Belg. Mus. D. I, 281, vs. 136.

Twe mantelen goet ende diere
Ende deedse den heren om hem slaen,
Dat hem gheen coude sonde a n g a e n.
Walewein, vs. 2524.

Zie nog Lanc. B. III, vs. 25796; VAERNEWIJCK, Hist. v. Belgis 1574, f°. 57, c; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 2723.

8) *Aandoen*, *treffen*, hetzij ten goede of ten kwade.

Doe begonstic mi versagen
Want die honger g i n c mi a n.
Lanc. II, vs. 45299.

9) *Overvallen*, *spoediger komen dan men verwacht had.*

Ende die nacht g i n c hem a n doe.
Ibid. III, vs. 15988.

10) *Beginnen*, *ondernemen een tocht*, *eene reis.*

Ende Heliodorus a n g i n c te hant den wech.
Bijb. van 1477, Machab. II, c. 3, vs. 8.

Waer om a n g i n c ic desen wech bi dinen rade.
Passion. Som. St. 1489, f°. CVI, c.

Zie nog BLOMM. Troj. Oorl. vs. 2559.

11) *Ondergaan*, *lijden.*

Die bisscop offerdem ghereet,
Dat hi gherne die doot a n g i n g e.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 212, b, vs. 57.

12) *Aanvatten.*

'T is een heet hang-ijser om a n te g a e n.
VAN SANTEN, Lichte Wigger, 1617, bl. 28.

Zie nog BREDERO, Moortje, vs. 2381.

13) *Vleiend bejegenen, met zoete woorden aan boord komen.*

Neemt hi oec een scone wijf,
So blijft hi oec altoes keytijf;
Want hare menich joncman
G e e t in allen siden a n.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 8124.

14) *Behooren, verplicht zijn.*

Datten pape te done g i n c a n.

Dr. VERWIJS, Bloeml. I, 99, vs. 897.

15) *Raken, aangaan.*

Si eren den tempel, daer hi staet,
Dies hem nochtan niet a n ne g a e t.

Rymb. vs. 32084.

Dese prologhe hebbic gheseit
Om dat so elcken mensche a n g h e y t.

Lev. v. St. Amand, I, vs. 2783.

Angaen (Met slagen.) *Afranselen.*

So g a e n si hem met slagen a n.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 13182.

Angang, anganc. *Begin.* Voir a n g a n c k des vreden. NIJH. Ged. IV, 392.

Angang (Ten) comen. *Onverwachts op het mat komen, juist als er iets zal plaats hebben.*

Torec quam ten a n g a n g e daer.

Lanc. B. III, vs. 26639.

Ange, anghe. Subst. 1) *Prikkel, aandrang, ijverige krachtsinspanning, manhaftigheid.*

Daer hi die Brabantre sochte
Toende hi, ende oec sijn here,
Dat hi (bi?) hem bleef te ghewere
Soe groote coenheit ende a n g e.

VAN HEELU, vs. 6409.

Ende oec her Daneel van Wanghe
Toende vromicheit ende a n g e
Alsoe groet, te dien ghevechte,
Dat mens gedincken sal te rechte.

Ibid. vs. 8502.

Adj. 2) *Beangst, benauwd, bevreesd, bang.*

Trouwen, doe wort den Graue a n g h e,
Ende dorste sonder wint niet varen.

MELIS STOKE, B. IX, vs. 34.

Dat sagic wale, hem was a n g e,
Dat si merden alsoe lange.

VAN HEELU, vs. 6269.

Indien men in dit voorbeeld *ange* als subst. wil aanzien, dan kan deze regel beteekenen: *Hem bekroop de angst*, of *de angst beving hem.*

3) *Geaardheid*, *natuur*, *neiging*, *wezen*, *manier*, *wijze*, *zede*, *gewoonte*, *luim.* Teuthonista.

Minne is tam, bi wilen wilt,
By wilen is si guet te vanghen,
Als zij crijcht hoir guede a n g h e n.

Mloep. B. II, vs. 2388, var.

Anghel. 1) *Engel.*

2) *De baard der korenaren.* KIL.

3) *Har of duim*, *waaraan eene deur hangt.* Ibid.

Anghelande. *Naburige of aangrenzende landen*, *naburen.* Hy gaf oock an der a n g h e l a n d e die conste van wijn te winnen. VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis, f°. 14, b.

Anghelen. 1) *Prikken*, *steken*, *met een angel kwetsen.* KIL.

Ghy a n g h e l t my ter doodt.

VONDEL, door V. L. I, 613, vs. 6.

2) *Visschen met den angel*, *hengelen.* KIL.

Angelklim. *Klimop.*

Het a n g e l-k l i m hoort Baccho toe.

D. JONKTIJS, Roselijns Oochjes. XIII.

Angelot. *Engelsch gouden muntstuk*, eene waarde hebbende van tien Eng. Schellingen. Wdb. op HOOFT.

Angen, **anghen.** 1) Intr. *Beangst*, *bekommerd*, *benauwd zijn*, *vreezen.* Die de grondt van sijn professie niet en kan, die a n g t en hanght altijdt, en derf noch kan niet besluyten, wat in een saecke best ghedaen of ghezeydt is. ROEMER VISSCHER, Zinne-poppen, zonder jaartal, bl. 131.

Mij a e n g e t rju for 't raebjen fenne lie.

GIJSBERT JAPICX. I, 3.

Dat is: Ik vrees zeer voor den achterklap van de lieden.

2) Trans. *Beangsten*, *benauwen*, *bekommeren*, *benauwd maken.*

Voor dat hy den gepranghden pranghde,
Den kleynen en geanghden a n g h d e.

CAMPH. Ps. 109, vs. 10.

Zoo a n g e n,
Met giftigh blaazen, hen deez' opgekrulde slangen.

HOOFT, Ged. bl. 48.

Zie verder Reynolt in BILDERDIJKS N. T. en D. V. I, 152; HOOFTS Ged. f°. 115 en zijne N. H. f°. 445, 10; en 858, 30, en U. W.

Anger. *Weide, beemd, veld.*

Die knecht was vro ende ghinc te hant
Daer hi sijn here allene vant,
Hopende, in enen gruenen a n g h e r.
Mloep. B. I, vs. 2985.

Altoes si bijden stier ghinc,
In bosscher, in a n g e r, ende in weyden.
Ibid. B. III, vs. 181.

Angescouwen. *Aanzien, aanschouwen.*

Want si niet g e s c o u w e n a n
Sine grote quaetheit conden.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 227, a, vs. 24.

Anghesien. *Aanzien, aanschouwen.*

Ende aten tmes met haren monde,
Dat niemen a n g h e s i e n ne conde.
Rymb. vs. 32872.

Angien. 1) *Oorlogswerktuig.* So pijnde hi hem met menigerhande a n g i e n e n tcasteel van der stadt te crijgen. Van Brab. die excell. Cron. Antw. 1530, Ll. I, d.

2) *List, streek.*

Men brachtse te bedervenessen
Met a n g i e n e oft met veranessen.
Lanc. B. II, vs. 32195.

Ende sine (van Cupido) strecke daer geleget,
Ende sine a n g i e n e, daer hi met pleget
Joncfrouwen ende joncheren te vane.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 1510.

Het eigenlijke woord is *ingien*, *engien*, voortkomende uit het Lat. *ingenium.* De velerlei beteekenissen van dit woord vindt men opgegeven in Dr. DE JAGERS Archief, D. II, bl. 89—96.

Angier. *Gevaar, benauwdheid.* MEYER, KIL.

Angripen. 1) *Aangrijpen, aanvatten, in zich opnemen, zich eigen maken.* Daerom laet ons nu, in onser ioncheit, ons vuerichlic tot onsen lieven Heren gheven ende die deughden ernstelic a n g r i p e n. VAN ITERSON, Stemmen, bl. 8.

2) *Beginnen, aanvangen.*

Daer si die vaerd omme g r e p e n a n e.
Rymb. vs. 30351.

Angstelijck. Versterkingswoord, dat de beteekenis heeft van *zeer*, *bijzonder*, *ontzaggelijk*, het diende vroeger als bijw. om de beteekenis van eenig bijv. nw. te verhoogen. Zie ANXTELEC.

Angsten. *Bekommerd zijn*, *vreezen*.

> A n g s t niet voor de morghen.
>
> SPIEGHELS Hartsp. 1614, IV, 193.

Angstigh. 1) Het zelfde versterkingswoord als ANXSTELICK, en beteekent dus *zeer*, *bijzonder*, *dringend*, *nadrukkelijk*. Zie Wdb op HOOFT, bl. 457.

2) *Zorgwekkend*, *angstwekkend*.

> Een Gierigaart beanxst so niet sijn a n x s t i g h gheldt,
> Als my u of-sijn, Lief! uyt ware liefde quelt.
>
> BREDERO, Angeniet, bl. 24.

Anguisse, angwisse, anwisse. *Angst*, *benauwdheid*, *hevige smart*, *kwelling*, *foltering*, *pijn.* Fr. *angoisse*, Eng. *anguish*.

> Ghi hebt gehort van a n g u i s s e,
> Die Gy ende Guelke ende Rinisse
> Hadden.
>
> VELTH. Sp. H. f°. 258.

> Die a n g u i s s e was so groet,
> Die si hadden iegen die doet,
> Dat syt al te neder sloegen.
>
> Ibid. f°. 258.

> Alse min her Walewein die glavie trac
> Ute sinen lichame, hi gebrac
> Van a n g w i s s e n ende bleef doet.
>
> Lanc. B. III, vs. 6101.

> Nu sijn sine a n w i s s e n swaer.
>
> Walewein, vs. 8701.

> Daer was menich die mesbarde
> Duer die a n w i s s e vander doot.
>
> Ibid. vs. 10718.

Zie nog SERRURE, Vad. Mus. IV, 320, vs. 263.

Anguissen. *Benauwen*, *in het nauw brengen*.

> Dine viande
> Sullen di beliggen te diere scande,
> Ende di a n g u i s s e n utermaten.
>
> Rymb. vs. 25071.

Anhaelen. *Naar zich toetrekken*, *terugtrekken*.

> Hoir hant soe h a e l d e si weder a n.
>
> Mloep. B. II, vs. 3276.

Anhaen. *Aanhangen, aankleven, bijblijven.* Waer gi mede omgaet, dat u anhaet. Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb. kol. 71.

Anhanghel. *Aanhalend, aanhalig, aanlokkend, aanvallig.*

Te waren, men hevet dicke ghesien,
Alse die vrouwen spannen na dien
Om te weten enech dinc,
Dat hem enechsins ontsinct.
Soe anhanghel sijn die vrouwen,
Ende soe crijghel in goeder trouwen.

Borchgr. van Vergi, 674.

Anhanghen. 1) *Aankleven, bij blijven, bij behooren.*

Urbaen, bisscop, knecht der knechte,
Sinen lieven sone Robbrechte,
Den edelen grave ende weerden man
Van Vlaendren ende datter hanghet an,
Sine benedixie met groetinghen.

KAUSLER, Denkm., I, vs. 2100.

2) *Eigen zijn, aanhangen.*

Dese twee plaghen hinghen hem an.

MAERL. Sp. H. I, 368, b, vs. 15, var.

3) *Zich aansluiten.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb. kol. 71.

4) *Bij iemand om iets aanhouden, aandringen.* Ibid.

Anhebben. *In zich hebben, er mede begaafd zijn.*

Wat moghen wi arme menschen doen dan,
Die redenlijc verstaen hebben an.

Lsp. B. IV, C. 9, vs. 102.

Anheffen. *Beginnen, aanvangen.*

Si hieff jammerlijck an te claghen.

Mloep. B. III, vs. 406.

Zie nog ibid. B. II, vs. 2155 en B. IV, vs. 180.

Anhelen. *Aaneenhechten, aaneenvoegen, aaneenlasschen.*

Mirthous ghinc ende brack die asse,
Ende heeldse weder an mit wasse,
Dat niet harde vast en helt

Mloep. B. II, vs. 2762.

Anheven. *Beginnen.* PL.

Anhouwen. *Bij het beeldhouwen aan het voorwerp aanbrengen.*

Ende daer sijt saghen ghemeene,
Scorde gheent beelde, gemaect van stene,
Ghene marbrine cledren reeffe,

Die hem angehouwen waren.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. I, 365, a, vs. 37.

Anythe. *Overgrootvader*, een dialektvorm, voor *Anheete* of *Aanheete*. Sander van Vossheym, myns wijffs anythen. NIJH. Ged. III, 266.

Ancaep. *Bekijk.* Dat hi dat teyken des cruices van sijn voorhooft wilde verdryven, opdat hi den volc geen ancaep ende spot en soude werden. Pass. Som. St. fº. clix, d. In den tekst staat verkeerdelijk anclap.

Ancke. *Boter.* KIL.

Anken, ancken. *Hechten, vasthechten, inzetten, inslaan.* KIL. MEYER.

Ankeren,anckeren. 1) *Bevestigen, hechten, vaststellen.* De zaak met een versch oogh ingezien, quam zijn' Majesteits verstandt tot schifting, ende ankerde haar besluit. HOOFT, N. H. fº. 147, 39

2) *Zich vestigen.* 't Spaansche geweldt, quaam' het in Neêrlandt te ankeren. Ibid. fº. 921, 25.

3) *Gevestigd zijn, gevestigd of gehecht worden.*

'tEn zy ghy oock daer door mooght anckren in haer gunst.

HEEMSK. M. K. in Gr. V. G. II, bl. 33.

4) *Naar iets haken of verlangen.* KIL.

Ankēren (Hem iet). *Zich iets aanrekenen.*

Doet eere den onwerden man,
Hi keert hem te lachtre an.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. I, 422, a, vs. 34.

Ankerst. *Antichrist.* VERWIJS, Die Rose, vs. 10975.

Ancloten (Eerst). *Zeker spel der veertiende eeuw.* Alle scijfspel, dat men mit scijven speelt, als wortafelen, langhen in twien borden, pisten, faelgen, eerst ancloten ende wicken, mach een yghelic spelen hoe hi wil, sonder verbuernisse. Keure der stad Leyden van 1397. Zie Verh. der Maatsch. van Ned. Lett. D. I, bl. 165.

Ancomen. *Overkomen, te beurt vallen, aangrijpen.*

Ende viel doe in coringen,
Alse dicken ancoemt jongelingen.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. II, 194, a, vs. 12.

Ende doe soe sach den heleghen man,
Quam hare een vaer so groot an.

Rymb. vs. 9678.

Zie nog Rymb. vs. 19693, 24032; MAERL. Sp. H. 4o ed. I, 343, vs. 181.

2) *Onverwachts opkomen.*

Ende alst verclaerde van der sonnen — — —
Ende elc sijn oghe ondede

Quam hem .j. mist an, daer ter stede, enz.
Ibid. vs. 29088.

3) *Op het lijf vallen, aanranden, aanvallen, aangrijpen, overvallen.*

Ende hem volgede menich man,
Die hem gerne ware comen an
Om te nemene hem sijn lijf.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 6104.

Die grote Diere — — —
Die selen den cleinen dieren dan
Al hemelike comen an.
VELTH. Sp. H. f°. 422, reg. 7 v. o.

4) *Tot of bij iemand komen.*

Eene weduwe quam hem an
Ende bat daer den goeden man,
Dat hi hare wilde in staden staen.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 306, b, vs. 7.

Hem quam an een aerminc
Half naect, entie winter was wreet,
Ende hi bat hem omme een cleet.
Ibid. 255, b, vs. 6.

Zie nog VELTH. Sp. H. f°. 34, s.

5) *Verschijnen.*

Naer dese bede, na desen rouwe,
Quam hem snachts an onse Vrouwe.
Ibid. 394, a, vs. 28.

6) *Aanvangen, beginnen.*

Dat Griecse rike coemt hier an.
Rymb. vs. 18469.

7) *Tot iets geraken.*

Hoe hi soude comen an
Dat hi sente Martine kinne.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 268, a, vs. 10.

8) *Zich aan iemands zijde scharen, zich voegen.*

Twee dusent kerstine hem ancomen.
Ibid. III, 185, b, vs. 89.

het w.w. vaneen gescheiden, vindt men in:

Twee dusent heidenen an hem comen.
Brab. Yeest. B. II, vs. 2658.

9) *Ten deel vallen.*

Lotarise quam an Lotrike

Ende van Lombardien tkeiserrike,
Lodewike q u a m Aelmaengen a n.
MELIS STOKE, B. I, vs. 811.

10) *Bekend worden*, *'ruchtbaar maken.*

Alset q u a m der werelt a n,
Dat soe kint drouch sonder man.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I, 267, a, vs. 9.

Anconnen, ancunnen. *Zich op iets verstaan, verstand van iets hebben.*

Selve wart hi ackerman,
Diere te voren niet c o n s t e a n.
Ibid. II, 328, a, vs. 44.

Dies waren si te hant verwonnen
Opdat wiere iets a n c o n n e n.
Limb. B. VII, vs. 98.

Nu heeft ons god ghesent hier neder
Enen ridder, enen man,
Die wel a n die wapenen c a n.
Ibid. B. II, vs. 792.

Want ens in die werelt wijf,
Die bat a n gevenijnde wonden c a n.
Lanc. B. III, vs. 23778.

Ancs (Des). *Des of daarvan heb ik angst*, of: *o jammer van dezen noodangst!* volgens WILLEMS.

Dit en was noit ghehoert,
Dat die vader heeft vermoert
Sine kindere, dus sijns ondancs!
O wi, lieve kindere, d e s a n c s.
Brab. Yeest. B. II, vs. 547.

Anxene. 1) *Pijnlijke, benauwde toestand.*

Die misericorde nam die wigant,
Daer hi tserpent mede stac,
So dat hem sijn herte brac,
Ter navelen no min no mee.
Tserpent dreesc lude, hem was wee,
Omme die a n x e n e vander doot.
Walew. vs. 547.

2) *Angst, benauwdheid, vrees.*

Eerachtich man in a n x e n e n levet,
Als hi bidden moet dat men hem ghevet.
So zeere duchti, dat men sal

Sine bode hem ontsegghen al.
KAUSL. R. vs. 4585.

Anxt. 1) *Vrees*, in de beteekenis van *eerbied*, *ontzag*. Mer een recht monc sal altoes — — — den anxt Gods in sijn herte draghen. Stemmen, bl. 63.

2) *Gevaar*, *risico*. Welck gelt voirscr, wij hem tot Nymegen in sunte Johans kircke opten hoigen altair — — — op onsen anxt ende cost — — — leveren sullen. NIJH. Ged. IV, 171.

3) *Vrees*, in de beteekenis van een onaangenaam vooruitzicht. Wdb. op HOOFT.

Anxtelec, anxtelic, ancstelik. adj. 1) *Wat te vreezen*, *te verfoeien*, *te schuwen is*, *vreeselijk*, *verschrikkelijk*, *dreigend*.

Dat was een anxtelic dier:
Minotaurus heeft sijt gheheten.
Mloep, B. I. vs. 1394.

Dancstelikeste dinc dat sijn mach
In ene stat, dats quade tonghe.
Doctr. B. II, vs. 724.

Dat was anxtelic an te sien.
Mloep, B. II, vs. 1033.

Zie nog Lsp. B. III, c. 12, vs. 77.

2) *Bezwarend*, *moeilijk*, *bijna ondoenlijk*. Anxtelic is reynicheyt in verweentheyt, oetmoedicheyt in rijcheden, ghewairachticheyt in veel spreken, caritaet in dese quade werlt. Stemmen, bl. 124.

3) *Zwaar*, *sterk*, *bovenmate*, *vreeselijk*.

Tswaert in twe stucken vlooch,
So anxtelic was die slach.
Caerl. ende Eleg. vs. 430.

Doen quam een anxtelijc wint.
BLOMM. Oud-Vl. Ged. I, 108, vs. 1096.

Want die wateren vloeyden anxtelic.
Bijb. van 1477, Gen. 7, vs. 18.

Zie nog Dietsche Doctr. B. II, vs. 3602; VAERNEWIJK Hist. v. Belg. 1574, f°. 61, b. Lanc. B. III, vs. 18492 en 19034.

Anxtelike. adv. *Op eene vreeselijke wijze*, *zeer*, *sterk*, *boven mate*. Ende haer benidersssche quelledese ende moeydese anxtelike. Bijbel van 1477. I Sam. (daar I Kon.)

Die hem daer ter were dede
Soe anxtelijc ende soe sere,
Dat hire daer ten irsten kere,

.xx. ende meer dede vlien.
Lanc. B. II, vs. 38981.

Ende iudas was anxteliken naerstich om die quade te verslaen. Bijb. van 1477. II Machab. 12, vs. 23. Zie nog Clerk, bl. 213, Goudtsch Kron. 1663, bl. 27.

Anxtelyk. Versterkingswoord. Zie Wdb. op HOOFT en op BREDERO.

Anxteren. *Benauwen*, *beangstigen.* Mar die daghe selen comen, dat die dine viende selen beligghen ende ommeringhen ende anxteren in allen staden. Lev. v. Jez. bl. 142.

Anxtigh. *Angst barend*, *angst veroorzakend.* Wdb. op HOOFT.

Anxtvoldigh. *Angstvallig.* Denghenen die anxtvoldich sijn ende cleynmoedich, dien is nutte dat sy dencken, enz. Stemmen, bl. 108.

Anxtvoudich. *Bedroevend*, *knagend*, *beangstigend.* Ende so wanneer dat yement mit sonden of mit ontbliven Gode oneer doet, dat maect hem een bitter anxtvoudich wee. Ibid. bl. 70.

Anxtvoudicheyt. *Bezorgdheid.* Als een mensche hertelike anxtvoudicheyt over sijnre evenmenschen sielen heeft, opdat sy ymmer behouden mochten warden. Ibid. bl. 70.

Ancunnen. Zie ANECONNEN en ANCONNEN.

Anlegghen. 1) *Voorstellen om iets aan te nemen of toe te staan*, *aanbieden*, *verzoeken.*

Ende ofte hi machtich is dan
Te doene dat ghi hem legt an.
Lsp. B. III, C. 3, vs. 414.

Doen leide men daer den Hertoge an
Oft hi wilt syn Conincs man.
VELTH. Sp. H. f⁰. 381.

Zie nog Mloep. B. I, vs. 2143.

2) *Aanspreken*, *aanzoek doen*, *aan de ooren liggen malen.*

Hi begonde haer an te legghen
Ende van sijnre liefte te segghen.
Mloep. B. II, vs. 4057.

Ende enen ridder, die vrome si,
Die anleide noch heden mi
Van minnen, dat mi sere deert.
Borchgr. v. V. vs. 226.

Zie nog ibid. vs. 257.

3) *Toeschrijven*, *toekennen*, *toerekenen*, *toeëigenen.*

Men mach hem niet so vele prijs anleggen
Noch so grote doget spreken.
Lanc. B. II, vs. 14172.

Wat grote prise hi a n hare l e i d e.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 264, a, vs. .

Maximus die hem keysers name a n l e i d e.
Ibid. bl. 90, a, vs. 18.

4) *In het werk stellen*, *aanwenden.*

Als Xerxes alle list en moeyten a e n l e y d e.
VONDEL, door v. L. I, 526.

Dår en willen wy nein gelt a n l e g g e n.
HOFFM. Theo. vs. 445.

5) *Verduren*, *ondervinden.*

Dat het es die swaerste slach,
Dien lanshere a n l e g g h e n mach.
Heim. der Heim. vs. 50.

6) *Doen ondervinden*, *zoowel ten nadeele als ten goede.*

Het is die menighe op eertrijck
So duldich so wesmen hem a n l e y t,
Het dunct him guet.
Mloep. B. II, vs. 1251.

Die vrouwe dede hem grote vrede,
Grote liefde l e y d e sy hem a n.
Ibid. B. I, vs. 2143.

7) *Toevoegen*, *toewerpen.*

Die duvel hevet hem onseget
Ende dorpre worde a n g e l e g e t.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 192, vs. 44.

8) *Ten laste leggen*, *beschuldigen.*

Ten lesten l e i d e men hare a n
Dat soe geploghen hadde onwet.
Ibid. III, 299, b, vs. 30.

9) *Hechten*, *vestigen.*

Hi moet versien al dese saken — — —
Eer hire sijn herte vaste a n l e i t.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 7852.

10) *Aan gelegen zijn.*

Anleggingo. *Klacht*, *rechtsvordering.* NIJH. Ged. V, 75.

Anleiden. *Voeren*, *geleiden*, *brengen.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb. kol. 77.

Anlien. *Belijden*, *erkennen tot zekere instelling te behooren.*

Wive, kindere ende man,
Die der kerken l ij e d e n a n.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 319, a, vs. 86.

Anliggen. 1) *Aan vast, aan verbonden zijn, eigen zijn aan, gepaard gaan.*

Teelt hare dat ict wan,
Entie maniere diere l e g e t a n.
Lanc. II, vs. 18515.

Dese drie plaghen l a g h e n hem a n.
MAERL. Sp. H. 4⁰. ed. I, 363, b, vs. 15.

Zie nog Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 2898, en 5943 en MAERL. Sp. H. 4⁰. ed. III, 273, a, vs. 6; VELTH. f⁰. 8, h.

2) *Aan boord komen, aanhoudend verzoeken, op iets aandringen, voortdurend bidden.*

So langhe l a c h si hem a n,
Dat hi haer te segghen began,
Dat hi des conincs doot hadde ghesworen.
Caerl ende Eleg. vs. 890.

Want ict gherne saghe,
Dat elc mensche Gode a n l a g h e
Vele meer, dan hi doet.
Bed. v. d. Miss. vs. 8.

3) *Aanranden, bestoken, vervolgen.*

Aldus hi hem sere a n l a c h
So dat hi hem lettel ocht niet
Van sinen scilde geheel liet.
Lanc. B. II, vs. 1184.

Ende elc van hen trac sijn swart,
Ende hebben elc andren a n g e l e g e n,
So dat Gurreës heeft geslegen
Enen swaren slach.
Ibid. vs. 7097.

4) *Bevangen.*

Doe dat Agrippa versach
Dat den Romeynen vrese a n l a c h
Pensde hi, enz.
Rymb. vs. 27990.

Anlopen, anloopen. 1) *Aangroeien, aanwassen.*

Oec gheviel in een lant,
Dat men enen afslouch de hant, — — —
Ende hem na den eersten jare
Ene ander hant weder a n l i e p.
MAERL. Sp. H. 4⁰. ed. III, 260, b, vs. 57.

2) *Er tegen aan loopen, gestraft worden.*

Nou sal hy anloopen dien hoeren-voocht.
VAN SANTEN, Lichte Wigger, bl. 8.

Anmerken. 1) *Bedacht zijn op, in aanmerking nemen.* Oec sellen wy, in allen onsen seden ende werken, altoes anmerken dat oetmoedighe heylighe leven ons liefs Heren Jhesu Christi. Stemmen, bl. 42.

2) *Opmerken, in acht nemen.*

Hier bi moghedi merken an.
Br. Gher. Nat. vs. 1381.

Ann. *Zonder.*

Anne. *Gunne* van den infinitief *onnen.* Zie dit werkw.

Anne my God ende goet geval,
Dat ic hem strijt leveren sal.
Grimb. Oorl. D. II, vs. 1252.

Anne voor *aan.* U. W.

Annebeden. *Aanbidden.*

My, dien, met feestigh groeten,
De morgen annebad en d'avond trad met voeten.
HOOFT, Ged. f°. 68.

Annemen. 1) *Aanvangen, beginnen, ondernemen.* Ende ic sel teghen den tyran, die u bedrogen heeft, strijt annemen, ende u lant weder omme winnen ende ghecrigen. Gesta Rom. c. 66.

Ende hevet bisscop Donstane gebeden,
Die daer bi hem was ter steden,
Dat hi die messe niet an en name
Eer hi selve wederquame.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III, 271, b, vs. 37.

Up dat ghi wilt annemen des.
Mloep. B. I, vs. 645, var.

Zie nog Ibid. vs. 2123, en MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 133, b, vs. 22.

2) *In bezit nemen, aanvaarden.*

Daer hi den jongen Boudene an wan,
Die naer hem nam Vlaendren an.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III, 272, a, vs. 24.

3) *Zich iets aantrekken, er door getroffen worden.*

Dit nam die grave swaerlijc an.
Brab. Yeest. B. II, vs. 535.

4) *Gevoelen, hebben, krijgen.*

Die binnen enen langhen jair
Niet te biechte en is ghecomen,

Noch penitencie heeft anghenomen
Van sinen sonden meer noch min.

Hildegaersb. HS. f°. 24, aangehaald in het gloss. van den Mloep.

5) *Opvatten*, *opnemen*.

Postumyaen nam an die wort
Ende seide: Ic wille spreken vort.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 241, vs. 71.

6) *In iets t'huis zijn*, *zich op iets verstaan.*

Maer woonje daer, men vaer? Heer je keunt, jy hebt wel annenomen.

BREDERO, Jerolimo, vs. 1364.

Annemen (Hem iets). 1) *Zich iets toeëigenen*, *iets in bezit nemen*, *tot zich nemen.*

Doent also verre quam
Dat hem van Brabant annam
Dat Monberscap Here Bertout.

VELTH. Sp. H. f°. 54.

Den vierden graet en sal gheen man
Mit bescheyde hem nemen an.

Mloep. B. II, vs. 1592.

2) *Op zich nemen.*

Daer bi heb ic mi an ghenomen
Dat ic van hem voert wille scriven.

Brab. Yeest. B. II, vs. 4701.

Annemen (Hem enen). *Zich iemand als hulp of raadgever bij zich nemen*, *zich toevoegen.*

Daer bi sal hi hem nemen an
Vrome liede ende wise,
Die van heren avise
Ghehoert hebben ende ghesien.

Lsp. B. III, C. 13, vs. 28.

Annemen den slaep. *In slaap vallen, door den slaap overvallen worden.*

Alst doe quam ter avont tijt,
Hevet hi den slaep angenomen.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 194, a, vs. 21.

Anporre. *Op weg*, *in aantocht.*

Tote Reblata in die stede
(Dats Anthioche) brocht sine anporre
Ten coninc Nabugodonosorre.

Rymb. vs. 14989.

Annewerpen (Enen iet). *Iemand eene schande of ongeluk aandoen*, of *een vlek, eene beschuldiging op iemand werpen.*

Dijn verwijt ende dine schame
Hevet hi ghesien ende dine mesquame,
Diemen di tonrechte w a r p a n n e.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. I, 258, b, vs. 17.

Anpraten. *Wijsmaken.* Wdb. op BREDERO.

Anprekelen. *Met een prikkel of puntig voorwerp even stekende aanraken.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Anreden. *Aanspreken.* PL.

Anrechten. *Oprichten, een staanden stand geven.*

Nochtan hebbic nu ende echt
Starke lederen a n g e r e c h t,
Die seer hoog van stappen sijn.

Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Anreitzen. *Aanzetten, aanvuren.* PL.

Anrennen. *Bespringen.* Ibid.

Anriden. *Er op aan rijden, voortrijden.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Doe r e d e n si alle gader a n,
Ende scorden die porsse met crachte.

Ferg. naar het HS. vs. 4156.

Anriden (Enen). 1) *Op iemand aanrijden.*

Een spere ghegreep hi, starc ende groot,
Ende r e e t den stouten hertoghe a n.

Walew. vs. 10555.

2) *Bij iemand vriendschappelijk aanrijden.*

Doe zeide de ruter: heere r ij t mi a n.

Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

3) *Rijdende vervolgen, najagen, bestoken.*

Ende r e d e n den heidinen so a n,
Dat vanden XX^M man
Noint nontginc clene no groet,
Sine blevenre alle doot.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. III, 198, b, vs. 83.

Anroepen. *Toeroepen.*

Die lieden r i e p e n hem allen a n,
„Wi bidden di, Gods heilech man,
Verdrijf dese uut derre stede.

Ibid. I, 310, a, vs. 71.

Anroeren. *Raken, betreffen.*

Nu wil wy voort van saken dichten,
Die onser materien r o e r e n a n.

Mloep. B. II, vs. 111.

Ans, contractie van **an des**, en **an** is de praes. van **onnen**, d. i. *gunnen*, *vergunnen*.

Met minen properen live allene
Meinicse te halene, a n s mi god.

Bibl. I, 98, vs. 503.

Want van dichtene salic u mere
Hier na segghen, a n s mi ons here.

Lsp. B. III, C. 14, vs. 38.

Anseggen. *Aanheffen*, *beginnen te spreken.*

Pylatus sprac: „S e g t a n."
Nychodemus sprac: Ic segt u dan."

Ibid. B. II, C. 36, vs. 435.

Anseggen (Enen iet). 1) *Iemand al sprekende tot iets opwekken*, *hem iets aanpraten.*

Omme dat soe hare s e i d e a n
Na sine doot te nemene man.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. I, 173, b, vs. 59.

2) *Iemand iets te laste leggen*, *aantijgen.*

Dat hi onsculdich was ende claer
Van al datmen hem s e i d e a n.

Ibid. III, 161, b, vs. 21.

Sulc hietene verradere, sulc bloot,
Ende s e i d e n hem a n lachter groot.

Rymb. vs. 29528.

Ansenden. *Toezenden*, *doen overkomen.*

Met desen worden rees een wint,
Die God den vianden a n s i n t.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. II, 118, b, vs. 64.

Doen wart ontwaken menich man,
Dien god den slaep s e n d e a n.

Caerl ende Eleg. vs. 1059.

Ansetten. 1) *Ter harte gaan*, *tot plicht maken.*

Enighe saken die [t] hem a n s e t t e t.

Mloep, B. II, vs. 248.

2) *Bederven*, *aansteken*, van eieren sprekende, als de dojer door het wit heen zinkt, en zich tegen de schaal aanzet.

Van al mijn ayeren en isser geloof ick niet ien goet,

Sy sinnen miest al vuyl of wat a n n e s e t.
BREDERO, Kl. v. een Huysman, bl. 1.

Anscijn, anscine. 1) *Aangezicht*, *gelaat.*

Des ridders en wart hi niet geware
Bedi dat op sijn a n s c ij n lach
Een orcussijn.
Lanc. B. II, vs. 7887.

Die ander sprac mit bliden a n s c h ij n.
Barlaäm en Josaphat, I, 86.

Zie nog Yst. Bl. vs. 2296; Rymb. vs. 29616; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 117, 397 en 419; Bibl. I, 85; MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 304, b, vs. 103.

2) *Blijkbaar*, *zichtbaar*, *duidelijk*, *klaar*, *merkbaar*, *kennelijk.*

Dat es dicke worden a n s c ij n.
Dr. JONCKBL. Rein. vs. 1781.

Sijn macht wort hu a n s c ij n.
St. Amand, I, vs. 1728.

Aldus eist wel a n s c i n e,
Dat hi meest orboren doet,
Die den quaden maket goet.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 444, vs. 12.

Zie nog Ibid. II, 111, a, vs. 12; Walew. vs. 830; MELIS STOKE, B. X, vs. 811; Belg. Mus. VI, vs. 195; Rymb. vs. 2041, maar vooral Dr. DE JAGER's latere Versch. bl. 124 en vv.

3) *Gelijk*, *gelijk in wezen.*

Ghesacreert metten waerden (woorden) sine,
Verkeert dat broet in vleesch alst moet;
Dat water wert den swete a n s c h i n e,
Die wijn wert ons Heren bloet.
Vad. Mus. II, 410, vs. 47.

Anscine doen. *Doen blijken*, *aantoonen*, *bewijzen.*

Die waerheid sal hi d o e n a n s c i n e
Of mijn kint ghenesen can.
Rymb. vs. 12250.

Ende hi es in .j. scip gheghaen,
Ende hi castiede uten scepelkine,
Alse Matheus doet a n s c h i n e.
Ibid. vs. 23350.

Anschouw. 1) *Aandacht*, en van daar **anschouw hebben**, *letten*, *in aanmerking nemen.* De meeste last hebben zy geleden by de 300

knechten van den lande, die daer lagen 15 weecken lanck, tot grooten verdriete, cost ende laste van denselven dorpen, daerup zy begeren anschouw te hebben. Inform. bl. 290.

2) *De schouw, het toezicht.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Anschouwen, subst. *Gelaat, uiterlijk voorkomen.*

An hare gelaet, an hare anscouwen
Geleec si wel ere hoger vrouwen.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 3078.

Het hadde i wivelijc anscouwen.
KAUSL. R. vs. 1198.

Anschouwen. verb. 1) *In acht nemen, behartigen, ter harte nemen, bevorderen.*

Die ene stat willen regeren,
Selen dese poente hanteren:
Eendrachtech sijn met trouwen,
Ghemene orbore anscouwen.
Lsp. B. III, bl. 143.

2) *Zien, beschouwen.*

Hier sijn al de nonnen,
Sonder ene, die sottelike gebaert
Die de kokene achterwaert.
„Haeltse mi," sprac die man,
Dat icse mach scouwen an.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 195, b, vs. 90.

Anscriven (**Enen iet**). *Iets aan iemand schrijven.*

Ay hoort dese valsche treken,
Ende dat grote onghelimpe,
Die dit wijff, in bosen schimpe,
Den edelen vorst heeft an ghescreven.
Mloep. B. I, vs. 2821.

Ansien. 1) *Het uitzicht hebben* of *gericht zijn.* In allen lantscapen die ansien totten oosten Galaad. Bijb. van 1477, II Chron. XX, vs. 24.

2) *Overwegen, bedenken.* Ic ansie dat dit volc van harder necken is. Ibid. Exod. XXXII, vs. 9.

Ansicht. 1) *Aangezicht, gelaat.*

.I. doec, als ons seit die scrift,
Was ghebonden vor sijn ansicht.
Bed. v. d. Miss. vs. 168.

Al met bloede
Soe was sijn ansichte bevaen.
Ferg. vs. 3991.

2) *Aanblik*, *aanschouwen*. Alse de meyere doet de gebode in dat ansichte van der kerken. Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Ansijn. 1) *Van aanzijn.*

Hi was Gods prophete gheacht
Metten lieden: daer was niet an,
Het was .j. wikelare, .j. quaet man.
Rymb. vs. 6041.

2) *Aan verknocht*, *aan gepaard*, *aan verbonden*. **Niet an sijn.** *Zonder zijn*, *vrij zijn van.*

Siet hier enen, sijt seker des,
Daer gheene loosheid an en es.
Ibid vs. 22328.

Ansinnen (Enen iet). *Iemand tot iets uitnoodigen.* So sall die ghene van ons, den dat angesonnen worde, bynnen den neisten vierthiendaigen den anderen van onss sijnen veedbrief averseynden. NIJH. Ged. V. 83

Anslaen. 1) *Aanheffen*, *aanvangen*, *beginnen.*

Rechts alse die wile gelach
Datmen messe soude anslaen.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 214, b, vs. 53.

2) *Beginnen*, *aanvangen* in het algemeen. Van eene aardbeving den tijd aanduidende, zegt MAERLANT

Ende was alse die nacht anslouch.
Sp. H. 4°. ed. III, 337, a, vs. 91.

3) *Aannemen*, *tot zich nemen*, in tegenoverstelling van **Afslaan** voor weigeren. Zie Wdb. op BREDERO.

Anslaen (Enen). *Iemand te lijf komen*, *slaan.*

Mittien sloech hi den onsalighen an
Mit enen stock om sijn lijff.
Mloep. B. II, vs. 3722.

Ansnuyven. *Voortijlen als een ros dat snuivend voortdraaft.* Wdb. op BREDERO.

Ansoeken. 1) *Om iets verzoeken*, *bidden*, *aanzoek doen.*

In prise niet dat beit i man,
So langhe dat hem zoucket an,
Eenich wijf, sine minne.
KAUSL. R. vs. 7074.

2) *Aantasten*, *aanvallen.*

Margriete, met enen hoghen sinne,
Dede gadren maghe ende man,
En woude Zeelant soeken an.
MELIS STOKE, B. III, vs. 1000, var.

Anspreken. 1) *Opspreken* alleen in de geb. wijs. *spreek op.*

Dat si, seid si; nu spreect hier an.
Rymb. vs. 8036.

2) *Het woord tot iemand richten, in schampere en ook beleefde vormen.*

Ende sprac hem an groot overmoet.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. II, 230, a, vs. 55.

Als hise gemoete inden dale,
Sprac hi hem an vriendelike tale.
Ibid. bl. 146, b, vs. 42.

3) *Iemand iets te laste leggen, aantijgen, beschuldigen, in rechten betrekken.* Ende wair yement, die dese verbode spelen dede, die sel die Rechter anspreken mit twien tughen. Verh. v. de Maatsch. van Nederl. Lett. I, 164. Keur van 1 Oct. 1397.

Anstaen. 1) *Genaken, aankomen, toekomstig, nakende zijn.*

Uns wil anstân ein vrolik jâr.
HOFFM. Theo. vs. 20.

Doe die tijt sijnre passien ende vechtinge anstont. Gesta. Rom. C. 155.

2) *Een pak slagen krijgen, boeten.*

Hebjet verdroncken, jou varcken, jou meer,
— — — — nou sel je an staen.
VAN SANTEN, Lichte Wigger, bl. 10.

Hy denckt dattet vergeten is, maer neen 't, hy sal nu an staen.
Ibid. bl. 8.

Anstaden. *Eene beschuldiging tegen iemand staande houden.*

Maer om dat gi een morder sijt,
Gine moget ontseggen camp no strijt
Ter werelt negenen man,
Dies u wille staden an.
Caerl. ende Eleg. vs. 1225. Volgens de lezing van Dr. DE VRIES in zijn Mnl. Wdb. welke van die van HOFFM. v. F. zeer verschilt.

Anstal. *Aanlegplaats.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Anstandt des gerichtes. *Vacantie, opschorsing.* PL.

Anstandt des krijchs. *Wapenstilstand.* Ibid.

Anst. 1) *Angst, benauwdheid, vrees.*

Die vrowe was in anste groet.
Lanc. B. IV, vs. 8346.

2) *Gevaar.*

Op desen selven tijt, alsict las,
Daer die wijch alrefelst was,
Ende die meeste anst ende noet

Dorperlike, met groter schame
Als u met rechte es antame.
Ibid. vs 33882.

Antasten. *In beslag nemen.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Antasting. *In beslag neming.* NIJH. Ged. IV, 448, reg. 11, v. o.

Anteffenen. Zie ANTIFFEN.

Antente. *Begeerte*, *verlangen*.

Want ant beiach es mine antente.
KAUSL. R. vs. 10659.

In de Rose, door Dr. VERWIJS uitgegeven, vindt men het betere attente.

Anter. *Of.* HD. »entweder". Eng. »either". Anter si is meerre of minre of ghelijc. Pass. Wijn. 1480, fo. VI, d. Anter om beroeringhe hoers lichtes ...., of, enz. Ibid. fo. lxxxiv, e.

Anterden. *Terden* is bij letteromzetting ons *treden*, dus **anterden**, *aantreden*, *op iemand los gaan*, *hem aanvallen en aanranden*.

Si seiden si souden mi ontliven,
Ende trocken swerde ende cnive
Ende torden mi an met omminne.
Walew. vs. 6271.

Doe bolghen si met desen
Ende torden Waleweine bet an.
Ibid. vs. 6301.

Anteren. 1) *Hanteeren*, *behandelen*, namelijk een voorwerp.

O wie hoege was dat crieren,
Daer men wapene soude anteren,
Beide ten stride ende ten tornoye.
VAN HEELU, vs. 5918.

2) *Behandelen een persoon*, *met hem omgaan*.

Tirst dat si te hove sijn comen
Soe heeft Lanceloet varinge vernomen
Dattene die coninc, als hine sach,
Niet anteerde alsi te voren plach.
Lanc. IV, vs. 4256.

Antien. *Aantrekken*, van kleederen gesproken. Wan men een such een gulden stuck antoge, soe lecht si sich doch midden in den dreck. Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Antien (Enen iet). 1) *Iemand iets toeschrijven*, *toekennen*.

Ghelijc dat in 't boecskijn leecht — — —
Dat ewangelista sente Jan
Screef, alsmen hem tiet an.
Lsp. B. II, C. 57, vs. 6.

Ende tyen sulken ere an
Dies noit scout en ghewan.
Ibid. B. III, C. 15, vs. 97.

2) *Te laste leggen, aantijgen, beschuldigen.*

Die baliu seide: „dese zake
Jonfrouwe, die si u antien."
Limb. I, vs. 1855.

Want so wie enen onschuldigen man
Ene verraedenisse tijet an
Des sijt seker ende gewes
Dat hi een verreder es.
Alex. B. II, vs. 565.

Zie nog K. de Gr. I, 474; R. d. J. vs. 2066 en NIJH. Ged. 1, 115, noot.

Antien, antyen (Hem, datif). *Zich aantrekken.*

So moghen wy dan,
Ons so lettel vreesen antien.
L. v. St. Am. B. II, vs. 5795.

Antien (Hem, acc.). *Zich toewijden.*

Wildi u desen Goden antien
Oft weder wildi hem ontflien.
MAERL. Sp. H. 4º. ed. I, 310, vs. 67.

Antieren. 1) Eigenlijk *hanteeren, behandelen, bij de hand vatten* en bij uitbreiding *mededoen, mede werkzaam zijn, bijwonen.*

Hi dede sinen geselscepe verstaen
Dat hi siec ware, sonder waen,
Ende dat hi in gere maniren
Den tornoy doe mochte antiren.
Lanc. B. IV, vs. 362.

2) *Handelen, zich in de bres stellen tegen.*

In mocht geloven nembermere
Dat hi in eneger manieren
Jegen u valscheit soude antiren.
Ibid. vs. 1688.

3) *Behandelen* in de beteekenis van *besturen, regeren.*

Jherusalem, Napels, Akers ende Tyren,
Dese moet die coninc antieren.
VELTH. Sp. H. fº. 25.

4) *Plegen, bedrijven.*

Die alle quaetheit antieren.
Dr. VERWIJS, die Rose, vs. 10804.

Haer moort
Die si antierden in die poort.
Rymb. vs. 30222.

5) *Iemands gewoonte of wijze van handelen aannemen.*

Welc es meerre verwoedthede
Danne tanteerne ridders sede,
Ocht die edele lieden te minnene,
Ende daer ane niet te winnene?
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 11060.

6) *Met iemand omgaan, te doen hebben.*

Want alse u rose verwelkert steet,
Ende u doude vaste an geet
Die ghichten sallen u fallieren
Want u niemene sal antieren.
Ibid. vs. 13006.

Antieren (Zich). *Zich gedragen, zich aanstellen.*

Maer tier je zo mal niet an.
De Gelyke Twélingen, 1715, bl. 93.

Hoe tier ik me best an?
A. V. BOGAERT, 't Nieuwsgierige Aegje, 1679, bl. 13.

Ja vaar! konjer benieren,
Je zoudje zo wonderlijk niet antieren.
JOOST PLUIMER, De verliefde Lubbert, 1678, bl. 11.

Wel dochter hoe tierje jou soo an.
A. BOELENS, Kl. v. d. Oneenige-trouw, 1648, bl. 18.

Antiffen. *Kerkelijk beurtgezang..* Int wederkeren vander antiffen. Pass. Som. 1489, fº. cl, c. Ende doe hi alleen las die ghetiden der moeder goods ende segghen soude die antiffen. Pass. Wijn. fº. cxxij, a. Zie nog: Lev. van St. Fr., vs. 9551 en 9556.

Antygen. 1) *Beschuldigen.*

Ende die hare mede dit teech an,
Was een ruese, een groot man.
MAERL. Sp. H. 4º. ed. III, 299, b, vs. 33.

2) *Er op los gaan, aanrukken.*

Al was ick in abbenaers ick teegh op 'thels gheswerm an.
JAN SOET, Clorinde, 1640, bl. 29.

Antikerst, antkerst. *Antichrist.* Zie o. a. VELTH. Sp. H. fº. 456 en 457.

Antreffen. *Betreffen.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Antrecken. 1) *Optrekken, aanrukken.*

Daer naer so traken si an
Voer eene stat.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 875, b, vs. 10.

2) *Trachten over te halen, aan zijne zijde trachten te brengen, tot zich trekken.*

Die hi nie ne conde bekeren
Met gevechte, die trac hi an
Met worden ende met gichten.
VELTH. Sp. H. f°. 5.

3) *Na zich trekken, in bezit nemen.*

Na den vromegen Karle Martele
Namen sine sonen in dele
Sijn lant; elc trac taine an.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III, 181, a, vs. 8.

4) *Aanhalen, tot zich trekken.*

Entie hi staerc ende dapper vant,
Of scalc van zinne, die trac hi an.
Ibid. III, 77, b, vs. 67.

5) *Zich aantrekken, in zijne zorg, in zijn beheer nemen.*

Ende eist dat ic verheven si
Vander erden, ic sal te mi
Alle die saken trecken an.
Rymb. vs. 25217.

Antrecken (Hem). 1) *Zich toeëigenen.*

Hi geboet dien conen recken,
Dat eem niemen sonde antrecken
Anders lof noch anders prijs.
Alex. B. VI, vs. 114.

2) *Zich aanmatigen, zich vermeten.*

Wat tekene doestu dan,
Dattu di dit dus treest an.
Rymb. vs. 25130.

Zie nog Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Antwarden. Eigenlijk *in iemands tegenwoordigheid brengen*, meer bepaald *in handen stellen*, *overleveren*. Voert so solen si oren tolner setten in unse vornoomde tolle, di di tolle algader kummerloes upbore ende antwarde unsen steden vorghescreven. NIJH. Ged. I, 192.

Antwerde. *Tegenwoordigheid.*

Ende du rike vol hoverde
Du werts gescent in Gods antwerde.

Zie Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Antwerden. 1) *Overgeven*, *overleveren*, even als **antwarden.** Nundusint ponden des vurgenanten payements, die wier antwerden solen in die grayschaf (sic) van Gulge. NIJH. Ged. I, 209. Zie nog II, 42. Ende gheloven, in goeden trouwe ——— te antwerden ende te leveren, enz. Brab. Yeest. II, D. bl. 484. Wi gheloven ——— onsen lieven here, den hertoghe van Brabant, thuus van Hoesdenne, welken tijt dat hijs begheert van ons, ofte te doene heeft, ——— hem dat huus bennen achte daghen daer na te antwerdenne. Ibid. I, 767.

Jhesu Criste, soete Here,
Du words voer Pylatum, den rechtere,
Geantwerdet te primetijt.

MAERL. Versch. Ged. aangehaald door D[r]. DE VRIES in zijn Mnl. Wdb.

2) *Beantwoorden*, *overeenstemmen.* De mate sire glorien antwert der maten, sire gracien. RUUSBROEC, Gheest. Tabern. bl. 46, reg. 27.

Antwoorden tegen. *Tegenspreken.* Fr. *contester.* O mensche, wie zijt gy die tegen Godt antwoort? Staten-Bijb. Rom. IX, vs. 20.

Antwoorden van iet. *Zich wegens iets verantwoorden*, *rekenschap geven van iets.*

Ende dat wi zullen antwoorden
Van allen ydelen woorden.

Lsp. B. III, C. 15, vs. 115.

Want wi van allen ydelen woorden
Ten oordele sullen antwoorden.

Ibid. vs. 205.

Antwoordt. 1) *Tegenwerping*, *verantwoording van den gedaagde in rechten*, *opdat den eischer zijn eisch ontzegd zoude worden.* KIL.

2) *Verdediging.* Wdb. op HOOFT.

Antworde. *Toestemming*, en bij uitbreiding het *jawoord.*

Hi mochts .i. jaer te langer leven,
Dien si antworde wilde geven.

Ferg. naar het HS. vs. 5044.

Antworden. *Op eene aanklacht in rechten zich verantwoorden*, *rekenschap*, *betering* of *schadevergoeding geven.* Zie D[r]. DE VRIES, Mnl. Wdb. en ook Belg. Mus. III, bl. 224 en vv.

Anvaen. 1) *Met de hand aanvatten*, *aangrijpen*, *aanraken.*

Ende vinc an die dochter doot,
Daer het al toe sach, clene ende groot,
Heeftsoese levende up geheven.

Lev. van St. Fr. vs. 8479.

2) *Aannemen*, *aanvaarden.*

Mar onse here bekerdene doe
Bi Josephs predicaden soe,
Dat hi dat heilge doepsel v i n c a n.
Lanc. B. II, vs. 24188.

3) *In bezit nemen*, *aanvaarden.*

Seleucus, dese stoute man,
Die eerst Babylonen v i n c a n
Na des groots Alexanders doot.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 188, a, vs. 2.

4) *In beslag nemen*, *zonder recht tot zich nemen.*

Ende wie dat kerkelijc goet vinge an
Also, dat hi ware inden ban.
Ibid. III, 386, b, vs. 29.

5) *Tot zich nemen*, *van personen gezegd.*

Sijn wijf die v i n c hi weder a n.
Ibid. III, 227, b, vs. 36.

Anvaerdigen, **anveirdigen**. *Aantasten*, *aanvallen*, *aanranden.* Ofte iement des anderen huys a n v e i r d i c h d e, ofte in sijn huys quame omme hem ofte sijn huysgesynne te slaen. Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Anval. 1) *Bezoek*, *toe- of aanloop van gasten.* Cost die sij deden, mids a n v a l vanden rentemeester van woerden, Coen Symons soen, willem rondiel, die hem over quamen mit meer ghesellen. Verhandelingen van de M. v. N. L. I, 403.

2) *Het ten deel vallen van goederen of rechten*, *de eigendomsovergang.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Anvallen (Enen). 1) *Iemand bijvallen*, *toevallen*, *tot zijne partij overgaan.*

Want al tfolc ghemeenlijc dan
Sal hem met herten v a l l e n an.
Lsp. B. IV, C. 8, vs. 10.

Des derden daghes, eer leet noene,
Hadde hi wel dre dusent man,
Die hem allen vielen an.
MELIS STOKE, B. V, vs. 546.

Zie nog Lanc. II, vs. 4696; VELTH. f°. 311, b.

2) *Aan iemand ten deel vallen.*

Tote dien dat elc apostel nam
Sijn lant, dattem anequam
In te predekene, nam Jan
Ephesum, want het v i e l hem a n.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 322, a, vs. 24.

3) *Overvallen*, *overkomen*. Enen (lees: een) storm viel hem doe an. Brand. vs. 408.

Anvangen. 1) *Aangrijpen*, *aantasten*. Die sijn mes vuystede op eenige ander dinge — — — in toernigen moede anvenge. Ibid. kol. 110.

2) *In bezit nemen*, *aanvaarden*, *zich toeëigenen*, *zich als eigenaar doen gelden*.

Ende wilde die crone vangen an.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 46, a, vs. 42.

Zie nog Ibid. II, 194, a, vs. 30.

Anvaren (Enen). *Op iemand vijandelijk aankomen*, *hem aanvallen of bestoken*.

Ende dandre die den ridder vri
Valsceliic voeren an.
Limborch, B. III, vs. 403.

Ende alse mense dan veriagede yet,
Ofte met scepen hem voren an.
VELTH. Sp. H. f°. 175, g.

Anvechten. 1) *Strijdende aanvallen*, *aanranden*, *bestrijden*. Hi om leidese ende anvachtse ende wanse in enen dage. Bijb. van 1477, Jos. X, vs. 35.

Want die Romeine, verre ende wide,
Vochten hem an in elke zide.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 233, a, vs. 28.

2) *Belagen*, *bestoken*. Als mi die werlt anvecht met hare ghiricheyt, soe bescermt hi mi mit sijnre armoede. Stemmen, bl. 136. Ende doe die duvelen sine onversaechtheit saghen, doe so voeren si hoech in die luchte ende riepen mit vervaerliken stemmen ende spraken: O Machari du verwinneste ons in allen steden waer wi di anvechten. Vaderboeck, f°. lxxxij, b.

Anverden. *Aanvallen*, *bestormen van sterkten*.

Met pieken, met hant-aexen, met swerden,
Gingense tGraven Steen anverden
Ende optie porten slaen ende houwen.
VELTH. Sp. H. f°. 224. g.

Anversterven (Enen). *Door sterfgeval op iemand overgaan*.

Ende al dat mi verstaerf oec an,
Gavic minen broederen dan,
Die ghaven mine rente daer of.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 309, b, vs. 17.

Oec hadde de Grave van Hollant

Te voren gheweest in Inghelant,
Want Scotlant was hem a n v e r s t o r v e n.
MELIS STOKE, B. IV, vs. 795.

Anvichter. *Aanvaller, aanrander.* Den a n v i c h t e r ende alle sine helpers. Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb. kol. 94.

Anvleyen (Enen). *Iemand met vleierij te gemoet komen, vleiend bejegenen.*

Alse di die aventure es hont,
So v l e y t di a n weilde ende gout.
MAERL. Sp. H. 4⁰. ed. I, 280, a, vs. 24, var.

Anvlien. *Zijne toevlucht nemen tot.*

Ende paues Leo hevet versien,
Dat menne verraden wille mettien,
Ende v l o den keyser a n.
Ibid. III, 278, b, vs. 41.

Anvolgen. *Volgen, achternakomen.*

In desen tiden, dat dit ghevel,
So was daventure fel
Karel den caluwen van Vrancrike;
Want sine kindere niet hovescelike
Hem proeven, alst hier v o l g e t a n.
Ibid. III, 280, vs. 5.

Anvolgen (Enen). 1) *Iemand achternagaan, volgen.*

Die coninginne sprac: „V o l g t h e m a n,
Ende of hijs noet hevet, helpt hem dan.
Lanc. B. II, vs. 255.

Menech ander v o l c h d e m a n.
Rymb. vs. 29645.

2) *Iemand opvolgen.*

Na hem Alexandra sijn wijf
Was coninghinne al haer lijf,
IX jaer naer haren man.
Hyrecanus die v o l g e d e h a r e a n.
MAERL. Sp. H. 4⁰. ed. I, 219, a, vs. 30.

3) *Vervolgen.*

Maer doe si dat souden beghinnen,
Quam dat volc van Chanaan
Ende van Amalech, ende v o l g d e n a n,
Ende sloeghense ende daden hem pine.
Rymb. vs. 5740.

4) *In rang of rij op iemand volgen.*

Aldus scrivet sente Jan
Mattheus die volghet daer an.
Ibid. vs. 25230.

5) *Als volgdienaar of gunstbejager iemand aanhangen, volgen.*

Die dus den riken volgen an
Meenen den roof ende niet den man.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 427, a, vs. 13.

6) *Ja en amen spelen, den jabroer zijn, meêpraten.*

Ende minne meer den rechten man,
Dan eenen dies al volget an.
Ibid. I, 416, b, vs. 72.

Aanwassen. 1) *Aangroeien, grooter, meerder worden, toenemen.*

Want so die Joeden meer verloren,
So hem meer an wies die toren.
Rymb. vs. 29530.

2) *Door aansluiting eene macht of partij sterker maken.*

Mordreit, sijn neve, metten Sassen,
Die hem an waren gewassen.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 387, a, vs. 72.

3) *Zeden, gebruiken, gewoonten overnemen, van iemand.*

Vanden Deenen es hem angewassen
Dat si drinken sonder gront.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III, 270, b, vs. 60.

4) *Overvallen, vijandelijk aanvallen.* Oft sake were, dat ennige heren, wie die oic weren, off anders yemant in ennigerwijss, mit veden of mit belege, Wilhem vurscr. sijn slot, stat ende ondersaten vurscr., anwyessen, off avervielen. NIJH. Ged. IV, 73. De Heer NIJHOFF noemt dit woord vreemd, in de hier opgegevene beteekenis, doch door de opheldering van Dr. DE VRIES, in zijn Mnl. Wdb. wordt die bevreemding weggenomen.

Anweit, aweet, aweyt. Mr. L. PH. VAN DEN BERCH vermeent in zijn gloss. op den Limborch, dat dit woord met het oud-fr. »*anghet*", hetwelk door ROQUEFORT verklaard wordt het zelfde te zijn met »*coin, lieu caché*", in verband staat. Dr. DE JAGER is van een ander gevoelen, en zegt, dat dit woord etymologisch een is met het fr. »*guet*" (aquet), en dat het voor *kamp* en *legerkamp* en somtijds ook voor de *troepen* zelven gebruikt wordt.

Doen hi vore die stat quam,
Ende dat anweit vernam.
Limborch, B. VI, vs. 2092.

Up eenen morgen voer huut, om winnen,
Die grave van Valkenberghe degenlike
Met groeten moede ghenendelike.
Want hi hadde t a w e e t doen spien,
Dat si waren onversien:
Want die grave van den Foreeste
Ende Jan van Tsalons met groeter feeste,
Mids gaders den grave van Montbliaert
Dese souden hebben bewaert
Metten heeren dat a w e e t.

KAUSLER, Reimchr. vs. 6401 en 6407.

Anwerp. *Aangeslibd land, aanwas van land door aanslibbing.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Anwisse. *Angst, benauwdheid* enz. Zie: ANGUISSE.

Apeert. *Openlijk, blijkbaar, onbeschaamd.* Fr. »appert".

Isegrijn sprac: „Hebdi gheleert
An uwen oom dus lieghen a p e e r t?"

Dr. JONCKBL. Rein. vs. 204.

Apoynteren. *Vereffenen, bevredigen.* Zie ROQUEFORT op *appointer.*

Daer hi alle die discoorde
A p o y n t e e r d e, ende brochte tacoorde.

KAUSLER, Reimchr. vs. 9244.

Apostome. *Gezwel.*

De derde, hy had een a p o s t o m e.

SM. Tspel, enz. vs. 1232.

Appel. *Knop van het zwaardgevest.* KIL.

Mettien heifti tswaert ghenomen
Tusschen a p p e l ende hilte wel.

Walewein, vs. 4869.

Als hy verwaten, tot den a p p e l van 't geveste
In zijnen degen viel.

VONDEL, 4°. uitg. 1720. Kon. David in ball. bl. 53.

Zie nog Walew. vs. 3323, 3343 en 3348; MAERL. Sp. H. 4e. ed. III, 200, b, vs. 22; Belg. Mus. X, 95, vs. 216.

Appelaer, appeler, appeller. *Appelboom.* KIL, PL. Desgelijcks zijn d'a p p e l a e r s en Alcinous ooftboomen verscheiden. VONDEL, door V. L. V, 92, reg. 6, v. o. Zie ook D. VIII, 214, vs. 132.

Appelhak. *Appelverkooper.* KIL. en MEYER.

Appelharre. *Appelschillen.*

Si geven hem a p p e l s c h a r r e som.

WILLEMS, Rein. vs. 5130.

Appelsap. *Appeldrank*. KIL.

Appelsop. *Appelmoes*. Wdb. op BREDERO.

Appeltasseye. *Koek*, *toebereid uit meel*, *melk*, *spek*, *appelen*, *eieren* enz.

Men roerse metten ingune, en metter pecelle:
Dan maect men appeltasseyen metten mostaerde.
Belg. Mus. II, 182.

Appeltere. *Appelboom*. KIL.

Appetijt. *Lust*, *wil*, *behagen*, *goedvinden*.

Al dat hy wil eenpaer
Doet hy so hier, so daer,
Nae zynen appetijt.
ZUYLEN VAN NIEUVELD, Souter Lied, 1584, Ps. 118.

Apulle elders **ampulle**. *Kruik*, *steenen vat*.

Voer hem begonste dat te gane,
In sine hant met ere apulle,
Daer in was fonteine tfulle.
MAERL. Sp. H. 4° ed. II, 142, b, vs. 87.

Arabees. *Arabier*. Wdb. op HOOFT.

Arabi. *Arabisch*.

Si hebben met hen bringen doen
Wel .c. orsse, dunket mi,
Wel gemaect, groet arabi.
Karel de Gr. Fr. V vs. 238.

Arabijn. *Arabisch*.

Here, .c. orsse sere lofsam
Die cochtic in den wege mijn,
Wale gedaegt, scone arabijn.
Ibid. vs. 306.

Araut. *Heraut* of *bode*. Dat hi voer sijn doer sende een **araut**. Pass. Wijnt. 1480, f°. lvi, c.

Arbeid, arbeit. 1) *Moeite*. Als ic bedroeft bin, soe troest hi mi .— — — in minen arbeyde, dat ic aensie minen loen. Stemmen, bl. 135.

Al brochte Brune dat hooft uut
Met arbeide ende met pine.
Dr. JONCKBL. Rein. vs. 748.

Daer om so vloegh si sonder arbeit
Met haren lichame doer de locht.
Lev. van St. K. vs. 612.

Men kan tot dit geluck niet zonder **a r b e i d** komen.
VONDEL door V. L. III, 518, vs. 972.

Zie nog Dr. JONCKBL. Rein. vs. 2856.

2) *Droefheid*, *angst*, *benauwdheid.*

„Nu ghenaken mine **a r b e i d e**"
Sprac Walewein, „ende mine rouwe".
Walew. vs. 7778.

Hulp is een ontfanclic troest,
Die den menighen heeft verlost
Uut druc, uut sorghe ende uut leyde,
Ende uut menighen **a r b e y d e.**
Mloep. B. II, vs. 2844.

Zie nog ZUYLEN V. N. Souter Lied. Ps. 25 en 89; Walewein vs. 9859; Belg. Mus. X, 92, vs. 91.

3) *Smart*, *pijn.*

Maer hi moeste enen dach ontbiden,
Eer hi gesate in sijn gereide,
Sulc waren sine **a r b e i d e**
Vander smerten die hi ontfinc.
Lanc. B. II, vs. 45874,

4) *Overlast.*

Twi daetstu mi desen **a r e b e i d.**
Rymb. vs. 9688.

5) *Barensnood.* Den Hemel is soo stadigh niet behanghen met sware bekommeringen en droevige wolcken, omdat sy swanger is van een voldragen slagh-reghen, of sy vint haer wel eens door den tijdt van den **a r r e b e y t** en lastigheyt verlicht. BREDERO, Jerolimo, Toe-eygening aen Jacob van Dyck. Vergelijk hiermede Lsp. B. II, c. 9, vs. 85.

Arbeidelic. *Met moeite.* Want hi meer gheloent wort die langher ende **a r b e i d e l i k e r** ghestreden heeft. HS. van 1476.

Arbeiden. 1) *Strijden*, *streven tegen*, *ijveren tegen.* Alse nu coemt die ghiericheit, alse nu coemt die vermetelheit ende willen haren stoel in mijnre sielen setten — — —, Ic wederstaese. Ic **a r b e i d e** daer jeghens. Stemmen, bl. 35.

2) *Moede worden.* Hine en sal niet gebreken noch **a r b e i d e n.** Bijb. van 1477.

Arde. *Aarde*, *grond.*

Hi ruumde tghereide ende sochte
Die **a r d e** sciere, sonder beide.
Walew. vs. 4175.

Ards. *Aardsch.*

Want sine adden geen a r d s harnasch.
Lev. v. St. Fr. vs. 1804.

Are, verbuiging van **Aer.** *Arend.*

Mijn herte dat vlieght ghelijc den a r e.
Bibl. I, 83, vs. 178.

Arech. Adj. *Erg*, *slecht.*

Daer brochte Cayn t a r e c h s t e coren.
Rymb. vs. 855.

Dat a r e c h s t wort dachterste pine.
Lev. v. St. Fr. vs. 5930.

Arech. Subst. *Kwaad*, *slechtheid.* Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 212.

Arem. Subst. *Arm.* Passim.

Arem. Adj. *Arm.* Passim. Zie o. a. Lev. van St. Fr. vs. 3766.

Aremborst. *Armborst*, *boog.*

Daer lagen scuttren tallen tinnen
Met a r e m b o r s t e n harde goet.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 3845.

Areminc. *Arm*, *ellendig mensch.*

Roc, corde ende nedercleet
Heefti genomen gereet
Ende gaeft den Gods a r e m i n c.
Lev. v. St. Fr. vs. 7565.

Zie nog ibid. vs. 6287 en 8985.

Aren. Verb. 1) *In aren schieten.* PL.

2) *Beploegen*, *bebouwen.*

Ofte al tfolc worde Jacobine,
Minder broeders ende Augustine,
Sartroyse ofte Clusenaren,
Wie zoude tlant dan a r e n,
Coren winnen of ander vrochte?
Lsp. B. I, C. 25, vs. 106.

3) *Boeten*, *straf lijden*, *duur betalen*, *misgelden.*

Hoe sere a r e n d e hi onse mesdaet,
Daer menne aldus sere slaet.
Vanden Levene ons Here, vs. 2307.

Ic beet den appel stillekine,
Dat hebic g e a r e n t.
Ibid. vs. 4200.

Aren. Subst. *Arend.*

Ooc sette hi mede twaren
Enen groten goudinen aren
Uptie diere porte goed.
Rymb. vs. 20884.

Arenborst. Het zelfde als **arem-** en **armborst**, d. i. soort van *hand-* of *voetboog.*

Al waerd oec datmen op hem scote
Met enen wint arenborste.
Lanc. B. III, vs. 18813.

Zie nog ibid. vs. 19966 en Lev. van St. Fr. vs. 8347.

Arenstachteg. *Ernstig mensch.*

Sijn die wincbraauwen boven der nasen
Te gader ghewassen, alse wi lasen,
Dat bediet eenen subtilen, die hem wel versteet,
Ende een arenstachtegen, als ic weet.
BLOMM. Oudvl. Ged. II, 61, vs. 44.

Arenstich. *IJverig, voortvarend, de zaken met ernst behandelende.* Ende doe salomon den iongthelinc sach dat hi van gueden zeden was ende arenstich. Bijb. van 1477, I Kon. XI, vs. 28.

Arentdrigh. *Arenddrager.* U. W.

Arfnaem. *Erfgenaam.*

Abram scied uten lande niet
Dat God sinen arfnamen behiet.
Rymb. vs. 1582.

Ende maecte van al sinen goede
Arfname Gode onsen Here.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 328, a, vs. 41.

Zie nog ibid. I, 96, b, vs. 41.

Arch. Subst. 1) *Kwaad, slechtheid, boosheid.*

Dat wortele ofte zaet zoude
Van dien quaden stroncke bliven,
Daer noch arch of mochte becliven.
Lsp. B. I, C. 29, vs. 114.

Tehant sprac die goede reyne,
Die gheen arch noch quaet en dacht.
Mloep. B. I, vs. 845.

Zie nog Clerk, bl. 70; Lev. van Jezus, bl. 40.

2) *Onheil.*

Ghi vindet selden selck gheschaff,
Ten wort ghekeert in schande ende arch.
Ibid. B. III, vs. 801.

3) *Letsel*, *wonde*, *kwetsuur*. Zie ook AERCH.

Si dancten gode andien stonden,
Dat hi gheen arch en hadde vander doot.
Ferg. vs. 3997.

Dat is: Zij dankten God op dat oogenblik, op dien stond, dat hij geen doodelijk leed of letsel bekomen had.

Zie nog Lanc. B. II, vs. 36928, B. III, vs. 16726.

4) *Beleediging met boos opzet*. KIL.

Arch, argh. adj. 1) *Kwaad*, *slecht*, *boos*.

Trouwe scuwet alle zaken,
Die den mensche arch maken.
Lsp. B. III, C. 16, vs. 46.

2) *Slim*, *loos*, *doortrapt*. Wdb. op HOOFT.

Arch doen. *Kwaad doen*.

Die hem noit arch en dede.
Ibid. B. I, C. 27, vs. 57.

Arch segghen. *Kwaad spreken*.

Hi seide licht arch achter u.
Ibid. B. III, C. 3, vs. 252.

Arch spreken. *Kwaad spreken*.

Die zedich waer ende goederhande, — — —
Ende van nyemant arch en sprake.
Mloep. B. I, vs. 3179.

Arghe (In). *Ten kwade*, *in een kwaden zin*.

Alse veete of discoort versoent es,
En sal niement vermanen des
In arghe.
Lsp. B. III, C. 3, vs. 1145.

Hi slaet van monde op dat hi mach,
Ende keeret al in arghe dan.
Ibid B. I, C. 27, vs. 18.

tArghe vergaen. *Ten kwade afloopen*.

Dinc die hemselven targhe vergaet.
Ibid. B. III, C. 20, vs. 8.

Argelist. *Kwade trouw*. Ende wanneir wy der vurscr. stat daer toe nyet meer en dorven, dan sall Wilhem vurscr. sijn stat onbelesticht wederomme hebben, aen argelist. NIJH. Ged. IV, 72. Dat wi gheloven ende gheloeft hebben onsen lieven here den hertoghe van Brabant thuus van Hoesdenne, welken tijt dat hijs begheert van ons, ofte te doene heeft, soe gheloven wi, op ons ende op onse goet, hem dat huus bennen

achte daghen daer na te antwerdene, ofte sinen gheweldeghen bode, sonder enegherande arghelist. Brab. Yeest. I, 767, reg. 5.

Argen, arghen. 1) *Verergeren*, *erger*, *minder*, *slechter worden*.

Lioneel es te Lancelote gegaen
Ende seide: „Hoe gevoeldi u, here?"
Lanceloet seide: „Ic bem siec sere,
Ende mi dinct ic arge emmertoe.
Lanc. B. II, vs. 12619.

Spisen, van Herodes tiden,
Die was ghearghert niet .j. haer,
Nochtan waest wel na .c. jaer.
Rymb. vs. 34687.

2) *Bederven*. So wie van sinen evenkersten enich van desen dinghen ontleent, ende het stervet of ghearget wort, dair sijn here niet bi en is, men sal hem dwingen dat te ghelden. Bijb. van 1477, Exod. 22, vs. 14.

Die alabastre was marbrijn,
Daer gheen ungement in arghen mach.
Rymb. vs. 24963.

3) *Beschadigd worden*, *schade lijden*.

Ende si voren danen doe dure
Ene glasine venstre, di te dire ure
Nine argede none brac.
Lanc. B. III, vs. 9137.

Nu segt daventure dat
Alse Mordret vor Lonnen sat,
Dattie tor in velen delen
Gearget was van den magnelen.
Ibid. IV, vs. 10300.

Zie nog Bijb. van 1477, Exod. 22, vs. 10.

4) *Schade*, *leed*, *nadeel berokkenen*.

Ende gi, her Walewein, die dus sere
Ons nu arget jegen minen here.
Ibid. IV, vs. 7212.

5) *Verwaarloozen*, *verzuimen*. Dat men niet en behoort te arghen eenich onderpant. BOTTELGIER, Some ruyrael. Cap. CLVII.

6) *Verloren*, *te niet gaan*, *in de waagschaal gesteld worden*.

Soude al onser poerten recht
Staen aen eens mans ghevecht?
So mocht onse recht wel arghen.
MELIS STOKE, B. VI, vs. 507.

Arger. *Algiers.* U. W.

Argheren, argeren. 1) *Verwaarloozen, verzuimen, en daardoor verergeren.* Ist dat yemant arghert enen acker of enen wijngaert. Bijb. van 1477, Exod. XXII, vs. 5. Want hadde sijt gheargert, der mans erven moesten ontgouden hebben. Den Sp. v. S. 1505, f°. 50.

2) *Schade lijden, beschadigd worden.*

Ende dese werelt en hevet inne
Geen linen dat es soe dinne,
Al haddict gedaen ane nu hier,
Ende gingicker mede in dit vier,
Het ne soude niet argeren dan.
Lanc. B. III, vs. 4909.

3) *Erger, slimmer, slechter worden.* Om dat de stanc der lucht niet argeren en soude. Pass. Som. St. 1489, f°. cxxix, c.

Want sine geren el, dats waer,
Dan die borse met gelde swaer:
Al hare gedachte so leit daer ane.
Mi es leet dat ics hermane,
Ende te meer soe waers mine clage;
Maer ic siet argeren alle dage.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 7890.

Zie nog Ruusbr. Tab. I, 173.

4) *Benadeelen, in waarde doen minderen.* Dat hij, of sij, die voerscreven guede niet argheren noch krencken en sal. NIJH. Ged. II, 202.

Argheren (Hem of zich). *Zich storen.* U. W.

Arghernis. *Ergernis.* Ibid.

Argertiere. *Kwaadwillend, boos, ondeugend.*

Wildi meer sijn arghertiere
Ofte fel, ofte onghetrouwe.
Dr. JONCKBL. Rein. vs. 2506.

Archeit, argheyt. 1) *Kwaadheid, boosheid, ondeugd, zonde.*

Onnosel ende van herten rene,
Ende en peynsden archeit en ghene.
Lsp. B. I, C. 28, vs. 10.

Dat van Adams kindren voort sproot,
Tooch ter archeit, cleine ende groot.
Ibid. C. 29, vs. 66.

Zie nog Mloep, B. II, vs. 2197; Der Yst. Bl. vs. 2396; Doctr. B. I, vs. 359; Dr. JONCKBL. Rein. vs. 2515.

2) *Ergernis, kwelling,* zie Dr. DE JAGER, Latere Versch. bl. 168.

3) *Slimheid.* U. W.

Archier, artchier. 1) *Boogschutter.* Een archier hadde eens al sijn ghelt verdobbelt ende liep uut ende nam een strale, ende scoetse na Gode. Dr. v. VL. Proza, bl. 175. Ende de engelsche stelden hair artchiers voor. VAN BRAB. die exc. Chr. Antw. 1530. J. J. ij, c.

Lieden van wapinen ende archiers met.
KAUSLER, Reimchr. vs. 9904.

2) *Piekdrager, piekenier.* KIL.

Argueren, arguweren. 1) *Afkeuren, berispen, bestraffen.*

Ons en dorste niemen wederstaen,
Noch argueren van onser daet.
VELTH. Sp. H. fo. 487.

Dat si Antkerst selen alsoe
In dien tiden dan wederstaen,
Dat si hem sele [n] moten ontgaen,
Ende argueren van allen saken
Daer hi sprake of sal maken.
Ibid. fo. 456.

2) *Wederleggen, tegenbewijzen aanvoeren.* Om dat sy uyt die Schrift willen arguweren teghen het gene dat de H. Vaders op handen hadden om te besluyten. MARNIX, Byencorf, 1645, bl. 28, vo. Als dit die dochter hoorde soe en conde si niet meer argueren. Gesta Rom. 1481, Cap. VI.

3) *Beweren, bewijsgronden aanvoeren.* Want nadat hy argueert, soo souder uyt volghen moeten, enz. MARNIX, Byencorf, 1645, bl. 150. Zie ROQUEFORT op *arguer* en PL.

Archwilligen. *Kwalijk bejegenen, kwalijk tegen iemand gezind zijn.* Dat sall ons Walraven elect ende ons medesaickwolden ende onse erven voirscr. lieff ende to danck sijn, ende wij en sullen sy dair omme nyet archwilligen. NIJH. Ged. IV, 173. Zie nog ibid. bl. 226, en D. V, 202.

Arke. *Offerbus.*

Matheus seegt ons ende Lucas
Dat onse Here offren sach
Vele liede, uptien dach,
In ene arke hare ghelt.
Rymb. vs. 25145.

Arckel. *Balkon, uitstek,* KIL. PL. en MEYER.

Arkener. Het zelfde als ARCKEL.

De bronnen, 't open plein, de wandelgaleryen,
De beelden, d'arkeners en schoone schilderyen,

Elk is verwondrens waard.

OUDAAN, Poëzy, D. IV, bl. 48.

Armaris. *Kist*, *juweelkistje*, *geld-*, *kleêr-*, *boekenkast*. KIL. PL.

Armborst.. *Soort van hand- of voetboog*. Zie AREM- en ARENBORST.

Armeye. *Leger*. Fr. *armée*.

— — tydingh vande Vloote, en groote Scheeps-a r m e y e.

VONDEL, door V. L. I, 136, vs. 154.

Armel. *Armplaten*, *armschenen*. PL.

Armelijn. *Hermelijn*. Wdb. op HOOFT.

Armen. 1) trans. *Arm*, *ongelukkig* of *ellendig maken*. Wdb. op BREDERO.
2) Intr. *Achteruitgaan*, *verarmen*.

Die silveren schouderen met den armen
Bediet dat dijn rike sal a r m e n.

Alex. B. II, vs. 1079.

3) *Tusschenwerpsel*, *uitroep*.

Ruben quam ten pitte weder;
Ende doe hi inwaert sach neder,
Ende hi Joseppha niet ne vint,
Riep hi: „A r m e n! waer es dit kint?

Rymb. vs. 2878.

Armenier. *Abrikoos*, van het Lat. *mala armeniaca*.

Daer pers en a r m e n i e r de binne-wand borduyren.

WESTERBAAN, Ockenburgh, bl. 90.

Armesy. *Dunne en glanzige taf*, verbastering van *armozijn*.

Een groff greyne vlieger met a r m e s y e slippen.

VAN SANTEN, Snappende Sijtgen, 1620, bl. 10.

Armijnen, **armynen**. *Hermelijnen vellen* of *hermelijn bont*. Wdb. op HOOFT.

Armheit. *Armoede*. Lsp. Gloss.

Armille. *Armring*. So brochte die man voert gouden inaures ende alsoe veel a r m i l l e n, dye tien cyclen woegen. Bijb. van 1477, Gen. 24, vs. 22. Ende ic nam die crone die op sijn hoeft was, ende die a r m i l l e van sinen arme. Ibid. II Sam. I, vs. 10.

Arminc. *Ellendeling*.

Een man die es een incomeling
Een keytijf ende een a r m i n c.

Alex. B. VI, vs. 1225.

Armoede. 1) *Verslagenheid*, *angst*, *versuftheid*. Wdb. op HOOFT.
2) *Schrale lijftocht*. Ibid.
3) *Ontbreking*, *gebrek aan iets*. Luttel op zyn voordeel hier teeghen

was dat pas Don Louis, oft uit a r m o e d e van kundschap, oft enz. HOOFT, N. H. 354, 18. Zie nog U. W.

Armonie. Waarschijnlijk een snareninstrument.

Ghighen, herpen, simphonien,
Pleien, vedelen, a r m o n i e n.
Nieuwe Werken der M. v. N. L. D. I, 239.

Armozijn. *Dunne, glanzige taf, soort van zijden stof.* Wederzyds gevoerd van binnen met groen a r m o z y n. T. ASSELYN, Melchior 1691, bl. 19. Een kostelyk Ledekant behangen met purper A r m o z y n. F. RYK, De Hedend. Bankr. bl. 56. De Vaendrager in 't root a r m o s ij n. Constthoonende juweel, 1607, bl. 1.

Arn. *Arend.*

Hy droech van goude, daer in geset
Een a r n van keel.
Belg. Mus. V, 110.

Arnasc, arnasch, aernasch, elders **harnasch.** 1) *Harnasch.*

Ridders, serjante, al datter was,
Verstormdi, sijd seker das,
Ende deetse doen in hare a r n a s c.
Walew. vs. 8069.

2) *Bagage, krijgstuig.*

L mulen staerc ende rasch
Die voerden des coninx a r n a s c h.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 163, b, vs. 20.

Ende ccc scepe ghesondert,
Die daer voerden spise ende dranc,
Allame ende a e r n a s c h gemanc.
Ibid. I, 111, a, vs. 10.

Arne. 1) *Arend.*

Die bisscop, seiti, Augustinus,
Dat hi met sinen zinne vlooch
Boven allen bergen hooch,
Ghelijc alse die a r n e doet.
Ibid. II, 206, b, vs. 75.

2) *Oogst, oogsttijd.* KIL. PL. MEYER.

Arnen. 1) *Oogsten, inzamelen.* Ook in een figuurlijken zin.

Nu dunct mi in minen sinnen,
Dat ic meer a r n e n soude hatie
Dan ic dede die minne nie.
Dr. VERWIJS, die Rose, vs. 4565.

2) *Boeten*, *straf lijden.*

Dus moet dan a r n e n al tgeslachte.
Belg. Mus. IX, 79, vs. 564.

— — — — tfeghvier
Daer si haer sunden in a r n d e n, die hier
Haer penitentie nien voldeden.
Lev. v. Ste Chr. vs. 242.

Zie nog Vanden Levene ons Here vs. 2760 en 3136.

Men bedenke, dat *boeten* zeer na grenst aan *inoogsten*, dewijl het doelt op *oogsten*, de vruchten, van wat men gezaaid heeft.

Arnmaendt. *Oogstmaand.* KIL. MEYER.

Arnt. *Kunstgreep.* Ende en selen soeken noch anderen van onsenthalven doen soeken, noch laeten soeken, a r n t noch engien waer bi dat wi hen dese poente, die si geordeneert hebben, ende die wi hen ghegheven hebben ende gheven, mochten breken ofte storen. Brab. Yeest. I, 734.

Aronde. *Zwaluw.* KIL.

Arre. 1) *Onderpand.* Wdb. op HOOFT.

2) *Gramschap*, *spijt.* MEYER.

3) *Gram*, *fel*, *spijtig.* Voorbeelden hiervan vindt men in het U. W.

4) *Droevig*, *verdrietig.* Zie HUYDEC. in Melis Stoke, D. II, 370.

Arzat. *Apotheek.* Zie Alex. II, 287.

Arsater, arsatre. *Arts*, *geneesheer.*

Ic ben, seit hi, a r s a t r e goet.
Esopet. Fab. XLIII.

A r s a t e r s quamen so si eerst mochten,
Diese souden achterwaren.
Walew. vs. 7502.

Arsatrie. *Geneeskunde.*

Smeden ende lantwinninghe,
Wolle werc ende scepinghe,
Nayen ende a r s a t r i e dan,
Conste van ghietene volghet hier an.
Lsp. B. III, C. 14, vs. 117.

Arsedie, arsedy. *Artsenij*, *geneesmiddel.* Si had daer veel a r s e d y toe gedaen. Pass. Som. 1489, f°. clviij, a.

Een trouwe vrient is een a r s e d i e des levens.
Materie der Sonden, aangehaald in MELIS STOKE, D. II, bl. 188.

Arsedier. *Geneesheer.* Ic ben een a r s e d i e r. Pass. Wijnt. 1480, f°. lv, b.

Arselen. *Achteruitgaan*, *terugtrekken*, *wijken.* KIL.

Hi a r s e l d e allettel over voet
Tot enen berge die daer stoet,
Daermen hem van achter niet
En conde gedoen en geen verdriet.
Lanc. B. II, vs. 38971.

Arst. Door letterwisseling *Arts.* PL.

O licht, o brun des heils, alscheppende natuer,
Hertkenner, zielen-a r s t, stort ghy te dezer uur
Of straal, of kracht, of gheest.
SPIEGHEL, Hertsp. 1780, bl. 9, vs. 186.

Arste. 1) *Geneesheer.* KIL.

2) *Geneesmiddel* of *genezing.*

Ende Amand, di mi a r s t e
Heeft bejaagd met siere bede, enz.
Lev. v. St. Am. II, vs. 4929.

Arstedye. *Geneesmiddel.* PL.

Arsten. *Geneesmiddelen aanwenden.* Ibid.

Art. 1) *Soort.*

Dese lange, wide tabbarden,
Dese cappen van graeuwen a r d e n.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 11072.

2) *Kunst.*

Dedalus geleec wel desen,
Die Ycarus sinen sone maecte
Vlogle, di hi wel geraecte,
Dat dedene a r t ende niet nature.
Ibid. vs. 5045.

3) *Aard*, *wijze.*

Hoemen dit boec heten soude:
Die Rose seggic dat heten sal,
Want daer es in besloten al
Die a r t van minnen geellike.
Ibid. vs. 35.

4) *Geboortegrond*, *vaderlandsche bodem*, ook *bebouwde grond.*

Niemene en ruemde sinen a r t
Die enich ander lant besochte.
De Rose, aangeh. door HALBERTSMA in zijne Aant.
op MAERL. Sp. H. 4_6 deel, bl. 263.

Sy hebben ieghen ons ghecreghen ende ghecocht — — — alle den a r t ende alle die wildert, die men vroente heet. Belg. Mus. II, 417.

Arte. *Kunst, wetenschap.*

— — in die a r t e der scrifturen.
Lsp. B. III, C. 14, vs. 137.
Dat is tbeghin van allen a r t e n.
Ibid. C. 15, vs. 48.

Artchier. *Boogschutter.* Zie: ARCHIER.

Artike. *Jicht, voeteuvel.*

Lanc evel, gicht ende tisike,
Fistel, kancker ende a r t i k e.
WILLEMS, Rein. vs. 5402.

tFlederzine ende — — die a r t i k e, die mi quelden. Dr. v. VL. Proza, I, bl. 256. Al hadde hi seer die a r t ij k e oft fledercijn. VAN BRAB. die Exc. Chr. 1530, h.iiij, b.

Artist, artiste. *Kunstenaar* als ook *beoefenaar der zoogenaamde zeven vrije kunsten.*

Laet staen u clappen ghij duvelsce a r t i s t e n.
ANNA BYNS, Ref. 1548. Ref. 13.
Ende der philosophien listen
Bevele ic den constighen a r t i s t e n.
Mloep. B. I, vs. 60.

Artlant. *Bouwland.* Mit busschen, mit broeken, mit a r t l a n d e, mit beemde, visscherijen. NIJH. Ged. III, 267. Mit a r t l a n d e, water, visscheryen, holt ende weyde. Ibid. IV, 111.

Arthritike. *Jicht, voeteuvel.*

Hondine scoen sijn sekerlike
Goet jeghen die a r t h r i t i k e.
Dr. VERWIJS, Blocml. D. II, 33, vs. 146.

Artsenen. *Geneesmiddelen aanwenden.* KIL.

Artzeter. *Wondheeler.* Avermits dat geen stedich geswaeren a r t z e t e r int yrst van onser wegen bij den gewonden gehaelt wurdt. NIJH. Ged. VI, 116.

Artsch. *Aardsch.*

Die soudaen mercte anden man
Datter vulmaectheit lach an,
Onwaerde van a r t s c h e n goede.
Lev. v. St. Fr. vs. 5227.

Artscoen. Zie ARTSOEN.

Artsier. *Boogschutter, gewapend man,* misschien wel *voorvechter.* PL. Maer die voervechter ofte a r t s i e r heeft die overhant ghehouwen. Gesta Rom. Cap. I. Des morgens vro stont hi op, ende twee a r t s i e r s wapen mannen, die hi wel betroude, riep hi heymelic tot hem Ibid. Cap. 20.

Artsoen, artscoen, archoen, aertsoen. *Boog van het zadel, zadelboog.* Fr. *arçon.*

Mijn her Ywein, .i. ridder coene
Hi waerp hem vollec in d a r t s o e n e.
Ferg. naar het HS. vs. 1106.

Ende leidene, als ict las,
Vore hem dwers in siin a r t s o e n.
Limb. B. II, vs. 699.

Zie nog Ferg. vs. 1874 en vs. 3793; Karel de Gr. Fr. II, vs. 450 en vs. 757; Walew. vs. 3696.

Artwerp. *Landskind, inboorling.* D[r]. DE VRIES, Mnl. Wdb. Kol. 121.

Arvachtich. *Erfgenaam, aan het erfgoed deel hebbende.*

Datti ons, recht arem na den geeste,
Soude maken met sinen vulleeste
Coninghe ende a e r v a c h t i c h mede
Hier boven in de hoge stede,
Lev. v. St. Fr. vs. 3767.

Arve. *Erfenis of eigen grond.*

Si selen nochtan moten darven
Hars goets ende harre a r v e n.
Lanc. B. II, vs. 46824.

Arvelijc. *Erfelijk, aangeboren.*

Alle dages was de gone
Beweent als een a r v e l ij c lachter.
Lev. v. St. Fr. vs. 10299.

As. *Eest.* PL.

As. *Als.*

Een bacheleer claer a s die dach.
Alex. B. V, vs. 385.

As kacx. *Voor de leus, kwansuis, in schijn.* Wdb. op BREDERO.

As 't is. *Gij hebt gelijk, het is zoo, juist zoo, zoo is het.* Wdb. op BRED.

Asage. *Beuzelpraat, onpraat.* Zie Taalgids, 6[de] jaarg. bl. 30.

Die a s a g e n ende tureluren
Dichten vander avonturen.
BOENDALE, Teestye, vs. 1619.

Asaut. *Aanval.*

God weet wel, die kent al goet,
Dat hem grote sorge doet,
Die hen dagelijcs doet a s a u t.
D[r]. VERWIJS, Die Rose, vs. 5081.

Ic geve u macht in allen a s a u d e n.
Ibid. vs. 10259.

Asement, asiment, asument. *Herberg.* In de Woordenlijst der Maatsch. van Nederl. Letterk. komen deze drie woorden met de verklaring voor, met aanwijzing, dat zij gevonden zijn, in de Historie van Alexander van 1491 en in den Bijb. van 1477, zonder nadere bepaling van plaats.

Asemeren. *Optooien, opschikken, versieren.* Zie ROQUEFORT op »*acesmer*".

Daer sach men menighen ridder vry,
Ghewapent, wel g h e a s e m e e r t.
Grimb. Oorl. D. II, vs. 5614, var.

Asemure, atsemure. *Tooisel, tooi-* of *pronkkleed.* Zie ROQUEFORT op »*achesmure* en *assemer*".

Hi bat den waerd daer ter eren
Dat hi hem dade maken newe a s e m u r e n.
Lanc. B. III, vs. 17660.

Walewein ende die andere heren
Wilden keren tote Arture
Ende daden gereiden scone a t s e m u r e.
Ibid. vs. 18568.

Asen. 1) *Voeren, voedsel geven, ingeven.*

Roept hi (de vogel) oec te vele int huus,
So nem ene vledermus,
Ende ghestampt peper daer inne,
Dan a s e t: hi swighet ten beghinne.
Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 88, vs. 58.

Een peerd dat cleyn is, wert zeer haest,
Ghekamt, ghewassen en g h e a e s t.
J. DE BRUNE, Spreec-w. 1636, bl. 309.

Ons arm ghestalte siende cont ghy mercken haest,
Hoe elck dient g h e a e s t.
Const-thoonende Juweel, 1607, bl. 12.

Zie nog SPIEGHEL, Hertsp. 1730, bl. 3, vs. 29 en VONDEL, door V. L. IV, 472, vs. 310, en bl. 481, vs. 681.

2) *Tot voedsel verstrekken.*

Zal zoo een jonge bloem de wilde dieren a z e n.
VONDEL door V. L. IV, 345, vs. 40.

Zie ook ibid. D. VIII, bl. 233.

Asengt, asent, asing, asingt. Dialektvormen voor *aangezicht.* Wdb. op BREDERO.

Ascheraeye. *Loogasch, weedasch.* KIL.

Asiment. *Gepeins, overdenking.* Want hi is u god. Ende machscien

so spreect hi mit yemande, of hi is in a s i m e n t e. Bijb. van 1477, I Kon. XVIII, vs. 27. De Staten-Bijb. vooral geeft deze verklaring aan de hand.

Asing. *Buurrechter.* In Friesland vorderde van ouds de Schout het recht, maar het vonnis werd door de buren gewezen, en dewijl deze de rechtspleging niet even goed verstonden, benoemden zij den bekwaamsten uit hun midden, tot beleider of voorzitter, en deze werd »*asing*" en vroeger nog, in de oude Friesche wetten »*atthe*" genoemd. Zie RICHTHOVEN, f°. 609, b.

Ascat, askat. Scheldwoord, soms uit scherts, soms uit ernst, beteekenende een kind, of een mensch (meestal een meid of vrouw), dat aan den haard in de asch speelt of wroet, en zich daardoor vuil maakt.

Gaet selver t'huys, en treckt soo aen 't vlas wat,
En gaet op je gat sitten spinnen; wat dit spytighe a s k a t.
COSTER, Tiesken Van der Schilden, bl. 28.

Het eene is maer een kleuter, een weerdeegh, en 't ander een a s c a t. VAN SANTEN, Snappende Sietgen, 1620, bl. 2.

Zie nog D^r^. DE VRIES, Warenar, bl. 68; ADRIANA VAN RYNDORP, De driftige Minnaars, 1723, bl. 12, en Wdb. op HOOFT.

Assabren. *Kleine koopvaardijschepen.* Wdb. op HOOFT.

Assaelgieren, assailgieren. *Aanvallen, bespringen, bestormen.* Fr. »*assaillir*".

Nu sal mi weder, sonder vieren,
Beven ende suchten a s s a e l g i e r e n.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 3794.

Het schijnt si selen ens a s s a i l g i e r e n.
Hier in onse proper rike.
Lsp. B. II, C. 36, vs. 1772.

Assallernen. *Aanvallen, bestormen.*

So mogedi danne wel faelieren
T a s s a l l e r n e dien casteel.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 9591.

Assaut. *Algemeene aanval, storm.*

Ene hoge torre stont ane deen ende,
Hine ontsiet a s s a u t no meswende.
Ferg. naar het HS. vs. 278.

Staphants dat perlement sciet,
Men dede roepen dat a s s a u t.
Ibid. vs. 4211.

Soe dat ten eersten a s s a u t e gevel,
Dat die van buten worden geware, enz.
Lanc. B. II, vs. 32799.

Assegaai. *Speer*, en, naar de afbeelding daarvan in Valentijn's Oud en Nieuw O-I., *met weerhaken*. En duuwde hem een assegaai in de ribben. D. V, v, bl. 98, a.

Assel. *Schouder.*

Ende hief Mimminge alsoe heet
Dat te dien slaghe sneet,
Ende geraectcn op dassel ter cure,
Ende slouchen in bellunc dure,
Dat beneden den gordel wtquam.
Limborch B. IV, vs. 1809.

Maar van vogelen sprekende, *vleugelholte bij het lijf.*

Nem olie, die hetet laurijn,
Dwa teerst die vlogle sijn,
Ende onder die vlogle sultu mede
Sine asselen salven ter stede.
Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 40, vs. 160.

Asselgeren, asselgieren, asselieren. Het zelfde als assaelgieren. Voorbeelden van deze dialektverschillen vindt men in VAN HEELU, vs. 3158; Limborch, B. V, vs. 350; Lanc. B. II, vs. 10073; Ferg. vs. 4202; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 8593.

Asseren. *Met kracht aanvallen.*

Neen ic, here, al sonder waen,
Stakic jou of gerochte,
Als het wel ghevallen mochte,
Ende ghi mi weder, coninc here,
Dies ne ghecreghic nemmer ere;
Ic words gheworpen buten love
Waer dat ic quam in elken hove:
Men soude segghen: „Siet waer vaert
Die tasseerde sinen waert
Als hi hem goet adde ghedaen."
Walew. vs. 1250.

Zie ROQUEFORT op »*aserrer*".

Assijs. *Schatplichtig.* Dat Zeelandt aen Vlaendren vast ende assijs heeft gheweest, dat is ghenoech kennelick. VAERNEWIJCK, Hist. v. Belgis, 1574, fº. 108, b.

Assise. *Schatting, accijnsen.*

Nuwe assisen ende scalke ocketten
Op tfolc visiren ende insetten.
BLOMMAERT, Oud-Vl. Ged. III, 81 vs. 515.

Hi verlicht tolle ende a s s i s e n.

Limborch, B. X, vs. 873.

Zie nog NIJH. Ged. D. I, bl. 221.

Ast. 1) *Overwelfde oven, eest.* KIL. MEYER.

2) *Tak.*

Ongelike staet ons die moet,
Mi ende den cleinen woutvogelkinen,
Als si verhogen dor den bloet,
Die si ten a s t e n ute sien scinen.

Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 117, vs. 4.

3) *Knoest, kwast in het hout.* KIL.

4) *Harst van een varken.* Ibid.

Asterlinck. *Huisbakken brood.* Ibid.

Astromijn. *Starrekundige.*

Ic bin die beste a s t r o m ij n
Die noit int lant was gesein.

Alexander, B. III, vs. 855.

Astruere. *Kwellen.*

Ja en sidi der trouwen vrouwe,
Hoe modi dan gerechte minneren
Soe langhe a s t r u e r e n?

Limborch, B. V, vs. 2058.

Asument. Zie: ASEMENT. Ende doe si des leviten stemme bekenden des ionghelincs, ende si besichden sijn a s u m e n t, so seiden si hem: Wie heeft di hier ghebracht. Bijb. van 1477, Richt. XVIII, vs. 3. De Staten-Bijbel geeft hier geen licht, doch doet aan *woning, herberg, waardhuis* denken.

Azurich. *Naar het hemelsblauw zweemende.*

Gelijck de zee d'een baer op d'ander golft a z u r i c h.

VONDEL, door v. L. I, 58, vs. 316.

Ate. *Spijs, voedsel, eten.* Zie op AET.

Atente. In de woordenlijst der M. v. N. L. wordt dit woord opgenomen, en daarbij gezegd, dat het in verschillende opvattingen voorkomt, die echter moeilijk te verklaren zijn. Indien men dit woord wil afleiden van het Fr. w.w. *attendre*, samengesteld, uit het voorzetsel *a* en *tendre*, dan ook heeft dit w.w. zeer uiteenloopende beteekenissen, waaruit, met veel waarschijnlijkheid, de volgende zijn op te maken.

1) *Bemerking.*

Doe quam een Boc van Occidenten (Alex. de Gr.)
Entie hadde, na sine (Daniels) a t e n t e n,
Tusscen syn ogen een horen staende.

VELTH. Sp. H. f°. 412[m].

2) *Oplettendheid*, *zorg.*

Si selen aftrecken, sonder waen,
Den gewarigen herde sine a t e n t e.
Ibid. f°. 431[1].

3) *Verwachting*, *hoop.*

Nu was altene Biscops a t e n t e
Dat sise beroepen wilden te campe.
Ibid. f°. 89$_{t}$.

4) *Aandacht*, *behartiging.*

Dit exempel van castiemente
Neemt algader in uwen a t e n t e.
Lev. v. St. Am. II, vs. 171.

5) *Trek*, *begeerte*, *verlangen.* Fr. »*tendre*".

In Vlaendren te sine was sine a t e n t e.
KAUSLER, Reimchr. vs. 7794

Merct, of dese niet syn wel sot
Die al setten iegen Gods gebot,
Hare a t e n t e ende hare sinne.
VELTH. Sp. H. f°. 46.

6) *Strekking*, *doel.*

— — — — ende daer by
Vraeghdi mede, te welken a t e n t e
Men so heerde den Sacramente.
Lev. v. St. Am. II, vs. 2469.

— — — Doe hi die Elemente
Elc dede staen na haer a t e n t e.
VELTH. Sp. H. f°. 473.

Atente (Ten). *In afwachting*, *met het doel.*

Ende voer toten hemel, toten vader,
Die hem die macht gaf algader
Over tsmenschen ghеslachte, ten a t e n t e
Dat hi soude ten jugemente
Sitten.
Lev. v. St. Am. I, vs. 4892.

Aterment. *Inkt.*

Sijn ors was swert alse a t e r m e n t.
Ferg. vs. 1755.

Ende maecte mi moeru al minne lede,
Ende swarter dan een a t e r m e n t.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 12967.

Zie ook ATREMENT.

Atmael, attmael. 1) *Gastmaal, maaltijd, feestmaal.* Ende heeft den hoofmannen ende sijn heren een groet atmael bereyt. Gesta Rom. c. IX.

2) *Tijdruimte van 24 uren of van dag en nacht.* Binnen den eersten atmael. MIERIS, II, 212, b. Zie D^{r}. DE VRIES, Mnl. Wdb.

3) *Dagvaart.* Zie Taalgids, 3de jaarg. bl. 313.

Atoer. 1) *Toerusting, toestel.* Zie ROQUEFORT op »*ator*" appareil.

Nu hoert hoe die Heidine voeren,
Die up Kerstinhede met atoeren
Quamen ghevaren, als oft sy te voren
Al 't Kerstinheit wisten verloren.

Lev. v. St. Am. II, vs. 4645.

2) *Aard, strekking.*

Men seghet dat lieffelike sprake es boete
Ende medecine ieghen alle vernoye,
Het es waer, want in alle voye
Mach men wel by liden in payse
Met soete woorden ende leven tayse,
Daer men met spraken van fellen atoere
Ne soude liden no heinen voeren.

Ibid. II, vs. 5778.

Van hedelen staten waren si algader,
Na den atoere van den vader.

Ibid. II, vs. 1655.

3) *Toestand, gesteldheid van zaken.*

Als de paeus verstond de atoeren,
Dat de Vlaminge hilden ghevaen
Haren prinche.

KAUSLER, Reimchr. vs. 7964.

Atrament, atrement. *Inkt.*

Maer sine wapine ende sine lede,
Ende dat icker an gemerken mochte,
Was vele swarter, dat mi dochte,
Dan enig roet oft atrament.

Lanc. B. II, vs. 46085.

Een ridder swart als atrement.

Walew. vs. 9726.

Atremint. Het zelfde, doch met den eindklank mint, om te rijmen op verslint. Zie Lsp. B. II, bl. 16, vs. 31.

Atsameren, atsemeren, aetsemeren. *Opsieren, optooien.*

Dese scone, dese abele
Was gheatsameert van sabele.

De Maghet van Ghend, vs. 38.

Wel g e a t s e m e r t warense beide.
Lanc. B. III, vs. 22920.

Met diren clederen ende met goeden
G e a e t s e m e e r t.
Ibid. vs. 14508.

Atsel. *Ekster.* KIL.

Attenghe. *Kostgeld*, *betaling van kostgeld.* In deerst zegghe wi, dat dy gevanghen van beyden siden, dy omme dis twists wil gevanghen siin, quiit ende leedich soelen ziin op oer oerveede ende reedelike a t t e n g h e. NIJH. Ged. I, 182.

Attente. *Hoop*, *verwachting*, *begeerte*, *reikhalzing.*

So ne mogedi niet faelgieren
Van den heyligen Sacramente,
Op dat gi hout dese a c t e n t e. (lees a t t e n t e.)
VELTH. Sp. H. f°. 32q.

Want ane tbejach sijn mine a t t e n t e n.
Dr. VERWIJS, die Rose, vs. 10823.

Atter. *Vervuiling*, *etter*, *verrotting.* A t t e r moet in mijn gebeente ingaen. Bijb. van 1477, Habak. III, vs. 10. Ende ic sal sijn als een mot ephraym ende als a t t e r den huys iuda. Ibid. Hosea V, vs. 12.

Attinge. *Mondkost.* Ende alle gevangenen, die die eyn parthie den anderen aff gevangen hebn (sic), sal men to beyden tsijden, wannere sij oer vangkgelt, sluytgelt ende redelicke a t t i n g e betailt hebn, quijtschelden, enz. NIJH. Ged. IV, 391.

Attonge. Dialektverschil van ATTINGE, dus *Mondkost*, *onderhoud.* Betalinge van stockgelt ind a t t o n g e. Ibid. V, 199.

Aud. *Oud.* KIL.

Audde. *Ouderdom.* Doen sy by voertganghe des tijds tot bequamer a u d d e ghecommen was. Belg. Mus. VI, 155.

Aue. *Grond*, *land*, nog overig in Bat-auwe, Vel-auwe, land-auwe.

Auctoer. *Schrijver.*

Want uut des a u c t o o r s woort
En salmen niet gaen een oort.
Lsp. B. III, C. 15, vs. 271.

Auwaerdt. *Onwaard.* MEYER.

Auwaerdigh. *Gramstorig*, *belgzuchtig*, *kwalijknemend.* Ibid.

Auwaerdigheidt. *Gramstorigheid*, *kwalijknemendheid.* Ibid.

Auwaerdighlyk. *Gramstorig*, *kwalijknemend.* Ibid.

Auwe. *Weide*, *veld*, *akker.* Rontomme omgeven met groene grasige a u w e n ofte weyden. Staten-Bijb. Ps. XXIII, Kantt. 2.

Auwe. *Ach*, *helaas.* PL.

Auweit. *Aubade* of *morgenmuziek onder een venster.* MEYER.

Auwijs. *Onwijs*, *zot*, *dwaas.* Ibid.

Avager, avegher. *Avegaar.* U. W. KIL.

Ave. *Af*, *van.* Passim.

Avebernen. *Afbranden*, *door branden verwoesten*, *platbranden.*

Sonder teere tijt, soe reden
Her Walrave, ende die sine,
Te Lomelle op die Campine,
Ende b e r n d e n torp al a v e.

VAN HEELU, vs. 2095.

Aveberren. Het zelfde als **avebernen.**

— — maken wi vore die porte een vier,
Dat vreeseliic si ende onghier,
Ende b e r r e n wi dene porte a v e.

Limb. B. V, vs. 347.

Avebeten. *Afstijgen.*

Hine wiste waer b e t e n a v e,
Noch waer sine paerde doen.

Ibid. B. V, vs. 264.

Avebliven (Des). *Er van beroofd*, *verstoken blijven.*

Ghi blivet van Henegouwen Grave,
Ende mijn Soen sals b l i v e n a v e.

MELIS STOKE, B. III, vs. 1380.

Zie nog Limb. B. V, vs. 1684.

Avebreken (Enen iets). *Iemand iets met geweld of list ontnemen*, *ontstelen*, *hem er van berooven.*

Dat hi hem dogen utestac
Ende hem trike a v e b r a c.

MAERL. Sp. H. 4º. ed. III, 121, b, vs. 56.

Avebrengen. *Van iets berooven*, dus *des levens* of *des lijfs avebrengen* is *ombrengen*, *van het leven berooven*, *vermoorden.*

Ende hadde mettem eenen grave,
Die hem b r o c h t e d e s l e v e n s a v e.

Ibid. II, 110, b, vs. 10.

Want Diederic, de vijfte grave,
Wart g e b r o c h t d e s l e v e n s a v e
Tote Dordrecht indie port.

Ibid. III, 314, b, vs. 56.

Avedoen. 1) *Verwoesten*, *verdelgen.*

D e d e van Henegouwe die grave
Sente Amants ende Orsijs a v e
Met brande ende mitten swaerde.
EDUARD III, 1555, aangeh. in Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

2) *Afzetten, ontslaan van eenige betrekking of ambt.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb. kolom 131.

Avedoen (Ene veete). *Een twist of veete bijleggen, een zoen treffen.*

Doe wort hi te rade das,
Dat hi hem pijnde metten Grave
De grote v e e t e t e d o e n a v e.
MELIS STOKE, B. IV, vs. 186.

Avedoen (Hem des). 1) *Zich van iets of iemand afmaken, zich er van bevrijden, zich er van ontslaan* of *ontdoen.*

Metten minsten wilt Gelloen
H e m d e s camps a v e d o e n.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 3997.

Want des anders dages woude die grave
H e m des kints d o e n a v e.
Limborch, B. IV, vs. 1604.

Ook door moord.

Die vrouwe seide toten grave:
„Wi moeten ons d e r r e puten d o e n a v e
Ende cortelike verberren."
Limb. B. I, vs. 1708.

2) *Zich losmaken van iemand, met wien men in eenige betrekking gestaan heeft.*

Hi (Lanceloet) hadde h e m daer d e r coninginnen
A v e g e d a e n ende harre minnen
Biden rade vanden goeden man.
Lanc. B. IV, vs. 328 naar de verbetering op bl. 281.

Avedraghen. *Storen, tegengaan.*

Tfolc was blide ende vro
Om heren Lodewijc haren Grave.
Maer een dinc d r o u c h hem den zanc a v e.
MELIS STOKE, B. III, vs. 304.

Avedringen. *Terugdringen, achteruitdringen.*

D r o n g e n met crachte a v e
Van Luthsenborch den coene grave.
VAN HEELU, vs. 5538.

Avedriven. *Wegdrijven, terugdrijven, verdrijven.*

Doen ute Wijc her Waelrave
Ende sijn heer weder a v e
Worden g h e d r e v e n met ghewout.
Ibid. vs. 2046.

Avedwaen. *Afwasschen*. D u a c h dit a v e in die rivire die comt uten borne, die heett Syloa. Ende deghene dede also ende duoch sine oghen ende quam weder al siende. Lev. v. Jez. bl. 165.

Avegaen. Met een persoon in den dat. *Afnemen*, *verminderen*.

Doe liet 'hi slapen ende eten,
Beide dat eten ende dat drinken.
Doghen begonsten hem ontsinken,
Want heme sijn vleesc al a v e g h i n c.
Flor. ende Bl. vs. 545.

Zie nog Limb. B. V, vs. 1202.

Avegaen (Des). 1) *Van iets afstappen*, *er mede eindigen*.

Nu willen wi hier eer doen verstaen,
Eer wi d e s b o u c s a v e g a e n
Bi wat redene dat het si,
Dat die Vriesen willen sijn vri.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III, 162, b. vs. 86.

2) *Van iets afstand doen*, *het prijs geven*, *het laten varen*.

Hets beter die doet ontfaen,
Dan d e s g h e l o e f s a v e g h e g a e n.
Doctr. B. II, vs. 3215.

Zie nog MAERL. Sp. H. II, 369, vs. 12.

Avegaen (Enen iet). *Iets aan iemand ontgaan*, *ontvallen*, *ontbreken*.

Doen ic goet hadde, ende ic mocht geven,
Vandic nichten ende neven;
Ende als mi mijn goet a v e g a e t,
Vindic niemen die mi bestaet.
Belg. Mus. VI, 195, vs. 309.

Avegaen (Enen). *Iemand afvallen*, *ontrouw worden*, *verzaken*, *verloochenen*. Hi en sal u niet a v e g a e n. Zie Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb. kol. 136.

Avegesteken. *Afstooten*, *uit den zadel stooten en ter aarde doen vallen*.

Conde hise alle g e s t e k e n a v e.
Lanc. III, vs. 26237.

Zie nog ibid. vs. 26259.

Avehelden. *Zich van eene daad of voornemen onthouden*, *er niet toe overgaan*.

Dit was den coninc' soe grote ande,

Dat hi den grave vore sine tande
Wel nalike hadde geslegen doe;
Mar et bleef, ic segge u hoe:
Die coninc pensede, dat die mate
Elken hogen man wel sate.
Dar ombe wilt hire a v e h e l d e n.

MASSMANN, Partonop. bl. 76, vs. 1.

Avecaet. *Advocaat, voorspraak.*

Alse taelmanne ende a v e c a t e n,
Die, om hare borsen baten,
Scalke vonde venden conen.

Doctr. B. III, vs. 105.

Avekeer. *Afkeer.*

Met gherechten a v e k e r e der sonden.

RUUSBR. Tab. I, 10, reg. 22.

Avecomen (Des). 1) *Iets kwijtraken, verliezen.*

Die ridder, di so grote have
Ende rijcheit hadde, hi q u a m s so a v e,
Ende wards so quite — — sijns gelts.

Lev. van Ste. Lutgardis, B. II, vs. 1254.

2) *Met iets ophouden, nalaten, een einde maken aan iets.*

Miin her Heinriic die gheswegheu
Noch heeft, seide: „her grave,
C o m e n wi des sceldens a v e.

Limb. B. II, vs. 1022.

Zie nog VAN HEELU, vs. 4358.

Avelaen. *Nalaten.*

Wi willen truerens a v e l a e n.

Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 126, vs. 30.

Avelaen (Sonder enich). *Zonder genade.* Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Avelans. *Nederlandsch.*

Entie van Geneven, entie Vianoise,
Entie Duudsce, entie A v e l a n s e.

Belg. Mus. II, 337.

Avelaten. 1) *Nalaten.*

Dat hi niet woude l a t e n a v e
Hine woude wreken sinen vader.

MELIS STOKE, B. IV, vs. 190, var.

2) *Laten varen, kwijtschelden, vergeven.*

Ende maecten pays teghen den Grave,
Diet algader doe l i e t a v e.

Ibid. vs. 776.

Avelave. *Lui, vadzig, suffend, uitzinnig vrouwmensch.* KIL.

Avelegghen. 1) *Doen eindigen, bijleggen* met betrekking tot strijd of veete.

Doe wert hi te rade das,
Dat hi hem pijnde mitten Grave,
Die grote vete te legghen ave.

MELIS STOKE, uitg. van 1591, f°. 31, b.

2) *Afschaffen, in onbruik brengen, met betrekking tot eene gewoonte, gebruik, handelwijze, enz.*

So maecten si daer toe
Enen voocht, die spade ende vroe
Cracht ende fortse zoude legghen ave
So dat elc andren tsine gave.

Lsp. B. I, C. 35, vs. 39.

Aveligghen. *Van het paard afstijgen, om te rusten en iets te eten.*

Om dat van Lusenborch die grave
Heeftse alle doen ligghen ave,
Ende heeftse doen eten met heme.

Limb. B. II, vs. 646.

Avelois. *Nederlander.* Ingelsce, Vlaminge, Avelose. Karel de Gr. Fr. II, vs. 235.

Aveluinen. *Knorrig, uitluimig zijn.*

En naulijckx kan s' een veer weer van haer mont af blasen,
Of aveluynt weer heen en hout haer oude dasen.

Coli compas, 1655, bl. 3.

Aven. *Weggaan, heengaan, verlaten.* KIL. MEYER.

Avenden. *Laat worden.* KIL.

Aventronck. *Plaag-, kwelgeest, kwelduivel.*

S. Ic crauwe mynen bol.
B. Waer om aventronck,
Esser wat nyeuws?

SMEKEN, Tspel. vs. 1089.

Elders leest men van avondtroncken, zie dit woord.

Aventure. 1) *Poging, moeite, aanwending ter verkrijging of uitvoering van iets.*

Wat helpt dat die phisisien
Omme medicine wille zien,
Eer dat evel es int dalen,
Ende eermen men oec mach verhalen
Met soccoerse die nature?
Hets verloren aventure.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 452, b, vs. 26.

Zie nog Rymb. vs. 16728.

2) *Geval of zaak.*

Ghi en secht waer ende niet el,
Hoe die a v e n t u u r ghevel.
Caerl. ende Eleg. vs 1200.

Zie verder Lev. v. St. Fr. vs. 801.

3) *Geschiedenis, verhaal.*

Nu hoort na mi! ic sal beghinnen
Ene a v e n t u r e tellen van minnen.
Flor. ende Bl. vs. 2.

Zie nog Ibid. vs. 246; Lanc. B. II, vs. 22599; Walewein vs. 11031; Rymb. vs. 6481 en Dr. JONCKBL. Rein. vs. 31.

4) *Uitslag.*

Ende alse die coninc Artur wiste
D a v e n t u r e vanden twiste,
Was hi utermaten blide.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 340, a, vs. 84.

5) *Noodlottige, angstvolle toestand.*

Soe siec, dat men an hem dare
Geens adems mochte werden geware.
Hi lach in sulker a v e n t u r e
Dien nacht ende den dach aldure,
Dat men, enz.
Lanc. B. IV, vs. 5145.

6) *Noodlot, ongeluk, ramp, tegenspoed, leed.*

Dat ic niet en rase dats wonder,
Die a v e n t u r e hout mi so tonder,
Want wat ic pine nacht ende dach,
Te ghenen profite ic comen en mach.
Horae Belg. VI, bl. 100, vs. 16.

Zie nog Rymb. vs. 20867 en 27516; MAERL. Sp. H. II, 301, a, vs. 53; Lanc. B. IV, vs. 6014.

7) *Lot.*

Diere a v e n t u r e n raet liet
Ghescien, dat een, die Pirs hiet
Vander Brochen, soe hoge clam,
Dat die coninc Philips nam
Aen hem sinen hogesten raet.
VAN HEELU, vs. 1375.

Si worpen 't lot. Men sloech af
Hem, deent d a v e n t u r e gaf.
MELIS STOKE, B. VI, vs. 260.

8) *Gevaar*, van daar nog *avontuurlijke* spelen.

Hi pensde in sinen moet:
Ghevalt mi quaat ofte goet,
En vlie te nacht door desen,
Ic sal der a v e n t u r e n ghenesen.
Caerl ende Eleg. vs. 298.

Syn lyf stoutelick in a v o n t u e r e n te setten ende zyn bloet te storten voir dat Kersten gelove. Clerk u. l. L. bl. 114. Zie nog VELTH. Sp. H. f°. 246.

9) *Toeval.*

Hets a v e n t u r e wert hem heel
Sine wonde in .LX. dagen.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 4368.

Haddense gevloen bi a v e n t u r e n,
So hadden die ander daer ter uren
Hem gevolget ende bestaen.
VELTHEM, Sp. H. f°. 365.

Zie nog Stemmen, bl. 60; Rymb. vs. 29089.

10) *Wisselvallige fortuin.*

Dat gi niet en sult wanhopen
Al hevet u die a v e n t u r e belopen,
Die allewege es ongestade.
Alex. B. V, vs. 740.

Zie nog Rymb. vs. 12655; Doctr. B. III, vs. 734, MAERL. Sp. H. II, 361, b, 59.

11) *Geluk.*

Maer God gaf mi die a v e n t u r e
Dat ickene daer ter selver ure
Nedervelde als verdovet.
Walew. vs. 8925.

Waert dat also comen mochte,
Dat wi ontghingen metten live,
So en gheviel noit man no wive
So sonderlinghe a v e n t u r e.
Ibid. vs. 9289.

Zie verder Clerk u. l. L. bl. 88, en Rymb. vs. 14654.

12) *Lotgeval.*

Walewein telde hem sine a v e n t u r e.
Walew. vs. 8478.

) *Onderneming*, *daad*, *feit.*

Dat hi gene a v e n t u r e vant,

Die vertellens werdech ware.
Lanc. B. III, vs. 2380.

Dit woord heeft nog meer beteekenissen gehad, vooral in de Oud-Duitsche taal, waarin het in de 13de eeuw, uit het mlat. advenire, met gretigheid werd opgenomen. Ik rade daarom den belangstellenden onderzoeker aan, vooral BENECKE (op het woord *Aventiure*) daarover na te lezen.

Aventure. adj. *Wisselvallig.*

Die gone diene sloegen doet,
Storven alle in groter noet,
In Duvelant, in aventuren stryt.
VELTH. Sp. H. fo. 301, naar het HS.

Aventure (Ter). *Bij geval.*

Ter aventuer het mach gheschyen,
Dat zij bi wylen segghen neen
Si wouden dattet waer een ja.
Mloep. B. I, vs. 1233.

Aventure (Bi). 1) *Bij toeval.*

Ende soude hem thooft hebben ghenomen,
Waer ic hem niet te hulpe comen
Bi aventure in dien stonden.
Dr. JONCKBL Rein. vs. 161.

2) *Wellicht, somtijds.*

Ende al eist dat hi niet begaert
Of niet dar van sinen heren
Bi aventuren hem bekeren, enz.
Lev. v. St. Fr. vs. 5232.

Zie ook vs. 5463.

Aventuren (Met). *Wellicht.*

Daer wert, om sine onmate,
Die bisscop Heinric ontset
Van sinen bisdome, dat belet
Met aventuren lichte waer bleven,
Hadde hi hulde gehadt sijns neven
Van Brabant des hertogen.
VAN HEELU, B. I, vs. 733.

Aventure (Op). *Bij geval.* PL.

Aventure (Een kind op) leggen. *Een kind te vondeling leggen.* Ibid.

Aventure (Uptie). *Op goed geluk af.*

Voer meerre sekerheit ic dat hele,

Dat een man cope sijn recht,
Dan hi uptie aventure vecht.
MAERL. Sp. H. II, 328, b, vs. 62.

dAventure (In) lopen. *Op goed geluk uitgaan.*

Want die Joeden, met stouten sinne,
Dur den troost van haren mure,
Liepen dicken in daventure
Buten mure, ende namen roof.
Rymb. vs. 28622.

Aventuren. Trans. *Wagen, op het spel zetten, in de waagschaal stellen.*

Ic sal nu al aventuren,
Hoe sere dat mi werd te suren.
VELTH. Sp. H. fo. 344.

Entaer omme so woude hi
Aventuren dore mi
Beide goet, lijf ende lede,
Om mi te lossene mede.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 1278.

Men zie nog Lev. v. St. Fr. vs. 21; Doctr. B. II, vs. 3222.

Aventuren (Hem). *Zich wagen, zich blootstellen aan.*

Met u willic mi aventueren
Lief, leet, tsuete metten sueren.
Beatrijs, vs. 139.

Aventuren. Intr. *Geheuren, gevallen, overkomen.*

— — — maer hem aventuerde
Dat sijn ors ghevelt wert sciere.
VAN HEELU, vs. 5682.

Aventuerers. *Gelukzoekers.* PL.

Aventuur. *Wisselvalligheid.* MEYER.

Avepanden. *Invorderen.*

Hemelrijc mit rechter schout
Mogen sy Gode dan panden ave.
Zie Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb.

Aver. *Over.* Passim, maar zie Wdb. op BREDERO.

Aver (Van) tot aver. *Van ouder tot ouder.* Wdb. op BREDERO.

Aver. *Naar, doodsch.*

Hoe is deez' weg zoo naar, zoo aver.
OUDAAN, Konradyn, 1649, bl. 161.

In av'ren nacht, wanneer nu yder een

Te ruste leydt, laet ick de sachte veeren.
CAMPHUYSEN, Ps. 119, vs. 32.

Soo sal men 't lijff ten knyle senden,
In 't doncker hol, in 't av're graff.
Ibid. Ps. 143, vs. 14.

De woeste av're landen.
Ibid. Ps. 78, vs. 10.

Averbaedich. *Bereidwillig*, *gereed.* Ende was averbadich to doen soe wes sy myt oeren mombar voirscr. van leenrechts weghen sculdich weer te doen. NIJH. Ged. IV, 169. Zie ook ibid. VI, 253.

Averdwerss. *Terstond*, *op staanden voet.* Huyden hebben die knechte weder gemeyn gehalden ind willen averdwerss betailt sijn. Ibid. VI, 478.

Averecht. 1) *Keerzijde.* Het averecht des kleedts. PL.

2) *Verkeerd*, *achterover.*

Ic sach dat si averrecht lach
Ende hi raepter op haer slippen.
Horae Belg. VI, 44, vs. 94.

Ferguut hastelike versach,
Dat hi neder ter erden lach,
Averecht op sinen scilt.
Ferg. naar het HS. vs. 2565.

Averechtsch. *Tegenovergesteld*, *van een tegenovergestelden inborst.* Wdb. op HOOFT.

Averghelooye. *Bijgeloof.* KIL.

Avergheloovigh. *Bijgeloovig* Ibid.

Avergreep. *Vergrijp*, *misdaad.* Offt gevyell dat yemant — — — avermitz avergrepen, antastinge, wille off gewalt belast off avervallen wurde, enz. NIJH. Ged. IV, 448. Zie nog ibid. bl. 85.

Averhands. *Linksch.* KIL.

Averouwdt. *Overoud.* U. W.

Averstroo. *Haverstroohalm* in de beteekenis van *kleinigheid*, *nietigheid.*

Avervaeren. *Overtreden.* Want dat verbont bij raide, als vorscr. steit, gemaict is, ind die stede sementliken dat mede belaift, besegelt ende beswaeren hebben, ende doch, tot desen daige toe mennigerleyewijs avervaeren is. NIJH. Ged. IV, 97. Zie ook D. V, 84.

Averwijs. Het tegenovergestelde van wijs, dus *onwijs*, *dwaas*, *gek*, *uitzinnig.* KIL.

Averwittigh. *Verstandeloos*, *zinneloos*, *uitzinnig.* KIL.

Aves. Adj. *Verkeerd*, *averechts.*

Mi wondert, dat hi was dus aves,

Also goet clerke als hi was.

MELIS STOKE, B. VI, vs. 34.

Nochtoe stont die vriendscap a v e s
Tusscen den keyser enten paues.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 379, a, vs. 49.

Aves (In). *Ten onrechte.*

Want du heves aldus mesdaen,
Ende du dit gebot uutgaves
Sonder redene al i n a v e s.

Ibid. II, 96, a, vs. 4.

Aves (In) verkeren. *Iemands handelwijze verdraaien, ten slechtste uitleggen, er eene verkeerde uitlegging aan geven.*

Dies wart hi ghehaet te mere
Vanden paepscape, die hem laghe
Leiden bi nachte ende bi daghe,
Ende v e r k e e r d e n sijn doen i n a v e s.

Ibid. II, 72, b, vs. 37.

Bij uitbreiding *ten kwade duiden wat goed is.*

Ende wrougeden Symachus den paues
Ende k e e r d e n sine doget i n a v e s.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 347, b, vs. 92.

Aves geloven. *Een verkeerd, een kettersch geloof toegedaan zijn.*

Want die keyser g e l o v e d e a v e s.

Ibid. II, 367, a, vs. 18.

Avesaeghe. *Beuzelpraat, zotteklap.* KIL.

Avesaeghen. *Ongerijmde, bespottelijke dingen verhalen.* KIL.

Aveseggen. *Voor vervallen verklaren.* So es ons seggen, ende s e g g e n die gulde — — — a v e ende te nieute. Brab. Yeest. I, bl. 725.

Avesceden, avescheden. 1) *Afstand doen.*

Ende hiet, dat hi hem weder gave
Den tor Davids, ende s c h i e d e r a v e.

Rymb. vs. 20150.

2) *Scheiden, heengaan, afscheid nemen.*

Ghi entie jonfrouwe moet varen
TAthenen sonder sparen,
Ende segt minen vader den grave,
Hoe ghi van mi s c i e t a v e.

Limb. B. IV, vs. 1510.

3) *Laten varen, afgaan*, met betrekking tot een plan, voornemen of handeling.

Wy houden ons ane de yerste tale — — —
Daer en sceden wijs niet ave.
Grimb. Oorl. I, vs. 1866.

4) *Van iets afstappen*, *er niet meer van verhalen*, *er mede ophouden.*

Hier met willics ave scheden.
Brab. Yeest. B. VI, vs. 11519.

5) *Uitzonderen.*

Hier en sceedics niet ave
Al tfolc, dat woent sonder ghetal
Beede up berch ende in dal.
Dr. VERWIJS, Wapen Mart. bl. 53, vs. 136.

Avescher hant. *Met afgewende hand*, *van zich afslaande.*

Maer hi peinsde dat hi hem soude
Wreken als hi mochte alse houde,
Ende verdrouch tawaert avescher hant,
Ende clovedem helm ende nesebant.
Walewein, vs. 2087.

Verdragen is *opheffen*, de zin is dus: Hij hief het zwaard op en, van zich afslaande, kloofde hij, enz. Aan *linkerhand* is hier niet te denken, ofschoon de vorm daartoe aanleiding zou kunnen geven.

Aveshans. *Met afgewende hand*, *met een hand die van zich afstoot.* Wdb. op BREDERO. Beter ware aveshants geweest.

Avesitten. *Van het paard afstijgen.*

Gheraert sat ave
Ghetrects sweerts, ende ghinkene slaen.
MELIS STOKE, B. V, vs. 60.

Aveslaen. *Eenen veldheer zijne manschappen*, *zijn volk door den strijd afmaken*, *dooden*, *slaan.*

Pippijn sloech hen haer volc ave,
Ende vinc Blandine haren grave.
Brab. Yeest. B. I, vs. 1442.

Avespraecke. *Gekke praat*, *ongerijmde taal*, *zotteklap.* KIL.

Avesstaen. *Niet goed*, *schuin*, *scheef*, *verkeerd staan.*

Noch toe stont die vriendscap aves
Tusscen den keyser enten paues.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. II, 379, a, vs. 49.

Avestaen en des avestaen. 1) *Nalaten*, *afstand doen*, *opgeven*, *laten varen*, *verlaten*, *zich onthouden van.*

Hi wouts ave staen ende ontberen.
Belg. Mus. X, 69, vs. 12.

Dan sal ic te biechten gaen,
Ende miere sonden a v e s t a e n.
Doctr. B. III, vs. 1556.

Zie nog VELTHEM, Sp. H. f°. 395; Walewein, vs. 4343; Rymb. vs. 4504.

2) *Zich van iets afmaken, iets van zich afwenden, afkeren.*

Hi spraker omme, sonder lette,
Her Wolfaerde ende andre heren,
Dier hem herde node an keren.
Hoe dat si seiden toten Grave,
Si s t o n d e n s metten scoensten a v e.
MELIS STOKE, B. V, vs. 690.

3) *Er mede ophouden, er afstand van doen, er een einde aan maken, zich onthouden van.*

Dus heb ic mede te danse ghegaen;
Mer onheyl doet[s] my a v e s t a e n.
Mloep. B. I, vs. 174.

Doe hem hare cleeder dwaen,
Enter wive ooc a v e s t a e n.
Rymb. vs. 4504.

Zie nog MELIS STOKE, B. II, vs. 1130.

Avesteken. *Met de lans uit den zadel of van het paard stooten.*

Doe quam gereden ter stede
Heer Willem die borchgrave,
Ende s t a c enen knape a v e.
Grimb. Oorl. vs. 3630.

Avetien. 1) *Aftrekken, terugtrekken, wegtrekken.*

Ende oec twi si a v e t o g e n
Dies en wisti niet te waren.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 1148.

Zie nog Limb. B. V, vs. 457; Karel de Gr. I, vs. 1148.

2) *Ontdoen, uittrekken.*

Mijn gewant woude hij mich a v e t y e n
Dr. DE VRIES, Mnl. Wdb. kol. 155.

Avetien (Enen iet). *Iemand iets afhandig maken, onttrekken.*

Ende ginc altemale in hant
Watter was, borge, lant,
Ende hevet h e m e a v e g e t o g e n.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 1513.

Avetronk, avetrounck. *Bastaard,* zoowel van menschen als kruiden gesproken.

Dien a v e t r o n k ley toe om 't Aardrijk te doen duyken.

J. OUDAAN, Konradijn, 1649, bl. 180.

By wat soorte van de cruyden
Dat men dese misgeboorte
En rechtschapen a v e t r o u n c k
Stellen moet, dan by de soorte,
Die het graf den mensche schounck.

HONDIUS, Moufe-Schans, bl. 257.

Avevaren. *Wegvliegen, met eene snelle beweging verwijderd worden.*

Die vrouwe, die noch siele no ere
En spaerde, es metten swerde saen
Tote daer die cnape lach gegaen,
Ende verhief enen slach so groot,
Dat a v e v o e r dat hoet.

Karel de Gr. Fr. II, vs. 1996.

Avevoeren. *Overvoeren, overbrengen.*

Dat men enen anderen bode name,
Die dese bootscap v o e r d e a v e.

Grimb. Oorl. I, vs. 1984.

Avewerpen (Enen). *Iemand van het paard lichten en ter aarde werpen.*

Menegen ridder w a r p hi a v e.

Ferg. naar het HS. vs. 5265.

Avewinnen (Enen iet). *In den strijd iemand iets afwinnen, iets op iemand veroveren.*

Maer dIngelsche w o n n e n den wijch a v e
Den Walloysen enten Scotten.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. III, 65, b. vs. 18.

Avijs. *Raad, advies.*

Vrome liede ende wise,
Die van heren a v i s e
Ghehoert hebben ende ghesien.

Lsp. B. III, C. 13, vs. 30.

Avisiert. *Wijs, welberaden, wel onderwezen, wel opgevoed, bedachtzaam.*

Si waren hovesch ende a v i s i e r t.

Ferg. naar het HS. vs. 3657.

Avoilois. *Nederlander.*

Menech stout A v o i l o i s.

Karel de Gr. Fr. II, vs. 925.

Avond. De gansche dag, die eenig hoog feest voorafgaat. Zie HUYDEC. op STOKE D. II, 282, en WEILAND in voce. Vasten-, Kers-, St. Nicolaas avond beteekenen dus de dagen voorafgaande aan genoemde Hoogtijden. Van daar ook nog, dat *zaturdag* in het Hoogd. »*Sonnabend*" heet. Item op den 5 Junius, A°. 1568, welke was op Pinxter a v o n t, was onthooft de Graaff van Hoorn en den Graaff van Egmont tot Brussel op die markt. Dietsche Warande, VIII, 427.

Avondtdeun. *Serenade.* Wdb. op HOOFT.

Avondtroncken. *Nachtgeesten.*

Ic wil u belezen en besweeren
Ende manen, by al dat u mach deeren,
By nachtridders, ende by a v o n d t r o n c k e n,
Die achter den hoven de belle cloncken.

Belg. Mus. II, 116.

Zie over deze wezens GRIMM's Deutsche Mythologie, bl. 291.

Avontuer (Ter). *Bij toeval.* Veel oude munimenten ende brieven hier van t e r a v o n t u e r sprekende. SCRIVERIUS, Out Bat. 1612, bl. 39.

Avontuir, avontuyr. 1) *Lot*, *noodlot.* Wdb. op HOOFT.

2) *Toeval*, *geval.* Zie Gloss. van den Mloep.

Avonturen. w.w. In alle toepassingen het zelfde als AVENTUREN.

Avonturen (In) setten. *In de waagschaal stellen*, *op het spel zetten.*

Die sijn ziele ende sijn lijf
I n a v o n t u r e n s e t om goet.

Lsp. B. III, C. 10, vs. 207.

Avonturen (Bider). *Bij toeval.*

Doe si dus ten kinde waert vuren,
Quamen si b i d e r a v o n t u r e n
Daer si den coninc Herodes spraken.

Ibid. B. II, C. 12, vs. 24.

Avonturen (Ter). *Op goed geluk.*

Ende die Grieken doe, voorwaer,
Dese twee lichamen stolen daer,
Om dat sise t e r a v o n t u r e n
Int lant van Grieken wouden vuren.

Ibid. B. II, C. 40, vs. 113.

Avonturlec, avonturlic. *Gevaarlijk*, *zorgwekkend.*

Daer om est die a v o n t u r l e c s t e sonde
Die men noemen mach met monde.

Doctr. B. III, vs. 461, var.

Zie nog Bibl. II, 52, vs. 1337.

Avontuur. Dit woord komt in de zelfde beteekenissen voor als AVENTUUR, en het verschil dier beteekenissen is uit den samenhang op te maken.

Avontuur staen. *Hachelijk staan.* Wdb. op BREDERO, bl. 494.

Avonture (Ter) staan. *Van het geluk of toeval afhangen.*

Want orloge dat es een spel
Dat sere ter avonture staet.
Bibl. II, 33, vs. 819.

Avoor. *Ivoor.* KIL.

Awarijt. *In waarheid, waarlijk, waarachtig.*

Awarijt, ghi souwes mi vele ontmeten,
Ende ic en weter wat toe segghen.
Bibl. I, 62, vs. 22.

Awaten. *Toegangen*, volgens LELONG. Kan het ook *wachtposten* beteekenen?

Doen versekerde men gene awaten
Tallen porten, tallen gaten.
VELTHEM, Sp. H. f°. 283.

Aweerd. *Onwaardig, gering.* KIL.

Aweerdigh. *Verontwaardigd, knorrig.* Ibid.

Aweerdigheyd. *Gestoordheid, gemelijkheid, verontwaardiging.* Ibid.

Aweet. Zie ANWEET.

Aweet. 1) *Hoofdwacht, schildwacht, wachthuis.* KIL.
2) *Strijd, tweespalt, oneenigheid.* Ibid.
3) *Logen, bedriegerij, bedrog, looze streek.* Ibid.

Awegh. *Afgelegen, ongebaande weg, zijpad.* Ibid.

Aweghigh. *Afgelegen, ongebaand.* Ibid.

Aweyt. Zie ANWEIT.

Aweyt. Zie AWEET.

Aweyt. *Morgenzang.* KIL. Waarsch. *aubade.*

Awel. *Houweel.* Zie AFPEKEN.

Awijs. 1) *Onwijs, dwaas, uitzinnig.* KIL.
2) *Wanluidend, wanklinkend.* Ibid.

Awijse. 1) *Wanklank, valsche toon, wangeluid.* Ibid.
2) *Dwaasheid, onwijsheid.* Ibid.
3) *Jok, kortswijl, boerterij.* Ibid.

Awijsich. 1) *Wanklankig, wanklinkend, valschluidend, verward.* Ibid.
2) *Ongerijmd.* Taalg. VI, 30.
3) *Schertsend.* Ibid.

B.

Ba. Uitroep van verwondering, tegenstelling of afkeer, zonder bepaalde beteekenis. Zie Wdb. op HOOFT.

Ba s'jase. Verzachte of verbloemde uitroep voor *bij Jezus*, *bij God*, (Jezus en God werden vroeger wel eens voor elkander genomen). *Ba s'jase* komt voor in NOOZEMAN, Rombout of de getemde Snorker, bl. 9.

Ba tjan. Verbastering van den uitroep *bij St. jan.* In vroeger tijden was men gewoon dikwijls bij God en de Heiligen te zweren of hunne verbasterde namen als uitroepen of verzekeringsformulieren te gebruiken.

Tjan zou, volgens WILLEMS (Belg. Mus. II, 114) eene verbastering zijn van het Fr. *tiens*, doch op de zelfde bladzijde leest men »*by Sent Jan*" en op bl. 119 »*by Sent Jacob*" en »*by Sent Thoon*", zoodat ik meer genegen ben, dezen uitroep door *bij St. Jan* dan door »*tiens*" of iets dergelijks te verklaren.

Toen men deze interjectie niet meer verstond, verviel men tot eene andere schrijfwijze, namelijk tot die van »bat ja", als in de volgende plaats.

> Bat ja s'is waerd dat men veel leets
> Om harent wil sou lijen.
>
> STARTER, Boertigheden, 1621, bl. 6, b.

Deze uitroep heeft D^r. VAN VLOTEN nogmaals eene verandering doen ondergaan, want in de nieuwe uitgave leest men *Bah! ja.* Zie nog Belg. Mus, X, 329, reg. 12. v. b.

Ba tjen. De zelfde uitroep als *ba tjan*; hij komt voor in:

> Ba tjen, sauwt gey steeds van het meyne smullen?
>
> A. VAN BOGAERT, 't Nieuwsg. Aegje, 1679, bl. 32.

Ook dit woord is, als ik mij niet vergis, van vervorming niet vrij gebleven, en men vindt daarvoor *Wa jen* in de volgende regels:

> Wijf (tegen haren man met wien zij twist).
> Ghy spreict quaet vlaemsch, al en zijdy gheen wale.
> Secht: de mans willen altijts de vrauwen deurcaerden.
>
> Man.
> Wa jen zy en willen. De vrauwen draghen zom baerden;
> Daeromme willen zy boven binden.
>
> Belg. Mus. II, 123.

Baeck, baecke, baeke. 1) *Varken, zwijn.* Waar toe dient — — een b a e c k, die geen speck tot de worsten geeft? JOH. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1657, bl. 20.

2) *Wacht- of vuurtoren.* KIL.

3) *Varkensvleesch of spek.* KIL.

4) *Kern, pit, het binnenste.* Ibid.

Baakbewaarder. *Wachter van een vuurtoren.* U. W.

Baeckelaer. *Lauwerbezie.* KIL. Zie ook BAKELAER.

Baeckelaris. *Leerling, nieuweling.* Ibid.

Baeckelaris in de rechten. *Doctor in de rechtsgeleerdheid.* Ibid.

Baeckelen, baakelen. *Biggen werpen.* Ibid. en MEYER.

Baaken. *Bakenen, afbakenen.* Wdb. op HOOFT.

Baecktant. *Maaltand, kies.* PL.

Baeckvleesch. *Varkensvleesch.* Ibid.

Bael. *Opziener, voogd.* MEYER, KIL.

Baelg, baelge. *Verschansing, buitenwerk.*

Si daden maken ute b a e l g e n,
Ende bevesten hem van victaelgen.
VELTH. Sp. H. f°. 269b.

— scamelic in vromer weere
Deynsden si tote voer de b a e l g e n.
KAUSLER, Reimchr. bl. 215, vs. 6417.

Baeldadicheit. *Euvelmoed.*

Als alle sine lieden waren daer
Doe sprac die coninc overwaer
Ende telde hem die b a e l d a d i c h e d e
Die Ysenbele sijn dochter dede.
Waelew. vs. 8079.

Baelgye, baelgie. 1) *Terechtzitting.*

Recht man delvet onderspit
Hine hevet te pointe niet ghehit
In negheer b a e l g y e.
Dr. VERWIJS, Wapene Martijn, bl. 2.

2) *Rechtsdistrict van een baljuw.*

Dan haddi, binnen in sijn b a e l g i e
Menich dorp dat goet was.
Grimb. Oorl. vs. 582.

3) *Gebied, beheer, bestuur, voogdij, baljuwschap.*

Hier omme gaf men hem de b a e l g i e
Vanden lande van Aermenie.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I, 133, b, vs. 33.

Doe een Lapidius hadde die macht
Van der baelgien, was voer hem bracht
Tymotheus.

Belg. Mus. IX, 438.

4) *Bolwerk*, *muur*, *verschansing*, *vesting*, *sterkte*. Die voer-balgye weende, ende die mure wort te gader gescheiden. Bijb. van 1477, Klaagl. van Jer. II, vs. 8.

5) *Strijd*, *gevecht*, *bataille*.

Nye en was ic dus onsochte
Ghesteken, dat ic gheweten mochte,
In baelghien noch in wighe.

Seghelijn van Jherusalem, f°. 9. c.

Zie de Woordenlijst der M. v. N. L.

6) *Beheer door invloed*, *door zedelijke kracht*.

Walewein, hebdi in uwe baelgie
Enege vrindinne, enege amie,
Diergi getrouwet eneger dinge?

Lanc. B. III, vs. 12849.

Enen in baelgie hebben, zal dus wel het zelfde beteekenen als *iemand aan zijn snoer*, of *onder zijn bedwang hebben*.

7) *Hegge*, *hekwerk*, *afpaling*, *beschot*, *door palen afgeperkt terrein*.

Ick doe loopen in baelgien en percken.

Antw. Spelen van Sinne, 1562, f°. H h.

Op dat sy malcanderen niet en souden bijten noch van achter wt slaen, so stelden sy een Crucifix als een baelgie tusschen beyden. De Biënkorf van 1569, f°. 33, r°.

Baelje. *IJzeren of steenen schutting.*

Torre, cartele ende baeljen
Die niet lichte mochten faelgen.

Rymb. vs. 31327.

Baeliou, baeliu: *Baljuw*, *rechter*, *landvoogd*.

Die gheen werck en weet, smyte den Baeliou.

O. N. Spr. bl. 91.

Daer andworde hi den baeliu.

Lev. v. St. Fr. vs. 5418.

Nu wert in Ytale gesant
Van Nero, den tyrant,
Paulijn, om baeliu te sine
Van den lande.

Belg. Mus. IX, 426.

Baelmonden. *Eene voogdijschap kwalijk bedienen. Iemand eene voogdijschap ontnemen.* KIL. MEYER.

Baelnot. *Muscaatnoot.* KIL.

Baamis. *Sint Bavoos mis*, welke feestdag op 1 Oct. gevierd werd. Wdb. op HOOFT.

Baen (Des meres). *Het vlakke zeestrand.*

Hier en binnen is die joncfrouwe
After uuten hove ghegaen
Wanderen op des meres baen.
Mloep, B. II, vs. 348.

Baen, bane (Buten). *Van den rechten weg af.*

Soe wye nu treden buten banen
Die motent selve al becopen.
Ged. v. HILDEG. bl. 135, vs. 118.

Baanen. *Wegruimen, opruimen wat den voortgang belemmeren kan.* Wdb. op HOOFT.

Baenen (Te rugh). *Zich terugtrekken, aftrekken, retireeren.* Ibid. bl. 457.

Baenken. *Buiten huwelijk vleeschelijke gemeenschap hebben*, van daar »*bankaert.*"

Ic baenke om gelt der mannen wiven.
X goede boerden, bl. 5, vs. 42.

Baenritz, baenroots, baenrots, baenruts. *Baron.* Off syne landen ind ondersaten van eynigen heren off yemant anders avervallen, belast off beschedicht wurden, mit veden, gewalt off anders, so soellen baenritzen, ritterschap, stede ind ondersaten — — — onsen lieven neve — — — getrouwelick hulp ind bystant doen. NIJH. Ged. IV, 473.

Die heren zegelden vore dan,
Baenrootsen ende riddren daer na,
Uut elken lande.
Belg. Mus. IV, 335, vs. 1041.

Baenrotse, riddere ende cnapen.
VAN HEELU, vs. 2585.

Al van Straesborch, hier ave
En liet hi baenruts, noch grave.
Ibid. vs. 4224.

Baenst. *Vonk.* KIL.

Baanwijs. *Kundig van den weg, met den weg bekend.* U. W.

Baer, baar. Subst. 1) *Beer.*

Egmonde ind de zyne te vinden, wair toe onse vurscr. neve him wail genegen baerde. NIJH. Ged. IV, 443.

5) *Geweldige beweging maken, razen, ruischen, bruisen, tieren.* U. W. en KIL.

Mijn' Zee van bladeren, die wy wel hooren baeren
En ruyschen over ons.
HUYGENS. Kbl. 1672. I, 822.

Och, of mijn wijf, sei Klaas, maer eens en baerde 's jaers,
Maer sy baert alle daegh; dat's al te veel gebaers.
Ibid. II, 169.

6) *Gebaarden maken om gemoedsaandoeningen te toonen.* KIL.

Baarenspel. *Worstelspel, worsteling.* MEYER.

Baerg. *Gesneden beer, gelubd varken.* KIL.

Baergie. *Soort van vaartuig.* PL. Zie Taalk. Mag. III, 407.

Baarlannen, berlannen. Zeker kaartspel.

Het Baarlannen en Menellen.
P. DE LA CROIX, de Gewaande Advocaat, 1747, bl. 18.

Berlannen en Trisjocken.
F. RYK, de Dobbelaar, 1736, bl. 20.

Baerlick, baerlijk, barelijck. Adj. 1) *Duidelijk, blijkbaar, kenbaar.* KIL. en Wdb. op BREDERO.

Ghy zijt de Nijdt, de baerlijcke droes.
VONDEL, door V. L. VI, 344, vs. 41.

Hy bulckt: de Poësy die bid den Duyvel aen,
Den barelijcken Droes, de wereld moet vergaen.
Ibid. D. III, 114, vs. 114.

Door *baerlijcken Droes* verstaat men den *duivel in eigen persoon.* Zie nog HOOFT, Ned. Hist. f°. 520.

2) *Openbaar, wezenlijk.*

Maer zedert Wolfaerd sloegh sijn klaeu in d'oeghst des Heeren,
Veraerden de gemoên in barelijcke beeren.
VONDEL, door V. L. III, 68.

Baarlyk. Adv. 1) *Openbaarlijk.* MEYER.

2) *Duidelijk, blijkbaar, kenbaar.* Meer diergelyke gedachten, **baarlyk** gebleeken, enz. HOOFT, Ned. Hist. f°. 520.

Baerm. 1) *Golf.* KIL.

2) *Aardhoop, opwerpsel van aarde.* Ibid.

3) *Gist, heffe.* Ibid.

Baermhoys. *Hooiberg, opper.* Ibid.

Baersen. *Voortbrengen, baren.* Oock wilt hy dat gheenen muyl daer

inne (nam. in de ark) en is gheweest, want die en baersen niet. VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. 1574, f⁰. 7, a. Zy genereren met haer selven, draghen ende baersen kinderen. Ibid. f⁰. 12, d. Haer wyven baersen als si maer vijf Jaer oudt en zijn. Ibid. f⁰. 13, a. De welcke daer af etende is bevrucht gheworden sonder man, ende baersde daer af den afgod Mars. Ibid. f⁰. 20, d.

In eene paradijsgeschiedenis, waarin God, als sprekende tot Eva, wordt voorgesteld, leest men:

— U kinders suldy baersen in pijnen ende in dangieren.
Belg. Mus. VII, 243.

Baarschap. *Gereed geld, gereede penningen.* U. W.

Baerscher-voets. *Barrevoets.* KIL

Baersculdich. *Klaarblijkelijk, onbetwistbaar schuldig. Overtuigd van schuld.* KIL.

Baersculdich si die herte spelt.
Dr. VERWIJS, Wapen Martijn, bl. 85.

Al ben ick (waer door mijn hert moet beven)
Verwachtende d'eeuwighe verdoemenisse swaer,
Soo com ick vol sonden, baerschuldich en strafbaer,
Voor u Goddelijcke voeten knielen.
J. B. HOUWAERT, De vier Wterste, bl. 180.

Zie nog SERRURE. Vaderl. Museum, I, 31.

Baerzinghe. *Baring, bevalling.* Die Chronijcken zegghen dat dees wonderlicke baerzinghe gheschiede by den wille Gods. Ibid. f⁰. 138, c.

Baerteert (Te). *Verschrikt, ontsteld.*

Te baerteert worden si alle
Ende versaget van dien valle.
Lev. v. St. Fr. vs. 8897.

Baerteren. *Ruilen, verwisselen.*

Ic wisselde ende baerterde
Mijn pasteide ende verterde
Om die ander, die soe wale roec.
Vaderl. Mus. I, 47.

Baerteringhe. *Ruilhandel.* Oud Eng. »*bartering*" nu ook nog »*bartering* en *bartery*". *To barter* en *barterer* zijn nog in zwang. Elc vremde man die baerteringhe doet van coopmanscepen. Nieuwe werken der M. v. N. L. D. VI, bl. 91.

Baertmaker, baerdmaker. 1) *Scheerder.* Ende si riep een baertmaker ende si scoer die seven haren van sinen hoefde. Bijb. van 1477, Richt. XVII. vs. 19.

Babelen. 1) *Snateren*, *verward spreken.* KIL. en MEYER.

2) *Hakkelen.* MEYER.

Babeler. *Klapper*, *snapper*, *zwetser*, *grootspreker.* KIL.

Baboen. *Baviaan.*

Dat we nu een leelyke b a b o e n hadden.
J. DE RYK, Krispijn Jufvr. en Not. bl. 5.

Babok, babuck. *Onbeschoft mensch*, *vlegel.* U. W. *Bok*, *die ba zegt* Dr. DE JAGER.

Geeft antwoort op men vragen,
En speelt de stomme niet, of 't sal 'er vreeslyk dagen;
Wel siet dien B a b o k, wel dat jou sint Velten schen,
Wat schortje? spreek.
NOSEMAN, Kl. v. Krijn Onverstandt. 1671, bl. 18.

Wel b a b o c k! is tusschen de Nieuwe kerck en dat al verschil?
COSTER, Tijsken van der Schilden, 1618, bl. 5.

Wat mag de b a-b o k vragen?
JAN SOET, Cornelia Bentivogli, 1650, bl. 41.

Babuck vindt men in HONDIUS, Moufe-schans, bl. 93.

Babokken, babucken. *Onvriendelijk en snauwend toespreken.* De ouders thoonen haer onverstand, die haer jonghe kinders ezelen en b a b u c k e n, om dat zy juyst zoo veerdigh niet en konnen begrijpen en betraghten, wat van haere schuldighe plight is. J. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1660, II, 227.

Bade. *Bode.* KIL.

Badem en **baden.** *Bodem.* Dat is te verstaen tolbuer (tolschuldig) guet op hare schips b a d e n te leggen ende hare guet weder op tolbuer b a d e m te leggen, ende daer af te doen, — — — sonder yemans wederseggen. NIJH. Ged. II, 282.

Bademoeme. *Vroedvrouw.* KIL.

Baden. *Wasschen.* Ende hy sal — — — sich met water b a d e n. St. Bijb. Numeri XIX, vs. 19. Ende ick b a d e di met water, ende wiesch u van uwen bloede. Liesveltsche Bijb. 1538, Hezekiel XVI, vs. B.

Baden. *Doorgaan*, *doorheengaan.* Waarschijnlijk van »vadere".

So dat si die swaerde onderdrogen,
Ende scouderen ende arme aveslogen
Ende bene, ende haer swerde daden
Dore die helme in die hersenen b a d e n.
Lanc. B. IV, vs. 11104.

Ende gaf enen groten slach
Enen die min her Yweine op lach,

Dat hem sijn helm niet stont in staden,
Tswerd en moeste in die hersenen baden.
Ibid. vs. 11551.

Hi dede sijn swert in haer siden baden.
Troj. Oorl. vs. 1539.

'T spere en moest in sijn herte baden.
Grimb. Oorl. II, vs. 1921.

Baffule. Wapentuig, dat in eene keur van Brussel, van het jaar 1292, tot de verbodene wapenen gerekend wordt. Dit sijn versechde wapenen: knive, pilen, cortoisen colve, gepinde stave, alderhande gescut, hantaexen, ghisermen, baffule, enz. VAN HEELU, Codex Dipl. bl. 543. Bij KIL. en MEYER vindt men »*baffusen*" en ik meen ergens gelezen te hebben, dat zulks was een tweesnijdende strijdbijl, die met beide handen gezwaaid werd.

Baffuse. Waarschijnlijk de betere spelling voor *baffule*.

Bagaert, baggairt. Lid eener geestelijke vereeniging, die in de 13de eeuw ontstond. Zie hierover Dr. VERWIJS, Bloeml. Gloss. bl. 8.

Tsaertroysers, Zweesteren ende Bagaerden,
Ende ander gheestelyke harden.
Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 71, vs. 23.

Item sdonredages dair na tot Hairlem den baggairden om Gode gegeven, enz. Dr. VERWIJS, De Oorlogen van Hertog Albrecht, bl. 47.

Bage, bag. *Ring* en *edelgesteente*.

En kerende met een des Heren trouwe Bruid
De Maegdelicke leen, verloopt ter kamer uit;
Hem latend' op de vloer staen proncken met ziin Bagen.
J. STALPAERT V. D. WIELEN, Het Vrouwelick ciersel, enz. bl. 184.

Den Bruigom die mi mindt, laet zich al bet genougen
Met dit gezoomde kleed ('k verklaert u voor gewis)
Hoe mager dat het schiint, hoe sober dattet is,
Als met het riickst' gewaed of d'alderschoonste Bagen.
Ibid. bl. 80.

Zes daeghen te vooren heift u volck, 't is blijckelick
Gezocht practijckelick bagen, coppen en schaelen
By alle juweliers.
Belg. Mus. IV, 245.

Zie nog CATS, door Dr. v. VL. I, 397, a, en 410, a; J. DE DECKER I, 160.

Bagel, baghel. Samentrekking van *behagel*, beteekenende: *stout, vermetel, sterk.*

Saturnus es fel ende quaet gemoet,
Ende Jupiter hovesch ende goet,

Mars verloepen ende wreet,
Die sonne b a g e l ende heet.
Limb. B. XI, vs. 700.

Alst avont was si quamen doe
Tenen casteel b a g h e l ende groot.
Walew. vs. 10178.

Zie nog Dr. DE JAGER, Versch. bl. 229.

Bacheleer, bachelier. Het zelfde als *baetseleer*, d. i. *jongeling*, *leerling in den wapenhandel*, *schildknaap*, *aspirant-ridder*.

Want hi was een b a c h e l e e r,
Vromich van den live ende stout.
VAN HEELU, vs. 7724.

Een b a c h e l i e r, claer as die dach
Maecte sijn herte onvro.
Alex. B. V. vs. 835.

Zie nog Alex. B. III, vs. 155.

Bagelheit. *Stoutheid*, *dapperheid*, *vermetelheid.* Weder eene samentrekking van *behagelheit.*

Al hebbic vander jeesten bataelgen
Gesproken aldus, van hare faelgen
Ende oec van hare b a g e l h e d e.
VELTH. Sp. H. f°. 253.

Bagelike. *Fier*, *stout*, *moedig.* Weder uit *behagelike* samengetrokken.

Heremont die coninck rike
Quam gereden b a g e l i k e
Op een starc ors Byart.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 740.

Bagen. *Behagen*, *goed doen*, *genoegen doen*, *vreugd verschaffen.*

Ende dat hem b a g e t, doet altemale.
Dr. VERWIJS, die Rose, vs. 7284.

Dat water began hem wel b a g e n,
Hine hadde gedronken in .XII. dagen.
Ferg. naar het HS. vs. 3043.

Zie nog Karel de Gr. Fr. II, vs. 954 en vs. 2956.

Baget. *Roede.* Fr. »*baguette*". Lijst van de M. v. N. L.

Bagge, bagghe. 1) *Ring.* Eene schoone vrouwe, die van reden afwijckt, is een gouden b a g g e in een verckens snuyte. Staten-Bijbel Spr. XI, vs. 22.

2) *Juweel*, *edelgesteente.* Deze beteekenis is jonger dan de voorgaande.

Want zeecker ghi verdiendt van alle de gemeenten

Te werden om uw fout belachchen of begeckt
Wanneer ghi die met Goud of B a g g e n hebt bedeckt.

J. STALPAERT V. D. WIELEN, ut supra. bl. 81.

Vergelijk hiermede D^r. DE JAGER, Taalk. Mag. I, 248 en 249.

Bagghele. *Bigge, jong, klein varken.* KIL. MEYER.

Bagghelen. *Biggen werpen.* Ibid.

Baggerling. *Baggerman.*

Dan zal niets den dierbren tijdt
Nijvren B a g g e r l i n g ontrooven.

SMITS, Rottestr. bl. 64.

Baggert. Dit woord is in mijn Wdb. op BREDERO verklaard door: *juweel bij uitnemendheid*, en, voor zoo ver ik weet, is niemand tegen deze verklaring opgekomen. Tot nog toe heeft zij mij echter niet kunnen voldoen, want de versterkende uitgang *ert* kan wel gevoegd worden achter bijv. nw. zoo als *lompert*, *stoutert*, *suffert*, maar mij is niet bekend dat deze achter een znw. zoo als *bagge* komen kan. Het kan zijn dat ik later zal ontdekken of mijne verklaring in BREDERO juist is of niet en wellicht kan het ook zijn, dat de nieuwe omwerking van D^r DE JAGERS Proeve, over de frequentatieven hier over eenig licht zal verspreiden.

Bagineren. *Schertsen, mallen, een lustig leven leiden.*

Maer si bliven onlanghe daer,
Sine maken hem saen elwaer,
Daer men drinct ende hoveert,
Vrouwen spreect ende b a g i n e e r t.

Jans Teesteye, vs. 3225.

Bachten. *Achter, van achter, aan den achterkant.*

Een die b a c h t e n dbeelde stoet.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 331, b, vs. 18.

Haddi vor tserpent ghestaen,
Alse hi b a c h t e n hevet ghedaen,
Hi ware verbernt altemale
Sonder enighe wedertale.

Walew. vs. 464.

Zie verder Taalk. Mag. III, 184; Esop. Fab. LXVI; MAERL. Rymb. vs. 27978; Walew. vs. 1877; Belg. Mus. D. VIII, 147, reg. 11.

Bahoe, bahu, bahuyt. *Ronde koffer met leder overtrokken.* ROCQUEFORT heeft »*bahut*". Eer si binnen quam, quamen voor haer wel twee hueren lanck duerende muylen, geladen met b a h u y t e n ende wagenen Van Brab. die exc. Cron. 1530, f°. y, IIII, d.

Bay. Dialektvorm voor *bei* van *beiden* d. i. wachten.

B a y zaft, ik moet veur me zien wat ik bedrijf.
HOOFT, Ged. 272, 27.

De verklaring in het Wdb. op HOOFT is onjuist, het beteekent: *Wacht, beid een weinigje.*

Bay. 1) *Wijn.* Zie: BAEY.

2) *Bezie.*

Schenkx Tooren-Lauwerier
Verliest nog b a y nog blad.
VONDEL, door v. L. XII, 138.

En als de Rapen worden groot
De b a y k e n s en de Karsjes rood.
H. ALBERTZ. May-Gift, bl. 46.

De Kruysse-b a y e n worden geel,
En al de pruymen smaken eel.
Ibid. bl. 46.

Bay, baye. *Donkerbruin, kastanjebruin.* Fr. »*bai*". Marcirius onder dat heydensche volck met eenen b a y e n paerde. Van Brab. die Exc. Cron. f°. Mm, IV, d.

Bajaerden. *Het spelen of luiden der klokken.* Want zy en wert niet meer gehoort, als het hoesten van een vloo, ontrent het b a j a e r d e n van de klocken. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1657, I, 260.

Bayaerdt. *Donkerbruin paard.* PL.

Bayeren. *Slingeren, zwieren.* Wdb. op BREDERO.

Bayert-boef. *Zwerver, landlooper, kroegboef.* Ibid.

Bailgie. *Macht, gebied, bedwang, heerschappij.*

Joncfrouwe, hi dade grote dorpernie
Hadde hi in sine b a i l g i e
Sine herte, ende hi mogenthede
Hadde te doene sinen wille daer mede,
Ontseidi u sine minne dan.
Lanc. B. IV, vs. 2052.

Ende hi gaf hem heerscapien,
Lant, goet ende b a i l g i e n.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 282, b.

Baillau. *Baljuw, overheer.* PL.

Baillen. *Macht, beheer, bedwang.*

Als ghijse nu vercregen hebt binnen uwer b a i l l e n.
C. VAN GHISTELE, Const der Minnen. Antw. 1581, bl. 68.

Baynais. Eene soort van linnen of wollen stof. Zie Taalgids II, bl. 312.

Baiselemain. *Wees gegroet.*

Gendach Joncker Kloet, b a i s e l e m a i n monseur.
BIESTKENS, Klaes Kloet, 1619, D. II, bl. 6.

Bak, back. 1) *Schotel.*

Speulnoot, deze pot is te klein, lient ergens ien grooter by de buert,
Suiker en kruit by den b a k, dat kan hem niet krenken.
Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 29.

Zie nog Wdb. op BREDERO.

2) *Pont*, om aan een veer over te varen. PL.

3) *Varken*. KIL. MEYER.

4) *Stroomende beek*, *vliet*. KIL.

5) *Beker*. Ibid.

6) *Gebak*. Ibid.

Bake. 1) *Varken*, *zwijn*.

— ic en myn oom bejagedeu
Enen osse of ene b a k e.
Rein., door WILLEMS, vs. 2128.

Die Here van Bruborch lach gecloeft
Van beneden tot ant hoeft,
Gelijc oft een b a k e ware.
VELTH. Sp. H. f_0. 257.

Meer voorbeelden vindt men in Rein. door WILLEMS, vs. 1517; Limb. B. II, vs. 385; Grimb. Oorl. I, vs. 5582.

2) *Stuk spek*, *zijde spek*.

Sandrijn, ic ben uwes sat,
Ende van herten also mat
Als haddic enen b a c c gheghetеn.
Spel van Lantsloot, vs. 210.

Sint hooudine van enen b a k e,
Die vet was, ende van goeder smake.
Rein. door WILLEMS, vs. 217.

Bakelaer. *Laurierbes*, waarvan de smaak bitter en onaangenaam is; van het Lat. »*bacca lauri*". Wdb. op BREDERO.

Ien benaude tong is zoo bitter as b a k e l a e r.
HOOFT, Ged. bl. 282.

Baken. *Varkensvleesch.*

Men dede binden huyse sciere
Runtvleisch, b a k e n ende spec.
MELIS STOKE, B. V, vs. 811.

Bakin. *Baak* of *teeken waar men bijeen moet komen.*

Die bi costumen waren ghewone

Te vechtene ende manslacht te doene,
Ende te vergaderne bi b a k i n e n,
Als elc wilde hebben den sinen.

KAUSLER, Reimchr. vs. 2981.

Bakins vleesch. *Varkensvleesch.* Elc een stic b a k i n s v l e e s c h s. Belg. Mus. VII, 86.

Backen. Znw. *Kinnebakken.* De halfter ofte muylbant, die op de b a c k e n s der beesten blijft, soo lange sy arbeyden. St.-Bijb. Hosea II, Kantt. 10.

Backen. Ww. 1) *Blaffen.*

Ander manieren die heeten bracken,
Met langhen oren, entie b a c k e n
Na die diere.

Nat. Bl. bl. 72, vs. 693.

2) HUYGENS gébruikt dit werkw. voor *bevriezen*, zoo als men nog wel eens hoort.

Hoe 't elders Somer komt als onse 'stroomen b a c k e n.

Kbl. I, 149.

Backersse. 1) *Bakkerin*, d. i. de vrouw eens bakkers. KIL. PL.

2) *Bakster.* Ende hi sal oec maken u dochteren salfmakerssen, ende b a c k e r s s e n ende kokenarssen. Bijb. van 1477, I Sam. VIII, vs. 13.

Backes. *Aangezicht.*

— — — op 't b a c k e s kleeft een' korst
Van etter en vuyl bloet.

VONDEL, door V. L. II, 609, vs. 215.

Bakpaal. *Brood- of ovenschieter*, *ovenstok.* Wdb. op HOOFT.

Bacx. *Slag.* Eng. »*box*". Wdb. op BREDERO, bl. 494.

Backtreye. Het zelfde als »*backes*".

Holla, hoe gaepty alzo? zuldy my bijten?
Ghy hebt emmers een gente b a c k t r e y e.

Belg. Mus. II, 127.

Bakumijn. Zeker schrikdier of kwade geest.

Ic waende het waer een Mamet
Een b a k u m i j n of een meerkat.

Rein. door WILLEMS, vs. 6535.

Men leze WILLEMS aanmerking op dit woord aan den voet van bl. 243.

Backusen. *Breckijzer* volgens LE LONG.

Doent geruemt was vanden quaden,
Daden si graven daer met spaden,
Ende met b a c k u s e n stene op breken.

VELTH. Sp. H. f°. 217.

Bal. In de beteekenis van *kleinigheid*, *nietigheid*.

Soudi alse een onwaert bal,
Weldaet werpen int helsce dal?
Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, bl. 13.
Hen sal niet waert sijn een bal.
Ibid. bl. 53.

Bal. *Kwaad*, *slecht*, *gering*. MEYER. Van daar *baldadig*, *ballast*, enz.

Baladen. *Dansen*, *huppelen*, *springen*. KIL.

Balais, balaise. Soort van edelgesteente, voor hetwelke VAN LENNEP geen naam weet, dat MOOCK met den naam van *bleeke robijn* en WILLEMS met dien van *karbonkel* bestempelt.

Een hoed geweven gaer van bloemen die wel gaeijen,
Citroenen, ayren en Clytiën die steeds draeijen,
En met Robijn borduurt, Balais en Chrysolyt.
VONDEL, door V. L. I, 376.

Een tabernakel van Ons Vrouwen belde, mit elf balaisen. Brab. Yeest. II, 694.

Balansen. *Overwegen*, *wikken en wegen*. Wdb. op BREDERO, bl. 21 en 494.

Bald, balde. *Spoedig*, *haastig*, *in der ijl*. KIL. en MEYER. Hadde de selve Bisschop zijnen mont niet balde toegestopt. MARNIX, Biënkorf, 1569, fo. 53. Ten is niet guet op eens anders doot toe hopen, want het en sterft de eene soe balde als die ander. O. N. Spr. bl. 31.

2) *Bout*, *stout*, *ondernemend*. KIL. en MEYER.

Baldekin. *Prachtige en dure kleedingstoffe*, *uit zijde en gouddraad geweven*. Als Liederick wiert bekennende de Edelheyt van zijnder huysvrouwe, zoo dede hy haer cleeden op feestelicke daghen met dierbaer Baldekin met goude besaeyt, ende sijn kinderen, op deen zyde met laken, ende op dander syde oock met baldekin met gouden zadekins. VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. 1574, fo. 95, d. Zie ROQUEFORT op »*baldéchinum*".

Balderen. *Bolderen*, *bulderen*. U. W.

Baleeren. *Dansen*, *huppelen*, *springen*. Al daer so quam Herodiasen dochter ende balerde ende spranc vor dat volc. Lev. v. Jez. bl. 85.

Ende gaf hem orlof vrouwen spel,
Singhen, dansen ende baleeren
Te doene weltijt dat sijs begeren.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I, 101, a, vs. 7.

Balefroit. *Slot*, *kasteel*, *sterkte*.

Dat balefroit van gere stat
Es die hoghe tor, daer ghi dat

Hier te voren af horet iet.

Ibid. I, 98, b, vs. 13.

Baleye. 1) *Walvisch.* KIL.

2) *Traan.* Ibid.

Baleyen. Het zelfde als »*baleeren*". Ibid.

Baleyn. *Walvisch.*

Baleys, baleyse. *Zeker edelgesteente*, volgens KIL. *karbonkel.* Zie Append.

Diamanten, b a l e y s e n ende oec robynen.

Verslagen en berigten, uitgeg. door de Vereeniging, IV, 59.

Balengier. *Soort van oorlogsschip.* Xij geselle, die sy namen mit eenen b a l e n g i e r tot Muden. Dr. VERWIJS, De Oorlogen van Hertog Albrecht, bl. 23. Zie ook bl. 24.

Baleren. 1) Het zelfde als »*baleeren*" en in het eerste voorbeeld kan het ook *trappelen* zijn.

Dat ors ontede dien mont,
Alset dien breidel horde clingen;
In sijn latijn begonste het singen,
Metten voeten ghinct b a l e r e n.

Ferg. naar het Hs. vs. 3789.

Dan gadi b a l e r e n ende springhen,
Ende als eene merminne zinghen.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 7999.

2) *Wandelen, drentelen.*

Maer die meste heren sijn die plackers, — — —
Al en stoppen si gheen gaten,
Si gaen b a l e r e n achter straten.

Vaderl. Mus. I, 324, vs. 20.

Balg, balgh. 1) *Windzak, snoever, pocher.* Zie Wdb. op BREDERO.

2) *Vel, huid.* KIL.

3) *Een hard, pijnloos, en bij gevolg zeer gevaarlijk gezwel.* Ibid.

4) *Kind*, en ook *jeugdig mensch*, *aankomende jongeling*, doch in minachtenden stijl.

Men steldt vaak jonge laffen, van kinderlijk verstandt,
Of wulpsche dartle b a l g e n tot vooghden over 't landt.

VAN DER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 143.

Wat dunckt u, schraperen! en zoud ghy schier of morgen,
't Heil uwer b a l g e r e n niet ruim zoo wel bezorgen
Indien ghy, enz.

DECK. Rym. I, 199.

5) *Buik.* Ende dat selve ghieten si in haren vulen sondeghen b a l c h.

RUUSBR. Tab. II, 122. Een dier dat — — — zijnen — — — balgh met visschen en borrekickende vorschen opvult. VONDEL door V. L. V, 116.

Belloon', het hooft der krijgskrakkeelen,
Die, alsz' aan 't woede plagh te zijn,
Haar balg vol bloedt, in plaats van wijn,
Uit hellemen, uit bekkeneelen,
En menscheschonken plagh te zuipen.
JAN VOS, Klioos kraam, 1656, bl. 3.

Zie nog HONDIUS, Moufe-Schans, bl. 283.

6) *Bast*, *romp*, *lichaam*, *lijf*.

DAvonture heeft dit begonnen
Alse u te wisene ane die galge;
Ende alse gi hanget met uwen balge,
Salse u nemen die guldine crone.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 6178.

De moed en heeft geen moed om in groote balghen te herberghen. DE BRUNE, Banc.-Werck. II, 251.

Vergelijk hiermede VONDEL door V. L. VIII, 357, vs. 883.

7) *Bijzit*, *boelin*. KIL.

Balgen. 1) *Den buik vullen*, *vreten*, *slempen*. Wdb. op BREDERO.

Balgen, **balchen** en **hem balchen**. 2) *Gram*, *toornig worden*, *zich verstoren*. KIL.

Doen dit sprac Narbesines
Balch eem sere Daris des.
Alex. B. VI, vs. 1003.

3) *Twisten*, *krakeelen*, *kampen*, *strijden*. KIL. MEYER.

Balgie. *Beheer*, *bestuur*, *heerschappij*, *opperbestuur*.

Vrient, oftu hout heerscapie
Boven dinen ghenoot, of balgie,
Na dire macht berechtse wel,
Doe hem eere, ne wes niet fel.
KAUSLER, De bouc van seden, vs. 808.

Balgye. *Omvang*, *kreits*.

Want daer sijn veel menschen in t' swerelts balgije
Die de loghen voor waerheyt houwen uit envije.
HOUWAERT, De vier Wterste, f°. 168.
En want dees vreught verdreef alle fantazije
Begost ikk de vreught van t' swerelts balgije
Zeer te verachten en te versmaden.
Ibid. f°. 267.

Balglast = *Ballast.*

Weer een nieuwe inslokker, met ruyme darmen,
Al mee een balglast, in het schip voor den armen.
Purgat et Ornat, Crispyn en Crispiaan, bl. 43.

De Liefde staat aan 't roer, om 't schip naar 't hels moeras
Te stieren, deur de zeen die uit onz' oogen leeken;
De balglast die het voert, zijn klachten, karmen, smeeken,
En duchten om op zee niet om te kunnen slaan.
JAN VOS, Ged. II, 60.

Dr. DE JAGER is van gevoelen, dat *balglast* het ware grondwoord is, en dat, door de uitvalling der *g*, dit woord in *ballast* veranderd is. Zie Nieuw Archief, bl. 479 en 480.

Balchhont. *Groote soort van hond*, waarschijnlijk een *wachthond, blafhond.*

Ic woudmense greep by horen gornen,
Ende ghincse mit enen stave blouwen,
Soe dat hem tleven mochte rouwen,
Ende brochtse van hoerre quader zeede
Als die balchhont den bonsinc dede.
HILDEG. Ged. bl. 127, bl. vs. 40.

Balyde. *Krijgstuig der ouden om steenen naar den vijand te werpen.* U. W.

Balie. 1) *Door palen of hekwerk afgesloten* of *afgescheiden ruimte*, ook *renperk voor de zwaardvechters*, elders »*baelgie*". KIL.

2) *Sluitboom, om deuren of poorten aan de binnenzijde te sluiten*, ook *draaiboom* en *grendel.* Ibid.

3) *Kraan*, *windas*, *hijschwerktuig.* Ibid.

4) *Uitstek*, *balkon.* Ibid.

5. *Renbaan voor paarden en hardloopers.* Ibid.

Is Salius de voorste in 't volgen op de baen,
Doch zoo, dat d' ander streeft een groot stucks weeghs vooraen.
Euryalus verliest na hem de balje in 't loopen.
VONDEL door V. L. VIII, 400, vs. 451.

Balien. *Insluiten*, *omheinen*, *afschieten*, *afperken.* KIL.

Balieren. Het zelfde als »*baleren* en *baleeren.*"

Twee maegden — — — — —
Dese dede mijn heere Dedunt balieren,
Diet utermaten wale daden.
KAUSLER, Die Rose, vs. 714.

Balink. *Trechter.* KIL.

Baliow. Het zelfde als »*baeliou* en *baeliu*". MEYER.

Baliu, bailiu. *Voogd*, *beheerscher*, *baljuw*, *landvoogd.*

Want Antypater, mijn vrient,
Die Alexandere heeft gedient,
Ende over Grieken es b a l i u.
Alex. B. X, vs. 289.

Hine wil b a i l i u noch scepen wesen.
Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 65, vs. 117.

Zie nog Karel de Gr. Fr. I, vs. 226 en vs. 255.

Baljuwaadje. *Baljuwschap.* Wdb. op HOOFT.

Balcken. *Huilen.*

Daer zetze zich en huilt en b a l c k t.
VONDEL, door v. L. III, 706, vs. 1711.

Een schrickelijck gedroght — — — —
Dan b a l c k t het overluidt, tot razens toe verstoort.
Ibid. III, 752, vs. 449.

Balckwaeghe. *Unster*, *evenaar.* KIL.

Ballangier. *Soort van zeeschip.* Lijst der M. v. N. L. Zie »*Ballengier*".

Balleen. *Groote lederen kaatsbal*, *met lucht gevuld*, waarmede de oude Romeinen zich vermaakten. KIL.

Ballengier. *Groot schip*, *dat als oorlogsschip op zee kon dienstig zijn.* Om alle groote schepen, als Hulken, Kraaijers, B a l l e n g i e r s, enz. ten oorlog toe te rusten. WAGENAAR, Amsterdam, D. I, f°. 149, b.

Balgpijp, ballichpyp. Waarschijnlijk *doedelzak.* Lijst der M. v. N. L.

Ballingh. *Veroordeelde* of *ellendige.*

Du saghest heden, neven di,
B a l l i n g h e sterven, twee of drie.
Nieuwe Werken van de M. v. N. L. V, 1ste St. bl. 218, vs. 89.

Ballingin. Dit woord gebruikt VONDEL in de volgende verzen.

Een zelve zeefortuin heeft eertijts my, verschove
En vreemde b a l l i n g i n, na allerhande noot,
Ten leste in dees landouwe ontfangen met mijn vloot.
Ed. van v. L. VIII, 298, vs. 893.

Balloen. *Bal om mede te spelen*, *speelbal.* PL.

Ballon. *Een blaas met leder overtrokken*, *een windbal.* U. W.

Ballouter. *Teelbal.* KIL. MEYER.

Balmonden. *Eene voogdijschap kwalijk bedienen* en *iemand eene voogdijschap ontnemen.* Ibid.

Baloten (In) staan. *In onzekeren*, *wankelenden toestand verkeeren.* Fr. »*balloter.*"

Dus s t o n d die kerke i n b a l o t e n

Tote op Kaerle den groten.

Lsp. B. II, C. 50, vs. 49.

Balsamen. *Balsemen.* Ende hi hete den medicijnres sijn knapen, dat si sinen vader balsamen souden mit duerbaren cruyde. Bijbel van 1477, Gen. 50.

Balsane. *Vlag*, *vaandel*. Oud Fr. »*baucean*". Heeft hy dese nieu wapen opgerecht in zijn banieren ende balsanen. VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. 1574, f°. 99, b. Ende hi voirt mede betalen soude balsanen ende wimpelen. Dr. VERWIJS, De Oorlogen van Hert. Albrecht, bl. 25.

Balsemier. *Balsemboom.*

An die rechter side stoet een crivisier,
Ende an die luchtre een balsemier.

Flor. ende Bl. vs. 981.

Balsturig. 1) *Wrevelig*, *norsch*, *uitluimig*, *gemelijk*. Wdb. op BREDERO.
2) *Kwalijk beraden.* MEYER.
3) *Wederspannig*, *euvelmoedig.* U. W.
4) *Moedwillig.*

Wilt ghy zien wat verstand en neighingh zy ghezond?
Wat wil en wat begheert, dat recht zy en ghegrond?
Ziet of se hebben eindt, wikt of se zijn naturigh,
Opdat se zijn geteelt door eighen-zin balsturigh.

SP. Hertsp. 1730, bl. 108, vs. 438.

Balsturigheit. *Wederspannigheid*, *euvelmoed.* U. W.

Balstuurlik. *Moedwillig.*

Deen ken der dingen aard, en draaght zich dus natuurlik
En d'ander door onkun, sneeft voor en na balstuurlik.

SP. Hertsp. 1730, bl. 106, vs. 362.

Balt. *Spoedig*, *ijlings*, *haastig.*

Wie zo vele donderslaghen
Luyden laet voor ydel vlaghen,
Op het onversienste balt
s' Heeren blixem overvalt.

VONDEL, door V. L. I, 106.

Bamis, bamisse. De mis van St. Bavo, die op 1 Oct. invalt.

Bampt. *Beemd.* Zie Gloss. op het Lev. v. Jez. Op de daar aangeduide plaats is dit woord niet te vinden.

Ban. 1) *Banvloek.*

Daer omme bem ic in spaeues ban.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 2700.

Doen sijt oec, hem sal becliven
Mijn ban.

Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, bl. 62.

2) *Rechtsgebied*, *grondgebied*, *jurisdictie*. Gloss. v. d. Mloep. So heeft die vrou van Heemsteden noch iij morgen gecoft, die gelegen sijn — — — in den selven ban. Dr. VERWIJS, De Oorlogen van Hertog Albrecht, bl. 316. Deze Landen zijn ghedeelt in Jurisdictien, die wy een Ban noemen. ROEMER VISSCHER, Sinnep. 1ste Schoik n°. XLV.

3) *Rechtspraak*. Hier rechtspraak uit naam van Vrouw Ere.

Welc huer sal hebben der eren ban,
Of die dorper sonder lere,
Of die rike es sere.

Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, bl. 90, vs. 63.

4) *Boete*. Voert die scouwe op den dyken ende in der weteringe sal bliven staen in alle den recht, dat si hier to comen is, als op den diken tvintich penningen te nemen van enen ban, ende in der weteringhe drie scillinge van enen ban. NIJH. Ged. I, 230. Of hy spreect ongeachte woirde ende verbeurt een ban van III S. VAN HASSELT op KIL. Zie nog Tweede Proeve, bl. 57.

5) *Openbare afkondiging*.

Sint dat die coninc sinen ban
Hevet gheboden.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 264.

6) *Opontbod ten strijde*. HALBERTSMA, Aant. op het 4e. D. Sp. H. bl. 139.

7) *Gebod*, *bevel*.

Bi Gode, her riddere, na minen waen
So hebdi dompheit groet gedaen:
Gi hebt tebroken minen ban,
Dat ic gedogen nine can,
Ende ontvoerd oec min amie.

Lanc. B. III, vs. 19003.

Om alsulcx bannens ende ordinanciens wille, als bi haren amman ende scepenen van Bruessel gedaen ende gemaect hebben geweest. Brab. Yeest. II, 734.

8) *Kerkelijke huwelijks afkondiging* ook *gebod* genoemd. KIL.

9) *Een*, *op wettige wijze vergaderde senaat of vroedschap*. Ibid.

10) *Een persoon*, *die*, *om groote misdaad*, *uitgeroeid moet worden*. Gy en sult dan den grouwel in u huys niet brengen, dat gy eenen ban soudt worden. Stat.-Bijb. Deut. VII, vs. 26. Ik en sal voortaen niet meer met u lieden zijn, 't en zy dat gy den ban uyt het midden van u-lieden verdelget. Ibid. Josua VII, vs. 12.

11) *Vloek voor groote misdaad*. Die geraeckt (d. i. door het lot aangewezen) sal worden met den ban, die sal met den vyere verbrant worden. Ibid. Josua VII, vs. 15.

Ban (Den) geven. *In den ban doen, verbannen.*

Men ghift der eren nu den ban,
Schaemte en is niet veel gheacht.
Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 70, vs. 98.

Bande. *Bende, hoop.* MEYER.

Bande (Te) gaen. *Verbindend worden.*

Die woerden mosten te bande gaen,
Off si most menedich sijn
Dyanen, der Godinnen fijn.
Mloep. B. II, vs. 2672.

Bande (Te) driven. *In het nauw drijven, brengen.*

Ghiericheit dat hof besat,
Die dreef vrou Eren daer te bande
Datse wijcken moest van hande
Op een camerkijn allien.
HILDEG. Ged. bl. 172, vs. 75.

Bandekiin. *Draagstoel.* Fr. »*baldaquin*".

Doe nam hi tkint der moeder siin,
In een gulden bandekiin
Dediit dragen tsiere doet wert.
Limb. B. IV, vs. 1722.

Bandelen. *Binden, vastmaken, knoopen, hechten, omwinden.* KIL. MEYER.

Bandeloos. *Ongebonden.* (Proza.) U. W.

Banden. 1) *Zich tot benden vormen, samenrotten.* MEYER.

2) *Binden, vast doen zijn* of ook *bannen* in de beteekenis van op eene bepaalde plaats doen blijven.

En bandt het bloedigh sweirt toch eewigh inde sche.
VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 9.

Banderije. *Baronie.* KIL.

Banderick. *Gordel.* Alle die ghene die boven gegort waren met bandericken. Bijb. van 1477, II Kon. III, vs. 21.

Banderolle. *Vendel, veldteeken.* MEYER.

Banderotse. *Baanderheer.* KIL. MEYER.

Banderside. *Ter andere zijde.*

Vriheit si was banderside
Wel gewapent oec ten stride.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 18829.

Banderside so stonden mere
Jongeren cnapen vor hare dore.
Karel de Groote, Fr. I, vs. 454.

Bandijt. *Iemand, die in den ban gedaan is.*

Toen 't heidendom was uitgedreven
Regeerde Godt dit Rijck.
Laet alle Godts bandijten razen,
Al d' aerde te gelijck
Van moeite, twist en oproer beven, enz.
VONDEL, door V. L. VII, 450.

Verjaeght de ballingen, verjaeght dit paer bandijten.
Ibid. D. X, 421, vs. 1683.

Bandigh. *Tam*, *mak*, *afgericht*. KIL.

Bandigheyt. Quid? Na den anderen pater nostre ofdede Hi alle sunden, als een wolken, mit die bandicheyt synre pinen. Stemmen, bl. 26.

Bandighen. 1) *Binden*, *vastmaken*, *hechten*. KIL.

2) *Temmen*, *tam maken*, *betoomen*, *beteugelen*. Ibid.

Banding. *Rechtsdag?* Lijst der M. v. N. L.

Bandoen, **bandon**. 1) *Macht*, *beschikking*. ROQUEFORT »*bandon*".

Hy noch sijn vrienden sijn niet te rade
Te comen in uwe genade,
Noch ooc in den bandoene
Van den vonnesse uwer baroene.
Grimb. Oorl. D. II, vs. 1268.

Deze waren alle in haer bandoen.
Brab. Yeest. B. VI, vs. 11840.

Omme te verlossene den pant
Hute den bandoene.
BLOMM. Oudvl. Ged. II, 58, vs. 139.

Verder treft men dit woord nog aan in deze Oudvl. Ged. III, bl. 9, vs. 699; bl. 24, vs. 1933 en bl. 67, vs. 5682, alsmede in het Vaderl. Mus. I, 346, vs. 76.

2) *Standaard*, *vaandel*, *banier*. ROQUEFORT »*bandon*".

Doe zwoeren int here de baroene,
Dit vast te houden ende te doene,
Up hare boghen, up hare daren,
Want daer ander helegen en waren,
Dan hare strale ende bandoene.
KAUSLER, Die Rose, vs. 13515.

Bandoor. *Blaasinstrument*, elders »*pandoor*".

De Luiten en Chimbael de Chiter en Bandoor.
JAN ZOET, Thimoklea, 1641, bl. 35.

Zie nog Cupidoos Lusthof, 1612, bl. 80.

Bandtroede. *Dunne*, *taaie boomloot of wilgentak om te binden*. PL.

Banduyn. Het zelfde als »*bandoen*" dus *Beschikking*, *wil.*

Met zoeter talen zoo krijghen sy lichte
's Mans wille in haer banduyn.
Handel der Am. bl. 98.

Dus hoop ick, ick zal hem daer met krijghen
In myn banduyn.
Ibid.

Met brieven, met bandunen.
Belg. Mus. X, 101.

Bandune. *Vreugde.* Zie ROQUEFORT op »*bandon*".

Joncker Jan, graef in Nassou in sinen persone,
Met hem die geestelicheit, twas bandune, enz.
SMEKEN, Tspel, bl. 78.

Bane. 1) *Verderf*, *doodsgevaar*, *doodelijke verwonding*, *doodsangst*, *zware mishandeling.*

Die heilige maghet Potenciane
Na menigen anx, ná menigen bane
Dat si gebrocht was, weerde
Menighen mertelare ter eerde.
Belg. Mus. IX, 425.

Te recht merkt WILLEMS daarbij aan, dat bane hier ook weg zou kunnen beteekenen, maar de volgende verzen:

Na dat si hadde ghegeven al
Haer goet den armen, groot ende smal,
Deed si enen swaren ende,

doen zien, dat zij eenen geweldigen dood gestorven is.

Van danen voeren si in Ytale,
Daer sijt wonnen altemale,
So dat si quamen in Tuscane,
Daer si daden sware bane
Eere stat, daer si voren laghen.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 129, a.

2) *Strijdperk.*

Nu es hi comen in dat here
Gereden met gerechte spere,
Ende stac mijn heer Janne Screyhane,
Dat hi viel in der bane
Op die doden, die daer lagen.
Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 125, vs. 685.

Bane ende stonde. *Plaats en tijd.* Ende beteykende Grave Dirck bane ende stonde tegen hem te stryden. Clerk u. l. L. bl. 44.

Banedoek. *Zekere pleister* ook *ceroen* of *ceratum* genoemd. MEYER.

Banen. 1) *Doorgroeven*, *doorploegen*.

Hier dient alleen besorght, dat vele droeve tranen
Uw wangen niet te diep gelijck een acker banen.
CATS, door Dr. v. VL. I, 561, a.

Maer lieve bed-genoot, waer toe soo dichte tranen,
Die u van allen kant de droeve wangen banen.
Ibid. I, 565, a.

Om met den plouch haer gront te laten banen.
HONDIUS, Moufe-schans, bl. 263.

2) *Baden*.

Hierentusschen dat hem elc tot zijn werc was streckende,
Quam sConincx joncxste dochter, Telemachum verweckende,
Hem in de stove te banen.
COORNHERT, Odyssea, 1606, bl. 18, v°.

3) *Op eene vrije baan zich heen en weer bewegen*, *rondweiden*, *in zekere toestanden verkeeren*.

Mijn Lief die swemt eylaes in nat en bracke tranen
En ick gae meer en meer in sware wan-hoop banen.
J. J. COLEVELT, Droef-Eyndend spel, enz. 1628, bl. 24.
Die hongeren naar 't nat van burgers bloed'ge traanen,
Om haar bloedgierig hert met lust daar in te baanen.
R. BONTIUS, Beleg en Ontzet van Leiden, 1702, bl. 25.

Voor meer voorbeelden zie men Wdb. op BREDERO.

4) *Bereiden*, *toebereiden*, *klaar maken*. Gelijck oock de overkominge waer doer iemand land aenneemt te baenen voor zeecker deel van de vruchten. HUGO DE GROOT, Inl. t. d. H. R. 1631, bl. 140, v°.

5) *Uitoefenen*. Dr. DE JAGER, Taalk. Mag. III, 221.

6) *Vloeken*, *slaan*, *treffen*. Ibid.

7) *Smeeken*. Ibid.

Banen (Henen). *Vertrekken*, *heengaan*, *weggaan*.

Nu wy hebben al langhe ghenoech ghespot,
Wy moeten Æneam gaen zien henen banen.
Handel. der Am. bl. 69.

Banen (Buten) rollen. *Het rechte pad verlaten*, *den kwaden weg opgaan*.

Soe en mach die bose an sinen dans
Nyemant trecken roeckelose,
Dat doet, si schuwen sulke nose
Veel te rollen buten banen.
HILDEG. Ged. bl. 159, vs. 195.

Willen si — — —
Ende nader waerheit te doechden trecken
Alsoot behoorde thoren leren,
Soe souden si duecht voerwert keren,
Ende buten banen niet te rollen.

HILDEG. Ged. bl. 210, vs. 277.

Banerije. *Baronie.* KIL.

Bang. 1) *Benauwd*, *bezwaard.*

Verquisten is geen' eer; maer altoos deun en bangh
Sijn self te pijnigen, om kinderen en erven
Te laeten, wat sy wel en weeld'righ konnen derven,
En prees noyt wijse mann.

2) *Opgepropt.*

HUYG. Korenbl. I, 376.

Laet tuygen van mijn deughd dat kerckhof bangh van doon.

VONDEL, door V. L. I, 688, vs. 261.

Bangen. *Benauwen.*

Heeft u 't sweeterige bangen
Van den doffen Somer-brand,
Nu soo dickmael doen verlangen
Naer den dichten Linden-pand.

HUYGENS, Korenbl. I, 101.

Banc. 1) *Tafel.*

Hi seide: »Here! hens (het en is) ghene scame
Te Alexanders hove dit;
Want die te sinen banken sit,
Die nappe sijn sine daer hi ute drinct."

MAERL. Sp. H. 4o. ed. I, 154, a, vs. 44.

Te dien tiden soude Herodes houden
Feeste, alst die costumen wouden
Van sire feesten; daer tumde ende spranc
Eene dierne vor sconinx banc.

Ibid. bl. 291, a, vs. 4.

2) *Rechtbank.*

Ick rade dese saeck van onse banck te weeren.

CATS, door Dr. V. VL. I, 314, b.

An horen raet, in horen banc
Is ghiericheit ghedreven off.

Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 64, vs. 92.

Zie nog Jans Teesteye vs. 1126.

Banckaerdt. *Onecht kind*, *kind eener publieke vrouw*. PL. Zie BAENKEN.

Banckarmborst. *Schiettuig*, dat men op eene bank placht te stellen. KIL. MEYER.

Ende banc armborst, weet men wale,
Stoeter twe hondert ofte mee.

MELIS STOKE, B. IX, vs. 986.

Dit schiettuig was, naar de meening van sommigen, een zware voetboog, die door een mechanisch middel moest gespannen worden. HUYDECOPER twijfelt ondertusschen, dewijl de *c* en de *t* in oude schriften van elkander bijna niet te onderkennen zijn, of men voor *banc* geen *bant* en dus *bantarmborsten* zou moeten lezen, welk *bant* van het Fr. *bander* (spannen) zou ontleend zijn. Wij zullen later ook van dit woord een voorbeeld bijbrengen.

Banckboeve. *Dronkaard*, *zuiper*, *die altijd in kroegen en herbergen zijn tijd doorbrengt*. PL.

Bancke. *Tuinbed*. KIL.

Bancke (Te). *In ontzag*. Sy houwen melcanderen te bancke O. N. Spr. bl. 57.

Bancken. 1) *Smullen*, *eten*. Zie Wdb. op BREDERO.

Flus quam hier een bood'
Als dat hy Vrienden op gebraden had genood',
Waer van ick sellever noch meenden van te bancken.

Boertige klucht van de Saus, 1679, bl. 10.

2) *Vertoeven*.

— — de onderrock stonck van de pis ghelijck een py;
Asse op een stooff quam te sitten mocht men daer niet by bancken.

VAN SANTEN, Snappende Sijtgen, 1620, bl. 8.

En waerom magh ik dan in huis niet langer banken.

Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 7.

Banket. 1) *Plat*, *waarop men de kanonnen legde*, ook *de hoogte daar binnen om*, *daarop staande*, *er over heen te zien*.

Banket en borstweer dient den landzaat en den vremde
Tot zetel.

HOOFTS Ged., door BILD. II, 183.

2) *Straf- of wraakplaats*, doch bij zinspeling. Wdb. op HOOFT.

3) *Vreugd*, *genoegen*, alsof men aan een gastmaal zat. Ibid.

4) *Spijze*. Ibid. Ook *fijne spijze*.

Hy zette noit den mont aen spijs, bancket, en wijn.

VONDEL, door v. L. X, 92, vs. 321.

5) *Eetzaal*.

De keizerin wort, met den zoone en dochter t'zaemen,
By 't haer in 't hofbancket gesleept.
VONDEL, door V. L. X, bl. 14.

6) *Disch* en *dischgenooten*.

— — en zonder schaemen
Geschonden, in 't gezicht van bloethont Mahomet,
Daerna gesabelt, op 't gejuich van 't moortbancket.
Ibid. bl. 14.

Zie HUYGENS, door BILD. D. VI, bl. 33.

7) *Gastmaal*. U. W.

— — — men schaft' er op 't bancket,
De weite, en voort een ry van eedle hofgerechten.
VONDEL, door V. L. X, 110, vs. 308.

8) *Dessertstuk*

Hy kon de bruiloftsfeest verrucken
Toen Polsbroecks tafel geen bancket,
Zoo heerlijck schofte, als zijn lampet
En becken.
Ibid. XII, 263.

Bancketeren. *Brassen*, *smullen*.

Ghy zijt net in 't drinken en bancketeren.
ROEMER VISSCHER, Quicken, I, 8.

Bankfaloeten. *Zeker kaartspel.*

Hebt gy gespeelt belbruid of bankfaloetje?
F. RYK, De Juffer Kapitein, 1720, bl. 15.

Banckjen leggen. *Bankroet spelen*. Wdb. op BREDERO.

Banklaaken. *Bankwerk*, *tapijt*. MEYER.

Banmile. *Omtrek*, *uitgestrektheid van eenig rechtsgebied.* Dat men op de banmile van onse stat van Lovene alomme ende omme binnen onsen gerichte en gheen bier brouwen en moghen hogher dan enen penninc. Keure van 1306 in de Brab. Yeest. I, 734.

Bannen. 1) *Het rechtsgebied uitoefenen.*

't Is een onnozel Vorst, die zijne maght niet kent,
Noch weet hoe wijt zijn staf gebieden magh en bannen.
VONDEL, door V. L. V, 716, vs. 446.

2) *Schelden*, *tieren*. Item niemandt en sal op de wacht moghen vloecken, bannen ofte sweeren. Ord. van de Wacht der stadt Arnh. 1674. Zie VAN HASSELT op KIL.

3) *Verkondigen*, *aankondigen*, *aanzeggen*. KIL. MEYER.

4) *Verplichten*, *verbinden*. KIL.

Bannen (De Vierschaer). *De vierschaar bijeenroepen, doen vergaderen.* KIL. Dat ick als bailliu van haere Majesteit in deze souveraine wethachtige Kamer van Vlaenderen vermagh hof te maecken, ende vierschaere te bannen, ten einde degene, die het verzoecken zullen, aldaer mogen becomen reght ende Justitie. Belg. Mus. I, 41.

Banner. *Uitroeper, aankondiger.* MEYER.

Bannere. *Banier.* Sinen harnasschmaker, die mit alrehande banneren in Oistvrieslant trecken soude, gegeven, enz. Dr. VERWIJS, De Oorlogen van Hertog Albrecht, bl. 295.

Bannigh. *Vervloekt, verdoemd, verwaten.* KIL. MEYER.

Banrotse. *Baanderheer, vrijheer, baron.* Ibid.

Bant. Imperf. *Verbond*, van »*binden*", voor »*verbinden*". Ende hi ghinc ten ghenen daer hi lach ende bant sine wonden. Lev. v. Jez. bl. 157.

Ende goot hem olye ende ooc wijn
In sine wonden, ende bantse hem met.
Rymb. vs. 25431.

Bant. *Bedwang, onderwerping, macht, heerschappij.*

Om te toghene hoe Vrieslant
Eerst quam inden Roomschen bant.
MELIS STOKE, B. I, vs. 308.

Vrieslant was comen te bande.
Ibid. V, vs. 1059.

Bantarmborsten. Waarschijnlijk *bogen*, die met mechanische kracht gespannen werden. Elders vindt men »*banckarmborsten*". Maer die van 't Casteel schoten soo over seer met Bossen, ende met Bantarmborsten ende met ander cleynen Boghen. Goudtsch Cron. van 1663, bl. 69. Men zie vooral MELIS STOKE, D. III, 316.

Bant-rode. *Bandrekel*, groote *waak-* of *wachthond.* Als een bantrode, die janct ende bleect. Dr. v. VL. Prozast. I, 177.

Banwyn. *Recht om wijn te verkoopen, ook met vrijdom van tol of belasting.* Lijst van de M. v. N. L.

Bar, baer. 1) *Aanwezig, voorhanden, gereed.* PL. Van daar »*bar-* of *baergelt*".

2) *Bloot, naakt*, nog overig in »*barrevoets*".

Ick nam hem al beroit en bar op uit het stof.
VONDEL, door v. L. VIII, 374, vs. 521.

Baraet. 1) *Bedrog, list.*

Ic ontsie des mans baraet.
Esopet. Fab. XXIV.

In wane niet, dat in enech rike

Noit enech scoenre riddere bleef,
Noch die min baraet dreef.
Ferg. naar het Hs. vs. 4618.

Zie nog Limb. B. I, vs. 1089; Esop. Fab. LXII en XXXV; Ferg. vs. 4699; Alex. B. VI, vs. 1035; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 396, 3338; Jans Teesteye, vs. 160.

2) *Gerucht, rumoer, geruis, gedruis, verward geluid.*

So mochtinen horen dat baraet,
Ende wagen horen, kerren,
Ende Bessus carmen van verren.
Alex. B. VII, vs. 313.

Atesis vellet in Ganges
Dat een grote riviere es;
Si maken harde groot baraet,
Daer eer stroem te gader gaet.
Ibid. B. IX, vs. 57.

Dierne quaet
Gi maect mi te groet baraet.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 7996.

Barbaer. *Vreemdeling.* Beyde Griecken ende Barbaren, beyde wijsen ende onwijsen ben ick een schuldenaer. St.-Bijb. Rom. I, vs. 14. Ende de Barbaren bewesen ons geen gemeyne vriendelickheyt. Ibid. Hand. 28, vs. 2.

Uit wien verstontghe dit? uit burgren, of barbaeren?
VONDEL, door v. L. XI, 195, vs. 185.

Barbacaen. Zie: BARBECANE.

Barbarien. *Vreemde, vreemdeling.*

Want die wilde barbarien
Die was sonder enege genaden,
Ende met felheit gheladen.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. II, 212, vs. 62.

Barbarisch. 1) *Barbaarsch* in de beteekenis van *wreed.*

O barbarisch gemoet! o wreede tyranny!
BREDERO, Lucelle, bl. 48.

't Barbarisch volck komt aen op 't vuyr en op 't geluyd
En vlamt op zoete wraeck en ruyterlijcken buyt.
VONDEL, door v. L. I, 700, vs. 695.

Zie nog U. W.

2) *Uitheemsch.*

Barbarische aerde deckt de glori van 't Latijn.
VONDEL, door v. L. II, 204.

L. Ick liet hem levendigh, gezont en vry van rouwe.
D. In 't vaderlant, of in barbarische landouwe?
Ibid. XI, 197, vs. 227.

Barbecaen. *Voormuur van een slot, voorwerk eener vesting.*

Doe ghinc hi vor die barbecane
Sitten over sinen staert.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 522.
Die van binnen waren ten muren
Ende trocken vore haer barbekane.
Ferg. naar het Hs. vs. 3909.

Meer voorbeelden van dit woord vindt men in KAUSLER, Die Rose, vs. 13845; BLOMM. Oudvl. Ged. I, 35, vs. 3003; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 3826 en vs. 14033.

Barbelbeet. *Gehakt en daarna gebraden vleesch.* PL.

Barbelen. *Tandholten.* KIL. MEYER.

Barbelcanen. *Met een voormuur omgeven.*

Voer elke poerte mede uut te gane
Eene valpoerte, wel ghebarbelcane.
KAUSLER, Die Rose, vs. 3784.

Barbier. *Hoofddeksel.* Inden eersten up sinte Pieters avond minen lieven here in sijn selfs hant gesent by Pieter sinen Camerling om een huve ende ene barbier mede te betalen, die hi gecoft hadde, xx scilden. Dr. VERWIJS, De Oorlogen van Hertoch Albrecht, bl. 12.

Barbieren. *Verbinden.*

Ik sag de jaap soo mense leyde om te barbieren.
J. ZAMMERS, De Moetwillige Bootsgezel, 1697, bl. 12.

In vroegere tijden had de naam van barbier ook de beteekenis van Chirurgijn, van daar dat men geen onderscheid maakte tusschen barbier, meester, en wondheeler, en tusschen *barbieren* en *wondheelen.*

Bard. *Houten bord, spar, rib,* enz. Lijst van de M. v. N. L.

Bardaex, bardax, bardaks. *Tweesnijdende bijl.* Item so wye te vechten quaeme mit staven, mit glavien, mit piecken, mit swairden, mit vorken, mit bardaexen. VAN HASSELT op KIL.

Bardas. *Schandjongen.* U. W.

Barde. *Bijl, houweel.* Van daar »hellebarde". KIL. MEYER. Verbonden met »*ax*", dat iets dergelijks beteekent, vormt het »*bardax*".

Barde. *Optooisel van paarden, borstharnas.* KIL. Vergelijk hiermede het Fr. »*barde*" en »*barder*".

Barde van myrrhe. *Bundel* of *bosje myrrhe.* KIL.

Bardeersel. *Borstharnas van een paard.* Oud-Fr. »*bardelle*". Der

peerden ghesmyde ende bardeersel verstroyden zy. VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, f°. 48, a.

Barderen. *Een paard het borstharnas aandoen*, ook *een paard optooien.* III C perden gebardeert in volle harnasch. VAN BRAB. die exc. Cron. 1530, r, iij, d. Daer waren ghebardeerde peerden. Ib. r, iiij, a. Sijn peert ghebardeert met gouden laken. Ibid. ℋ, I, b.

Bardesaen, bardezaan, bardizaan. *Hellebaard*, ook soort van *piek.* ROQUEFORT heeft »*parthisane*" en »*partuzaine*" en bij BOISTE vindt men: »*pertuisane*" voor »*ancienne hallerbarde*".

> Acker aliment, dusken houwer met sulcken vreselicken bardesaen.
>
> A. FR. List tot Welstandt, 1660, bl. 8.
>
> Stel vry den Harnasdans, met bardezaan en degen
> By de eed'le rustigheid van 't mollige bewegen.
>
> OUDAAN, Poëzy, III, 517.

Om door iets uiterlijks den Delftschen Burger op het herstel der Schutterij te doen denken ——— werden Bestuurders des Genootschaps te raade, den Bardezaan in te voeren. Vervolg op WAGENAARS Vad. Hist. VIII, 260.

Bardse. *Bijl.* KIL.

Bare. *Gebaar*, *bluf*, *opschudding.*

> Ghi maect groot bare.
>
> Belg. Mus. II, 335.

Bare. 1) *Worstelspel*, *worsteling.* MEYER op »*Baare*".

2) *Boom*, *sluitboom.* Ibid.

3) *Praalgraf.* Ibid.

4) *Gedeelte van de kaak eens paards*, *waarop het gebit ligt.* Fr. »*barres*", Eng. »*bars*".

> Soe hogher hals, soe weeker bare.
>
> Lsp. B. III, C. 12, vs. 104.

Bare (De) jagen. *Oud kinderspel*, *bestaande in een wedloop naar een paal.* Hor. Belg. VI, 181.

Baren. Intr. 1) *Te voorschijn*, *voor den dag komen*, *verschijnen*, *zich laten zien*, *zich vertoonen.*

> Ene claerheit begonde baren.
>
> Vanden Levene ons Heren, vs. 4765.
>
> Dan so selen thant twaren
> Teyken des ordels baren.
>
> Taalk. Mag. IV, 45.

Zie nog Walew. vs. 383; Brab. Yeest. B. VI, vs. 2581; BARTAS Wercken, bl. 64; HOOFT, H. de Gr. f°. 90.

2) *Zich houden als, het voorkomen aannemen van, zich aanstellen als.*

Hine hadde wed'keert ter vaert
Uter cameren en hadde gebaert,
Als niet hadde gewesen van dien.
Taalk. Mag. III, 179.

Die riddre anders, niet en berde
Dan oft hi doot hadde ghewesen.
Walew. vs. 8624.

3) *Geweldige beweging maken, razen, tieren.*

Ey! vrouw kom in huis; miester wordt wakker, en begint hy te baeren.
Kl. van Oene, 1662, bl. 1.

Dit wijf et eer en schaamt gelijk ter Kerken ebragt, dat blijkt wel an haar baaren.
Ibid. bl. 16.

Soo baart hy als een Droes.
VAN DER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 82.

Zie nog Wdb. op BREDERO; CATS, door Dr. v. VL. I, 452, b; Dr. DE JAGER, Latere Verscheidenheden, bl. 234.

Baren. Trans. *Toonen, laten zien, openbaren.*

Hebdi doghet, ghi moetse baren.
Limb. B. VII, vs. 753.

Die hovesc ende natuurlic waren,
Die moesten te hant haer minne baren.
Fl. ende Bl. vs. 1003.

U Vaderlijcke trouwe hebt ghy aen my gebaert!
ANNA BYNS, Ref. 1602. III, 68, vo.

Zie voor meer voorbeelden, Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 8995; Rymb. vs. 19275; Vanden Levene ons Heren, vs. 1659; Camph. Ps. 2, vs. 3, Lsp. B. II, C. 36, vs. 1886; CATS, door Dr. v. VL. I, 97, b.

2) *Uiten, mondeling voortbrengen.*

Met arten redenen ende met waren
Suldi alle u redene baren.
Lsp. B. III, C. 4, vs. 164.

3) *Voortbrengen, veroorzaken.* Sy ontfangen moeyte ende baren ydelheit. St.-Bijb. Job XV, vs. 35. Wie baert den rijm des hemels? Ibid. Job. XXXVIII, vs. 29. Gy en weet niet wat de dagh sal baren. Spr. XXVII, vs. 1. Zie nog Lev. v. St. Fr. vs. 986, en U. W.

4) *Op de doodbaar zetten.* VAN HASSELT op KIL.

Baren (Hem). 1) *Zich vertoonen, zich laten zien.*

Als dit gesciede waest sondach,
Dat wi nu heten paesdach,

Dat Jhesus hem Marien b a e r d e.
Vanden Levene ons Heren, vs. 4734.

Des X de dages, hebbic verstaen,
Soe selen die menschen gaen
Uten holen, daer si in waren
Ghecropen, ende hem b a r e n.
Barlaam ende Jos. 4e Fr. vs. 127.

Meer voorbeelden vindt men in MELIS STOKE, B. V, vs. 219. Vanden Levene ons Heren, vs. 4741.

2) *Zich houden*, *zich voordoen*. Wdb. op BREDERO.

Baren. Znw. 1) *Mensch* en *menschen* of *man* en *mannen*, elders »*moederbaren*".

Broeder, alstu den armen zies,
Men leigt di voren, zijt zeker dies,
Den spegel Jhesus zoete b a r e n
Ende sire moeder, die arem waren.
Lev. v. St. Fr. vs. 4247.

Doe die van der stad comen waren
Ten campe met meneghen b a r e n.
Limb. B. III, vs. 260.

De hertoghe van Oesterike, een vrome b a r e n.
KAUSLER, Reimchr. vs. 6702.

Sy maecten vele doder b a r e n
Dair si hilden in de bataelgie.
Grimb. Oorl. D. II, vs. 4060.

2) *Kinderen*.

Doe vragedi, ofte selke b a r e n
Heidijn ofte kerstijn waren.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. II, 414, a, vs. 21.

Barenspel. *Worstelspel*, *worsteling*, *kampspel*. MEYER. HUYDECOPER dacht dat dit woord met b a e r, d. i. *naakt*, in verband stond. Zie MELIS STOKE, D. II, bl. 585.

Barensteel. *Balk in de wapenkunde*. Een b a r e n s t e e l van lasuer. Belg. Mus. V, 110.

Barenteert (Te). *Verschrikt*, *onthutst*, *ontdaan*, *neêrgeslagen*, *ontsteld*.

Doe men dit in Uxien hoerde
Wat die coninc hen andworde,
Waren si sere gescoffiert
Ende van herten te b a r e n t e e r t.
Alex. B. VI, vs. 268.

Hi sachse lopen bi groten scaren,
Naect ende te barenteert sere.

MELIS STOKE, B. III, vs. 1145.

Zie verder Limb. B. I, vs. 2044; Lsp. B. II, C. 3, vs. 59; VELTH. Sp. H. f°. 129; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 1409 en 1555; MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 221, a, vs. 20.

Barenteren (**Hem**). *Verschrikken*, *ontstellen*.

Hestor, die stout ende coene was,
Ne barenteerde hem niet das.

Lanc. B. II, vs. 2730.

Barenteren (**Hem te**). Het zelfde.

So dat geen van hen beiden en was
Hine te barenteerde hem das.

Ibid. B. II, vs. 10456.

Alse hi hem te barenteert
Ende scaemt.

Lsp. B. III, C. 3, vs. 67.

Barenteren. *Schrik aanjagen*. MEYER.

Barenteren (**Te**). *Ontstellen*.

Alse vor hem soude spreken een man,
Te barenteerdi in sine tale dan.

VELTH. Sp. H. f°. 122.

Barer. *Hoed*, *hoofddeksel*. MEYER.

Barg. *Gesneden beer* (varken). PL.

Barig. *Voortbrengend*, *vruchtbaar*.

Een kroon (gheen lastich Jock) heeft hy ons toeghezeyt,
Noch geen Egyptenlant, maar Canaan vruchtbarich,
Noch gheen ghehoornden Nijl, maer een Jordane barich.

VONDEL, door v. L. I, 59, vs. 344.

Bariseel. *Klein vat* of *lederen zak*. ROQUEFORT heeft »*barisel*".

Doe sprac gaures ende loech
Ende seide noch heb ic een deel
Clareits in dit bariseel.

Sgl. v. Jher. f°. 49, c.

Ende hi dranc vanden pisoen
Datter hinc in dat bariseel.

Ibid. f°. 60, d.

Item upten selven dach betailt Bloikin — — — om alrande barizelen, vlesschen ende fysteyn, enz. Dr. VERWIJS, Die Oorlogen van Hertog Albrecht, bl. 174.

Zie nog Vaderl. Mus. I, 53 en 54.

Barcke. *Schors van een boom, bast.* Eng. »*bark*". KIL. op »*bor*

Barck-man. *Zekere term in het knikkerspel, die thans niet m zwang is.* Zie Wdb. op BREDERO.

Barckoener. *Zekere soort van balk in de bouwkunde.* PL.

Barlabaen, barlebaen, barlibaen. *Booze geest, dien men voorstelde de gedaante te hebben van een woest paard.*

Al hadt ghewesen Barlabaen
Hine hads achter niet ghegaen
Hine hadde[n] ghevolght toter helle.
Walew. vs. 9741.

Dit nes geen pert, hets Barlebaen.
Ferg. naar het Hs. vs. 3763.

Elc was lelic als Barlebaen.
Rein. door WILLEMS, vs. 5184.

Dese barlebaen hoedde den rosier.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 2888.

Dravende gheliic enen barlibaen.
Limb. B. IV, vs. 959.

Barlaf. *Snede in het aangezicht.* In het Fr. »*balafre*". Ghelijc zeyd' de man, en hy gaf een barlaf voor een schram. J. DE B Banck.-Werck 1660, II, 222.

Barlike. Het zelfde als BAERLICK.

Here coninc Espriaen,
In de cokene es gegaen
Die duvel barlike.
Vaderl. Mus. II, 277, vs. 486.

Ook hier beteekent het: *de duivel in eigen persoon.*

Barm. *Ophoopsel van aarde, aardhoop, dijk.* KIL. MEYER.

Barme. *Droesem, grondsap, moer.* PL.

Barmen. 1) *Erbarmen, medelijden hebben.* KIL. MEYER.

2) *Opwellen, opwerken, bruisen, gisten.* Tael- en D. K. Bydr. I, met welke verklaring HUYDECOPER instemt, zie: Proeve, D. II, 94.

Barmer. *Barbeel*, zekere riviervisch. KIL.

Barmhertigheden = *Goede werken.*

Barmhertigheden strecken pennen
Om door Godts renbaen heen te rennen,
Naer prijs, heldinnen toegekent.
VONDEL, door V. L. XI, 98.

Barmte. *Aardhoop, dijk,* ook de *afhelling van een dijk of hoogte.*

Men zagh het water zich niet roeren. Popelblaên

En witte wilgen, van de bron gekoesterd, staen
Van zelf gewassen, langs de barmte van de zoomen.
Ibid. bl. 466, vs. 796.

Barn. Dialektvorm voor born, dat is *water.*

Daer hi vaste ende taire noot
Nutte el niet dan barn en broot.
Lev. v. St. Fr. vs. 2144.

Barnen, barren. 1) *Branden.*

Die lampen barnen daer ghelijck.
Mloep. B. II, vs. 71.

Wanneer een schip voor wind gaat bruysen door de baren,
Dan word het licht gestiert van een gemeyn verstand:
Maer kunst is 't, als het ruyscht en barrent op het strand.
VONDEL, door V. L. III, 223, vs. 72.

In dat vier, dat daer es so heet,
Hanghen ketelen welghereet,
Daer, sonder inde, kaitivighe zielen
In barren, wallen ende wielen.
Vanden Levene ons Heren, vs. 3956.

2) *Verbranden.* Welc (nam. misdaad) hi doet van desen, men sal hem barnen. Sp. v. S. van 1505, bl. 13.

3) *Doen branden.*

Al sijn gode knapen vyande,
Soe lopenre dan quadyen twisschen,
Die houder barnen dan sy blisken.
HILDEG. Ged. bl. 127, vs. 34.

Barnentlic. *Brandend.*

Nu was een rechter inder poort
Ende was gheheten Oldegheer,
Die mit barnentliker gheer
Na Samiten liefde ranck.
Mloep, B. II, vs. 3326.

Barnhout. *Brandhout.* Chorineus grijpt een barnhout van den outer. VONDEL, door V. L. V, 401, reg. 4, v. o.

Barninckhout. *Brandhout.* KIL.

Barntol. *Brandschatting.* Zie BARRENTOL.

Barntuigh. *Brandtuig.* U. W.

Baroen. *Edelman, baron.* Rymb. vs. 8163, 8183, 16799 en Wdb. op HOOFT.

Baroen. Dit woord wordt op geestelijken toegepast in de volgende plaats:

Want die paeus van Roeme dede,
Alse men wel heeft hooren seggen,
Daer na cortelinge, leggen
Eene consilie te Lyoen,
Daer toe quam menich baroen,
Van leeken ende van papen beide.

VAN HEELU, vs. 726.

Baroenes. *Barones.* Wdb. op HOOFT.

Baroeny. *Baronie.* Ibid.

Barren. *Branden.* Zie BARNEN.

Barrenetelen. *Brandnetelen.* 't Beurt niet veel dat barrenetelen uyt vriesen. G. VAN SANTEN, Van 't Een op 't aer, 1624, bl. 2.

Barrentol. *Brandschatting.*

Geen Dulcken sal u meer afparssen barrentol.

VONDEL, door V. L. II, 623, vs. 751.

Bars, barsch. *Baars,* zekere riviervisch. KIL.

Bars. Adj. *Naakt, bloot.*

Wonderlike vore sachmen daer
Onder die Galoyse overwaer:
Al barsser been liep daer tgene
Ende met enen roden rocke gemene.

VELTH. Sp. Hist. f°. 215, i.

Barsbiens, baersbiens. *Met bloote beenen.*

Barsbiens ghinc die coninc groot
Ende in linnen clederen bloot
Speelde hi voer dat heylichdoem.

Mloep. B. IV, vs. 683.

Hoe gloriose ende hoe fijn
Heeft die coninc huden ghesijn,
Doe hi al naect ghinc spelen,
Baersbiens ende bloter kelen.

Ibid. vs. 704.

Barsculdech. *Overtuigd van schuld, blijkbaar schuldig.* Elders *baersculdich.*

Nochtan was haer meer de scande
Dan die scade die si coes,
Dat haer sone hiet vaderloes,
Ende si niet en conde betogen
Noch gebringen vor ogen
Dien rechten barsculdegen man,

Die mi an haren liven wan.

Lanc. II, vs. 46259.

Barste. *Gebrek*, *ontbering*.

Dit dier vint men in Afrike,
Int lant dat Getulia heet;
Dats lant daer men gheen water weet;
Ende om datter in es waters barste
Stervet van euweliken dorste.

Nat. Bl. B. II, vs. 3072, var.

Waters moest soe ebben barste
Want soe up enen berch hooch
Was, ende daert was harde drooch.

Lev. v. St. Fr. vs. 10148.

Barsten. *Baren*. KIL.

Barstigh. *Krakend*, volgens VAN LENNEP.

Een lichte Barck van barstigh bocken-leder.

VONDEL, I, 133, vs. 21.

Bart. 1) *Bord*, *plank*, *paneel*, en, bij uitbreiding: *schilderij*, *afbeeldsel*.

Hi vraghet daer althant,
Wies sulc ghebeelde ware,
So vulmaect ende so clare?
Men seide: „Der moeder Gods Mariën".
Doe wart hi al in frenesien
Van torne, ende liep met genen barde
Ten naesten huse.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 374, b, vs. 11.

2) *Baard*.

Dat hi hadde te sire hovaerden
Al gemaect van conincs baerden
Enen roc, dien hi ane droech,
Alsoe alse hise versloech.
Doen wilde hi hebben Arturs bart.

Lanc. IV, vs. 9849.

Barteeren, baerteren. 1) *In de boete beslaan*, *de boete afvorderen*. KIL. MEYER.

2) *Verschrikken*, *onthutsen*.

Hi sach langhe ende museerde
In 't water, dattem zeere barteerde.

KAUSLER, Die Rose, vs. 1392.

3) *Ruilen*, *verruilen*.

Ic wisselde ende **baerteerde**
Mijn pasteide ende verterde
Om die ander, die soe wale roec.
Vad. Mus. I, 47, vs. 55.

Barteert (Te). 1) *Verschrikt*, *onthutst*.

Te **barteert** was ic mettien
Ende peinsde hoet mi mochte ghescien.
KAUSLER, Die Rose, vs. 1545.

Mijn herte hu met trauwen mint
Ende es **te barteert** so zeere om hu
Om tghepeins, dat ghi hebt nu.
Ibid. vs. 11443.

2) *Beroofd*.

Van spise es hi **te barteert**
Want de Sarrasinen ebben gewasteert
Baivier daer wi nu binnen zijn.
Nieuwe Reeks van Werken der M. v. N. L. D. VII, A, 140, vs. 306.

Bartmaker. *Geweermaker*, volgens WILLEMS. Zie het glossarium op de Rymkronyk van VAN HEELU.

Bartmakere. *Baardscheerder*.

Die **bartmakere** liede ooc mede
Dat hi hem goed bieden dede,
Als hi score des vader baerd,
Dat hine doodde metter vaerd.
Rymb. vs. 21621.

Barure. *Tooi*, *opschik*. Men denke aan het Fr. »*parure*".

Gi wart beter harde vele
Met desen wimple om u kele
Dan metten **baruren** die gi draecht.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 8047.

Base, baze. 1) *Voetstuk*.

Die **basen** daer af wit selverijn.
Entie capitele daer af fijn goudijn.
Rymb. vs. 4795.

Zie ook U. W.

2) *Kous*. KIL. PL.

Bazel. 1) *Overmouw*, *morsmouw*. MEYER.

2) *Lang of breed mes*. Ibid.

Bazelaer. *Verboden wapen van vroegere tijden*, dus waarschijnlijk zeker moordtuig, dat tot de priemen of dolken zal behoord hebben. So

wie enen knijf of sweerdt trect of mes, of baselare, of eenige gescheede wapen. Handvest van 1380, voorkomende bij HUYDECOPER in MELIS STOKE, I, 527.

Baselos manus. *Groet*, ook *weest gegroet.* Verbastering van het Spaansche »*besamanos*".

Zo, dats eerst een bazelos manus.
M. FOKKENS, Kl. v. dronkken Hansje, 1657, bl. 11.

Voeg by de leverantie een Base los manos.
PAFFENRODE, Filibert of Oud mal, 1657, bl. 3.

Was 'k een e'elman uit het Hoff, die Baselus Manus kon spelen.
VAN SANTEN, Lichte Wigger, 1617, bl. 23.

Basemet. *Voet van een pilaar.* PL.

Basen. *Ijlhoofdig zijn.* Wdb. op BREDERO.

Hoe comt dat ick dus baes.
J. STARTER, Timbre de Cardone, 1618, bl. 56.

Zie nog VONDEL, door V. L. II, 258, vs. 648.

Basetten. *Zeker kaartspel.*

Hebt gy ——— gespeelt ——— la basette?
F. RYK, De Juffer Kapitein, 1720, bl. 15.

Bascoert. *Plaats bij de stallen.* Item des anderen dages dair na gesent Zeeu —— mit mijns heren pairt ———, dat ziec geworden was onder wegen, om te zetten tot Bergen in Henegau in die bascoert. Dr. VERWIJS, De Oorlogen van Hertog Albrecht, bl. 187.

Bassen. 1) *Schreeuwen*, *blaffen.* Ister niet in ghewasschen, men salter niet in bassen. O. N. Spr. bl. 107.

Ende dese sijn goet ter iacht;
Te bassene hebben si gheene macht.
Nat. Bl. bl. 71, vs. 675.

2) *Aanblaffen.*

Ende bonden hem an sinen hals
Enen steen, ende lieten gaen
Ende lietene dien honden saen,
Diene ghinghen bassen ende jaghen.
Dr. VERWIJS, Bloeml. I, 11, vs. 169.

Bast. 1) *Strop* van boombast, welken men in vroegere tijden somtijds gebruikte om iemand op te hangen.

Pier heeft geen' leerens lust, en schouwt het als den bast.
HUYG. Kor. II, 124.

2) *Strop* ook *van touw*, of het *touw zelf.* Van beiden volgen hier voorbeelden.

Ende dit zyn dieven boven al b a s t waardigh.
COORNHERT, Recht Gebruik, enz. 1584, bl. 9.

En ontsaecht ghy gheen raders, galghen oft b a s t e n
Al die meer hadden dan ghy soudt ghy overlasten.
ANNA BYNS, Ref. 1548, II, 116.

Met Roede, Sweirt en B a s t te delgen en te bannen.
VAN DER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 233.

—— ende bleef
Mijn vleisch houdende so vaste,
Als oft ware gebonden met b a s t e.
Nieuwe W. der M. v. N. L. V, 1ste st. 206.

Ende si was gevlochten metten hare
An die telege daer ter stede,
Ende haer hande gebonden mede
Anden boem met enen b a s t e.
Lanc. III, vs. 143.

Zie nog Dr. DE JAGER, Latere Verscheidenheden, bl. 104 en v.; CATS, door Dr. v. VL. I, 289, b; MEIJER, Boetps. 192; HOOFT, Ned. Hist. fo. 280.

3) *Schil.* Wdb. op HOOFT.

4) *Zadel van een lastbeest, pak- of draagzadel.* KIL.

5) Veelal werd dit woord vroeger gebruikt, om eene *kleinigheid, eene niets beteekenende zaak* aan te duiden, en dan beteekende het de *schel* eener vrucht, welke gewoonlijk weggeworpen wordt, doch het kan ook slaan op de dorre schors van een boom. Zie Dr. DE JAGERS Latere Verscheidenheden, bl. 106, waar een aantal voorbeelden voorkomen.

Bastaelge. *Strijd.*

Hi ende Echites siin ghesellе,
Begonsten si daer ene felle
Ende ene sware b a s t a e l g e med.
Limb. B. VII, vs. 209.

Bastaerdie = *Schennis, gruwel.*

Hebdi dese b a s t a e r d i e ghedaen?
Walew. vs. 9883.

Bastaerdinne. *Ontaerde.* Zie BASTAERT.

Bastaert, bastart, bastert. *Soort van zoeten wijn.*

Ick hael u b a s t a e r t om soppekens te weyken.
Handel der Am. 1621, bl. 342.

De Psythische druif is dienstiger om b a s t e r t uit te persen. VONDEL, door v. L. V, 93.

En Mareotis prijst zijn witte muskadel.

Dees tiert in schraelen gront, en Thasus ranck wil wel
In vetten gront beslaen, de Psytische ons ververssen
Met torssen, dienstiger om b a s t e r t uit te perssen.
Ibid. VIII, 214, vs. 142.

Bastaert. 1) *Buiten echt geboren kind*, en, bij uitbreiding: *ontaarde.*

Wye bose wercken doet an minnen,
Dat sijn b a s t a e r d e n of bastaerdinnen
Te noemen, daermen goede minres telt.
HILDEG. Ged. bl. 86, vs. 210.

2) *Soort van klein geschut.* Twee slangen ende twee b a s t a a r d e n, wezende al zijn geschut. HOOFT, H. de Gr. fº. 89, 11.

Basterd. Dit woord vindt men door VONDEL gebruikt voor *onreine*, *onwettige* of *verboden spijzen.*

Myn aenschyn wel ghevleescht, ghezonder men zagh blozen,
Als and're dien 't bancket walght en steeds b a s t e r d kozen.
VONDEL, door V. L. II, 83, vs. 10.

Basterdy. *Gemeene zaken of handelingen.* Wdb. op BREDERO, bl. 494.

Bastionier. *Stok-* of *roedrager.* Tweede Proeve, bl. 93.

Bastoen. 1) *Balk*, *streep* of *stok*, welken onechte kinderen eens edelmans in hun wapen moesten voeren, tot een kenteeken hunner onwettige geboorte. Deze dwarsbalk ging van den linker bovenhoek tot den rechter benedenhoek. Heer Witte van Haemstede, die Graef Florens Bastaertsone was, quam wt Zirrixzee, ende ontwant syn standaert, daer eenen roede Leeuwe in stont, mit eenen blauwen b a s t o e n e. Kort Chr. bl. 223.

2) *Gewone stok om mede te gaan of wandelen.*

Si hebben moder in hare scoen;
Sine draghen swert no b a s t o e n,
Soe heilich sijn si.
Vad. Mus. I, 83, vs. 57.

Basune. *Bazuin.* KIL.

Bat. 1) *Beter.* Want hir omme salic dikke vore moten setten, dat b a t schene volghende, ende na dat b a t schene vore staende. Lev. v. Jez. bl. 2.

Die coninc hadde enen kamerlinc,
Die alle sine heimelike dinc
Wis te b a t dan ieman el.
Alex. B. VIII, vs. 29.

Hier na zalic verclaren b a t
Wat rivieren daer ute quamen.
Rymb. vs. 418.

2) Dit woord dient om de beteekenis der adj. en adv. te versterken of uit te breiden, even als het Fransche »*plus*" en ons meer. Zoo heeft men *bat an* en *bat voert* voor *verder*.

Hi maecte enen casteel bat an.
VELTH. Sp. H. f°. 16.

"Kinder" seit hi "gaet bat voort
Omtrent ende binnen der poort".
Vanden Levene ons Heren, vs. 1776.

Bat gehende voor *dichter* of *dichter bij*, *meer nabij*.

Wi souden rumen dit ellende
Ende varen Grieken bat gehende
Dattie vriende ons mogen begaen.
Alex. B. VI, vs. 601.

Bat op, voor *hooger op*.

Bat up hore, voor *verder weg*, enz.

3) *Meer*.

Joram quam up hem striden.
Met hem was coninc Josaphat
Die nog leefde, ende noch bat
Die coninc van Ydumea.
Rymb. vs. 13136.

4) *Verder*.

Jonathas maecte die mure
Van Jherusalem, ende veste bat
Tusschen Davids tor ende der stat.
Ibid. vs. 19987.

Maer die Coninc was overwaer
Vele bat gereden dan si.
VELTH. Sp. H. f°. 179, x.

Bat (Te). 1) *Tot bate*, *tot voordeel*. Doe sprac Peter ende seide aldus: Wi hebben al ghelaten en syn di ghevolgt. Wat sele wys te bat hebben? Lev. v. Jez. bl. 130.

Zie nog HUYGENS, Korenbl. 1672, bl. 167, reg. 8. v. o.

2) *Liever*.

Ute hem dichtic te bat.
Belg. Mus. I, 345.

3) *Eerder*. Dit segghic u te voren, om dat ghys te bat gheloeft alse ghyt siet. Lev. v. Jez. bl. 190. Zie nog ibid., bl. 202 en 232.

4) *Te beter*. Die ander saec is dat si te bat die stede souden vinden om dat daer die wise ende die scriben woenden. Pass. Wijnt. f°. Cliij, a.

Bat (Des te) hebben. *Het er beter door hebben, er nut of voordeel uit trekken.* Lsp. Gloss.

Bat (Enen des te) sijn. *Iemand tot nut of voordeel strekken.* Ibid.

Bat (Van sire quale te) hebben. *Van zijne kwaal beteren, herstellen.* Ibid.

Bat ja. Zie BA-TJAN.

Bataelge, bataelje. 1) *Strijd.*

Nu sijn wi ten wapenen goed
Ende in bataelgen sterc ende snel.
Rymb. vs. 29603.

2) *Slagorde.*

Nochtan hilt die hertoge daer
Bi sine baniere, openbaer,
Jeghen die Limborcheren, ende street
Vore sijn bataelge alsoe bereet.
VAN HEELU, vs. 5956.

3) *Legerafdeeling.*

Aldus hilden si ghescaert
In drie bataelgen, alsoe haert,
Dat si, enz.
Ibid. vs. 4374.

Dander bataelge daer naer
Leidde de coninc Brangore.
Lanc. II, vs. 32998.

Die derde bataelge leide die coninc
Kabarantijn.
Ibid. vs. 33008

4) *Heir, leger.*

Ic wane dat niemen en es
Die nie sach scoender bottaelge
Dan was in dese compassaelge.
Limb. B. IV, vs. 517.

Batalg. *Legerafdeeling.*

Hi sciet in tien batalgen sijn here.
Lanc. IV, vs. 10979.

Batalgeren. *In slagorde schikken, tot den strijd africhten.*

Die hertoge Jan
Dede batalgeren sine scaren
Ende voer hem openbaren
Met ontplokenen banieren.
VAN HEELU, vs. 3307.

Batalie: 1) *Gevecht*, *strijd*. KIL.

2) *Middeltocht*, *middelste slagorde eens legers*. Ibid.

Bataliën. *Strijden*, *vechten*. Ibid.

Batatas, **bataten**. *Aardappelen*.

Ons Inlantsche B a t a t e n.
HONDIUS, Moufe-Schans, 1621, bl. 127.

En hier mede is uytgeblust
Onsen ouden vremden lust,
Van soo verre te gaen loopen
Om B a t a t a s te gaen coopen.
Ibid. bl. 148.

Bate. 1) *Betere hand*, *herstel*.

Dat hi leget daer ter stede
Biden oem sere gewont,
Maer die bode maecte ons cont
Dat hi ane die b a t e es nu.
Lanc. II, vs. 45635.

Alexander es an die b a t e.
Alex. B. IX, vs. 1036.

Dat ors was saen ane die b a t e.
Ferg. vs. 3774.

Zie nog Lsp. B. II, C. 58, vs. 110; Nat. Bl. B. III, vs. 1532.

2) *Nut*, *voordeel*.

Tgat vanden mure entie straten
Waren so nauwe tharen b a t e n,
Si waerre alle bleven wel naer
Haddem Tytus niet gheholpen daer.
Rymb. vs. 31908.

3) *Verbetering*, *betere uitkomst*, *betere gesteldheid*.

Doe dit vernamen de van binnen,
Seidsi ten Grave: Doet u liede
Keren. Waert dat ons messciede,
Ghi souter selve om sterven mede.
De Grave sende staphans ter stede
Enen brief, ende onboot
Sinen lieden clene ende groot,
Dat si thuus al stille zaten:
Hi hopede cortelike der b a t e n,
Dat hi met minnen soude comen wt.
MELIS STOKE, B. V, vs. 22.

4) *Genoegdoening, voldoening.*

Want hi sals bate ontfaen
Ende beternesse, opdat hi can.
Karel de Gr. vs. 1372.

Van hem moet hi hebben bate,
Dat hi sijn scheren met hem hilt.
Ferg. vs. 4966.

Artur antworde: here, bi lode
Ic vergheve u minen moet,
Mire vrouven gi die bate doet.
Ibid. vs. 4972.

Batelgeren. *Tot den krijg africhten, versterken.*

Een casteel starc ende groet,
Dien een gebatelgeert mur besloet.
Lanc. II, vs. 19087.

In Porrus here was te voet
XIIII^M volx, stout ende goet,
Ende IX hondert waghenen groot,
Ende alle gebatelgiert ter noot.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I, 162, b, vs. 22.

Batement. *Spel, tooneelspel, kluchtspel.* ROQUEFORT geeft, op »*ebat, ebatement,*" de verklaring van: »*Passe-temps, amusement, divertissement, délassement, joie, plaisir*".

Zy toont — — —
Dat 's weerelds batement niet is als wind te noemen.
DE BRUNE, Emblemata, 1624, bl. 215.

Baten. 1) *Vergoeden.*

Altoe so moesti mi doen baten
Van alder scade, die gi mi doet.
Ferg. vs. 4264.

2) *Tot behoud of voordeel strekken, doen behouden.* De Engelschen kreeghen der tweehondert dien 't het leeven baatte, datmenze liefst had, als in triomf, tot troost der Koninginne, naa Engelandt te voeren. HOOFT, Nederl. Hist. fº. 14. Hoe Biron haer wel goede diensten gedaan, maar zy hem, tot driemaals toe, 't leven gebaat had. Ibid. Hendr. de Gr. fº. 148.

Ic heb him sijn lijff ghebaet.
Mloep. B. IV, vs. 1075.

Baten (Te). *Tot nut, tot heil.*

Drie daghe hinc deen aut cruce verhaten

Ende predecte elken te baten.
Vaderl. Mus. III, 246, vs. 335.

Bats, **batsch**. 1) *Loos*, *doortrapt*, *scherpzinnig*, *geslepen*, *afgericht*. KIL.

De batse Seron, die dacht dat ick van 't gherucht
Verveerd was, quamen wy vernest'len op de vlucht.
VONDEL, door V. L. II, 97.

2) *Spijtig*, *norsch*, *bits*. En als Norrits hierop batsch antwoordt gaf. HOOFT, Nederl. Hist. f°. 1117.

Hy acht het nutter bats den weigraer toe te spreken.
VONDEL, door V. L. XI, 526, vs. 674.

3) *Weêrspannig*, *weêrstrevig*, *hardnekkig*. Zie Wdb. op BREDERO en U.W.

4) *Fier*, *Trotsch*.

Steekt, o! steekt den grootschen kop
Niet zoo batsch ten hemel op.
CAMPH. in een zijner psalmen.

5) *Koppig*, *stijfzinnig*. MEYER.

Bats. *Klein stuk geld*. Wdb. op HOOFT.

Batseleer. *Jong edelman*, *adspirant ridder*.

Daer quam toe wt elker siden
Baetseleren, die riden wouden,
Ende her geval proeven souden.
VELTH. Sp. H. f°. 85.

Want en es batseleer en geen
Hine si daer, die wert es .ij. sleen.
Ferg. vs. 5119.

Batselyk. *Weêrbarstig*, *hardnekkig*. U. W.

Batscheyd, **batsheit**. 1) *Loosheid*, *doortraptheid*, *geslepenheid*, *scherpzinnigheid*. KIL.

2) *Wederspannigheid*, *hardnekkigheid*. U. W.

Batsich. *Weêrstrevig*, *stijfzinnig*, *hardnekkig*.

Dat ghy soo batsich trots mijn saken sult bestrijden.
COLEVELT, Droef-Eyndend'-Spel tusschen Gr. Floris en Velsen, 1628, bl. 36.

Batsigheit. *Weêrspannigheid*, *hardnekkigheid*. U. W. en Wdb. op BREDERO.

Battaelge. *Heer*, *leger*, *strijdmacht*.

Ende alse comet hare battaelge,
Selen wise bestriden van achter.
Limb. B. V. vs. 1043.

Battaelgen. *Strijden, vechten.*

Ghi hebt hier langen tiden
Sien battaelgen ende striden.
Ibid. B. XI, vs. 192.

Battaelgie. *Strijd, gevecht.*

Magic verwinnen die battaelgie
Hier comic weder sonder faelgie.
Ferg. vs. 1053.

Comt mi die swerte ridder te voren,
Ic segt u wel alsonder faelgie,
Ic sal hem leveren battaelgie.
Ibid. vs. 1302.

Battaelgieren. *In slagorde schikken.*

Dus lagen si, in elke side,
Ghebattaelgiert drie dage.
VAN HEELU, vs. 381.

Battalg. *Legerafdeeling.*

Soe maecte hi van sinen here
Tien battalgen, en gaf dan
Elker battalgen goeden leitsman.
Lanc. IV, vs. 11018.

Battailie. *Slag.*

Vaert her Hector uut ter battailien
Hi blijft doot sonder faillien.
BLOMM. Oudvl. Ged. I, 27, vs. 2302.

Battalijen. *Tot den strijd africhten.*

Mettien hebben si vernomen
Waer die vander stat op hen comen
Al gebattalijt met sconen here.
Lanc. III, vs. 13277.

Baudekine. *Zekere zijden stof met gouddraad doorweven en van Bagdad afkomstig.*

Hierom gaven wi hem gherne oppenbaere
Scoenheit die hem ontfanckelec ware,
Baudekine ende coverture.
Limb. B. VI, vs. 2585.

Zie nog .X. Plaghen, vs. 1416.

Bautken. *Pijl, pijltje.* Het eene bautken naar dandere senden. O. N. Spr. bl. 79.

Bauw (In den) brengen. *In verwarring, in ongerustheid brengen.* U. W.

Bauwe. Vlaamsch dialekt voor *boud*, *stout.*

— en roupt niet meer 'tHantwerpen so bauwe:
Ville gaignié, vive la messe.
Belg. Mus. IV, 244.

Bavijt, bavit. *Aanrechtbank*, *aanrechttafel.* Wij hebben ons *buffet.*

So wye dat rumet dat bavijt.
HILDEG. Ged. bl. 202, vs. 221, var.

Ende riep lude: »Hoho! hoho!
Wat goeder vetter baeck is dit!"
Doe hine sach legghen opt bavit.
Ibid. bl. 60, vs. 174, var.

Bdellion. Zekere edelsteen, in den Staten-Bijbel, »*bedola*" genoemd. Zie Num. XI, vs. 7.

Hier worden Onixsteen en Bdellion gevonden.
VONDEL, door v. L. VI, 224.

Hoe flonckren d'oevers hier van bdellion, turkozen,
Karbonklen, onixsteen, en flickrend diamant!
Ibid. X, 881.

Beaangenamen. *Goedkeuren.* U. W.
Beaangenaming. *Goedkeuring.* Ibid.
Beaarden. *Begraven.* KIL. MEYER.
Beadieuwen. *Vaarwel zeggen*, *adieu zeggen.* U. W.
Beamelen. *Toestemmen*, *ja en amen zeggen.* Ibid. en MEYER.
Beamptschrijver. HOOFT gebruikt dit woord voor *Notaris.* Zie U. W.
Beanghen. *Benauwen*, *bedrukt* of *angstig maken.*

Hy hoopt, hy vreest; hy ziel-tooght, hy verlangt;
Hy sucht, hy quijnt, hy wordt beangt.
CAMPH. 1630, Ps. 39, vs. 10.

Schoon droeffenis mijn padt om-vangt
En 't hert beangt.
Ibid. Ps. 138, vs. 6.

Beangst. *Begeerig.* Eng. »*anxious*".

——— Beangst
Om der wilder dieren vangst.
VONDEL, door v. L. I, 769, vs. 25.

Bearbeiden. *Maken*, *zorgen*, *te weeg brengen.* Wdb. op HOOFT.
Bebassen. *Aanblaffen*, *aangrimmen.*

Den Haegh, die doornen Haegh, daer Eer en Deughd en Reden
Veel tijden wert betaelt met vuyl' ondanckbaerheden;
Daer weldoen werdt beloont met laster of geweld

Daer 't uyterste gepoogh der Vromen werd gesteld
Den boosen tot een schimp; daer 't niet en is te passen,
Men sie sich langhs of dwers door spijt of nijt bebassen.
HUYG. Korenbl. I, 374.

Bebierd. *Van bier doorweekt, doortrokken.*

Daer op sal hy, soo wat grover,
So wat holler uyt die stroot,
Die bebierde Mengel-goot,
Ripsen, voor de reedste antwoord,
Hier jou varcke, enz.
HUYG. Korenbl. I, 470.

Beblaadt. *Van bladeren voorzien.* U. W.

Beblokken. 1) Voor het Fr. »*bloquer*'', dus: *insluiten, omsingelen, belegeren.* Ibid.

2) *Verschansen, bebolwerken.* Ibid.

Beboeden. *Bedoelen, het op iets toeleggen*, volgens IS. AN. NIJHOFF. Die geene die onse argeste an den bischop van Monster beboedet hebben, d. i. die het op ons nadeel toegelegd, ons nadeel gewild hebben. NIJH. Ged. I, 310.

Beborstweeren. *Van eene borstwering voorzien.* U. W.

Bebrieven. 1) *Met brieven verwittigen.* KIL.

2) *Met brieven bevestigen.*

Ach hoe edel was die lieft!
Hoe vast bezeghelt ende bebrieft
Was sy!
Mloep. B. II, vs. 576.

Zie nog Ibid. B. III, vs. 324, en lees voor *berieft*, *bebrieft.*

Bebus. *Bedebus, waarin het sacrament gedragen wordt.*

't Gevaer dan overleit,
Liet hy 't Geheim in eene bebus binden.
VONDEL, door V. L. IV, 544, vs. 1208.

Becingelen. *Omringen.* Alsoo is die uytnemende en in den leger aengenaemen man, wiens raed nochte vromigheyd noyt vruchteloos geweest waren, schendigh omgebrocht, als hy becingelt was van sulcke die het alderminst betaemde. Ibid. II, 349.

Bedaeghd. *Tot mannelijken of volwassen leeftijd gekomen.*

Den wijsen Seneca ons meld en gaet vertoonen
Van eenen Koningh die zijn drye bedaeghde Zonen
Heel van verscheyden aerd drye Vog'len stelde veur, enz.
Ibid. I, 211.

Bedaegtheyd. *Staat van volwassenheid, van rijpheid.* KIL.

Bedaigen. *Tijdelijk ontslaan.* Wij doen kondt ind bekennen, dat wij Joest van Vorden as stratenscheynder bedaecht hebben ind mitz desen bedaigen sess weken lanck nae datum van desen neestvolgende, enz. NIJH. Ged. VI, 714.

Bedaerf. *Nooddruft, behoefte.*

Dandre die men daer mach sien
Die syn tangher, scarp ende snel,
Ende berechten die bedarve wel.
Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 44, vs. 7

Bedaerflijc. *Nuttig, voordeelig, noodig.*

Lettel andre zaken mede
Ooc daer hi in zetten dede,
Die bedaerflijc wesen dochte.
Lev. v. St. Fr. vs. 1297.

Bedaaringh. *Bedaardheid, bedaren.* Wdb. op HOOFT.

Bedaerven. *Nuttig, voordeelig, heilzaam zijn.*

Al dat ons ter zalicheden,
Ter zielen bedaerf enten levene,
Dat hebben in dese sevene.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. 1, 288, b, vs. 67.

Hets swaer te vulbringene
Den lechame te gehingene
Te ebbene dat hem bedaerf.
Lev. v. St. Fr. vs. 2207.

Bedaest. *Bedeesd.*

Bedaeuwen, bedaauwen. 1) *Besproeien, bevochtigen.*

Myn wangen zyn altydt van tranen bedaeut.
VONDEL, door v. L. IV, 198, vs. 3.

2) *Zegenen, zegen doen nederdalen.* Wdb. op HOOFT.

Bedagen, bedaghen. 1) *Aanbreken, opdagen, zich opdoen, zich vertoonen, overkomen.* Elders leest men *benachten.*

Die dit quade noch sal verjagen,
Hem sal een salech dach bedagen.
Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 99, vs. 219.

Grote onnere sal mi bedagen.
Ferg. naar het Hs. vs. 2077.

Zie verder VAN HEELU, vs. 5770; Lsp. B. I, C. 25, vs. 83; Vaderl. Mus. III, 260, vs. 745,

2) *Tegen borgstelling tot op een bepaalden dag ontslaan.* Een deel

Geldersche rutere — — — zijn tot hem ingevallen ende hebben de treflixte ende tmere deel van onser ridderscup vorscr. gevangen, enige bedaget, ende vier — — — mit sich gevoert. NIJH. Ged. VI, 707.

Bedacht. 1) *Bescheiden, meêwarig, goedhartig.*

Waer dese rudder also bedacht
Of ic ghenade an hem sochte,
Dat hem danne mijns verdochte
Men sout hem prisen emmermere.
Walew. vs. 4296.

Die cnape was wel bedacht
Al was hi tonghemake sere,
Ende seide: "God moete jou lonen, here
Ibid. vs. 4438.

2) *Toegedacht.*

Een croone sy ontfanght, van den Bruyd'gom gewracht,
Een Trouwrinck haar bedacht.
VONDEL, door V. L. I, 21, vs. 56.

Bedacht sijn. *Zich toeleggen op.*

Si sijn in doechden soe bedacht,
Dat sy gherechtichede minnen.
Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 64, vs. 78.

Bedachte. *Eerbiedigheid.* MEYER.

Bedachtecheit. 1) *Verstand, overleg, bewustzijn, gedachten, zin.*

Want alle die gene, weetmen wel,
Die in desen dans quamen, dat si
Haren zin verloren daer bi
Ende al hare bedachtecheden.
Lanc. II, vs. 18219.

Dyn Here dyn Got es een Got ende den souttu minnen van alle dire herten, ende van alle dire zilen cracht, ende met alle dire bedachtegheit. Lev. v. Jez. bl. 157.

Bedampelen. *Met voeten vertreden, onder den voet trappen.* KIL.

Bedampen. *Bezwalken.* Wdb. op BREDERO.

Bedampt. *Versuft, krachteloos.* Ibid. bl. 494.

Bedancken (Hem of sich). *Te vreden zijn, zich verheugen.*

Laet het vlechten sijne rancken,
Als de wijngaert tacken vast:
Dan soo sult ghy uw bedancken,
Als u tegenspoet verrast.
GROEBE, Versch. Ged. I, 88.

Ghy, komt noyt weder hier met dese slimme rancken
Of hout 'et voor gewis, ghy sult u niet bedancken.
CATS, door Dr. v. VL. II, 619, b.

Zie nog VONDEL, door v. L. VII, 773, vs. 122; IX, 59, vs. 1479, en 182, vs. 764.

Bedanken (Zich) van. *Over iets te vreden, in zijn schik zijn.*

Gy durft u wonderlyk van uwen styl bedanken.
DECK. Rym. II, 36.

De Prins bedankte zich menighmaals hiernaa, der getrouwheit van eenen hondt. HOOFT, Ned. Hist. fº. 274, 30.

Bedankt. *Te vreden, vergenoegd.* Wdb. op HOOFT.

Bedaren. *Bedaardheid.* Wdb. op BREDERO, bl. 494.

Bedaren (Hem) van. *Bedaard worden door.*

Dese eerbaer vrouwe van hogher love
Heeft haer vanden slape bedaert.
Mloep. B. I, 59, vs. 1549.

Bedarf. 1) *Voordeel, nut, heil.*

Ic wilde wel, here, waert uwe bedarve,
Ent u bequame ware ooc, here,
Dat ghi ons blevet emmermere;
Ghi hebt ons sulke ere ghedaen.
Walew. vs. 2534.

2) *Plicht, taak.*

Der pijnres waren .xxxm. man;
Daer leide hi sulken narenst an,
Dat hise in drien dede scaren:
.Xm. moester ene maent varen,
Ende pinen, ende haer bedarve doen.
Rymb. vs. 11265.

Bedarf (Quaet). *Kwade lust.* Vele haers an de borst hebbende betekent ondadech ende luttel ontsiende te doene een quade bedarve. Belg. Mus. III, 231.

Bedarren. *Herstellen, bekomen, beteren, in krachten toenemen.* KIL.

Bedarven, bedaerven. 1) *Nuttig, voordeelig, heilzaam zijn.*

God die hem crucen liet
Dore den sondare ende starf,
Moet ons gheven dat ons bedarf.
Limb. B. I, vs. 376.

2) *Vergaan, te niet of verloren gaan, sterven*

In zine palme, ter middewaerde,

Vant hi ene wonde, diene vervaerde,
Daer te voren al was geheel
Als oft gedaen adde een quareel,
Daer hitte uut vlooch ende brant,
Datti bedarven waende te hant.

Lev. v. St. Fr. vs. 8356.

De zonne began up haer steken,
Ende haer begonste dranx gebreken,
Datsoe bedaerven waende van dorste.

Ibid. vs. 10147.

3) *Behooren.*

Dattie Gravinne wel vermogen
Van Gelre, die dochter was sHertogen
Van Limborch, sonder oer starf;
Entie naeste daer af, als bedarf,
Wilde comen tsinen geherve.

VELTH. Sp. H. fo. 135.

4) *Noodig zijn.*

Nu es Floris comen, daer hi wesen soude.
Hem bedarf wel, dat hi hem houde
Met sinne ende pense weder ende vort.

Fl. ende Bl. vs. 2091.

Zie nog Lev. v. St. Am. I, vs. 2018.

5) *Behoeven, noodig hebben.*

Soe hi teerghelds bedarf min,
Soe daer meer na gaept die sin.

Lsp. B. III, C. 4, vs. 409.

Want die een landscap berechten sal,
Bedarf wel wijsheit zonder ghetal.

Ibid. C. 12, vs. 60.

Zie nog Doctr. B. II, vs. 3196 en 3339; Nat. Bl. bl. 388, vs. 2865.

Bedauwen. *Door den dauw besproeid, bevochtigd worden.*

Echt so bat die deghen snelle
Des anders nachts, dattie vacht
Droghe bleve bider Gods cracht,
Entie erde bedauwen soude.

Rymb. vs. 7519.

Bedde. *Zitplaats.*

Mettien so quamen si ghegaen
Tenen bedde achter den haert,

Ende ghingher up sitten.
Walew. vs. 2539.

Beddeboom. *Rand van een rustbed.*

Si rechte haer op ende stac
Haer aenschijn over tbeddeboom.
Caerl ende El. vs. 1212.

Beddeganc. *Het naar bed gaan.*

Op enen avont, dat verstaet,
Als die beddeganc quam aen,
Deedsi horen vruntkyn vore gaen, enz.
Mloep. B. II, vs. 3640.

Bedden. 1) *Rusten.*

Behoort een Prins niet eer int Veldt op stro te leggen
Als thuis te bedden in 's Princesse warme schoot?
S. COSTER, Iphigenia, 1617, bl. 13.

2) *Van eene slaapplaats voorzien.*

Ende vanden hues die scone joncfrouwe
Hadde Waleweine gebet met trouwe.
Lanc. III, vs. 20877.

Zie ook Walew. vs. 3611.

3) *Te slapen leggen, doen rusten.*

Na etene deetsi bedden wale
Den coninc.
Lanc. IV, vs. 2435.

4) *Naar het bed geleiden.*

De Bruyt die wert gebed, de kaersen weg genomen,
Men roept den Bruidegom, en laet hem binnen komen.
CATS, door Dr. v. VL. II, 22, b.

Bedden (Sich). In overdrachtigen zin, *nederdalen.* Soo ick opvoere ten hemel, gy zijt daer; of beddede ick my in de helle, siet gy zijt daer. St.-Bijb. Ps. CXXXIX, vs. 8.

Beddenoot. *Bed-, echtgenoot.*

Want si en wiste cleyn noch groot
Dat Jason hadde een beddenoot.
Mloep. B. IV, vs. 572.

Ende hi en hadde gheen beddenoot
Die him sijn dinghen holp besorghen.
Ibid. vs. 1100.

Zie ook HILDEG. Ged. bl. 11, vs. 496 en 538, var.

Bedderick. *Man, echtgenoot, bedgenoot.* MEYER, PL.

Beddre. *Bedlegerige.* PL.

Bede. 1) *Vrijwillige opbrengst of schatting aan den Landsheer.*

2) *Uitstel;* dus, *sonder bede* beteekent *dadelijk, aanstonds, zonder dralen.*

Doen hiet si vollec, sonder bede,
Dat menre hem vele bringen soude.
Limb. B. III, vs. 754.

3) *Gebod, statuut of inzetting.* Want wi ene bede gedaen hebben aen onser meynten, alse van misse te wynnen, enz. NIJH. Ged. I, 189.

4) *Dag, door het stadsbestuur bepaald, dat de Minderbroeders en onzer Vrouwen broeders aalmoezen mogen inzamelen of vragen.* Item. Dat de Minderbruedere ende Onser Vrouwen bruedere en selen hebben mair drie beden tsjaers binnen Bruessele. Belg. Mus. VII, 308.

5) *Verzoek om onderstand, bedelarij.*

Dus gevel eens dat hi lach
So verre buten an ere steden,
Dat hem daer gebrac der beden.
Lev. v. St. Fr. vs. 3815.

Si nam een kint in elke hant
Ende ghincker met doer tlant
In armoede, van stede te steden,
Ende levede bider bede.
Beatrijs, vs. 558.

6) *Gebed.*

Entie Apostelen souden plien
Predecagen, ende sijn in beden.
MAERL. Sp. Hist. 4°. ed. I, 319, a, vs. 43

Bede. *Beiden, te samen.*

Soe gaf hem ene taefle diere
Bede van selvere ende van goude.
MELIS STOKE, B. I, vs. 607.

Heeft — — — met .I. bande
Ghebonden bede sine hande.
BILD. Nieuwe T. en D. V. I, 144.

Hare ridder heeft ons beden verwonnen.
Ferg. naar het Hs. vs. 4947.

Bede. *Daarom.* MEYER. Dit is een bedorven woord, het goede woord is *bedi.*

Bededingen. *Tot voorwaarde stellen, door het maken van voorwaarden verzekeren.* Die mare quam onder den Volcke, hoe dat die Grave van Cleve die Moordenaers hoir Lyf zoude willen laten behouden, ende dat bededingen. Clerk u. l. L. bl. 175.

Bedeemen. *Verdonkeren*, *verduisteren*. KIL. MEYER. Zie nog »*bedemen*".

Bedeemsteren. De zelfde beteekenis. Zoo wanneer haer spel en luyster bedeemstert en doof geworden is. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1657, I, 64.

Bedeesd houden. *In bedwang houden.*

Bedeghen. 1) *Bezet*, *voorzien*. De uitnementheden ——— daer 't vrougetimmer deurgaens mee bedegen is. DE BRUNE, Wetst. 1665, bl. 354. Dat iemant met een goet verstant is bedegen. Ibid. bl. 408.

En vloeckende dbedde met mistroosten sinnen,
Dwelck nu maer met een lichaem was bedeghen.
dBoeck der Amour, Antw. 1580. E. V, vo.

Zie voor meer voorbeelden, J. DE BRUNE, Wetst. bl. 361, 400; Jok en Ernst, bl. 73.

2) *Opwassen*, *opgroeien*. O schalck vol boosheids bedeghen. VAN HASSELT op KIL.

3) *Geschapen*, *gemaakt*, *gevormd*.

Al de vrienschap is gelegen
Huyden daeghs in eenen schijn;
En een yder is bedegen
Om hier meester in te zijn.
HONDIUS, Moufe-Sch. 1621, bl. 34.

4) *Door rechterlijke uitspraak verwezen*, *verklaard*. Indien hy, daer den wissel-brief aen houd, opentlick betaling weigerde, ofte van weghen sijn onvermogentheid waer vluchtende of schuilende, of anders voor onvermogende bedeghen. HUGO DE GROOT, Inl. t. d. H. R. bl. 181.

5) *In zijne have vermeerderd*, *aangekomen*.

— terwijl door 's Heeren zeghen
De vrome wel verzorght en heerlijck is bedeghen.
VONDEL, door V. L. I, 513, vs. 18.

6) *Geworden*.

Bloemen daer verwe of pinceel
Noyt couleurde aen eenich deel;
Daer de son, en dauw, en regen,
Self den schilder is bedegen.
HONDIUS, Moufe-Sch. bl. 78.

Als d' herders zaghen hoe hy eyndlijck was bedeghen.
VONDEL, door V. L. I, 517, vs. 18.

Bedegen zyn. *Bevoordeeld zijn.* U. W.

Bedechte. *Voorzichtig*, *met bedachtzaamheid*.

Maer die Coninc beval bedechte

Dat mense vaste hoeden soude.

VELTH. Sp. H. f°. 98, h.

Ik meen dat in het Hs. staat »*bedichte*".

Bedechte. *Zonder ophouden, dicht op een volgend, onverpoosd.*

Si gingen hen onderslaen bedechte.

Lanc. B. III, vs. 15726.

Ik meen, dat dit woord het zelfde is als »*bedichte*", dat later volgt.

Bedechtech, bedechtich. 1) *Bedreven, afgericht.*

Maer doch waren die Grieken crechtech,
Ende van orloghen soe bedechtech
Dat men se wale mochte ontraden.

BLOMM. Oudvl. Ged. I, bl. 1, vs. 27.

2) *Behoedzaam, voorzichtig.*

Grote heren ende mechtich
Die in sinnen sijn bedechtich
Talre tijt.

Belg. Mus. X, bl. 57.

Bedecken. *Verbergen.*

Ic belye di, Vader, Here
Van hemele ende van erdrike,
Want du heves des ghelike
Den vroeden bedect menech enen,
Ende heves gheopenbaert den clenen.

Rymb. vs. 23287.

Zie nog Ibid. vs. 32341.

Bedect. *Loos, geveinsd, dubbelhartig, huichelend, geheimzinnig.* Een jood over Jezus tot Pilatus sprekende, zegt:

Lieve here, of ghijt gebiet,
Gerne baden wi u of gijt riet,
Dat gi dadet hoeden sijn graf,
Sone souden wi twint sorgen daer af,
Want hi was een bedecket man.

Vanden Levene ons Heren, vs. 3885.

Ick en sitte niet by ydele lieden, ende met bedeckte lieden en gae ick niet om. St.-Bijb. Ps. XXVI, vs. 4.

Zie ook VONDEL, door V. L. VII, 240.

Bedect swaert. *Een zwaard in de scheede, onuitgetrokken.*

Indien dat ict jou gave bedect,
Up wat manne daer ghijt up trect,
Diene mochte vor jou niet ghestaen.

Walew. vs. 3275.

So ghevet inden scoe b e d e c t.
Walew. vs. 3295.

Bedèl, bedelle. *Pedel, stafdrager.* PL. KIL.

Bédel. *Bedelzak*, of *het bedelen.*

'T Is al verloren wat hem totten b e d e l gaet schicken.
Constth. Juw. bl. 441.

Bedelen. *Bidden.*

Bedeler. *Iemand die bidt.*

— dat onse Here
Te liever hort den b e d e l e r e,
Dats die priester, die daer sinct,
Ende die misse volbrinct.
Bed. v. d. Miss. vs. 128.

Bedelf. *Kuil* of *gracht, tot versterking rondom eenige plaats.* Ook enkel *kuil* of *put.* Ende maecten daer een b e d e l f ende sterckte van 132 passen. VAN VAERNEW. Hist. v. Belg. 1574, f°. 93, c.

Ten baet niet, al waerdy noch so erre,
Ghy moet mede in 't helsche b e d e l v e.
Belg. Mus. X, 402.

Niet dan ongheluckcn spruten wt uwen b e d e l v e.
Constth. Juw. bl. 27.

Bedelich. *Smeekend, bedelend, dringend verzoekende.* Wdb. op BREDERO.

Bedelofte. *Gelofte.* Maar de Raadsheeren — — — begonden tot klaghten, tot traanen, tot b e d e l o f t e n uit te vallen. HOOFT, Tac. 1 Jaarb. 7, 42.

Hoe dickwijl viel de stier, met krans en offerbant,
Ter kercke heengeleit van heilge offermannen,
Met b e d e l o f t e n, en gedachten opgespannen, enz.
VONDEL, door v. L. XI, 530, vs. 818.

Bedelplugge. *Verachtelijke bedelaar.* MEYER.

Bedelven. 1) Eigenlijk *onder de aarde bergen*, *begraven*, zoo als:

Sijn hooft was in Jheruzalem
B e d o l v e n, bi Herodes sale.
Rymb. vs. 23475.

Wat onder de aarde begraven is, is onzichtbaar, is voor ons verdwenen, en dus beteekent dit woord:

2) *Te niet gaan.* Wdb. op BREDERO.

3) *Overstelpen.* Ibid.

4) *Bedekken.*

Wiens oude schuld b e d o l v e n is in Gods vergetenheid.
CAMPH. in een zijner psalmen.

5) *Te niet doen*, *opheffen*.

Soo sal dien groten Godt sijn toren noch bedelven.
BAARDT, Deugden Sp. bl. 386.

6) *Door delven eene rivier afleiden*.

.I. grote riviere uter mate,
Die bedalf Cyrus in ander beken,
Dat soe al elwaer es ghestreken.
Rymb. vs. 16781.

Bedemen. *Duister*, *donker worden*, en bij uitbreiding *nacht worden*.

Het sal eer hondertwarf bedemen
Eer ic u ene slee sal gheven.
Limb. B. V, vs. 88.

Beden. 1) *Beiden*, *toeven*, *wachten*.

Hout ghi heren, ghi moet beden.
Ibid. B. IV, vs. 1428.

Twine hadstu stille ghestaen beden,
Tes ic verre ware leden.
Esop. Fab. 44.

Zie nog Lev. v. St. Fr. vs. 1812 en VELTH. Sp. H. f°. 115.

2) *Beiden*, *te samen*.

Hare ridder heft ons beden verwonnen.
Ferg. vs. 4947.

3) *Bidden*.

Om datsi daer souden beden
Op een hoghe feeste dach.
Lsp. B. II, C. 35, vs. 28.

Op dat huus dat daer staet,
Daer dat volc in beden gaet.
Ibid. C. 39, vs. 254.

— Ende Galaät plach
Te bedene nacht ende dach
Als hi ginc slapen telker stont.
Lanc. B. III, vs. 10674.

Zie nog Lev. v. Jez. bl. 61, reg. 10, v. b.

Bedenckelijck, **bedenklyk**. 1) *Behartigingwaardig*. Het derde deel behelst saken van state, ampten, officiën ——— en ten lesten bedenckelijcke spreucken. CATS, door Dr. v. VL. D. I, bl. 646.

2) *Verdacht*. Wdb. op HOOFT.

Bedencken. 1) *Vermoeden*. U. W.

2) *Kwaad vermoeden op iets hebben*.

Si mochten leysten al hoir lusten;
Al waert dat si malcanderen kusten,
Nyemant en soude dat bedenken.

Mloep, B. III, vs. 495.

3) *Overdenken*, *overwegen.*

Hi bedochte die trouwe vanden man,
Dien hi dede sine vriendinne.

Ibid. B. II, vs. 2012.

Bedencken (Hem). *Overleggen.*

Op een tijt bedocht hi hem dus:
Hi hadde wael over vele daghen
Van den gulden Vlyes horen ghewaghen,
Ende om te crighen dat selve vlyes,
Dat dair in stack groot verlies.

Ibid. B. I, vs. 594.

Bedenken (Hem) met een genit. *Aan iets denken*, *zorg dragen voor iets.*

Want Tulpijn seget, het was de zede
Vanden ridderen, eer si vochten,
Dat si hem aldies bedochten.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. III, 201, a, vs. 76.

Bedencken (Iemand). *Zich iemand voorstellen*, *in het geheugen terugbrengen.* Wdb. op BREDERO.

Bedenkenis. *Bedenking*, *aanmerking*, *beschouwing.* U. W.

Bedenkwaard. *Waardig om overdacht te worden.* Ibid.

Bederf. 1) *Nut*, *heil*, *behoud.*

Want hier omme themelsce lam,
Wart mensche tonser bederven.

Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, coupl. 73.

Want hi om onser sielen bederf,
Bitterlike aen dat cruce sterf.

Bed. v. d. Miss. vs. 450.

Meer voorbeelden vindt men in BLOMM. Oudvl. Ged. II, bl. 80', vs. 447, en in Alex. B. VII, vs. 72.

2) *Voordeel*, *winst.*

Als hi weder quam te ziere steden,
Die ghene, diere bederve mede deden
Prijsdi ende loondem saen;
Entie ghene bederve hadde ghedaen
Dien scalt hi omme sine traechede.

Rymb. vs. 25742 en 25744.

3) *Behoefte*, *nooddruft*, *wat noodig is tot iemands bestaan.*

Op dat zy van haer aerbeyt worden geloont,
En haer winst mogen verstrecken jegens haer bederven.
Constth. Juw. bl. 149.

Eens voer hi huut ziere stede
In anderen landen omme sine bederve.
Lev. v. St. Amand I, vs. 1136.

Zie nog NIJH. Ged. D. V, 14.

4) *Plicht.* Zie ook BEDARF.

Wildi sijn dapper ende snel
Ende u bederve doen wel,
Ic sal u .iiij. ꝺ' geven
Elx dages.
BILD. Nieuwe T. en D. V. I, 189.

5) *Aandeel*, *wat iemand toekomt.*

Levis kinder en hadden ghene erve,
Want si hadden Gods bederve.
Rymb. vs. 6950.

Door *Gods bederve* wordt hier bedoeld de vruchten der aarde, die aan God toebehoorden, volgens Prof. J. DAVID.

6) *Genot.*

— hi, die den voorspoet gaf,
Machen, wil hi, weder trecken af;
Want ghelucs bederve
En is altoes gheen erve.
Lsp. B. I, C. 31, vs. 59.

7) *Zedelijk nut.*

Ende vele predicaers quamen
Uut Inglant, uut Scollant tsamen,
Die grote bederve sekerlike
Daden binnen Vrankerike.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. D. III, bl. 96, vs. 35.

8) *Ondergang.* Wdb. op HOOFT.

9) *Dood*, *doodstraf.* Ibid.

10) *Recht*, *behooren*, *reden.*

Dattie Gravinnne wel vermogen
Van Gelre, die dochter was sHertogen
Van Limborch, sonder oer starf;
Entie naeste daer af, als bedarf,
Wilden comen tsinen geherve,

Na die wet ende na bederve.
VELTH. Sp. H. f°. 135.

11) *Dienst, die vereischt wordt; wat noodig of noodzakelijk is.*

Na desen worden te rade des
Die van Mechgele, syt seker des,
Datsi ut willen trecken,
Ende hem tAntwerpen willen recken,
Met starken scepen uter Dele.
Dies was daer ut gesocht nu vele,
Die dese bederve nu doen soude.
Ibid. f°. 294.

12) *Behoef, ten behoeve.*

Ende ofte ic oec valschelike — — —
Dien armen ontwijst sijn erve
Dor des rijcs mans bederve.
Alex. B. VII, vs. 72.

Oec so bidt hi ander werven
Voer sine ionghere bederven.
Bed. v. d. Miss. vs. 803.

Bederf (Van) hebben. *Noodig, van noode hebben.* En also ik u luiden niet van bederf, dat is, van node en hebbe. BOR, Ned. Hist. I, f°. 411. Om te besien of zijnder Genaden u van bederf hadde. Ibid.

Bederf, voorafgegaan van **te**. *Ten behoeve.*

Dese hant, die nu es of,
Screef dine ymne ende dinen lof
Ende dinen zanc des gelike;
Enten Vader van hemelrike
Heeft soe gheoffert menechwerven,
Den aermen zondare te bederven.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 109, b, vs. 38.

Kerkelijc goet, na recht bediede,
Dats aelmoesne der goede liede,
Daermen die zonden met verloest,
Enten aermen met vertroost,
Want het es der aermer erve;
Niemene en settese tsire bederve.
Ibid. bl. 330, b, vs. 24.

Bederffelyk. *Verderfelijk.* U. W.

Bederfenis, bederffenis. 1) *Verderf, ondergang.*

Met wiens bederffenis uw' ziele zwanger gaet.
DECK. Rym. I, 217.

2) *Oorzaak van verderf.* Ook het zeggen oft achten dat deeze rechtbank (nam. de Raad van beroerten) gehouden waar zich te schikken naa eenighe handtvesten oft vryheeden, die voor bederffenissen en oorzaak van al 't quaadt gescholden werden. HOOFT, Ned. Hist. f°. 165, 2.

3) *Vernieling*, *verwoesting*, *onbruikbaarmaking.* Wdb. op HOOFT.

4) *Nooddruft*, *gebrek.* PL.

Bederft. *Bedorvenheid.* Want dicwile gheliken de waerde den werken, ende aldus eest al bedarft. RUUSBR. Tab. II, 185, 4.

Bederman. *Vroom*, *deugdzaam of eerlijk man.* Bij KIL. »*biderman*".

Du, bederman, wil dat oec scouwen;
Ic leerdi, ghelijc den vrouwen.
Mloep. B. I, vs. 1887.

Bedervecheit. *Eene zaak die ten uitvoer moet gebracht worden.*

Hier binnen quam tAngiers in de port
Van Gode gesent een vreselijc wort,
Ende sëit, dat men den bisschop hale,
Oftie stat verdervet altemale.
Die heren metten edelinghen
Ghemeenlike teenen rade ginghen,
Wien menre omme senden mochte,
So dat men hem vieren sochte.
Datmen loet die bedervechede.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 132, b, vs. 81.

Bederven. 1) *Derven*, *ontberen.* KIL. MEYER.

2) *Vergaan*, *verongelukken.* Aelman Jacobs soen van Aemsterdam, die had gheladen in sijn playte op die nuwe haven van Delf iiij^c^lxij vate biers, ende die bedarf inder zee voer Berkerheide. D^r^. VERWIJS, De Oorlogen van Hert. Albr. bl. 118. Mer alst gheboert dat desen voghel uut sinen neste vlieghet, soo verbolcht haer die zee so vervaerlic dat so wye dan in die zee is, die bederft ende verdrenct. Gest. Rom. Cap. 17.

3) *Behoeven*, *noodig hebben*, somtijds ook *noodig zijn.*

't Valt d'armen mensch, die 't wel bederft, ten deel.
S. COSTER, Apollo, 1617, bl. 5.

Zie verder Meliboeus, vs. 352, en Nat. Bl. bl. 465, vs. 636.

4) *Verkwijnen*, *te niet gaan*, *sterven.*

Ende bens in harde groten vare,
Tierst dat hi ghevreischte die niemare,
Dat hi lichte mochte bederven,
Ende van groten rouwe sterven.
Fl. ende Bl. vs. 417.

Van vruchten waenden si **b e d e r v e n.**
Fl. en Bl. vs. 3345.

Dat si van hongre sullen **b e d e r v e n.**
Lev. van Fr. vs. 1421.

5) *Uitsterven.*

Want si willen kindere winne,
Dat hare name niet **b e d e r v e.**
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 183, b, vs. 37.

6) *Verderven, te gronde richten.* Want si souden sijn eenvoldich, saechtmoedich ende sonder galle; ende si sijn scalc, ende wederspeenich, ende al vol bitterheiden ende venijns van binnen, daer si hen selven mede **b e d e r v e n.** RUUSBR. Tab. II, 71, 6.

Van Samson sprekende zegt MAERLANT:

De colommen ghaf hi sulken stoot,
Dat dat huus viel up hem allen;
Ende vele mee, dus horic callen,
Blever doot als hi starf,
Dan hiere in al sijn lijf **b e d a r f.**
Rymb. vs. 8216.

Zie nog COORNHERTS Odyssea, 1605, II, bl. 5.

7) *Uitgeroeid worden.*

— — het veraert geslacht
Vervloeckte my, en riep met kracht:
Wel wanneer zal hy sterven,
Met naem, met al **b e d e r v e n.**
VONDEL, door v. L. VII, 274, vs. 32.

8) *Buiten zich zelve geraken, in verrukking komen.*

Ende in exces van zinne hi vel,
So dat hi van hem also wel
In Gode al **b e d e r v e n** begonde.
Dus was hem ene corte stonde,
So dat hi them selven quam.
Lev. v. St. Fr. vs. 5545.

9) *Tot eene snoode daad omkoopen.* U. W.

10) *In het verderf storten, ongelukkig maken.*

Want ic had int herte toren,
Ende seide: „Vrouwe, mi dunct dat gi
Wilt altemale **b e d e r v e n** mi.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 4552.

Want loghen die coemt voirden heer,

Dair sy malcanderen mede b e d e r v e n.

Dr. VERWIJS, HILDEG. Ged. bl. 122, vs. 75.

Ick hoop op uwen troost, al most ick heden sterven,
Ik weet uw Vader-gunst en sal my niet b e d e r v e n.

CATS, door Dr. v. VL. II, 886, a.

11) *Ten verderve komen*, *ongelukkig worden.*

Wi mochten lichten b e d e r v e n also,
Alse wilen b e d e r f Pharao.

Lsp. B. II, C. 19, vs. 59 en 60.

Hebt heden mijns raet,
So dat ic niet en sterve
Noch in den camp en b e d e r v e.

Caerl ende El. vs. 1271.

Bederven (Van den live). *Het leven verliezen.*

Want hi liever hadde te sterven
Dan sy v a n d e n l i v e soude b e d e r v e n.

Mloep. B. II, vs. 1962.

Bedessijde. *Dezer zijds.* Item. Dat men b e d e s s ij d e Berchem — — — nieman en gheenen wijn vercoopen en sal. Belg. Mus. VII, 305.

Bedeunen. *Bedotten*, *misleiden*, *bedriegen.* U. W.

Bedi, bedy, bidi. *Daarom*, *omdat*, *want*, *dewijl.*

Dus es elc man op andren fel,
B e d i slachten si den beesten wel.

Esop. Inl. vs. 12.

Du nemest al, du doest mi scade,
B e d i en doe ic di ghene ghenade.

Ibid. Fab. 41.

Zie nog Ferg. vs. 9, 40, 1683, 3453, 4110; Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 2975 en 2331.

Bedi dat. *Omdat.*

Athenen steet daer bi,
Die Cycrops, een coninc vri,
Ierstwerf maken dede,
Die Alexander destrueerde,
B e d i d a t sine verwerde.

Alex. B. VII, vs. 1504.

B e d i d a t Lucifer, die scone,
Was gheworpen uten trone,
Hadde hijs nijt in alre wijs
Dat Adam was int paradijs.

Rymb. vs. 599.

Bediden, bedidden. 1) *Uitleggen.*

Mer nieman van sinen lieden,
En mocht geleden noch b e d i d e n.
Alex. B. II, vs. 1173.

2) *Beteekenen, beduiden.* Ende alse hi thuswert ghinc ende hus nakde, so hoerde hi de symphonie ende den dans, ende hi rip enen van den knechten ende vragde wat dat b e d i d d e. Lev. v. Jez. bl. 118.

Bedyden. *Worden.* Die borghe b e d y d t, geeft den sluetel van synen goede. MEIJER, O. N. Spr. bl. 68.

Bedie. *Aanzien, beteekenis, beduidenis.*

Mans van b e d i e.
SMEKEN, Tspel. vs. 1183.

Bedied, bediedt. 1) *Bescheid, antwoord, reden.*

Gelooft ghy 't Vagevier? sprack een geschoren Priester;
Neen, seid een ronde Boer, en 't was geen quaed b e d i e d.
HUYG. Korenbl. II, 181.

Zie nog Wdb. op BREDERO.

2) *Onderrichting.*

Door Gabriels b e d i e d.
HUGO DE GROOT.

Noch wyse raadt noch goedt b e d i e d t,
En baat een taaye stijf-kop niet.
VAN DER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 147.

3) *Beteekenis, teeken.* U. W.

Maer oock in een' jongen schroomer
Heeft het reden en b e d i e d.
HUYG. Korenbl. I, 104.

Op d'andre zyde was t' aanschouwen een hoedt op een' speer, tot b e d i e d t van strydt. HOOFT, Ned. Hist. f°. 765.

4) *Uitlegging, verklaring.*

Maar 't is Mede' uw beurt de konst haar by te zetten,
Dus de verborgentheên ontsluit en doet b e d i e d t
Te recht van all's.
HOOFT, Ged. f°. 87, 13.

5) *Taal, spraak.*

Die wonderlike liede
Riepen in haren b e d i e d e
Na sente Brandane.
Brand. vs. 1986.

Zie ook Deutsche Grammatik von GRIMM 1840, Einleitung, bl. 17.

Bediedelick. *Klaar, duidelijk, onbewimpeld.* KIL.

Bedieden. 1) *Door bondige bewijzen eene aantijging of beschuldiging staven.* Wdb. op BREDERO.

2) *Te kennen geven, uitdrukken, vermelden.*

Want alle dinge groet ende smal
Die op enen tyd gescieden,
En can men te gader niet bedieden.
VELTH. Sp. H. f°. 80.

De soekers sullen vinden
Gelijk de schrift bediedt.
VAN DER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 138.

Zie nog VELTH. Sp. H. f°. 342 en 355.

3) *Verhalen.*

Onse Here quam te Sichem,
Daer Genesis vele af bediet.
Rymb. vs. 22987.

Matheuse horic dus bedieden
Dat si seiden, enz.
Ibid. vs. 25286.

4) *Leeren, onderrichten.*

Dat bediet ons aldus
.I. pape, heet Ghernacius.
Bed. v. d. Miss. vs. 1054.

Hier omme leerdi alden dach
Sinen broeders ende bediede
Datsi, alse arme liede,
Maken souden armen gestichten.
Lev. v. St. Fr. vs. 3483.

5) *Aanwijzen, onder het oog brengen.*

Mit groeter aernst ic u bediede
Dat gi u daer voer hoet ende wacht.
Mloep. B. I, vs. 1220.

6) *Uitleggen, verklaren.* Wdb. op BREDERO en op HOOFT.

Maer ic wille u, leeken lieden
Den Pater Noster eerst bedieden.
Lsp. B. II, C: 41, vs. 9.

Ende seide: „Dochter, gi hebt onrecht,
Dat gi mi aldus berecht
Ende minen droem aldus bediet.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 6253.

Zie nog Walew. vs. 2844.

7) ***Beteekenen*, *beduiden*.**

Dander gherdeken, syts ghewes,
Sal syn ghelijc den cipres:
Daer bi es bediet die sone.
Dboec vanden Houte, vs. 243.

Die fonteine bediet Marien,
Die droech Jhesum, den vrien.
Rymb. vs. 415.

8) *Houden voor*, *aanzien voor*.

Donraste machmen meer no min
Niet bedieden over zin.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 432, a, vs. 24.

9) *Bevelen*.

— Stant up ende vare
Met hem, ende doe el niet den lieden
Dan dat ic di sal bedieden.
Rymb. vs. 6058.

Dingel sprac: „Nu wachti sere
„Dattu niet spreecs voor die liede
„Anders dan ic di bediede."
Ibid. vs. 6100.

Bedieden. Znw. *Beteekenis*, *beduidenis*.

Maer die donkerheit is in hu ghewassen
So seere, dat ghi niet ghepassen
Cont de verstannesse noch bedieden.
Lev. v. St. Amand, vs. 2403.

Bediedenes, **bediedenis**. *Beteekenis*, *uitlegging*, *verklaring*. Wdb. op HOOFT.

Nu hoort die bediedenesse groot:
„Du best thooft goudin root," enz.
Rymb. vs. 16337.

Bedieder. *Verklaarder*, *uitlegger*, *tolk*. KIL. Marlianus, de seer geschicte bedieder ——— van Cesar ende Tacitus. GUIC. f°. 136, a.

Sine bedieders seiden gint
Dat soe soude draghen .j. kint.
Rymb. vs. 17207.

Bediedinghe. *Beteekenis*. Siet nu hebbic u ghenoemt alle de voghele ende hare bediedinghe. RUUSBR. Tab. II, 222.

Bediedsel. 1) *Verklaring*, *uitlegging*, *vertolking*. KIL.

2) *Voorteeken.* Wdb. op HOOFT.

3) *Beteekenis.* Ibid.

Bedyen, bedien. 1) *In groei en bloei toenemen.* Wdb. op HOOFT.

2) *Slagen, gelukkig zijn in zijne voornemens.*

Gy vrijer, soo gy wilt bedien,
Doet soo gelijck gy hebt gesien.
CATS, 1828. I, 426, c.

3) *Goede gevolgen hebben, vrucht doen, gelukken.* Heftighe raadslaaghen had men zelden in stoffe van Godsdienst zien bedyen. HOOFT, Ned. Hist. f°. 204, 5.

4) *Gedijen, vooruitkomen.*

Ghesellekeu, spade seldi bedieu,
Alsoe ic ane u tale hore.
Belg. Mus. VII, 321, vs. 104.

Een jonghman sonder bedwanck, oft kersten in tgheloove cranck, selden bedyen. MEIJER, O. N. Spr. bl. 73. Een dronckaert mach somtyts bedyen, dobbeleer nimmermeer. Ibid. bl. 106.

Bediên. Als samentrekking van »bedieden", *uitleggen, verklaren.*

Men leert hier uit het weêr en onweêr klaer voorzien
En d'ongestadigheit der hemelen bediên.
VONDEL, door v. L. VIII, 200, vs. 368.

Bedienen. *Besturen, administreeren, beheeren.* Wdb. op HOOFT.

Bedienens. *Omdat, ter oorzake van dat.* Waarschijnlijk is dit woord van »*bedi*" gevormd.

Pieter hi quam achter ghegaen,
Dar men den meester leedde ghevaen,
Nochtanne trac hi achterwaert,
Bedienens hi was altoes vervaert.
Belg. Mus. III, 209.

Bediensticheyt. *Gedienstigheid.* Om door dese bedienstigheyt te bewijsen de leetschap die hy hadde van het quaet. St.-Bijb. I Kon. XIII, Kantt. 34. De onderlinge bediensticheden te bewijsen, die men malkanderen in sulken noot schuldich is. Ibid. Job XIX, Kantt. 26.

Bediept. *Benadeeld, bedrogen, belaagd.* Friesch »*bedjoept*". G. JAPICX, II, 22.

Het is een Salomo die niet en werd bedrooghen,
Of kennen kan aen 't oogh met wien hy sich verselt,
En niet in deeser Eeuw werdt looselijk versnelt,
Of listelijk bediept door d'opgepronkte looghen.
VAN DER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 58.

Bedies. *Daarover, om dies wille.*

So dat tusschen hen bedies
Groet swaer orloghe wies.

Jans Teesteye, vs. 1806.

Bediet. 1) *Inhoud van een verhaal, vermelding.*

Die scriften ten zelven stonden
Worden alsoe ghelijc vonden,
Datsi van ere lettren niet
En discordeerden in alt bediet.

Lsp. B. II, C. 36, vs. 2074.

Zie nog Walew. vs. 9512.

2) *Volk, geslacht.*

My gruwelt siet, voor dit boos bediet.

ZUYLEN V. NYVELD, Souterliedekens, Ps. 118, G.

Bidi heetmen dese bedieden
Donedelste van alden lieden.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 39, a, vs. 27.

3) *Beteekenis.*

So hebben die paeuse, zonder waen,
Alle dese dinc daer toe ghedaen
Ende elc heeft zijn bediet al.

Lsp. B. II, C. 39, vs. 203, var.

Al en ware sonde al engheyne
Dan allene ghierichede,
Daer bleve menich verloren mede,
Soe ic hier na sal ontladen
Int bediet van desen graden.

BLOMM. Oudvl. Ged. III, 78, b, vs. 278.

4) *Leus.*

Ja ende neen is hoer bediet
Die hem mit comanscap gheneren.

Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 65, vs. 126.

5) *Onderrichting, uitlegging, verklaring.*

Meester, die ten outare gaen,
Ende Gods lichame ontfaen,
Sijn si des te heileger yet?
Daer af doet mi een bediet

BLOMM. Oudvl. Ged. III, 28, b, vs. 2338.

Maer eerst willic hu doen bediet
Hoe Amants vadere hem ghelief.

Lev. v. St. Am. I, vs. 512.

6) *Verhaal.*

De Joden even doch alsulcke tijt van Jaren
Elendich ongherust in slavernije waren,
Ter tijt Antiochi, na Daniels bediet.

Z. HEYNS, Verv. op Barthas Weken, 1628, bl. 20.

Zie nog het zelfde werk, bl. 57.

7) *Opvatting, meening.*

Na miin bediet sal 't heel wel komen.

Z. HEYNS, Dry Hooftdeuchden, 1625, bl. 32.

8) *Beraad?*

Tesselscha, om tijd te spoeyen;
Korte moeyt voor langh bediet,
Vraeght haer, of sy wil of niet?

HUYG. Korenbl. I, 464, b.

Bedietnesse. *Beteekenis.*

Dat hi Abrame brochte te voren
Beede sinen wijn ende sijn broot,
Dat heeft bedietnesse harde groot.

Rymb. vs. 1684.

Bedietsel. *Uitlegging, verklaring, beteekenis.*

Hy weigert ons 't bedietsel van dit voorbeeld.

VONDEL, door V. L. IV, 465, vs. 93.

Bedyghen. *Welvaart genieten, voorspoedig zijn, welvaren.* Wdb. op HOOFT.

Bedichte. *Menigvuldig, dicht op een, druk op een, voortdurend, zonder poozen.*

Dat hi den stouten rudder fier,
Waleweine, wonde te vier steden,
Dat hem tbloet liep uutten leden
So bedichte, dat hem die here
Daer of vervaerde harde sere.

Walew. vs. 9937.

Hier omme weende die here
Soe utermatelike sere,
Dat bedichte die trane siin
Vielen der vrouwen in danseiin.

Limb. B. VI, vs. 1857.

Zie nog Limb. B. VI, vs. 1964; Lanc. B. II, vs. 25622 en vs. 29281; BLOMM. Oudvl. Ged. III, bl. 18, vs. 1458; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 13890.

Bedichten. *Naderen.*

Comt overschoone spruydt, die myn Hert can verlichten!
Myn peerl', myn Edel greyn, ter Weyden comt bedichten.
VONDEL, door V. L. I, 21.

Bedijden. 1) *Worden.* KIL.

2) *Groeien*, *grooter worden*, *in welvaart*, *vermeerdering* of *verbetering toenemen.* KIL.

Bedijdt, schoon 's Gravenhaegh, in all' aensienlickheden;
Werdt grooter dan ghy zijt en alle groote Steden.
HUYG. Korenbl. II, 412.

Bedijen. 1) *Slagen.* Wdb. op BREDERO en op HOOFT.

2) *Worden*, even als »*bedijden*", waarvan het eene contractie is.

Van Ketters wy sullen noch Turcx bedijen.
ANNA BYNS, Ref. 1602, III, bl. 94.

Nu wauwelt soo veel gras, soo vet en graegh bedijt,
Tot ghy van Madian de schoonste kudde zijt.
VONDEL, door V. L. I, 47, vs. 5.

Bedijgen, bedijghen. 1) *Voorzien*, *verzorgen.* De slanghe die haren kop door eene rete inboorende, daer zy wat grover van voedsel bedegen was. DE BRUNE, Banck.-Werck, II, 290.

2) *Worden*, even als »*bedijden*" en »*bedijen*".

Wat loon blijft my nu by naer zulck een pijn'lick dinck?
Niet anders als dat ick te laet ben wijs bedeghen.
DE BRUNE, Emblėmata, bl. 214.

De tweede verklaert kooper bedegen te zijn van vyf jock ossen. CATS, ed. 1726, I, 91.

Te prijsen sijnen wijn, sijn peert en sweert en vrou
Is menig edel man bedegen tot berouw.
Ibid. I, 221, a.

Zie verder HARDUYN Ged. door SCHRANT, bl. 67 en Belg. Mus. IV, 252, vs. 36.

3) *Goede gevolgen hebben*, *goed uitvallen*, *gelukken*, *vrucht doen*, *slagen.*

Zoo is dan uwe wensch, o Bruigom! dus bedegen.
OUDAAN, Poëzy, II, 289.

Zie ook U. W.

Bedingh. Znw. *Gebed.*

Suete bedinghe Maria dede.
Dat sie moeste in corten tide
Jhesum sien ende werden blide.
Vanden Levene ons Heren, vs. 4675.

Al dat ghi bidt in ure bedinghen.
Lev. v. Jez. bl. 149.

Als Bave dese b e d i n g h e hadde ghehent.
Lev. v. St. Am. II, vs. 3821.

Bedinghen. Ww. 1) *Zich toeëigenen*, *aanspraak maken*, als Znw. gebezigd.

Emmers dat ick adem-suyge,
Dat ick vocht en voedsel treck,
Dat ick tongh en leden buyge,
Dat ick lijf en leven streck,
Emmers hoort u 't half b e d i n g e n
Deser gaeven vruchten toe,
Emmers hebt ghy half te dwingen
Wat ick ben, en kan, en doe.
HUYG. Korenbl. I, 111.

2) *Bepleiten*. U. W.

Hoeneer sijt dan soe verre bringhen,
Dat elc sijn recht wil gaen b e d i n g h e n,
By tael ende wedertael.
HILDEG. Ged. bl. 223, vs. 38.

Bedincken, bedinken. *Bedenken*, *gedachtig zijn*. U. W.

Hy moet hem eerst regieren wel,
Te maten eten ende drincken,
Ende sinen God daer in b e d i n c k e n,
Ende niet te langhe toornich sijn.
Ibid. bl. 69, vs. 134.

Bedisselen. *Beschaven*. Ik weet seker dat onse tale genoeg beslepen en b e d i s s e l t is. R. VISSCHER, Sinne-poppen, Voor-reden.

Fobert kan Piet b e d i s s e l e n en Stijn beslijpen.
SPIEGHELS Ged. achter Visschers Brabbel.

Bedodden. 1) *Bedriegen*. K.

2) *Versuffen*, *bedwelmen*. U. W.

Bedodtheit. *Versuftheid*, *verslagenheid*, *verlegenheid*, *bedwelming*. Wdb. op HOOFT.

Bedoecken. *Met doek of doeken opsieren*.

Beid' bedot, b e d o e c k t, befommelt,
Beid' de mutsen over 't oogh.
HUYG. Korenbl. I, 99.

Bedocht. 1) *Vast besloten*, *koen*, *stout*, met een vreemd woord zou men zeggen »*gedecideerd*".

Want si sijn beide also b e d o c h t
Ende hebbent bi dieren ede ghesworen,

Hi ne es op eerde niet gheboren,
Diet soude beletten met siere macht.
Winter ende Somer, vs. 418.

Maer altoos es soe in dien bedocht
Dat soe wille wonen in die sale.
Walew. vs. 1127.

2) *Van gedachte, bedacht zijn.*

— ende also saen
Alse die heleghe waren brocht,
Was hi andersins bedocht,
Ende ontvoer in sine veste.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 84.

3) *Schrander, vindingrijk, bekwaam.*

Here Walewein, ja ghi, al u leven
Mochti wel draghen tgoede swaert; — — —
Met rechte weet mens den gonen danc
Diet maecte: hi was wel bedocht.
Walew. vs. 3287.

Van wilden dieren ende van draken
So was die tafle gehouwen;
Ic wane men inder Dunouwen
Tafle en vonde so wel gewrocht.
Diese makede was wel bedocht.
Ferg. naar het Hs. vs. 1288.

4) *Beproefd.* Sinte Gregorijs gaf hem oec meed een eerbaer man van St. Willebroerts discipelen, gheheten Marcellijn, bedocht in eerbaerheit der zeeden en in kuyscheit des levens. Dr. VAN VLOTEN, Prozast. bl. 240.

Bedocht syn. *Bedacht zijn, op de gedachte komen.*

Die joden waren saen bedocht,
Ende quamen hemelyc bi nachte
Ende groevent wel .XX. ghelachte
Onder derde.
Dboec vanden Houte, vs. 670.

Bedollen. *Uitlachen, voor den gek houden.*

Wat brust me dese wijfs, sy staen myn te bedollen.
Coli Compas, 1665, bl. 12.

Bedommeld. *Sluimerend, half in slaap.*

Ze wierd al weer in slaap geprevelt,
Of zag, bedommelt en benevelt,

Niet henen door al 't Hof-geraas.
OUDAAN, Poëzy, II, 189.

Bedommelen. *Bedekken*, *verbergen.*

Daar m' alle naarheid met de hangende gordyn
Bedommelt en verbergt.
Ibid. IV, 74.

Vooral wanneer hy zocht de plooi der outerkleeden
Te ontrimp'len en den peuk te ondekken daar ze lag,
Bedommelt in 't gezeet van 't Kerkelyk gezag.
Ibid. III, 516.

Bedompen. *Met reukwerk berooken*, *met rook of damp eene ruimte vervullen.* KIL. PL.

Bedoolen (Den hemel). *Langs den hemel dolen*, *al dolende bewandelen.* MEYER.

Helder' ooghen, waerinne de schoonheit
All' haer' heerlijkste schatten ten toon sprejt,
Flonkrende starren, men ziet in uw swinken,
Goedigheit, vroedigheit, moedigheit blinken:
En de geen', die den hemel bedoolen,
Schouw jck doof, bij uw' gloeyende kolen.
HOOFTS Ged. door LEENDERTZ, bl. 296.

Bedonderen. *Met grof geschut er op losbranden.*

— — Nu siet hy van die steilen
Een' vlotte Republijck verbonden aen sijn' Zeilen,
Wie die bestormen derft, bedondert hy in tijds,
Of, lust hem meer bescheeds, behagelt hem van bijds,
En kaetst hem Sabels toe, en kittelt hem met Piecken,
En blaest hem boonen toe, die na den blixem riecken.
HUYG. Korenbl. I, 130.

Bedooven. Deelwoord van het oude »*beduiven*", dus *overstelpt*, *bedolven*, *gedompeld* en, met eenige wijziging van beteekenis, *midden in.* Zie hierna, *bedoven.* By welke vergaadering bleek, hoe hy, speurende van verre de onheylen, daar men nu bedooven in stak, zynen plicht, om die te weeren, betracht had. HOOFT, Ned. Hist. f°. 734, 12. In gewone gesprekken zou men zeggen: Onheilen, waarin men tot *over de ooren* gewikkeld was.

Bedorf. 1) *Behoef*, *behoefte*, *nooddruft.*

Du moets doen gereiden metter spoet
.iij. starke somers ende goet,
Mi den eenen, den anderen di,

Ende den derden daertoe, dat hi
Dat goet voeren moeghe, dat sal
Tonser b e d o r v e n wesen al.
Lanc. II, vs. 35288.

Recht eest dats elc vader pliet
Den kindren hare b e d o r f te winnen,
Onthier ende si hem selven bekinnen.
Nat. Bl. bl. 462, vs. 583.

2) *Gebrek*, *armoede*, *ellende*, *nood*, *mangel*, *behoeftige toestand.* KIL.

Bedorfte. *Behoefte*, *dat aan de behoefte of aan een verlangen voldoet.*

Lanceloet vragede doe hare
Oft daer iweren enech huus ware,
Daer hi herbergen mochte doe?
Daer ne ware geen, seit si doe;
Maer gi sulter vinden morgijn
Sulke alse uwe b e d o r f t e sal sijn.
Lanc. III, vs. 5166.

Bedorste. *Behoefte*, *noodwendigheid*, *nooddruft.*

Dinghel brochtem alle daghe
Te siere messen, sonder saghe,
Sine b e d o r s t e, hostie ende wijn.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 369, b, vs. 65.

Maer sine b e d o r s t e sullen wi hem geven.
Ibid. bl. 435, b, vs. 39.

Daert ongheweghet was over al,
Sendde hi boden, die in die stede
Brochten alle b e d o r s t e mede.
Rymb. vs. 28672.

Bedorte. *Plicht.*

Hi dede wel sine b e d o r t e.
Ibid. vs. 14045.

Bedorvelingen. *Deugnieten.* Wdb. op HOOFT.

Bedorven. Deelw. en bijv. nw. 1) *Verloren*, *diep ongelukkig.* Ibid. Zie verder »*bedurven*".

2) *Ten val gebracht.* Ibid.

Bedorven. Ww. 1) *Behoeven*, *noodig hebben.* Want sij — — — vuer ons ende in orbaer ons lands uytleggen ende doen, als wij des b e d o r v e n ende gesinnen. NIJH. Ged. II, 253.

2) *Gebrek hebben*, *behoeven.* KIL. MEYER.

Bedot. *Omwoeld*, *omwikkeld?* Een werkw. *bedotten* is mij in die be-

teekenis nooit voorgekomen. Ik denk dus liever aan bedodden, waarvan het verleden deelw. door HUYGENS met eene *t* in plaats van met *d* of *dt* gesloten is. In BILDERDIJK'S Geslachtl. leest men »*dod*" voor »*omwinding*".

Beid' behangen als de Leeuwen
Die men voor de schoonste kiest,
Beid' bedot, bedoeckt, befommelt,
Beid' de mutsen over 't oogh.

HUYG. Korenbl. I, 99.

Versta ik den dichter wel, die op vele plaatsen moeilijk te verklaren is, en die hier zich over twee vrouwen ongunstig uitlaat, dan beduiden de bovenstaande regels het volgende: Even als leeuwen, van wier nek lange en breede manen afhangen, en daarom voor de schoonste gehouden worden, zoo ook zijn deze beide vrouwelijke wezens omwonden, met doeken omwikkeld, niet netjes, maar verkreukt en slordig. En daarop laat hij ironisch volgen:

Siet mijn' Vryers, siet mijn' quanten,
Siet mijn' hersseloose maets;
Dit zijn menighmael de Danten,
Die u kosten soo veel praets.

Bedouwen. 1) *Bevochtigen*, *besproeien*, *nat maken* en *nat worden*.

Die watervloeden menichfout
Hebben mijn oogen zeer bedout
Met tranen.

ZUYLEN V. NYVELD, Souter liedekens, Ps. 118, R.

Mijn lichaemelicken oogen zijn met tranen bedout.

Constth. Juw. 1607, bl. 140.

Hi maect dat groene ghers bedout
Met roden bloede in den tornoy.

Walew. vs. 10520.

Zie nog BLOMM. Oudvl. Ged. II, bl. 98, vs. 491, en VONDEL, door V. L. II, 79, vs. 9.

2) *Verkwikken*, *verfrisschen* even als de dauw het dorstig gewas. Wdb. op BREDERO.

Beleefde Hertogin, het zy wie ghy bedout
Met uwe asems geur.

COLEVELT, Hartog v. Savoyen, 1634, bl. 26.

Gods gonst sal u bedouwen.

COORNHERT, Odyssea, 1561, bl. 29.

Zie nog CAMPH. Ps. IV, vs. 6.

3) *Begiftigen*, *beschenken*.

Die sal haer met houwelijck goet rijckelijck b e d o u w e n.

Ibid. bl. 5.

Die de Fortuyne toelacht b e d o u t s e wel met druck.

R. VISSCHER, Brabb. 1669, bl. 10.

Och, de genade Gods wil doch sulck volck b e d o u w e n
Die voor ons sorgen.

Constth. Juw. bl. 195.

4) *Verkwijnen*, *wegkwijnen*, *sterven*. Wellicht heeft dit werkw. eenige verwantschap met ons *dooien*, waardoor sneeuw en ijs wegsmelten, vergaan.

Maer de moeder, die van rouwen
Wel na al wilde b e d o u w e n.

Lev. v. St. Fr. vs. 8462.

Menich, seghet nu ende echt:
Mijn sin es ane di ghehecht
So sere, ic wane b e d o u w e n",
Achter maec si die mouwen.

Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, bl. 22.

5) *Bijzetten*, *ten grave brengen*.

Soe liete haer eer b e d o u w e n
Eer sire om quame in rouwen.

Ibid. bl. 50.

Bedouwen. Znw. *Druk*, *bedruktheid*.

— want hy is het onbevlekte Lam,
Die nu sal afwasschen mijn droefheyts b e d o u w e n.

Constth. Juw. bl. 84.

Bedoven. *Bedolven*, *gedompeld*, *midden in*. Wdb. op BREDERO.

Leght daer vervloeckten schelm, in uwen bloed b e d o v e n.

STARTER, Daraïde, 1621, bl. 42.

En dan blijft de knoeyer noch b e d o v e n in zijn werck steken.

BIESTKENS, Klaas Kloet, 1619, D. III, bl. 5.

En t'wijl ick diep in quaet b e d o v e n legh.

CAMPH. Ps. 27, vs. 9.

Zie nog DE DECKER, Rym-Oeff. I, 313 en hiervoor op »*bedooven*".

Bedraaghen. *Beschuldigen*. U. W.

Bedraaghene. *Beschuldigde*. Wdb. op HOOFT.

Bedraagher. *Beschuldiger*. Ibid.

Bedraegh. *Aanbrenging*, *beschuldiging*. KIL.

Bedraayboomen. *Met een draaiboom sluiten*, en bij uitbreiding *te keer gaan*, *tegengaan*, *weerhouden*.

Geen tegenspoedt bedraayboome uwe reis.

L. MEYER, Gulde Vlies, 1679, bl. 88.

Bedraaien, bedraien, bedraeyen. 1) *Verwikkelen*, *verwarren*, *wikkelen*, *inwikkelen.*

— bedrait hen de gedachten,
Dat zy niet weeten waar vertrouwen, waar zich wachten?

HOOFTS Ged. door BILD. I, 75.

In d'allerdiepste rampen bedraait.

DE BRUNE, Wetst. 1665, bl. 60.

In liefde bedraait.

Ibid. bl. 126.

Zie verder nog bl. 153, 188, 195 en 202.

2) *Betrappen.* KIL.

Bedraeyt, bedraeid. 1) *Verward*, *onverstaanbaar.* Ibid.

2) *Ingewikkeld.*

En ghy, die slaeven paeit,
Word in meineedigheid gewickelt en bedraeit.

VONDEL, door V. L. III, 679, vs. 860.

Bedraeytheyd. *Verwardheid*, *ingewikkeldheid.* KIL.

Bedrach, bedragh. 1) *Belang*, *aangelegenheid.* U. W.

2) *Verdrag.*

Hi wiste clene van desen bedraghe.

Limb. II, vs. 1460.

3) *Bericht.* KIL.

4) *Beschuldiging.*

Bedraghen. 1) *Beschuldigen* en *eene beschuldiging met wettige bewijzen staven.* So wie den anderen met scaerpen wapenen wondt, eest dat hi daer af met wittachtigher orconden bedraghen wort. Privil. van 1329 van Hertog Jan van Brab. verleend aan de Poorters van 's Hertogen Bosch.

Een van Sint Geminiaen
Hiet Guidolet, ebbic verstaen,
Die was valscelike bedregen.

Lev. v. St. Fr. vs. 9351.

Hoe dickwils heeft hy ons gehekelt en bedraegen.

VONDEL, door V. L. III, 742, vs. 172.

Zie nog Rein. vs. 2200; D^r^. DE JAGER, Nalezing op het Gl. v. LULOFS Handboek, bl. 14, alsmede zijne Latere Versch. bl. 169 en vv.

2) *Aan zijne behoefte voldoen*, *in zijn onderhoud voorzien*, dus *hem* of *sich bedraghen* is *zich onderhouden.*

Ocht die gene, die teneger stonde

Niet so vele conste gewinnen,
Dat hire hem met in enegen sinne
Onthouden ochte gevoeden moege,
Dese laetmen bidden bi gedoge
Van doren te doren ende bejaghen;
Want anders mach hi hem niet bedraghen.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 10742.

Met swaren arbeide ende met suren
Hebbic mi altoes bedraghen.

Limb. B. I, vs. 187.

Zie nog KAUSLER, Die Rose, vs. 4848; Lsp. B. III, C. 5, vs. 87; Nat. Bl. bl. 247, vs. 238; Ibid. bl. 401, vs. 3114.

3) *Beladen*, *bevlekken*.

Ghy mans hoe lang sult ghy bedragen
Mijn goede naem end' eer met smaet?

MARNIX, Ps. 4, vs. 3.

Ick word met schimp alle daghen
Van mijn vijanden bedraghen.

Ibid. Ps. 102, vs. 9.

4) *Verwerven*, *verkrijgen*, *bekomen*, *erlangen*.

Si leerde haer fransoys ghenoech,
So bewarf si ende bedroech,
Dat si wart van groten love,
Beide in den lande ende in den hove.

Fl. ende Bl. vs. 202.

Bedraghen (Hem). 1) *Zich behelpen*, *zich vergenoegen.*

Ende sijn goet gaf hi daer naer
Sine vrienden, sine maghen.
Soe dat si hem wel mochten bedraghen
Alle dieghene, die na hem quamen.

St. Geerden Minne, vs. 396.

In enen winter alst was cout,
Quam gelopen in een wout
Vos Reinaert, mit groten sere;
Nergent en vont hi min no meere
Daer hi hem mede mocht bedragen.

Belg. Mus. VI, 412.

Zie verder Dr. DE JAGER's Latere Versch. bl. 170.

2) *Zich gedragen*.

So dat wi in onsen daghen

Wijslijc ons hier bedraghen.
Lsp. B. III, Prol. vs. 43.

Dat hi hem dan soe bedraghe
Dat hi gheenen ondanc en bejaghe.
Ibid. C. 4, vs. 517.

Bedragen. *Beëtterd, bevuild, bemorst.*

'K sach niet of de vilte-lock
Was bedraegen van de mock.
WESTERBAEN, Ged. 1657, I, 476.

— de zweeren die hy lecken
Laet van zijns huyshonds tongh, die, op haer voordeel uyt,
Snackt nae de leckerny van Hiobs bedraghen huyt.
VONDEL, door V. L. II, 91, vs. 12.

Had ghy hem doen gesien als eenen Leeuw bedragen
Van bloet en stof.
COORNHERT, Odyssea, 1606, II, 156.

Bedraghen werden. *Overtuigd worden.*

Ende worden die kinder bedraghen,
So dede die vader openbare
Daer mede dat sijn wille ware.
Rymb. vs. 21604.

Bedraghene. *Beschuldigde.* Zie BEDRAAGHENE.

Bedragher. *Beschuldiger.* Zie BEDRAAGHER.

Bedraging. *Beschuldiging, telastelegging, aantijging.* Koningh Jacob — — — hiel hem deze bedraginge niet lang verborgen. DE BRUNE, Jok en ernst, 1665, bl. 243.

Bedrayen. 1) *Inwikkelen, verwikkelen, verwarren.* U. W. 2) *Verward* of *met twijfeling verhalen.* KIL.

Bedrangh. 1) *Aandrang, gedrang van menschen.*

In dit vechten ende bedranghe
Wart die grave van Vendome gevaen.
KAUSLER, Reimchr. bl. 215.

Zie verder op BEDRANC.

2) *Geweld, onderdrukking, vervolging.*

Bedrangh ende dwangh onser vyanden.
St.-Bijb. Ps. 66, Kantt. 20.

Bedranghen. *Prangen, verdrukken, vervolgen, in het nauw brengen.* Jamer ende verderfnis, die insonderheit de arme bedrangte huyslieden overcomen zijn. Tweede Proeve, bl. 202. Dit spreeckt de vervolghde ende van de tyrannen bedranghde Kercke. St.-Bijb. Jes. 49,

Kantt. 105. Een gebedt der bedrangde Godtsaligen, om hulpe ende verlossinge. Ibid. Jes. 51, Inh.

Bedranc. 1) Het zelfde als bedrangh met verharden sluitconsonant.

Si slogen midden int bedranc.
Lanc. III, vs. 21727.

In beiden siden dat bedranc
Was so groet daer onderlingen
Dat Walewein in genen dingen
Den coninc en conde gebringen niet
Uten bedrange.
Ibid. vs. 21854.

So ne consten si din siken nit in dat hus ghebrenghen om dat bedranc van din volke. Lev. v. Jez. bl. 58.

Zie nog MELIS STOKE, B. III, vs. 344; VAN HEELU, vs. 5424; VELTH. Sp. H. f°. 374; Vaderl. Mus. I, 32, vs. 52 en 60.

2) *Moeite*, *drukte*, *bezwaar*.

Hier gaen uut Ovidius bloemen;
Diere meer can machse noemen,
Maer sijn werc dat was so lanc,
Dat mi gaf te groot bedranc
Te makene al uut ende uut.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 280, b, vs. 68.

Bedrapen. *Betrappen*, *vangen*, *grijpen*.

Hy wil enckel te veld om een Haes te bedrapen.
COSTER, Teeuwis de Boer, 1633, bl. 7.

——— ick sal de tant wel bedrapen,
Hansken, ghy moet op 't alderwijtste gapen.
COSTER, Kl. v. een Quacksalver, 1615, bl. 8.

Bedrappen. Het zelfde als BEDRAPEN. MEYER.

Bedreghen. *Bezwaard*, *bevangen*.

Ende, alse si quam ter tenten binnen,
Vant soene met slape bedreghen,
Ende hevet hem thovet afgeslegen.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 103, a, vs. 37.

Bedremmen. *Prangen, in verlegenheid brengen.*

Gelijk de leeuw, wanneer als hy sich voelt bedremt
Met dobble kracht de klauw in 's vyants spiren klemt.
VAN PAFFENRODE, Den Onderg. v. W. van Arkel, bl. 10.

Bedreven zijn om. *Benoodigd hebben*, *verlegen zijn om*. PL.

Bedreven sijn. *Beangst*, *bekommerd*, *bezorgd*, *verlegen zijn*. KIL.

Bedreven wegh. *Gebaande weg.* Ibid.

Bedreven (Wat leyter aen of wat is daer an)? *Wat is er aan gelegen, wat komt het er op aan?*

Wat's u daer an bedreven?
SOOLMANS, Gedwongen Doctor, 1671, bl. 19.

Ulysses droeghmen geen ontsagh,
Wat was aen hem bedreven?
VONDEL, door V. L. II, 375.

Zie nog Wdb. op BREDERO en op HOOFT.

Bedriegh, Bedriech. *Bedrog, list.*

Sine weten ghene scalchede,
Noch gheen bedriech connen si mede.
Nat. Bl. bl. 143, vs. 2125.

Maer als — — —
— — — het al bedriech es ende delay.
Lev. v. St. Am. II, vs. 2706.

— geswachtelt in 't bedriegh,
En gebakert in de leugen.
HUYG. Korenbl. I, 205.

Bedriegen. *Ongemerkt wegsluipen.*

En Thisbe, het gezin bedriegende, geraeckte
By nacht ter deure uit dat noch slot noch grendel kraeckte.
VONDEL, door V. L. XI, 418, vs. 120.

Op dergelijke wijs hebben wij ook *stelen*, *wegstelen*, voor *stil heengaan*, gelijk in het Eng. »*to steal away*".

Bedriechnisse. *Bedrog.* Mit boesheit ende met bedriechnisse. Bijb. van 1477. Sophonias (Zephanja) I, vs. 9. Doe dese die bedrieghenisse ghedaen hadde. Pass. Wijnt. 1480, f°. CXIX, c. Soe en mercte hij sine bedrieghenisse niet. Ibid. f°. CXCVIII, c.

Bedryf, bedrijf. 1) *Rechtsgebied, bestuur.* MEYER en Wdb. op HOOFT. Binnen den bedryve van den Hove. HUYDEC. op STOKE, B. X, bl. 397. Claghende verhaelt hier Boetius dat sine vianden int overste bedrijf gheseten sijn. Ibid. bl. 398. Zie nog Dr. VERWIJS, Oorl. v. Hert. Albr. bl. 495.

2) *Huiselijk bewind, bestuur.*

In't Huys dat een goed Mann bewoont met een rijck Wijf,
En heeft Hy nemmermeer, Sy altoos 't hoogh bedrijf.
HUYG. Korenbl. I, 677.

3) *Het handelen*, in tegenoverstelling van spreken of schrijven, dus *praktijk.*

Om datsi in haren live

Der luxurien bedrive
Leverden haer leven lanc,
Hebben si dien groten stanc.
Lsp. B. I, C. 14, vs. 32.

Want al datmer in siet
Es al orboere int bedrijf,
Beide an siele ende ane lijf.
Ibid. B. IV, Besluit, vs. 39.

4) *Werking*, *kracht*, *invloed.*

Noch sijn der planeten vive,
Die sijn van groten bedrive
Want si die werelt regeren.
Ibid. B. I, C. X, vs. 2.

5) *Werkzaamheid*, *handeling.* U. W.

Bedrijven, bedriven. 1) *Aan het licht*, *voor den dag brengen.*

David is waerlijc gheheten
Een vanden meesten propheten,
Die alle scriven ende leren,
Die heilighe toecoomst ons heren,
Alse hi wel toonde ende bedreef
Inden zoutere, die hi screef.
Lsp. B. I, C. 46, vs. 19.

Dat tonen die boeken die hi screef,
Daer hi grote wijsheit in bedreef.
Ibid. C. 47, vs. 10.

Zie nog ibid. B. II, C. 10, vs. 93.

2) *Uitrichten*, *tot stand brengen.*

Ende sal hire ooc in staende bliven,
Dat moet sine miltheit bedriven.
Ibid. B. III, C. 23, vs. 156.

Hets al om niet dat si bedriven.
BLOMM. Oudvl. Ged. I, 29, vs. 2450.

3) *Africhten*, van daar *bedreven* voor *afgericht.*

Die wulf wart daer toe bedreven,
Dat hi diende al syn leven.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. II, 423, b, vs. 55.

4) *Besturen*, *berechten.*

Sine scaren — — — wijslec bedriven.
Lsp. B. III, C. 12, vs. 153.

Doch ghevielt ten lesten male,

Dat Heer Ghye moste laten bliven
Den Grave van Cleve, ende b e d r i v e n
Tlant in haerre beider stat,
Ende bescermen mede dat.

MELIS STOKE, B. V, vs. 494.

Doe sendden die van Rome te hant
Gabiniuse, dat hi tlant b e d r i v e
Ende vaste met sinen volke blive.

Rymb. vs. 20509.

5) *Het recht uitoefenen*, *handhaven*, dat HUYDECOPER ook *berechten* noemt.

Hadden si willen b e d r i v e n,
Alsi scoudich waren te doene,
Sine hadden niet ghesijn so coene,
Datmen den Grave hadde bescouden.

MELIS STOKE, B. X, vs. 716.

HUYDECOPER voegt in zijne noot hier nog bij: Zo beloofde Hertog Aelbrecht, in 't jaar 1357, zijns liefs Broeders landen en luyden te regeeren, te b e d r y v e n ende te beschermen teghens eenen yeghelijcken. Zie nog Dr. VERWIJS, de Oorl. van Hert. Albr. bl. 495, reg. 6 v. o.

6) *Drijven*, *aandrijven*, *tot iets bewegen*.

So dat hi moeste loven
Haren wille ende haer ghebode,
Ende aenbeedde hare afgode;
Daer hi hem toe liet b e d r i v e n
Om die minne van den wiven.

Lsp. B. I, C. 47, vs. 15.

Bestu b e d r e v e n
Te nemene ene medicine,
Doese vor die comen.

Heim. der Heim. vs. 759.

Zie nog Mloep. B. I, vs. 2876; KAUSLER, Reimchr. vs. 2925 en vs 4548, en Dr. VERWIJS, Wapen-Mart. bl. 51, vs. 87.

7) *Houden*, *vieren*.

Ons es ghehingt dat
Wi drie daghe in dese stat
Met onsen maghen moghen bliven,
Ende Paesschen met hen b e d r i v e n.

Lsp. B. II, C. 36, vs. 2034.

8) *Voortstuwen*, *bevorderen*.

Hoe hi sinen swager ontlive,
Ende hi sinen sone b e d r i v e
Dat hi come ter keysercrone.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 207, a, vs. 16.

9) *In het nauw brengen, hard vallen, persen, beklemmen.*

Ghine sulse also nauwe b e d r i v e n,
Dat si in 't aerchste sullen bliven.

BLOMM. Oudvl. Ged. II, 86, vs. 1019.

„Hulpe!" seit hi, „in mach niet leven,
So nauwe so bem ic b e d r e v e n,
Men laet mi nemmermeer gerusten.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 81, vs. 58.

10) *Door krachtigen invloed zoodanig op iemand werken, dat hij als begoocheld is.*

Indie wostine was oec bekent
Een ander moenc, die hiet Valent,
Die hem verwaende in sijn leven.
Die duvel haddene so b e d r e v e n,
Dat hi hem beroemde alle daghe,
Dat hi ingelen sprake ende saghe.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 193, a, vs. 96.

11) *Aanleggen, volgens zeker plan te werk gaan.*

Robbrecht Datcies was hi ghenamt,
Ende dede den coninc bekant:
Wildi doen bi sinen rade,
Hi soude hem wisen de rechte trade,
Dat hi Risele soude ghecrighen.
Die coninc vragede, hoe hijt b e d r i v e n
Soude, met enen corten worde.

KAUSLER, Reimchr. vs. 6560.

12) *Maken, voortbrengen, veroorzaken.*

Doe d'eerste wijsheit sprack door 't streelen van de snaeren,
En Menschen, hard als klipp, vermorwden door 't geluyd
Dat Menschen-tuchteren b e d r e v e n op haer' Luyt.

HUYG. Korenb. I, 158.

Maar gy hebt met kijven soo veel b e d r e v e n.

ROEMER VISSCHER, Quicken, I, 5.

Bedrijvend. *Werkzaam.* U. W.

Bedrijver. *Bewindvoerder*, zie BEDRIVER.

Bedrillen. *Doen trillen* of *dreunen*, *in beweging brengen.*

Niet om in kar of koets de straten te b e d r i l l e n.
DECK. Rym. II. 201.

Een herder, zijn snarenspeeltuig aansprekende, zegt:

't Zijn de konstelicke grillen,
't Zijn de krabbel-grepen niet,
Die my lust te zien b e d r i l l e n.
HUYG. Korenbl. I, 81.

Een voer- of rijtuig bedrillen is dus: het in beweging brengen, doen voortsnorren, zoo als de Franschen zeggen *rouler équipage* en dus er in rijden.

Maer leent eens 't ander oor
Aan 't meiskens wederklacht. De slechtste Joffer-sloor
Die over straet-steen treedt, pronckt met mijn' niewe vonden,
Verbijstert mijn gewaet, behangen en bebonden
Al waer sy mijner waerd, die met mijn ed'len bil
Een Princelicke Koets dus dagelicks b e d r i l.
HUYG. Korenbl. I, 86.

Bedringen. *Dringen*, *persen*, *noodzaken*. Meer diergelyke gedachten, baarlyk gebleeken, worden verhaalt: met welke oft het aangezien geweest zy op 't afloopen van heel Spanje; oft op het b e d r i n g e n van 't zelve om het aan hunne handt te doen gaan, wie zal 't raaden? HOOFT, Ned. Hist. f°. 520. Zie nog Wdb. op HOOFT, bl. 458.

Bedritten. *Bedrijten*, *bekakken*, *met minachting behandelen.*

Raeckt yemant in het onderspit,
Hy wert beveesten en b e d r i t.
DE BRUNE, Banck.-Werck, I, 37.

Bedriven, bedryven. Zie BEDRIJVEN.

Bedryventheit. *Werkzaamheid.* U. W.

Bedriver. *Bewindvoerder*, *bestuurder.*

Een Juede, die Aduram hiet,
Was b e d r i v e r e over dat diet.
Rymb. vs. 11270.

Bedroef. *Droefheid*, *smart*, *leed.*

Datti den scalken verhoef
Ende den goeden gaf b e d r o e f.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 6042.

Bedroeflyk. *Bedroevend.* U. W.

Bedroeft. *Ontluisterd*, *van glans beroofd.*

In 't aengezicht geslagen en den glans
Van 't hooft b e d r o e f t met eene doornekrans.
VONDEL, door V. L. IV, 493, vs. 1128.

Bedroelen. *Bedriegen, foppen, om den tuin leiden.*

Dat wil ik doen, ziedaer, eer dat je me bedroelt.
PLUIMER, De Vrek, 1685, bl. 5.

Zie nog COSTER, Spel van Teeuwis den Boer, bl. 39.

Bedroeven. 1) *Verduisteren, ontluisteren, van glans berooven.*

Dees zagh den gruwel in 't gezicht,
Die helsch met vyfmael veertien koppen
De zon bedroefde, en 't hemelsch licht.
VONDEL, door V. L. VI, 143, vs. 19.

2) *Bedroefd worden.*

Geen mensch zou van gebrek bedroeven.
SPIEGHEL.

3) *Betreuren.* Joab wert geboetscapt dat die coninc sijnen soen beweende ende bedroefde. Bijb. van 1477.

Bedroghen. *Opdroogen, verdroogen.* Soe waer vuer is, daer is hetten ende licht, ende dat is een salich ontfunct vier, daer die der werlt bi bedroghet. VAN ITERSON, Stemmen, bl. 143.

Bedrommelt. *Van een drom omgeven.*

Bedrommelt, en bestuwt van krijghslien.
VONDEL, door V. L. II, 483.

Bedroopen. 1) *Bedruipen, met vet telkens overgieten.*

Hy mach de Schapen scheeren, villen en stroopen,
Lardeeren, braden, en met hun eigen Vet bedroopen.
Ibid. VI, 158, vs. 8.

2) *Van het noodige tot levensonderhoud voorzien.* Wdb. op HOOFT.

3) *Garneeren, voorzien, bezetten.*

Ende een scone ghescoeite an sinen voet
Hadde hem ghegheven, dies sijt wijs,
Die rike coninc Amadijs,
Al bedroopt met roden goude.
Walew. vs. 2999.

Bedroopen (Zich). *Zich bedruipen, genoeg hebben met hetgeen men heeft, wint of verdient.* Wdb. op HOOFT.

Bedrover. *Bederver.* Daer quam een bedrover des vreeden. Clerk u. l. L. bl. 137.

Bedruftich. *Gebrekkelijk*, volgens WILLEMS. Ende wies ganc trage es ende cort of nauwe, hi es bedruftech ende onmachtech in allen stucken. Belg. Mus. III, 235. Het zelfde leest men in D. X, bl. 289.

Bedruyft. *Beschonken.* Waarschijnlijk van druif, of druivensap afgeleid.

'k Stond niet vast op mijn le'en,
'k Was wat te veel bedruyft, so viel ick ginder heen
Op d'een of d'ander steen.

HUYG. Korenbl. II, 361.

Bedruylen. 1) *Al spottende bedriegen.* MEYER.

2) *Bespotten, om den tuin leiden.* U. W.

Bedruyssche. 1) Alles wat met geweld, drift, beroering of grimmigheid gepaard gaat, en waarschijnlijk hier *slag* of *veldslag.* Ende hi dode achte hondert man, mit enen bedruyssche. Bijb. van 1477, II Sam. XXIII, vs. 8.

2) *Onweder, luchtberoering.* Het ghesciede doe die here helyam opheffen wilde bi bedruyssche inden hemel. Bijb. van 1477, II Kon. II, vs. 1. Ende helyas voer op mitten bedruissche inden hemel. Ibid. vs. 11.

3) *Rumoer, onstuimigheid, hevige beweging.* Zie BEDRUUSSCHE.

4) *Grimmigheid, hevigheid, woede.* Zie het zelfde.

5) *Onstuimigheid.* Zie het zelfde.

6) *Stormvlaag, wervelwind.* Zie het zelfde.

Bedruyssche (Wint van). *Stormwind.* Sich, een wint van bedruyssche quam van noerden. Bijb. van 1477, Ezech. I, vs. 1.

Bedrucken. *Benauwen, bedroeven.* Van hier ons »*bedrukt*". Soudt ghy stille swygen ende ons soo seer bedrucken. St.-Bijb. Jes. LXIV, vs. 12.

Bedruusch. 1) *Hevige beweging, onstuimigheid, beroering, werveling.*

Doe quam van enen bedrusche,
Van eens wijnts gheruusche,
Dat dat scip soe verre spranc
Menege dachtvaert lanc.

BLOMM. Oudvl. Ged. I, 110, vs. 1247.

Dit bedruusch van den vloet. Pass. Som. 1489, fº. xxxvij, c. Mer dijnre vianden ziele sal men omme drayen, als in tbedruussche ende die omdraijnghe van eenre slinghere. Bijb. van 1477, I Sam. XXV, vs. 29.

2) *Grimmigheid, hevigheid, woede.* Ende hi liep te hem inden bedrusche sijnre starcheit. Ibid. Dan. VIII, vs. 6. Ende si worden bedorven in den bedruusch der gramscap. Ibid. Jesu Sirach, XLV, vs. 23.

3) *Wildheid, woestheid, verwilderdheid.* Ende dit paert overreet met bedrusche heliodorum daer neder. Ibid. Mach. III, vs. 25.

4) *Stormvlaag, wervelwind.* Ghelike dat die bedrusche van affriken waert coemen. Ibid. Jes. XXI, vs. 1.

Bedste. *Rustbank.*

De wilge bedste lagh gedeckt met eene mat.

VONDEL, door V. L. XI, 570.

Beduden. Ww. 1) *Beteekenen.* PL.

2) *Verklaren, uitleggen.*

Some van den wisen luden
Wouden die twee enden b e d u d e n
Hollant ende Vriealant.

MELIS STOKE, B. II, vs. 532.

Beduden. Znw. *Uitlegging, verklaring.*

Als ic waende soe wilde hi soecken
Byder aerden nyeuwe cruden,
Dat hoorde ic sint an sijn b e d u d e n.

Dr. VERWIJS, HILDEG. Ged. bl. 27, vs. 30.

Bedudenis. *Beteekenis.* PL.

Beducht. *Op eene geduchte wijze.*

Jupijn pickt wt b e d u c h t,
't Geen hooghst rijst in de lucht.

VONDEL, door V. L. II, 749.

Beducht zijn. *In twijfel zijn.* PL.

Beduchte. *Ontzag, eerbied, hoogachting.* KIL.

Beduchtelyk. *Gevaarlijk, te vreezen.* U. W.

Beduchten. 1) *Vreezen, duchten.* Ibid. *Bevreesd, bezorgd zijn.* KIL. Men soude mogen b e d u c h t e n dat sijne Majesteyt de remonstrantien van den Edelen nyet ten besten int goede soude nemen, enz. Belg. Mus. IV, 236. So b e d u c h t e die paus datse noch vorder comen souden. Van Brab. die exc. Cronike, H. h. I, b.

Zie nog HOOFT, Ned. Hist. f°. 943, en HUYG. Korenbl. I, 30.

2) *Uit eerbied ontzag hebben, eerbiedig vreezen.* KIL.

3) *Vermoeden, betwijfelen.* PL.

En b e d u c h t men hier of elders
Geen verhole Buskruid kelders, enz.

OUDAAN, Poëzy, IV, 64.

Beduchtheit. *Vrees.* Wdb. op HOOFT.

Beduid, beduydt, beduyt. 1) *Verklaring.* Ibid.

O, zoo ghy maer de Steden
En Staten met gemerck een weinig gaet deurtreden,
Ghy zult wel haest verstaen en zonder lang b e d u i d,
Dat ick de Zegsvrou ben in alle raadsbesluit.

DECK. Rym. I, 101.

Zie nog HILDEG. Ged. bl. 77, vs. 73.

2) *Beteekenis.*

De minste letter spreeckt, de slechtste regel sluyt,

De kleinste stippel heeft sijn Goddelick beduydt.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 15.

Vriend'lick paer Weesen,
Dit is 't beduyd
Van mijn besluyt
Uyt uwe gaven.
Ibid. I, 511.

Zie ook HILDEG. Ged. bl. 3, vs. 5; bl. 216, vs. 230.

3) *Zinspeling, bedekte aanwijzing.*

Ben ick uyt, dat's in mijn' Boecken;
En 't en is geen valsch beduyt,
Daer in, ben ick allom uyt.
Ibid. I, 231.

4) *Recht begrip eener zaak.*

Wat Christus met syn Bruydt elck een te kennen gheeft,
Laet ons met goedt beduydt malcand'ren daer in stichten.
VONDEL, door v. L. I, 20, vs. 31.

Beduyden. *Uitleggen.*

Ick gingh van stonden aen tot wijt beroemde luyden,
En oock by seker wijf, dat droomen kan beduyden.
CATS, door Dr. v. VL. II, 581, a.

Beduiding. *Uitlegging, verklaring.* Dit is de beduydinge, O Koningh, ende dit is een besluyt des Allerhooghsten, 't welck over mijnen heere den Koningh komen sal. St.-Bijb. Dan. IV, vs. 24.

Beduytsel. *Verklaring.*

Dies hy ontboden heeft, de wijse, in konst ervaren,
Om dit ghesicht, daer by 't beduytsel t'openbaren.
HEYNS, Vervolgh v. Bartas weken, bl. 4.

Beduymen. *Met duim en vingers dikwijls aanraken, behandelen, waardoor iets minder in waarde* of *vuil wordt.*

Valt aen de nieuwe Luyt,
Soo d' ouw'f verslеten, of vergeten, of versuymt is:
Als dese soo beduymt is.
HUYG. Korenbl. II, 189.

Beduyzelen, BEDUIZELEN. *Duizelig maken.*

Soo beduyz'len hem de roocken
Die den Herten-brand ontsmoocken.
Ibid. I, 462.

Die met den Gouden Kop der gruw'len in de hand,
Den volk'ren, die ze drenkt, beduizelt het verstand.
OUDAAN, Poëzy, I, 277.

Zie nog Wdb. op HOOFT.

Beduiven. *Dompelen*, *bedekken*, *overdekken*, *bedelven*.

't Is ghelijk een kool in d'asse,
Die b e d o o v e n niet en blaekt.

VAN DER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 48.

In weelde b e d o v e n.

Ibid. bl. 243.

Zie verder DECK. Rym. I, 313; CAMPH. Ps. XXVII, vs. 9, en Ps. LXXI, vs. 6; HOOFT, Ned. Hist. fº. 304, 15.

Bedullen. 1) *Dol* of *zot maken*. MEYER.

2) *Misleiden*, *in den waan brengen*.

Sint quam een in der ghebare,
Of hi Keiser Vrederic ware, — — —
Ende b e d u l d e dus de liede.

MELIS STOKE, B. III, vs. 779.

Bedunck. *Meening*, *gevoelen*, *denkbeeld*. KIL.

Bedunken. *Meenen*, *van gevoelen zijn*. U. W.

Bedunken (Zich laten). *Van meening*, *van oordeel zijn*, *zich inbeelden*. Ibid.

Bedurst. *Behoef*, *behoefte*.

Te siere noot, te siere b e d u r s t e.

Lev. v. St. Am. II, vs. 5708.

Bedurt. *Nooddruft*, *het noodige*, *behoefte*.

Lichteliker mach daermoede
Verdienen hare b e d u r t e van goede.

Lev. v. St. Fr. vs. 4004.

Bedurven. *Verloren*, *ongelukkig*. Zie Wdb. op BREDERO en op HOOFT.

Bedut. 1) *Verlegen*, *in het onzekere*, *bezorgd*. Henrik de vierde was eens zeer b e d u t, om dat hy niet wist, wien hy voor Bolonje sou senden. DE BRUNE, Jok en Ernst, 1665, bl. 43.

De vanger is b e d u t hoe hy het redden sal.

CATS, door Dr. V. VL. I, 49, b.

— — — — — als ick ghegaen
Op 't veld quam, riepen zy: daer komt de droomer aen,
Dat geld hem zynen kraegh, zo derf hy niet meer zuyghen
Uyt zynen duym dat wy, elf sterren, voor hem buyghen,
Slae dood die jonghe wulp! maer Ruben noch b e d u t
Te weegh bracht datze in 't hol my lieten van een put.

VONDEL, door V. L. II, 43.

Zie nog HEYNS, vervolg op BARTAS weken, 1628, bl. 87, reg. 6, v. o. en CAMPH. Ps. CXIX, vs. 41.

Beduus. *Bedehuis.*

Mijns Vader huus sal b e d u u s wesen.
Rymb. vs. 22391.

Beduut. *Beteekenis*, *verklaring.* Zie BEDUID.

Beduwen. 1) *Bedwingen.*

Dat men de condege hovaerde
B e d u w e met groter onwaerde.
Lev. v. St. Fr. vs. 2914.

2) *Beangsten.*

Saul sprac: »Het dede wel noot;
Ic bem b e d u w e t nu te tiden,
Die Philistiene willen up mi striden.
Rymb. vs. 9691.

Bedwang, bedwanc. 1) *Druk*, *droefheid*, *leed.*

Dus leefden si in die soete pine
In soeten rouwe, in soeten b e d w a n g h e.
Fl. ende Bl. vs. 345.

Die hem so vaste int herte lach,
Dat sine dede leven in groten b e d w a n g h e.
Ibid. vs. 525.

Van hare minne hebbic so groot b e d w a n c k
Dat ic dor haren wille moet varen dolen.
Ibid. vs. 1907.

Zie nog Vanden Levene ons Heren, vs. 99.

2) *Kracht*, *krachtig werkend middel.* KIL.

Desen riddere en ware niet
Selke subtijlheit gesciet,
Dat hi hadde connen scriven also,
En hadden niet geleit daer toe
B e d w a n c van minnen.
Lanc. II, vs. 23102.

3) *Heerschappij.*

Daer na, die van Japhet quamen,
Dat waren Grieken, als wijt vernamen,
Entie Romeyne, die haer b e d w a n c
Hadden over al die werelt lanc.
Rymb. vs. 1401.

4) *Drang*, *aandrang.*

Doe die liede beneden saghen
Dat Moyses soude verdaghen,

Upten berch so lange,
Spraken si alle met b e d w a n g e
Tote Aaron ende si seiden:
»Mac ons Gode die ons gheleiden.

Rymb. vs. 4996.

5) *Drukkend beheer*, *juk*.

Dat volc was .xviij. jaer
In sinen b e d w a n g e harde swaer.

Ibid. vs. 7242.

Dese hadde tfolc .xx. jaer
In b e d w a n g e harde swaer.

Ibid. vs. 7824.

Zie nog Ibid. vs. 13653.

6) *Geweld*, *overmacht*, *kracht van wapenen*.

Ooc so lesen wi van hem ditte,
Dat hi wan te sinen doene
Met sinen sweer Pharaoene
Met b e d w a n g e groter ghediet
Buten landē van Israël.

Ibid. vs. 11898.

7) *Dwang*, *noodzaak*.

Elc mensche sal sijn een heere
Van sijns selfs herte ende wille,
So dathi lude noch stille
Om b e d w a n c van enigher minne
Anders yet kere sine zinne
Dan hem oorbaer ende eerlijc si.

Lsp. B. III, C. 20, vs. 27.

Omdat hi swoer mijns heren doot
Sonder b e d w a n c ofte noot.

Caerl ende El. vs. 1187.

8) *Macht*, *beheer*.

Alle dieren sijn in u b e d w a n c.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1845.

Al hebdi macht of groet b e d w a n c
Ghi selt in wrake sijn oetmoedich.

HILDEG. Ged. bl. 156, vs. 84.

9) *Zelfbedwang*, *ingetogenheid*.

Overaet ende overdranck,
Luxurie sonder groet b e d w a n c k

Vele te waken boven reden,
Haesticheit, onnutte zeden,
Dit sijn al punten ende zaken,
Die selden totter oude raken.

HILDEG. Ged. bl. 69, vs. 126.

Bedwellen. 1) *Bedwelmen, verdooven.*

— — — die coninc rike
Lach b e d w e l t, hine wiste hoe.

Limb. B. V, vs. 1579.

Si waren alle daer in wane
Dat hi uter hellen quame
Ende hadde des duvels name,
Dise daer alsoe b e d w e l d e
Ende onder die voete velde.

Lanc. II, vs. 45099.

Zie nog Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 84, vs. 300 en Walew. vs. 3955.
2) *Misleiden, van het spoor leiden, begoochelen.*

Si hebben doet gealegen papen,
Moenke, clerke ende knapen,
Ende capellen mede gevelt,
Aldus hadse die viant b e d w e l t.

Ibid. III, vs. 9020.

Met mi haddic twee ghesellen:
De werelt enten fiant fellen,
Die pinden hen hoe si ons b e d w e l l e n
Mochten, entaer nedervellen.

BLOMM. Van der Zielen, enz. vs. 123.

Bedwelm: *Bedwelming.*

Ende, doe hi becomen was,
Hief hi tswert, als ict las,
Ende sloughen boven opten helm
Dat hi bleef in een b e d w e l m.

Limb. B. V, vs. 1502.

Bedwelmen. 1) *Drukken, bezwaren.* KIL.

Nu zal syn weerdich hooft de groote kroon b e d w e l m e n.

VONDEL, door V. L. I, 48, vs. 81.

2) *Bezadigen, in rust brengen.*

Alwijse Hertogin, cieraet van onse tijdt,
B e d w e l m t nu dyne ziel.

COLEVELT, Hertogin v. Savoyen, 1634, bl. 24.

3) *Verduisteren.*

Was 't heden dat de Son haer straelen sagh b e d w e l m e n?
HUYG. Korenbl. II, 466.

Bedwinghen. 1) *Dwingen*, *noodzaken.* U. W.

Vindt men dan gheen molen,
Gheen dycken, gheen ghaley, gheen ander nutte dinghen,
Om die stercke luyaards tot arbeyd te b e d w i n g h e n.
COORNHERT, Recht ghebruyck enz. 1585, bl. 9.

Men mach die vrouwen niet b e d w i n g h e n
Nader manne wille te singhen.
Mloep, B. I, vs. 2535.

Korts hier nae, so Rollon over al gheluckigh ende voorspoedigh in zijne saecken was, wert Coninck Karel benoodicht ende b e d w o n g h e n met hem te overkomen. GUICCIARDYN, Belg. ed. 1648, f°. 278, a.

2) *Beheerschen*, *overheerschen.*

In dien tiden, hebbic verstaen,
Waren b e d w o n g e n die .V. steden
Van Sodoma, met moghentheden,
Onder enen coninc alle vive.
Rymb. vs. 1589.

Onder dine moeghenthede
Moet volc sijn bedwongen sere.
Ibid. vs. 2377.

3) *Besluiten*, *insluiten.* Een handt druckende een ledige viole of glasen vlesse onder het water, met den mondt nederwaerts, wordt nochtans de vlesse niet vol waters, om datse vol b e d w o n g h e n luchts is. ROEMER VISSCHER, Sinnepoppen, bl. 1.

Bedwongen houden. *Besloten houden.* U. W.

Beede, bede. *Schatting*, *vrijwillige opbrengst.* Wdb. op HOOFT.

Beede (Te) houden. *Op eenen onzekeren voet*, *en slechts door bede in bezit hebben.* Ibid.

Beede (Te samen). *Al te maal*, *allen te samen.*

Ende si vechten t e s a m e n b e e d e
Jeghen al dat hem doet leede.
Nat. Bl. bl. 277, vs. 821:

Beedegaarder. *Ontvanger der schatting* onder BEEDE vermeld. Ibid.

Beedegader. 1) *Beide*, *alle twee.* Rymb. vs. 586, 656, 2702.

2) *Ter zelver tijd*, *insgelijks.* Zie: BEIDE GADER.

Beedeloften, bedeloften. *Geloften.* Passim.

Beeft. *Beving*, *siddering*, *angst.*

Dit segghende heeft hy een zwarte touw gezweeft

Over den dweerschen balck en die weer vast gecleeft
Aen de ene haren hals; die trockmen daer na op
Ghelijckmen de duyven siet, spertelbeenen met beeft
In het net vanden bogaert, enz.

COORNHEERT, Odyss. 1606, II, 153.

• **Beel.** *Berouw, leedweten, grief, smart, leed.*

Gheliefjes hebben haestlick beel
Wanneer zy vallen in krackeel.

J. DE BRUNE, Spreeckw. 1636, bl. 39.

— — Die nu begeerten heeft
Met kostelick gewaed, met striicken en met streelen
Te koopen een getal van rouwen en van beelen
Die gae voordaen te werck. Dan ick en heb geen zin
Om voor een dopjen gouds, een kraeltjen meer of min,
Daer me'e de iele lust vermaeckt werdt van de vrouwen,
Te mangelen miin rust in zoo veel beel-berouwen.

STALPAERT VAN DER WIELEN, Vrouwel. Cieraet, 1622, bl. 108.

Dat te luttel of te vele
Weeght, verclaert men voor billoen;
Een van been (beiden) crijcht enckel bele.

HONDIUS, Moufe-Schans, 1621, bl. 375.

Beelde. *Voorbeeld.*

Daer omme, mensche, nem des ware,
Oftu di heefs versundet zware,
Die wile du inden sunden leves,
Dattu ne gheen bose beelde en geves.

.X. Plaghen, vs. 1095.

En gheeft gheen beelde, ende vliet dien
Daermen quaet beelde aen mach sien
Der sunden ende der mesdaet.

Ibid. vs. 1104 en 1105.

Beeldemaker. *Beeldhouwer.* Item Dirc den beeldemaker inden Hage, die minen here maken soude iij^c wapenscilde, enz. D^r. VERWIJS, De Oorlogen van Hertog Albrecht, bl. 238.

Beelden. 1) *Naar het leven vertoonen, afbeelden, afschilderen.* KIL.

2) *Vormen, scheppen.*

Die selue God die niet en heelt,
Die heeft die ziel nae hem ghebeelt.

HILDEG. Ged. bl. 192, vs. 260.

3) *Voorspiegelen, een beeld scheppen van iets, dat in wezenlijkheid niet bestaat.* Wdb. op BREDERO.

Beeldenaer. *Beeldhouwer.*

> 't Hooft dat een beeldenaer zeer schoon na 't leven bouwde.
>
> VONDEL, door v. L, I, 561.

Beeldwever. *Borduur-, tapijt-, stikwerker.* KIL.

Beelfroet. *Slot, kasteel*, elders »*belfort*". Volgens BILDERDIJK een kloktoorntje in den vorm van uitstek aan een kasteel gebouwd. So ginc hi op een hoghen toren of op een beelfroet. Pass. Som. 1489, f°. lxxxj, c. Alle die trappen neder van den capitoele of beelfroede. Pass. Wijnt. 1480, f°. xlviij, b.

Beelt. Scheldwoord, even als »*figuur*". Wdb. op BREDERO, bl. 494.

Beelwiten. Oorspronkelijk *goede geesten*, later *verschrikkelijk plagende, pijnigende spoken, meestal in vrouwelijke gedaante als booze heksen rondwarende.*

> Opten derden dach twaren
> Selen hem die vische baren
> Op dat water van der zee,
> Of si hadden herde wee,
> Ende meerminnen ende beelwiten,
> Ende so briesschen ende criten,
> Dat dat anxstelic gescal
> Toten hemel climmen sal.
>
> Barlaäm en Josaphat, fragm. IV, vs. 86.

Beem. *Beemd.* Ende op den eersten dach van Meye quam die gemeente wt bruessel met machte met opgherechte banieren tot in de Vylvortsche beemen. Van Brab. die Exc. Cron. 1530, Zz ij, c.

Beemen. *Bohemen.* Wdb. op HOOFT.

Beempdten. *Weidegrond, weiland.* Oec soelen wi vrouwe Mechtelden vorscreven bewisen twelf marghen beempdten. NIJH. Gedenkw. II, 241.

Beenberghe. *Been- of scheenbedekking*, in de riddertijden *cous* genoemd. MEYER.

Beenblink. Het zelfde als BEENBERGHE.

Beënden. *Eindelijk te land komen.* Wdb. op BREDERO, bl. 494.

Beenen op. 1) *Schimpend aanvallen.*

> Den helschen jagher, die sijn net altoos spreyt
> Doet in Kerstenrijck bedrijven menigh boos feyt.
> Duer zijn (d. i. LUTHERS) inblasen de Luteranen beenen
> Op allen Gods dienst, die sy wtplanen meenen.
>
> ANNA BYNS, Ref. 1548, B. II, bl. 165.
>
> Ick meynde nochtans wat te hooren

Oft ghi in den sin hadt, dees bruyloft te verstoren,
En ofter yemant ware, die daer op beende.
VAN GHISTELE, Terentius (Andria bl. 39).

Zie nog Antwerpsche Spelen van Sinne, 1562, bl. 111 en 711.

2) *Op eene prooi aanvallen.*

Die verrader gaf antworde,
Ende seide, dat men huten here
Liete roukeloes, ende sonder weere,
Swine loepen een groot ghetal,
Buten der porten al overal,
Die men heet ter Magdaleenen;
Ende hier up souden seere beenen
Van Valkenberghe die pruesche heere
Ende pinen nerenstelike seere,
Te ghecrighene die proye.
KAUSLER, Reimchr. vs. 6568.

3) *Als een been verstijven, verharden, zich vastzetten.*

't Welck niemandt en vermach, so langhe de versteentheyt
Van sijn wil hartneckigh noch in 't herten ghebeent leyt.
COORNHERTS Werken, III, 560.

4) *Beenderen, gebeente.*

Midlerwijl ick vast verga,
En mijn beenen daeghlijx slijten,
Mijn vervolgers voor en na
Daeghlijx my mijn ramp verwijten.
VONDEL, door V. L. VII, 277, vs. 62.

Beenscheene. Het zelfde als BEENBERGHE.

Beente. *Gebeente.* MEYER.

Beer. 1) *Wrat.* PL.

2) *Stormdak*, dat men aanvoerde tegen een muur, om dien af te breken. KIL.

3) *Wild zwijn.*

Daer na wordt hi verbeten
Van enen beer in enen woude.
Mloep. B. III, vs. 771.

4) *Drek, menschendrek.* Taalgids, 1863, bl. 293.

Beer (Den) steken. *Mest of drek ruimen, riolen ledigen.* PL.

Beere. *Bes, bezie.* KIL.

Beere. *Ontbloot, arm.*

Maer hu so segghic wel in trauwen

Up dat ghi hebt daer waert ghere,
Dat nie verlacht so was b e e r e
Als ghi sult sijn.

KAUSLER, Die Rose, vs. 9348.

Beeren. Even als BAREN, *geweldige beweging maken*, *aangaan*, *schreeuwen*.

Hoe b e e r d y dus?

VONDEL, door V. L. I, 501, vs. 12.

Beeren. *Zeker spel.* Daer speeldense Engels en Duyts tiktakken, b e e r e en verkeeren. J. VAN BREEN, Kl. v. 't Kalf, bl. 22.

Beeren. *Gebruiken*, *nutten*. MEYER. Men denke aan »*ontberen*."

Beerkine. *Besje*, *kleine bezie*.

Wat es dat men soeter vint
Dan geperst b e e r k i n e,
Alser dat soete sap ute rint.

Nieuwe Werken der M. v. N. L. V, 24.

Beermuys. *Konijn*. In den St.-Bijb. Levit. 11, Kantt. 8 en Spreuk. 30, Kantt. 72, wordt het konijn met den naam van *beermuys*, *berghmuys* en *beyrmuys* bestempeld.

Beersteker. *Nachtwaker.* Wdb. op BREDERO. PL.

Beerwortel. *Rosmarijn.* KIL.

Beeze. *Bes*, *bezie*. Wdb. op HOOFT.

Beestalie. *Vee*, *veestapel*. KIL.

Beestheidt. *Staat*, *toestand der beesten.*

Want ik heb wel gehoort dat men, door zulk gewalt,
Nu boven menscheidt vlieght, dan onder b e e s t h e i d t valt.

HOOFT, Ged. fo. 210, 16.

Beestiael. Subst. *Kudde*, *vee*.

Weydt hier myn B e e s t i a e l, weydt hier myn tier'ghe Vee.

VONDEL, door V. L. I, 47.

Beestiaal. Adj. *Dom als een dier.* Fr. »*bestial.*" Wdb. op BREDERO.

Beet (Een). *Een weinigje*, *een beetje*, *een kleine wijl.* Wdb. op HOOFT.

Beet (Niet een). *Niets hoegenaamd*, *volstrekt niet of niets.* Wdb. op BREDERO.

Beet. *Prooi.*

Hier is de moeyt' en 't werck geleghen,
Te weder-roupen zijnen treed,
En dringhen naer des hemels weghen,
Al-eer wy zijn een duyvels b e e t.

DE BRUNE, Embl. bl. 152.

Beete. *Vogel- of hoenderrek.* KIL.

Beete. *Beetwortel.* PL.

Beetel. *Beitel.*

Wegg' en b e e t e l s steen bereeden
Om de daken te becleeden.
HONDIUS, Moufe-Schans, bl. 335.

Beeten. 1) *Afstijgen, nederdalen, afklimmen, afzitten, afstappen.*

De Grave quam met heren Wolfaerde.
Doe hi g h e b e e t was van den paerde
Quamen si daer dandre waren.
MELIS STOKE, D. II, bl. 490.

Hi (Jezus) b e e t t e in die aerme stat,
In der reinre maeghede vat.
Wapen-Martijn, C. 63.

Zie nog Esop. bl. 131; Heim. der Heim. vs. 1610; Nieuwe Werken der M. v. N. L. I, 27; MAERL. Sp. H, 4°. ed. II, 401, a, vs. 44 Dr. VERWIJS, Bloeml. I, 18, vs. 80 en zie ook »BETEN".

2) *Met valken jagen, op de valkenjacht gaan.*

Maer die met voglen ende met honden
Jaghen ende b e e t e n tallen stonden.
Jans Teesteye, vs. 3245.

Beeteren. *Verbeteren, herstellen.* U. W.

Beetering. *Verbetering.* Ibid.

Beeterlyk. *Verbeterlijk.* Ibid.

Beeternis. *Verbetering, herstel.* Ibid.

Beetsch. *Bits, bijtend, wreed.* PL.

Beëunjeren. *Betooveren, bezweeren.* Duyvelsche hof-pesten, die den gheest der vorsten b e ë u n j e r e n en vergiften. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1657, I, 95.

Beëvelen. *Ziek, krank worden; door ziekte, kwaal of ongesteldheid aangetast worden.*

Dat vierde let is die manlichede.
Die daeran wart b e ë v e l t mede
Hine hebbe vardighe medicine
Hem naecter of grote pine.
Heim. der Heim. vs. 1314.

Dat hi met siere scade ghenas
Meneghen, die b e ë v e l t was.
Rymb. vs. 25984.

Bef. *Platte kraag om den hals.* Wdb. op BREDERO.

Befamen. Zoowel *berucht* als *beroemd maken.* U. W.

Beffe. 1) *Mantel van pels.* KIL.

2) *Bespotting, beschimping, uitjouwing.* Ibid.

3) *Beuzelwerk, zotternij.* Ibid.

4) *Beuzelaarster, beuzelachtige vrouw.* In de volkstaal nu nog »*bebje*".

Beffen. 1) *Schertsen, boerten, beuzelen, kortswijlen.* KIL.

2) *Huilen, janken, keffen, blaffen.* Ibid.

Befit. *Aanrechtbank, aanrechttafel, bufet.*

Ende riep lude: »Hoho! hoho!
Wat goeder vetter baeck is dit!
Doe hine sach legghen opt b e f i t.

HILDEG. Ged. bl. 60, vs. 174.

Beflenteren. *Aan stukken en brokken slijten of scheuren.*

Soo heerliick staet ghy hier b e f l e n t e r d en beleurt.

HEYNS, Dry Hooft-deuchden, 1625, bl. 14.

Befluiten. *Door fluiten tot zich lokken.* U. W.

Befommelt. *Verfommeld, verfrommeld, slordig.*

Beid' bedot, bedoeckt, b e f o m m e l t,
Beid' de mutsen over 't oogh.

HUYGENS, Korenbl. 1672, bl. 99.

Befreysemen. *Met doodschuim overdekken of bezoedelen.* Wdb. op BREDERO.

Begaeden. *Eene wonde of kwetsuur verzorgen.* KIL.

Begaeft. *Begiftigd.* Dewelkke eenen, met name Ulrichum over dit geheel Landtschap heeft ghestelt, ende den selven metten tytel van Grave b e g a e f t. GUICC. f°. 184, b.

De Bouwheer Romulus zijn naem gaf aen de veste
Van Rome, welx gezagh op twee paer wijzen draeft,
Door Koninghsdom, door 't volck, en 's volcks gemeene beste,
Door Keizer en door Paus, van Konstantijn b e g a e f t.

VONDEL, door V. L. VI, 105, vs. 4.

Begaeid. *Bemorst, bezoedeld, besmet.*

— — Geeft een peerl in v u i l b e g a e i d e handen,
't Besmet haer luister voort.

Ibid, IX, 367, reg. 8, v. o.

Begaeyen. *Honen, zwart maken, bezoedelen.* PL. Zie ook: BEGADEN.

Begaen. Ww. 1) *Naar iemand heengaan, hem op zijde komen, hem aanspreken.* KIL.

2) *Ontmoeten, betrappen.* Soe wie b e g a e n word in die heyninghe van den duyne met sekele, met haecke, &ª. MIERIS, Charter Boek, II, 18.

— — — Alsi gebeet was

Quam hem te hant die niemare das,
Dattie coninginne, sonder·waen,
Met Lancelote was **b e g a e n**.

Lanc. IV, vs. 4500.

— — — Ende elc sla
Waer dat hire enen **b e g a**.

VELTH. Sp. H. f°. 121.

Zie nog Belg. Mus. IV, 307, vs. 150 en MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 209, a, vs. 16.

3) *Machtig worden, in zijne macht krijgen.*

Herodes hevet gesien te waren
Dattem die coningen sijn ontfaren,
Ende visiert alleene bi hem,
Dat hi wille in Bethleem
Die kindere doden op enen dach,
Up dat hi Jhesus **b e g a e n** mach.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 270, b, vs. 6.

„Des selfs dat ic sinen broder dede,"
Sprac hi, „salic hem doen mede,
Op datickene mach **b e g a e n**.

Lanc. II, vs. 22180.

Zie nog Dr. VERWIJS, Bloeml. I, 148, vs. 56; Rymb. vs. 30031 en vs. 30457.

4) *Lastig vallen*, door iets van iemand te begeeren dat hij niet kan toestaan.

Te desen tiden gesciede mede
Te Babylonen in die stede,
Dat Susanna, die scone vrouwe,
Die haren man was getrouwe,
Van II papen was **b e g a e n**,
Die emmer wilden, sonder waen,
Met hare doen onsuverhede.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 94, a, vs. 33.

5) *Aanvangen, beginnen, een aanvang nemen.*

Joghet heet die derde etaet,
Die te .xv. iaren **b e g a e t**.

Nat. Bl. bl. 13, vs. 34.

6) *Gedachtenis van iemand of iets vieren.* Daer **b e g h i n c k** se die eerste Lichtmisse myt groter vroechden; dat sellen wi oeck mit vroechde **b e g a e n** alle iaer. Der Sielen Troest, f°. 46, d, aangehaald door HUYDECOPER in MELIS STOKE, B. IV, bl. 264.

Doe quam hem in sinen zin,

Dat hi te Paschen wilde vort
Tote Rome indie port,
Om dien hogen tijt te begane.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III, 150, b, vs. 7.

Zie nog MELIS STOKE, B. IV, vs. 1151, de noot van HUYDECOOPER, en RUUSBR. Tab. II, 103, reg. 7.

7) *Met plechtigheid ter aarde bestellen.*

Nu sterft die zieke, als al moet,
So dinket dan den Pape al goet,
Dat men hem begaet met Missanghe.

JAN DE WEERT, f°. 13, b, aangehaald door HUYD. op STOKE, IV, 264.

Alse doudermoeder dit vernam,
Was soe droeve ende gram
Ende nam die dode kinder.
Met weene ende met zange ginder
Beghinghense papen ende clerke
Te Parijs in sente Pieters kerke.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 374, a, vs. 65.

8) *Aanvallen*, *aantasten.*

Daar beghincse op een velt
De Keyser, ende wan hem an
Haer scepe ende menighen man',
Int Nederlant neven den Rine.

MELIS STOKE, B. I, vs. 66.

Daer beginc Hannibal dorperlike,
Na die valscheit van Affrike,
Corneliuse, ende heeftene gevaen
Ende in vangnessen ghedaen.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 194, b, vs. 35.

Vergelijk hiermede MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 294, b, vs. 73; Ibid. 339, b, vs. 4.

9) *Bereiken*, *verwerven*, *behalen.*

Maer den quaden werdet verborgen saen
Dat si die bliscap nie ne begaen.

VELTH. Sp. H. f°. 466.

Dat die Fransoysen in genen strijt meer eers begaen ende scats vercregen hebben. Van Brab. die Exc. Cron. Antw. 1530, Ii iiij, a. Zie verder Mloep. B. IV, vs. 1285; VONDEL, door V. L. III, 742, vs. 173; HOOFT, Ged. 90, b; Caerl ende El. vs. 1323.

10) *Omvangen*, *omvatten*, *omsluiten*, *begrijpen*.

Ende Engistus wan omme lanc
Alsonder Vortegrijns bedwanc,
Dat hi hem gave alse breet (uitgestrekt) steden (land)
Veste te makene met vreden,
Alse een rieme mochte begaen.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. II, 279, b, vs. 31.

Deze duistere regels vereischen eenige verklaring. Zij beteekenen: En Engistus verkreeg eindelijk, zonder Vortegrijn er toe te dwingen, dat deze hem zulk een uitgestrekt stuk lands gaf, als een riem (uit een ossenhuid gesneden) zou kunnen omvatten.

Ay Vrouwe (d. i. Maria)! hoe sal ic u breetheit
Vertrecken na die werheit,
Die so vele heeft bevaen?
Ende oec daer mede u lancheit,
Die van beneden tot boven geit,
Ende eerde ende Hemel al begaen.

VELTH. Sp. H. fo. 481.

11) *Jacht maken op iets*, *bejagen*. U. W.

12) *Bijwonen*. Ibid.

13) *Doen*, *bedrijven*. Ende hieromme sijn wi mede werkeren gheestelike alle der dogede diemen in erterike beghee t. RUUSBR. Tab. 1, 20, reg. 24.

14) *Om iets verlegen zijn*, *iets noodig hebben*. Wdb. op HOOFT.

15) *Bewandelen*, *doorwandelen*, *doorloopen*.

Starrestocken aen te stellen,
Om de fackelen te tellen,
Om de keerssen gae te slaen
Die het hemelholl begaen.

HOOFTS Ged. door LEEND. bl. 219.

Men vindt deze regels, met eene andere spelling, ook in HUYG. Korenbl. I, 463, b.

16) *Zijn gang gaan*, *doen wat men wil of verlangt*. Niet bij WEILAND.

Mocht ick begaeu, ick souw de ooren hem of trecken.

BREDERO, Moortje, 1617, bl. 58.

17) *Omgaan*, *met menschen verkeeren*, van daar het znw. »*beginghe*" voor: *omgang*.

18) *Rondom gaan*, als bij godsdienstige processiën. HALBERTSMA op MAERL. bl. 87.

19) *Omringen*, *omsingelen*, *omgeven*, *omwoelen*.

Daer hi ston vorden outare,

Saghen wi al openbare
Een groot vier ontrent sijn hoeft,
Dat verre upslouch, des geloeft,
Ende beginc hem hals ende haer.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. II, 256, b, vs. 75.

20) *Op schuld betrappen* of *beschuldigen.*

De Phariseene verstonden vele
Dat up hem gingen die bispele,
Ende proeveden nauwe ende sochten,
Hoe dat sine begaen mochten.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 304, a, vs. 58.

21) *Door gaan trachten te krijgen.*

De Rijcke wandelen om eet-lust te begaen;
De bedelaers wandelen om hongers-noot t'ontgaen.

HUYG. Korenbl. II, 494.

22) *Vangen.*

Ende al om vissche te begane,
Dier hi vele pleghet te vane.

Nat. Bl. bl. 268, vs. 645.

23) *Overvallen.*

So dattene die winter begaet.

Ibid. bl. 338, vs. 1901.

Begaen (Met treken). *Lagen leggen.*

Alse Jugurta was geweken
In Getulya ende met treken
Den coninc Boetus so beginc,
Dat hi mettem den strijt ontfinc.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 226, a, vs. 30.

Begaen. Deelw. 1) *Bekommerd, bezwaard.* Wdb. op HOOFT.

2) *In onzekerheid, niet wetende te handelen.* Ibid.

Begaen sijn om iets. 1) *Om iets verlegen zijn, iets noodig hebben, iets verlangen.* Wdb. op HOOFT en PL.

2) *Op iets uit zijn, naar iets begeerig zijn.* Maar, boven de kraften der bondtgenoten ende des Konings, kreegh hy noch op den hals de wapenen der geestelijkheidt, begaan om zich in alles te mengen. HOOFT, Hendr. de Groote, f°. 61, 26. Begaan zynde hoe hy de geenen die met opspraak berucht waaren, uit den Raadt zoude mogen dryven. HOOFT, Tac. 175, 36. Ook was zyn' Doorluchtigheit geenszins begaan om de heerschappy der Landen. HOOFT, Nederl. Hist. f°. 1238, 12.

Is 't wereldlick genoegh (vreugd), is 't welvaert, weelde, Peis,
Daerom ghy zijt begaen?

HUYG. Korenbl. 1672, I, 18.

3) *Nieuwsgierig zijn.*

De vrijsters, die op trouwen staen,
Die sijn gemeenlick seer begaen,
Om eens te weten vast bescheyt
Wat man haer Godt heeft toegeleyt.

CATS.

Begaen. *Afgemat, vermoeid van het gaan.*

——— bebloed en warm, en kuchende en begaen,
Hy keerde met den roof der Koningen verla'en.

VONDEL, door V. L. I, 362, vs. 469.

Begaen (Niet) sijn met. *Er niet om geven.* Sy mercken wel, dat sy de woorden niet en connen bewaerheyden, ten sy dat syse Sacramentischer ende figuerlicker wijse wtlegghen, ghelijc als de Ketters doen, die derhalven niet vele begaen en zijn met alle dese spitsinnighe questien. MARNIX, Biënkorf 1569, f°. 128.

Begaep. *Bekijk, het aanstaren met open mond.*

Stout-sprekers binnens muers, voor kennissen, voor maegen,
Voor stomme Tafelen en oore-loose schraegen,
Verschenen in 't begaep van omgeseten volck
Zijn dom en stom gesien.

HUYG. Korenbl. I, 138.

Begaepen. *Omvatten.* Hy voert voele seyls op een cleyn schip, hy wil voele begaepen. MEIJER, O. N. Sp. bl. 56. De verklaring, die de Hoogleeraar MEIJER er aan geeft, is *inslikken, verkrijgen.*

Begaer. *Begeerte.*

Al hebbic vroude na mijn begaer.

Belg. Mus. II, 237.

Begaeren. *Begeeren, verlangen.* Zie ook BEGAREN.

Zo ben ic dan al onververt
Fraye rime te brenghen voert
Van eenre jeesten, die ic begaert
Hebbe te ontbinden in Duudsche woert.

LULOFS, Handboek enz. 1845, bl. 35.

Zie nog Dr. DE JAGER, Taalk. Mag. IV, 38; Nat. Bl. bl. 288, vs. 1060.

Begaden. *Toetakelen, toestellen.* Zoowel in eene goede als kwade beteekenis. Dit woord werd dus gebruikt zoowel voor *versieren, opspronken, opluisteren*, als voor *besmetten, bekladden, vuil maken, bederven;* zoowel voor *toerusten, gereed maken*, als voor *slaan, verwonden* en *misvormen;* zoowel voor *kwalijk bejegenen*, als voor *de meeste zorg voor iets dragen*, en, op lijken toegepast, hen *zalven*, er alles aan doen wat toe-

stand en gewoonte gebieden, om ze, naar behooren, op eene plechtige en eervolle wijze ten grave te brengen. Bij uitbreiding beteekent het ook *beridderen*, *in orde brengen*, *schikken*, *bezorgen*, *verzorgen*, *overleggen*, *aanleggen*, *bearbeiden*.

1) *Opsieren*, *oppronken*, *mooi maken*. In het eerste voorbeeld misschien vergulden.

— — — gout, daermen mede soude begaden
Sint Aelbrecht scrine.

MELIS STOKE, B. II, vs. 92.

Dit sijn die chierlijcste ghewaden,
Daer hem keyser met moge begaden.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III, 2, vs. 72.

2) *Besmetten*, *bekladden*, *vuil maken*.

Och! hoe ben ick nu begaet
Van te loopen achter straet.

CATS, door Dr. v. VL. I, 719, a.

Hy wart daer dicwils van tgheboufte met opset
Ende vande vrauwen met slijcke begaet.

VAERNEW. Audtvr. Fr. I, § 184.

3) *Schikken*.

Geselle, ist dat Suete Onfaen
Jegen u wilt enich spel bestaen,
Eist van taflen, ist van scake,
Emmer begaedt also die sake,
Dat hi te boven si int spel.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 7270.

4) *Zich gereed maken om iets te verrichten*.

Nu begadet heymelike!

Limb. B. VI, vs. 1628.

5) *Op eene ruwe*, *onwaardige wijze behandelen*.

Dat hine alse enen dief begade.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III, 63, b, vs. 8.

Ende begadene so onscone,
Dat hi hem dogen utestae,
Ende hem trike avebrae.

Ibid. III, 121, b, vs. 54.

6) *Afrossen*, *afranselen*.

Hoe salicse begaeyen.

Playerwater, vs. 270.

7) *Voegen*, *aanbrengen*, *hechten*, *opleggen*.

— — — — die blade

Omtrent sine vloghele begade,
Daer si siere siden ghenaken.
Nat. Bl. bl. 320, vs. 1664.

Voor vele andere beteekenissen moet ik, om niet te wijdloopig te worden, den lezer verwijzen naar de volgende plaatsen: VAN DER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 67; Limb. B. VI, vs. 2574; MAERL. Sp. H. 4°. ed. III, 82, b, vs. 27; ibid. I, 410, b, vs. 58; ibid. III, 202, a, vs. 40; VELTH. Sp. H. f°. 200 en f°. 92; Lantsloot, vs. 277; Lancelot II, vs. 20349 en III, vs. 45341; Dr. VERWIJS, Bloeml.; Alexander, B. II, vs, 1139; Jans Teesteye, vs. 1320.

Beganghelic sijn. *Bijstaan, helpen.*

— — want ghelijc 't kint den vader
Beganghelic moet sijn te sierer noot.
Lev. v. St. Am. II, vs. 3669.

Beganghen. Ww. *Begaan, eene zaak verder behandelen.*

Om datten God castien liet
Soe wilder God beganghen mede
Die wistet waer om dat hijt dede.
HILDEG. Ged. bl. 50, vs. 107.

Begangen. Deelw. 1) *Begaan, betreden, gebaand.*

Den reisiger, wanneer hy faelt
Geleit hy op 't begange pat.
OUDAAN, Poëzy, II, 121.

2) *Begaan, bedreven.*

Uw begangen quaed.
WESTERBAEN, Ged. II, 69.

Zie verder VONDEL, door V. L. I, 672, reg. 14, v. b.; ibid. I, 747, vs. 2228; ibid. II, 469, vs. 1673.

Beganghen. Adj. *Begaan, aangedaan, getroffen, bedroefd.*

„Des en ghetruwe ic u niet toe,
Ghenadighe heer, ic seg u hoe,"
Sprac die ridder zeer beganghen.
Mloep. B. II, vs. 496.

Doe 't aldus qualicken in den lande stont, waren die Heeren begangen ende wordens te raede mit malcander, enz. Clerk. u. l. L. bl. 179.

Beganghenis, begancnesse, beganckenisse. 1) *Plechtige feestgang; eerste plechtige kerkgang eener kraamvrouw.* Die ordonnantie van de Bruiloft, kinderbedde ende begangenisse. ALKEMADE, Displ. I, 252.

2) *Plechtige viering cener uitvaart* of *nagedachtenis.* Alsmen begancnesse dede tot Hairlem over den here van Sinte Aubin. Dr. VERWIJS, De Oorlogen van Hertog Albrecht, bl. 48.

3) *Godsdienstige en feestelijke optocht* of *bijeenkomst*. Zie D[r]. DE JAGER, Latere Versch. bl. 174.

4) *Groote optocht*, *schare van volk*. KIL.

5) *Toegang*. Ibid.

6) *Kommer*. Het (nam. hart) is onbevoelic totten crancheiden sijns evenmenschen ende en voelt niet horen last ende beganghenisse. Stemmen, bl. 56.

Beganc. *Geliefkoosde spijs*, *onderhoud?* MAERLANT, de tortelduiven behandelende, zegt daarvan:

An vruchte es haer lijfs beganc.
Nat. Bl. bl. 416, vs. 3401.

Begapen, begaapen. 1) *Bespannen*, *overspannen*, *overschrijden*. Wdb. op HOOFT.

2) *Naar iets trachten* of *staan*. U. W.

3) *Met minachting begluren*, *aankijken*.

Laat sien wat isser meer, dat dese lichte spreeuwen,
Met eenderley geraas begapen en beschreeuwen,
Beknorren met geknars.
J. VAN DER VEEN, Zinneb. bl. 455.

Begaren. 1) *Begeeren*.

Quam daer een die mare brochte,
Dat gaste vordie porte waren,
Die den abt spreken begaren.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. II, 77, b, vs. 116.

Sinen scilt salic u togen als gijt begaerd.
Lanc. IV, vs. 1323.

Meerdere voorbeelden vindt men in Lev. v. St. Fr. vs. 805; Mloep. B. II, vs. 1647; Belg. Mus. D. I, bl. 337, RUUSBR. Tab. II, 2, reg. 21.

2) *Willen*, *verkiezen*, *believen*, *gelegen komen*.

Walewein es mine name,
Eist u wille ende wel bequame,
(Ic bem u gast ende ghi mijn waert)
So sect mi duwe, of ghijs begaert.
Walew. vs. 1074.

Begaven. 1) *Begiftigen*, *met gaven voorzien*. U. W. en KIL.

Wat zorght ghy om den nootdruft te begaven.
VONDEL, door v. L. IV, 535, vs. 939.

Wie dorst een stuckjen Stael sijn Schip, sijn Goed, sijn Leven,
Sijn' wel en qualick-vaert soo te beleiden geven
Als 't nu gegeven werdt? wie docht er dat een Steen

Dat Stael begaven sou met oordeel schier, en re'en?
HUYG. Korenbl. 1672, I, 400.

2) Zooveel als *bezielen.*

Een handt, die blijdschap kan, in droefheits boezem, baeren,
Als zij, met troetelstem begaevende de snaeren,
'T geschal der klaere keel, door leengeluit, verrijkt.
HOOFTS Ged. door LEENDERTS, bl. 283.

Begeefrecht. *Recht om iets te begeven.* U. W.

Begeer. *Begeerte.* Ibid.

Den naem van d'Alderhooghste Heer
Te loven is mijns herts begeer.
CAMPH. 1630, Ps. VII, vs. 10.

Begheerde. *Begeerte.*

Ende moechdi mi daer helpen an,
Dat mijn begheerde warde vervult.
Mloep. B. I, vs. 641.

Begeerlecheit. *Gemoedsneiging.* Voert onder alle dogede, die ons gevoeleke begeerlecheit ufenen mach, soe es dat eenvoldege verlangen meest te prisene. RUUSBR. Tab. I, 86, reg. 14.

Begheerlich. *Begeertewekkend.*

Die zuete wijflike gaerde
Is so begheerlich inden mensch.
Mloep. B. II, vs. 3503.

Begheernesse. *Begeerlijkheid, begeerte.*

Dies nam die stat die name daer ave
Van begheernessen die grave.
Rymb. vs. 5592.

Begeernis. *Begeerte.*

Waerom, ô Palinuur, bevangt u dees begeernis?
VONDEL, door v. L. VIII, 437, vs. 550.

Begeertigh. *Begeerig.* U. W.

Begeesten. *Met verstand bezielen.* Wdb. op BREDERO.

Begekken, begecken. *Bespotten, voor den gek houden, den spot drijven.* Wdb. op HOOFT.

Ten laetsten rees Ulysses, die na stadt te gaen begeerde,
De gonstighe Pallus ginck hem met een nevel bedecken,
Op dat hem gheen Pheacensers moetwille en d'eerde,
Die hem mochten gemoeten, bespotten en begecken.
COORNHERT, Odyss. 1606, bl. 41 v°.

Als een man een wijff beghecket,

Daer hi liefde mede pliet,
Dats een dinck dat selden schiet.
Mloep. B. I, vs. 2708.

Zie nog HUYG. Korenbl. I, 85.

Begen, beghen. Begin. RUUSBR. Tab. Gloss. en Vaderl. Mus. III, 242, vs. 226.

Begenadighen. *Gunst, genade bewijzen.* U. W.

Beghene, begheene. 1) *Gezamenlijk, te samen.* Ook *gansch en al, ten eenenmale.*

— God
Die macht hevet ende ghebod
Over ons allen beghene.
Walew. vs. 7051.

Maer Fransoys, die hem clene
Up zine wijsheit begene
Getrooste, of sire broeders mede.
Lev. v. St. Fr. vs. 1540.

Hare tanden waren uut beghene
Ghevallen, sonder eenen alleene.
KAUSLER, Die Rose, vs. 347 en v.

Zie nog MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 132, b, vs. 5; ibid. II, 254, a, vs. 26 en KAUSLER, Die Rose, vs. 2884.

2) *Alleen, in het bijzonder.*

Sijn name horde begheene
Een heidijn coninc, die te hem quam.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 329, b, vs. 48.

Maar Fransoys, die hem clene
Up zine wijsheyt begene
Getrooste.
Lev. v. St. Fr. vs. 1540.

Zie Dr. JONCKBL. Gemengde Aant. op den Walew. bl. 297.

Beghene (Niet). *In het geheel niet, geheel en al niet.*

Al mijn doen en datic leve
Dat vroomt andren lieden clene
Ende mi selven niet beghene.
Lev. v. St. Fr. vs. 4954.

Begenckenisse. *Plechtige uitvaart.* HUYDEC. op MELIS STOKE, D. II, bl. 575.

Beghennen. *Beginnen.*

Dan beghennen die duvele tulene (te huilen)

Ende hebben crauelen vele gereet.
Vanden Levene ons Heren, vs. 4024.

Begheren van enen. *Iemand te lijf willen*, *iemand willen aanvallen.*

Als die coninc sijns begherde,
Tart hi (Walew.) bat naer ende praut
Den gonen tsweert uter hant.
Walew. vs. 7274.

Ende dandre, die sijns begheren,
Si torden an metter vaert.
Ibid. vs. 7302.

Beghering, **begering**. *Begeerte.*

— ghelt, dat is al sijn begheringhe.
Mloep. B. I, vs. 25.

Die vate daermen dat vier in ontfaen sal, dat sijn ongecuste begeringen, dien el niet genoegen en mach dan minnen. RUUSBR. Tab. bl. 32, reg. 5. Alse wi hebben moten, in allen dogeden, minleke begeringen. Ibid. bl. 84, reg. 9.

Begerlecheit. Het zelfde als BEGEERLECHEIT. Dat hoechste werc der karitaten, na wise der begerlecheit. RUUSBR. Tab. I, 87, reg. 22.

Beget. Verbastering of verzachting voor *bij God.*

Ke daer beget, dat staet; goud speldewerck op zy,
Kersticnten in den Tuyt, en dan een veer der by.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 142.

Gien goet en valt te dier, het mach er of; wich hey:
En dan 't Treweel in 't werck, en dan beget Casteele
Als Toorens, elck om 't moyst.
Ibid. I, 373.

Begheven. 1) *Uitgeven.* VI hellers, den nyen Hollantscen scilt, die mijn here lest heef doen slaen, voor xlij gr. gerekent, ende mits datmens in Vrieslant niet hogher begheven en mocht, ende den selven scilt voir xliij gr. gerekent, enz. Dr. VERWIJS, Oorlogen van Hertog Albrecht, bl. 269.

2) *Omgeven*, *omringen*, *omsingelen*, *insluiten*, *belegeren.*

Dus sijn si van akers verheve,
Ende hebben, semmin leven,
Jherusalem begeven te ant (te hand).
BILD. Nieuwe T. en D. V. I, 174, vs. 102.

3) *Bezwijken*, *niet meer zijn.*

Doet wel die wile dat ghi leeft;
Want, wanneer ghi hier begeeft,
So deylt men uw goet in dryen.
Stemmen, bl. 14.

4) *Nalaten*, *niet meer doen*, *ophouden*, *staken*.

Maer wet dat ic niet en begeve,
Alse langhe alsic leve,
Te prisene van Egypten 't lant.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. II, 253, b. vs. 3.

Hi bidt der maghet dat soe beghevet
Hare wenen ende hare carmen.

Walew. vs. 2128.

Voor meer voorbeelden zie: VAN HEELU, vs. 1296; Walew. vs. 6426; Karel de Gr. Fr. I, 859; Rymb. vs. 30922; Meliboeus, vs. 136.

5) *Nalaten*, *achterlaten*.

Eten, slapen, dats haer leven,
Dats dat si node begheven.

Nat. Bl. bl. 252, vs. 340.

6) *Verlaten*.

— — een gestichte bi Assise,
Dat begeven was ende te vallen.

Lev. v. St. Fr. vs. 1555.

Malcrois hevet hi begheven
Sijn casteel.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 273.

Zie nog RUUSBR. Tab. I, 64, reg. 9; Heim. der Heim. vs. 492; Ferg. vs. 4282; Karel de Gr. Fr. II, vs. 1240; Rymb. vs. 581.

7) *Overtreden*.

Omdat du te bet merken zout
Dat du here altoes was bleven
Der beesten, adstu niet begeven.
Tgebod dat di God geboed.

Rymb. vs. 360.

Zie ook ibid. vs. 9032.

8) *Afbreken*, *eindigen*, *een einde aan iets maken*.

Dat gi mijn getrouwe vrient sijt,
Ende wesen sult tote diere tijt
Dat u die ziele scede van live;
Want ic seker alsoe blive
Die wile dat ic moete leven;
Maer die doet doet al begeven.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 7650.

9) *Laten varen*, *van iets afzien*, *van iets afstappen*.

Dat hi emmer moeste begeven
Sinen wille.

Lev. v. St. Fr. vs. 4987.

Dit abijt moetic b e g h e v e n.

Beatrijs, vs. 80.

Zie verder HILDEG. Ged. bl. 85, vs. 58; bl. 245, vs. 148.

10) *Afleggen.*

Die rudders b e g a v e n die scande.

Lev. v. St. Fr. vs. 3875.

11) *Ontkennen.*

Die ene secgen hi es waerlike
Die beste riddere van ertrike,
Ende andre lieden b e g h e v e n des,
Ende seggen dat hijs niet en es.

Lanc. II, vs. 31548.

12) *Ontblooten.* U. W.

13) *Voorbereid.*

Daer gaet 'er na 't schavott, tot sterven wel b e g e v e n,
Maer stond het in haer' keur, sy wilden liever leven.

HUYG. Korenbl. 1672, I, 545.

14) *Begaafd*, *gemanierd.* MEYER.

15) *Wijden*, *toewijden.* Na die quamen oock uyt alle stammen Israëls tot Jerusalem, die haer herte b e g a v e n, om den Heere den Godt Israëls te soecken. St.-Bijb. II Chr. XI, vs. 16. De Fransche Bijbel heeft voor dit woord »appliquer".

Begheven (Hem). *Het kloosterleven omhelzen*, *van al het wereldsche afstappen.*

Ic wil m i al hier b e g h e v e n
In desen clooster, ende dienen Gode.

St. Geerden Minne, vs. 386, en de Ged. v. HILDEGAERSBERCH, bl. 147, vs. 386.

Dese b e g a f h e m ende wert een Broeder. HUYDEC. op STOKE, D. III, bl. 449; aanhaling uit Der Sielen Troest.

Begheven (Sick, sich en hem). *Zich voordoen*, *voorvallen*, *gebeuren.* Soo b e g h a f h e t s i c k dan, dat de Cardinael eenmael sick was gaen vertreden. MARNIX, Biënkorf, 1569, bl. 336, r°. Ende wilde eenen Cardinael op een bancket vergiftighen, soo b e g a f h e t s i c k, dat wt dwalinghe des schenckers het verghift hem selve geschoncken werde. Ibid. bl. 336, v°. Daer nae b e g a f het h e m, dat de Vyand in der waerheyt aenquam. VONDEL, door V. L. I, 428.

Begheven (Sonder). *Zonder ophouden*, *voortdurend.*

Dat ics hare al min leven
Dancken sal s o n d e r b e g h e v e n.

KAUSLER, Die Rose, vs. 634.

Mijn wille ende mijn begheeren
Es hu te dienne sonder begheven.

KAUSLER, Die Rose, vs. 1977.

Zie nog MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 67, b, vs. 73; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 636 en vs. 7964.

Beghevene lieden. *Kloosterlingen, lieden die de wereld vaarwel zeggen en zich een geestelijk leven wijden.*

Tien tiden, alsic geweten can,
So was een begeven man,
Die, enz.

Lev. v. St. Fr. vs. 1866.

Beghevene lude soudens niet pleghen.

MELIS STOKE, B. VIII, vs. 852.

Zie nog HUYDEC. op MELIS STOKE, D. III, bl. 449.

Beggaert. *Bedelaar.*

Sulc es die onteropen sceen
Der weerelt ende liet haer leen
Ende leerde den beggaert maken.

KAUSLER, Een disputacie, vs. 327.

Beghiden en, bij contractie, **begien.** *Belijden, betuigen, bekennen, erkennen, beweren.*

Thomaes wiltu noch beghien
Dattic ben op verstaen.

St. Brandaen, vs. 1859.

Reinaert hevet selve begiet
Dat hi es in spaens ban.

Rein. door WILLEMS, vs. 2954.

Zie nog Wapen-Martijn, Coupl. 74; MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 78, a, vs. 119, en 163, b, vs. 113; Lev. v. Jez. bl. 166; Dr. DE JAGER, Versch. bl. 281; VELTH. Sp. H. f°. 29.

Begiften. *Begiftigen.* My heeft hy begiftet met eene goede gifte. St.-Bijb. Gen. XXX, vs. 20.

Begifting. *Begiftiging.* U. W.

Begichelen. *Misleiden, bedriegen, bespotten, uitjouwen.*

De schamp're is weleer met ongeluk geslaegen,
Begichelt en bejout in plaatze van beclaegen.

VAN DER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 19.

Wert van jeder een begichelt en bespot.

Ibid. bl. 60.

Begichten. *Biechten.* Dr. DE JAGER, Taalk. Mag. I, 74.

Beghichtinge. *Begiftiging, gift.*

Dat mijn offerande ende mijn b'eghichtinge
In den tempel van duechden mach sijn bequame:
Belg. Mus. IX, 110, vs. 1405.

Beghijlen. *Bedriegen.* KIL. Zie het volgende BEGHILEN.

Beghijne. 1) *Os van eene bruin- of aschgrauwe kleur*, dus genoemd naar de Bagijnen, wier kleederen van dergelijke kleur waren. KIL.

2) *Haar- of hoofdband*, of *hoofddeksel van doek en van een keelband voorzien, voor kinderen.* Ibid.

Beghilen 1) *Bespotten, voor een dwaas houden.*

Daer bi so gheeft so cleene scoenhede,
Dat ghire niet en vallet mede
In aermoeden met versmade;
Ghi soudets hebben verlies ende scade,
Ende men soudu tallen wilen,
Waer dat men hu saghe, beghilen,
Dies ghi hadt, bi huwen aneverde,
Ghecocht die dinc boven hare werde.
KAUSLER, Die Rose, vs. 7616.

2) *Bedriegen, door een logen misleiden*, ook *spotten* genoemd.

Also dat hise beghijlde ginder,
Dat si hem swoeren up Baal
Hulde die van Sichem al.
Rymb. vs. 7706.

Tholomeus, dans gheen ghilen,
Hieten alle die coninghe wilen,
Die in Egypten droeghen crone.
Nat. Bl. bl. 311, vs. 1493.

3) *Bezweren.*

Arsenius die antworde te waren:
Merc up dese toveraren,
Die serpenten beghilen.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 135, a, vs. 67.

Beghine. *Begijn* of *bagijn.* De Begijnen waren vrouwen, die tot eene vrije geestelijke vereeniging behoorden en die geene geloften deden. Zeer waarschijnlijk is de naam ontleend aan St. Lambert Begue, Priester te Luik, welke in 1173 de eerste gronden tot die orde legde. In 1207 werd Nivelle het centrum dier orde.

Beginghe. Dr. DE VRIES twijfelt aan de juistheid van dit woord, en zegt in eene noot: »denkelijk te lezen *beddinghe*". Ik heb beginghe

nooit elders ontmoet, anders zou ik, omdat in de volgende regels van *clederen* en *gelate* gesproken wordt, geneigd zijn te denken aan: een nederigen *gang*, *tred*, *voorkomen*. Ziehier de plaats, waarin dit woord voorkomt. Het hoofdstuk draagt tot opschrift: »Van Augustus manieren".

Sine beginghe was gemeene
Beede van nederen ende van cleene;
No van cledren, no van gelate
Ne was hi fier noch ongemate.

MAERL. Sp. II. 4°. ed. I, 252, a, vs. 27.

Beginne (Ten). *Dadelijk.* Van vogelen sprekende, geeft MAERLANT het volgende middel op, om een te veel leven makenden vogel tot zwijgen te brengen.

Roept hi oec te vele int huus,
So neem ene vledermuus,
Ende stamp peper daer inne;
Dan ase: hi swighet ten beghinne.

Nat. Bl. bl. 314, vs. 1550.

Beghinnen. Het *meervoud van begin*, dat vroeger in gebruik was, en waarvoor men nu *beginsels* zou zeggen. Dit sijn de beghinnen niet te sondigen. Spieghel der Volc. f°. 127, v°.

Beghinnen. *Inwijden.* Ghi selt heilech maken dat gheconsacreerde borstken, ende die scoudere die ghi van dien wedere ave deilet, daer n mede beghonnen es ende sijnre sonen. RUUSBR. Tab. I, 262.

Beginsel. *Begin*, *aanvang.*

Wie sonden doet is uyt den duyvel, want die sondigt
Van het beginsel af.

H. DE GROOT, Uyt-legginge des algemeynen Sentbriefs, van Johannes, K. 4.

Beglanst. *Glansrijk.* U. W.

Beglanste lien. *Lieden, die veel glans en luister ten toon spreiden, die prachtig gekleed gaan en in onbekrompen weelde leven.* Wdb. op BREDERO.

Beglintingt. *Omheind*, en, bij uitbreiding van beteekenis, *omstuwd*, *omgeven.*

Zoo gaa met Kruys en vaan, in statig' ommegang,
Die bloed-paap na 't Altaar, beglintingt met den drang
Van woede Bisschoppen en zomb're Kardinalen.

OUDAAN, Konradyn, 1649, bl. 140.

Beglosen. *Verklaren*, *uitleggen*, *ophelderen.*

Hem nu te vermanen, om volherden in dat propoost,
Is noodich begloost, om verhoeden veel smerten.

Constth. Juw. bl. Aij.

Begoed. *Gegoed*, *in goeden doen*.

— — een man in dit geweste,
Gekent voor eene der Begoedsten en der Besten.
OUDAAN, Poëzy, IV, vs. 83.

Zie ook U. W.

Begoeden. *Begiftigen*, *met goed voorzien*. U. W.

Begoedighen. *Bevredigen*, *tot stilte* of *kalmte brengen*, *ter neer zetten*. KIL.

Begoedight. *Rijk*, *gegoed*, *gefortuneerd*.

In afkomst hoogh en groot, seer treffelyck begoedight.
STARTER, Fr. Lusth. door Dr. v. VL. bl. 171.

Begoclen, **begoklen**. *Verleiden*, *bedriegen*, *misleiden*, *bezweeren*.

Selen wi gheloeven desen man,
Die al tfolc begoclen can.
Vanden levene ons Heren, vs. 1121.

Wi weten wel dat hi heeft u
Begokelt in corten tide nu.
Ibid. vs. 2450.

Begomen. 1) *Merken*, *bemerken*, *opmerken*, *acht slaan op*, *in het oog houden*, *gade slaan*.

Ende alsi soe verre sijn comen,
Datsi goet ende arch begomen.
Lsp. B. III, C. 10, vs. 262.

In sine Vorste sale, daer saen
CC. Turke gewapent comen
Die den Bode wel begomen.
VELTH. Sp. H. f°. 11.

Zie nog Belg. Mus. IV, 318, vs. 510; VELTH. Sp. H. f°. 5 en f°. 234 Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 183, vs. 84; Rymb. vs. 20546.

2) *Bewaken*, *toezicht houden*, *beschermen*.

Die brugghe — — —
Begoomt een goet man ende sitter besiden.
Fl. ende Bl. vs. 2034.

Dattie van Ludeke souden comen,
Entie stat hulpen begomen.
VELTH. Sp. H. f°. 292.

Zie nog Rymb. vs. 21908.

3) *Toetakelen*, *veel te doen geven*.

Sent hem .C. nu hier uut;
Wi willen u sekeren overluut,
Dat onser maer .LXXX. selen comen,

Ende willen die .C. so begomen
Dat hem haer leven rouwen sal.
VELTH. Sp. H. f°. 360.

4) *In het werk stellen, aanleggen, aanvangen, overleggen.*
Menigerhande was her raet:
Hoe sy 't mogen so begomen,
Dat si te Romen souden comen.
Ibid. f°. 331.

5) *Bewaren, besparen om een doel te bereiken.*
Nu heeft hi hem also versien
Van groten hoghen ceder bomen,
Die Agrippe dede begomen,
Te versekerne den tempel mede.
Rymb. vs. 30828.

Hi ontlivedse alle sonderlinghe:
Die alre scoenste jonghelinge
Hilt hi, omme dat mense begome
In den zeghe (zegetocht) tote Rome.
Ibid. vs. 34133.

Begomen (Hem). 1) *Zich verzorgen, zich van iets voorzien.*
Picolus es een dier — — —
Des somers caent hem so begomen,
Dattet heeft te wintere spise.
Nat. Bl. bl. 203, vs. 3377.

2) *Zich in acht nemen, op zijne hoede zijn.*
Datsi hem buten so begomen
Ende gaderen hem an ene side,
Datsi anders mergens betide
Die stat mogen stormen an.
VELTH. Sp. H. f°. 96.

Begommen. *Met reukwerk welriekend maken, parfumeeren.*
Ey wat een selsaem tuyg! gestooft, gereckt, geblasen,
Bedot, begaet, begomt, ach poppen voor de dwasen.
CATS, door Dr. v. VL. 1, 480, b.

Begon. *Begin.*
Int begon van desen woude
Waendic liden die passaedse.
Walew. vs. 1484.

Begorden. 1) *Bezwangeren, bevruchten.* Wdb. op BREDERO.
De begeerlijkheit der begorde vrouwen.
HOOFT, Br. door Dr. v. VL. III, 38.

Dry Maeghden van een' Boer in eene nacht **b e g o r t!**
HUYG. Korenbl. 1672, II, 139.

Zie nog VONDEL, door V. L. V, 644, vs. 1187; HOOFT, Ged. 83, 29; CATS, door Dr. V. VL. I, 462, a; ANTONIDES, De Ystroom, Uitgave Bild. bl. 112, reg. 9, v. o.

2) *Even als met een band of gordel omsluiten, omringen, omgorden.*

Ytalia heeten alle die lant,
Die andie nortzide des berchs cant,
Die Alphes heetet in Latijn,
B e g h o r t met vasten berghen sijn.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I, 30, b, vs. 20.

Die vrucht, vrouwe, die u toehort,
Die mine telge versiert, **b e g o r t**
Met sonderlinger blomen.
Nieuwe Werken der M. v. N. L. V, II, bl. 152.

Hebt uwe lindenen altoes **b e g o r d t.**
Lev. v. Jez. bl. 197.

Zie nog ZUYLEN VAN NYVELD, Souter Lied. 1584, Ps. 142.

3) *Kracht, sterkte geven.* Ic hebdij **b e g o r t** ende du en hebste mij niet bekent. Byb. van 1477, Jes. 45, vs. 5.

4) *Gorden, omgorden* volgens VAN LENNEP. Ik zou ook hier aan *bezwangeren* of *voorzien* denken.

Schoon Keulen dan zoo prat hem haar inboorling noemt,
En juist by toeval zich van zulk een zoon beroemt:
't Is Holland dat die roem hem waardig heeft doen worden;
Dat kon zyn manbre geest met zulk een kracht **b e g o r d e n.**
OUDAAN, zie VONDEL door V. L. XII, 88.

5) *Bedekken, bekleeden.*

Siet den neuse liever aen
Effen op zijn mate staen,
Niet te lanck en niet te kort,
Noch met eenig puyst **b e g o r t.**
ZEVECOTE, Ged. bl. 26.

6) *Vastmaken, sluiten.*

Daerentusschen bracht Arete uyt haer camer behoedich,
De schoon kiste, daer in zy al de gaven ginck stouwen,
Die hem geschenckt waren van de Princen milt en grootmoedich:
— — — —
En sprack tot hem nu suldyt selfs vastelijck sluyten,
En **b e g o r d e n** het decxsel dicht met stercke touwen.
COORNHERT, Odyss. 1606, I, 52, ro.

Begorden (Een kint). *Zwanger worden.*

Eens altsoe e e n k i n t b e g o r t.
Lev. v. St. Fr. vs. 9465.

Ende over .vi. maent daer nare
Wart men an hare geware
Dat si .i. k i n t hadde b e g o r t.
Lanc. II, vs. 24296.

B e g o r d e n sal si e e n k i n t
Sonder eneghen man bekint.
Boec vander Wraken, vs. 1674.

Begordinge. *Kleeding.* Met sulcke b e g o r d i n g e ofte kleedinge, datse daervan souden sweeten. St.-Bijb. Ezech. 44, Kantt. 42.

Begoren. Volgens Dr. ELCO VERWIJS en Profr. LULOFS zou dit werkwoord bestaan, en de beteekenis hebben van *bezoedelen*, *bevlekken* in de volgende aanhaling.

Dit woert minne ende datter toe hoert
En was met sonden noyt b e g o e r t.
MAERL. Wapen-Martijn, bl. 54, vs. 164.

De grond dezer verklaring wordt gezocht in het woord *goor*, dat *slijk* en al wat *vuil* is beteekent. Deze afleiding, ofschoon zeer bevredigend, wordt echter door Dr. DE JAGER niet aangenomen, dewijl tot nog toe nooit een werkwoord b e g o r e n ergens gevonden is. Zie zijne Latere Versch. bl. 175.

Begort. *Gehecht*, *verknocht.*

Diene ant hout soect vermort,
Hi vint dat herte staen dorbort,
Die maget in tranen baden;
Elc es an den andren b e g o r t,
Waer deen es dander es an sijn bort.
Nieuwe Werken der M. v. N. L. V, II, bl. 45.

Begraeyen. 1) *Bijeenhouden*, *bijeenschrapen*, *vasthouden.*

Soo ghy het al beslaet, en wilt 'et soo bewaren,
Hoe kan dan eenigh kint naer rechte weerde paren?
Soo ghy het al b e g r a e y t, uw leven-dagen lanck,
Soo heeft de doot alleen, ghy, vader! geenen danck.
CATS, door Dr. v. VL. I. 563, b.

2) *Zich bemoeien*, *zich bezighouden met*, *begrijpen*, *omvatten*, *beredderen*, *bezorgen.*

De man is wel het hooft, die groote dingen doet,
Maer die het evenwel niet al b e g r a e y e n moet.
Ibid. I. 440, a.

3) Zooveel als *aanvallen*, *om iets onbehoorlijks te verkrijgen.*

Ick prijse dan een snege maeght,
Die dese gieren van haer jaeght,
En alle grage vogels mijt,
Die haer begraeyen voor den tijt;
Het maeghde-peertje dient gepluckt,
Niet in der haesten afgeruckt.

CATS, door Dr. v. VL. I, 372, b.

4) *Begrimmen*, *begrauwen*, volgens Dr. DE JAGER, Archief, I, 278.

Siet, als een jonge maeght haer trouw heeft weggegeven,
Om met een echte vrient haer dagen af te leven,
So isse metterdaet gebonden aen den man,
En daer is niet een mensch die u begraeyen kan.

Ibid. II, 730, b.

Ik voor mij ben niet wars van het denkbeeld, dat de verklaring onder 3) ook hier van toepassing kan zijn.

Begraast. *Met gras begroeid.* Wdb. op HOOFT.

Begraauwen. *Bestraffen*, *berispen, op eene hevige wijze zijne gramschap toonen.*

Wy zien den grout des aerdtbooms met onze oogen
Wanneerghe, o Godt, o almaght, uit den hoogen
Het element begraeut en snel verbaest,
En bulderende een buy van gramschap blaest.

VONDEL, door v. L. VII, 193, vs. 71.

Zie ook U. W.

Begraft. *Van grachten voorzien* of *omringd.* Wdb. op HOOFT.

Begramen. *Vergrammen*, *vertoornen.*

Om dat ic Gode soe hebbe begraemt.

BLOMM. Oudvl. Ged. III, 98, vs. 2056.

Begrasen. *Beplanten.*

Gaet henen nu en soeckt of ergens wey of woud
Met edeler gewasch begraest werdt of bebouwt.

HUYG. Korenbl. 1672, I, 368.

Begraven. 1) *Met een wal*, *gracht* of *greppel omringen.* Alle ind yegelick ——— sullen moegen doen bouwen, begraven, eren, zeyen ind meyen, weyden ind gebruycken tot oeren schoensten, sonder yemantz bekroen. NIJH. Ged. VI, 585.

Ende offer nyemant geen verdrach
Voer die doet en can gheburen,
Wat sellen dan dese hoge muren

Mit diepen graften om begraven?

HILDEG. Ged. bl. 48, vs. 329.

Zie verder Dr. VERWIJS, Bloeml. I, 147, vs. 20.

2) *Verschansen*, *beschansen*, *met loopgraven en verschansingen bedekken.* Waerom zy elck hun leger voor de stadt nederslaen, en zich voor de vesten begraven. VONDEL, door v. L. V, 391.

Men siet veel mylen lands begraven,
En schanssen rijsen sonder end.

Ibid. III, 17, vs. 328.

Zie nog ibid. II, 612; Dr. VERWIJS, De Oorlogen van Hertog Albrecht, bl. 236 en 419; en U. W. benevens KIL.

3) *Door eene of meer grachten omgraven*, *omringen.* Een gerichte hoghe ende leghe, tot Nyenkryenbeeck, — — — mitten huyse, have ende lande, also, alse dat beghraven leecht, mit sinen toe behoren. NIJH. Ged. II, 101.

Begravenisse. *Praalgraf*, *tombe.*

— — hier doen bouwen
Begravenisse van de beste Marber steen.

COSTER, Isabella, 1619, bl. 65.

Begremelen. *Zwart maken*, *bezoedelen*, *bevlekken*, *vuil maken*, *bekladden*, *besmetten.* KIL.

Begremen. Primitief van *begremelen*, met de zelfde beteekenis. Ibid. Zie BEGRIMEN.

Begrepen. *Loopende*, *gaande*, *beslaande.*

Den mont wyt ende ongescepen,
In d'ene side haddi begrepen,
Die kinnebacken toten oren toe.

VELTH. Sp. H. f°. 104.

Begrepen met hitte. *Zeer verwarmd zijn.*

Navons eist anders ghescepen;
So ward die maghe met hitten begrepen,
Ende so rusten alle die sinne.

Heim. der Heim. vs. 1018.

Begrepen sijn. *Gram*, *verstoord*, *uitluimig zijn.*

Die coninginne es tongemake
Ende soe begrepen, seggic u,
Wine mogensc niet spreken nu.

Lanc. IV, vs. 2951.

Begrepen sijn in ene dinc. 1) *Op iets uit zijn.*

Claris was wijs ende van sinne,

Ende decte harre twier minne,
Ende was emmer begrepen in dien,
Datsi gherne hadde ghesien,
Dat verholen ware bleven.

Fl. ende Bl. vs. 3153.

Noch was die tymmerman begrepen
Dat hijs ymmer vermanen wilde,
Of ment al voer scheren hilde
Dat hi dat liedekijn hadde ghesonghen.

HILDEG. Ged. bl. 38, vs. 206.

2) *Betrokken zijn in iets, met de uitoefening van iets belast zijn.*

Baeliuwen, schouten ende schepen,
Die in den rechte sijn begrepen.

Ibid. bl. 215, vs. 132.

Begrepen sijn in noot. *In nood bevangen, gewikkeld zijn.*

Sie, ic bem in node begrepen.

Heim. der Heim. vs. 1718.

Begrepen worden. *Tot het besluit komen.*

Die joden ghinghen hem beraden,
Wat si best metten houte daden;
Ende si worden indien begrepen,
Dat syt daden slepen
Uter doren.

Dboec vanden Houte, vs. 617.

Begriemen, begrimen. Het zelfde als BEGREMEN. KIL.

Dat vat was buten belijmt,
Ende bepeect, ende begrijmt,
Datter gheen water in comen mochte.

Rymb. vs. 3468.

Begrijnen. *Aangrijnzen, aangrimmen.*

Gy waart van ouds voor ons een vaste vryburg, even
Als God voor u, zoo ras de lantplaag u begreen.

H. DULLAERTS, Ged. bl. 174.

Was dat het inzicht en de yver
Van hem of van dien Tytel-schryver,
Die ze eerst dus overdwers begreen.

OUDAAN, Poëzy, I, 120.

Zie nog VONDEL, door V. L. II, 487.

Begrijp, begryp, begrip. 1) *Omvatting, uitgebreidheid.* Het lant is wijt van begrijp. St.-Bijb. Gen. XXXIV, vs. 21. Figuurlijk: Een wijt begrijp des herten. Ibid. I Kon. IV, vs. 29.

2) *Omtrek*, *omvang*. Dat dese slachtinge geschiet is in een klein begrijp. Ibid. I Sam. XIII, Kantt. 26.

Zie verder D[r]. DE JAGER, Latere Versch. bl. 178.

3) *Zin*, *beteekenis*.

Het tweede boom-gewas van ongewoone krachten
Is van een diep begrijp.
CATS, uitg. van 1828, D. II, bl. 16, b.

4) *Wil*. Hier mede verstaen wi, dat die gront ons vrien begrijps es eenvoldich, sonder wise, ende ongebeeldet van allen dogeden. RUUSBR. Tab. I, 73, reg. 21.

5) *Grondslag*, *aanleg*, *wording*, *stichting*, *grondvesting*. Ascanius, die dat eerste begrijp van Roomen sticht. Goudtsch. Kron. 1636, bl. 2. Dat wilde Wout sonder genaden was dat alre eerste begrijp van Hollant. Ibid. bl. 3. Zie ook VAERNEW. H. v. Belgis, 1574, f°. 106, d, en VAN BRAB. die Exc. Cron. 1530, Oo, iiij, b.

6) *Vergrijp*.

Ic sal u daer af doen hebben bate,
So hogelike na sinen state,
Dat gise bi redenen wel sonder waen
Ende sonder begrijp sult mogen ontfaen.
Lanc. II, vs. 5606.

Ende ne wart hi dar binnen niet vonden,
Soe mogewi keren te hove.
Sonder begriep, bi orlove.
Ibid. vs. 23295.

7) *Omvang*, *gebied*.

Ten tijd als dese stadt ten hooghsten was geresen
En scheen een gulde son in haer volkomen wesen;
Doen wert in haer begrijp een vrijster op-gevoet, enz.
CATS, door D[r]. V. VL. II, 94, b.

Daer is een eeuwigh heyl; o eeuwigh, hooge saeck!
Hoe wijt is uw begrijp! hoe wonder uw vermaeck.
Ibid. I, 556, a.

8) *Lichamelijke uitgebreidheid*, *omvang*.

Aensiet de menschen selfs; wie kander weynigh dragen?
Een kint van kleyn begrijp, een man van oude dagen.
Ibid. I, 453, a.

9) *Berisping*, *afkeuring*. Nu biddic u allen die dit lesen ende hoeren selt, dat ghi dese wart ghanslec verstaet, ende sonder begryp onfaet. Lev. v. Jez. Inl. Daer 't begryp nauwe is, daer is de vrientschap cleyne. MEIJER, O. N. Spr. bl. 93.

Zie verder Rymb. vs. 25360; HOOFT, Ned. Hist. f°. 763, 28; Belg. Mus. III, 109, vs. 36; MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 439, b, vs. 78; U. W.

10) *Schande*, *blaam*.

Al ist dat enich mensche pleecht
Des daer begrijp of arch in leecht,
Dies en suldie versegghen niet.
Lsp. B. III, C. 3, vs. 516.

11) *Plaats*, *beperkte ruimte*, *kring*.

Help Jupijn! wie ghy zijt, die met u oorloochs wempel
Ons boven t'hooft braveert, komt over uwen drempel
Int sterfelijc begrijp, en laet den Hemel staen.
VONDEL, door v. L. I, 87, vs. 1157.

De nachtvorst houdt zijn hof in vlammen, op den navel
Des afgronts, schuw van zon, in roock en smoock en zwavel;
Een gruwzaem woest begrijp, vol spoocks.
Ibid. X, 136, vs. 299.

Zie nog CATS, door Dr. v. VL. I, 337, a, reg. 9, v. b. en I, 459, b; Wdb. op HOOFT.

Begrijp, begrip (Sonder). *Onberispelijk.* Hierom, doe hi wassende was in voirtganc der duechden na die outheit van iaren ende in ghelaticheit der zeden, wort hi volwassen een clerc gemaket sonder begrip. Dr. VAN VLOTEN, Proza, bl. 240.

Begrijpelick. *Berispenswaard*, *berispelijk*.

Wat hebt ghy my toch voor begrijpelick te schelden.
HUYG. Ged. 1672, D. II, bl. 237,

Die 't quaed doet is begrijpelick.
Ibid.

Begrijpen, begrypen, begripen. 1) *Aanvatten*, *beginnen*, *aanvaarden*. Wdb. op BREDERO, bl. 494.

2) *Tot eene samenkomst doen beschrijven*. Wdb. op HOOFT.

3) *Aanspreken*. Ende die bisscop begrepen ende seide. Pass. Wijnt. 1480, f°. cxvij, c.

4) *Berispen*, *vermanen*.

Die eenen anderen begrijpt, dats een ypocrijt,
Ende zijn eyghen vlecken niet wt en wil wrijven.
ANNA BYNS, Ref. 1548, derde Ref.

Hoe gaet die werelt aldus verdrayt nu,
Dat elck begrijpt eens anders ghebreken.
Ibid.

Zie voor meer voorbeelden: Lev. v. Jez. bl. 95; MAERL. Sp. H. 4°. ed I, 295, a, vs. 85; HUYG. Korenbl. I, 82 en 439; II, 405 en U. W.

5) *Stichten*, *grondvesten*, *opbouwen*, *ontwerpen.* Wie sy waren, die de Steden eerst begrepen ende betimmerden. Goudtsch. Kr. bl. 1. Ende hebben die stadt weder begrepen, gerepareert, ende getimmert. VAN BRAB. die Exc. Cronike, 1530, a, I, a.

Zie ook Clerk u. l. L., bl. 9.

6) *Beslaan*, *overdekken*, *plaats innemen*, *bezetten.*

Een vlot van .CC. scepen,
Daer hi mit hadde begrepen
Altenen gader dat Swin.

Belg. Mus. IV, 338.

Dese sochte tlant van Rome
Ende hevet die zee begrepen
Met IIII^{M} ende VII^{c} scepen.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 224, vs. 59.

Vergelijk hiermede, SCRIVERIUS, Oudt Batavien, 1612, bl. 7; Clerk u. l. L. bl. 98; Alex. B. IV, vs. 224, en VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. 1574, f°. 137, c.

7) *Bemannen.*

— — — Vele scepen.
— — — die waren begrepen
Met een deel goeder liede.

VELTH. Sp. H. f°. 301.

8) *Grijpen*, *aanvatten.*

Hi begreep enen groten staf.

Ferg. vs. 389.

Ferguut begrepen biden hare.

Ibid. vs. 2675.

Zie verder ibid. vs. 4440 en vs. 3793; Lsp. B. I, C. 41, vs. 51, var.; HILDEG. Ged. bl. 24, vs. 26; Pass. Wijnt. f°. ccxliij, d; Walew. vs. 8863.

9) *Bevangen*, *aantasten.*

In desen anxte, in desen doene
Riepen alle die legioene
Vanden duvelen dare,
Begrepen met groten vare.

Lsp. B. II, C. 36, vs. 1722.

Ten lesten, dat drukkelik te seggene es, wart sy begrepen van der selver sieckte. Belg. Mus. VI, bl. 166; HILDEG. Ged. bl. 43, vs. 56. Vergelijk hiermede VELTH. Sp. H. f°. 258, reg. 10, v. b.

10) *Omwikkelen.*

Doen drie daghe waren leden

Na der Paesschen besecheden,
B e g r e e p s e een wolke zaen
Ende voerdesc over die Jordane.
Lsp. B. II, C. 36, vs. 204.

11) *Voornemen.* U. W. De Ooverste Robles begreep eenen aanslagh op Enkhuizen. HOOFT, Ned. Hist. f°. 329, 49. Henrik Dirxzoon — — — spitste verstandt en vinnigheit, en begreep zoo groot een' grouwel, als ongelooflyk scheen. Ibid. f°. 58, 10.

12) *Aanvallen, op het lijf vallen.*

Doe so worden gescoffiert
Die Fransoyse, ende so b e g r e p e n,
Dat si sprongen uten scepen.
Belg. Mus. IV, 343, vs. 1265.

13) *Overwinnen.*

Die van Rome streden met scepen
Ende versloegen ende b e g r e p e n
Die van Carthago.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I, 194, a, vs. 6.

14) *Betrappen.* Iemant die men mitter hantichtiger daet begrypt. Mr. EYK, Sp. v. Sassen, 1505, bl. 12. Soe wye mit eens mans wyf in hoerdom begrepen wort, die sal men thooft ofslaen. Ibid. bl. 39.

Zorghende ons mocht iemant b e g r ij p e n.
HOUWAERT, Hand. d. Am. bl. 173.

Zie ook SNELLAERT, Nederl. Ged. 1869. bl. 605, vs. 1587.

15) *Inhalen, achterhalen.* Ende volghede hem na seven daghen, ende hi begrepen inden berch van galaad. Bijb. van 1477, Gen. XXXI, vs. 23.

16) *Inhouden, in zich hebben, in zich bevatten.*

Wat hoeft men alsem, gal, vergiftigh kruyt, regael,
Een wijf, een hatigh wijf b e g r ij p t het altemael.
CATS, door Dr. v. VL. I, 448.

17) *Treffen, raken.* Soe sullen op di comen alle dese maledictien ende di begripen. Bijb. van 1477, Deut. XXVIII, vs. 15. Als hem tswaert begripen sal. Ibid. Job XLI, vs. 17.

18) *Aantreffen.* Alle die tot haer ingaen en sullen niet wederkeren noch begripen die paden des levens. Ibid. Spr. II, vs. 19.

19) *Insluiten of vijandelijk aantasten.*

Hi hadde met .Xm. scepen
Ter zee wart die stat b e g r e p e n.
Alex. B. V, vs. 719.

20) *Behandelen*, *met iets omgaan.* Die grote menichte die begripen die glavie ende den schilt ende dat zwaert. Bijb. v. 1477, Ezech. XXXVIII, vs. 4.

21) *Overvallen.*

Die nacht hevet mi hier begrepen.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. II, 116, b, vs. 18.

22) *Verrassen.* Op eene vraag die in Jans Teesteye door Wouter gedaan wordt, antwoordt Jan:

Wouter, het scijnt dat ghi
Gherne soudt begripen mi,
Mochti mi ghevenden bloet.
Vs. 791.

23) *Grijpen*, *vangen.*

Die van Symoene ende van Judas
Voeren te ghader, alsict las,
Jeghen den here van Besec,
Ende begrepene in haer strec.
Rymb. vs. 7114.

Begrijpen (Hem). *Zich te buiten gaan*, *zich vergrijpen.*

Ic wane gi u daer in begreept.
Karel de Gr. Fr. III, vs. 8.

Begrijsen. *Grijnzend*, *grimmig*, *honend aanzien.*

— — hy is verresen
Die vanden Joden versmaet was en misprezen,
In haren raet bespot ende begresen.
ANNA BYNS, Ref. 1602, III, 99, vo.

Helaes, hoe vaeck heeft sy een koe met quade oogen
Begresen.
GROEBE, Versch. Ged. II, 15.

En syn gheessel al begrijst
Op een grooter roede wijst.
VONDEL, door v. L. I, bl. 105, vs. 1179.

Zie nog HOUWAERT, Handel der Am. Belg. Mus. V, 190, en IX, 185, vs. 92; HUYG. I, 446.

Begrimen. *Zwart maken*, *met zwartsel besmeren.*

Dat vat was buten belijmt,
Ende bepeect, ende begrijmt,
Datter gheen water in comen mochte.
Rymb. vs. 3468.

Begriper. *Berisper.*

Daer omme moeten hem die vroeden,

Jeghen die begripers hoeden.
Lsp. B. II, C. 43, vs. 46.

Begrobbelen. *Bevlekken*, *bevuilen*, *bemorsen*. Wdb. op BREDERO.

Begroeien. *Samengroeien*, *zich vereenigen*, en bij uitbreiding *wortel schieten*, ook *zich met zijne ambtsbezigheden gemeen maken*.

In desen pat staet menich doren,
Die men vaste laet begroeyen.
HILDEG. Ged. bl. 199, vs. 141.

Zie nog het U. W. in voce en ook op het woord »bed".

Begrommelen. *Grommend afkeuren*, *schimpend berispen*.

Men sag 'toock aen 't gelagh, dat hy soo ruympjens stelden,
Dat daer wat meerder scheen gegeten als geschaft:
Sulcks onder ons wel wierd begrommelt en bestraft.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 558.

2) *Vuil maken*, *bemorsen*, *verontreinigen*.

Als 't sneew geregent heeft, dan sweert hy by de korven,
Die 't Spuy begrommelen met kruymel-mul van torven.
Ibid. I, 122.

Begrommelt. *Vuil*, *smerig*, *slordig*.

Beid', bedot, bedoeckt, befommelt,
Beid' de mutsen over 't oogh,
Beid' besweet, begroeyt, begrommelt.
Ibid. I, 99.

Begronden. *Onderzoeken*. U. W.

Begruiselen, begruyselen. *Bemorsen*, *bevlekken*, *smerig* of *vuilmaken*, *bezoedelen*.

Sijn ingevalle wangen
Van aengebacke bloed begruyselt en bemorst.
PAFFENRODE, W. van Arkel, 1669, bl. 32.

Begruisen, begruysen. Het primitief van *begruyselen*, dat de zelfde beteekenis heeft.

Den sabel scherp van snê, met burgerbloet begruist.
ANTONIDES, door BILD. I, 152.

Die 't aenschijn Gods begruyst met soo veel schoorsteen zoets.
VONDEL, door V. L. III, 114, vs. 117.

Zie ook ibid III, 751, vs. 441.

Becht. *Biecht*.

Die hermite vant an hem claer
Dat leden waren wel .xij. jaer,
Dat hi niet en sprach bechte.
Lanc. III, vs. 2493.

Beguichelen. 1) *Misleiden*, *begoochelen*. U. W.

2) *Bespotten*, *uitjouwen*. Ibid. en Wdb. op BREDERO.

Waarwoordigheidt en goedigheidt
Daar worden, voor kleinmoedigheidt,
Voor slechtigheidt, veracht,
B e g u i c h e l t en belacht.

HOOFT, Ged. f°. 17, 25.

Beguighen, beguychen. Het primitief van *beguichelen*, en heeft de zelfde beteekenis.

'k Was nooyt soo smadelyk bespot, b e g u y g t.

A. VAN STEYN, Geveynsde Bedelaer, 1661, bl. 10.

Zoo 't heyloos onbesnedendom
Ons aanschimp en b e g u y c h alom.

OUDAAN, Het verworpen Huis van Eli, 1671, bl. 209.

Beguighender wyze. *Spottender wijze.* In 't Toorentjen gingen vier lichte quanten zitten, speelende b e g u i g h e n d e r w y z e de Burghermeesters naa. HOOFT, Ned. Hist. 578, 50.

Begunnen. *Met gunsten overladen.*

— — de waerdelooste Vrund
Die hy emmer heeft b e g u n t.

HUYG. Korenbl. 1672, I, 455.

Begut. Basterdvloek, uit »bij God" ontsproten. Wdb. op BREDERO en HUYG. Korenbl. 1672 II, 305.

* **Behaegh.** *Behagen*, *welgevallen.*

Soo komt ghy meestendeel, mijn uyterste b e h a e g h,
Mijn noyt volpresen, noyt half uyt gepresen Haegh,
En opent my de Milt.

HUYG. Korenbl. I, 398.

Behaecht. *Aangeslagen*, *geapprehendeerd.* Wie b e h a e c h t goet aenveerdt, dat metten rechte b e h a e c h t is, ees om iij pont jegen den here. Belg. Mus. VI, 297.

Behael. 1) *Inhaling*, *het binnenhalen.*

Waer halen wy een' schild voor uw' gerechtigheit
In 't smettelick b e h a e l van d'over-zeesche prachten?

HUYG. Korenbl. I, 79.

2) *Bestraffing*, *berisping.*

Lichtelick loopt luye reden
Op 't b e h a e l van Sucht of Zeden
Van gedacnte, van gemoed,
Van des naesten eer of bloed.

Ibid. I, 217.

3) *Intrekking*, *herroeping*. U. W.

Behaert. *Door den wind verstijfd*, *verdikt*, *gestold*, *bevroren*. PL.

Behafft. *Opgehouden.* Mer des en sullen die borgere van Culenborch daer niet voir behafft off beswairt werden. NIJH. Ged. IV, 466.

Behach (Met goet). *Naar wensch?*

Wy traden tscheep; Jupiter sant uyt Eolus holen
Eenen goeden wint. So zeyldense met goet behach
Door de vochtige wech, sesdagen nacht en dach.
COORNHERT. Odyss. 1606, II, 44.

Behagalerde, behagelarde, behagelaert. *Behaagzieke*, *fleemende vleier*.

Hoede hare oec dat si nine minne
Noch en doe in haren sinne,
Dese behagalerde, diemen vint,
Want si en minnen nemmer twint.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 12525.

——— Fi! behagelarde,
Hoert mi, wat holpt dat ic u sparde,
Die sin mijns dichtens es selc van arde
Hi sal u toten merge tasten.
Vaderl. Mus. III, 239, vs. 125.

Du behagelaert, die ane scoenheit sneefs,
Mi iammert dattu alsoe leefs,
Dat hoverde in dine scoenheit wast.
Ibid. bl. 267, vs. 975.

Zie ook KAUSLER, Die Rose, vs. 12343.

Behaghel. 1) *Sterk*, *krachtig*, *geweldig*, *kloek*.

Die juecht is stout ende zeer behaghel.
HILDEG. Ged. bl. 71, vs. 299.

Tors es behagel ende groot.
Horae Belg. V, 54, vs. 285.

Die sevende, dat was een haghel,
So groot, so staerc ende so behaghel
Diet hem al ter neder slouch,
Coren, ghers, wat erde drouch.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I, 55, a, vs. 68.

2) *Stout*, *dapper*, *vermetel*.

Daer ne was no jonc no out,
No so behagel, no so stout,
Die daer wederspreken dorste.
Lanc. III, vs. 20564.

Ik was behaghel, ongemate, fier,
In mi was prijs, roem ende dangier.
Vanden Levene ons Heren, vs. 1480

3) *Laatdunkend, aanmatigend.*

Ic was behaghel ende fier,
Daer om benic in de helle hier.
Ibid. vs. 4847.

Want die dorper heeft so behaghel herte,
Diene meest mint, dooght meest smerte,
Ende meest hem bidt, versmaet hi.
KAUSLER, Die Rose, vs. 6978.

4) *Schoon, fraai, behagelijk, bevallig.*

Die naen sprac: te Cardoel eś comen
Ene behagele coninginne.
Ferg. vs. 5125.

Mar wat ghingdi sien? enen die met behaghelen cledren ghecleedt was? Die met behaghelen cleedren ghecleedt syn, die syn in der koninghe hove. Lev. v. Jez. bl. 70. Ende sij had enen behagelen gewrochten rock aen. Bijb. van 1477, II Sam. XIII, vs. 18. Ende sij maecte haer hooft behagel. Ibid. II Kon. IX, vs. 30.

Zie nog Walew. vs. 10385.

Behaghelheit. 1) *Dapperheid, stoutheid.*

Men sal van sire behagelheden
Bede van slagen ende van steken,
Vor sine scone amie spreken.
Ende in al dat lant overal.
Nieuwe werken der M. v. N. L. I, 225.

2) *Vermaak.*

Want die orse wel doen springen,
Dats behagelheit van jongelingen.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 2148.

Want so grote behagelhede
Alse men daer dede in die Stede,
Dadict u also verstaen
Gi ne gelovets niet, sonder waen.
VELTH. Sp. H. fo. 98.

Zie nog Het boec vander Wraken, III, vs. 361 en 2397.

3) *Vermetelheid, laatdunkendheid, hoogmoed, euvelmoed.*

Maer mi ontfarmt dese man,
Inden welken niemen venden en can,

Sonde, mesprijs no dorperhede,
Onmate noch b e h a g e l h e d e,
Hoverde, felheit no scamp.

Vanden Levene ons Heren, vs. 3164.

Ic ben dijn God, ic ben dijn here,
Ic werp di in desen bitteren sere,
Om dine grote b e h a g e l h e d e.

Ibid. vs. 4341.

Men vergelijke hiermede Karel de Gr. bl. 99, vs. 776; bl. 187, vs. 3503; Dr. VAN VLOTEN, Proza I, 37*

4) *Behagelijkheid*, *pronk*, *opschik*. De vrouwen maken oec so inghe cleedere dat hen scande es, ende si voederent buten ende binnen ende viseren meneghe visevase omme b e h a g h e l h e i t. RUUSBR. Tab. II, 176.

5) *Fierheid?*

Die ridder —— sach in die zale comen gereden
Enen jonchere met b e h a g e l h e d e n,
Die beete, doe hiere binnen quam.

Limb. B. X, 143, vs. 284.

6) *Bevalligheid*, *schoonheid*.

In hem selven soe wert hi soe froy,
Dat hem nyemant en dunct so moy
Van gherechter b e h a g h e l h e d e n.

HILDEG. Ged. bl. 98, vs. 75.

7) *Vroolijkheid*, *lustigheid*, *genoegen*.

Te Brucge drevense grote feeste,
Ende van b e h a g e l h e i d e n groet oreeste.

VELTH. Sp. H. f°. 223.

Ende alsi doe daer vore quam
Sach hi saen ende vernam
Waer een naen quam gereden
Met herder groter b e h a g e l h e d e n.

Lanc. III, vs. 13624.

8) *Opsiersel*, *sieraad*.

Alle dese b e h a g e l h e i t groet,
Soe helpe mi God ende sinte Benoet,
Salic vercopen in drien dagen.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 8769.

Wat baet mi u b e h a g e l h e i t groet,
Ende uwe cledre goet ende dire.

Ibid. vs. 8388.

Zie nog KAUSLER, Die Rose, vs. 7820.

Behagelike. Adj. 1) *Dapper.*

Doch hilden si hem behagelike
Emmer alle daghe even ghelike.
Limb. B. VII, vs. 53.

2) *Fraai, schoon, bevallig.* Ende schoerde haren behagheliken rocke. Bijb. van 1477, II Sam. XIII, vs. 19.

Behaghelike. Adv. *Op eene fraaie, bevallige wijze.*

Dan sal die mensche in desen
Met sinen Sceppere ghecleet wesen,
Ende ghesierdt behaghelike.
Het B. vander Wrake, III, vs. 1284.

Behagen, (Hem van of **in iets).** 1) *Zich iets herinneren.*

Lieve kint, als ic van di gelach,
Hoe wel icx mi behaghen mach,
Dan en haddic rouwe no seer.
Vanden Levene ons Heren, vs. 3832.

2) *Behagen, welgevallen, vergenoegen hebben.* Dit is mijn lieve soen, daer ic mi wel in behaget heb. Gloss. van den Mloep. bl. 174.

Daer plachmen alrehande spele
Te hantieren, groit ende vele,
Van jonghen mannen ende maechden,
Die hem selven wael behaechden.
Mloep. B. I, vs. 114.

Behagen. Znw. *Vermaak, genoegen, welgevallen, welbehagen.*

Dat sy liefde moeten draghen
Off dair in setten hoir behaghen.
Ibid. B. II, vs. 16.

Mar sijn die heren selve goet,
Al hoer ghesin hem dair nae spoet
Hoers heren eer te helpen draghen,
Om te crighen goet behaghen.
HILDEG. Ged. bl. 20, vs. 190.

Zie verder Mloep. B. I, vs. 1675, 1805 en 2006; als mede HILDEG. Ged. bl. 31, vs. 100, en bl. 77, vs. 158.

Behacht, behact. 1) *Aangeslagen, aangehaald.* Het zelfde als »*behaecht*". Die behacht goet aenverde, dat mitten rechtere es behacht, hi ees om III pont iegen den heere. VAN HEELU, bl. 544.

2) *Gehouden, verbonden.* Voir die voirscr. houder dusent gulden behacht te wesen. NIJH. Ged. IV, bl. 12. Ende nochtant so sal die here van Moersse bliven behact ende verbonden. Ibid. II, bl. 194.

Behachten. *Vasthouden*, *vastmaken*, *vastbinden*, *arresteeren*. Oer scheype die vor oerre stat g h e h a c h t ligghen. Ibid. III, bl. 17. Ende off hem daer yemant an hijndert off weringhe dede, hij weer wie hij weer, dat ghij hem den helpt halden, b e h a c h t e n ende toeven, enz. Ibid. III, bl. 170.

Behay. *Boeha*, *leven*, *geweld*.

Maar 't is te veel b e h a y gemaakt.

A. LEEUW, Broershart, 1683, bl. 28.

Behalen, **behaalen**. 1) *Berispen*, *afkeuren*. Wdb. op HOOFT.

't Is wonder, een blind mann, die stadigh valt of dwaalt,
Is d'eerste die sijn' Broer, sijn' blinden Broer, b e h a e l t.

HUYG. Korenbl. 1672, I, 326.

2) *Halen*, in de beteekenis van *beleven*. Wdb. op HOOFT.

3) *Betrappen*. Wdb. op BREDERO.

4) *Ten gevolge hebben*, *verwekken*.

Jae, Heere, 't is Uw Woord, 't zijn Uw' beschreven Wetten,
Daer naer wy Wil en daed verbonden zijn te setten.
Daer van het minste punct onachtsaemlick gefaelt,
d'Onsterffelicke dood rechtvaerdelick b e h a e l t.

HUYG. Korenbl. 1672, I, 26.

5) *Betrekken*, *in onaangenaamheden*, *in ongelegenheden wikkelen*.

Dat troetelkint, 't welk ons zoo eerlijck af kan maelen,
En lust schept, om 't gezin en yeder te b e h a e l e n.

VONDEL, door V. L. III, 745, vs. 268.

Behalende sieckte. *Besmettelijke*, *overervende ziekte*. KIL. PL.

Behaling. *Intrekking*, *herroeping*. U. W.

Behalt. *Bezit* of *eigendom*.

Wye inden eersten ringhet voert,
Daer meest onsedicheit in valt,
Die sal hebben in sijn b e h a l t
Mate, waer hi hene gaet.

Mloep. B. II, vs. 2096.

Behanden. *Overhandigen*, *ter hand stellen*.

Soo doorsiet eens dese blaeden,
Die met al dat goed belaeden
Onsen dichter u b e h a n d t.

GROEBE, Versch. Ged. I, 97.

Hem sullen groot geschenk b e h a n d e n
De Koningen der Zee.

DE HUBERT, Ps. 74.

Zie nog ibid. Ps. 105.

Behandsaem. *Behendig.* KIL.

Behandsen. *Verzellen, bij elkander komen.* MEYER.

Behang. *Bezetting, versiering, oppronking, tooisel.*

> Wie sal een' Volcker-vorst, soo veler hoofden hoofd,
> Of 't kraeckende geblick van door-gegoude zijden,
> Of 't flickerend behang van steenen schat besnijden?
> HUYG. Korenbl. 1672, I, 87.

Behanghen met. 1) *Behept met, onderhevig aan.* Wdb. op HOOFT.
2) *Met eenig ambt of waardigheid bekleeden.* U. W.
3) *Toedichten, bezwaren, beschuldigen.*

> Maer ist dat mi God verloost,
> Tot minen wil, uut desen onrechte,
> Daer om mi dese lose knechte
> Met logentael hebben behangen, enz.
> Rein. door WILLEMS, vs. 5325.

Behanghsel der peerden. *Het borstharnas der paarden.* KIL.

Behansel. *Afhangend sieraad*, waarschijnlijk de pendanten, waarvan eenige regels vroeger gesproken wordt. Het kan ook zijn *franje* of iets anders, waarmede een persoon of kleed behangen of opgesierd werd.

> — — 't behansel en de boorden
> Mismaecken eer een mensch.
> STALPAERT VANDER WIELEN, 't Cieraet, enz. 1622, bl. 80.

Behantvesten. 1) *Van hantvesten voorzien.* U. W.
2) *Door handteekening bevestigen.*
Vergelijk hiermede VONDEL, door V. L. V, 210; VI, 324 en VIII, 89, vs. 2, alsmede de verklaringen daarvan aan den voet dier bladzijden gegeven.

Beharen. 1) *Met een kouden wind aanblazen.* MEYER.
2) *Door een kouden wind stijf, dik worden, stollen of bevriezen.* KIL. PL.

Beharmen. *Beschermen.* KIL. MEYER.

Beharren. *Zich ophouden, stand houden, blijven, wachten.* KIL.

Behart. *Stoutmoedig.* U. W.

Behartigen. *Gestand doen.* Ibid.

Behavenen, behaavenen. 1) *Regelen, besturen.* Ibid.
2) *Bewonen, bebouwen.* Ibid.
3) *Beschaven.* Ibid.
4) *Verzorgen, te hulp komen.* HOOFT, Tac. 46, 30.

Beheeren. 1) *Ten onder brengen, overwinnen, veroveren.* Ende pla-

gen meest al Duytschlant ende dat lant omtrent Parys te beheeren mitten zweerde. Clerk u. l. L. bl. 10.

2) *Onder zijne macht*, *zijn beheer hebben*. U. W.

Beheerzaamheit. *Geschiktheid om beheerd te worden*. U. W.

Beheert sijn. *Heer zijn*, *gegoed zijn*.

Ach! wat een praet; ben ick een Heer?
Soo vind men noch wel sulcke meer.
Hoe kan u woordt met waerheyt zijn?
Waer ick beheert, ick sat in 't mijn.

VANDE VENNE, Wijs-Mal, bl. 19.

Beheet, beheit. 1) *Gebied*. KIL. MEYER.

2) *Belofte*, *toezegging*.

Ombeit broeder, ic wille gereet
Te hant ghelden mijn beheet.

Lev. v. St. Fr. vs. 5588.

Dat hi vulbringe sijn beheet.

Karel de Gr. bl. 227, vs. 47.

Zie nog KAUSLER, De bouc van seden, vs. 111; Lsp. B. II, C. 6, vs. 89; Alex. B. V, vs. 330; Belg. Mus. IV, 311, vs. 294 en 317, vs. 473.

3) *Bevel*, *gebod*.

Noch bevel, noch beheet.

Brab. Yeest. B. VI, vs. 9103.

Ende wi daden sijn beheet.

Karel de Gr. bl. 38, vs. 1071.

Zie ook Limb. B. IV, vs. 245; Lsp. B. I, C. 10, vs. 44; VELTH. Sp. H. f°. 22; Alex. B. IV, vs. 920.

4) *Aansporing*, *aandrijving*, *aanzoek*.

— Hi hadde daer toe beheit
Van heren, als men seide doe,
Die hem troest gaven hier toe.

Brab. Yeest. B. V, vs. 1558.

Meer voorbeelden vindt men in VELTH. Sp. H. f°. 340 en 364.

5) *Voorteeken*, *voorspelling*, *voorspellend teeken*.

Twe poente heb wi nu vernomen
Die swarlike syn toe comen,
Dat was die diertyt so groet,
Entie sterfte sonder genoet,
Die dese sterre, dese Comete
Wel bediet, na haren behete.

VELTH. Sp. H. f°. 394.

6) *Beleid*, *behendigheid.*

Ay ende dat dit b e h e i t dan
Hetet, inder liede mont,
Dat herte maket so ongesont.

VELTH. Sp. H. f⁰. 47.

Beheeten. 1) *Beloven*, *toezeggen.*

Onthier ende tvolc hadde ontfaen
Dat lant, dat hem God b e h i e t.

MAERL. aangeh. in MELIS STOKE, D, I, bl. 157.

Venus b e h i e t hem dat scoonste wijf.

Fl. ende Bl. vs. 655.

Zie ook Ferg. vs. 4393; KAUSLER, De bouc van seden, vs. 110 en 115; Alex. B. II, vs. 430.

2) *Bevelen*, *gebieden.*

Sij dede dat haer die vrouwe b e h e e t.

Mloep. B. II, vs. 1447, var.

3) *Aansporen*, *aandrijven*, *aanzoeken.* Van daar het znw. *beheet.*

4) *Voorzeggen*, *voorspellen.*

So dat onse here na tgoene
In ertrike sinde sinen soene
Om te verloessene die sine
Vander eweliker pine,
Alsoe alse die propheten
Langen tijt dit hadden b e h e t e n.

Lanc. III, vs. 1760.

Maer dit es die Heileghe Gheest,
Alse ghi wel hebbet verheest,
Dat het wilen was b e h e e t e n
Van Gode biden propheten.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. I, 317, a, vs. 35.

In Walewein komt dit werkwoord voor vs. 5772, en als het daar geen onjuistheid is, dan zou het daar voorkomen in de beteekenis van

5) *berokkenen*, *veroorzaken.* De plaats luidt als volgt:

Vondicken, hine liets om ghene sake
Hine sonds mi helpen quite maken
Ende corten mijn sware verdriet,
Dat mi mijn stiefmoeder b e h i e t.

Ik twijfel echter aan de echtheid van dit woord en gis dat zulks *beriet* moet zijn, even als in vs. 5671.

Beheft. *Behept*, van het oude »*heften*, *hachten*, *hechten*".

Beheft met meer dan twintigh qualen.
JONCTYS, Minned. bl. 4.

Behechten. *Vastmaken*, *vaststrikken*. U. W. Ook *inwikkelen*, *verstrikken*.

Beheymen, **beheimen**. *Omtuinen*, *omgeven*, *omvangen*. Alle vruchtbomen of heymbomen daer men die campe mede beheymet als doren ende andere hegghe. Sp. van Sassen, 1505, bl. 50. Ende in dien lichte wert men beheimt ende omvaen. RUUSBR. Brul. bl. 86, reg. 6.

Beheyming. *Omtuining*, *heining*.

Beheymsel. *Staketsel*, *afwering*, *omtuining*. Wiert daer nevens ghemaeckt Caeye, steegher ende t' beheymsel ieghens t' water. VAERNEWYCK, Hist. v. Belg. 1574, f°. 124, d.

Beheinde kuisheit. *Nauwgezette kuischheid*. Wdb. op HOOFT.

Beheynen, **beheinen**. 1) *Afzetten*, *afperken*, *bezetten*. Ibid.

2) *Met eene heining omringen*. U. W.

3) *Bepalen*. Ibid.

4) *Begrenzen*. Op de Mookerheide — — — leit een' vlak van maar maatelyke breette, beheint, ten zuide met de Maaz, ten noorde met geberghte. HOOFT, Ned. Hist. 357, 28.

Beheyntheit. *Heining*, *muur*. Ic sal omwerpen sijne beheyntheit, ende hij sal wesen in vertreden. Bijb. van 1477, Jes. V, vs. 5.

Beheit. Zie **Beheet**.

Behelen. *Verhelen*, *verbergen*.

Ende wes men daer te rade set
Dat selmen wiselic behelen.
HILDEG. Ged. bl. 137, vs. 59.

Behelp. *Behulp*. KIL.

Behelpelijckheyt. *Behulpzaamheid*, *hulpvaardigheid*.

In mijn' behelpelijckheyt vervreuchtet herte mijn,
Vermits mijn raden en mijn moeytens u nut zyn.
BREDERO, Angeniet, bl. 28.

Behelpelick. *Behulpzaam*. KIL.

Behelpen. *Helpen*, *bijstaan*. Dat wij ende onse erfgnamen hem ende sijnen erfgnamen mit dierre stat van Culenborch, als die voers. is, mit hoeren toebehoeren, behelpen soelen ende aen staden staen. NIJH. Ged. I, 403. Zie nog ibid. bl. 379, D. II, bl. 37, 42, 86, 213.

Behelpen (Hem) met. *Genoegen nemen in*, *zich tevreden stellen met*. Item, doe Symon ende Hughe voerghenoemde dese voerscr. ij^c hoet tarwen coften, waren sie wt v daghe, verteert mit horen knechten ende mit aenval van alrehande lude, daer si hem mede behelpen mosten,

tsamen vij ℔ ij ß. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albrecht, bl. 102. Zie ook bl. 103.

Behelpigh. *Behulpzaam*, *hulpvaardig.* KIL.

Behelsen. 1) *Omhelzen*, *omarmen.*

Doe hise sach slapen so soetelike
Ende hebben b e h e l s t so vriendelike,
Jammerde hem, dat hise soude wecken.
Fl. ende Bl. vs. 3288.

2) *Omvatten*, *bevatten.* U. W.

Oneynd'lijck Koningh, die b e h e l s t de oneynd'lijckheyd.
VONDEL, door V. L. I, 382, vs. 1105.

Behelsinghe. *Omhelzing.* Si (geestelijke minne) leecht boven de guldene croene, dat es boven de minleke b e h e l s i n g h e die tusschen ons ende Gode es. RUUSBR. Tab. II, 238, reg. 14.

Beheltlichen. *Behoudens.* B e h e l t l i c h e n doch onsen genedigen heren synre gnaden herlicheyt ind onss onser eren. NIJH. Ged. IV, 449.

Beheltelick. *Behoudens*, *onverminderd*, *mitsdat.* Dus ben ic gesloten hem myn Dochter te gheven indien hyse verzoect, b e h e l t e l i c k datter myn Dochter in te vreden is. P. BOR, Apollonius, 1617, bl. 70, v°.

Beheltenis ons. *Met voorbehoud voor ons.* Voertmere soelen wi vrouwe Mechtelt vorscreven gheven dat huys tot Monreberge, also lange als sij leeft, mit der vyscherien, die daer onder leight, b e h e l t e n i s o n s, dat thuys open sal sijn, ons, alse wijs behoeven ende ons noet is. NIJH. Ged. II, 241.

Behend, behende. Adj. 1) *Behendig*, *handig.*

Daer zyn in Amsterdam seer geestige gesellen
Die kop're Kandelaars, Brant-ysers schoon en groot
Van buyten (maer int lijf en is het niet dan loot)
Met een b e h e n d e slach seer kunstelycke gieten.
BREDERO, Moortje, 1617, bl. 70.

Hy trect ter wonden uyt
Den hinderlyken pijl met zijn b e h e n d e snuyt.
Nederl. Helicon, bl. 101, Van den Olifant.

2) *Schrander*, *listig*, *vlug*, *kunstig*, *slim*, *bedacht.*

Och! dat waer een hoghe wensch,
Alsmen den mensche saghe van buten,
Datmen dan al sijn virtuten
Ende sijn ghestande dair mede bekende.
Die menighe in loesheit is b e h e n d e,
Die dan rechtveerdich soude sijn.
Mloep. B. I, vs. 1746.

Zie verder ibid. B. II, vs. 1681 en vs. 4049.

Adv. 3)

Den dief tracht dan heel sacht
Met list te weech te bringhen,
Dat sloten vast ontspringhen,
En rooft al soo behend.

BREDERO, Boertig Liedb. bl. 70, b.

Zie nog ROEMER VISSCHER, Brabbel. 1851, bl. 57; SPIEGHELS Hertsp. 1730, V, vs. 71; VONDEL, door v. L. I, 360, vs. 394.

4) *Dadelijk.*

Amand, diene sach bekende. Lees: behende.

Lev. v. St. Am. I, vs. 2024.

Behendecheit. 1) *Fijne, doordachte beraming, listige* of *heimelijke aanslag* of *ontwerp, list.* Zie: BENDECHEIT.

2) *Handwerk, kunstvlijt, kunst, kunstgewrocht.*

Cella wan Tubalcaym.
Eerst was ghevisiert bi him
Smeden, entie behendechede.

Rymb. vs. 995.

Zie nog ibid. vs. 1132, vs. 7426 en vs. 4981.

Behendelyk, behendeliok. Adv. 1) *Behendig, op eene behendige wijze, met overleg.*

Den tijt wachte hij behendelijck
Ende Penella des ghelijck.

Mloep. B. II, vs. 1517.

Die papen hadden behendelike
Enen inganc ghemeenlike
Onder daerde alle te samen
Ghemaect, daer si mede in quamen.

Rymb. vs. 17043.

Zie nog HUYG. Korenbl. 1672, I, 39, en II, 128.

2) *Heimelijk.*

Die Joeden behendelike af quamen,
Verradenlike in dier ghebare,
Als oft omme ghenaden ware.

Rymb. vs. 29852.

Waar lanx men behendelyk vyandt binnen brengen kon. HOOFT, Ned. Hist. 7, 3. Daar Schombergh behend elyk onder stookte. Ibid. 200, 6.

Tusschen *behendig* en *heimelijk* is in dit woord zoo weinig verschil, dat het steeds moeilijk is, het onderscheid daarvan aan te toonen, want de voorbeelden, onder *behendig*, zouden even goed door *heimelijk* kunnen verklaard worden.

3) *Loozelijk*, *met slim overleg.*

Men houw' sich hoe men will, de wereld is voll gecken;
Wy brengender een mé, soo menigh als wy zijn:
Dit scheelt het; sommige verbergense met pijn,
En and're wetense behendelick te decken.

HUYG. Korenbl. 1672, II, 128.

Behendeliken. *Met overleg*, *naar behooren*, *geregeld.*

Voirt sijn gereden die heren
Behendeliken ende met eren
Tot dat si haer vianden saghen.

Grimb. Oorl. D, II, vs. 5681.

Behenden. 1) *Overhandigen*, *ter hand stellen.* KIL. MEYER.

2) *Beheinen*, *omheinen*, *omtuinen.* Item so wye sijnen hof niet en behendet als dat gemeen coren is in comen, wes scade hem schiet die en sal men hem niet rechten. Spiegh. v. Sassen, 1505, bl. 67.

Behendigh, behendich. 1) *Heimelijk.*

Zal 'k hem hier stieren met een vaetjen exelente wijn,
En zeggen dat hy behendig na jou vraegt, alzoo het te sluyck moet zijn.

VERBIEST, Kl. v. 't Wijnvaetje, 1ste Toon.

Heeft nochtans vele liever het selve heymelick ende behendich toe te staen, dan dat sy soude de heylighe maechdekens, die eenmael geprofessit zijn, den houwelicken stant toe laten. MARNIX, Biënkorf, uitg. van 1569, f°. 228, v°.

2) *Listig*, *loozelijk.* HUYDEC. Proeve, I, 385.

3) *Vaardig*, *wakker*, *geslepen.*

Een, die Engistus was genant,
Die Angeus heet in Walscher tale,
Was vanden volke altemale
Voghet gheset ende here.
Dese was behendich sere.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III, P. V. B. VII, vs. 68.

4) *Gemakkelijk te behandelen* of *te hanteeren.*

Sy gaf hem een groote behendighe bijle in zijn hant,
Van blinckende stale, scherpsnijdich aen beyde zijen.

COORNHERT, Odyss. 1606, I, bl. 38, r°.

Behendicheit, behindicheit. 1) *List*, *bedekte loosheid*, *heimelijke kuiperijen.* Reynardie es quade subtyle behendichede of looshede. HUYDEC. Proeve, I, 385. Die noch des viandes scalchede ende behendichede niet en weten. Ibid.

Met beden ende met behindicheden

Es hi thus door dlant gereden,
Ende maecte vrienschap ieghen die heren.
VELTH. Sp. H. f°. 5.

Vergelijk hiermede MELIS STOKE, B. II, vs. 1074; B. IV, vs. 1254; B. VI, vs. 198; B. VII, vs. 258; Rein., door Dr. JONCKBL. vs. 2465; Esop. bl. 311, vs. 19; Fl. ende Bl. vs. 2841; Nat. Bl. bl. 479, vs. 898.

Behendsen. 1) *Verzellen, bij elkander komen, begeleiden, vergezelschappen.* KIL. MEYER.

2) *Handgemeen worden.* KIL.

Behentheit. *Behendigheid ten kwade, arglistigheid.* Nochtans moeten wi in anxt staen om die behentheit ons herten. Stemmen, bl. 18.

Behermen. *Beschermen.* KIL. MEYER.

Beherten. *Ter harte nemen, behartigen.* KIL. PL.

Beheten. *Bevelen.* Op die selve tijt reet Symon met enen knecht tot Egmonde bi beheten des proefsts van Bergen. Dr. VERWIJS, De Oorlogen van Hert. Albrecht, bl. 111.

Voor het overige is alles het zelfde als »*beheeten*".

Behevelen. *Met krankheid bezoeken.* Eigenlijk is het »*beëvelen*".

Deen ginc in behevelt zwaer
In sente Stevens kerke.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P, IV B, XIX, vs. 52.

Dat hi met siere scade ghenas,
Meneghen, die behevelt was.
Rymb. vs. 25984, var.

Behielen. *Achterhalen, volgen.* Zoodanig een bedrijf wort dikwils van ongemakken behielt. J. DE BRUNE, Jok en Ernst, 1665, bl. 2. D'allergrootste wellusten worden van de wansmaak behielt. Ibid. bl. 248.

Behiet. *Bevel.* Dr. VERWIJS, De Oorlogen van Hert. Albr. bl. 74 en 75.

Behieten. Zie: BEHEETEN.

Behijghen. *Met een lieflijken adem te gemoet waaien.*

Dat Zephyrus u soo behijgh,
Ghelijck hy voert' den soeten crijgh,
En reuselt tusschen menigh blad
Op Libanus en Galaäd.
SCHRANT, Uitgel. Dichtst. van HARDUYN, bl. 135.

Behijzelt. *Met ijzel overtogen.*

Een woest Sarmaet, wiens hair om hals en hooft en ooren,
En wit behijzelt voor 't gesicht klinckt, stijf bevrooren.
VONDEL, door v. L. II, 205.

Behinderen. 1) *Verhinderen.*

Hy word behindert door den drang.
OUDAAN, Het verworpen Huis van Eli, 1611, bl. 232.

Zij schafte, al wou de noot haer deught behinderen,
My olibroot.
VONDEL, Offerspyze, vs. 313.

2) *Lastig vallen.* Ende niet en gedogen dat die selve her Symon van yemende, het sy onse vyande of ander lude, inder voirscr. kercke, huze ende toebehoren behindert, belet of gemoeyt worde. D^r. VERWIJS, De Oorlogen van Hertog Albr. bl. 534.

3) *Hinderen.* Nu zuster, hou uw rust en behinder my niet. VONDEL, door V. L. V, 411.

Behindich. *Schrander.*

Vrouwe Alys,
Die behindich was ende wijs.
VELTH. Sp. H. f°. 53.

Behingen. *Aanleggen, beschikken.*

Hets waer, men moget so behingen,
Datter doget ave comet,
Ende datter zielen oec met vromet.
Ibid. f°. 45.

Behippelen. *Huppelend,* d. i. *met vreugde te gemoet treden.* Zie op BESTUYPEN.

Behipt. Deelw. Oorspronkelijk *behecht* en *beheft. Vastgemaakt, verstrikt, ingewikkeld, gehecht, verbonden.* U. W.

Gelijk hy onlangs al dien aenhang van het Y
Heeft uitgekreten voor behipt met muitery.
VAN DER GOES, Ged. door BILD. I, 93.

De infinitief *behippen* in het U. W. opgenomen is mij nog nooit voorgekomen.

Behipten. Znw. *Schuldigen, die in eenige misdaad gewikkeld waren.* U. W. Bezwaer myn huis, behipt met trouloosheit, niet door een dubbele lastervleck. D. VAN HOOGSTRATEN, Sabinus Heldenbr. n°. 2.

Behissen. *Bespotten, belachen.* KIL.

Behoed, behoedt. *Behoud, veiligheid, bewaring, beschutting, behoeding.* KIL. U. W.

Bewaer my, God, neem my in uw behoed.
DECKER, Rym I, 253.

Behoedelic. *In het geheim, met alle behoedzaamheid* of *voorzorg.* Desen brief sende barbara seer behoedelic totten leeraer origenes bi enen die si betrouwede. Pass. Wijnt. 1480, f°. xcvij, c.

Behoeden. *Bewaken, bewaren, beschermen.*

Die ghemeente tijt al opten heren
Ende op prelaten diese leren,
Dat si daer mede sijn behoet.
HILDEG. Ged. bl. 95, vs. 9.

Behoedenis. *Behoeding.* U. W. en Wdb. op HOOFT, bl. 458.

Behoedich. *Voorzichtig, behoedzaam.*

Daerentusschen bracht Arete uyt haer camer behoedigh
De schoon kiste, daer in zy al de gaven ginck stouwen.
COORNHERT, Odyss. 1606, bl. 52, r°.

Behoedichede doen. *Beschermen, bewaren, bewaken.*

Die Xde es, dat onse Here
Hem voeghet ieghen den mensche sere,
En doet hem behoedichede,
Ane siele ende ane live mede.
Bedied. v. d. Missen, vs. 143.

Behoeding. *Bescherming.* Wdb. op. HOOFT.

Behoef. 1) *Nut, voordeel, gebruik, dienst.* U. W.

Maer jammerlijc dat verspaert
Teens anders behoef, diet vertaert.
Lsp. B. III, C. 21, vs. 26.

Ende aldus was hi op genomen na der waerheit te onsen behoef, uten vloeden der minnen Goeds. RUUSBR. Tab. I, 6.

2) *Vrucht.*

Ende dese hof leget altoes stille;
Ende waert dat mer eerde oft wonne,
Nemmermere droege hi gene behoeve.
VELTH. Sp. H. f°. 23.

3) *Behoefte.*

Leert noch het dienstbaer volck, leert uwe kinders sorgen,
Noyt eenigh kleyn behoef te lorssen of te borgen.
CATS, door Dr. v. VL. I, 493, b.

Visschen, voghelen, ander beest,
Diemen begheert in menigher feest,
Ist smenschen behoef al sonder waen.
HILDEG. Ged. bl. 174, vs. 15.

Behoefenisse (Tot). *Ten behoeve.* Niet tot mynen behoefenisse ofte yemant anders. Vaderl. Mus. III, 129.

Behoeffelick. *Noodzakelijk.*

Besorg' haer eigen proncks behoeffelick gewaet.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 88.

Behoeflicheyt, behoeflijcheyt. *Behoefte.* Doe hy van rycdome tot armoede quam ende van overtollicheyt tot behoeflicheit. Stemmen, bl. 133.

Cassiodorus scrijft oec van dien
Dat wi behoeflijcheyt selen vlien.
Meliboeus, vs. 2937.

Behoer, behoor. *Beheer, bestuur.*

Daer bi sint elke van u drien
Heeft sijn behoer, alsmen mach sien.
Mascaroen, vs. 1312.

Zie nog ibid. vs. 494.

Behoert. *Beurt.* Ende hy santse inden libano tien dusent telcker maent bi behoerten. Bijb. van 1477, I Kon. V, vs. 14.

Behoet. 1) *Bescherming.*

Troost van u, vrouwe, dats mijn behoet.
Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 120.

Corter dan een oge opslach
Wort dit eigedom van deertsche goet
Geset in ander lude behoet.
HILDEG. Ged. I, vs. 18.

2) *Behoud.*

Ghy socht my laf, mat en moede;
Ghy kocht my met uwen bloede:
Dit sy dan tot mijn behoede.
Belg. Mus. X, 15.

3) *Veiligheid, toevlucht.*

Ik ben uw heil en wis behoed.
SIX VAN CHANDELIER, 1690, Ps. 35, vs. 1.

4) *Zekerheid, vertrouwde bewaring.*

Diewile dat si stille daer hilden
Dadensi wech voren haer goet,
Daer sy 't hadden in behoet.
VELTH. Sp. H. fo. 260.

Behoet. Adj. *Behoedzaam.*

Waren die manne also behoet,
Dat zy oghen, sin ende moet
Wel consten besniden,
Zo waer vrouwen minnen spoet.
Wapen-Martijn, Coupl. 71.

Behoeve. *Behoefte.*

Wie so meer dan sijn behoeven

Te samen jaghet met giericheden,
Dats raet van mordadicheden.
. Heim. der Heim. vs. 1750.

Behoevighe. *Behoeftige*, *nooddruftige*, *arme*. Van buten sullen wy den behoevighen te hulpe comen mit wtwendigher weldaet in noetdurften. Stemmen, bl. 66.

Beholpen sijn. *In zijn schik*, *tevreden*, *gediend*, *gesteld zijn*. Wdb. op HOOFT.

Met maeghden van Pyrrhe — — — ben ick thans niet beholpen.
VONDEL, door V. L. IV, 229.

Jupyn is met deze sluickeryen beholpen.
Ibid. IV, 241.

Zie nog ibid. VIII, 520.

Behoor. *Beheer*, *bestuur*. Zie BEHOER.

Behooren. Znw. *Wat recht is.* Wdb. op HOOFT.

Behoeren. Werkw. *Betamen*, *passen*, *voegen*.

Soe behoerter dan sinlicheit
Op dattet lieve niet en werde leyt.
Mloep. B. I, vs. 2099.

U en behoert niet wel te staen
Daer die mannen bij wilen gaen.
Ibid B. IV, vs. 1939.

Behoorte. 1) *Beurt.*

Tsal u behoorte eens werden, licht eer ghijt meent.
ANNA BYNS, Ref. 1602, bl. 40.

En ghi sult bi behoorten des nachts en 'sdaeghs werken. Bijb. van 1541, bij H. Petersen. Neh. IV, D. Welcke Trompetten eerst begonsten te spelen, ende daar na alle dandere elck na zijn behoorte sonder cesseren. MOLLYNS, Nieuwe Chron. van Brab. f°. 144.

2) *Alles wat tot iets behoort*, en dus *eisch*, *vereischte*. Wdb. op BREDERO. Ende Kaerle gaf hem die borch van Bloys met haren behoorten. VAN BRAB. die exc. Cron. 1530. Pp, ij, b. Ende in het elfde jaer was dit huys volmaeckt nae alle sijne behoorte. St.-Bijb. I Kon. VI, vs. 38.

Behoozen. *Bewateren, begieten*, *bevochtigen*. U. W.

En soo ghy zijt bezorght voor 't barsten van u vat,
Verwarmt het wat met vuyr, behoost het wat met nat.
STARTER, door Dr. v. VL. bl. 519.

Behopmannen. *Van een Hopman voorzien*. U. W.

Behoude-dochter. *Behuwddochter*.

Dat hy der Nymphen een, die van de Goden quaemen,

Pauline ende Galicaen,
.II. prencen, diene up nemen souden,
Ende hem sijn lijf behouden.
Rymb. vs. 29162.

5) *Staan*, even als het werkw. *houden*.

Doe quam daer een knape ten mure,
Die vrachde wat si behilden dare.
Lanc. III, vs. 19729.

Behouden (Hem aen iet). *Iets volhouden.* Overmits dat de korting van den Engelschen zoe zwaer zijn, datter de drapenierders hem qualicken aen behouden mogen. Inf. bl. 338. Omme dat de brouweryen alomme vermeerderen ende vermenighen, ende dat de brouwer hem scarp daeran behouden mach. Ibid. bl. 476.

Behouden. *Behoudens, onder voorbehoud van.*

Wat so men doet ghewillike,
Ontfaet men dankelike;
Het nes niet waert I poitevijns,
Dat I ghevet behouden sijns.
KAUSLER, Die Rose, vs. 2212.

Op dattet enen heer te doen staet
Behouden sijnre heerlichede;
Soe hoert hi gheerne sijnre vrouwen bede.
HILDEG. Ged. bl. 215, vs. 161.

Behouden zyn. *Toekomen, raken, behooren.* Wdb. op HOOFT.

Behoudenis. *Behoud.* Ibid.

Behouder. *Verlosser.*

Ende Galaät knielde daer naer
Ende ontfinc sinen behoudere daer.
Lanc. III, vs. 10486.

Behoudinghe. *Behoud, redding.*

Ende maeckte de Arcke tot zyns huysgesins behoudinge.
VONDEL, door V. L. II, 31.

Behoudtvader. *Behuwdvader.* GUIC. f°. 278, a.

Behout. 1) *Behoud, redding.*

Cristus quam om des volx behoude.
Boec vander Wrake, II, vs. 1054.

2) *Macht, bedwang, geweld.*

Haddi mi in sire behout,
Hinc gave mi omme geen gout;
Hi soude mi doen raet braken.
Ferg. naar het Hs. vs. 1921.

Die hier dus cooms in onse stat,
In onse macht, in onse behout.
Lsp. B. II, C. 36, vs. 1695.

Zie nog Hor. Belg. VI, 144; MELIS STOKE, B. V, vs. 32; HILDEG. Ged. bl. 106, vs. 82; bl. 121, vs. 128; bl. 163, vs. 115.

3) *Ontkoming uit een dreigend gevaar*, *veiligheid*.

Maer niet langhe stont de minne,
Diedric en verkeerde van zinne,
So dats Willam wort gheware;
Ende hi nam te hant aldare
Some, dees hem waren hout,
Ende hi vlo in sijn behout
Toten Vriesen van Drechter lant.
MELIS STOKE, B. II, vs. 1052.

Ende bat Toreck harde sere,
Dat hise met hem voren woude
Tot dat si ware in haer behoude.
Lanc. III, vs. 20.

Zie nog ibid. vs. 25468.

4) *Gevangenis*.

De Coninc dede alte hant
De ghevanghene in sijn behout,
Des menich was, ionc ende out.
MELIS STOKE, B. III, vs. 1161.

Behout soone. *Behuwdzoon*.

't Sal oock geen schande zijn voor ons, te hebben tot
Een behout soone, den schatrijcken Helschen Godt.
JACOB STRUYS, Ontschak. v. Proserpina, 1634, bl. 23.

Behouw. *Behoud*, *groei*, *bloei*.

En van al te groote regen,
En van al te groote kouw,
Haer te hoeden wel ter degen,
Tot haer oorboir en behouw.
HONDIUS, Moufe-schans, 1621, bl. 149.

Behouwelyc. *Behoudens*. Behouwelyc oeck dat sy (de kerkmeesters) sullen doen spelen een Historie uuten ouwen oft nuwen Testamente, enz. Vaderl. Mus. III, 35.

Behouwen. 1) *Beschaafd*. Het tegengestelde van *onbehouwen*. Wdb. op HOOFT.

2) *Fraai gevormd*, *net besneden*. Ibid.

Behoven. *Boven*. Die hogheste tijmmeringhe behoven dat diepste fundament. Profectus, B. II, C. 45, fº. 91, a, aangeh. in MELIS STOKE, D. I, bl. 571.

Behuder. *Houder*, *drager*.

Soe dat men niegherinc sijn ghelike
En wiste van groter werde,
Ende hi was behudere van deu swerde.
Belg. Mus. X, bl. 58, vs. 24.

Behuyde sone. *Behuwdzoon*. Sijn behuyde sone repareerde dye stadt. VAN BRAB. die Exc. Cron. C. II, op het einde.

Behuylen. *Aanhuïlen*, *aangrimmen*, *begrimmen*.

Daer de Wolven achter schuylden,
Die uw' Lammeren behuylden
En ontgrabbelden uw Vee.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 454, a.

Behuysen. 1) *Huisvesten*. PL.

2) *Van huizen voorzien*. Ibid.

Behuyzing. *Verblijf*. Hy heeft de Engelen, die hunne hoogheit niet bewaerden, maer hun behuizinge verlieten, met eeuwige banden van duisternisse, tegens het oordeel des grooten Godts bewaert. VONDEL, door V. L. VI, 211.

Behulp. *Hulp*, *bijstand*. U. W.

Behulpelyk, behulpelick. *Behulpzaam*. Ibid.

Wie sal my hier toe behulpelic wesen?
Belg. Mus. VI, 172.

Zie nog COORNHERT, Odyss. 1606, I, bl. 58.

Behulpen. *Behelpen*. KIL.

Behulpen zijn. Het zelfde als: BEHOLPEN SIJN.

De kivitsbloem, en keur van schoone tulpen,
Die, als 't kameleon,
Met menigh slagh van verwen zijn behulpen.
VONDEL, door V. L. VIII, 124, vs. 59.

Behulpigh. *Behulpzaam*. U. W. Ende weert saecke dat u off emandt van onsen luyden dair aff eynich hinder off te kort queme, dat wij huen des gestaen sullen, ende daer toe oer behulpelick ende geraedich sijn sullen. NIJH. Ged. II, 57.

Behulpsel. *Hulpmiddel*. Wdb. op HOOFT.

Behuut. *Bedekt*.

Doe seide soe: „Mine medicine
Es an di verloren pine,

Houtstu eneghe dinc behuut."
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VII B. LXV, vs. 245.

Behuwen. *Door een huwelijk verkrijgen.*

Diere burghe ende hoghe stene
Behuwedic ende menighe stede.
Walew. vs. 3155.

Bei. *Beu.*

Mijn Leser is 't hier bei, soo 'ck lichtelick vermoede.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 404.

Beiaech. *Middel van bestaan, doel eener bejaging.* Om dat si hoer beiaech niet verlyesen en wouden. Pass. Wijnt. 1480, f°. xxiij, d.

Beyaerd. Znw. 1) *Aanhoudend klokgelui.* KIL.

2) *Kastanjebruin paard.* Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 12866.

Beyaerd. Bijv. *Kastanjebruin.* KIL.

Beyaerden. *Klokluiden.* KIL. PL.

Beyaerder. *Klokluider.* Ibid.

Beyaerdt. *Mengelklomp.* MEYER.

Beide. 1) *Gezamenlijk.*

Daer sach men, sonder vermiden,
Beide ridderen ende heeren
Tornieren.
VAN HEELU, vs. 1303.

2) *Gelijkelijk, tevens.*

Sijt blide en vro, helle maect feeste
Het wert al onse, beide minste en meeste.
Belg. Mus. IX, 81, vs. 617.

Beide. Znw. 1) *Bede, verzoek, aanmaning.*

Bi der beide van den baroen,
Deide icken in den kerker doen.
Ibid. 218, vs. 18.

Zie ook NIJH. Ged. IV, 409.

2) *Verblijf, vertoefplaats.*

Alsoe hi tote Evax seide
Dat daer soude siin sine beide.
Limb. B. I, vs. 1704.

3) *De daad van uitblijven, het vertoeven.*

Miin wiif, miin kinder liet ic te lande,
Die commer hebben menegherande,
Ende al miin goet haddic met mi,
Daeromme begheric meer, woudi,

Here, dore God, te wesen daer;
Si hebben de b e i d e te swaer,
Dies soe lanct mi na hem sere.

Limb. B. I, vs. 2740.

4) *Uitstel*, *oponthoud*, *verwijl.*

Wat holpt dese langhe b e i d e,
Men verdoene al te hant.

Ibid. B. II, vs. 1714.

Mensche, du maecs te langhe b e i d e.

Beatrijs, vs. 726.

Een knape op enen zomere hine leide,
Daer en was nemmer geen b e i d e.

Ferg. naar het Hs. vs. 266.

Zie nog Caerl ende Eleg. vs. 1161; Flor. ende Bl. vs. 2846; Belg. Mus. X, 80, vs. 122.

Beide (Sonder). *Zonder uitstel*, *dadelijk*, *onmiddellijk.*

Hy woude die borch s o n d e r b e i d e
Stormen of asselgeren gaen.

Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 111, vs. 113.

Fergunt maecte hem uut ter vaert,
Ende hi waerp hem int gereide,
Ende makede hem wech s o n d e r b e i d e.

Ferg. naar het Hs. vs. 3276.

Zie ook Lsp. B. II, C. 8, vs. 29; C. 13, vs. 23; Dboec vanden Houte, vs. 52.

Beiden. Intr. 1) *Wachten*, *toeven.* U. W.

Doe si vergadert waren in terijt
B e i d e n si enen corten tijt.

Karel de Gr. Fr. II, vs. 356.

Gelloen mach wel lange daer naer
B e i d e n eer hi comen sal.

Karel de Gr. Fr. II, vs. 1301.

Zie verder HILDEG. Ged. bl. 176, a, vs. 131; Playerwater, vs. 36; VONDEL, door v. L. III, 46, vs. 184; Meliboeus, vs. 105.

2) *Dralen*, *marren.*

Laet ons oock niet b e y d e n
Ons te laten leyden
Door een selven Geest.

HUGO DE GROOT, Gesangh, coupl. 39.

3) *Volharden*, *stand houden.* Wdb. op HOOFT.

Beiden. Trans. *Uitstellen*, *rekken*.

Want hi pensde ende dochte
Dat hi mit subtylheiden
Die dinc so lanc soude beiden,
Dat se des winters vlagen
Uten landen souden jagen
Belg. Mus. IV, 323, vs. 662.

Beiden na, naar, op. *Wachten op*. U. W.

Gi moet met ons varen nu
Te Parijs, tuwen vader
Enten keyser, die u beide gader
Na u beiden daer in die stat.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 1191.

Zie nog ibid. Fr. I, vs. 1001.

Beiden met een genitief. *Iemand wachten*, *opwachten*.

Daer ene brugge vore
Stont, die ten prayele ginc,
Daer haers beide die coninc.
Ibid. Fr. II, vs. 2012.

Als haer coninc ter weide vaert,
Hi es met sinen here bewaert,
Die bi hem vlieghen ende sijns beiden.
Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 46, vs. 155.

Zie nog Karel de Gr. Fr. I, vs. 926.

Beids (Van). *Van nabij*.

't Verstand is klaerder als het was,
't En ziet nu door geen spiegelglas,
't Kan hier den Eeuwigen aenmercken
Van beids en by zyn eigen licht.
DECK, Rym. II, 326.

Beyen. *Wachten*.

Komt 'er dan kok, hofmiester, bestay- of banket-maeker, die moet zoo lang beyen.
Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 37.

Och laet me wat beyen, dat ik haer noch eens kus.
Ibid. bl. 5.

Beyen (Sonder). *Zonder uitstel*, *dadelijk*.

Nu, ic wil gaen der waert, sonder beyen.
Playerwater, vs. 48.

Scoyen wi duvel sonder beyen
Tot inden groten kakebo.
Belg. Mus. IX, 80, vs. 597.

Beyeren. 1) *Klokluiden*, *luiden*, *bombammen*. U. W. HOOFTS Br. door V. VL. III, 187.

2) *Zwieren*, *slingeren*, *draaien*, *zweven*, *heen en weêr gaan*. Wdb. op BREDERO.

Beyerman. *Klokkeluider*. PL.

Beyers. *Ballen*, *teelballen*.

Wilt g'een leetjen van een lam,
Of de beyers van een ram.
CATS, 1828, I, 552, b.

Door herssens van de duyf, en lil van hane-kammen',
Door eyers van de mus, en beyers van de rammen,
En wat 'er door de kunst kan werden by-gebracht,
Te styven tot het bed haer uytgeputte·kracht.
CATS, door Dr. V. VL. I, 527, a.

Beilde. *Beeld*.

Toocht mir ghenaden, beilde zoet,
Recht blivic stede in trauwen fijn.
Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 120, vs. 15.

Beynckt. *In het nauw gebracht*. Verhard dialekt voor *beëngd*. Voirt sijn der konynck van Franckrijck ind der hertoch van Oirlyens in tween diversen plaitzen in Lombardyen also beynckt, — — — dat sij vurwart noch achterwart moigen. NIJH. Ged. VI, 100.

Beiren. *Schreeuwen*, *razen*, *tieren*, *geweldige beweging maken*.

Den dronk doet dansen ende speelen,
Den Mensch veraerden in een Swijn,
Doet vloeken, beiren en krakeelen.
VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 29.

Na dit pochen, beiren, krijten.
Ibid. bl. 428.

Beysigh weder. *Warm*, *zoel weder*. KIL.

Beit. *Ooi*, *wijfje van een ram*.

De ram gaet als een hooft, en leyt de stille beyten.
CATS, door Dr. V. VL. I, 461, a.

Beitel. *Voetknechten*, *in den vorm van een beitel geschaard*. U. W.

Beytelen. *Buitelen*.

Den Aep eens guychelaers bedreef zeer vreemde dingen,
Met danssen in het perck, met beytelen en springen.
VONDEL, Warande, nº. 89.

Keun jy beytlen, ick kan drayen.
Ibid. door V. L. II, 591.

Beiten. 1) *Met valken jagen.*

Ofte si beiten of si jaghen.
Lsp. B. III, C. 26, vs. 130.

Als valken beiten op een aeren.
HILDEG. Ged. bl. 4, vs. 54.

2) *Afstijgen van een paard.*

Fergnut den here wel verstoet;
Doe beitte hi ende maecte hem te voet.
Ferg. vs. 1212.

Beits (Van). *Even zeer, hoe het uitvalle.* Van beits getroost of zijn bedrogh uit te wercken, of in zijn gewisse doot te gaen. VONDEL. Eneas, 1737, bl. 141.

Beiaech. *Geldwinning, broodwinning, inkomsten, voordeel.* Want si en wouden niet ghenesen wesen, om dat si hoer beiaech niet verlyesen en wouden. Pass. Wijnt. 1480, fº. xxiij, d.

Bejach, bejag, bejagh, beiach, enz. 1) *Voordeel, winst, vangst, hetzij eerlijk of door slinksche streken verkregen.*

— — — en es gheen bejach
Te comene ane dulle wiif.
Limb. B. I, vs. 216.

Voert voor u ons bejach
Tot morghen opten dach,
Dan deilen wi met ghemake.
Caerl. ende Eleg. vs. 1034.

Zie verder Limb. B. VI, vs. 2325; Ibid. B. IX, vs. 200; Lanc. II, vs. 37536; RUUSBR. Tab. II, 193, reg. 2; HILDEG. Ged. bl. 5, vs. 173.

2) *Prooi, levensonderhoud, voedsel.*

Men seit dat hi ionghe wint,
Na dien dat hi int lant vint
Dat beiach, eest groot, eest cleene.
Nat. Bl. bl. 276, vs. 813.

3) *Voorwerp eener begeerte op hetwelk men jacht maakt.*

— — — 't is geen soete vreught
Dat yemant komt tot sijn bejagh,
Indien hy 't niet vertellen magh.
CATS, 1828, I, 222, b.

Een die bedriegen wil verdraeght ten eersten wat,
Tot hy eens zijn bejagh met vollen monde vat.
CATS, door Dr. v. VL. I, 69, b.

4) *Bezigheid, bedrijf.*

Daer is een seeckre tijt, wanneer men kooten magh,

Maer 't is oock eenmael tijt te laten dat **bejagh.**

CATS, 1828, I, 36, b.

5) *Zorg.*

Tenen tiden soutsoe gaen
Te velde, up enen heten dach,
Om haers lechamen **bejach.**

Lev. v. St. Fr. vs. 10144.

— — — om der zielen **bejach.**

Ibid. vs. 1688.

6) *Handelwijze, handeling.*

Hier sprack hy dickmael van, oock met een vollen mont,
Als of dit slim **bejach** hem wel en eerlick stont.

CATS, door Dr. v. VL. I, 723, a.

7) *Lust, genot, genoegen.*

Gherechter wijf haddi in sijn leven
XV edele — — — ende twee onnedele te siere minne,
Ende alsonder, nacht ende dach,
Van anderen amien sijn **bejach.**

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III, bl. 78, b.

8) *Het streven, het zoeken naar iets, om het te verkrijgen.*

Bekommert om het hart van Debora te winnen,
Dit's zijn **bejagh** alleen.

VONDEL, door v. L. VII, 661, vs. 90.

9) *Ontmoeting, avontuur, lotgeval.*

Zijdy een goddinne seyde zy (dat wel wesen maeh),
Oft hebdy hooren spreken die goddinne vol trouwen,
So vertelt mijn kints jammer, zijn ellendich **bejach,**
Oft hy noch leeft ende der sonne licht mach aenschouwen.

COORNHERT, Odyss. 1606, I, 29, v°.

Bejaghen. 1) *Verwerven, verkrijgen, erlangen.*

— — — seldi ghewinnen
Die joncfrouwe ende bi liste **bejaghen?**

Fl. ende Bl. vs. 2879.

Stant tiliken up ende vant **beiaghen**
Herberghe bi sconen daghe.

KAUSLER, De bouc van Seden, vs. 702.

Zie nog KAUSLER, Reimchr. vs. 1561; MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 368, b, vs. 56; Dr. VAN VLOTEN, Prozast. bl. 2; Caerl ende Eleg. vs. 600; Alex. B. IV, vs. 923; B. V, vs. 538; B. X, vs. 91; Wdb. op HOOFT.

2) *Berokkenen, op den hals halen.*

— — — — Ay, jonckfrouwe!

Dat hebdi ons bejaghet al.
Lanc. II, vs. 35749.

3) *Aanbrengen*, *doen verwerven*, *geven*, *schenken*.

Dese vrouwe, dese maghet,
Die den Duvel noch versaghet,
Was so claer na den lichame;
Die nature hadde hur beiaghet
Die scoenheit, daer hur mede bedraghet
Al dat hevet menschen name.
Nieuwe Werken v. d. M. v. N. L. V, II, bl. 73.

4) *Najagen*, *pogen te verkrijgen*.

In (ic en) hete wys en genen man,
Hi ne beiage daermede dan
Die edele wysheit, die ewelike
Gedurech mach syn.
VELTH. Sp. H. f°. 46.

Mare die vriende wilt bejagen,
Sijt van vreemden, sijt van magen,
Hine sal dat sine te sere niet minnen.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 1095.

5) *Vragen*, *bedelen*, *aalmoezen opzamelen*.

Ocht die gene, die teneger stonde
Niet so vele conste gewinnen;
Dat hire hem met in enegen sinne
Onthouden ochte gevoeden moege,
Dese laetmen bidden bi gedoge
Van doren te doren ende bejaghen.
Ibid. vs. 10741.

6) *Achterhalen*. U. W.

7) *Vinden*, *betrappen*, *in handen krijgen*. Al en ware maer een cloester op .vij. milen, al dat men daer binnen bejaghen mochte, dat souden si wel verteeren. RUUSBR. Tab. II, 192, reg. 3.

Bejaghen (Hem of sich). *Zich verschaffen*, *verwerven*, *verkrijgen*.

Om sich een titsich dier, een meysjen te bejagen.
CATS, 1828, I, 4, a.

Bejaghen (Hem) met. *Zijn voordeel doen met*.

Sulke tijt comen die gallote (zeeroover)
Bider zee ofte uutlagen,
Die met rove hem bejagen.
MASSMAN, Part. bl. I, vs. 14.

Dar sin soe vele van dien utlagen (zeeroover),
Die h e n m e t rovene b e i a g e n.
MASSMAN, Part. bl. 55, vs. 10.

Bejacht. *Rooftocht.*

Nu secht mi, ridder, of ghi te nacht
Wilt wesen gheselle in mijn b e j a c h t?
Caerl ende Eleg. vs. 599.

Bejaren. 1) *Verjaren.* PL.

2) *Beleven.*

Maer, moeyelicke maer, men sal u noyt vermaren,
Voor marrer van de Maer die ick noch moet b e j a r e n.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 496.

Bejarich. *Bejaard.*

Al is hy vry wat b e j a a r i c h,
Stootje daer niet eensjes an.
G. VAN SANTEN, Epigr. 1626, n°. 38.

Bejarighen. *Verjaren.* PL.

Bejegenen. 1) *Ontmoeten en begroeten.* U. W.

'k Wil dan, getroost in Godt, mijn' broedren gaen b e j e g e n e n.
VONDEL, door V. L. III, 739, vs. 72.

2) *Te gemoet komen*, in de beteekenis van *medelijdend hulp verschaffen.*

Heer, b e j e g e n t ons' gebreken.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 191.

3) *Antwoorden, beantwoorden.*

Aldus spreeckt Nikodeem, en heer Arimathye — — —
B e j e g e n t hem aldus: 'laet vaeren uw mistrouwen, enz.
VONDEL, door V. L. X, 32, vs. 369.

De zuster, die in de gedaente van Metiskus den wagenaer verandert, wagen en paerden en teugel mende, b e j e g e n d e hem met dusdanige woorden: Turnus, volgenwe de Trojanen dit langs, enz. Ibid. V, 409.

Bejegening. *Begroeting, ontmoeting, bezoek.* Wdb. op HOOFT.

Zulk een b e j e g e n i n g wil my, den jongste, passen.
VONDEL, door V. L. III, 739, vs. 80.

Bejeught. *Jeugdig.* Wdb. op HOOFT.

Bejuygen. Znw. *Toejuiging, lof, goedkeuring.*

Al wat dat wel doet, doet sulx geeren voor getuygen,
De moedigheyd die leeft daer hoop is van b e j u y g e n.
PAFFENRODE, W. van Arkel, 1669, bl. 14.

Beck. *Puntige uitsnijdsels aan den rand of boord der kleederen.* Ghi siet wel, sal een man een cleet maken, hi doedt fronsen met langhen b e c k e n, met langhen toten, enz. RUUSBR. Tab. II, 175, reg. 14.

Bekaaden. *Met eene kade omgeven.* U. W. Inf. bl. 312.

Bekaaden (Zich). *Zich verschansen.* Wdb. op HOOFT.

Becaecken. *Bepraten, door praten overreden.*

'T is een arch gast, meent ghy die soe licht te becaecken?
Constth. Juw. 1607, bl. 310.

Bekaem. *Bekwaam.* KIL.

Bekaemen. *Beschimmelen.* Ibid.

Bekaenen. *Beschimmelen.* Ibid.

Bekabbelen. 1) *Bespoelen.* Ick ken de wateren, die den Afrikaenschen oever bekabbelen. VONDEL, door V. L. IV, 194.

2) *Aanloopen, aantasten,* even als eene rivier hare oevers doet. Het is den gemeenen weereltloop, dat groote verstanden ghemeenelick van armoede bekabbelt worden. DE BRUNE, Jok en Ernst, 1665, bl. 204.

Bekayt. *Bedorven.*

Nu is al 't werck bekayt.
VAN BREEN, De ziende Blindeman, 1748, bl. 22.

Bekallen. 1) *Bespreken, vaststellen.* Die pennyngen van deser schattinge en sal men nyet averleveren off totter verloissinge onss jonckeren van Moirsze nyet laten boren voir der tijt dat alle saken, die bekalt ind opten voirgehalden dachfairden benotelt sijn, enz. NIJH. Ged. VI, 55.

2) *Bepraten, overhalen tot iets.* U. W.

De slange bekalde yerst de vrouwe tot de sonde.
MARNIX, Biënkorf, 1569, f°. 158, r°.

Wiens wyse redens my bekalden vaack in 't hooren.
BREDERO, Lucelle, 1616, bl. 48.

3) *Over de tong halen, ten nadeele van iemand spreken, bepraten.*

En schaftmen niet vol op van alderley gerechten,
Soo wert den Heer bekalt van jongens en van knechten.
Ibid. 1616, bl. 12.

Bekalling. *Overreding.* U. W.

Becanen. *Bespotten, uitjouwen.*

Nerghens en ziin sy wel ontfanghen,
Alomme beghect, bespot en becaent.
VAN GHISTELE, Conste der Minnen, Antw. 1581, bl. 63.

Becant, bekant. 1) *Bekend.* Passim.

T' eerste teycken Christi, men elck maackte bekandt.
VONDEL, door V. L. I, 20.

2) *Bemerkt, bespeurd, opgemerkt, erkend.*

Hoir schoinheit was wide bekant.
Mloep. B. I, vs. 2770.

Hi wort te richt in al dat lant
Voer enen wisen meester b e k a n t.
Ibid. B. II, vs. 3084.

Becant, bekant sijn. Deze uitdrukking bezigde men vroeger, waarvoor wij nu z ij n zouden gebruiken, welk z ij n of b e s t a a n door de waarneming erkend is.

Een gulden appel w a s daer b e c a n t:
Die gaven sij Parijs in die hant.
Ibid. B. I, vs. 2013.

D[r]. DE VRIES zegt in zijne Taalzuivering, bl. 19, dat deze woorden niets anders beteekenen, dan: »er was een gouden appel, als aanwezig erkend".

Becant, bekant doen iets aan iemant. *Iemand iets melden of berichten.*

Want orloghe en was noyt goet
Noch eerlijc, alsoe men leest,
En hadde op Gods viande gheweest,
Oft om te behoudene dlant,
Als o n s Catoen d o e t b e k a n t.
Lsp. B. III, C. 13, vs. 76.

Men hieffene van der bareu, daer hi doe op lach
In enen dieren pellen, dat men den doeden want;
Daer was menech droeve, d o e ic u b e c a n t.
Vad. Mus. I, bl. 32, vs. 48.

Becant, bekant worden. De grondbeteekenis dezer woorden, zegt D[r]. DE VRIES, in bovengemelde Taalzuivering, bl. 19, verschilt niet veel van ons *ontstaan*, *gebeuren*, *geschieden*, dat door gewaarwording erkend wordt. In de volgende regels:

Een vriendelic drucken bijder hant
W o r t hem beyden daer b e c a n t.
Mloep. B. II, vs. 797.

beteekent het dus eenvoudig: »zij drukken elkander de hand" of »er geschiedde, er had plaats eene handdruk".

Bekant. *Van kanten voorzien, met kanten opgetooid.*

——— all gaet ghy juyst niet kostelick bepeerelt,
B e k a n t, beringht, bediamant, enz.
HUYG. Korenbl. 1672, II, 160.

Becarigen. *Door karigheid en vrekheid opzamelen.* Bij PL. *besparen.*

Een die b e c a r i g e t en wordet 't syne quijt.
Constth. Juw. bl. 291.

Becarmen. *Met moeite verkrijgen.*

Want si stelen 't al den ghemeynen armen,
Die 't met pinen besweten ende becarmen.
Die Niwe Doctrinael, vs. 524.

2) *Weeklagen over iets.*

Cuwaert den hase, hi becaremde:
„Owi, Cuwaert".
Dr. JONCKBL. Rein. vs. 3038.

Bekeer. *Bekeering.*

Soo zijn wy buyten sorgh: want wien en soud 't niet lusten
In leven en in dood op sijn bekeer te rusten.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 56.

Bekeeren. Intr. *Veranderen.* Wdb. op HOOFT. Zie nog BEKEREN.

Bekeeren. Trans. *Tot zeker gebruik aanwenden, doen strekken.* U. W. Mids zy die inkomsten, zo ver dezelven mogten strekken, bekeerden tot ondersteuning van den krygsraad. WAGENAAR, Amst. I, f°. 647, a. Twaalf duizend guldens — — — die ten behoeve der arme Fransche vlugtelingen zouden bekeerd worden. Ibid. f°. 695, a. Zie verder BEKEREN.

Bekeerlykheit. *Geneigdheid om van het kwade tot het goede over te gaan.* U. W.

Bekeersam. *Gedwee, meêgaande, buigzaam.* Ende hier omme waren si bekeersam, haestich ende bereet tot allen doechden. RUUSBR. Tab. II, 114, reg. 18.

Bekeyen. *Tot Key, tot dwaas maken, verlegen, onthutst doen staan, bespotten.* Wdb. op HOOFT.

Bekeyt. *Bekaaid, teleurgesteld, in zijne verwachting bedrogen.* Wdb. op BREDERO.

Bekeken. *Met getier en geschreeuw berispen.* KIL.

Beken. 1) *Bekentenis.* U. W.

En ick koome tot beken
Dat ick hier de minste ben.
WESTERBAEN, Ged. 1657, I, 474.

Daer men menschen bried tot as,
Als 't beken van Kol te wezen
Wierd door pyn ontperst.
OUDAAN, Poëzy, II, 6.

Zie ook VONDEL, door v. L. III, 664, vs. 446.

2) *Erkenning.* Wdb. op HOOFT.

3) *Nadenken.* Ibid.

4) *Bewustheid, kennis.* Zie BEKIN.

Bekenlic. *Herkenbaar, te herkennen* of *onderscheiden.*

Maer ten ouste (oogst) als elkerlijc
Van siere vrucht bekenlic ware,
Soude men twiet ute lezen dare, enz.
Rymb. vs. 23391.

Bekennen, bekinnen. 1) *Leeren kennen, bekend worden met, kennis krijgen aan.*

Sente Bave nam in die hande
Een licht, daer hi bi becande
Den wech, daer hi quam mede
In een leven der salichede.
Lev. v. St. Am. II, vs. 6185

Dus keerde die bode sonder blame,
Daer hi Amande hadde ghelaten,
Die blyde was huter maten,
Als hy 's paeus brieve bekende.
Ibid. vs. 3441.

Zie nog Nat. Bl. bl. 389, vs. 2887.

2) *Herkennen.* Wdb. op BREDERO. Sy, de stemme Petri bekennende, en dede — — niet open, maer liep, enz. St.-Bijb. Hand. XII, vs. 14. Ende noch bekende hi al sijn broeders. Bijb. van 1477, Gen. XLII. Ende Saul bekende Davids stemme. Ibid. I Sam. XXVI, vs. 17.

Der dingen waerde in 't algemeen
Bekent men door verscheydenheen.
VONDEL, door v. L. II, 637, vs. 8.

Zie nog Lanc. IV, vs. 572; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 10270.

3) *Vleeschelijke gemeenschap hebben*, door eene vrouw gebezigd. Ibid.

Si seide: »Hoe mochte wesen dat
Dat ic een kint zoude draghen dan?
Ic en bekende noit man.
Lsp. B. II, C. 7, vs. 66.

4) *Ervaren, bemerken, bespeuren, ontwaar worden, ondervinden.* Ende sal u-lieden tot mijn volck aennemen, ende ick sal u tot eenen Godt zijn: ende gylieden sult bekennen, dat ick de Heere uwe Godt ben, die u uyt leyde van onder de lasten der Egyptenaren. St.-Bijb. Ex. VI, vs. 6. Ghi selt sien ende ghi en selt nit bekinnen dat ghi siet. Lev. v. Jez. bl. 80. Dine tale doet ons bekinnen dat du een galileus best. Ibid. bl. 220. Zie nog MELIS STOKE, B. IV, vs. 114; Lanc. III, vs. 23366, 24298; VELTH. f°. 292; Lanc. II, vs. 46877; BLOMM. Theoph. vs. 96.

5) *Zien met het doel om iets te onderkennen* of *te onderzoeken.* Bekent

doch, of dese uwes soons rock zy, ofte niet. St.-Bijb. Gen. XXXVII, vs. 32. Ende die sullen bekennen dat lant, het welcke ghy smadelick verworpen hebt. Ibid. Num. XIV, vs. 31.

Scoeure wijf noit man bekande.
Ferg. vs. 1196.

Si seide: „Vrouwe, nu bekent
Den noet van desen tween wesen."
Beatrijs, vs. 382.

6) *Erkennen, ter harte nemen.* Bekent dan in u herte, dat de Heere, uwe Godt, u kastijdt. St.-Bijb. Deut. VIII, vs. 5. Bekent ende siet, datter in mijne hant geen quaet noch overtredinge en is. Ibid. I Sam. XXIV, vs. 12. Ende want zy Goods mogentheyt daer in nyet bekennen en woude. Clerk u. l. L. bl. 110. Een Reversael brief, waer in sy souden bekennen den Hertogh voor eenen Erfheer van Vrieslandt. GUIC. f°. 184, a. Zie nog Lanc. II, vs. 47170.

7) *Kennen, weten.* Hier aen sult gy bekennen, dat de Heere my gesonden heeft. St.-Bijb. Num. XVI, vs. 28. Maer Jesus hare overdenckingen bekennende, antwoordde, enz. Ibid. Luc. V, vs. 22. Wat die mynne is totten kinde, dat bekennen die ouders alleen. Spiegh. der Volc. Hs. der M. v. N. L. f°. 74. Ane hare vrocht seldise bekennen. Lev. v. Jez. bl. 45. Zie nog Stemmen, bl. 131; Belg. Mus. III, 231.

Want doe hi horde ende bekende,
Dat Basaa, coninc van Israel,
Hem verbolgen was ende fel,
Senddi den coninc van Surien, enz.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 78, b, vs. 52.

8) *Opmerken, opletten, letten op.*

Der ghierigher quaetheit is zo groot,
Datsi niet en kennen broederliken noot,
Ende vader ende moeder of gaet,
Ende Gods niet en acht een zaet,
Noch gheen dinc en bekint,
En si datmen daer ane wint.
Lsp. B. I, C. 28, vs. 21.

Here, om tkint dat vore u leght,
Dat cleine es, ende ghi selve wont,
Soe biddic u, dat ghi mi des ont,
Dat ghi mine woerd bekint.
Traj. Oorl. Oudvl. Ged. I, bl. 29, vs. 2489.

9) *Begrijpen.*

Doe die coninc hoorde dese tale,
B e k e n d e hi alte hant wale,
Wien tkint behoorde toe.

Lsp. B. I, C. 47, vs. 62.

10) *Doorgronden.*

Die mensche can hemselven cume b e k i n n e n
Hoe soude hi Gode dan versinnen?

Ibid. B. I, C. 2, vs. 85.

11) *Verstaan*, *inzien.*

Oec dede hi (God) Noe weten,
Hoemen wijngaert zoude winnen,
Also hem dinghel dede b e k i n n e n.

Lsp. B. I, C. 32, vs. 6.

Doe b e k e n d e si wale
Dat was een warich bode,
Te hare ghesent van Gode.

Ibid. B. II, C. 7, vs. 96.

12) *Onderzoeken.* Die na sente Matheus historie onss Heren generatie b e k e n n e n welt. Lev. v. Jez. bl. 11.

13) *Kennis hebben aan*, *bekend zijn met.*

Buten Europen liggen eylande
Vele, die noit man en b e c a n d e.

Alex. B. VII, vs. 1762.

Broeders ende seculiere
Wonderden van sire maniere,
Want zine te voren ebben b e k i n t.

Lev. v. St. Fr. vs. 10403.

Hi claechde vele ende harde dicke,
Dat hi Reinaert nie b e k i n d e.

Dr. JONCKBL. Rein. vs. 2809.

Zie nog Nat. Bl. bl. 154, vs. 2349.

14) *Te weten komen*, *vernemen.*

Tier tijt voer hi te Monte Cassijn,
Daer maecti den cloester sijn
Ende daer dedi sinen ende.
Die paues Gregorius, diet b e k e n d e,
Screef sine vite, voerwaer.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. II, 377, a, vs. 34.

Die sake en canic niet b e k i n n e n
Waer bi dat wert ghedaen.

VAN HEELU, vs. 1806.

15) *Kenbaar maken, vermelden.*

Maer ic bidde u, here, dat gi
Mi ne doet niet bekinnen dan,
Al vragetter om enich man.
Lanc. II, vs. 14245.

Zie nog ibid. III, vs. 23458; VAN HEELU, vs. 2040.

16) *Vermoeden, denken.*

Want si dien (gedijen, voorttelen) ende winnen,
Meer dan men mach bekinnen.
Nat. Bl. bl 166, vs. 2601.

17) *Toonen te zijn.*

Die in den noot vrient bekinne,
Sie draghen warachteghe minne.
KAUSLER, De bouc van Seden, vs. 826.

18) *Een bezit of eigendom toekennen.*

Daerna boden si die hande
Dat si den coninc bekinden te hant,
Beide borge ende lant,
Ende si ontfingent te lene weder.
Lanc. III, vs. 22155.

19) *Onderkennen.*

Ende berechtene soe, datmen ter stont
Niet bekennen mochte nese noch mont.
Ibid. II, vs. 21625.

Ic rade des elck hem daer toe reyde,
Dat hi bekenne sinen vrient.
HILDEG. Ged. bl. 56, vs. 273.

20) *Erkennen, verklaren, aannemen.*

Nereides sijn wel bekint,
Wondre, die men in die zee vint,
Die die heidene bekinnen
Over hare zeegodinnen.
Nat. Bl. bl. 470, vs. 729.

Hadden sine willen ontfaen met minnen,
Ende over haren here bekinnen.
Alex. B. I, vs. 925.

Bekennen, bekinnen (Hem). 1) *Tot inkeer komen.* Maer de Graef Dirck sach die grote ootmoedicheyt, soo bekende hy hem selven ende begeerde Aflaet van sijne sonden aen den Bisschop. Goudtsch Kron. 1636, bl. 42. Ofte hy wert beroert in predicacien, ofte in goeden exemplen

vanden heylighen ofte van goede menschen, van haren woorden ofte van haren werken, soe dat hem die mensche bekennende wert. RUUSBR. Brul. bl. 7, reg. 15.

2) *Zich geneeren, zich voeden.*

Wat so hem met proyen bekent,
Es ghetant ghelijc der zaghen.
Nat. Bl. bl. 43, vs. 78.

Recht eest dats elc vader pliet
Den kindren hare bedorf te winnen,
Onthier ende si hem selven bekinnen.
Ibid. bl. 462, vs. 584.

Bekenner, bekenre. *Kenner.* O ewige God, die den verborgen dinghen een bekenre biste, ende alle dinghen, eer si gheschien, bekennet hebste, du weetste, enz. YPEY, Taalk. Aanm. 1807, bl. 16.

Bekensaem. *Erkentelijk.* KIL.

Bekensaemheydt. *Erkentelijkheid.* Ibid.

Bekent staan (Iets). *Voor iets uitkomen, gaarne willen weten.* Wdb. op HOOFT.

Bekeppen. In SPIEGHELS Lieden op 't Vader ons, coupl. 8, uitgave 1694, komt dit woord voor, doch in de uitgaven van VLAMING, staat bekleppen. Zie dit woord.

Bekerael. *Zekere stof tot kleeding.* Ende haer is ghegheven dat si hoer decken soude met claer schynende bekerael, dat is metter stolen der meechdeliker reynicheit. Spiegh. der Volc. f°. 66, r°.

Bekeren. 1) *Uitkeeren.* Ende doverbate aen den ghenen die vercort sijn te bekeren. Brab. Yeest. bl. 471.

2) *Besturen, leiden.* Zie BEKIREN.

3) *Wenden, leiden, keeren.*

Ende oec geloefdics in allen sinnen
Helenen der Hoefscer coninginnen
Datsijt (het haar toevertrouwde kind) soude wisen ende leren
Enten doegden waert bekeren.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 1696.

4) *Veranderen ten goede.*

Hi dede den volke dafgode laten,
Ende bekeerde so wel utermaten
Alle quade dinghe.
Rymb. vs. 14552.

Om te bekeerne des coninx sin.
Ibid. vs. 18753.

5) *Zich begeven* of *overgaan tot.*

Wat vreesen eist dat ons verbiet
An die Romeyne ons b e k e r e n?
Rymb. vs. 29263.

6) *Verkeeren*, *omgaan.*

Dat beghin van sire viten
Es sijn b e k e r e n in werelt abite..
Lev. v. St. Fr. vs. 94.

7) *Verklaren.*

Ende hi niet conste b e k e r e n
Dinc die men van buten siet,
Watter bi mach zijn bediet
Int ware datmen niet mach sien, enz.
Ibid. vs. 290.

8) *Tot andere gedachten brengen.*

Met beden ende met behindicheden
Es hi thus dor dlant gereden,
Ende maecte vrienscap iegen die heren.
Die hi nie ne conde b e k e r e n
Met gevechte, die trac hi an
Met worden ende met gichten dan.
VELTH. Sp. H. fo. 5.

9) *Tot zeker gebruik aanwenden.* Zie ook BEKEEREN. Item, soe wie dat voirseyde ambacht leren sal, die sal gheven den ambacht voirseyt allene XII grote Vlemsche, te b e k e r e n e n ende te orbaerne tot haren teynten. Belg. Mus. IV, bl. 72. Ende si en selen der gulden goet niegerinc gheven, noch b e k e r e n, dan in nootsaken der gulden. Ibid. V, bl. 83. Overmits bistant ende hulpe die hi my gedaen heeft, ende die voerscr. summe van pennynghen daer toe geheel en al b e k e r e n in goeder trouwen. NIJH. Ged. II, 252.

Bekeren (Hem). 1) *Verkeeren*, *omgaan.*

Coninc noch lant en hebben si,
Mar si sitten onvri
Ende eyghen onder alle heren,
Daer si h e m onder b e k e r e n.
Lsp. B. I, C. 48, vs. 80.

Haer man die is altoos stout
Ende waert daer hi h e m b e k e e r t.
Ibid. B. III, C. 23, vs. 139.

2) *Zich richten*, *wenden* of *gedragen.*

Want hoer lijf ende hoer ziele sijn pant,
Waer si hen bekeren vore hare lant.
Lsp. B. III, C. 12, vs. 8.

Waer ghi u bekeert, sonder waen,
Soe hebdi enen vrient ane mi.
Limb. B. V, vs. 938.

Zie nog Limb. B. I, vs. 178; B. IV, vs. 733; Fl. ende Bl. vs. 1378; Lanc. II, vs. 3109; Meliboeus, vs. 1302.

3) *Zich verweren, zich verdedigen.*

Ende daer omme sagic gherne woudiit,
Dat men desen camp hier naer
Verste noch .II. jaer,
Ende wi hier binnen scermen leerden
Soo moghen wi ons te bat bekeren.
Limb. B. III, vs. 1010.

Bekersten. *Zalven.*

Ende alle die coningen, meerre ende minder,
Bekerstmender mede, alse mense sacreert.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VI B. VII, vs. 91.

Bekeuzelen. *Bemorsen.* KIL. MEYER.

Bekeuwen. *Van benauwdheid stikken* of *flauw worden.*

Dat stonck dat men schier bekeuwde.
VAN SANTEN, Snappende Sijtgen, 1620, bl. 24.

Bekin. 1) *Kennis, bekendschap.*

Sibille, die hovessce vrouwe,
Die om den ridder rouwe
Hadde, al was si hem ontgaen,
Si quam te Vinegen saen.
Allene quam si daer in,
Daer si hadde clein bekin.
Limb. B. VI, vs. 2442.

Ende keerden — — — —
Rechte ter stad wert in,
Daer si hadden clene bekin.
Ibid. B. VII, vs. 242.

2) *Oord* of *plaats, waarmede men bekend is.*

Die herten vloen in haer bekin.
Ibid. B. I, vs. 108.

Bekin (Sonder). *Bewusteloos.*

Die grave bleef doet sonder bekin.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 4543.

Bekindert. *Met kinderen gezegend.*

En gaf sich in den dienst des Franschen Conincx wijs,
In 't welcke dat hij sterf, bekindert, rijck en grijs.
BREDERO, Lucelle, 1616. bl. 58.

Bekinnen. Znw. *Weten, voorkennis.*

„Ende ocht hi sonder u bekinnen
Hadde geweest", seide si, „hier binnen,
Wat soudi doen dan desen?
Lanc. II, vs. 14751.

Bekinnen (Hem). *Voor zich zelven kunnen zorgen.* Zie BEDORF 1).

Bekint doen. *Bekend maken, zeggen.*

Paulus doet ons bekint
In sine Epistele, enz.
Meliboeus, vs. 3205.

Bekint sijn in. *Beroemd zijn voor.*

Hier bi wart die lands here ghemint,
Ende verre in doechden bekint.
Heim. der Heim. vs. 630.

Bekippen. *Betrappen, vangen.*

Op dat ons niemant komt bekippen.
SOOLMANS, Snoekse Schaking, 1669, bl. 14.
'K heb hem by haar bekipt.
KEMP. Kl. v. d. bedrogen Smith. 1661.

Hy hompelden, hy strompelden al schuddende voort,
De Kalverstraet langes, de Doelen deur tot buyten de poort,
Waer uyt, dat gis ick, dat hyse het meene te bekippen.
W. D. HOOFT, Kl. van Stijve Piet, 1622, bl 17.

Bekiren. 1) *Richten, wenden.* Om te bekirnen onse voete in den weghen des ewelecs vreden. Lev. v. Jez. bl. 9. Dar na so bekirt die heileghe man die prophetien te sinen kinde wert. Ibid. Doe bekirde hi hem te sinen yongren wert ende seide. Ibid. bl. 72.

2) *Besturen, regelen.* Ende die meyere wart berucht vor sinen here dat hi syn goet qualic hadde bekirt. Ibid. bl. 132.

Bekittelen. *Streelen, genoegen doen.*

't Verheugelicke licht van 's hemels Water-boogh
Bekittelt onsen lust.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 80.

Becken. Znw. *Blaker.* Dat een ijgelijk zijn becken voor zijn dore zette ende kaarse daarin. BALEN, Beschr. v. Dordrecht, bl. 731.

Becken. Ww. 1) *Pikken*, van vogels sprekende. KIL.

2) *Afknagen, doorknagen, verslinden.*

Worme ende venijne slecken,
Die dijn lichaem sullen becken.
Boec vander Wraken, III, vs. 2402.

Beckeneel, beckineel. *Metalen hoofddeksel, dat onder den helm gedragen werd.*

Helme hadden si ende beckenele.
Alex. B. I, vs. 846.

Met sinen swerde hi af droech
Half den helm ende tbeckineel.
Ferg. naar het Hs. vs. 2397.

Ende sloech den ridder loefsam
Op tbeckeneel van brune stale.
Karel de Gr. bl. 90, vs. 495.

Zie nog Ferg. vs. 2701 en vs. 4785; Karel de Gr. bl. 195, vs. 3748 en bl. 197, vs. 3816.

Becker. *Bakker.* Vaderl. Mus. I, 45.

Beckijn. *Bekken.*

Doe brochtemen Waleweyne saen
Een beckijn van roden goude.
Walew. vs. 987.

Een scone beckijn ende ene dwale
Vant daer Walewein ghereet.
Ibid. vs. 2680.

Beckin. Het zelfde als BECKIJN.

Scone beckin ende witte dwale
Vant daer her Walewein ghereet.
Ibid. vs. 6738.

Beklaauwen. *Met klauwen of haken naar zich toehalen, enteren, bemachtigen.* Wdb. op HOOFT. Voor leevering der beklaauwde steeden aan den vyandt te bedingen. HOOFT, Ned. Hist. f°. 855.

Beclagen. *Beschuldigen, aanklagen.* Wdb. op HOOFT.

Dinket u noch niet wesen tijt
Dat ghi trect, oom Reinaert,
Tote des coninx hovewaert,
Daer ghi wel sere sijt beclaghet.
Dr. JONCKBL. Rein. vs. 1375.

Beklaghlyk. *Jammerlijk.* Wdb. op HOOFT, bl. 458.

Zie nog JAN ZOET, Olimpias, 1640, bl. 30; Dr. DE JAGER, Latere Versch. bl. 178 en VONDEL, door v. L. I, 563.

Beklachten. *Aanklachte*. Wdb. op BREDERO.

Beklap. *Beprating*, *overreding*.

Maer de plichten mijner neeringh
Sullen my tot door de sweeringh,
Door 't beliegen, door 't beklap,
Door 't bedriegen, door 't betrap, — — —
Voeren in den dichten hoeck, enz.
HUYG. Korenbl. 1677, I, 199.

Beklassen, beclassen. Vreemd woord, waarvan mij de ware beteekenis vreemd is, maar ook is het gebruikt door HOUWAERT wiens werken van gedrochtelijke woorden overvloeien. Bij gissing zou ik zeggen, dat het beteekenen kan, *drukken*, *bezwaren*, *beladen*.

Wattinghe zoudy ons nu ontrepelen,
Daer ghyse totter doot beklast hebt.
Handel der Am. bl. 194.

Want 'therte onlustich en beklast met vaer is.
Ibid. bl. 214.

Mijn vleesch is beclast met veel boosheden.
HOUWAERT, De vier Wtersten, bl. 135.

Al ben ick met veel stinckende sonden beclast.
Ibid. bl. 205.

Beklauteren. *Beklonteren*. Wdb. op BREDERO.

Beklaveren. *Beklauteren*, *beklimmen*.

Op dat hy 't top van 't Heil-paleis beklaver.
OUDAAN, Poëzy, II, bl. 303.

Beclawen. *In zijne macht krijgen*. U. W.

Hi wilt beclawen sine vianden daer;
Waer sy voren, hi trac hem naer.
VELTH. Sp. H. f°. 342.

Bekleden. 1) *Bedekken*, *aan nasporing onttrekken*.

En meent nu met een schijn dit werreck (de onteering van Velzens vrouw) te bekleden.
COLEVELT, Droef-Eyndend-spel tusschen Floris en Velzen, 1628, bl 37.

2) *Bedekken*, *overtrekken*, *overtijgen*. Mijn vleesch is met het gewormte, ende met het gruys des stofs bekleet. St.-Bijb. Job VII, vs. 5. Laetse met schaemte ende schande bekleet worden. Ibid. Ps. XXXV, vs. 26. Zie nog ibid. Jes. L, vs. 3.

3) *Omgorden*. Bekleet u met majesteyt ende heerlickheyt. Ibid. Job. XL, vs. 5.

4) *Sieren*, *versieren*. Ick bekleedde my met gerechtigheyt, ende sy bekleedde my. Ibid. Job XXIX, vs. 14.

5) *Bijwonen*. Dictys Cretenser, die den Trojaenschen oorlog self bekleed en — — — beschreven heeft. VONDEL, door V. L. Voorrede voor den Palamedes.

6) *Volbrengen*

De zinnen dienen het verstant
Gelijck vijf Zusters in dit leven.
Des menschen brein wort ingeplant
Al wat zy ons te kennen geven,
Het zy door een van vijf alleen,
Of meer, of door de vijf te gader,
Die haren dienst in ons bekleên.

VONDEL, door V. L. V, 521, vs. 7.

Bekleemen. *Met leem bestrijken*. KIL.

Beklem. *Weêrstand, beslotenheid*. Van een beul sprekende, zegt HUYGENS:

De Waerheit, leidt sy last, beknepen in de banden,
Begraven binnen 't heck van ijser-harde tanden,
En vindt geen' trouwer vriend, geen machtiger als hem;
Soo boort hy door en door der logenen beklem.

Korenbl. 1672, I, 138.

Beklemmen. 1) *Toesluiten, vernauwen, toeknijpen*.

— — — Soo dat ick of van bijds
't Gesicht beklemmen moet, of in een' wijle tijds.

Ibid I, 446.

2) *Beklemd, beangst worden*.

Denckt hoe hem t' hert beklemmet.

VONDEL, door V. L. I, 331.

3) *Benauwen*. U. W.

Beklenteren. *Tot kluiten* of *klonters brengen*. Wdb. op BREDERO.

Bekleppen. 1) *Bevangen, omvangen* of *aan banden en wetten binden*.

U macht, die most zich reppen
Door wijsheid ghoedertier,
Dees werelds kloot te scheppen,
En die vast te bekleppen
Door u Godlijk bestier.

SPIEGHEL, Hertsp. 1730, bl. 179.

2) *Betrappen, in het net* of *in den strik krijgen*. KIL.

Bekleteren. *Bevlekken, bezoedelen, bemorsen*.

't Welck met druckighe kleteren zeer bekletert is.

Handel der Am. bl. 155.

Bekliecken. 1) *Bedriegen, om den tuin leiden, misleiden, verstrikken.*

Maer dit heeft hy ghetracht, om al de grote Griecken
Met zijn blootherticheyt me lelijck te b e k l i e c k e n.
S. COSTER, Ipheginia, 1617, bl. 13.

2) *Bekladden, bevlekken, bezoedelen,* zoowel figuurlijk als stoffelijk. Wdb. op BREDERO.

Wy souden dan zo niet met vuyle leugens trachten
Ons even menschen te b e k l i e c k e n.
S. COSTER, Duytsche Academi, 1619, bl. 2.

Die 't purper van de deught b e k l i e c k e n en bekladden.
VONDEL, door V. L. IV, 135, vs. 370.

— men kaer met Druckers inck so lelijcke te b e c l i e k e n.
S. COSTER, Rijcke man, 1615, bl. F, 2.

Bekliemen, becliemen. *Met leem bestrijken.* MEYER en Wdb. op HOOFT.

Heeft oock de sachte slaep myn sluymerige oogen
Met haeren leem b e k l i e m d, beneveld en betoogen.
STARTER, Friesche Lust-Hof. 1621.

Die pot moet wel verlijmt sijn ende dicht b e c l i e m t. Medicijnael boek, 1551, f°. VII, b, aangehaald in Dr. DE JAGERS Nieuw Arch. bl. 322.

Beklijven. 1) *Aangroeien, vermeerderen.*

Oft schoon Abrahams zaet in vruchtbaricheydt tiert,
Als s' Hemels mantel blau met loovers is gheciert,
Oft schoon Isacx gheslacht in veelheyt goederhandich
B e k l ij f t alst Roode Meyr opworpt syn baren zandich.
VONDEL, door V. L. I, 51, vs. 120.

2) *Ten deel worden.*

Geluckigh dien 't geluckigh sal b e k l ij v e n,
Om erffelick te blijven
Inborgers van dijn' Stadt.
HUYG. Korenbl. I, 8.

Beklijven (Iets aan iemand). *Iets aan iemand opbreken.*

Maer Trijntje, wat kal is dit? wat soumen doch so kijven?
Hetty watte seyt en watte daen, 't sal an hem selfs b e k l ij v e n.
BREDERO, Sp. Brab. vs. 1287.

Beclicken, beklikken. 1) *Bekladden, bevlekken, bezoedelen.*

Dat j'er een aer mee b e k l i k t.
Geest van TENGNAGEL.

2) *Betrappen, overrompelen, in het net of in den strik krijgen.*

Maer wat! Ick ben b e c l i c k t in 't midden van mijn weghen!
HARDUYNS Ged. door SCHRANT, bl. 91.

3) *Aanbrengen*, *beschuldigen.* KIL.

Beklimmen. *Dekken.* De bocken, die de kudde beklommen, waren gesprenckelde. St.-Bijb. Gen. XXXI, vs. 10.

Beclippen. 1) *Betrappen*, *in de knip of val krijgen.* Wdb. op BREDERO. U. W.

Consti beclippes dese viere.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 2513.

Want also alsie liepen scumen
Dies men pleget bi constumen
In orlogen, so worden si
Som beclipt.
VELTH. Sp. H. f°. 384.

Zie nog Limb. B. VII, vs. 796.

2) *Beschuldigen*, *aanbrengen.* Caesar ——— heeft Aquilia, van overspel met Varius Ligur beclipt zynde ——— met ballinghschap gestraft. HOOFT, Tac. Jaarb. f°. 141, 40. De welke, kennende niet anders denken als dat zy beklipt ende gezocht waren. HOOFT, Hendr. de Gr. f°. 27. Zie nog U. W.

Becliven. 1) *Beklijven*, *aankleven*, *bestendig zijn*, *voortduren*. U. W.

Doc seyde ic: »Commer sel becliven
Menighen mensche behalven u.
HILDEG. Ged. bl. 13, vs. 12.

By hylic qnam die werlt voert,
By hilic machse staende bliven,
Doet ons God sijn hulp beclyven.
Ibid. bl. 108, vs. 128.

Zie nog Lsp. B. I, C. 29, vs. 114; B. II, C. 48, vs. 714; B. III, C. 3, vs. 513; Jans Teesteye, bl. 251, vs. 3385; Lev. v. Jez. bl. 80 en 81.

2) *Groeien*, *klimmen*, *in de hoogte opschieten.*

Doe die bome becleven waren.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 575.

Beknabbelen. 1) *Bedillen*, *berispen*, *betwisten.* Zijt gy van sinne bloote woorden te achterhalen, ende te beknabbelen, ende niet acht te geven op de sake selve? St.-Bijb. Job VI, Kantt. 52.

2) *Aan iets knagen.*

Wie sluypelijck sijns naestens eer beknabbelt.
CAMPHUYZEN, 1630, Ps. 101, vs. 6.

Beknagen. *Afkorten*, *beknibbelen*, *verminderen.*

Diet al beknaghen wil te voren
Wat hi ghift, tis cost verloren.
HILDEG. Ged. bl. 241, vs. 87.

Beknellen. *In bedwang houden*. U. W.

Beknibbelen. *Kibbelend beslechten*.

Wy willen nu zijn schuld b e k n i b b'l e n noch betwisten.
J. OUDAAN, Konradijn, 1649, bl. 145.

Beknijpen. 1) *Inhouden*, *bedwingen*.

Wat en kan ick niet begrijpen
Van het krachtige b e k n ij p e n
Van sijn dagelicksche stem.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 459, a.

2) *Bevangen*, *aangrijpen*. U. W.

Beknippen. *Als in een knip besluiten*, *omsluiten*. U. W.

Beknoopen. *Omstrikken*, *omwikkelen*, *omwoelen*. Ibid.

Dander clip street zo seer hooge niet inde locht,
Een booch schoot van dese, rondtsom met groene ruychte b e c n o c h t.
COORNHERT, Odyss. 1606, I, 79, v°

Beknoopt, **beknopt**. Adj. *Klein*, *teeder*. Wdb. op BREDERO.

Beknoopt, **beknopt**. Adv. *Netjes*, *fraaitjes*. Ibid.

Beknopen. *Vastknoopen*, en, bij uitbreiding, *uitvoeren*, *ten einde brengen*.

Die dan een werc beghint van baten,
Die mach op teynde hem zeer verlaten,
Ende leven in goeder hopen,
Can hi tmiddel wel b e k n o p e n.
HILDEG. Ged. bl. 89, vs. 8.

Bekoeckelen. *Begoochelen*. Hy b e k o e c k e l t hem die ogen. MEIJER. O. N. Spr. bl. 37.

Becoelen. *Bedaren*, *stil worden*. Van eene windvlaag wordt gezegd:

Maer het b e c o e l d e alsoe houde,
Ende dat zeyl sloech anden mast.
HILDEG. Ged. bl. 80, vs. 60.

Bekoft. *Teleurgesteld*. Wdb. op HOOFT.

Bekoften. Imp. van bekoopen. *Bekochten*, *boetten*. Ibid.

Bekokelen. *Begoochelen*, *bespotten*. PL. op »*Beguychelen*."

Bekoken. 1) *Voor iemand koken*, *hem den kost geven*. Wdb. op BREDERO.

2) *Met tafelgerechten bedienen*, *vergasten*.

'k Weet hoe Vorsten uyt haer' Schatt',
Krijghs-bevelers in haer' Tenten,
Heeren uyt haer' hooge renten,
Heertjens uyt haer Land-gewas,

Handel-drijvers uyt haer' Kas,
Borgers uyt haer koel verstoken,
Maegh en tongh en tand b e k o k e n.
HUYG. Korenbl. I, 211.

Bekollen. *Bedwelmen, betooveren, waanzinnig maken, begoochelen.*

Maar harsseloos ghespuys, ontbreynde hollebollen,
Ontmenscht Ulisses volk, wie mach u soo b e k o l l e n.
VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 453.

Zie nog Wdb. op BREDERO.

Becomen, bekomen. 1) *Geraken of haastig vertrekken, verdwijnen.* Ende de Engel des Heeren b e q u a m uyt sijne oogen. St.-Bijb. Richt. VI, vs. 21.

2) *Tot zich zelven komen, opluiken, herstellen.*

In Daniels tiden wart nochtan
Beeste gemaect van enen man
Nabugodonosor, ende b e q u a m mede
Hier af bi Daniels bede.
MAERL. Sp. H. 4⁰. ed. I P. II B. L, vs. 15.

Doen viel in onmacht dat edel wijf,
Plattelinghe neder op sijn lijf:
Lanc waest eer si ghenas,
Ende als si b e c o m e n was
Seide si: enz.
Belg. Mus. X, 97, vs. 262.

Zie nog VONDEL, door V. L. II, 644, vs. 234; Rymb. vs. 548 en vs. 2390.

3) *Worden.*

„Storvic hier" sprac doe die here,
„Menne ghevreeste nemmermere
Waer dat ic b e c o m e n ware.".
Walew. vs. 703.

Dat is: Stierf ik, men zou nimmer vernemen wat er van mij geworden was.

4) *Behagen, aanstaan, aangenaam zijn.*

Hi b e q u a m der joncfrouwen wel.
Ferg. naar het Hs. vs. 786.

Hare b e q u a m al siin ghelaet.
Limb. B. III, vs. 195.

Zie ook MELIS STOKE, B. V, vs. 724; Fl. ende Bl. vs. 337; Vanden Levene ons Heren, vs. 863.

5) *Achterhalen, in zijne macht krijgen.* U. W.

6) *Passen, goed of geschikt zijn voor.* Eng. »*to become.*"

Si secgen ic ne can niet spreken
Ende ic ne b e c o m e niet hem
Want ic ongelettert bem,
Een simpel ende een ydioot.
Lev. van St. Fr. vs. 3035.

7) *Belanden, verblijven.*

——— ende wi
En weten waer hi b e c o m e n si.
Lanc. IV, vs. 1644.

Ende alsi om den man zien souden,
Die hem halp te desere dinc,
Ne waser man noch jongelinc,
Die wisten waer hi b e q u a m.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. V B. XXXV, vs. 93.

8) *Overkomen, te beurt vallen.*

Want sy was also beraden,
Dat sy liever sterven woude
Wedue, dan sy hiliken zoude
Eer si twaer hadde vernomen
Van des horen man waer b e c o m e n.
Mloep. B. IV, vs. 1470.

9) *Bereiken, bestralen.* Van de zon gesproken.

Jan, so laet ons neder sitten
Onder desen sconen bome
Dat ons die sonne niet en b e c o m e.
Jans Teesteye, vs. 2131.

Becominge. *Behagen, zin.*

Hi bat den coninc dar nare,
Oft ware sine b e c o m i n g e,
Dat hi in sine stat ontfinge
Den coninc Bandemaguse.
Lanc. II, vs. 21476.

Becommen. *Behagen.* Een dialektverschil van »becomen."

Hine voughede niet sijn leven,
Omme te b e c o m m e n e onsen Heere.
KAUSLER, Reimchr. vs. 4362.

Bekommer. 1) *Verdriet.* PL.

2) *Zorgwaardig voorwerp.*

Speel-genoot, mijn soet b e k o m m e r,

Sprack hy 't doove klinck-hout aen)
Die met my in Son en lommer
Soo veel' gangen hebt sien gaen.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 30.

3) *Zorg*, *lust*, *belangstelling.*

Noyt en was 't van mijn bekommer
Welck uw malschste jaer-gety,
Waer uw leckerst kerven zy.
Ibid. I, 211.

Bekommeren (Sich) in iets. *Zich met iets bezig houden*, *zich met iets bemoeien.* Dese moeyelicke besigheyt heeft God den kinderen der menschen gegeven, om haer daer in te bekommeren. St.-Bijb. Pred. I, vs. 13.

Volgens de kantteekening zou het ook *kwellen* en *vernederen* kunnen beteekenen. Ik houd de eerste beteekenis voor de eigenlijke, omdat er meer voorbeelden van zijn, als: Haren tijt nam sy seer nauwe waer, ende, als sy mochte, was sy bekommert met lesen oft bidden, oft andere oufeninghe dierghelijcke. Belg. Mus. VI, 159.

Becommeren, bekommeren. 1) *Kwellen.* Een wijf die twaelf jaer van haerre siecten becommert hadde geweest. Aant. op MAERL. III[de] deel 8°., bl. 40. Mer die onsalighe ouders — — — pleghen die lelike dochteren ende die van enighen evel sijn becommert — — — tot reynicheit te helpen mit luttel goets. Ibid. bl. 41. Zie nog Pass. Wijnt. 1480, f°. cx, a, en clxxij, d.

2) *Ophouden*, *tegenhouden*, *belemmeren.* U. W.

— — — twee groote flickeroogen,
Die in mijn aengesicht te wachte staen geplant,
Voldoen haer' plichten niet: een ingesoncken sand
Bekommert my de strael die 't uyterlicke blincken
Der dingen van hun ruckt.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 446.

3) *In beslag nemen*, *arresteeren.* U. W. En bevindende, dat dit niet dan te meer hardtnekkigheits baarde, quamp men tot bekommeren en gyzelen hunner burgheren. HOOFT, Ned. Hist. f°. 630. Dat zy voorgenoomen hadden 's gemeenen Lands penningen te Douay te bekommeren. Ibid. f°. 543. Zie nog D[r]. VERWIJS, de Oorl. v. H. Albrecht, bl. 51, 355, 500 en 513. NIJH. Ged. II, bl. 123.

4) *Bezwaren*, *belasten*, *verpanden.* Wdb. op BREDERO. Die demeynen van Brabant werden becommert ende belast. VAN BRAB. die exc. Cron. 1530, MM. iiij, c. 't zy de selve waren mede bekommert zijn ofte niet. HUGO DE GROOT, Inl. t. d. H. R. 1631, bl. 154.

5) *Lastig vallen*, *vervolgen*. Wdb. op HOOFT.

6) *Bezwaren* in de beteekenis van *drukken*.

Wethouderen en Raet bekommert met regeeren.
VONDEL, Poëzy, I, 232.

Ick vraeghden, hoe het pasten,
Dat m' arme Borgery
Bekommert sagh met lasten,
En alle Papen vry?
Ibid. II, 125.

7) *Plaats beslaan*. Waertoe becommert hi die aerde? Hs. f°. 8, v°. Hiermede stemt overeen: Waer toe beslaet hy oock onnuttelick de aerde. St.-Bijb. Luk. XIII, vs. 7.

Bekommering. *Inbeslagneming*. U. W. Dr. VERWIJS, de Oorl. van Hert. Albr. bl. 513.

Bekommeringh. Adv. *Haastig*, *met aandrang*.

Men haet dat donderen; en lange zijn wy 't moe;
Noch wilder yeder eens bekommeringh na toe.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 410.

Bekommert. 1) *Zorgvuldig*, *op alles lettende*. Wdb. op HOOFT.

2) *Vurig verlangend*, *hakend*. Eng. *anxious*.

D'ontwaeckte riepze na, die op een spoor van roozen
In d'ope lucht verdween, en liet hem van dien tijt
In een' gedurigen en jammerlijcken strijt,
Bekommert om het hart van Debora te winnen.
VONDEL, door v. L. VII, 661, vs. 89.

Bekomte. *Overeenkomst*, *gelijkenis*, *gelijkvormigheid*. KIL. MEYER.

Becondegen, **becondigen**. *Vermelden*, *uitspreken*.

Ghi hebt contrarie sinen gebode
Bi uwen consente willen sondegen,
Dies seldi van ons horen becondegen
Wat boeten datter toe behoert
Tselker mesdaet.
Belg. Mus. IX, 76, vs. 458.

——— tscrifture seit
Inden latine daer becondicht,
Wi hebben alle in Adam gesondicht.
Ibid. bl. 100, vs. 1125.

Becondeghen (Hem) jeghen enen. *Kennis met iemand maken*.

Als hi u hoort spreken van so hoghen saken,
Hi sal hem jeghen u becondeghen saen

Ende noden oft ghi wilt spelen gaen.
Fl. ende Bl. vs. 2609.

Beconden. 1) *Overtuigen.* Soe wie — — — den anderen dreigt, dair mede dat he des anders guet wuyst off ledich duet lyggen, off anders der gelijken mit noitbeden, dat men mit twe gueden mannen bekonden kunde. NIJH. Ged. IV, 182.

2) *Behelzen, inhouden.*

Teerste deel sal beconden
Van den .vij. dootliken sonden.
BLOMM. Oudvl. Ged. III, 75, vs. 37.

3) *Bekend maken, mededeelen.*

Haren here si beconden,
Dat die mensce waren ontbonden.
Lev. v. St. Fr. vs. 9341.

Te minen jonchere wil ic keren,
Ende 't sinen rade, ende hem beconden
Wat ic ane u heb bevonden.
Grimb. Oorl. D. II, vs. 5416.

Zie nog Belg. Mus. VIII, 281, reg. 8.

Becondighen. *Openlijk afkondigen.* Ende aldair bekondighen dese voirscr. ordinancien. NIJH. Ged. IV, 234.

Becondicht. *Bekend.*

Ic ware rike ende hadde groet goet,
Want ic was becondicht wale
Met groten heren op entale.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 12948.

Becoopen. 1) *Omkoopen, door giften tot iets overhalen.*

Al heeft mi — — — becocht
Menech man ende giften brocht.
Esopet, bl. 350.

Richter ofte getuyge ofte een moordenaer daer toe bekocht. St.-Bijb. Deut. XXVII, Kantt. 16.

2) *In den koop bedriegen, misleiden, te kort doen.* U. W.

3) *Boete opleggen, in de boete slaan.* KIL.

Bekoor. *Bekoring, verleiding.*

't Is wonder dat natuur een Graeffelijck gemoet
Door 't licht bekoor eens vrouw kan warpen onder voet.
COLEVELT, Droef-Eyndend' spel, enz. bl. 38.

Bekoorder. *Verleider.* U. W.

Bekooren. *Verlokken, verleiden.* Ibid.

Bekooring. *Verzoeking, verleiding.* Ibid.

Becoorlijck. *Vatbaar voor bekoring.* Wdb. op HOOFT.

Bekoortsen. *De koorts op het lijf jagen.* Dat het den boos-doender bekoortst ende sidderen doet. VANDER VEEN, Zinneb. 1642, Opdr. bl. 2.

Becopen. *Betalen, ontgelden, boeten.*

Datsi .II. doe mesdeden
Sal dat kint allene becopen.
Dboec vanden Houte, vs. 195.

Gheoerloefde, goede ende onghecirloft
Ende ghecke minne, die heeft becoft
Menich edelinc hier te voren.
Mloep. B. I, vs. 528.

Zie nog Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 102, vs. 64; Mloep. B. III, vs. 588.

Becoren, becaeren. 1) *Ondergaan, lijden, smaken, ondervinden.*

Want ic sal, op dese stonde
[illegible] hier die bitter doot.
BLOMM. Oudvl. Ged. I, 70

——— diene onsoete
Ontfinc met des spers orde,
Soe dat hi die doet becorde.
Limb. B. XII, vs. 304.

Zie nog ibid. vs. 1860; Lsp. B. I, C. 22, vs. 39; B. III, C. 23, vs. 119; VELTH. Sp. H. fo. 348; MAERL. Sp. H. 4o. ed. I P. II B. XXVI, vs. 62.

2) *Verbijsteren.*

Werd ic so herde sere becord
Met ere groter blixem, die quam
Uten Hemel.
VELTH. Sp. H. fo. 426.

3) *Verzoeken, verleiden, in verzoeking brengen.*

Becordise met vleescheliker sonde.
Beatrijs, vs. 70.

Hoe si met ere dulre minne
Becort was.
Ibid. vs. 987.

Zie nog Mloep. B. III, vs. 559; B. IV, vs. 2086; Lsp. B. II, C. 41, vs. 148; VONDEL, door V. L. X, 369.

4) *Beproeven.* Zie Dr. DE JAGER, Taalk. Mag. IV, bl. 186.

Becoringh. 1) *Beproeving.*

2) *Verzoeking, verleiding.*

Ende leidt ons niet in becoringen.
Lsp. B. II, C. 41, vs. 21, var.

Becorten. *Een twist door een tweegevecht of strijd beslissen.*

Nu hoet u jegen mine steken
Oft gi cont: het moet hier nu
B e c o r t sijn tuscen mi ende u.
Lanc. II, vs. 41612.

Dar hijt b e c o r t e n jegen mi.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 3203.

Scadelijc, fel ende swaer,
Gheduerde bina vijf jaer
Dat orloge, sonder soene,
Tusschen den hertoge ende die baroene,
Die hem met crachte Limborch namen,
Tote datsi voer Woeronc quamen,
Datsi met swerden ende met kniven
B e c o r t e n, wient voort soude bliven.
VAN HEELU, vs. 1446.

De verklaring van WILLEMS daar ter plaatse is onjuist, en in de aanteekeningen op dat werk niet verbeterd.

Zie nog Limb. B. III, vs. 938; ibid. vs. 1033.

Bekoselen. *Bemorsen, bevlekken, besmetten.* KIL. MEYER.

Bekouten. 1) *Bepraten, overhalen, overreden.* KIL. PL. U. W.

2) *Aanspreken, spreken.* Wdb. op BREDERO.

3) *Met liefelijke gesprekken onderhouden.*

Sofie, de beminde,
Die in al zijne aedren leeft;
't Zy hy, onder eick of linde,
Zijn vrijaedje voedtsel geeft;
Of, op d'oevers van een boecke
Neêrgezeten, haer b e k o u t.
VONDEL, door v. L. VI, 743.

Bekraeyen. *Valschelijk beschuldigen, betichten.* KIL.

Bekrabbelen. *Behanden, bewerken, met de handen uitwerken* volgens BILDERDIJK.

Hoe hiet de Roomsche Jeughd, Carthagos val en vel?
De Schrijvers weten 't niet; 't was Scipios bestel;
Die 't stuck b e k r a b b e l d e n, vergingen voor een ander.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 127.

Becraften. 1) *Versterken, handhaven, in kracht houden.* Dat sy alle tijt hulpen starken ende vorderen sullen onsliefs Heren voerscr. tolners ende zeevonders in allen saken, die zijs te doen sullen hebben om ons

liefs Heren tollen en zeevart te becraften. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 504.

2) *Overweldigen*, *overwinnnen*. Soe consenteren wy Aylof ende Sicke voirn. horen cost ende scade te verhalen up onsen vyanden, — — — wair sise becraften moghen. Ibid. bl. 532.

Becraftigen. 1) *Ten onder brengen*, *overweldigen*, *onderwerpen*. Wdb. op BREDERO. Ende versamede daerom een groet volck uyt zynen Lande, ende toech daer mede t' Alcmaer, om die Westvriesen daer mede te becraftigen. Clerk u. l. L. bl. 150.

2) *Bekrachtigen*, *bevestigen*, *staven*. U. W. en Wdb. op HOOFT bl. 458.

Becraftinge. *Tenonderbrenging.* Ende geloven Reyner voirn. inder becraftinghe van onsen lande van Oistvrieslant te houden ende te starcken. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 529.

Becrachten, bekrachten. 1) *Overweldigen*, *door kracht of geweld meester worden*. Wdb. op BREDERO.

Paulus Emilius, Roomsch Hooftman hebbende als den vromen
Den Coninck Perseus gevanghen en zijn lant becracht.
Constth. Juw. bl. 342.

2) *Bekrachtigen*, *bevestigen*, *staven*.

Jalouze Vrouw, siet om; uw' swackheit werdt bewaeckt,
Daer staet 'er een en loert, soo ghy 't ten bontsten maeckt,
Die uw' verzieringen met waerheit wil bekrachten.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 284.

Becrachtigen, bekrachtigen. 1) *Overweldigen*, *ten onder brengen*, *onderwerpen*. Ghy sult weeten dat dese Keyser annam die slaven te becrachtigen, om dat zy den Ryke ongehoersaem waren. Clerk u. l. L. bl. 47. Als Graef Floris nu Vrieslandt aldus bekrachtight hadde. GOUTHOEVEN v. H. 1636, f°. 333, b. Hier nae doe die grote Karolus die nedersassen becrachtichde met den swaven. Mr. EYKE, Sp. van Sassen, 1505, bl. 55.

Zie nog Clerk u. l. L. bl. 53; VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. f°. 106, a; VAN BRAB. die exc. Cron. 1530, OO. iiij, c.

2) *Versterken*, *kracht en sterkte geven*. Tot wat tyden dat Hertoge Ailbrecht belieft te becrachtigen die stede ende tlant van Koevoerden. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 483. Alsoo sterckten sy het Koninckrijcke van Juda, ende bekrachtighden Rehabeam. St.-Bijb. II Chr. XI, vs. 17.

3) *Goeden moed inspreken*, *aanmoedigen*. Gebiedt dan Josua ende versterckt hem, ende bekrachtight hem. Ibid. Deut. III, vs. 28.

Becraken. *Losbarsten, op iemands hoofd neêrkomen.*

Want allene up hem becraecte
Tongeval.

Walew. vs. 7914.

Onderwint di van gheere daet
Die te di waert niet ne gaet;
Want du mochts varinghe maken
Dat al upti soude becraken.

KAUSLER, De bouc van Seden, vs. 356.

Dat die scande ende die lachter
Op die moeder moet becraken.

Nat. Bl. bl. 285, vs. 987.

Becrechtigen. *Veroveren.* Ende weer onsen lieven here voirgen. of sijnen erven dit voergen. huys tot Zevenar aldus af gewonnen, ende wy of onse erven onse lant mit heerlicheit ende gerichten voirscr. loissen wolden, soe soelen onse lieve here ende neve voirgen. of sijn erven, ons of onsen erven daer behulpelich toe wesen dat weder te wynnen ende te bekrechtigen. NIJH. Ged. III, 85.

Bekrengen. *Bezoedelen, bevuilen, besmeren.*

Noch zyn u klaeuwen klam, uw vingers noch bekreugt
Van 't bloed.

WESTERBAEN, Ged. 1657, I, 313.

Ziet op den over-loop, siet midden in het ruym,
Sie balck' en ribb en plancken,
Hoe dat sy zijn bekrenght van bloed en etter-schuym.

Ibid, bl. 317.

Bekrenckt. *Vervloekt.*

Wat ryeme dese besuchte, bekrenckte schavuyten.

BREDERO, Sp. Brab. vs. 290.

Bekrijghen, bekryghen. *Beoorlogen, vijandelijk aantasten.* U. W.

Waer nood den mensch bekrijght.

VONDEL, door V. L. I, 541, vs. 13.

Becrijten enen. *Een kring om iemand trekken.*

——— ende nam sijn swaert
Ende becrijtter hem mede int sant.

Walew. vs. 4787.

Becringelen, bekringelen. *Besluiten, in het nauw brengen.* Si sijn becringelt int lant. Bijb. van 1477, Exod. XXIV, vs. 3. Doe dit die kinder van Israhel sagen dat si bekringelt waren. Ibid. I Sam. XIII, vs. 6.

Bekrysfaemt. *Krijgsroem bezittende.* U. W.

Becroeden (Hem). *Iets ondernemen.*

List ende behendighe zaken,
Daermen liefde mede mach maken
En sijn in minnen niet verboden.
Die him daer mede wil becroeden,
Mach mit list ende abele dinghen
Die vroukijns wael bi wilen bringhen
Datmenre off ghewerft den zeghe.
Mloep. B. II, vs. 2480, var.

Men zie Dr. DE JAGER, Opheldering van eenige woorden uit der Minnen Loep.

Becroene. *Hinder.* Ende also ducke alse dat gevelt, soe sal heren Willem voergenoemd ende sine erven op die ander sijde vander borgh bliven woenen, ende hoer husinge daer op hebben, sonder crot ende becroene. NIJH. Ged. I, 379.

Becroenen, bekroenen. Znw. *Beklag, klacht.* Is verdraegen, dat onse lantschappen ind onse ondersaeten asdan in onderhaldongen der nyher toegelaeten bieraczijsen vurgen. ind in betalongen der achtduysent gulden vurscr. ongehalden sullen syn, sonder onsen toerne ende bekroenen. Ibid. VI, 254.

Becroenen, bekroenen (Hem). Ww. *Zich beklagen.* Ende alse si saghen dat men hen nemmeer en gaf dan den andren, so bekroenden si hen van din hushere. Lev. v. Jez. bl. 134.

Becrocht. *In eene donkere plaats bewaard, geborgen; gedragen in het hol des lichaams.*

De moeder die u heeft gedragen en becrocht,
In levens-nood gebaert, in sorgen opgebrocht.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 22.

Bekrochten. *Bemorsen, bevuilen, bezoedelen.* MEYER.

Becronen. 1) *Klagen.*

Siet gi heren, om dit becronen
Ben ic comen te deser stat.
Grimb. Oorl. B. I, vs. 1268.

2) *Betreuren.*

Ende seide: "Vrient, nu eist tijd
Dat men aneva den strijd,
Hiers gheen ontgaen, wiet becrone.
Rymb. vs. 28727.

Becronen, becroonen (Hem of sich). 1) *Zich beklagen.*

Dit hadden si sere ommare,
Dat si dus waren gehoent,
Ende hebbens hem becroont.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VI B. XVIII, vs. 54.

Ende sal elc van hen zweeren ten heileghen, ende segghen op haren eedt, al des zi van enegen der voirscreven pointen van yemene hen te becronen weten. Belg. Mus. X, 111.

Zie nog HILDEG. Ged. bl. 169, vs. 446, en bl. 249, vs. 176.

2) *Zich bekreunen*, *zich bekommeren.*

En roert de sifte niet en wilt u noyt bekroonen
In water of in glas den dief te laten toonen.

CATS, door Dr. v. VL. I, 496, a.

Bekrosen, **bekroozen**. *Vuil*, *smerig*, *morsig.* Verl. dw. van *bekruisen.* U. W.

Veel vrouwen sijn gestelt om kinders wegh te jagen,
Bekrosen, ongeschikt, wanbacken, afgeslooft.

Ibid. I, 488, b.

Bekrotten. *Bekladden.* KIL.

Bekruipen. 1) *Door allerlei middelen iets verkrijgen.* U. W.

2) *Verboden bijslaap genieten.* Ibid.

Bekruipenis. *Vleeschelijke nadering.* Ibid.

Bekruiping. *Heimelijke nadering* of *aanval.* Ibid.

Bekruyselen. Freq. van *bekruisen*, dat is: *zwart maken*, *bevlekken*, *bemorsen.* KIL.

Bekruysen. 1) *Met roet zwart maken*, *bemorsen*, *bezoedelen.* Dat de pot den ketel verwijt, dat hy becruyst is. MARNIX, Biënk. 1569, bl. 260.

En staen daer, als dat happigh volck,
Dat in den onderaertschen kolck,
Bekrosen, swart en vuyl begaet,
Den blicksem metten hamer slaet.

CATS, door Dr. v. VL. I, 382, c.

Zie ook VONDEL, door v. L. I, 690 en 695; III, 235; IX, 166.

2) *Tot drinken aanzetten*, *dwingen* en dus *dronken maken.*

— — — wil hy slechts buijsen
Ick sal hem bekruysen met Wijn en Bier.

Z. HEYNS, Dry Hoofdeuchden, 1625, bl. 11.

3) *Verwen*, *kleuren.* Wdb. op BREDERO.

Becueren. Het zelfde als *becoren*, dat is, *smaken*, *ondervinden.*

Dits daer dewangelien of spraken,

Dattet van boven neder scuerde,
Doe Jhesus die doot becuerde.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. II B. XXVI, vs. 62.

Hi dede sijn swert in haer siden baden,
Met groten slaghen ende met sueren,
Soe dede hijt hen allen becueren,
En hadde ghedaen sorcors van hem.
Troj. Oorl. vs. 1541.

Becuycken. *Aantreffen*, *ontmoeten*, *betrappen.* Lambertus daer noch ewat tijdts tarderende, ontrent den casteele, verhopende dat hy daer yemandt zoude moghen becuycken, zach daer een vroukin commen. VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. 1574, f°. 115, b.

Becumen (Hem). *Zich beklagen.*

Hi moester tparadijs omme rumen,
Dies wi ons allen noch becumen.
Lsp. B. I, C. 37, vs. 80.

Wet dats hen becumen
Die zielen daer si staen
In dat vaghevier ghevaen.
Ibid. B. III, C. 10, vs. 214.

Bequaem. 1) *Aangenaam*, *bevallig*, *behagelijk*, *genoeglijk*, *welgevallig.* Van het Ww. *becomen.* Wdb. op BREDERO.

Hi verliest goey fame die den quaden behaecht,
Maer den quaden mislieven is gode bequame.
ANNA BYNS, Ref. 1548, R. 10.

Dat was hem allen wel bequame,
Dat hi ontfinc den groten name.
Ferg. vs. 249.

Meer voorbeelden vindt men Walew. vs. 2535; Mloep, B. I, vs. 3175; Limb. B. VI, vs. 1542; Alex. B. VI, vs. 1164; Stemmen, bl. 18 en 38.

2) *Welig*, *frisch*, *gezond*, *tierig.*

En of de wijngaert-ranck bequame loten droegh.
CATS, door Dr. v. VL. II, 345, a.

Of schoon de vijge-boom noyt is gewoon te bloeyen,
Noch siet men aen sijn hout bequame vruchten groeyen.
Ibid. II, 488, b.

3) *Geschikt*, *voegend*, *passend.*

't Is dwaesheyt, dat de mensch noch hier op light en maelt,
Gheen hooghmoedt is bequaem voor een die nederdaelt.
Ibid. II, 468, a.

En dit bedrijf is recht bequaem
Ten prijse van sijn hoogen naem.

CATS, door Dr. V. VL. II, 489, a.

Bequamelic, bequaamelyk. 1) *Aangenaam, gepast, genoeglijk.*

Ist dat ic yet scrive hier in,
Dat den enen of oec den anderen
Niet en genoecht, die mach gaen wanderen
Ende latent anderen luden lezen,
Dien dit donct bequamelic wesen.

Mloep. B. III, vs. 18.

Zie nog Belg. Mus. VIII, 273.

2) *Behoorlijk, naar vereischte.* Wdb. op HOOFT.

3) *Aangenaam van smaak.*

Een stic van ere honichraten
Die bequamelic es te mate.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1118.

Bequaamheyt. *Gelegenheid.* Wdb. op BREDERO en U. W.

Bequalsteren. *Verontreinigen, bevuilen, bespuwen.*

Waer isser oyt een vraet soo hol en graeg gevonden,
Die kost, by dees en geen, bequalstert en geschonden,
Slockt sonder kiesheyt op.

CATS, 1726, I, fo. 188, b.

Bequelen. 1) *Kwijnen, verkwijnen, machteloos worden, wegkwijnen, verteren, bezwijmen.*

Nochtan was soe Honghers cameriere
Ende diende hem so dat soet bequal.

KAUSLER, Die Rose, vs. 9357.

Ende haer soude dinken, soude soet helen,
Soe sout besterven of bequelen.

Ibid. vs. 13554.

Zie nog Limb. vs. 1218; ANNA BYNS, Ref. 1548, B. II, bl. 107 en 114; Karel dè Gr. Fr. I, vs. 731.

2) *Beklagen.*

Als de herders dolen,
Dan werden de schapen van den wolven gestolen,
Dwelc wert bequolen van den goeden.

ANNA BYNS, Ref. 1548, R. 2.

Jonge sinnen saen tot wat nieus verwect zijn,
Dwelc van veel ouders deerlijck bequolen is.

Ibid. 1602, B. III, bl. 39, vo.

Zie ook Belg. Mus. VII, 76, vs. 120.

3) *Berouw hebben van iets.* Wdb. op BREDERO.

Teve, zeght ghy, dat zult ghy noch b e q u e l e n.
VAN HASSELT op KIL.

Sy mochten 't in 't leste noch wel b e q u e l e n.
Handel der Am. bl. 369.

4) *Mooi praten, vleien.*

Maer de plichten mijner neeringh (beroep)
Sullen my — — — — —
Door 't bestrycken, door 't bestreelen,
Door 't bequijlen, door 't b e q u e e l e n,
Voeren in den dichten hoeck, enz.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 199.

Bequijlen. *Met schreien trachten te bewegen, zijn doel trachten te bereiken.* Zie dit woord in de vorige aanhaling.

Bequijnen. *Doen kwijnen.* Wdb. op BREDERO.

Bequicken. 1) *Beschikken, ten uitvoer brengen, beridderen, bedisselen.*

Dat laet ick hem b e q u i c k e n,
Die lust in onlust vindt.
HUYG. Korenbl. 1672, II, 4.

2) *Verkwikken, verfrisschen, versterken.* KIL. PL.

Bel. *Bal, bol, kloot.* Wdb. op BREDERO.

Belabben. *In opspraak brengen, bepraten, over de tong doen rijden.* Ibid.

Belabberen. *Belemmeren, verhinderen.* MEYER.

Beladderen. *Met ladders beklimmen.* U. W.

Beladen. 1) *Verlegen.* Ibid.

Terwijl was Spinola om geld b e l a ê n.
VONDEL, door v. L. II, 601.

2) *Druk, bezig.*

Wie kan oogen, zoo b e l a a d e n,
Scheuren van de wijze blaaden?
HOOFTS Ged. door BILD. II, 101.

3) *Beklemd, bezwaard, bekommerd, bezorgd, vrees koesterend.*

— — — om den vader, die te velde leyd, b e l a d e n,
Soo soeckt sy in den soon haer' minne te versaden.
VONDEL, door v. L. II, 622.

Mer als een mensche so is b e l a d e n,
Dat hi selve ghenen raet en weet.
Mloep. B. I, vs. 1652.

Zie nog ibid. B. IV, vs. 2082, var.

Beladen (Enen) van iets. *Zich op iemand beroepen.* Wy Wilham greeve van Hennengowen, — — — doen cont alle den geenen, dy deesen brief soelen sien ende horen lesen, dat van den twiste, dy geweest is tuschen eedelen luden heren Reynoud greeve van Ghelren, op eynre siiden, ende Reynoud zinen zoene, op dander zide, ons lieve maeghe, des si ons beladen ende geloeft hebben, enz. NIJH. Ged. I, 182.

Beladich. *Op een drukkende, bezwarende, belastende wijze.*

Die zelve tmandaet my beladich gaf.
Handel der Am. bl. 63.

Belachelijck. *Lachende, spottende.*

Voordts tradt hy binnen, en is weer opten vloer gheseten,
d'Ander volgen belachelijck vrolijck dese saken.
COORNHERT, Odyss. 1606, II, 85.

Belaghen. *Hinderlagen leggen.*

Ende si quamen te Harnon ghevaren
Daer si die viande met haren scaren
Onder die rootchen hadden belaghet.
Rymb. vs. 5981.

In enen boomgaerd, alsict las,
Belaechden sise.
Ibid. vs. 16965.

Belachen. 1) *Toelachen, aanlachen.*

— — — de schoonste van de peeren,
Die yeder een beloegh.
CATS, 1828, I, 438, a.

2) *Zich in iets verheugen, vreugde scheppen.*

Oh! sal de Son noch rijsen
Van soo gewenschten dagh,
Dat Juda dit belev' en Israël belacch?
HUYG. Korenbl. 1672, I, 7.

Belaken, belaaken. *Afkeuren, bijzonder van getuigen, die als partijdig gewraakt worden.* U. W.

Belaking, belaaking. *Afkeuring.* Ibid.

Belakken. *Verlokken, aanlokken, verleiden, bedriegen.* KIL. MEYER.

Belammeren. *Belemmeren, hinderen.* KIL.

Belammeren (Hem of sich). *Zich in iets verwikkelen* of *verwarren.* PL.

Belampheren. *Besluieren, bedekken.* Wdb. op BREDERO, bl. 495.

Belang. 1) *Naaste, verwant.* MEYER.

2) *Gebuur.* Ibid.

3) *Aangrenzend, naast gelegen, naburig.*

Belangde. Nasale uitspraak voor *belandde*. Wdb. op HOOFT.

Belangen. *Bereiken*, *verkrijgen*. Zie BELENGEN.

Belangheit. *Verwantschap*, *buurschap*, *vriendschap*. KIL. MEYER.

Belanc. *Verwant*, *vermaagschapt*.

— — — Emme de Coninghinne
Was hem lichte na belanc.
MELIS STOKE, B. I, vs. 457.

Want Joseph ende onse vrowe waren van enen gheslegte, ende deen den andren na belanc. Lev. v. Jez. bl. 11.

Zie nog KAUSLER, Reimchr. vs. 6491; Reinolt, Fr. I, vs. 95; Rein. door WILLEMS, vs. 2541; VELTH. Sp. H. f°. 53.

Belanc sijn. 1) *Gelegen zijn*, *er op aankomen*.

Ende oec en waest niet belanc
Allene an tcoren, mer algemanc
Dat men drinken mocht of eten.
VELTH. Sp. H. f°. 393.

Daer omme ist al belanc
Aen des menschen uutganc.
Lsp. B. III, C. 3, vs. 587.

Zie nog Mloep. B. I, vs. 2073; Lev. v. Jez. bl. 11; Dietsche Doctr. I, vs. 422; Lev. v. St. Fr. vs. 2519; HILDEG. Ged. bl. 83, vs. 99.

2) *Behooren tot*, *afhangen van*.

Wattie tollenaers sullen winnen,
Dats an davontuer belanc.
HILDEG. Ged. bl. 150, vs. 37.

3) *Overeenkomen met*.

Hi sal nutten talre stont
Sulke spise, sulken dranc,
Als sire complexien es belanc.
Heim. der Heim. vs. 972.

Belant. *Vermaagschapt*.

Hines no mijn maech, no mijn neve,
No niewer belant.
Vaderl. Mus. II, 276, vs. 412.

Belasten. 1) *Gelasten*. U. W.

2) *Te laste leggen*, *beschuldigen*, en van daar:

Belasting. 1) *Beschuldiging*. Ibid.

2) *Bezwarende bepaling*. Wdb. op HOOFT.

Belaten. *Eenig erfdeel nalaten*.

Gy die met vaster erf uw kinders wilt belaten.
CATS, 1828, I, 385, a.

Belbruid. *Zeker kaartspel.*

Hebt gy — — — gespeelt belbruid?

F. RYK, De Juffer Kapitein, 1720, bl. 5.

Beld', beldt. *Beeld.* KIL.

De Coning maken dede een schoon groot gulden beldt
Op een groot veldt ten thoon in 't openbaer ghestelt.

HEYNS, Vervolgh van BARTAS Weken, 1628, bl. 7.

Bele. Zie BEEL.

Beleciere. *Gastmaal, goede sier.*

Hare feeste ende hare belecicre.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 9494.

Beleden. *Leiden, sturen.* Wdb. op BREDERO, bl. 495.

Dats die ziele, die in hoeden
Den lichame bevolen es:
Hi is dat conincrike, sijts ghewes;
Die moet die ziele hoeden ende beleden.

Lsp. B. I, C. 19, vs. 27, var.

Beleden (Hem). *Zich gedragen, zich besturen.*

Eenen lecker die hem soe beleet
Dat hi niement sculdich en si,
Dit vint men selden, gheloves mi.

Belg. Mus. X, 118, vs. 20.

Beledighen, beleedighen. 1) *Verledigen.* U. W. Als beide de gezanten nu te hoove waaren, beleedighde zich de Koning daaghelyx, om hun, t' hunner gelieven, gehoor te geeven. HOOFT, Ned. Hist. 82, 49.

Handen, rand het lichaem aen,
En beledight u tot slaen.

VONDEL, door v. L. II, 241.

Nu sal hy sich voortaen ten uytval niet beledigen.

Ibid. III, 408, vs. 1545.

2) *Aanwenden, gebruiken, bezigen.*

Hier heerscht hy — — — die sijn' vuyst tot staf en kling beledight.

Ibid. II, 678.

Beleed. *Beleid.*

Na u behoevens eisch, en slecht vernufts beleed,
Is rechte rijkdoom niet als hebben kost en kleed.

SPIEGHELS Hart-spieghel, 1614, bl. 95.

Beleeden, Znw. *Verrichting, daad.*

Sal ick d'aenvangher zyn van sulck een woest beleeden.

VONDEL, door v. L. I, 328, vs. 139.

Beleeden. Ww. *Leiden*, *besturen*. O Heere, wanneer sal hu gracie so vele in my vermoghen, als in den ghenen die ic hier sie? ic bidde hu beleede my tot sulcken state, als daer ic hu behaghelicst in dienen mach. Belg. Mus. VI, 156.

Dit ghingen si, met weenenden oghen,
Alle ghader Moysese toghen,
Diet onsen Here claghen ghinc,
Ende seide: „Here beleed anders die dinc
Van desen volke."

Rymb. vs. 5568.

Zie nog Boec vander Wrake II, vs. 597.

Beleeder. *Aanvoerder*, *beleider*, *belhamel*. Wdb. op HOOFT.

Beleeding. 1) *Leiding*, *bestuur*. Doen sy hier toe bequame oersaecke ghesocht hadde ende ghevonden, soo es sy dan principalic duer de beleedinghe Gods tot hier ghecommen. Belg. Mus. VI, 157.

2) *Beleediging*. Wdb. op HOOFT.

Beleedt. *Beleid*, *besturing*, *regeling*. MEYER. U. W.

Beleefd, beleeft. 1) *Liefelijk*, *aangenaam*, *vleiend*, *koesterend*.

Geen geest, maer vier ontbrack den geest die hem sou malen.
Waerom? de verf is doot by die beleefde straelen.

VONDEL, door v. L. IV, 404.

2) *Welwillend*.

Die held is een beloofde Frederick,
Uw wreecker en beschermer in der nood,
Der vromen schild, der dwingelanden schrick.
Dees sal beleeft u koestren in sijn' schoot.

Ibid. III, 154, vs. 34.

3) *Fijn beschaafd*.

Nu roockt van yver mijn papier;
Om dat een hoofd des lands noch vyer
In sijn beleefden boesem heeft,
En met sijn geest de sporen geeft
Aen Nederlandsche Poësy.

Ibid. III, 205.

4) *Geslepen*, het tegenovergestelde van *bot*, *dom*.

De Gierige zijn blind: sy sien maer door haer beurs,
Die dick en duyster is; en geeft haer eens wat keurs
Van wijs en ongeleerd, sy weten 't niet te scheiden;
Van vroom en deughdeloos, de rijckste wint van beiden;
Van schoon en van mismaeckt, de rijckste weeght haer meest;

Van bott en van beleeft, sy zijn voor 't rijckste beest.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 266.

5) *Ervaren.* Hy soude een seer kloek en beleeft man in oorlogssaken geworden hebben. P. BOR, B. IV, bl. 236, aangehaald in HUYDEC. Proeve, II, 55.

Beleefdelick. *Liefderijk, liefdadig.*

De Moeder die u heeft gedragen en becrocht,
In levens-nood gebaert, in sorgen opgebrocht;
Plicht, eerbied en ontsagh sult ghy haer beide thoonen,
Hunn' liefde t'aller tijd beleefdelick beloonen.
HUYG. Korenbl. I, 22.

Beleenen. *Iemand iets tot een leen schenken.* U. W.

Beleening. *Betaling der krijgsmacht.* Wdb. op HOOFT.

Beleeren = *Met ladders beklimmen.*

Beleert hy 't slot?
HOOFT, Ged. f°. 67.

Beleetsman. *Bestuurder, raadsman.*

Hondert beleetsmanne
Die die stat souden beleiden,
Met rade ende met wijsheiden.
Lsp. B. I, C. 43, vs. 28, var.

Beleeven. *Nakomen, naleven, volgen, opvolgen.* Wdb. op HOOFT.

Oprechte Weduvrouw, die Gods gesproken woord
Met lust en aandacht hoort,
En tuchtelick beleeft.
HUYG. Korenbl. II, 189.

Beleg, belegh. 1) *Overleg, beraadslaging.*

Hy (God) drijft den spot met haer gewoel, gewemel,
Geseg, beleg, en yd'len toeverlaet.
CAMPH. 1630, Ps. II, vs. 2.

2) *Overeenstemming.*

Heiligh zijn de trouwe stralen
Die sich echte Mann en Vrouw
Door de vreughd en door den rouw
Wederzijds ten oogh uyt halen:
Maer dit 's heiliger belegh,
Mann en Vrouw sien eenen wegh.
HUYG. Korenbl. II, 149.

Belegen. *Belegerd.*

Het Maeghdenleger houd het manneuheir belegen.
VONDEL, door V. L. III, 573, vs. 459.

De maen vernieut zeswerf haer horens hoogh gesteegen,
Gedurende 't belegh, noch bleef de stadt b e l e g e n.
VONDEL, door V. L. XI, 546, vs. 15.

Want si Damasch hadden b e l e g e n.
MELIS STOKE, B. II, vs. 411.

Beleghene. *Belegerden.*

Ooe waren met hem also wel
.I. deel der quader van Israel,
Ende seiden ten coninc al dus:
„Wrec ons over Machabeus,
Want wi hebben oyt al gader
Di ghedient ende dinen vader.
Quite die b e l e g h e n e, dats bedorve,
Ende ghef ons weder onse erve.
Rymb. vs. 19335.

Belegen (Zich). *Zich verledigen.* U. W.

Die z i c h b e l e e g h t, die ziet, die vreest, die bidt, die waakt
Al staegh, door s' heilans hulp, ontwijflik hy geraakt
Tot temlusts zoete zeegh, enz.
SPIEGHELS Hart-Sp. 1614, VII, bl. 130.

Belegentheit. *Belegering.* Ende een ygelic sal eten dat vleysch sijns vrients in hare b e l e g e n t h e i t. Bijb. van 1477, Jerem. XIX, vs. 9.

Beleggen. 1) *Belegeren*, U. W.

2) *Overleggen*, *besturen.* Wdb. op BREDERO, en Wdb. op HOOFT.

Daer komt hy; hoe zal ick mijn woorden best b e l e g g e n?
VONDEL, door V. L. III, 833, vs. 667.

Sy tradt besijden af en gingh haer wat bedencken,
Hoe sy, ter bester eer, den Koning sal beschencken,
En hoese, na den eysch, haer woort b e l e g g e n sal.
Ibid. II, 52, b.

3) *Bedekken*, *verbergen.* Wdb. op BREDERO, bl. 495.

4) *Versperren*, *afsluiten*, *ontoegankelijk maken.* Soo quamen sy met groote Schepen ende b e l e y d e n dat water dat daer niemant lijden en mochte tot aen Brabant. Goudtsch Kr. 1636, bl. 71 en 72.

De Vlaminghen haelden scepe groot,
Meneghen huelc ende meneghen boot,
Ende b e l e i d e n twater ghemene,
So dat scip groot noch clene
Mochte liden.
MELIS STOKE, B. IV, vs. 929.

5) *Schikken*, *regelen*, *aanleggen*.

De Koning die het werck met wijsheyt wou belegghen.
CATS, door Dr. v. VL. II, 865, b.

In 't korte, groote Vorst, sy kan het soo beleggen,
Dat sich de goede Prins laet, als een lam, geseggen.
Ibid. I, 321, a.

6) *Vastmaken*, *vastknoopen*. Ander bewijs is van noode, want hier an is gheen te belegghen. SCRIVERIUS, Out Batavien, 1612, bl. 374.

7) *Staven*, *bevestigen*, *verzekeren*.

Wat hy u sweert of seyd, gelooft noch eedt noch segghen,
Voor ghy hem met sijn trouw sijn woorden siet belegghen.
GROEBE, Versch. Ged. II, 75.

'k Heb al genoeg om een getuig schrift te beleggen.
A. ALEWIJN, De Puiterveensche Helleveeg, 1719, bl 11.

Beleggen. Substantivè gebruikt. *Beleg*.

Ende Jan liet dat beleggen.
Rymb. vs. 20269.

Belegghen (Hem). *Zich toeleggen*.

Alsoe langhe als ic mach, ende can,
Willic mi t'allen tiden weren
Jeghen die ghene die mi willen deren,
Ende doot hebben mijn gheslachte,
Daer toe belegghen mi met crachte.
Troj. Oorl. vs. 2353.

Beleggen (Blyk). *In schrift brengen*, *aanteekening houden*, *te boek stellen*. Wdb. op HOOFT.

Beleggen (Eene rede). *Eene rede inkleeden*.

Ik helpe uw rede zoo beleggen,
Dat, schoon het ooft hem niet bekoort,
Hy zal, om niet uw gunst te grieven,
U innevolgen en believen.
VONDEL, door v. L. X, 407, vs. 1208.

Belegger. *Belegeraar*. U. W. en Wdb. op HOOFT, bl. 459.

Belechiere. *Goed onthaal*, *gasterij*. Fr. »*belle* ou *bonne chere*."

So zeere es so up hem gheronnen,
Dat si moeten al te diere
Int hende ghelden hare belechiere
En vercopen al haer lant.
KAUSLER, Die Rose, vs. 9324

Beleid. *Belegerd*. Wdb. op HOOFT.

Beleid, beleyt. 1) *Bestuur*, *bestel*, *beschikking*.

Ick spreke tegen uw b e l e y t,
En dat ick segh heeft geen bescheyt.

CATS, door Dr. v. VL. II, 572, b.

— 't b e l e i d van seven Landen.

HUYG. Korenbl. I, 200.

Zie nog ibid. I, 21.

2) *Wijze van bestuur*.

Ghy sijt te strengh in uw b e l e y t.

Ibid. I, 370, a.

Beleide vastigheit. *Overtuigend bewijs*. Wdb. op HOOFT.

Beleiden, beleyden. 1) *Aanvoeren*, *besturen*. U. W. Want deez wilde in persoon den toeleg op Berghen b e l e y d e n. HOOFT, Ned. Hist. fo. 248, 42. Zie nog VONDEL, door V. L. III, 219, en VIII, 97.

2) *Belegeren*, *insluiten*.

Te Gazes in die gode stede
Hadden hem sijn viande b e l e i t.

Alex. B. IV, vs. 706.

Ende b e l e i d e n die borghe in allen siden.

Fl. ende Bl. vs. 125.

3) *Ten gebruike aanwenden*, *doen strekken*.

Leert, wat de hoeve sent, of wat 'er van de koeyen
Of van den boomgaert komt, b e l e y d e n aen den heert,
Ten dienste van den gast, ten nutte van den weert.

CATS, door Dr. v. VL. I. 481, a.

Of kan hy hun vernuft en hand
Nu tot zyn oogwit niet b e l e i d e n?

OUDAAN, Poëzy, I, 66.

4) *Begeleiden*. U. W. Vertrok hy 's andren daaghs, b e l e i t by Don Frederik en vyf kornetten paarden. HOOFT, Ned. Hist. fo. 341, 40.

Ick ben de kopre koe, door Myrons hand gewrogt,
Ick zei byna geteelt, zoo levend staen myn' leden;
Zoo word ick van het kalf gezogen en gezocht,
Zoo van de koe b e l e i t, zoo van den bul bereden.

DECK. Rym, II, 193.

5) *Overleggen*.

Ende b e l e e d e so die dinc,
Dat hi int scip quam sekerlike,
Ende barch hem daer heymelike.

Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 13, vs. 192.

——— tvermogen
Der spraeck bezwijckt: de stem blijft steecken in de keel.
Verbaest om Godts gebodt en aenspraeck, haeckt hy, heel
En al verandert, uit dit weeligh lant te scheiden,
Te vlughten. Och, hoe zal, hoe zal hy dit beleiden?

VONDEL, door V. L. VIII, 371, vs. 388.

6) *Leiden*, *besturen*.

Die jonge domme selden raemt
Om grote wijsheit voert te brengen,
Die joecht begeert al ander dingen:
Aldus en doechter geen van beiden
Geset in steden te beleiden.

HILDEG. Ged. bl. 4, vs. 36.

Ende sal bestemmen ende beleiden
Sijn goet ter bester baten.

Ibid. bl. 97, vs. 30.

7) *Richten*, *de vaart of voortgang besturen*.

O! beleidt noch nu de schichten,
Die ick derwaert steig'ren doe.

HUYG. Korenbl. 1672, I, 31.

8) *Regelen*, *schikken*. Zie hiervan eenige voorbeelden in HUYDEC. Proeve, II, 386.

9) *Besteden*.

Men moet pinen ende arbeiden,
Ende die tijt met neereste beleiden.

Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 205, vs. 54.

Beleiden (Hem). *Zich gedragen*, *zijn leven leiden*.

Die oude mach veel langher duren
In goeden live ende ghesonden,
Dat heeftmen dicke waer ghevonden.
Wye hem selven wel beleyden,
Daer en staet gheen tijt bescheiden,
Sine moghen leven menich jaer.

HILDEG. Ged. bl. 70, vs. 249.

Soe hebben si ooc yammerlijc ghevaren,
Die hem in onrust hier beleyden.

Ibid. bl. 170, vs. 81.

Beleyden (Sijn leven). *Een geregeld leven leiden*. KIL.

Beleyder. 1) *Aanlegger*, *beramer*.

——— beleyders, die daer poghen

Dat si der ghemeenten goet van der poort,
Dat totten ghemeynen orbaer hoert,
An haer selves bate legghen.

BLOMM. Oudvl. Ged. III, 81, a, vs. 518.

2) *Aanvoerder*. U. W. So wort hi eerst b e l e i d e r van den kinderen van Israhel. Dr. v. VL. Proza, bl. 125.

3) *Bestuurder*. Wdb. op HOOFT.

4) *Begeleider*. Ibid.

Beleidighen. *Beledigen*. U. W.

Beleiding. 1) *Ontwerp*, *plan*. Wdb. op HOOFT.

2) *Bestuur*. Ibid.

3) *Wel beraamde treek*. U. W.

Beleidschip. *Konvooi-* of *geleidschip*. Ibid.

Beleydt. *Overdacht*. Wdb. op HOOFT.

Beleykunde. *Kunde*, *bekwaamheid*, *kennis om zaken goed te besturen*. Ibid.

Belen. *Blaffen*.

Mer hi (de hond) ne b e e l d e niet.

VELTH. Sp. H. f°. 428.

Als hem die honden b e l e n an.

HILDEG. Ged. Ms. f°. 92, a.

Selke boeke maken ons cont,
Dattet es een verwildert hont.
Si hulen, maer si ne b e l e n niet.

Nat. Bl. bl. 155, vs. 2378.

Zie CLIGNETT's Bydrage, bl. 160.

Belenden. 1) *Ontmoeten*.

Ic hebbe prochipapen b e l e n t,
Die selve maecten dat testament.

Belg. Mus. VIII, 278 en BLOMM. Oudvl. Ged. III, bl. 79.

2) *Aankomen*, *belanden*.

Broer Barent wandelde neerslachtigh van gesicht,
Soo langh hy Monick was: nu hy tot hooger plicht
En van de Kapp tot op den Abtsstoel is gestegen,
Draeght hy sijn hoofd recht op in straten en in wegen.
De reden is, hy socht de sleutels van 't Convent
All waer hy gingh of stond: nu is hy eens b e l e n d t,
Daer hy de Koppel heeft gevonden en gekregen;
Soo buckt hy nu niet meer, maer gaet recht over end.

HUYG. Korenbl. 1672, II, bl. 126.

Soo ver de Son rijst en belendt.
Ibid. II, bl. 398.

Dit laatste belenden zou men even goed door ons gaan kunnen overbrengen, en daarmede komt ook eene andere plaats, die hier volgt, overeen:

Als een zaecke wegh belent
Wert zy eerst ter deegh' bekent.
J. DE BRUNE, Spreeckw. 1636, bl. 328.

3) *Aanpalen, aangrenzen.* U. W.

Belender. *Grens, grenspaal.*

Ypen-boomen, — — —
Scheid-palen van mijn' grond, belenders van mijn' Erf.
HUYG. I, 368.

Belendingh. *Aanpaling, aangrenzing.* U. W.

Belengen, belangen. *Bereiken, verkrijgen.* In den eersten zoe en sal hem een Ridder tot geenen dingen geven des morgens, hy en zel eerst alle dagen misse gehoort hebben, waer hyse belengen mach mit nuchteren monde. Clerk u. l. L. bl. 114. Sijn ooghmerck belangen. H. DE GROOT, Bewijs, enz. 1652, bl. 11.

Belensier. *Vertering, drinkgeld.* Item Symon up die tiit drie daghe in die Haghe gheleghen, — — — verteert ende te belensier ghegheven, te samen lx gr. Dr. VERWIJS, De Oorlogen van Hertog Albr. bl. 80. Zie ook bl. 81.

Beleppen (Met gedachten). *In zijne gedachten iemand minachtend bejegenen.* Iemand leppen beteekent in de straattaal: iemand een schop geven. Zie WEILAND.

Die t' uwen ondienst noch sijn' tonge noyt en repte,
Die met gedachten u noch d'uwe noyt belepte.
HUYG. I, 444.

Beles. *Belezing.*

Ic hebse doen twyfelen ons claer beles,
Als dat gheen sacrament en es.
SMEKEN, Tspel. vs. 349.

Belesen, belezen, beleezen. 1) *Bestemmen.* Cathecuminus is een kint dat voor die kercke belesen is, eer datment dopet. Pass. Som. 1489, fo. CXXV, a. (o).

2) *Overreden.* U. W.

Ik heb naer all' myn' macht
Dien razenden vermaent, dien harden geest getracht
Door zachte smeeckingen te morwen, te belezen.
J. DE DECKER, Rym-Oeff. 1726, I, 13.

— — — Zy voeght, om Mirre te b e l e z e n,
Hier andre woorden by.
VONDEL, door V. L. XI, 635, vs. 598.

Zie voor meer voorbeelden, HUYDEC. Proeve, III, 35.

3) *Betooveren.* Datmen nu voorts de misse niet en mach singhen anders dan op een viercantighe steen met cruyskens wel bewaert ende met heylige woorden b e l e s e n. MARNIX, Biënk. 1569, f°. 115, r°.

Zie nog HUYDEC. Proeve, III, 35 en 36.

4) *De les lezen*, *doorhalen*, *doorstrijken.* So haest onsen tydt van penitentie uyt was, brochtmen ons inde Consistorie daer wy dapper b e l e s e n wierden. Ghepredestineerde Dief, 1619, bl. 7.

Beleser. *Toovenaar.* Op datse niet en hoore na de stemme der b e l e s e r s, des genen die ervaren is met besweeringen omme te gaen. St.-Bijb. Ps. 58, vs. 6.

Belesing. *Bezwering.* Sonder b e l e s i n g e n des Duyvels. MARNIX, Byen-Korf, 1645, Opdracht, bl. 4.

Belett. *Verhindering*, *beletsel.*

Hebt gh' u b e l e t t, ick heb het mijn.
HUYG. Korenbl. II, 112.

Belet doen. *Beletten.*

Mijn pijn was wonder bang en d e d e my b e l e t
Ten Hemel door den mont te senden mijn gebedt.
CATS, 1828, I, 21, b.

Belet (Sonder). 1) *Zonder toeven.*

Die grave van Mons al sonder saghe,
Ende van Blanmont die grave met,
Maecten hem s o n d e r enich b e l e t
Huter betaelgen, ende tYpre in.
KAUSLER, Reimchr. vs. 6384.

Ende in ghelike soude hi mede
Den coninc van Ingelant vor waerhede
Restitueren ende weder keeren,
S o n d e r b e l e t ofte deeren
Sloten ende steden.
Ibid. vs. 6880.

2) *Zonder hinder.* Palleysen om in den somer s o n d e r b e l e t van hitte, ende in den winter, s o n d e r b e l e t van koude, in allerley wellust onverhindert te banckettceren. St.-Bijb. Amos III, Kantt. 22.

Beletten. 1) *Opmerken*, ook *bespieden.*

Hoe meer dat ik b e l e t den tyd die is vervlogen.
Belg. Mus. VIII, 169.

Ende hi besach alomme offen ijemant beletten mochte. Pass. Wijnt. f°. 130, c. aangehaald in D^r^. DE JAGERS Taalkundig Mag. I, 250.

2) *Letsel aandoen.* Ende niet en gedogen dat die selve her Symon van yemende, het sy onse vyande of ander lude, inder voirscr. kercke, huze ende toebehoren behindert, belet of gemoeyt worde. D^r^. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 384.

Beletten (Iemand iets). *Iets van iemand afweren.*

Daer mi God in wille setten,
En can hi mi niet beletten.

Lsp. B. I, C. 27, vs. 90.

Beleurt. *Met leuren en vodden bedekt.*

Soo heerliick staet ghy hier beflentert en beleurt
Met uwe Kinderkens besnot sijnde en besmeurt.

Z. HEYNS, Dry Hooft-deuchden, 1625, bl. 4.

Beleven. 1) *Naleven, opvolgen, nakomen, betrachten.* Wdb. op BREDERO.

Als dese, haer eyghen salicheit vergeten,
Ende niet en beleven, dat sy weten.

ANNA BYNS, Ref. 1602, III, 102, v°.

Leert my, verlost van straf, beleven uw gebodt.

C. VAN BAERLE, Heylige arbeid, enz.

Zie verder ANNA BYNS, Ref. 1548, II, 41; HUYG. Korenbl. II, 189; HOOFT, door BILD. I, 85.

2) *Voldoening geven aan.* Dat den klaageren gelegenheid gegeven werdt om hun gemoed te beleeven.

3) *Ondervinden.*

Daer vondt men 't nett en groen, en 't Volckje soo beleeft
Als m'in den Hoofschen Haegh niet alle daegh beleeft.

HUYG. Korenbl. I, 553.

4) *Overleven.* Wdb. op HOOFT, bl. 459.

Belewiten. Zie BEELWITEN.

Belfort. *Slot of kasteel.* Zie BEELFROET.

Belfroy. Het zelfde, doch volgens PL. *klokketoren.*

Belghen. 1) *Hinder, pijn, zeer doen, beleedigen.*

——— een walvisch ——— die, zonder zich te belghen,
My levend' gorg'len kan.

VONDEL, door V. L. II, 72.

2) *Boos of gram worden.*

Ay vri man, ne belget niet ic bids u.

Lanc. II, vs. 6969.

Si sette den enen op hare hooft

Ende gaf Sagrimorre den andren doe,
Dies hare man b a l c h.
Ibid. vs. 7612.

3) *Vechten*, *strijden.* KIL.

4) *Morren*, *brommen.*

Ende leeten doe eer b e l g e n staen.
dat is: En lieten toen hun morren staan.
Alex. B. III, vs. 1351.

Belghen (Hem of sich). *Zich vertoornen*, *zich verontwaardigen.*

Weder hijs hem b e l g h e t of en doet.
Lsp. B. III, C. 17, vs. 84.

Ic seide: „Vriende, en b e l g h e t u niet,
Seer gaerne wistic hoe ghi hiet,
Of wye u brocht in deser quale.
HILDEG. Ged. bl. 205, vs. 97.

Zy b e l g h t z i c h des.
VONDEL, door v. L. V, 637, vs. 1600.

Belghenisse. *Toorn*, *gramschap*, *ongenade.* Die sal weten dat hy vallet in swaerliker b e l g h e n i s s e n der Hoocheit. Matth. Anal. III, 158.

Belg-, belleghziechte. *Lichtgeraaktheid*, *prikkelbaarheid*, *kwalijknemendheid.* U. W.

Het waer lafhartigheit en b e l l e g h z i e c k t e en spijt.
VONDEL, door v. L. V, 747, vs. 1467.

Belgzucht. 1) *Toorn*, *verstoordheid.* Wdb. op HOOFT.

De trotze Vrouw van 't Sticht
Met blosrood overspreid, van b e l g z u c h t was ontsteken.
OUDAAN, Poëzy, II, 286.

2) *Oproerigheid.*

— — — nu moghten zy 't zich belgen,
Zoo b e l g h z u c h t geene vleck om hoogh gereeckent waer.
VONDEL, door v. L. VI, 261, vs. 1228.

Belgsuchtigh. *Oorlogzuchtig.*

Dat speet uw' nagebuur, het b e l l e g h s u c h t i g h Griecken.
Ibid. II, 658, vs. 25.

Bely. Znw. *Belijden.*

De heyligheydt bestondt in 't uytterlick b e l y.
H. DE GROOT, Bewijs enz. 1652, bl. 94.

Belyden (Hem of sich). *Zich behelpen*, *vergenoegen*, *tevreden stellen.* Wdb. op BREDERO.

Belied. *Beleid.* MEYER.

Belieden. *Beleiden.* Ibid. en U. W.

Beliedt. *Beleid.* Wdb. op HOOFT.

Beliefte. *Believen, genoegen.* Buygen nae de beliefte des genen die het jock opleggen. St.-Bijb. Ex. XXXII, Kantt. 18.

Belien, belyen. 1) *Belijden.*

——— Hore, vader, mine zonden,
Die ic wille belien met monden.
Lev. v. St. Fr. vs. 8426.

Wats scoenre dan belien van desen.
Barlaäm en Jos. Fr. III, vs. 108.

Zie verder Pass. Wijnt. fº CXXVIII, d; Rymb. vs. 32350, en met een genit. Rymb. vs. 15836 en 22013.

2) *Door belijden iets toekennen.*

Men sel God die macht belyen.
HILDEG. Ged. bl. 246, vs. 15.

3) *Verhalen, melden.*

Ende is een waerachtich woert,
Als ons die geesten claer belyen.
Mloep. B. II, vs. 1823.

4) *Toezeggen.*

Want hem God hemelryke belyet.
Lev. v. St. Am. I, vs. 2620.

Zie verder op BELIJDEN.

Belyen (Hem of sich). *Zich behelpen, tevreden stellen, vergenoegen.*

Want ik moet my slechs belyen
Met een deeken drie of vier.
FOCQUENBROCH, 1709, II, 28.

Ik ken 'er van uw schoonheid en in deze tyen,
Die haar met bruigoms als kaboutermannetjes hebben moeten belyen.
L. SMIDS, De Knorrepot, 1695, bl. 37.

Believenis. *Zucht om te believen.* U. W.

Belighen. *Beliegen, belasteren.* Salich sidi, alse u de liede maledien ende haten ende persecutie doen ende spreken alle quaet van u, ende u belighen. Lev. v. Jez. bl. 34.

Beligghen. Intr. 1) *Liggen.*

Dese nacht es zeere lanc,
Mi dinct soene heeft gheenen ganc.
Wat beligghic langhe hier.
KAUSLER, Die Rose, vs. 2475.

2) *Toevriezen, vastvriezen.*

Des anders daghes men outsach,
Dattie zee b e l i g g h e n mach,
Want het vroes so over sere.

MELIS STOKE, B. V, vs. 818.

Beligghen. Trans. *Belegeren*, *in-* en *omsluiten*.

Vart met uwen here tAken toe,
Ende b e l i g e t daer die stat.

Karel de Gr. Fr. I, vs. 523.

Daer si b e l a g e n te samen
Die vaste borch alomme ende omme.

Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 110, vs. 75.

Zie nog Lev. v. Jez. bl. 142; Rymb. vs. 14238; Dr. VERWIJS, De Oorl van Hert. Albr. bl. 406; MELIS STOKE, B. IV, vs. 568.

Belijden. *Erkennen*. Wdb. op HOOFT.

Belijen (Hem). *Zich behelpen*, *zich vergenoegen*, *zich tevreden stellen*. Wdb. op BREDERO.

Een stukke brood mette ajuin en knoffelooke bestryk,
Daer moete zye h e u r e meê b e l ij e n.

T. ASSELYN, De Schoorsteenveger, 1692, bl. 24.

Belijnghe. *Aflegging eener getuigenis* of *verklaring*. Ende alsmen leest in Scolastica hystoria, so gheboet hi dat al die luden gaen souden ter stede wert daer si van gheboren waren. Ende dat elc enen penninc, die tien penninghen waert was gheven soude den rechter vanden lande ende belien dat hi onder dat keyserrijck van romen waer, want die penninc hadde des keysers beelde op ende sinen naem op ghescreven. Men hiet dit b e l ij n g e (vier lettergrepig) of bescrivinghe bi tween dinghen. Pass. Wijnt. fo. CXXVIII, d. Mer ic ghelove dattu nu te hant van deser b e l ij n g h e groot loon ende dattu noch een meerre sulste hebben. Spieghel der Volc. fo. 174.

Belijven, belyven. *Blijven*. KIL. MEYER.

Belimmert. *Ontsteld*. Impeditus, turbatus.

Wye sijn herte is so b e l i m m e r t,
Dat hi lichtelic ghelooft,
Dick worden sijn saken seer verdooft.

Mloep. B. IV, vs. 1826.

Belint. *Beland*.

Want hi ende Helene sijn
Uten lande beide gevaren,
So dat en weet moederbaren
Waer si henen sijn b e l i n t.

Karel de Gr. Fr. II, vs. 2392.

Belippen. *Versmaden.* MEYER. Het is, volgens BILD., *door het zwellend opsteken der onderlip, een blijk van minachting voor iets toonen.*

Sy is een Kermis Gans, die menigh' Boer ontslipt;
Een korssele Goddin, die 't meerendeel b e l i p t
Van haere Priesteren.

HUYG. Korenbl. 1672, I, 122.

Ick wierd van yder een besprooken en b e l i p t.

Ibid. I, 308.

Je ginght al staegh je coers ick segh niet as en beest
Maer as en slaeprigh mens die wat te veul enipt heit:
Daer je je vrouwtje toch soo dickwils om b e l i p t heit.

Ibid. I, 607.

Belistigen. *Door list iemand verkloeken, overwinnen.* Zie Dr. DE JAGER, Archief, II, bl. 95 in de noot.

Belken. *Bulken.* KIL.

Bellecieren. *Oppronken, versieren.*

Zoo'n laet niet wat ghi doedt haer eerste kamenieren
Met eenig proper goed voor al te b e l l e c i e r e n.

STALPAERT V. D. WIELEN, 't Vrouw. cieraet enz. 1622, bl. 129.

Bellefroet. *Slot, kasteel.*

Horen grave dat si bonden
Op enen wagen, mitter vaert,
Ende voerdene te Brugge waert,
Ende leidene, met hoeden groot,
Ghevangen op haer b e l l e f r o e t.

Belg. Mus. IV, bl 330, vs. 864.

Zie nog ibid. bl. 344, vs. 1298.

Bellechier, bellenchier. *Drinkgeld.* Ende hi voirt gheven soude te b e l l e c h i e r in mijns heren herberge, enz. Dr. VERWIJS, De Oorl. v. Hert. Albr. bl. 26.

Zie nog op bl. 28.

Bellen. Het zelfde als BELEN, dus *bassen.* KIL.

Bellent. Waarschijnlijk *met bellen, dat het in bellen opborrelt.*

Sa dienaer, schenckme daar, laat nu de beker schuymen,
En vultse b e l l e n t tot de randt toe, dat het bruyst.

COSTER, Isabella, 1627, bl. 41.

Bellichseeckt *Gevoeligheid, lichtgeraaktheid.* Wdb. op HOOFT.

Belline. *Belletje?*

Selverine bekers ende scoone b e l l i n e.

BLOMM. Oudvl. Ged. II, 50, a.

Bellonc, bellunc (In). *Overdwars, schuin.*

> — — X stucken van kelen, van goude,
> In bellonc gesneden.
>
> Grimb. Oorl. D. II, vs. 1795.
>
> Ende slouchen in bellunc dure
> Dat beneden den gordel wtquam.
>
> Limb. B. IV, vs. 1810.

Belodderen. 1) *Belonken, met liefdegevoel of minnelust aanzien.* Veel Godsgeleerde zelf, hebben noodtzakelijk door het belodderen van joffers, zoo yetwes moeten voelen. DE BRUNE, Wetsteen, 1665, bl. 13.

> Loncken die hy sagh haer' punten
> Op sijn' wederliefde munten
> En belodderen de sijn'
> Om van hun belonckt te zijn.
>
> HUYG. Korenbl. 1672, 1, 461.

2) *Aanlokken.* Wdb. op HOOFT.

Beloef. *Geloof, vertrouwen.*

> Ende hier om hebsi sulc beloef
> Dat hem die heer betrouwet wel,
> Warwaert dat hi henen sel,
> Al daer hi vaert om eer te quiten.
>
> HILDEG. Ged. bl. 168, vs. 362, var.

Beloefnisse. *Belofte.* Godsdiensticheyt is tot allen dinghen goet ende heeft beloefnisse des levens. Stemmen, bl. 44.

Beloefte slaen. *Belofte doen, zich door belofte verbinden.* Si (Abraham en Abimelech) sloeghen beide beloeften. Bijb. van 1477, Gen. XXI.

Beloerd. *Bedrogen.* Opgegeven in het Glossarium op VONDEL, door V. L., maar op de aangewezene plaats niet te vinden.

Belof. 1) *Belofte.*

> Dat sconc belof, dat grote beheet,
> Daer hi altoes es toc bereet.
>
> Limb. B. XI, vs. 481.
>
> Thuus waert sijn si beide ghegaen,
> Ende dancten Gode daer of,
> Ende verbeidden sijn belof.
>
> Lsp. B. II, C. 3, vs. 154.

Zie verder Lanc. II, vs. 3053; Walewein, vs. 110 en 1840; Rymb. vs. 27726; VELTH. Sp. H. f°. 102, g; MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. XLI, vs. 58.

2) *Beloofde zaak.*

Noch heetet tlant van Jherusalem,
Dat onse erve es ende ons b e l o f.
Rymb. vs. 1727.

Belof (Sijn) doen. *Zijne belofte volbrengen.*

Soe seide: »Vader d o e dijn b e l o f."
Ibid. vs. 7879.

Belof (Int) hebben. *Gelofte gedaan hebben van.*

—— si setten onder hem daer
Sonder weder roepen daer naer,
Dat si altoos dor gene noot,
Dor tribulacie, dor wederstoot,
Des aermoeden ne scieden of,
Die si a d d e n i n t b e l o f.
Lev. v. St. Fr. vs. 1732.

Beloftenisse. *Belofte.* PL.

Beloy. Zie BYLO.

Beloke. *Omheining*, *omtuining*, *omsluiting.*

Begheerdi hier in te comen yet,
So lijt die haghe, ne laets niet,
Ende gaet binnen desen b e l o k e.
KAUSLER, Die Rose, vs. 2835.

Zie ook Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 2843.

Beloken. 1) *Omsloten*, *besloten*, *gesloten.* In dire avontstonden van din sondaghe, alst spade was ende de doeren b e l o k e n waren. Lev. v. Jez. bl. 240.

Noch steet die porte al b e l o k e n
Van paradyse, ende oec besloten.
Vanden Levene ons Heren, vs. 143.

Zie nog Lsp. B. I, C. 8, vs. 5; Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 335 en 1169; VAN HEELU, vs. 5153; VONDEL, door v. L. XI, 432, vs. 789; Wdb. op HOOFT; Vaderl. Mus. IV, 429, vs. 266.

2) Volgens WILLEMS zou dit woord ook *donker*, *duister* beteekenen in de volgende regels:

Tusscen Hijfte ende Ghent
Hilden si haer parlement,
In eere b e l o k e n r e nacht.
Rein. vs. 2270.

Als men aan eene *bedekte*, *geslotene* lucht denkt, is deze verklaring niet te verwerpen. Dr. JONCKBLOET geeft haar in zijn glossarium echter niet op.

Belocken. *Verlokken*, *verleiden*, *aanlokken*, *bekoren*. KIL.

Vier huyskens over hoecks, en elck een' groene kluys,
Daer in sich kluysenaers gekluystert konden wenschen,
B e l o c k e n my om 't seerst.

HUYG. Korenbl. I, 359.

Belomberen. *Verdonkeren*, *beschaduwen*. MEYER.

Beloo, belooy. Het zelfde als BYLO. Zie Wdb. op BREDERO.

Beloopen, belopen. 1) *Bedekken*, *overspreiden*.

Het veldt staet dicht met vrucht b e l o o p e n
Het koorn is schoon-geaart.

CAMPH. Ps. 65, vs. 11, uitg. 1630.

Hoe magh men backhuys staen: 't en is nogh niet b e l o o p e,
'k Voel noch gien baert.

HUYG. Korenbl. 1672, I, 593.

Daerof datter b e l o o p e n es ende te niete gegaen zijn mitten duynen, die verstoven zijn, wel 50 mergen. Inf. bl. 42.

2) *Overvallen*. Wdb. op HOOFT.

3) *Aantreffen*, *ontmoeten*. Ibid.

4) *Bereiken*. Ibid.

5) *Verzorgen*, *tot stand brengen* U. W.

6) *Verkrijgen*, *vinden*.

Vader no moeder ne hopen
Datsi zullen ander oor b e l o p e n.

Lev. v. St. Fr. vs. 8456.

Eergist'ren badje myn, dat ick u eens souw koopen,
Of kryghen een Moris; ick hebber een b e l o o p e n.

BREDERO, Moortje, 1617, bl. 9.

7) *Berennen*. KIL.

8) *Doorsnijden*.

— tlant b e l o p e n met ere rivieren
Dat Amasonia es genant.

Nat. Bl. bl. 20, vs. 176.

9) *Achterhalen*, *vervolgen*, *in handen krijgen*.

Ende seide dat hijt soude becopen
Opdat hine mochte b e l o p e n.

Karel de Gr. Fr. II, vs. 4455.

Dat si souden, sonder ghenade,
Al verslaen dat si wonnen,
Ende dat si b e l o p e n connen.

MELIS STOKE, B. IX, vs. 1034.

Zie nog Rein. door Dr. JONCKBLOET, vs. 349; MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. VI B. XXVI, vs. 41; Clerk u. l. L. bl. 130; Lsp. B. IV, C. 1, vs. 81; Rymb. vs. 28535.

10) *Bevangen.*

Ende om dat soe was Arriane
Ende in ongelove b e l o p e n,
Deedse die coninc dopen,
Ende deedse instruweren bet
In die kerstine wet.

MAERL. Sp. H. 4o ed. III P. VI B XLIII vs. 65.

Vaspasiaen die ward b e l o p e n
Om dese dinc in wanhopen,
Dat hi niet wonne die stede.

Rymb. vs. 28653.

Die Joeden, die b e l o p e n
Altoos sijn in wanhopen,
Doen vroedelike hare saken.

Ibid. vs. 31117.

11) *Omringen*, *insluiten.*

Die linde stont in een vrijthof,
Met enen mure al omme b e l o p e n.

Walew. vs. 5103.

Met .iij. muren was hi b e l o p e n.

Rymb. vs. 31467.

12) *Aantasten* in de beteekenis van *kwellen.*

Van langen wege ende van zwaren
Wart de man vermoeit, te waren,
Entene de derst ook so b e l i e p,
Dat hi lude na Fransoyse riep:
„Ic blive", riep hi, „van derste doot."

Lev. v. St. Fr.

13) *Aanhoudend vervolgen.*

So dat hi den Hertoghe Rabbode
Van Vrieslant so hevet b e l o p e n
Dat hi hem Kerstijn wilde doen dopen.

MELIS STOKE, B. I, vs. 153.

14) *Overreden*, *met moeite overtuigen*, ook zoo als men wel eens zegt *inpakken.*

Reinaert sach den coninc b e l o p e n,
Ende wart blide in sinen moet.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs 2518.

15) *Behartigen.*

.II. coninginnen maecten si doe,
Marcesica ende Lampetoe,
Die hare orbare souden b e l o p e n.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. IB. XXXVIII, vs. 69.

Belopen worden van. *Kennis of tijding van iets krijgen.* Wdb. op HOOFT.

Belost. *Belust.* KIL.

Belosten. *Belust zijn op, zich verlustigen in iets.* Ibid.

Belostheid. *Lust, trek, begeerte* en *verlustiging, genoegen, vermaak.* Ibid.

Belostighen. Het zelfde als BELOSTEN. Ibid.

Belove (In) staen mit yemant. *Met iemand in verbond staan.*

S t a d i m i t y e m a n t i n b e l o v e,
Wildi sijn van goeden love,
So hout hem sijn belofte vast.
Mloep. B. II, vs. 3039.

Beloven (Hem). *Zich verheugen, tevreden zijn.*

„Here", seide her Paridaen,
„God lone u, dits wel gedaen,
Ende des sal h e m in allen hoven,
Met rechte hopic mijn here b e l o v e n."
Karel de Gr. Fr. II, vs. 2735.

Op een tijt so was daer ghehovet,
So dat een yghelic h i m b e l o v e t.
Mloep. B. I, vs. 620.

Meer voorbeelden vindt men in Walew. vs. 734; Lanc. II, vs. 9925. 27736, 33792; Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 121, vs. 27; CATS, 1828, I, 544, b; Esmoreit, vs. 541.

Beloven (Zich iets). *Er pret van hebben, er wel bij varen.*

Hunn' maegen sullen 't s i c h dry dagen langh b e l o v e n.
HUYG. Korenbl. I, 126.

Belovinge. *Belofte.* PL.

Belsebuc. *Beëlsebub*, naam eens duivels. In B e l s e b u c s name, die prinche es van den quaden gheesten. Lev. v. Jez. bl. 67.

Belue. *Vervaarlijk dier, monster.*

Die de groote b e l u e n soo heeft bekeven,
Dat zy noyt en dorsten commen in sijn ghemoet.
VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. 1574, f°. 129, v°.

Dat in die zee van India sijn

Beluen van live so groot
Dat si der zee doen selken stoot,
Dat si doen risen selke baren,
Alse ofte grote zeestorme waren.
Nat. Bl. bl. 435, vs. 87.

Beluchtighen. *Verlichten.*

Hy b e l u c h t i g h t haer 't Gewiss'
Met sijns klaerheydts ware wesen.
CAMPH. 1630, Ps. 25, vs. 12.

Beluiden. 1) *Met vreugdegalmen vereeren.*

— — — b e l u i t met zegegalmen.
VONDEL, door V. L. IV, 573, vs. 392.

2) *Met rouwgebaar en het luiden van klokken beweenen.*

Beluyck. *Beslotene plaats, park, afgeslotene ruimte.* KIL.

Beluycken. Ww. 1) *Afperken, omheinen, omsluiten.* Ibid.

2) *Omvatten, prangen, vast besloten houden.*

Mi dinct, ic heb mijn cruut verloren,
Dat ic hadde hier te voren
B e l o k e n tuschen minen tanden.
Caerl ende Eleg. vs. 820.

3) Eigenlijk *sluiten*, zoo als: de mont b e l o o c k in Coornh. Odyss. 1606, bl. 28, maar op de neusvleugels toegepast kan men daarvoor in de plaats stellen: *invallen, nauwer worden.* Zie Wdb. op BREDERO.

Beluyken. Znw. *Omvang, omvaming, insluiting.*

Looft hem al dat is in swerelts b e l u y k e n.
ANNA BYNS, Ref. 1602, III, bl. 105, r°.

Beluipen. *Beloeren.* U. W.

Beluken. 1) *Sluiten, toedoen, besluiten, insluiten.*

God besluut enghene stede,
Maer alle steden b e l u k e t hi mede
In sine godlicheit.
D^r^. VERWIJS, Wapen-Martijn, bl. 71.

2) *Omvatten, omvangen.*

Al de scorse eet hi dan
Die sijn poot b e l u k e n can.
Nat. Bl. bl. 79, vs. 853.

Belul. *Besef, begrip.* U. W.

— — — 't heeft tot dat loos bedryf,
Niet eerzuchts, niet b e l u l s, niet galgs genoeg in 't lyf.
DE DECKER, Rym-Oeff. I, 180.

Om d' Oostervolckeren, die woest als beesten leefden,
Te brengen tot belul en burgerlyck bescheit.
Ibid. bl. 133.

Dit woord thans als onkiesch beschouwd, kwam vroeger bij de beschaafdste Schrijvers zeer dikwijls voor.

Belulloos. *Dom, onwetend, zonder besef of verstand.* Zie Wdb. op BREDERO op »*belul.*"

Belustighen. *Zich verlustigen.* PL.

Beluwite. Waarschijnlijk wordt hier niet bedoeld wat bij BEELWITE verklaard is, maar afgeleid van *belue* (zie dit woord) kan het hier even zoo een *zeemonster* beteekenen, en VINCENTIUS, uit wien de volgende regels vertaald zijn, zegt Dr. DE VRIES, heeft *marinae beluae.*

Ende meerminnen ende beluwiten
Ende sullen so brieschen ende criten,
Dat dat anxtelike ghescal
Toten hemele clincken sal.
Lsp. B. IV, C. 9, vs. 19.

Bem (Ic). Voor *ik ben.* Passim. Zie HALB. op MAERL. IVde deel, bl. 223.

Bemailen, bemalen. 1) Eigenlijk *met kleuren of verwen bestrijken of afzetten* en verder *schilderen, beschilderen* en wellicht, bij uitbreiding, *afbeelden.*

Ziet, hoe sy met de roode stralen
Van 't zuyver Lams verkoren bloet
De dorpels en de posten vroet
Van hare poorten vast bemalen.
VONDEL, door v. L. I, 94, vs. 1378.

2) Van dit *met kleuren bestrijken, beschilderen, afbeelden,* breidde de beteekenis bij vele Schrijvers zich uit tot het *versieren met figuren, beelden, insnijdingen, opleggingen,* enz. Ende miin vrouwe om vij bemailde tafelkins gegeven hadde, vij Dordr. gulden. Dr. VERWIJS, De Oorlogen van Hertog Albr. bl. 42.

Bemaenen, bemanen. *Vermanen, op eene ernstige en dringende wijze voorhouden, bezweren.* Ic besuere di ende bemane di bi den levenden Got, dattu ons segs, ochtu best xpc Gods sone? Lev. v. Jez. bl. 221.

Si bemaende ende besweert
Dat hi haer seide sijn ghedochte.
Caerl ende Eleg. vs. 881.

Zie nog ibid. vs. 951; VELTH. Sp. II. f°. 369; HARDUYN, Ged. door SCHRANT, bl. 63; BLOMM. Oud-Vl. Ged. II, 4, vs. 145.

Bemaninge. *Vermaning, bezwering.* PL.

Bemannen. 1) *Eenen man huwen.* KIL.

2) *Overmannen*, *kwellen.*

Sijt ghy van dorst bemant, hier sult ghy dranck genieten.
MARNIX, Psalmen, Opdracht.

Bemaschelen, **bemasselen.** *Bekladden*, *bevlekken*, *bemorsen*, *besmetten.* MEYER, PL.

emascheren, **bemasscheren.** Het zelfde als BEMASCHELEN.

Die huut was hem ter vaert
Swart bemasschert ende berompen.
BLOMM. Oudvl. Ged. II, 14, vs. 991.

Bematighing. *Inkrimping*, *inkorting*, *vermindering.* Wdb. op HOOFT.

Bemd. *Beemd.*

De bemden afghemaelt met groen tapitserijen.
SCHRANT, Ged. door HARDUYN, bl. 114.

Bemeeesteren. *Vermeesteren*, *bemachtigen.* U. W.

Bemerk. *Op-* en *aanmerking.* KIL. MEYER.

Bemercken. *Aanschouwen.* Bemerckt den hemel ende siet. St.-Bijb. Job. XXXV, vs. 5.

Bemetst. *Bemetseld.* Wdb. op HOOFT.

Bemeuselen. *Bevlekt*, *bezoedeld*, *besmet worden.*

Een schuld-brief in papier, raeckt gh'hem te dickwils aen,
Kan licht bemeuselen en slijten en vergaen.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 474.

— — — O neen! die schand
Bemeuzel noyt mijn eer.
JAN ZOET, Themoklea, 1641, bl. 15.

Men zie nog BREDERO, Griane, 1616, bl. 50; De Geest van TENGNAGEL, 1642, E. II, v°.; J. DE BRUNE, Wetst. 1665, bl. 119; OUDAAN, Poëzy, I, 67; VONDEL, door V. L. IX, 333.

Bemeuzeling. *Smerigheid*, *morsigheid.* U. W.

Bemiddelen. *Veroorzaken*, *teweegbrengen.* Dat hy door desen vreedsamen ende vromen legaet versoeninge ende vrede gesocht magh hebben te bemiddelen. St.-Bijb. Jerem. LI, Kantt. 163.

Bemicken. 1) *Merken.*

Nochtans naer ick bemick zoo'n leit u noch de grond
Des wiisheids niet zoo vast, of enz.
STALPAERT VAN DER WIELEN, t Cieraat, enz. bl. 113.

2) *Bedoelen.*

't Gunt niet als 't geest'lijk oogh te recht en kan bemicken.
VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. XIX.

Oft schoon 't bemikte ooghmerk ongetroffen blyft. HOOFT, Ned. Hist. f°. 777.

3) *Bespieden*, *verspieden*.

Die my van ver beloeren en bemicken,
Die naedren my met doodelijcke stricken.
WESTERBAAN, Ps. 119, Koph vs. 3.

Bemymeren. *Nadenken*, *overwegen*. U. W.

Bemintheit. *Minzaamheid.* Ibid.

Bemodderen. *Bezoedelen.* Mijn aengesichte is gantsch bemoddert van weenen. St.-Bijb. Job XVI, vs. 16.

Bemoed. *Vermoeden*, *argwaan*, *achterdocht.* KIL. MEYER.

Bemoeden. 1) *Vermoeden.* Wdb. op HOOFT en op BREDERO.

) *Zich bemoeien*, *zich onderwinden.* KIL.

Bemoeden (Hem). Met een gen. *Vermoeden*, *zich voorstellen.*

Eist alse ics mi bemoede,
So dolen dese vroede.
Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, bl. 37.

Bemoedenis. *Vermoeden.* U. W.

Bemoederen. *Beslijken*, *bemodderen.*

Ende hi bekennen niene mach
Van den voeten ooc de wonden
Om dat si bemoedert stonden.
Lev. v. St. Fr. vs. 8166.

Bemoeyen. *Berouwen.* Laet u niet bemoeyen dat ghy die geneucht niet hebt mogen zien, ende maect daerom even goet chier. Plutarchus, 1644, f°. 149, a.

Bemoeyen (Sich). 1) *Zich bezighouden*, *zich moeite geven*, *arbeiden.* Tot den onderganck der sonne toe bemoeyde hy sich om hem te redden. St.-Bijb. Dan. VI, vs. 15.

2) *Zich vermoeien*, *zich afmatten.* Ende ick bemoeyde my om te verdragen maer en konde niet. Ibid. Jerem. XX, vs. 9.

Bemoeyt zijn. *Bezorgd*, *bekommerd zijn.* Datse bemoeyt ende bekommert waren over Davids lijden. St.-Bijb. Ps. 35, Kantt. 26.

Bemoffelen. *Met klemwerktuigen*, houten moffen genaamd, *de handen samenvoegen of snoeren*, en bij uitbreiding, zonder stoffelijk middel *de handen binden en maken dat iemand niet doen kan wat hij wil.* Wdb. op HOOFT.

Bemommen. *Vermommen*, *zijn hoofd en aangezicht zoo bedekken*, *dat men onherkenbaar is.* Wdb. op BREDERO.

Om 't hoofd bemomt, bemopt.
OUDAAN, Poëzy, I, 188.

Bemoppen. *Omwinden, door windsels verbergen*, bij uitbreiding *bedekken, geheim houden.* Wdb. op BREDERO, en U. W.

Een kaal gerimpelt vel bemopt met muts en doeken.
OUDAAN, Poëzy, I, 309.

Bemoren. *Beslijken, bemodderen.* KIL. PL.

Bemorsen. *Benevelen, verduisteren.* Wdb. op HOOFT.

Bemorwen. 1) *Bewogen, aangedaan worden* of *doen worden.* Ende hij bemorwet mit horen diensten volchde hem. Bijb. van 1477, II Chron. XXIV, vs. 17.

2) *Vermurwen.* Om u vyanden te behagen ende te bemorwen. St.-Bijb. Jerem. IV, Kantt. 76.

Bemozelen. *Bezoëdelen, bevlekken, besmeren.* KIL. MEYER.

Bemosen. Het zelfde. KIL.

Bemossen. *Door schimmel bedekt worden.* Ibid.

Bemostheit. *Beschimmeling.* Ibid.

Bemuezelen. Het zelfde als BEMEUSELEN, BEMASCHELEN, BEMASCHEREN, BEMASSCHEREN, BEMOZEN, BEMOZELEN, enz. Zie Wdb. op BREDERO.

Bemullen. *Met stof bestrooien.* MEYER.

Bemuren. *Met muren omsluiten.* U. W.

Soe waendic noch die lieve winnen,
Die mi te vaste sit bemuert.
HILDEG. Ged. bl. 93, vs. 65.

Bemuren (Hem). *Zich versterken.* Rymb. vs. 30906.

Bemurwen. *Vermurwen, verzachten.* Wdb. op BREDERO, U. W. Dies werd beslooten dat men, met allerleye soorte van eerbiedighe bejeeghe-ningen, trachten moest den Landtvooghde te ondergaan, en hem te bemurwen. HOOFT, Nederl. Hist. f°. 1176, 28.

Bemutsen. *Verliefd doen zijn*, volgens vroeger spraakgebruik, *de muts op iemand doen hebben.*

De godt van minnen die bemutst my soo.
Dboeck der Amoureusheyt, 1580, B. V, r°.

Isse bemutst?
Handel der Am. bl. 116.

Benaebuert. *Naburig.* Eenige van de benaebuerde volckeren. St.-Bijb. I Sam. Inh.

Benaeren. *Benauwen.*

— dijn tuymelende Schip.
Buyten lijdt het van de baeren,
Die het nu te nauw benaeren
En van alle sijden slaen.
HUYG. Korenbl. I, 194.

Benaarstighen. *Zich bevlijtigen op iets, naarstig bevorderen.* Wdb. op BREDERO.

Benaeuwt. *Nauw, eng.* Daerom warense (de kameren) benaeuwder dan de onderste. St.-Bijb. Ezech. XLII, vs. 6.

Benaautheidt. *Schaarste.* Wdb. op HOOFT.

Benaauwen (Zich). *Zich bekrimpen, zuinig zijn.* Ibid.

Benaden. *Genade bewijzen, begenadigen, gratie verleenen.* Ich Johan van Vuyren doe kont allen luden, alsoe mijn genedige lieve here, — — — hertoge van Gelre — — mij omme broecken ende onwille, die ich sijnen genaden misdaen ende gebroickt hadde, mijn huyss tot Spijck heeft doin nemen, dair sijne genaden mij nu mede benaedt, ende dat selve mijn huyss, des ick sijnen genaden danke. NIJH. Ged. IV; 253. Zie nog ibid. bl. 415.

Benaderen (Sich). *Zich neigen, overhellen.*

Heeft misschien mijn achteloose,
Heeft misschien mijn brossche jeught
Sich benadert tot het boose
En geglist uyt 't spoor van deuchdt.
CAMPH. 1630, Ps. 25, vs. 6.

Benachten. 1) *Vernachten.* Ende hy plach sulcke tijt te benachten in een mans huus. Pass. Som. f°. lxij, e. Soe benachte si in onser vrouwen kercke. Pass. Wijnt. f°. CCXI, d.

2) *Opdagen.*

Wat goede sal ons benachten.
Alex. B. IX, vs. 1077.

Op dit *benachten* merkt de Heer SNELLAERT, in zijne Aanteekeningen op den Alexander, het volgende op:

»Men zou thans zeggen: Wat goeds zal voor ons opdagen? De oude tijdsbepalingen geschiedden niet bij dagen, maar bij nachten. *Benachten* was dus het zelfde als *bedagen*, d. i. na eenen zekeren termijn verschijnen, *opdagen*, als men thans zegt."

Bename, benamen. *Inzonderheid, voornamelijk.* Wdb. op BREDERO. De Makelaars kunne dit kunsje mee wel, benamen die wat gaau binnen. WALTES, de Bedr. Gierigaart, A, 4, v.

Benamen. *Noemen.* Andere nabenaemde plaetsen, liggende aen de palen des lants. St.-Bijb. Jes. 33, Kantt. 33.

Benamen. *Hoofd voor hoofd.*

Men leitse ghevanghen daer
Altemet dat si quamen,
Tot dat mense hadde benamen.
Caerl ende Eleg. vs. 1115.

Benarren. *Benauwen*, *beklemmen*. U. W.

Bende. 1) *Band*, wellicht ook *streep*.

Hi hadde witte wapine al bloet,
Ende inden scilt twee bende roet.
Lanc. IV, vs. 3836.

Willende dat zy van doen voort souden draghen tabbaerden van eenen coleure, te wetene: elck twee Keerels, den eenen zwart, ende den anderen Ghents blau, hebbende op de slijncke schoudere een bende van fluweele, vier vingheren breet. VAERNEWIJCK, Hist. v. Belgis, 1574, f°. 131, d.

Zie nog Lanc. IV, vs. 3528; Belg. Mus. V, 105.

2) *Luier*, *windsel*, *zwachtel*. KIL.

Bendecheit. *Kunstvlijt*, *kunstzin*, *kunstbekwaamheid*.

Daer mochtmen merken an den snede
Wonderlic werc ende bendechede.
Fl. ende Bl. vs. 1511.

Die sodanech werc ierst begonste,
Ende dat water berghen ende dalen dede,
Daer mochtmen merken bendechede.
Ibid. vs. 2427.

2) *Middel*, *hulp-* of *geneesmiddel*.

Heeft hi reume int hovet mede,
Doe hem, dats die bendechede,
Rute omtrent die nesegate.
Nat. Bl. bl. 313, sv. 1530.

Bendecheit, behendecheit. *Fijne beraming*, *list*, *loosheid*, *listige* of *heimelijke aanslag* of *ontwerp*.

Ic weet wel dat sise niet en namen
Den ammirael, no ne ghewonnen
Bi al den bendecheden die si connen.
Fl. ende Bl. vs. 2355.

Dan sal ic soeken selke behendechede,
Als ic sende bloemen, dat icker u mede
Der joncfrouwe Blancefloer senden sal.
Ibid. vs. 2841.

Bendel. *Windsel*, *luier*, *zwachtel*. KIL.

Bendelijc, bendelike. 1) *Vlug*, *behendig*.

Doe spranc hi bendelijc sere
Den vrijthof in metter vaert.
Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 143, vs. 91.

2) *Op eene kunstige*, *smaakvolle wijze*.

Stenekine alse kerstalle
Stonden bendelike daer in gheset.
Fl. ende Bl. vs. 1544.

3) *Op eene listige, behendige wijze.*

Die Jueden bendelike af quamen,
Verradenlike in dier ghebare,
Als oft omme ghenaden ware.
Rymb. vs. 29852, var.

Benden. *Verbondenen*, *saamverbondenen.*

Christus t' Hooft van syne Benden.
VONDEL, door V. L. I, 117.

Bendenaerren. *Bondgenooten* of *krijgers in benden geschaard?*

De koningin ziet zelf ten hove uit, heel vertsaeght
Den vyant aen de graft de veste en muur beklimmen,
Het branttuigh in de lucht rondom de daecken glimmen,
En flackren en verneemt geen volck, noch Rutulier,
Geen' troep van Turnus, noch geen bendenaeren hier.
Ibid. VIII, 651, vs. 902.

Bendhooft. *Hoofd eener partij* of *bende.* U. W.

Bendicheit. 1) *Gepastheid.* MET BENDICHEIDE beteekent dus *naar den eisch.*

—— staerken hoghen muren,
Wel ghehauwen bi figuren,
Ende met beelden bescreven wale,
Die ic hu gherne alte male
Daer af die figuren verseide,
Constic, met eenigher bendicheide.
KAUSLER, Die Rose, vs. 140.

2) *Wel overlegde moeite*, *arbeid*, *arbeidzaamheid*, *vlijt.*

Want altemale dat lant
Es vander zonnen verbrant,
So dattere wortele nochte zaet
Bi naturen noit stont no staet.
Met geere beesten plach de man
Te arbeidene, dat hi wan
Met watre ende met bendichede
So vele groens aldaer ter stede, enz.
MAERL. Sp. Hist. 4°. ed. II, 244, a, vs. 25.

Benede (Van den hoofde tote). *Van boven tot onder, van het hoofd tot de voeten.* Rymb. vs. 5244.

Beneden. *Naar beneden.*

Ende raecte ymmer mitten voet
Enen bile, die b e n e d e n woet,
Ende viel den knecht op sijn hoeft.

Mloep. B. II, vs. 1856.

Die coninc lachende ghinc b e n e d e n.

Ibid. vs. 1894.

Beneden stellen. *Beschamen*, *vernederen*, *verlagen*.

Den cleynen sult ghy behouden altyt,
Den hoovaerdigen s t e l l e n b e n e d e n.

ZUYLEN VAN NYVELD, Souter Lied. 1584, Ps. 17.

Benedidecheit. *Zegen*.

Hi seide: „Die selve God
Daer onse vorders af ghebod
Hilden, die si met u beiden,
Ende doe u te zamen goet lijf leiden,
Ende vervulle u ooc mede
Met siere b e n e d i d e c h e d e."

Rymb. vs. 15682.

Benediën. 1) *Zegenen*, *zegen schenken*.

Si baden Gode van hemelrike,
Over dien ridder hoveschelike,
Ende onser vrouwen sente marien,
Datsine moeste b e n e d i ë n.

Ferg. naar het Hs. vs. 4710.

Ende hi nam die seven broet ende die vesche ende b e n e d i e d s e. Lev. v. Jez. bl. 105. Zie nog HILDEG. Ged. bl. 8, vs. 189.

2) *Vereeren*, *loven*, *prijzen*, *roemen*.

Dan sullen si b e n e d i ë n
Gode van desen saken.

Lsp. B. IV, C. 4, vs 64.

G e b e n e d ij t moete sijn
Gode selve.

Lev. v. St. Fr. vs. 3199.

Zie verder Beatrijs, vs. 812 en 831.

3) *Vloeken*, *vervloeken*, *den vloek*, *het wee en ach over iets uitspreken*.

Te Moysese seide echt onse Here:
„Ghanc te Pharao ende kere.
Laet hi mijn volc niet rumen tlant,
So doe Aaron up heffen sine hant
Up marassche ende up riviere;

Daer uut sullen comen vorschen sciere."
Also daden si: al te hant
Benediden si Egipten lant,
So dattie huse ende tscouincs zale
Daer af vul waren al te male.
Rymb. vs. 3814.

Hoe *benediën* aan deze beteekenis gekomen is, leert ons WEILAND in zijn groot Taalk. Woordenb. op het woord »*zegenen*".

Beneedert. *Afzichtig.*

Daer na so volchdse hem, Telemachus voor track,
Tot daer, daer sy Ulyssem vont by de doode cout,
Beneedert van stof, bloet, gelijc als een Leeuwe stout,
Die van een Os te scheuren comt.
COORNHERT, Odyss. 1606, II, 151.

Beneen. *Ontkennen.* KIL.

Beneenen. Het zelfde. U. W. MEYER.

Beneepe. *Klein*, *gering*, *onvolkomen.* Wdb. op HOOFT.

Beneerst. *Naarstig*, *bezorgd.* KIL. MEYER.

Beneersten. *Benaarstigen*, *bevlijtigen.* KIL. PL.

Beneerstighen, **beneyrstighen.** *Benaarstigen*, *bevorderen*, *begunstigen*, *er werk van maken.* Wdb. op HOOFT.

Benecht. *Verbonden*, *gehecht.*

Ende was benecht met onsen here.
Belg. Mus. VII, 449.

Benemen. 1) *Beletten*, *verhinderen*, *tegengaan.*

Dandre diere gheboren wart naer
Die heltene biden voete daer,
Als of hi hem wilde hebben benomen,
Dat hi niet eerst voort ware comen.
Rymb. vs. 2221.

Entie hem allen pijnden, dat
Te benemene, hadsijt ghemogen,
Dattie Grave niet waer ghetoghen
Om tontsettene Sirixe.
MELIS STOKE, B. X, vs. 535.

Zie verder VELTH. Sp. H. f°. 194; GHERAERT, Nat. bl. 187; Karel de Gr. Fr. 1, vs. 702; Horae Belg. VI, bl. 141, vs. 484; Lanc. III, vs. 11363; Walew. vs. 10800.

2) *Vernemen.*

Want men nie sijnt benam,

Waer waert dat hi henen quam.

MAERL. Sp. H. 8°. ed. IV, 361, vs. 69.

In de 4°. ed. heeft men dit woord, dat ook in het Hs. staat, in »*vernam*" veranderd.

Benemen den weg. *Den weg versperren, verhinderen.* KIL.

Benemen (Werringe). *Twist dempen.*

Ende baden dat si met crachte quamen,
Entie werringe benamen.

Rymb. vs. 27600.

Benenen. 1) *Weigeren.* Wdb. op BREDERO.

2) *Ontkennen.*

Den tijdt wel wijzen sal, 't gheen ick alsins beneen.

COLEVELT, Hart. van Savoyen, 1634, bl. 44.

Benetten. *Bevochtigen, bespoelen,* van eene rivier gesproken.

— Egypten, dattie riviere
Nylus daer te siere tijd benet.

Rymb. vs. 6375.

2) *Bevochtigen,* van bloed gesproken.

Wart soe ontcleet, ende gedaen al naect,
Ghehanghen ende sere mesmaect
Met staercken roeden, an elc let,
Dat elc met bloede was al benet.

Belg. Mus. I, 778, vs. 60.

3) *Bevochtigen, nat maken.*

Vanden watere, dattu vins daer,
Benette dijn ansichte.

Vaderl. Mus. IV, bl. 321, vs. 287.

Beneust. *Beschaamd, verlegen.* U. W.

Beneven. 1) *Daarenboven.*

Waert, dat u di Duvel niet en spoene,
Ghi naemt met u ten uwen verdoene
Van uwen rechten goede beneven.

MAERL. aangehaald in LULOFS Handboek, bl. 91.

2) *Naast.*

Ic wane wel, dat si, beneven
Deen den anderen, ter stat waert reden.

MELIS STOKE, B. IV, vs. 1510.

3) *Te gelijk.*

Scheyden mach in dier naturen
Menich blyscap doen teschuren,

Die van minnen komt b e n e v e n, enz.
HILDEG. Ged. bl. 116, vs. 13.

4) *Langs*, *nabij*. Doe sprac die here noch totin knecht: »ganc up op den weghen ende b e n e v e n den tunen. Lev. v. Jez. bl. 154.

Ende dies waren si hem b e n e v e n
Na de doot.
Lev. v. St. Fr. vs. 9602.

Benghel. *Staak*, *stok*, *knods*. KIL. PL.

Benghelen. 1) *Met stokken slaan*, *slaan*. KIL.

2) Bij uitbreiding, *smadelijk*, *met minachting bejegenen*, *honen*. U. W.

3) *Drijven*.

Hy ——— komt ——— in gevallen en b e n g e l t den onweetenden en verbaasden Gotarzes er uit. HOOFT, Tac. f°. 168.

4) *Kwellen*, *plagen*, *teisteren*, *den voet dwars zetten*.

De vrysters wetender te houwen als geboren engelen,
En soo dra en sijnse niet getrouwd of se kennen somtijds de mans wel ringelooren en b e n g e l e n.
PAFFENRODE, Hopman Ulrich, 1675, bl. 186.

5) *Heen en weêr slingeren* en, bij uitbreiding, *om den tuin leiden*. Maer vermaenden de H. Bewindhebberen de gantsche wereldt over, dat zy heur niet meer en moesten laten b e n g h e l e n van heur stuyrluyden seggen; maer selfs 't roer in de handt nemen. Comedia vetus, bl. 59.

Beniden. Werkw. *Haten*, *afgunstig zijn*, *een kwaad hart toedragen*, *afgunst over iets gevoelen*, *bestrijden*, *vijandig behandelen*.

Waren die manne also behoet,
Dat si oghen, sin ende moet
Wel consten besniden,
So ware vrouwen minne spoet:
Nu werden si van minnen verwoet,
Diere dompelike toe tiden.
Dit doet vrouwen b e n i d e n.
Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, bl. 43.

Die menscheit liet hare besniden,
Doepen, proeven in dien tiden
Van den ouden viant;
Soe liet hare vaen ende b e n i d e n,
Doerboren hande, voete, siden;
Soe staerf, dus eist becant.
Ibid. bl. 78.

Zie nog BLOMM. Oudvl. Ged. I, 18, vs. 1460; Vanden L. o. H. vs. 788.

Beniden. Znw. *Kwaadheid, kwaadaardigheid.*

Eist dat hijt in spele doet
So late ment te lichter liden:
Doet hijt ooc up .I. beniden,
Of in des lands heren onwaerde,
Men doe dien te hant ten swaerde.

Heim. der Heim. vs. 554.

Benyding. *Verwekking van nijd.* U. W.

Benydtheit. *Wrevel, boosaardigheid.* Ibid.

Beniemaren. *Betichten, beschuldigen*, volgens Profr. MEIJER. Nalezing op het Lev. van Jezus, bl. 23.

Benier. Volksuitspraak voor: *manier.*

Trijn, riep hy, benje 't self? je meughtet ondersoke,
Sey'ck soo op mijn benier.

HUYG. Korenbl. I, 606.

Benieren. 1) *Optooien met banieren*, dat is *met banden en linten.* Wdb. op HOOFT.

2) *Vangen, in de knip krijgen, pakken.* Is hy niet te sterck, om hem met dit volck te benieren. S. COSTER, Tijsken Van der Schilden, 1613, bl. 28.

Beniesen. Quid?

Ke sorght niet, tsal wel sijn, moghen wijt beniesen.

Antwerpsche spelen van sinne, 1562, bl. 674, of fo I, vo.

Benijden. Zie BENIDEN.

Benijpen. *Besluiten, beklemmen.* U. W.

Benine oghen. *Beenige, beenachtige oogen.*

Die vissche hebben allegadre
Benine oghen ende starc dat vel.

Nat. Bl. bl. 40, vs. 17.

Benippelen. *Beknibbelen.* U. W.

Beniste boortje. *Een glas boordevol ingeschonken.* Wdb. op BREDERO.

Ik brengje een Beniste boortje.

FOKKENS, Kl. v. Dronkken Hansje, 1657, bl. 11.

Benodigen, benoodigen. 1) *Uitnoodigen, aanzoeken.*

Zoo neem eens acht
Of oorzaeks kraght
U niet veel meer komt nooden,
En port u aen
Ter feest te gaen,
Daer u benodigd Gode.

DE DECKER, Rym-Oeff. 1726. II, 440.

Of heeft u het begeeren
Van iemand aengepord?
Weet dat ghy van den Heere
Veel meer benodigd word.
Ibid. bl. 442.

2) *Noodzaken, dwingen, verplichten.* MEYER. U. W. De Bisschop wordt benoodicht heymelick te vertrecken. By-voegsel op het Goudtsch Kron. bl. 157. Korts hier nae, so Rollon over al gheluckigh ende voorspoedigh in zijne saecken was, wert Coninck KAREL benoodicht ende bedwonghen met hem te overkomen. GUIC. f°. 278, a. Zie ook HOOFT, Nederl. Hist. f°. 228, 17.

Benodighen, benoodighen (Sich). *Zich in verlegenheid, in benauwdheid gevoelen.* PL.

Benodicht, benoodicht. *In nood, door nood gedrongen.* In zulkerwijs, dat die borgermeesteren, scepenen, raedt, hooftluden, ende gansse gemeynte der voirscr. stadt, hen, zoo benoodicht ziende, enz. NIJH. Ged. VI, 321.

Benoegen. Znw. *Genoegen, toestemming.* Indien de Trojanen, zonder uw benoegen naer Italië trocken. VONDEL ed. 1737, Eneas, B. X, bl. 375.

Benoegen. Ww. *Aangenaam zijn, voldoen, vergenoegen.* KIL.

Benochteren, benuchteren. *Nuchter worden, zich nuchter maken.* Wdb. op BREDERO en U. W.

Benoodsen. *Beschadigen.* MEYER.

Benoodsten. *Benauwen, bedrukken.* KIL. MEYER.

Benoosen. *Beschadigen, benadeelen, schade* of *nadeel toebrengen.* KIL.

Benoost. *Benauwd, bedrukt, bezwaard, geprangd.* PL.

Princersse mijn hertelyckheyt doet my benoost leven.
dBoeck der Amoureusheyt, 1580, T. iij. v°.

O laes ghy meucht
My arme benoosde met woorden gheven
Een druckelyck sterven oft een blyde leven.
Ibid. I. vi.

Zie nog HOUWAERT, Vier Wterste, bl. 77, 84, 93, 230.

Benoot. *Noodlijdende.*

Waer saghen wi di benoot so sere?
Rymb. vs. 25802.

Benopen houden. *In zijne macht houden.*

De goddinne Calipso, die hem hielt benopen,
In hole speloncken, om hem tot haer wille te bringhen.
COORNHERT, Odyss. 1606, bl.

Benotelen. *In schrift brengen.* Die pennyngen van deser schattinge en sal men nyet averleveren off totter verloissinge onss jonckeren van Moirsze nyet laten boren voir der tijt dat alle saken die bekalt ind opten voirgehalden dachfairden benotelt sijn, van onsen gen. heren voltagen off op gueden weghe gebracht weren. NIJH. Ged. VI, 55.

Benuchteren. Zie BENOCHTEREN.

Beooghen. 1) *De oogen slaan op.* Wdb. op HOOFT.

2) *Gadeslaan, zien, bemerken.*

Als 't Veld-hoen dit beooghde, en zagh hoe fel en wreet
Het een ghekamt gheslacht het andere bestreed, enz.
VONDEL, door V. L. I, 583, vs. 11.

Wat zijn druppelen van glas
By sulcken Zee van tranen?
Sulcken Zee heeft Sterr gedrooght,
En my maer van verr beooght.
HUYG. Korenbl. I, 501.

3) *Beschouwen, aanschouwen.* Wdb. op BREDERO, bl. 495.

Noch zult gy in dit Huis een jongeling bëoogen,
Die, enz.
ENOCH KROOK, De Spiegel der Zotten, 1699, bl. 15.

Beoordeelt. *Van oordeel voorzien.* U. W.

Beoorloocht. *In den oorlog verhard en bedreven.* Wdb. op HOOFT.

Beoorsaecken. *Veroorzaken.* KIL.

Bepalen. *Met palen afzetten.* Ofschoon dit werkwoord in deze beteekenis nog bij WEILAND voorkomt, vind ik er bij de hedendaagsche Schrijvers geen gebruik van gemaakt. Daarvoor zegt men tegenwoordig *afpalen, door palen afzetten*, enz. Bepaelt den berch ende heylicht hem. St.-Bijb. Exod. XIX, vs. 23.

Bepaling. *Omvang, omtrek* en, bij uitbreiding, *muren.*

Muyder Slot! — — —
Hebt ghy van de suycker-ueren — — —
Noch een schemerigh gedacht,
Die ick, minste van het gilde,
Binnen uw' bepaelingh spilde?
HUYG. Korenbl. I, 455.

Beparken. *Beperken.* U. W.

Bepauteren. Een vreemd woord, waarvan de beteekenis waarschijnlijk is, *beredderen, in orde brengen.*

't Zy wie dat wichtig werk bepaut'ren.
OUDAAN, Poësy, I, 157.

Bepeinsen (Hem). *Bedenken, overleggen.* Ende alse men u levert din ghérichte, en bepeinst u nit, hoe ghi mogt antwerden; want ic sal u gheven redene ende die wysheit. Lev. v. Jez. bl. 188.

Bepeinst sijn. *Gerust gesteld zijn, zich herstellen.*

Die joncfrouwe was bepeinst schiere.
Fl. ende Bl. vs. 2943.

Bepeysen. *Bedenken, overwegen, bepeinzen.*

Ghy sult my sien in uwen hoogsten noot,
En dan eerst recht uw vuyle daet bepeysen.
CATS, door Dr. v. VL. I, 612, b.

Een Paerd, een Hond, een Katt en and're beesten reisen;
Maer so wy 't wel bepeysen,
Van beesten is 't gewiss,
Dat een' Luys, naest den Mensch, de grootste reister is.
HUYG. Korenbl. II, 65.

Bepeisen (Sich). *Zich bedenken.*

Dat die all 't selve leed
En all' de selve vreughd naer my hadd door te reisen,
Sich drymael sou bepeisen.
Ibid. I, 532.

Bepeken. 1) *Bepekken, met pek bestrijken.*

Dat vat was van buten belijmt,
Ende bepecct, ende begrijmt.
Rymb. vs. 3468.

2) *Met pek bezoedelen.*

Haddi des breydels vermeden,
Ende met eere aelteren (halster) ghereden,
So en ware hu crune met huwen baerde,
Ende huwen hals niet so aerde (hard, zeer)
Swart bepeket no bezinghet.
BLOMM. Oudvl. Ged. II, 14, a, vs. 1003.

Bepeckt. *Opeengepakt, of zwart als pek, donker.*

Logge Winden, die de Locht
Met bepeckte Wolcken vocht.
HUYG. Korenbl. II, 525.

Bepensen (Hem) van. *Bedenken, in de gedachte krijgen.*

Niemen diet sach openbare
Ne bepensdem niet van dien
Dat hem tselfs soude ghescien.
Rymb. vs. 32895.

Beplacken. *Overdekken.*

Een rijckdom men alsins uytmuntende hier ziet gloeijen:
De wanden, 't vloersel, en de zolders opgebouwt,
Met Ced'ren zijn b e p l a c k t, de Ced'ren weêr met goud.
VONDEL, door V. L. I, 380, vs. 1046.

Beplanten. *Bezetten*, *innemen.*

Nestors soon lach soetelijck in slape geboghen,
Maer Telemachus hert was met s' Vaders sorghen b e p l a n t.
COORNHERT, Odyss. 1606, II, 81.

Bepluiken. *Schenden*, *aantasten*, *afrukken*, *verkorten*, *ontnemen.* Wdb. op HOOFT.

Bepluysteren. *Uitplunderen.* Wdb. op BREDERO.

Beplukken. Het zelfde als BEPLUIKEN. Niet darrende de vyanden tot slagh koomen, oft zoo zy uit heimelyke plaatzen bestonden den staart te b e p l u k k e n. HOOFT, Tac. Jaarb. f°. 191, 50.

Bepooghen. *Pogen*, *trachten.*

Looft hem locht-welfsel blouw, van wien met vierigh' ooghen
Gedurende den nacht het voorhooft staet en gh'linckt:
Waeter wilt insghelijck te loven hem bepooghen,
Dat als claer cristallijn op d'hemelen daer blinckt.
HARDUYN, Ged. door SCHRANT, bl. 127.

Beproeft. *Door ondervinding ervaren.*

Men sal gheloven den b e p r o e f d e n man.
Mloep. B. I, vs. 180.

Beproeven. 1) *Ondervinden.* Maer sy — — — sullen soodanigh oordeel Godts b e p r o e v e n als sy weerdich zijn. St.-Bijb. Boeck der Wijsh. XII, vs. 26.

2) *Bewijzen.*

Ende hets wel b e p r o e f d c dinc mede,
Dat gi een die beste riddere sijt:
Die nu in die werelt es.
Dr. VERWIJS, Bloeml. bl. 76, vs. 74.

In den Lancelot door Dr. JONCKBLOET uitgegeven, staat: *geproefde.*

3) *Aantasten.* Deeze werden naa Vlissinge, het krysvolk op Zuydbevelandt oovergescheept, om de stad van der Goes te b e p r o e v e n. HOOFT, Nederl. Hist. f°. 253, 12.

4) *Toetsen.* Sy onderscheyden, sy schiften, sy siften, sy keuren, sy kiesen en b e p r o e v e n der saken waerdigheyt aen de onghevalschte waerheyt. BREDERO, Sp. Brab. Tot den goetwillighen Leser.

Bepuren. *Louteren.* Wdb. op BREDERO, bl. 495.

Ber (Het). *Het barre of gure weder.* U. W.

Beraedt doen. *Huwen, trouwen.* PL.

Beraeght. *Vervuild, vuil,* ook *van spinrag voorzien.*

—— die onze ziel b e r a e g h t
Met pracht en nijdigheyd; met zorghen vijlt en knaeght.
DE BRUNE, Embl. 1624, bl. 215.

De muffe lucht van een b e r a e c h d e boeckery.
DE BRUNE, Banck.-Werck, 1660, bl. 369.

Zie nog BREDERO, Sp. Br. vs. 829.

Beraepen. *Verzamelen, vergaderen.* KIL.

Beraest. 1) *Hevig ontsteld.*

Ic sta van herten so b e r a e s t,
Dat ic en weet wat versieren.
Horae Belg. VI, 148, vs. 35.

2) *Razend, dol, verwoed.* Die als verwoedde ende b e r a e s d e menschen de godshuysen bedorven. VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. f°. 143, a.

Sy dooden hier malcander als b e r a e s t.
K. VAN MANDER, Olijf-Bergh, 1609, bl. 33.

Wolfaert als b e r a e s t 't onnoosle dierken greep.
VONDEL, door v. L. I, 453, vs. 8.

Beraet. 1) *Bedrog.*

Die borchgrave, vernemt mine woèrt,
Hi es gheheten Her Reinout;
Hi es frisch ende in doegheden stout,
Ende suver, sonder loes b e r a e t.
BLOMM. Oudvl. Ged. III, vs. 71.

Zie ook BARAET.

2) *Beraadslaging.*

Die rechter nemet hem uter hant
Dat b e r a e t ende settet uut so lanc
In vorsten, dat hem des lopens verdriet.
Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 201, vs. 424.

3) *Bezorging, drukte.*

Van vroechden drijftmen groet b e r a e t.
HILDEG. Ged. bl. 207, vs. 8.

4) *Wijze van doen, instinct, manier.*

Na der tortelduven b e r a e t.
VELTH. Sp. H. f°. 432.

5) *Oordeel, meening, gevoelen.*

De vrienden van den man, hiertegen aen gedreven,

Sijn anders van b e r a e t.
CATS, door Dr. v. VL. I, 415, b.

Berad. HOOFT, VONDEL, VAN DER SCHELLING hebben dit woord gebruikt, waarvan de beteekenis moeilijk in onze tegenwoordige taal kan overgebracht worden. Wij zullen eerst de plaatsen, waarin bovengenoemde dichters dit woord gebruikten, aanhalen, om dan de uitlegging van HOOFT mede te deelen, die men in eene aanteekening onder den tekst vindt.

Uw rasheit joegh verbij 't b e r a d d e zonneradt.
HOOFT, Ged. door L. I, bl. 309.

De zeegoôn stemden dit, en Juno voer en zette
Het door de dunne lucht met haer b e r a d d e raên,
Gevoert van paeuwen.
VONDEL, door v. L. XI, 860, vs. 707.

't Gaat wel: de schorheid schuurd allengs van asse en naven,
De Kerkwolf wekt mijn vuur, en helpt mijn Digt aan 't draaven,
't B e r a d d e rad verrast; al is de logen snel,
De Waarheid loopt haar in, en achterhaald ze wel.
VAN DER SCHELLING, aangeh. in HUYD. Proeve, I, 344.

Toen HOOFT dit woord gebruikte, verklaarde hij het zelf (volgens HUYDEC.) in dezer voege: »Men zeit: die waegen is b e r a d t, wanneer ze zo langhe ghereden heeft, dat de schorheit vande assen en naven is".

Beradelick. 1) *Raad gevende*, *verschaffende*, *aanbrengende.*

't Bedroeft my als ick er sie, die u yet willen hind'ren;
Als een Vader sijn kind'ren sy dy ghenadelick,
Lievelick troostende met hulpe ghestadelick,
Ons sijnde b e r a d e l i c k in al dat ons misluckt!
Constth. Juw. A. iiij.

2) *Aan te raden*, *aanneembaar* en dus NIET BERADELICK beteekent *verwerpelijk.*

Watmen meer neemt is ter nodruft n i e t b e r a d e l i c k.
COORNHERT, Recht Gebr. 1585, bl. 12.

Beraden. 1) *Berokkenen*, *brouwen*, *aandoen*, *veroorzaken.*

Bisscop Willam, dese noot
Hebdi den Vresen nu b e r a d e n.
MELIS STOKE, B. V, vs. 797.

Ic dade u slepen ende hanghen,
Dies ne mochti niet ontgangen,
So dicken hebdi mi b e r a d e n
Swaer vernoy ende scaden.
Guerijn van Montgl. Zie BILD. T. en D. V. IV, 131.

Zie verder Heim. der Heim., vs. 663; Taalk. Mag. II, 282; Lanc. IV, vs. 4591 en vs. 4660; Walew. vs. 479 en vs. 9007; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 10896; Esmoreit, vs. 29, in Hor. Belg. VI, 4.

2) *Raadschaffen*, *helpen*, *bijstaan*.

Also mote mi God b e r a d e n
Ende bringen ter genaden.
Lanc. II, vs. 48135.

Here, God, dat ghi mi selt b e r a d e n
In mire noet, ende staen in staden.
Nieuwe Werken der M. v. N. L. V, 1ste St. bl. 202.

Zie verder MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 209, vs. 52; ibid. I, 63, a, vs. 46; Caerl ende El. vs. 549; Rymb. bl. 1, vs. 11.

3) *Begunstigen*, *genadig zijn*.

Woulde mi God also b e r a d e n
Dat welctijt soe ic doet bleve,
Sulcke een cleerc mine doet bescreve.
Alex. B. I, vs. 1299.

4) *Beschermen*.

Die den armen nine spaert,
Ende met hem hout sine ghile
Hoe waent hi ter lester wile
An Onsen Heere vinden ghenaden,
Die emmer den armen sal b e r a d e n.
Nat. Bl. bl. 42, vs. 62.

5) *Beschikken*, *verschaffen*.

Dien nacht hadden si alder genaden,
Die hen die clusenare mochte b e r a d e n.
Lanc. II, vs. 45348.

Soe als die weert is, soe b e r a e d t God om (d. i. hem) die gasten. MEIJER, O. N. Spr. bl. 40.

Ic sals u so vele b e r a d e n,
Gine atet niet met u tienen.
Rein. door WILLEMS, vs. 492.

Zie nog VELTH. Sp. Hist. f°. 374.

6) *Zorg voor iets dragen*, *verzorgen*.

Dus quam die riddere b e r a d e n
Sine wapine ende sine gewaden.
Lanc. II, vs. 42595.

Dat hi lere selve vechten
Jeghen sijn selves overdaet,

Ende hi den lechame so beraet,
Dat hi hem sine nooddurfte gheve.
Heim. der Heim. vs. 1430.

7) *Zich met iets belasten.* PL. Waarschijnlijk behoort hiertoe eene plaats in Walewein, waar van Koning Wonder gezegd wordt, dat hij, bij de komst van Walewein aan zijn hof, »cnapen" riep, om Walewein naar eene kamer te geleiden en hem alle mogelijke gemakken te verschaffen, waarop dan volgt:

Een ander cnape was dies beraden
Ende quam te Gringolette ghegaen,
Daerne Walewein liet staen.
Walew. vs. 838.

Dat is: een andere »cnape" belastte zich met ... de zorg voor Gringolette, Waleweins paard, dat deze beneden aan de b... rug had laten staan.

8) *Raad geven, met raad bijstaan, ua...*

——— ic sal u ber... ...raden.
Dat wi selen den p... ...den,
...m t... ys maken.
Ende bat d... ...ede ...
Limb. B. XII, vs. 852.

9) *Beramen.* ...iden
...at sijt ... hine beraden soude.
Lanc. III, vs. 2867.

Her...
I...t.

...oghe van sire partien
...sic dat Apollonis was,
Die beriet strijd up Jonathas.
Rymb. vs. 19820.

10) *Om* ...

...*aad vragen, raadplegen, ondervragen.*

Soo dat men weer 't Orakel gingh beraden.
HUYG. Korenbl. II, 564.

11) ... *Uithuwelijken.* Ende voortmeer onse kindere, de wy nu hebben ende ... de ons noch werden moghen, dat wy de beraden solen nae rade des ... heren van Bronchorst ende zynre ghebrodere. NIJH. Ged. II, 148.

12) *Eene huwelijksverbintenis aangaan, in den echt treden, huwen.* PL.

13) *Overreden.* In een der psalmen van CAMPHUYZEN.

Beraden (Hem). 1) *Beraadslagen, overleggen.*

Die joden ghinghen hem beraden,
Wat si best metten houte daden.
Dboec vanden Houte, vs. 615.

In .i. berch hoerden lieden
Groet gheluut, soe dat si hem berieden,

Wat hem best te doene waren.

Esopet, bl. 166.

Zie ook HILDEG. Ged. bl. 88, vs. 82.

2) *Zich schikken*, *zich voegen*.

Ine roke niet der hermitagen,
Der woestinen noch diere bosscagen,
Ic laetse Sinte Jhanne Baptisten;
Want ic ware vander kisten
Te verre, daer die morsele in sijn
Ende oec mede den goeden wijn,
Ende vanden Borge ende vanden staeden,
Daer ik mi wel in can beraden.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 10963.

3) *Besluiten*, *voornemen*.

Want wel si .XX. sonder waen,
Jonge lieden hadden hem beraden
Dat sy Keyen souden scaden
Ende scande doen.

VELTH. Sp. Hist. f°. 100.

4) *Raad weten*.

—— Dit nes gheen dier,
Het es die duvel uter helle,
Die hier comt ende wille mi quellen,
Ende hevet mi desen anxt ghedaen.
Ende noch ne can ics niet ontgaen,
Al eest gherovet vanden live.
Ende al waric sterker dan si vive,
Sone mochtic mi niet beraden,
Ic ne moet sieden ende braden.

Walew. vs. 559.

Beraden sijn van. *Voornemens zijn*, *een besluit nemen*.

Jonfrouwe des ben ic beraden,
Al waert dat mi soude scaden.

Limb. B. VI, vs. 151.

Si seiden: Wi sijns niet beraden.

MELIS STOKE, B. VI, vs. 1082.

Si waren dies scire beraden
Ende seiden dat sijt gerne daden.

Lanc. III, vs. 18555.

Beraden. Deelw. 1) *Toegetakeld*.

Gesells hoe sidi dus beraden?
Ic vruchte u ne sal staen te staden
Ersatre ter werelt nembermeer,
U lede dunken mi so seer,
Ende hebben soe vele wonden.
Lanc. II, vs. 45145.

2) *Geoefend.*

Inde Cyffer-konst beraden
Leert ghy jeucht de rechte graden, enz.
VONDEL, door V. L. I, 129, vs. 37.

VAN LENNEP voegt in eene noot daar bij, dat het gebruik van dit woord voor »*geoefend*" onjuist is. Mij is ook geen tweede voorbeeld voorgekomen.

3) *Gezind*, *gestemd.*

Doen wijs niet, soe sijn wi dom;
Nochtan vintmer noch wel zom,
Die cranckeliken sijn beraden.
HILDEG. Ged. bl. 178, vs. 345.

Moyses quam ten volke ghegaen
Ende dede hem al dus verstaen.
Si seiden alle, si warens beraden
Dat sijt ooc harde gherne daden.
Rymb. vs. 4677.

4) *Bedacht.*

Alsi te betere weide tiden
Ende si water selen liden,
Die starcste swemmen voren dan,
Ende dandere volghen hem alle an,
Elcs hoet ligghende op sanders stiet:
Dus helpt elc anderen in den vliet.
Hier bi si elc mensche beraden
Dat een den andren sta in staden.
Nat. Bl. bl. 91, vs. 1092.

Berader. 1) *Helper*, *verzorger*, *verlosser.*

Hebt ghy doch niet gesien dat eenen goeden vader
Sijn kint meer als zijn knecht straft als een wijs berader?
HEYNS, Bartas Weken, bl. 295.

Ende Jhesus, onser alre berader,
Quam sonder vader van Marien.
Rymb. vs. 4380.

Zie nog DE DECKER, Rym-Oeff. II, 325.

2) *Raadsman.*

Lehartes, heer Ulixes vader,
Dat was Penolopen b e r a d e r.
Mloep. B. IV, vs. 1478.

Beradich. *Behulpzaam*, *verzorgend*, *raadgevend.*

— — — u leden schijnen grootdadich:
Waerlijck ghy zijt een God, den menschen b e r a d i c h.
COORNHERT, Odyss. 1606, II, 53.

Berading, beraading. *Beraad*, *overleg.* U. W.

Beraken. 1) *Bereiken.*

De eygen jaren-reeks, die gy en ik b e r a a k.
OUDAAN, Konradyn, 1649, bl. 166.

— — — wie ick kon b e r a k e n
Die heb ick verslagen of ontmand.
STARTER, Darayde, 1621, bl. 36.

Zie nog ibid. bl. 42.

2) *Met het verstand bereiken*, *bevatten*, *beseffen.*

Dat in Uw' tegenwoordigheydt
De schat des hooghsten wellusts leyt,
Kan ons vernuft b e r a k e n.
CAMPH. 1630, Ps. 36, vs. 8.

Vergelijk hiermede ibid. Ps. 64, vs. 4.

Beranden. *Aanranden.*

De boose nydicheyt met haer fenynde tanden
Noch oock de giericheyt zijn leven niet b e r a n d e n.
Ibid. bl. 141.

Berasen. *Woedend*, *onzinnig*, *dol maken.*

O gramschap boos die smenschen hert b e r a e s t.
K. VAN MANDER, Olijf-Bergh, 1609, bl. 161.

Berassen (Hem). *Zich spoeden*, *spoed maken.*

Gaet kromme wegen mis.
Slaet rechte in, mijdt quaedt, volght goedt,
Tot vre'e b e r a s s i c h uwe voet,
Soo langse vind'lijck is.
CAMPH. 1630, Ps. 34, vs. 10.

Berau. Znw. *Berouw.*

Eerst wortsi jamerlike vervaert,
Ende doe hem cam b e r a u van desen,
Worden si wonderliker genesen.
Lev. v. St. Fr. vs. 10075.

Zie nog Rymb. vs. 8409; vs. 13427; vs. 18541.

Berau. Imperf. *Berouwde.*

Daer worden vele liede om blide,
Die hen bereidden der waert,
Dien iammerlike b e r a u die vaert.

VAN HEELU, vs. 4214.

Berd, berdt. 1) *Plank, bord, beschot.* U. W.

Is 't niet een bitter spyt, dat tegens klip of zand
Het roofschip van Ciryn aen splinters is geslagen,
En evenwel die dief, niet waerd van 't land gedragen,
Op kiste, b e r d of balk, behouden is geland?

DE DECKER, Rym-Oeff. II, 83.

Gy sult oock tot den Tabernakel staende b e r d e r e n maken van sittimhout. St.-Bijb. Exod. XXVI, vs. 15.

Sit so in huys en naeyt, dat ghy gesien kond worden,
Noch deckt u glasen niet met b e r d e r s en met horden.

GROEBE, Versch. Ged. II, 73.

Zie nog CATS, door Dr. v. VL. I, 488, a.

2) *Schilderstuk, schilderij.*

In Constantinoble was een Juede,
Een quaet, valsch, onwardich ruede,
Die in een b e r d t sach gescreven
Onser Vrouwen, scone, verheven,
Ende ghenaghelt an eene want.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. I P. VII B. XCIII, vs. 3.

Berderen. *Bevloeren, met planken beleggen.* KIL.

Berderen aensicht. *Houten aangezicht.* Ibid.

Berdering. *Houten vloer, plankier, zoldering.* Ibid.

Bere. 1) *Soort van vaartuig.* Ibid.

2) *Stormdak.* Zie BEER.

Beredden. 1) *Toetakelen.*

Hi sloech op diegene sere doe,
Die sinen broder b e r e d d e n soe.

Lanc. II, vs. 21635.

2) *In orde brengen.* BILDERD. Aant. op HUYG. II, 170.

Bereden, bereeden. 1) *Gereed maken, voorbereiden, aanleggen.* KIL. U. W.

Dus es der coninginnen vaert
Al b e r e e t te Norwegen waert
Ende si es henen gevaren.

Karel de Gr. Fr. I, vs 972.

Ghi moet u simpeliken cleden
Ende helpen alle dinck bereden.
Mloep. B. IV, vs. 1174.

Sent dede die here een hoef bereden.
Belg. Mus. X, 77, vs. 44.

2) *Overreden.* U. W. KIL.

3) *Toetakelen* even als BEREDDEN.

Ende en comt hier nemmeer weder.
Want hier sulc in comen mochte,
Die hu bereeden soude onsochte.
KAUSLER, Die Rose, vs. 12922.

Beredent. *Welsprekend.* KIL.

Bereding, bereeding. *Overreding.* U. W.

Bereedsel. *Toerusting*, *toestel.* KIL.

Bereedt. *Wel ter sprake.* PL.

Bereecken. *Berekenen*, *bedenken.*

T'gene sy niet connen queecken
Nochte met haer dom verstant
Ondersoucken en bereecken
Staet in mijnen Hof geplant.
HONDIUS, Moufe-schans, 1621, bl. 108.

Bereent. *Beregent.*

Joncfrouwe, hadde mi yeman geleent
Sijn huus, in ware dus niet bereent.
Ferg. naar het Hs. vs. 742.

Bereescap. *Voor-* of *toebereidsel.*

Maect u bereeschap.
Belg. Mus. IX, vs. 615.

Ende haere bereescepe maect echt,
Te vaerne in den Griecschen dan
Bi keyser Boudewine, haren man.
KAUSLER, Reimchr. vs. 5247.

Bereetscap. *Het bereid* of *gereed zijn.* Lsp. B. II, C. 31, vs. 63.

Bereet. 1) *Bereid.*

So worden sy in corter stont
Van nuwer liefden soe ghewont,
Dat sy te blijven sijn bereet.
Mloep. B. II, vs. 2817.

2) *Gezind*, *genegen.*

Want si en es emmer niet bereet

Tot eneghe man, die nu leeft.
Esmoreit, vs. 416.

3) *Gereed.*

Siet hier noch comen, al bereet,
Alse die wreken wilt sijn leet,
Den hertoge Jan van Brabant.
VAN HEELU, vs. 5773.

4) *Voorbereid*, *geschikt.* Siet alse wi ons selven aldus besitten, soe hebben wi een vri onbedruct ghemuede, dat wel geordent es, ende effene bereet tote allen manieren van dogeden. RUUSBR. Tab. I, 94, reg. 11.

Bereets. *Alreede*, *reeds*, *bereids.* De landen van Sihon ende Og, die bereets van de kinderen Israëls waren ingenomen. St.-Bijb. Deut. II, Kantt. 19. Godt spreeckt van de nakende straffen, als ofse bereets sijn volck waren overgekomen. Ibid. Jerem. II, Kantt. 33.

Berech. *Berg.*

Naden oegst alle jare
Quamen si te samen dare
Up eenen berech.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VI B. XLV, vs. 35.

Beregelen. *In orde brengen*, *regelen.*

Aldus op trouw en eer
Besworen en beregelt,
Betekent en besegelt.
HUYG. Korenbl. I, 514.

Berecht, bericht. Znw. 1) *Onderricht.* KIL. Den sotten behoeft veel berechts. MEIJER, O. N. Spr. bl. 101.

2) *Oordeelvelling*, *beoordeeling*, *kritiek.* Weel by den wech timmert die het voele berichts of voele meysters. Ibid. bl. 64.

3) *Recht*, *vonnis*, *rechterlijke beslissing* of *uitspraak.*

Twee lichte wive quamen daer naer
Omme berecht ten coninc daer.
Rymb. vs. 11170.

Berecht. Bijv.nw. en deelw. 1) *Ervaren*, *afgericht.* KIL.

Die Hertoghe, wijs van stride,
Quam besien daer Willams side,
Ende wonderde, dat hi ter were
Brochte so wel berecht een here.
MELIS STOKE, B. III, vs. 400.

2) *Voorzien, in het bezit van.*

Hi reet so verre, dat hi vernam
Enen casteel, staende in een dal;
Starc ende scone bemuert al,
Ende wel b e r e c h t van cantelen.

Lanc. II, vs. 7405.

3) *Aangedaan, getroffen, in het hart gewond.*

Alse hise lange soe hadde besien
Warp hi ute een versuchten diep,
Dat hem verre uter herten liep:
Doe faelgierde hem soe sere
Therte, hine mochte nemmere.
Alse hi hem gevoelde b e r e c h t alsoe,
Dat hem dochte dat hi vallen moeste doe, enz.

Lanc. II, vs. 20230.

Berechten. 1) *Beheerschen, besturen.* U. W.

Wi vinden dat hi Rome b e r e c h t e.

MELIS STOKE, B. I, vs. 251.

Want wi vrouwen, wi sijn cranc,
Wine mogen striden no vechten,
Noch ons lant b e r e c h t e n.

Ferg. naar het Hs. vs. 5052.

Hoe Aristotiles Alexander
Leerde die werelt b e r e c h t e n.

Heim. der Heim. vs. 13.

Zie verder De bouc van seden, vs. 809; HUYG. Korenbl. I, 169; VELTH. Sp. H. f°. 103; Alex. B. VII, vs. 16; MAERL. Sp. H. 4°. ed. II, 278, a, vs. 39; Lsp. B. I, C. 34, vs. 70.

2) *Onderrichten, berichten.* U. W.

— — — B e r e c h t mi dat:
Is Priamus niet dijn vader?

Rein. door WILLEMS, vs. 5536.

Welc is dan edelre, b e r e c h t mi des.

Lsp. B. I, C. 1, vs. 51.

Zie voor meer voorbeelden: Lev. v. Jez. bl. 150; VONDEL, Boetgez. bl. 28; Dboec vanden Houte, vs. 637; Dr. VERWIJS, die Rose, vs. 5276; Belg. Mus. X, 59, vs. 69.

3) *Recht doen.*

— — Of hy tselve wilde
B e r e c h t e n met swerde ende met scilde.

VELTH. Sp. H. f°. 87.

Nochtan om dat mi dese wedue nit met vreden en laett, so salic se berechten. Lev. v. Jez. bl. 149.

Zie nog Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 5269; Rymb. vs. 27314.

4) *Het heilige sacrament toedienen.*

Hy is berecht en heeft gena by Godt verworven.
VONDEL, Gijsbr. v. Aemstel. 5de Bedr.

5) *Te hulp staan, hulp verleenen, helpen, bijstaan.*

— — — Van derre sake
En sal ic u connen berechten.
Ferg. naar het Hs. vs. 4378.

Dat mi enech riddere berechte
Ende jegen Briadanne vechte.
Lanc. III, vs. 6619.

Zie nog ibid. vs. 11480; Walewein, vs. 2614.

6) *Misleiden, beetnemen.*

Hoe heeft mi desen dief berecht!
HILDEG. Ged. bl. 61, vs. 195.

7) *Toetakelen.*

Hem volgeden wel .C. robaude doe,
Die op hem huweden ember toe
Ende worpen na hem mede
Al in goer ende vullichede,
Ende berechtene soe, datmen ter stont
Niet bekennen mochte nese noch mont.
Lanc. II, vs. 21624.

Maar 'k zing ook hoe, na lang te tergen,
De Reus wierd voor zyn geld berecht,
Gemetselt onder drie vier Bergen.
Focquenbroch, 1709, I, bl. 2.

8) *Maken, vervaardigen, gereed maken, inrichten.*

— — — ende daer nare
Dede soe in corten daghen
Te haren bouf berechten eenen waghen,
Wel verdect ende wel besleghen.
KAUSLER, Reimchr. vs. 1036.

9) *De rust der ziel eens stervenden of afgestorvenen door plechtige ceremoniën bevorderen.* Laet my hier voor doot en berecht leggen en gaet wech. VONDEL, door v. L. V, 176. Wy zetten dranckvaten op, die van laeuwe melck schuimen, brengen schalen met heiligh offerbloet, berechten alzoo de ziel des overledens, en nemen ons leste afscheit met luider stemme. Ibid. bl. 185.

D'een schreit, en die verstomt, en d'ander schat dit storven,
En endelijck berecht, hunne uitvaert noch verworven,
Geluckigh.

Ibid. 669.

10) *Bestraffen*, *berispen*. Want dese menschen willen van alle dinghen weten, ende te allen dinghen spreken, ende alle dinc callingieren ende berechten. RUUSBR. Brul. bl. 96, reg. 11.

Berechten (Hem of sich). 1) *Zich gereed maken.*

Die kerstine ghingen hem berechten
Als den wijch te vangene an.

Lev. v. St. Fr. vs. 5798.

2) *Zich zelven eene vraag beantwoorden*, *zich zelven eene informatie geven.*

I. Wat quaet vermoeden kan met reden op u hechten?
F. Dat vraeght u zelven, die u zelven kunt berechten.

VONDEL, door v. L. XI, 695, vs. 1084.

3) *Zich zelven helpen*. Van den Arend handelende, zegt MAERLANT:

Daer hi an roken maect sijn nest,
Ofte op bome, daert hem dinct best,
Comter drake toe ofte man,
Ofte ander dier, so vecht hi dan,
Ende aventuert sijn leven ghinder
Om te bescermene sine kinder,
Ende hi ne beghevetse nacht no dach,
Tote dat hem elc berechten mach.

Nat. Bl. bl. 245, vs. 210.

Berechten. Znw. *Onderrichttingen*, *leeringen.*

Dierbaer spise ende edelen wijn
Sach men daer ter tafel draghen,
Scoen berechten ende edel vraghen,
Die hoerdmen daer in reynre tucht.

HILDEG. Ged. bl. 18, vs. 160.

Berechter. 1) *Rechter.*

Entie dat volc souden besyen
Diere waren .hi.^{m} recht,
Berechters ende beschrivers echt.

Rymb. vs. 10982.

2) *Bestuurder.*

Herodes, des horic lien,
Dien maecte Anthonis bi hem

Berechtre in tlant van Jherusalem.
Ibid. bl. 370, vs. 20722.

Ooc is sulcstont ghevallen dat,
Dattie berechters van eenre stat,
Om haers selfs quade ghenieten,
Ghemenen oorbaer achter lieten.
Lsp. B. III, C. 16, vs. 128.

Bereiddelen. *Breidelen.* Zy bereiddelt de stroomen en schut de —— vlieten. VONDEL, door V. L. IV, 187, reg. 28.

Bereiden, bereyden. 1) *Toetakelen.*

Walewein hadse in sulker maniere
Bereit, sine mochten niet mere.
Lanc. II, vs. 3143.

Aldus bereidense haren waert.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 11502.

Die u bereiden soude onsochte
Ende stucken slaen.
Ibid. vs. 13104.

2) *Gereed maken, in gereedheid brengen.*

Si ghinc sonder groot gheschal,
Ende bereyde die cameren al
Teghen die coomste vander bruyt.
Mloep. B. IV, vs. 1228.

3) *Verbreiden, kenbaar maken.*

Nu hoort, hoe hi noch meer, sint
Doen hi ridders leven leidde,
Sine eere ende sinen name bereidde.
VAN HEELU, vs. 790.

Ende hoe dat hi bereidde
Sinen name ende sijn eere
In allen conincriken.
Ibid. vs. 1340.

Bereyen. *Met reigezang beweenen.*

O getrouwe gesellinnen
Onses vals — — — —
Dat de schaer met luyd geschrey
D'armen wtstrecke allebey,
En begruyst van d'asch der stede
Die berey met lossen kleede.
VONDEL, door V. L. II, 241, vs. 124.

Bereinen. *Met drek bevuilen.* Ende daertoe bereinen zy snachts up haer bedde, dat zire omme ondertiden up moeten staen. Belg. Mus. VII, bl. 93.

Bereyt werden. *Zich paren, den bijslaap genieten.*

Natuer die prijst die duusterheit,
Hoeneer deen den anderen wert bereyt
Daert verborghen hoert te wesen.
HILDEG. Ged. bl. 224, vs. 106.

Berec (Op sijn). *Op zijn gemak, op zijn stel.*

Walewein was comen int strec,
Die wel waent wesen op sijn berec
Van goder herbergen optien nacht.
Lanc. II, vs. 44238.

Bereck. *Bereik.*

En roemt niet boven uw bereck,
Of anders zijt ghy dol of gheck.
J. DE BRUNE, Spreeck-woorden, 1636, bl. 53.

Berekenen. *Iemands rekening nazien, narekenen.*

Een dienre die berekent wart,
Die mach wel billics sijn vervaert.
HILDEG. Ged. bl. 151, vs. 105.

Berecken. 1) *Leiden, richten.*

— — — ende si wilde haer daer nare
Doen berecken na enen man,
Ende also hem volghen an.
Belg. Mus. IX, 421.

2) *Besturen, beheeren, regelen.*

Ghi heeren, die de werelt berecken,
Entie die lieden sult betrecken,
Wedewen, weesen moet u ontfarmen.
De bouc van seden, vs. 793.

Al tlant was sijn hi moest berecken.
Ferg. naar het Hs. vs. 286.

Zie verder Lsp. B. I, C. 18, vs. 62; Belg. Mus. II, 68; Lev. v. St. Am. II, vs. 3420.

3) *Begoochelen.*

Hi berecte die ridders saen
Die an den dans waren gegaen,
Bi sire toverien alsoe,
Dat si danen niet wouden sceden doe.

Entie jonefrouwen sekerlike
B e r e c t i dies gelike.

Lanc. II, vs. 18352 en 18357.

4) *In gereedheid, in orde brengen.*

Si vonden die tafle b e r e c t doe
Metter spisen.

Ibid. vs. 25691.

Alsemen slapen soude gaen,
Die wert dede b e r e c k e n saen
Elkerlijcs bedde in ene
Camere.

Ibid. vs. 28187.

Zie verder ibid. vs. 16744 en 33572; KAUSLER, Die Rose, vs. 13435.

5) *Optooien, opsieren.*

Ende hi was gecleedt ende b e r e c t wale.

Lanc. II, vs. 13258.

Ende sach op ene selverine tafle staen
Dat heile vat, al sonder waen,
Met enen roeden samite verdect,
Harde werdelike b e r e c t.

Ibid. III, vs. 9846.

Zie ook ibid. II, vs. 13252.

6) *Toetakelen.*

Mijn here Ywein was b e r e c t soe
Dat hi wel waende sterven doe,
Want hi sulke .vij. wonden droech;
Die minste was vreselijc genoech.

Ibid. II, vs. 16336.

Ende sconincs Arturs liede, twaren,
Die van drien batalgen waren,
Waren so b e r e c t inden strijt groet,
Dat si meer dan half lagen doet.

Ibid. IV, vs. 11427.

Berecker. *Bestuurder, regelaar.* Ter ootmoedigher begeerte en supplicatie van den Deken, B e r e c k e r s, enz. Belg. Mus. III, bl. 11.

Bereleggher. *Opkooper.* KIL.

Beren. 1) Even als »BAREN" *zich houden als, het voorkomen aannemen alsof.*

Die riddre anders niet en b e r d e
Dan oft hi doot hadde ghewesen.

Walew. vs. 8624.

2) *Kneden.* KIL.

3) *Tieren, aangaan, leven maken.* PL.

4) *Gebruiken.* KIL.

Bereren. *Beschreien, beweenen, ontroeren*

Meneghe vrouwe salt b e r e r e n
In heydenesse uwen criich.
Limb. B. IX, vs. 362.

Hijs saechte gecastijt, geleert,
Die scuwet dat een ander b e r e e r t.
Vaderl. Mus. III, 256.

Berespen. *Berispen.*

Want al sijn scelden ende sijn horeest
Hadde hi op die papen meest,
Ende die b e r e s p t e hi met harder tale.
Jans teestye, vs. 3436.

Beresps. *Berispelijks.*

Ane hare en was niet daer ave
Iets b e r e s p s weder of vort
Sonder dat si in hare wort
Lespte een luttelkiin.
Limb. B. VIII, vs. 1127.

Bereven. *Met hoepels beslagen.* Een werkvat b e r e v e n of o n b e r e v e n. Taalgids, 1867, bl. 275.

Berf. Znw. *Draagbaar, burrie.* PL.

Berf. Bijvnw. 1) *Goed; waaraan niets hapert.*

Ach, leder! ic en sach nie sint
So b e r f een scep, noch nemmermeer
En wordt ghesien, des ducht ic seer.
BLOMM. Oudvl. Ged. III, 110.

2) *Braaf, deugdzaam.* Jhesum minnende, die werlt versmadende, suet van seden, ghesaet van ghemoede, vry van geeste, puer van consciencien, b e r v e van leven. Dr. DE JAGER, Nieuw Archief, I, 234.

Hyrum meine ik, gy b e r v e n lude,
Dat dat pantzer vêl mêr bedude.
HOFFMANN VON FALLERSLEBEN, Theophilus, vs. 112.

Bergh. 1) *Haven*, volgens KIL. en MEYER, en van daar Geertruidenberg, enz.

2) *Geltvarken, gesneden beer.* PL.

3) *Spijskamer, bottelarij, spinde, spijskelder, provisiekast.* KIL.

4) *Burg.*

In dynen berch seer excellent,
Wie sal doch daer in rusten.
ZUYLEN VAN NYVELD, Souterl. 1584, Ps. 14.

Den berch van Syon is gheset.
Ibid. Ps. 47.

Zie nog ibid. Ps. 67; Rein. van WILLEMS, vs. 3875.

5) *Gebergte.* Dit (de Libanon) is den hoogsten ende grootsten berch, die in Syria is, beginnende van omtrent Zidon, ende streckende tot by Damascus. St.-Bijb. Jos. I, Kantt. 4. Ende volghede hem na seven daghen, ende hi begrepen in den berch van galaad. Bijb. van 1477, Gen. XXXI, vs. 23.

Bergh en dal. *Boven en beneden, hoog en laag.* HUYDEC. op STOKE, I, 70.

Bergh (Te). *Recht op, recht in de hoogte.* Wdb. op HOOFT.

Berghdellinghe. *Dal, vlakte door bergen ingesloten.* KIL.

Berghen. 1) *Opgaan, opstijgen, rijzen, naar boven gaan.*

Groten wijsdom die meester conste,
Die sodanech werc ierst begonste,
Ende dat water berghen ende dalen dede.
Fl. ende Bl. vs. 2426.

2) *Verbergen.*

Ic en sal u niet berghen gods sacramenten.
Bijb. van 1477, Boeck der Wijsheit, VI, vs. 22.

Hine woude sinen raet niet bergen.
Grimb. Oorl. I, vs. 738.

Zie nog BREDERO, Groote Bron der Minne, bl. 60, b; Jans teesteye, bl. 233, vs. 2862.

3) *Behouden, redden,* met zwakke vervoeging.

En weete ick niet wat gast door my geborgen wort,
En door mijn hulp gebergh t.
VONDEL, door v. L. XI, 509, vs. 68.

Bergen (Hem). *Zich onderhouden.* PL.

Berging. *Redding.* Wdb. op HOOFT, bl. 459.

'k Verzeker u, men pleit tot berging van haer leven.
VONDEL, door v. L. V, 474, vs. 1033.

Berginghe, berghinghe. 1) *Verberging.* PL.

2) *Wat geborgen wordt, voorraad.*

Die joncfrou hevet mi gheseit:
Aldaer haers vaders berghinghe leit
Pliets altoes een leder te stane.
Belg. Mus. III, 118, vs. 188.

Beride. *Weg, baan waar men ingehaald kan worden*, volgens WILLEMS.

Maer die anxt maecte mi so snel,
Die ic hadde van der doot,
Dat ic altemael ontscoot,
Ende maecte mi uut sijn b e r i d e.

Rein. door WILLEMS, vs. 3555.

Dewijl BERYDEN o. a. ook de beteekenis heeft van *aanvallen, bespringen*, zou ik eer gelooven dat *beride* hier *aanval, bespringing* beteekende.

Beriden, beryden. 1) *Aanvallen, aantasten, bespringen.*

Sine souden niet so vele striden,
Noch orlogen, noch oec b e r i d e n.

Alex. B. VII, vs. 655.

Weltijt sal ic den keytijf,
Den here van Persen ende sine gewelt
B e r i d e n mogen op een velt.

Ibid. B. I, vs. 438.

2) *Beheerschen.* U. W.

3) *Kwellen, plagen.* Wdb. op HOOFT.

De voedtzaeme Aerde hief haer aengezicht naer boven.
En, van een koorts b e r e ê n, riep 't hooge hof der hoven
Aldus om bystant aen.

VONDEL, door V. L. X, 309, vs. 1056.

Zie nog DE DECKER, Rym-Oeff. I, 240; OUDAAN, Poëzy, II, 147.

4) *Al rijdende achterhalen.*

Al dat sire mochten b e r i d e n
Slogen si doet te dien tiden.

Lanc. IV, vs. 12577.

Mer leefde hy dat hy hem b e r y d e n mochten opten harde velde, hy soude zynen toern ende der Vlaenders scade an hem zoe wreecken, datmen eewelicken daer of zouden singen ende lesen. Clerk u. l. L. bl. 131.

5) *Berennen, bezetten, insluiten.* Zie HUYDEC. op STOKE, II, 426.

Berie, berye. *Burrie, draagbaar.* KIL.

Oft gi metter ploech niet wilt gaen,
So draget mes met b e r i e n saen.

Ferg. vs. 401.

Sporen ende spykeren toter b e r y e n. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 237.

Beryen. Het zelfde als BERIDEN en BERYDEN.

En denck niet dat de koorts uw felpen vieren zal,
Of rug en lendenen zachtzinniger beryen
In purpre tabberden als in aschgraeuwe pyen.
DE DECKER, Rym-Oeff. 1726, I, 375.

Berieu. *Berouwde.*

Doe hi was comen in sijn lant,
Berieu hem recht al te hant
Dat hi den Grave hadde gheloeft.
MELIS STOKE, B. VI, vs. 98.

Want als hi ghevoelde sire wonden
Doe beriewen hem sine sonden.
Walew. vs. 4570.

Berich ende dal. Het zelfde als BERGH EN DAL. MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VI B. XV, vs. 34.

Bericht. 1) *Oordeelvelling.* Weel by den wech timmert, die het voele berichts of voele meysters. MEIJER, O. N. Spr. bl. 64.

2) *Onderrichting.*

Indien ghy desen gront komt eenmael vast te leggen
Soo weet ick niet een woort tot uw bericht te seggen.
CATS, door Dr. v. VL. I, 445, a.

Of zy verleien moght dat opset door bericht.
VONDEL, door v. L. II, 193, vs. 307.

Berichten. 1) *Verrichten.* Wdb. op BREDERO.

2) *Oordeelen, veroordeelen.*

Of god ten joncsten daghe zal
Ghepeins ende woerde berichten al,
Daer wy oyt in misdaden.
Wapen-Martijn, C. 22.

Tvolc clapt nu dat hem de tanden clateren,
Si berichten paus, bisscop, apten, pateren.
ANNA BYNS, Ref. 1548, 11de R.

3) *Onderrichten.* U. W.

4) *Het heilige sacrament toedienen.* Ibid.

5) *Toetakelen.*

Desen ridder, sekerlike,
Die de onse bericht so qualike.
Lanc. II, vs. 20185.

6) *Recht doen, het recht handhaven.* Ende hebben bevolen ende bevelen, alsoe ernstlike alze wij mogen, onsen schoutede, — — — weert

dat yeman — — — hier tgegen ginge of dede, in enigher manieren, dat hi dat berichte. NIJH. Ged. II, 287. Zie nog ibid. IV, 180.

7) *Besturen*, *beheeren*. Wdb. op HOOFT.

Ende beval eem dlant van Meden,
Beide dlant ende steden,
Om dat hijt soude berichten.
Alex. B. VIII, vs. 13.

Het sal ghescien bi Salomoene
Die na di zal berichten trike.
Dboec vanden Houte, vs. 529, var.

Zie nog NIJH. Ged. I, 184; Lev. v. Jez. bl. 13.

8) *Overreden*. Ende sekeren, den greve van Gulich binnen aght dagen die neeste cumende sien tberichten mit alle unser macht, dat he dat voorseide lant, burge, rente — — — in dier vire heren hant setten wille. NIJH. Ged. I, 172.

9) *Van het noodige voorzien*, *in gereedheid*, *in orde brengen*.

Alse hare perde bericht waren,
Si ontwapenden hen sonder sparen.
Lanc. II, vs. 27940.

Zie nog ibid. vs. 22985.

10) *In zekeren toestand verkeeren*.

Ende namen mi, toesiende mire vrowen,
Die wel na verwoedde van rouwen,
Eeric .iiij. dage out was, ende si
Leiden onder die liebarde mi,
Ende lieten mi liggen alden dach;
Ende daricker onder lach
Onse here, die van ontfarmecheden
Vol es, hi halp mi ter steden,
Datsi alsoe bericht vonden mi,
Alsicker geleit was.
Ibid. vs. 24354.

11) *Verklaren*, *uitleggen*.

Zoe weet ic wel, dat ic en moghe
Berichten dat, te vollen doghe,
In woerden hieraf.
LULOFS, Handboek, bl. 81.

Berichtingh. 1) *Bericht*. U. W.

2) *Onderricht*. Ibid.

3) *Toediening der gewijde teekenen aan kranken*. Ibid.

4) *Hulp*, *behulp*. Wdb. op HOOFT.

5) *Onderwijs*. Ibid.

6) *Rechterlijke uitspraak*. Ibid.

Berichting nemen. *Raad inwinnen*. Ibid.

Berichtschrift. *Lastbrief*, *bevelschrift*. Ibid.

Berightspunten. *Instructie*. Ibid.

Berijden. 1) *Kwellen*, *plagen*, *teisteren*. Zie: BERIDEN, BERYDEN.

2) *Dekken*, *bespringen*.

Ick ben de kopre koe, door Myrons hand gewrogt,
Ick zei byna geteelt, zoo levend staen myn' leden,
Zoo word ick van het kalf gezogen en gezocht,
Zoo van de koe beleid; zoo van den bul bereden.
DE DECKER, Rym-Oeff. 1726, II, 193.

3) *Bevaren*.

t' Was niet zoo haest geseyd, d'een gingh de zoete stroomen
Berijden, half beanghst, met uytgehoolde Boomen;
Een ander met een Vlot van schorssen al bemorst,
Zich nauwelijcx int diep van strande gheven dorst.
VONDEL, door V. L. I, 133, vs. 18.

Berijdsel. *Het bespringen*. Eigenlijk *de toelating van een hengst of beer ter bespringing eener merrie of zog* en bij uitbreiding de *bespringing* zelve. KIL.

Berijken. *Verrijken*. Wdb. op HOOFT.

Berijt. *Bereik*, *macht*, *bedwang*.

Giericheit, loosheit, haet ende nijt,
Dese hebbent al in haer berijt.
Rein. door WILLEMS, vs. 7706.

Ende geefse u over in u berijt.
Belg. Mus. IX, 80.

Bericol. *Beril*, zekere edelsteen.

Sofiere, jogonten, calcedonen,
Miraude, bericolen ende sardonen.
Fl. ende Bl. vs. 1027.

Beril. *Edelgesteente*, *soort van smaragd*.

Sijn hilte was van yvore,
Die appel beril, alsict hore.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. IV P. I B. XXVI, vs. 22.

Berimpen. *Verschrompelen*.

Die huut was hem ter vaert
Swart bemasschert ende berompen.
BLOMM. Oudvl. Ged. II, 14, a, vs. 991.

Beringelen. *Kwellen.*

Een walpuyt biers en heet niet vele ane,
Als meynchs met doerste es b e r i n g h e l t.
Kl. van Playerwater, vs. 352.

Beringen, beringhen. 1) *Leiden, aanvechten, overhalen tot iets.*

Nu dan ic keere
Tot Yeven; canicser toe b e r i n g e n,
Si salre Adame wel toe bringen.
Belg. Mus. IX, 65.

2) *Omringen, omsingelen, insluiten.* MEYER.

Maer doe hi sach, hoe dandre ghinghen
Diene al omme wilden b e r i n g h e n
So es hi metten sinen gheweken.
MELIS STOKE, B. II, vs. 1092.

Ende reden hem ane doe mettien,
Ende b e r i n g h e d e n s e an biden siden.
Ibid. B. VII, vs. 905.

Zie verder Limb. B. VII, vs. 797; VELTH. Sp. H. f°. 50; MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. V B. VI, vs. 29; ibid. LXV, vs. 37; ibid. I P. VII B. XVI, vs. 5; Rymb. vs. 9339, 31902; Alex. B. IV, vs. 685; ibid. B. V, vs. 273; ibid. B. II, vs. 869.

3) *Bestrijden, tegenstand bieden, paal en perk stellen.*

Doch niemand en b e r i n g t
Zijn eygen boose zeden.
G. VANDER EEMBD, Sophonisba, 1621, bl. 9.

4) *Van ringen voorzien zijn.*

Jan tuchte Trijn, sijn lompe wijf, naer Haegsch' en hoofschen aerd,
En seide, Lief, all gaet ghy juyst niet kostelick bepeerelt,
Bekant, b e r i n g h t, bediamant, enz.
HUYG. Korenbl. 1672, II, 160.

Berinnen. *Beloopen.*

Grote slaghe ende ghedichte
Gaf hi hare ende harde vele,
Dat hare haer hals ende hare kele
Met den bloede al was b e r o n n e n.
Walew. vs. 3709.

Tacken van des doerns rijs
Die hem daer roeckeloes an wrijft,
Ic waen hi selve in smerten blijft
Of b e r o n n e n mitten bloede.
HILDEG. Ged. bl. 252, b, vs. 137.

Berispelijck. *Met een berispende, afkeurende gestrengheid.*

Sy noemde doe Antinoum met zijnder namen,
Welcken sy aensprack aldus, met berispelijck verstranghen.
— — —
Waerom soeckt ghy om Telemachum te vermoorden, raet?
COORNHERT, Odyss. 1605, II, 60.

Berck. *Brik.*

Matroos gingh wacker aen en nam, met groot vermaeck,
Of hier een spaensche berck of daer een rijcke kraeck.
CATS, door Dr. v. VL. II, 860, b.

Berkoen. *Rondhout.* Item om berkoen dol of te maken XII ß. Dr. VERWIJS, De Oorlogen van Hert. Albl. bl. 330.

Berlannen. *Zeker kaartspel van vroegere dagen.*

Faraon, Berlannen en Trisjooken.
F. RYK, De Dobbelaar, 1736, bl. 20.

Berm. 1) *Aardhoop, heuvel, ophooping van aarde.* KIL.

En de Duytsche en Griecksche lusten
Vintmen op mijn bermen staen.
HONDIUS, Moufe-schans, 1621, bl. 149.

2) *Droesem, grondsap, moer.* KIL.

Bermel. *Barbeel.* KIL. MEYER.

Bermer. Het zelfde. KIL.

Bermte. *Aardhoop, ophooping van aarde.* U. W.

Bern, berne. *Drek.* KIL. MEYER.

Bernen. Intrans. *Branden.* Passim. Zie o. a. Rymb. vs. 1919; VONDEL, door v. L. I, 686, vs. 213; U. W.

Bernen. Trans. *Verbranden, door vuur vernietigen,* ook *ter dood brengen.*

Agravein ende Mordret wiseden dare
Datmense sculdech te berne ware
Alse die wel verdient hadde das.
Lanc. IV, vs. 4510.
— — — int plein — — —
Daer men die coninginne bernen sal.
Ibid. vs. 4540.

Zie nog ibid. vs. 4579.

Bernentlic. *Brandend, vurig.*

Dat si mit bernentlike minne
Horen broeder droech in sinne.
Mloep. B. III, vs. 985.

Bernhout. *Brandhout.* KIL. PL.

Bernhuyter. *Schimpnaam*, welke mij nergens anders is voorgekomen. Zou zulks ook, omdat de priesters in het zwart gekleed gingen, moriaan (verbrand vel) kunnen beteekenen?

God gev' u vrede, sprack een Paepje tot een Ruyter.
Vre', sei de Ruyter, wel wat quelt my de b e r n h u y t e r!
God gev', uw Vagevier verdwijnen mogh' in roock,
Soo magh ick bedelaer gaen worden, en ghy oock.
HUYG. Korenbl. II, bl. 136.

Berning. 1) *Brand.* Wdb. op HOOFT.

2) *Brandstof.* Ibid.

Ic weet het sal staerc winter wesen,
Ic gadere b e r n i n g h e ende hout.
Heim. der Heim. vs. 813.

Bernkool. *Vuurkool, glimmende kool,* hier voor *hevige hartstocht, minnevuur.*

De zoete b e r n k o o l die inwendigh broeyt.
VONDEL, door V. L. I, 371, vs. 755.

Bernmaye. *Glinsterworm.* KIL. PL.

Bernooghen. *Met brandende, verlangende oogen aanzien.* KIL. MEYER.

Bernstapel. *Brandstapel.* U. W.

Bernsteken. *Nachtwerken, sekreetruimen.* KIL.

Bernsteker. *Nachtwerker, sekreetruimer.* Ibid.

Berntuig. *Brandmiddel, brandtuig.* U. W. en zie nog HOOFT, Ned. Hist. f⁰. 333, 33 en f⁰. 434, 2.

Beroeden (Hem) met. *Zich bemoeien, zich inlaten met, zich bekommeren over iets.*

List ende behendighe zaken,
Daermen liefde mede mach maken
En sijn in minnen niet verboden.
Die him daer mede wil b e r o e d e n,
Mach mit list ende abele dinghen
Die vroukijns wael bi wilen bringhen
Datmenre off ghewerft den zeghe.
Mloep. B. II, vs. 2480.

Beroeyen. *Al vliegende inhalen*, of *afleggen.* Wdb. op HOOFT.

Beroeyt. *Ontsteld, verward.* Die door ongeregelde huyshoudinge ende verquistinge van goederen syn huysgesin b e r o e y t maeckt, ende bedroeft. St.-Bijb. Spr. XI, Kantt. 78. In den Bijbel van Keur van 1716 staat *beroyt.*

Beroem. 1) *Roem*, *eigenlof*, *grootspraak.*

Is mijn berouw b e r o e m, en mijn' bekeeringh praeten?
HUYG. Korenbl. 1672, I, 57.

Sonder b e r o e m ghesproken, eer moet hebben de handt, die u op de rechte wech ghebrocht heeft. SCRIVERIUS, Out Batavien 1612, bl. 374.

Beroemeghe. *Grootsprekend*, *bluffend.*

Menech sprect ende bringhet vort
Scoene, b e r o e m e g h e, onstaende woort.
Vaderl. Mus. I, 69, vs. 46.

Beroemelijc. *Grootsprekend*, *pochend.*

Dus siet men b e r o e m e l i k e tale
Selden vergaen met eeren wale.
VAN HEELU, vs. 6011.

Beroemen. *Roemen*, *loven*, *prijzen.*

Sijnen (Apelles) naeme te b e r o e m e n
Even als in al sijn werck,
Oock soo mede in cruyt en bloemen.
HONDIUS, Moufe-schans, bl. 72.

Beroemer. *Pocher*, *snoever*, *grootspreker*. Een b e r o e m e r is recht als die koekoe, die niet singhen en kan dan van hem selven. D[r]. V. VL. Proza, I, 152.

Swijcht ghy gheckere,
En ghy b e r o e m e r e.
Handel der Am. bl. 170.

Beroepen. 1) *Uitdagen.* U. W.

Here, nu hebbic enen camp
Jeghen hem b e r o u p e n vorden coninc.
Walew. vs. 1461.

Hier b e r o e p ick 't bitste bijten
Van uw' meer als dollen Hond;
Maer hy souw' sijn' tanden slijten
Eer hy my te vatten vond'.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 101.

Dat u niemandt b e r o e p e n sal met sulcke wapen. ROEMER VISSCHER, Quicken, 1, 5.

2) *Beschuldigen.*

Gi weet wel, her keyser coene,
Datsi al van mordade
B e r o e p e n daer bi mesdade
Den genen die in dese sake

Enegen van hen achter stake.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 3509.

Vrowe, dese riddere, die hier nu es,
B e r o e p t van verranessen u.
Lanc. IV, vs. 3426.

Zie nog Karel de Gr. Fr. II, vs. 3689; Dboec vanden Houte, vs. 716, var.; Lev. v. Jez. bl. 132.

3) *Roepen*, *ontbieden*, *bijeenroepen*. U. W. PL.

4) *Dringend of ernstig vermanen.* U. W.

5) *Berispen*, *bestraffen*. MEYER. U. W.

Want mijn Fenicie b e r o e p t my altemet,
Om dat men so seer hardt de Leder nederset.
STARTER, Timbre de Cordone, 1618, bl. 41.

Ende was seer droevich dat si onse lieve vrouwe so b e r o e p e n hadde. Dr. v. VL. Proza, I, 311.

Zie nog BREDERO, Sp. Br. Tot den goetwillighen Lezer.

6) *Uitroepen*, *afkondigen*.

B e r o e p e n grote heren spel
Dat comt den menen volke wel;
Want oerloghe, nijt ende swaer tempeest
Doen vergheten menighe feest.
HILDEG. Ged. bl. 195, vs. 19.

7) *Uitnoodigen*, *verzoeken iets te doen*.

Dry dart'le Joffertjens b e r i e p e n Jan de Geck
Hy soud' haer een voor een vermanen haer gebreck.
HUYG. Korenbl. 1672, II, 477.

8) *Oproepen*, *inroepen*.

Der Toovenaren hulp en sult ghy voor Mijn' oogen
Tot waerheits ondersoeck b e r o e p e n noch gedoogen.
Ibid. I, 18.

Beroeper. *Uitdager*.

Die b e r o e p e r e es achterbleven,
Die den camp jeghen hem heift ghenomen.
Walew. vs. 1900.

Beroeping. *Berisping*. Wdb. op BREDERO; bl. 495.

Beroer. *Beroering*, *ontroering*, *opschudding*, *beweging*. U. W. en Wdb. op HOOFT, bl. 459.

Tvolc maect van vruechden een b e r o e r.
SMEKEN, Tspel. vs. 182.

Beroerelijk. *Treffend*. Wdb. op BREDERO, bl. 40 en 495.

Beroeren, **berueren**. 1) *In beroering* of *beweging brengen*.

Ghi hebt een evel spel b e r o e r t.
Walew. vs. 6289.

So dattie duvel niet en vonde
Stede, stade noch ooc stonde,
Daer hi tfleesch mochte b e r o e r e n bi.
Lsp. B. III, C. 25, vs. 58.

Zie nog Doctr. B. II, vs. 1926; HILDEG. Ged. bl. 45, vs. 64.

2) *Treffen*, *ontstellen*.

Als dese tranen blanck, als dese groote rouw,
Die d' hooghe berghen hart, de marmers en de steenen
Souw leenich kneeden en b e r o e r e n selfs tot weenen.
BREDERO, Stomme Ridder, bl. 12.

3) *Betreffen*, *aangaan*. U. W.

Beroeren. Znw. 1) *Ontsteltenis*.

Die gafse schreyend my met Moederlijck b e r o e r e n.
BREDERO, Griane, bl. 58.

2) *Aandoening*, *beweging*.

Die yoecht is dicwijl onbehoet
Voer menich dinc, dat wesen moet;
Al heeft die yoecht een starck b e r u e r e n, enz.
HILDEG. Ged. bl. 70, vs. 245.

Beroeringhe. *Beweging*, *gebaar*. Andere zijn sonder tonghe, ende zy besighen b e r o e r i n g h e ofte wisinghe voor haer sprake. VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. 1574, 12, d.

Beroernis. 1) *Aanval*. Wdb. op HOOFT.

2) *Onrust*, *gemoedsaandoening*, *sterke beweging*. U. W.

3) *Oproerige beweging*, *rumoer*, *opstand*. Ibid.

4) *Beroerte*, *geraakheid*. Ibid.

Beroert. 1) *Ontroerd*, *geschokt*.

Doen schoot de bedgenoot van den Hollandschen held
B e r o e r t uyt haeren droom, omgrijpende als ontsteld.
VONDEL, door v. L. II, 588, vs. 216.

De doodtsche Elize, uit donckre myrtewouden
Verrezen, en van wanhoop aengevoert,
Komt spoocken op den toon der overouden,
In onze lucht, van dat gezicht beroert.
Ibid. XI, 87, vs. 4.

2) *Bewogen*, *getroffen*, *in het gemoed aangetast*. Bi wilen wert die mensche oec b e r o e r t van binnen, in herdinkene der pinen ende des doghens ons Heren. RUUSBR. Brul. bl. 7, reg. 17.

3) *Verontrust*, *heen en weêr gedreven.* Gy sult van alle Koninckrijcken der aerde beroert worden. St.-Bijb. Deut. XXVIII, vs. 25.

4) *In opschudding.* Ende het geschiedde als sy te Bethlehem in quamen, dat de gantsche stadt over haer beroert wert. Ibid. Ruth I, vs. 19.

5) *Verbaasd, verwonderd.* Want Godt heeft mijn herte weeck gemaeckt; ende de Almachtige heeft my beroert. Ibid. Job XXIII, vs. 16.

6) *Onrein*, *onzuiver*, *onhelder*, *troebel.* De rechtveerdige wanckelende voor het aengesichte des godtloosen is eene beroerde fonteyne. Ibid. Spr. XXV, vs. 26.

Beroert of beruert worden. *Tot iets bewogen of aangezet worden.*

Doen bat dan een jaer hadde geduert
Die dachvaerden, wert hi beruert
Viant te werden vrou Johannen.

Brab. Yeesten, VI, vs. 7628.

Doe dit langhe hadde gheduert,
Worden vader ende moeder beruert
Datsi wouden, zonder sparen,
Te haerre dochter spelen varen
Ende die sien ende visiteren.

Lsp. B. III, C. 8, vs. 782.

Beroerte. *Oproerige staat van zaken.* U. W.

Beroest. *Verroest.* KIL.

Beroesten. *Verroesten.* KIL.

Hy soude den sloetel node laten
Sere beroesten ende bederven.

HILDEG. Ged. bl. 167, vs. 261, var.

Berocht. *Beschuldigd.*

Des ander daghes wert hi brocht
Vore Pylatus ende wart berocht.

Dboec vanden Houte, vs. 716, var.

Beroyt. *Arm.*

Sy (de Hof) verleent my confituren,
Van haer vruchten allegaer,
Die my trouwelicken deuren
Van het een tot t' ander jaer;
Niet te min soo heb ickse oyt
Uyt ghedeelt rijck en beroyt,
Ende blijven tot den lesten,
Voor een ygelick ten besten.

HONDIUS, Moufe-schans, 1621, bl. 164.

Ofschoon ik niet ontkennen wil, dat de aanmerking van Dr. DE JAGER omtrent dit woord b e r o o i d, in zijne Latere Verscheidenheden, op bl. 180, veel grond heeft, zoo twijfel ik toch of die geleerde haar hier van toepassing zou kunnen brengen, alsmede voor eene plaats in HUYGENS Korenbl. I, 596, waar Tryntje, van alles ontdaan, tegen den klapperman, die haar op straat vindt liggen, zegt:

Ik ben kael en b e r o y t.

Berocken. 1) *Bekleeden*, *omkleeden*. KIL.

2) *Berokkenen*.

Wie lij'en doet, b e r o c k t sich lij'en.
CAMPH. 1630, Ps. CIX, vs. 18.

Wat twisten zy b e r o c k t, wat land- en waterkrygen,
Tuigt ons d' ervarenheit.
DE DECKER, Rym-Oeff. 1726, I, 172.

Zie verder POOT, Ged. 1722, I, 25; VONDEL, door V. L. II, 385.

Beromelic. *Grootsprekend*, *pochend*, *bluffend*, *snoevend*, *zwetsend*, *snorkend*.

Als ic van hem sciet, ic seide tien tiden
Datter noch wel sulc mochte liden,
Diene logenare soude maken
Van sinen b e r o m e l i k e n spraken.
Lanc. II, vs. 4858.

— — — Vasseel, nu moetti heden
U b e r o m e l i k e worde becopen.
Ibid. III, vs. 26449.

Beromen. *Snoeven*, *grootspreken*, *pochen*, *bluffen*, *zwetsen*, *snorken*.

Maer alse Taganas amie quam
Ende si dat b e r o m e n vernam,
Si spraker toe al sonder beide
Dattie joncfrouwe niet waer ne seide.
Ibid. II, vs. 3090.

Opdat de kranke mensch niet sneef in zot b e r o m e n.
SPIEGHEL, Hertsp. 1730, bl. 151.

Berommen. Het zelfde als BEROMEN.

En wanneer hy met b e r o m m e n
Meynt ten hoochsten zijn gheklommen,
Stoot den Godlijcken Monarch
Hem afgrijsich van den berg.
VONDEL, door V. L. I, 105, vs. 1761.

Altemet wilt van heur schoonheyt b e r o m m e n.
VAN GHISTELE, Conste der Minnen, 1581, bl. 39.

Berommen (Hem). *Zich beroemen.*

Nemmermeer hadden h e m b e r o m t
Die van binnen, dat si ghedomt
Den hertoghe hadden inden strijt.
Walew. vs. 10661.

Daer verhoerde hi ende vernam
Dat hi e e m b e r o m d e das,
Dattie coninc was
Bi siere hulpen, der doet ontgaen.
Alex. B. IX, vs. 7.

Zie nog Rymb. vs. 27838.

Berompen. *Berimpeld.* Een harde out man, die een b e r o m p e n aensicht hadde. Pass. Wijnt. 1480, f°. lv, d.

Swart, bemasschert ende b e r o m p e n.
BLOMM. Oudvl. Ged. II, 14, vs. 991

Beromd. *Beroemd.*

Om door ydele eer daer door te zijn b e r o m t.
VONDEL, door V. L. I, 271, vs. 11

Beronden. *Afronden, tot volmaaktheid brengen.*

En, Sterre, staet ghy toe dat sich Nature schaem'
Der plaetse die s' u gonde
Van doe sy 't heele holl der Hemelen b e r o n d e
En van genoegen loech.
HUYG. Korenbl. I, 500.

Berooghen. *Met brandende vurige oogen staren.*

Sy b e r - o o g h e n als een Spaensche Katte.
Handel der Am. bl. 320.

Berooit. *Ledig, ontbloot, ontdaan.* Wdb. op HOOFT.

Beroect. *Vuil, smerig?*

Haren roc die es dunne versleten
Ende b e r o e c t es haren hoet.
Vaderl. Mus. I, 85, vs. 111.

Berooven. 1) *Plunderen, rooven.* U. W.

Zoo zal ooc al betraent t' heyrlegher der Hebreeuwen
Hun vrijheyt zien b e r o o f t voor allen tijdt en eeuwen.
VONDEL, door V. L. I, 104, vs. 1716.

B e r o o f ons 't overschot der Heerelijcke mercken,
Wanneer 't genoemde Recht zich paeie met ons hooft.
Ibid. V, 462, vs. 711.

2) *Benemen, ontrooven,* met den datief van den persoon, en den accusatief van de zaak.

Halesus, fors in 't slaen — — — —
Slaet Ladon, Demodoock, en Feres, en berooft
Strymonius de hant met zijnen blooten degen.
Ibid. VIII, 571, vs. 634.

After dien is hem bereyt
Een deel der hogher salicheit,
Die hem nyemant en can beroeven.
HILDEG. Ged. bl. 32, vs. 145.

Zie nog Mloep: B. I, vs. 2322; B. II, vs. 1830 en vs. 2792.

3) *Stelen.*

Eer die knaep mit nauwer liste
Den enen baec aldus beroefde.
HILDEG. Ged. 60, vs. 161.

Berope. *Beschuldiging*, *aanklacht.*

— — — ic sal binnen dier tijt,
Bider hulpen van Gode, vinden
Enen riddere, die hem sal onderwinden
Mijns soe vele, dat hi mi al
Van desen berope beschermen sal.
Lanc. IV, vs. 3456.

Beropen. 1) *Beschuldigen*, *aanklagen.*

Die vrowe vragede tier stede
Wie dat gene riddere ware,
Die also wilde beropen hare?
Ibid. vs. 3430.

2) *Uitroepen*, *vaststellen.*

Ende quam gereden doen na das
Daer een tornoy beropen was.
Ibid. III, vs. 24153.

Beroren. *Verroeren*, *bewegen.*

Hine conde beroren niet een let.
Ibid. II, vs. 45981.

Berost. *Berooid*, volgens WILLEMS, dus *in ontstelden toestand.*

Haer cleeder dorscuert ende al berost.
Belg. Mus. IX, 94.

Berou. Imp. *Berouwde.*

Het berou eem so sere
Dat hi en at min noch mere.
Alex. B. IX, vs. 15.

Berounesse. *Berouw.*

Fransoys die sach anden man,
Bi tekene, die hire vant an,
B e r o u n e s s e in rechter waerhede.
Lev. v. St. Fr. vs. 3353.

Als hi sieke besorghen sal,
Hine vermane hem voor al
B e r o u n e s s e ende bijchte spreken.
Rymb. vs. 22957.

Zie nog VELTH. Sp. H. f°. 28 en Lev. v. St. Fr. vs. 3380.

Berouwen. *Berouw hebbende.*

Wel op, b e r o u w e n ziel, laet dat berouw eens blaecken.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 83.

Berouwenesse, berowenesse. *Berouw.*

Die met b e r o u w e n e s s e socht gnade
Hi vantse al quam hi spade.
Beatrijs, vs. 641.

Overwaer segghic u, dat also ghelike meerre blischap sal syn in den hemele omme eenen sundere die hem bekirt met b e r o w e n e s s e van sinen sunden, dan van, enz. Lev. v. Jez. bl. 116.

Zie nog MAERL. Sp. H. 4^{0}. ed. III P. IV B. II, vs. 74; Lev. v. Jez. bl. 151.

Berouwigh. *Berouwvol, berouw hebbende.*

— — — bewegen Dy de slagen,
Die een' verhoerde borst b e r o u w i g h schijnt te dragen
Van soo vervloeckten hand?
HUYG. Korenbl. 1672, I, 82.

Berren. *Branden.* So wel b e r r e n t een crom haut als een rechte. MEIJER, O. N. Spr. bl. 94.

Die hier doen sinen onwille
Si selen b e r r e n in die hille.
Vanden Levene ons Heren, vs. 4833.

Zie nog Beatrijs, vs. 837; Limb. B. III, vs. 877; Barlaän en Jos. in het Taalk. Magazijn, IV, 48.

Berrendelike. *Vuriglijk.*

Met al siere herten b e r r e n d e l i k e.
Lev. v. St. Am. I, vs. 1357.

Berrentol. *Brandschatting.*

Geen Dulcken zal u meer afparssen b e r r e n t o l.
VONDEL, Verovering van Grol, ed. 1682, bl. 26.

Berringhe. 1) *Brand.* Logys ende b e r r i n g h e om niet. MEIJER, O. N. Spr. bl. 81.

2) *Afbranding*, *verbranding*.

Van Tricht al te Brabant toe
En bleef dorp staende doe
Al dore b e r r i n g h e in sgraven lant.
Brab. Yeesten, B. V, vs. 3639.

Bers. *Beer*. KIL. MEYER.

Bersen. *In de bosschen jagen*. Hoogd. »*birschen*" d. i. Jagend im Walde gehen. Zie Kurzes Deutsches Wörterbuch von SCHMITTHENNER.

Of gi wilt varen in rivieren
Of b e r s e n int wout ten wilden dieren.
MASSMANN, Partonopeus, bl. 3, vs. 7.

Bersch. 1) *Haast*, *spoed*, *voortvarendheid*. KIL. MEYER.

2) *Samenvloeiing van vuiligheid*. Ibid.

Berschen. 1) *Haasten*, *spoeden*, *voortvarend zijn*. Ibid.

2) *Samenvloeien van vuilnis*. Ibid.

Berst. 1) *Gekraak*, *geknars*. KIL.

2) *Gemoed*, *borst*.

Want hem tgelt der vrecheden derst
Een deel temperde inde b e r s t.
Lev. v. St. Fr. vs. 712.

3) *Ontbering*, *behoefte*, *gebrek*. KIL. MEYER.

Moraet, clareit, al dat men vant,
Daer of en hadsi en ghene b e r s t e.
Walew. vs. 10285.

Die ander seide: »Ic hebbe b e r s t e
Van selken rade, als men mi seget
Die aen u allene leghet."
Theophilus, vs. 446.

Zie nog MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IV B. XLV, vs. 73; III P. III B. V, vs. 149; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 4610; BLOMM. Oudvl. Ged. III, 46, vs. 3901; Lev. v. St. Am. II, vs. 1042; Rymb. vs. 10735.

Bert. 1) *Plank*.

De schepen craecten aen sleters, elc heeft een b e r t genomen,
Daer hy op swam.
COORNHERT, Odyss. I, bl. 16.

2) *Beschot*. Ghy sult oock tot den Tabernakel staende b e r d e r e n maken. St.-Bijb. Exod. XXVI, vs. 13.

3) *Schaakbord*.

Eer dat Walewein sinen casteel
Ruumde, haddi hem al gheheel

Tscaecspel ghegeven, dat was so diere,
Ende dat b e r t.

• Walew. vs. 11062.

Berte. *Drinkkan*, *flapkan*, vroeger ook *tuite* genoemd. KIL. MEYER.

Berteert (Te). *Verschrikt.*

Als her Gye vangen was,
Ende men upt lant ghewaer wert das,
Wort theer al te b e r t e e r t.

MELIS STOKE, B. X, vs. 3.

Berueren. *Bewegen.* Zie BEROEREN.

Beruft. *Beschuldigd.* Dat wijf, die godes deerne b e r u f t hadde, wort mitten duvel beseten. Passionael Som. 1489, f°. lxij, d.

Berufte. Imperf. *Beschuldigde*, *aanklaagde.* Dat si dese grave voer den Keyser b e r u f t e. Pass. Wijnt. 1480, f°. lxxviij, c.

Berucht. Deelw. van het Ww. *beroepen* dus 1) *beschuldigd.* In enen tide was een rike man, die hadde enen meyere; ende die meyere wart b e r u c h t vor sinen here, dat hi syn goet qualec hadde bekirt. Lev. v. Jez. bl. 132.

Dese sette oec ende woude
Datmen niemanne werpen en soude
Uut sinen state, ute sinen grade,
Hine ware tierst van sire mesdade
B e r u c h t int openbare.

Lsp. B. II, C. 44, vs. 261.

Zie nog Wdb. op HOOFT.

2) In eenen goeden zin, en dus zoo veel als *zeer gunstig bekend beroemd.*

Sy is hem eygen, doch b e r u g t van kuysche zeeden.

T. ASSELYN, aangeh. in HUYDEC. Proeve, III, 197.

Johanna wijdt en zijdts b e r u c h t
Door uw papiere schaarevrucht.

MARIA SIBILLA MENZON, ter zelfder plaatse.

Beruchtighen. *Door het gerucht beticht worden.* U. W. *Betichten.* Hy b e r u c h t i g h t ons van wegen de sonden onser wandelinge. St.-Bijb. Boeck der Wijsh. II, vs. 12.

Beruchtinghe. *Beschuldiging.* PL.

Beruck. *Ten laste legging*, *beschuldiging*, verhard dialekt van b e r u c h t als Znw.

Want naer dat elck doet, sal hy loon ontfaen,
Wilt u dan wel wachten van alle quaet b e r u c k.

HOUWAERT, Vier Wtersten bl. 165.

Berusten. *Bewaren*, *behouden*.

Te loone sult ghy sien een' langen levensdagh,
Te loone vol gelucks de voor-beloofde Kusten
Van 't rijcke Chanaan besitten en berusten.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 23.

Van daar nog heden: iets in *berusting*, d. i. in *bewaring* hebben.

Beruwen. *Berouwen.*

— — — nu es si gehuwet,
Dies hare herde sere beruwet.
Limb. B. IV, vs. 1360.

Berve. 1) *Draagbaar*, *burrie*. KIL. PL. MEYER.

2) *Stil*, *vreedzaam*, *braaf*, *goed*, *geschikt*. Die berve provoest was oec verblijt dat siin woort in Ambrosium voldaen wort. Pass. Som. 1489, f°. vij, d.

Zie verder op BERF.

Berver lude. *Goede lieden* of *geërfden*. Dit gesciede ter Nierborch, ende daer weren aen ende over gherichts lude her Dirc van Lienden, Heer van Hemmen, Gherijt van den Hage die jonge ende meer berver lude. NIJH. Ged. III, 338.

Besaertereeren. *Met charters bevestigen.*

Ende die staden van Brabant
Quamen weder in Vlaenderlant,
Om dat vaste te besaertereerne,
Ende met zegelen te confirmeerne, enz.
Belg. Mus. IV, 335, vs. 1027.

Besaetse. *Zak*, *dubbelde zak*.

Die steken achter in de besaetse of sack.
Constth. Juw. bl. 362.

Besaden. 1) *Beploegen.*

Men sal den sotten meester gaden
Metten ossen, die tlant besaden,
Dies bate en hebben nemmermeere.
Vaderl. Mus. III, 249, vs. 434.

2) *Bedaren*. Wdb op BREDERO.

Bezadighen, **bezaadighen.** *Bevredigen*, *stillen*, *bedaren*. U. W.

Bezadigt worden. *Bevrucht worden*. Indien de vrouwe niet onreyn geworden en is, maer reyn is, soo sal sy vry zijn, ende sal met zade bezadigt worden. St.-Bijb. Num. V, vs. 28.

Bezadinge. *Vleeschelijke vereeniging*. Ende gy en sult niet liggen by uwes naesten huysvrouwe ter bezadinge. Ibid. Levit. XVIII, vs. 20.

Besagen. *Beschuldigen.* NIJH. Ged. I, 245.

Besaken. 1) *Loochenen*, *verloochenen*, *verzaken*, *nalaten*.

Ic rade u dat ghijs niene besaect.
Der Yst. Bl. vs. 3278.

2) *Beschuldigen*.

Want si kende hoir selven wel
Ontschuldich in allen saken,
Dair mense mede mocht besaken.
Mloep. B. II, vs. 3988, var.

Want Fineus verloos sijn sien,
Om dat hi blint hadde ghemaect
Ende sijn kinder valschelic besaeckt.
Ibid. B. III, vs. 582.

Zie verder Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albrecht, bl. 511, 524 en 536; en Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 10774.

Besane. *Fokkezeil.* KIL.

Besante. *Gouden muntstuk* naar Bysatium genoemd, waarvan de waarde zeer verschillend wordt opgegeven. Zie daarover ROQUEFORT.

Du heves gehort vanden seriant
Dien de rike man sine besante gaf.
Lanc. III, vs. 3045.

Dabt gaf hem hondert besante groet.
Ibid. vs. 16494.

Zie nog Lev. v. Jez. bl. 195.

Besaten (Hem). *Zich tegen vijandelijke aanvallen toerusten* of *versterken.* Des jaers daer naer vercreech dese Biscop veel volcx in zyn hulpe, om tegen Grave Dirck van Hollant te stryden, soe dat die Grave van Hollant mit zynen volcke hem daer tegens besatede. Clerk u. l. L. bl. 45.

Hy hadde die bosen soe ghewent,
Dat sy hoer boesheit mosten laten
Ende totter doecht hem besaten.
HILDEG. Ged. bl. 101, vs. 22.

Zie nog Clerk u. l. L. bl. 60, 176, 181 en 190.

Bese. *Bes*, *bezie.* MEYER.

Bese los manos. *Groet*, *buiging*, *compliment.* Zie BASELOS MANUS.

Laet ick nu ien reys sien hoe jy de Meyd kond groeten,
Of jy al mee een Bese los manos kond maken op sen Spaens.
STARTER, Kl. v. Jan Soetekauw, 1646, bl. 3.

Besebuc. *Belzebub*, een der zoogenoemde gevallene engelen.

Hets Besebucs cnape of sijn ghesele,

Ende hi es comen uter helle,
Om dat hi ons allen wille verderven.
Walew. vs. 8248.

Beseeren, **bezeren**, **beseren**. Trans. 1) *Kwetsen*, *geweld aandoen* in een overdrachtelijken zin. U. W.

2) *In het verderf storten.*

Des wort hi b e s e e r t int leste.
MELIS STOKE, B. V, vs. 1110.

3) *Schade*, *leed*, *verdriet berokkenen.*

Die juecht heeft menich man b e s e e r t,
Eer hi wiste waer hi was.
HILDEG. Ged. bl. 70, vs. 222.

Keyser, coninghen, ander heren,
Die hoir eyghen volck b e s è r e n,
Ende helpen beschatten boven reden.
Ibid. bl. 75, vs. 108.

Zie nog ibid. bl. 84, vs. 23; bl. 87, vs. 22; bl. 121, vs. 139.

Beseeren. Znw. *Het smart lijden.* Zie Vaderl. Mus. IV, bl. 74, vs. 392 en bl. 77, vs. 490.

Bezeerighen, beserighen. 1) *Bedroeven*, *krenken*, *overlast aandoen.* Du en sultste den toecomelinghen niet b e z e e r i g h e n noch quellen. Bijb. van 1477, Exod. XXII, vs. 21. Ende Samuel wert b e s e r i c h t. Ibid. I. Sam. XV, vs. 11.

2) *Behartigen*, *ter harte nemen.* Gebenedijt soe moeti wesen vanden here, want ghij b e s e r i c h t mine saken. Ibid. I Sam. XXXIII, vs. 21.

Beseeuwen. 1) *Omgeven*, *omstuwen.*

Aurora dicht b e s e e u w t met wit en roode roosen.
BREDERO, Gr. Liedtboeck, bl. 2.

Ofschoon de taalgeleerde M^r. HOEUFT, deze plaats, in het Taalk. Magaz. II, bl. 160, mede zonder eenige aanmerking, heeft aangehaald, vermeen ik echter hiervoor *besneeuwen* te moeten lezen.

2) *Door zeewater bevochtigen.* KIL. MEYER.

Beseffen. Ww. 1) *Gevoelen.*

Sine slaghe doet hi hem b e s e f f e n.
Walew. vs. 9906.

Tirsten dat Mordret b e s e f das,
Dat hi alsoe gewont was,
Pensde dat hi hadde doetwonde.
Lanc. IV, vs. 11899.

Zie verder Lanc. II, vs. 15126; III, vs. 9880, 9891, 26690; Nat. Bl.

bl. 125, vs. 1773; Seghelijn van Jer. f°. 43, b, en f°. 46, c; KAUSLER, Die Rose, vs. 3522.

2) *Bemerken*, *gewaar worden*, *opmerken*.

Van denen over .xl. mileu
Machmen b e s e f f e n, sonder ghilen,
Eren stroem al in die zee.
Alex. B. VII, vs. 1447.

Hi ginc liggen bider joncfrouwen siden,
Die daer of niet wiste tien tiden;
Als hi was gelegen ende sine b e s i e f,
Si waende dat hadde geweest haer lief.
Lanc. II, vs. 7913.

Zie voor meer voorbeelden, Lev. v. St. Fr. vs. 3600; Rymb. vs. 6442, 20934, 34554; Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 103, vs. 123; Lanc. II, vs. 7943; BLOMM. Oudvl. Ged. III, 9, vs. 652; Seghelijn v. Jez. f°. 6, b; Lsp. B. II, C. 41, vs. 123; VELTH. Sp. H. f°. 91; Lanc. II, vs. 18769; Nat. Bl. bl. 461, vs. 565.

3) *Ondervinden*.

Sine moesten b e s e f f e n bede
Dat in harre beider lichamen
Die ysere vanden glavien quamen.
Lanc. IV, vs. 6460.

Zie nog BLOMM. Oudvl. Ged. III, 6, vs. 457.

4) *Mededeelen*, *te kennen geven*.

Ic en mach u myn verdriet niet b e s e f f e n.
Cluyte van Playerwater, vs. 18.

5) *Verkrijgen*, *verwerven*.

Veel deuchden wy deur vrouwen b e s e f f e n.
VAN GHISTELE, Conste der Minnen, 1581, bl. 70.

6) *Grijpen*, *aantasten*.

Doe hi den bus metten houte ophief,
So bracht hi eenen knijf van onder,
Seghelijn te steken; hoert hier wonder:
Dit wert gewaer die coene deghen
Ende heeft den knijf b e s e v e n.
Seghel. van Jez. fo 17, d.

Ende dat door den ouderdom u lyf b e s e v e n, beef*.
Constth. Juw. bl. 529, a.

7) *Begrijpen*, *verstaan*.

Alsi syn word dus hebben b e s e v e n,

Doen seidense: Here! So es onse bede,
Dat gi ontfaet dese steden, enz.

VELTH. Sp. H. fo. 380.

Dat heeft die menighe wel b e s e v e n.

HILDEG. Ged. bl. 184, vs. 117.

Zie nog ibid. bl. 210, vs. 264; bl. 212, vs. 104; Belg. Mus. IV, 253, vs. 68.

8) *Vernemen*, *opmerken.*

Die Galoyse, die buten bleven,
Als sij die mare hebben b e s e v e n,
Keerden sij haestelic in Catsant.

KAUSLER, Reimcr. vs. 8610.

Als dit b e s e v e n
Die ghene diere buten waren,
So waest hem leet.

Ibid. vs. 9144.

Zie nog Belg. Mus. X, 81, vs. 163; HILDEG. Ged. bl. 79, vs. 93 en bl. 160, vs. 299.

9) *Beproeven*

Ende seide tote Lancelote: „Ay here,
Nu gaet vort ombe b e s e f f e n
Oft gi die tombe op mocht heffen.

Lanc. II, vs. 25226.

10) *Kennen* of *bekennen.*

Sijn vader heeft geen wijf b e s e v e n.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. III B. XII, vs. 44.

11) *Verbinden*, *verstrikken*, *kluisteren.*

Nu laten 't den Heeren concluderen
Met den Amoureusen in liefden b e s e v e n.

Handel der Am. bl. 180.

12) *Doen zien* en *erkennen.*

Sonne, sterre ende mane
B e s e f f e n Gode in den omme ganc
Dat si van hem hebben ontfaen.

BLOMM. Oudvl. Ged. III, 6, vs. 442.

Die hille b e s e f f e t oec eenparlike
Die macht Gods van hemelrike.

Ibid. vs. 457.

13) *Aanmerken*, *houden voor.*

Maer Liederic van Lile lez Buc, Salvaerts zone,
Was deerste Forestier van Vlaenderen b e s e v e n.

HUYDEC. op MELIS STOKE, I, bl. 222.

Beseffen (Hem). *Zich gevoelen.*

Opten selven avont, sonder waen,
En es Walewein te hove niet gegaen,
Die hem een deel siec hevet b e s e v e n.
Lanc. IV, vs. 1143.

Gi hebt so verre genesen mi
Dat ic mi b e s e f f e alsoe gesont
Alsic oit dede teneger stont.
Ibid. vs. 2169.

Beseffen. Bijw. *Tevens, te samen, te gelijk.* Wdb. op BREDERO.

Ick hebbe bagen en juweelen claer als den robijne,
Ick hebbe ackers, huysen en hoven b e s e v e n.
Constth. Juw. bl. 580.

Beseffen hebben. *Kennis, bewustzijn hebben.*

Vrager. Bericht mi meester, in dine lesse,
Al dat God maecte hevet kennesse?
Antw. Jaet, clerc, verstant mine lere:
Al hevet b e s e f f e n in Onsen Here.
BLOMM. Oudvl. Ged. III, bl. 6, vs. 440.

Ofschoon het voor ons niet aannemelijk is, dat ook onbezielde voorwerpen kennis of bewustzijn van het hoogste wezen zouden hebben, zoo moet men deze uitspraak toeschrijven aan de meer of min pantheistische denkbeelden van den toenmaligen dichter.

Besech. *Bezig, werkzaam.* En wisti nit dat mi behoert te werkene de werke myns vader ende daer in b e s e c h te sine? Lev. v. Jez. bl. 20.

Bezegeltheidt. *Bevestiging onder zegel, bezegeling.* U. W.

Beseghen. *Bezigen, gebruiken.*

Maer die colomme ende dandre chierhede
Hilt hi, te b e s e g h e n e tere ander stede.
Rymb. vs. 10068.

Elc b e z e g h e sine hande.
Ibid. vs. 34722.

Ghi selt u selven dair toe breken,
Dat ghi eer selt horen dan spreken,
Ende uwe oren b e s e g h e n mere
Dan u tonghe, dats u ere.
Doctr. B. I, vs. 806.

Besegenen. *Den zegen uitspreken over.*

Anna (namelijk de dochter van R. Visscher) die — — —
Te Muyden, soet vernacht, daer, op de dicke dijcken,

Die Goyland borge staen voor 't wijcken en beswijcken,
De jonger Visscher-meyd het drijvende gedruys
Van menigh Amsteldamsch van huys gesonden huys (schip)
B e s e g e n t en bewenscht.

HUYG. Korenbl. 1672, I, 443.

Beseget. *Begaafd*, *gezegend.* Zie Dr. DE JAGER, Proeve, bl. 185.

Anden berch daer was in
Een ander, hiet Benjamin,
Die met crancker spisen daer
Ghelevet hadde LXXX jaer,
Ende van sulker doget b e s e g e t,
Up wien hi die hant leghet
Of wien dat hi benedijt,
Dat hine van alre ziecheit quijt.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. II B. XLV, vs. 45.

Beseggen. *Beschuldigen.*

Een Pieter, was geboren
Van Alisia, als wijt horen
Ende was van erisien b e s e i t
Te Rome, ende in hoeden geleit.

Lev. v. St. Fr. vs. 9299.

In hadde hier nembermere
U met so hoger dinc b e s e i t.

Lanc. III, vs. 22897.

Worde eenich vremt man van enich van den poenten voirscr. b e s e e g h t. Brab. Yeesten, B. VI, bl. 618.

Besegheit. *Aandrang*, *drift.* Ende de phariseuse stonden ende vragden met groter b e s e g h e i t wat hi daertoe seide. Lev. v. Jez. bl. 148.

Beseyligh. *Bevaarbaar.* KIL.

Beseijt. *Bezaaid.* Wdb. op HOOFT.

Bezeilst. *Best zeilende.* Ibid.

Bezeynding. 1) *Bezending.* U. W.

2) *Gezantschap*, *afvaardiging.* Wdb. op HOOFT.

Besen. Imperf. van *bysen* of *bijsen*, d. i. *hier en daar ronddwalen.*

De scepe, die in de zee b e s e n.

KAUSLER, die Rose, vs. 3844.

Besenden. 1) *Zenden*, *afvaardigen.*

Seght dan, die my b e s o n d is Huygens.

HUYG. Korenbl. 1672, I, 491.

2) *Door het toezenden van hoogere wezens begenadigen.*

Der heyligen geslacht, dien Godt om sijn verboudt
Nu met voorseggers, dan met Engelen b e s o n d t.
H. DE GROOT, Bewys enz. 1652, bl. 71.

Bezending. *Gezantschap, afvaardiging.* Wdb. op HOOFT.

Besenghen. *Zengen, verzengen.* KIL.

Besepen. *Bevochtigd, besprocid.*

Onder het Maegden heyr soo glinstert mijne Bruyt,
Ghelijck een roose-bot tusschen het ander cruyt:
Of als een Lely, wit met morghen-douw b e s e p e n.
Belg. Mus. X, 13.

Sy hebben haer eyghen kinderen den crop inghedouwen, ende worpen die doot ter eerden voor der Romeynen voeten, ooc die smytende ende slingherende in der Romeynen ansichte, dat sy daer af metten bloede b e s e p e n waren. VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. 1574, f°. 49, d.

Beseren. Ww. *Schade, leed, verdriet berokkenen.* Zie BESEEREN.

Beseren. Znw. *Leed, smart, verdriet.*

Die dwalen sonder wederkeren,
Dats een anxtelijc b e z e r e n,
Ende onverwinlike schade.
HILDEG. Ged. bl. 234, vs. 244.

Zie nog ibid. bl. 242, vs. 30.

Beserighen, beserichen. Zie BEZEERIGHEN.

Beset. Znw. 1) *Hypotheek.* Taalg. 1867, bl. 208.

Beset. Bijvnw. 1) *Wijs, verstandig, met ervaring toegerust.*

Een Vader, die, b e z e t van zinnen,
In 't heerschen maet hiel en in 't minnen.
DE DECKER, Rymoeff. 1726, II, 302.

Is uw vrou b e s e t int spreken,
Stracx soo neemtse 't hooghste woort.
CATS, door Dr. v. VL. I, 218, a.

Zie nog DE DECKER, II, 267; Pass. Som. 1489, f°. liv, c; Pass. Wijnt. f°. cxcvj, c; CATS, door Dr. v. VL. I, 484, a, reg. 19.

2) *Knap, handig.*

Want Pol Faes, de soete vaer,
Hadse my wel eer gepresen
Als b e s e t en wonder kloeck
In het setten van haer doeck.
CATS, door Dr. v. VL. I, 591, c.

3) *Keurig, kiesch.*

Is 't niet een seltsaem dingh! een visch, gewoon te rusten,

En die in stilte woont als in gestage lusten,
Is grondigh, sonder keest, en van een vreemde smaeck,
En geen b e s e t t e mondt en vint 'er oyt vermaeck.
Ibid. II, 310, a.

4) *Ingetogen.*

Men neem 't dan hoemen wil, de reden kan het seggen,
Dat haer b e s e t t e tucht niet is te wederleggen.
Ibid. I, 310, b.

Een wijf b e s e t op haer cieraet,
Geen slons in huys, geen' popp' op straet.
Ibid. I, 396, c.

Zie nog ibid. I, 416, b. reg. 11.

5) *Standvast, onwankelbaar.*

Twee herten eens gesint; bidt, dat uw swacke jeught
Magh rusten op den balck van zijn b e s e t t e deught.
Ibid. I, 400, a.

6) *Bewoond, bevolkt.*

Eist dat tlant sal sijn b e s e t,
Tfolck moet houden Moyses wet.
Rymb. vs. 14175.

7) *Bezadigd, bedachtzaam, voorbereid.* Een oud man zegt tegen den Dood:

Hy is, na mijn begrijp, b e s e t en wel bedacht,
Die staêgh en over-al op uwe komste wacht.
CATS, door Dr. v. VL. II, 679, a.

8) *Gesteld, bepaald.* U. W.

9) *Nauw, met toepassing op het geweten.* Ibid.

10) *Geschikt, bekwaam.* Ibid.

11) *Gelegen (in).* Ibid.

Beset sijn met. *Bevangen, bezield.*

Sonde van gheenre zake
En heeft zo gherechte wrake
Als nijt, want hi dien zelven et
Daer hi mede is b e s e t.
Lsp. B. I, C. 27, vs. 100.

Besete. *Beleg, belegering.* Soo suelen die anderen van ons verbondenen den ghenen, die daer claghende were, achter dien viertin nachten, tot sinen versueken, sonder merren bistaen ende helpen, mitter hulpen ende in manieren, alse hier na in der hulpen bescreven steet, in daghelixen orloghen ende in b e s e t e n sonder arghelist. NIJH. Ged. II, 115.

Bezeteling. *Bezetene, in wien een booze geest gevaren is.* U. W.

Bezeten, beseten. 1) *Aangerand.*

Wie es die man, die heft b e s e t e n,
Ende te blouwen minen garsoen,
Daer ic sliep in mijn pawelioen?
Ferg. naar het Hs. vs. 2260.

2) *Bezet, omzet, belegerd.*

Hem volghede Keiser Vrederijc
Met groten here seer vermeten,
Ende hevet Brunsewijc b e s e t e n.
MELIS STOKE, B. II, vs. 676.

Balthasar die droech die crone
In dien rike van Babylone.
B e s e t e n wart hi in die stede
Van coninc Dariuse van Mede.
Rymb. vs. 16723.

Zie nog ibid. vs. 33367 en 34149; VAN HEELU, vs. 4164.

3) *Bevangen, bezield, vervuld.*

Ulixes die was zeer confuus
Ende mit twifelen b e s e t e n,
Hoe hij bescheydelic soude weten,
Wye Achilles waer off niet.
Mloep. B. II, vs. 2893.

Beseten worden. *Voorzien zijn.*

Wye mit schoenheit wart b e s e t e n.
HILDEG. Ged. bl. 79, vs. 77.

Besetheit. *Verstand, wijsheid, wijze deftigheid.* Hi ghevet hem oec b e s e t h e i t in heylicheit om te leren. Pass. Som. f°. xxxvij, a.

Maer stelt u voor een wit b e s e t h e i t en manieren.
CATS, door Dr. VAN VL. I, 572, a.

Bezetplaatse. *Plaats of stad waar krijgsvolk in bezetting ligt.* Wdb. op HOOFT.

Bezetteling. *Iemand die ergens in bezetting ligt.* U. W.

Bezetten. 1) *Stellen, bepalen.* U. W.

2) *Pal zetten.* Wdb. op HOOFT.

3) *Met kalk of leem bestrijken.* KIL. PL.

4) *Benauwen.*

Alse Lanceloet gesceden was
Vanden castele van der Charette,
Darne Morguein soe b e s e t t e
Met dreigen ende met herden worden.
Lanc. II, vs. 19599.

— — — een geest,
Die altyd is b e z e t geweest
Met zoo veel zware dingen.

DE DECK. Rym. II, bl. 365.

Zie ibid. I, bl. 259; WESTERBAEN, Ps. 7, vs. 2.

5) *Bevloeren, plaveien.* KIL.

6) *Bij uitersten wil vermaken.* Voert so gheve wi ende b e s e t t e n ghesteliken ende beghevenen luden — — — hondert pont siaers payments. NIJH. Ged. I, 140.

7) *Vaststellen, stichten.* KIL. PL.

Soe datter ene soene wert b e s e t,
Dair die man doe zoende mede
Voer die confuus die hi hoer dede.

Mloep. B. II, vs. 3282, var.

Vergelijk hiermede Rymb. vs. 22049.

8) *Gerechtelijk te pand nemen.* KIL.

9) *Regelen, besturen.*

God en was nie moede no mat,
Int wout en es no loef no blat,
Buten sire hoede.
Al dat es in elke stat,
Dat behoet hi ende b e s a t
Met godliker goede.

Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, coupl. 13.

10) *Voorzien, in het bezit zijn.*

Doe men verdrouch den helegen scat,
Met ons heren bulle b e s a t,
Hi, wies tekin dat hi drouch,
Wrochte miraclen genouch.

Lev. v. St. Fr. vs. 7986.

11) *Vatten, vangen, grijpen.* So wie b e s e t weert. Tweede Proeve, bl. 77.

Den eenen die ontsnapt, den anderen wert b e s e t.

VAN DER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 283.

Met welck een' troep ghy hen op 't spoor volght en b e z e t.

VONDEL, door V. L. X, 656, vs. 1375.

12) *Innemen, zich toeëigenen, in bezit nemen.*

Satanas kynder alghemene
Hebben die momborie allene
B e s e t.

Dr. VERWIJS, Bloeml. Gloss. bl. 167.

13) *Bezorgen*, *verzorgen*.

Doen Coninc Willem doet was bleven,
So voer die Hertoge Heinryc
Te Holland ward, ende dies gelycs
Om dat dat hi tkint wilde b e s e t t e n.
VELTH. Sp. H. f°. 51.

Nu heeft Coninck Willem alle saecken den Rycke aengaende wyslick ende wel b e s e t. Clerk u. l. L. bl. 136.

Zie nog VELTH. Sp. H. f°. 9, letter *e*.

14) *Voltallig maken*, *rangschikken* en *in orde stellen*.

Hi b e s e t t e sine scaren.
Alex. B. IV, vs. 1621.

15) *Toezeggen* of *toedenken*, *toeleggen*, *vermaken*. Ende hi gaf hem een huys, ende b e s e t t e d e hem sijn lijftocht, ende hi gaf hem lant. Bijb. van 1477, I Kon. XI, vs. 18.

16) *Voorzien van*, *verschaffen*.

Ende hi b e s e t t e hem te voren
Cleeder ende rente ooc mede.
Rymb. vs. 8268.

Nabusardan b e s e t t e hem spise.
Ibid. vs. 15044.

17) *Regelen*, *in orde brengen*, *beschikkingen maken*.

Doe quam te hem Isaias,
Ende seide: »God vermaent die das:
B e s e t dine dinc, God ghebiet
Du soudet sterven.
Ibid. vs. 14349.

18) *Belegeren*, *insluiten*.

Ick was b e s e t, hy maeckte dat ick vry sat,
Bracht my in 't ruym om dat hy lust in my had.
WESTERBAEN, Ps. XVIII, vs. 7.

Doe doot was Antiocus
Pensde Machabeus
Dat hi b e s e t t e n wilde te waren
Die in Davids torre waren.
Rymb. vs. 19323.

19) *Samenstellen*, *in schrift stellen*.

Sulpicius, mi gedinct wale
Dattu segges in dine tale
Ende dattu heves [in] Martijns leven

Vaste b e s e t ende bescreven,
Dat hi seide, alsict vernam,
Sijnt hi ten bisscopdoeme quam.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IV B. XLII, vs. 4.

20) *Bezaaien*. Daerom sult gy wel lieflicke planten planten, ende gy sult hem met uytlantsche rancken b e s e t t e n. St.-Bijb. Jes. XVII, vs. 10.

21) *Omringen*, *omsingelen*. KIL. Gy b e s e t t my van achteren ende van voren. St.-Bijb. Ps. CXXXIX, vs. 5.

22) *Beplanten*. KIL.

Besetten (Hem). 1) *Zich bekrimpen*, *zuinig zijn*.

Sulc here h e m nauwe b e s e t
Ende es den sinen milder bet.
Heim. der Heim. vs. 31.

Het nes ghene mesprise tale,
Dat here h e m selven nauwe b e s e t,
Doet hi sinen lieden te bet.
Ibid. vs. 37.

2) *Zich voorzien van*. In het onderstaande voorbeeld is het van krijgsvolk.

Tantiochen keerde hi echt,
Ende b e s e t t e h e m te hant
Om starkre te comen in tlant.
Rymb. vs. 19075.

3) *Op zijne hoede zijn tegen iets.*

Oec moet hem die coninc vorsien
Wat weselyc si, wat mach ghescien,
Ende h e m derjeghen b e s e t t e n.
Heim. der Heim. vs. 345.

4) *Zich bekwamen.*

Soe siet dat ghi u kint tiet
Ter scolen, om clergie leren;
Want daer af comt vele eren
Ende vordeels te meneghen male
Hen die h e n b e s e t t e n wale.
Lsp. B. III, C. 10, vs. 68.

Bezeuluwen. *Bekladden*. KIL. MEYER.

Beseuren. *Bedriegen*, *misleiden*, *teleurstellen*. KIL.

Beschaden. 1) *Be- en overschaduwen*.

Alsoe die doern schade gheeft
Mit sinen bladen, die hi heeft,

Soe gheeft eens heren wisen raet
Schade, die menich velt b e s c a e t.
HILDEG. Ged. bl. 214, vs. 84, var.

De heilighe gheest sal van boven comen in di, ende de cracht des almegtes sal di b e s c h a d e n. Lev. v. Jez. bl. 6.

2) *Beschadigen.* KIL. en VAN HASSELT op KIL.

Beschaden (Hem). *Zich benadeelen.*

Seker si sijn daer qualic an
Ende doncken my gheckelic beraden,
Die hem selven soe b e s c h a d e n
Ende allen vrede van hem trecken.
Mloep. B. IV, vs. 730.

Zie verder ibid. vs. 1670.

Beschadig. *Schadelijk.*

O dieftelijcke doot! O pest die onghenadich
Zijt op den boort van Styx oft Acheron b e s c h a d i g.
VONDEL, door v. L. I, 98, vs. 1484.

Beschadighen. *Schade berokkenen, aanbrengen.*

Wie niemant quetst, beledight, noch b e s c h a d i g h t,
Die wort van Godt verschoont en trou verdaedight.
Ibid. VII, 194, vs. 109.

Beschading. *Beschadiging.* U. W.

Beschaffen. 1) *Voor iemand opdisschen.* Wdb. op BREDERO.

2) *Verschaffen, bezorgen.*

Ik zou hem een tweetakte kroon b e s c h a f f e n.
SOOLMANS, Gedwongen Doctor, 1671, bl. 37.

D'ackerman ——— rust niet of et jaer b e s c h a f t hem overvloet van appelen. VONDEL, door v. L. V, 103, reg. 15.

Zie nog DE BRUNE, Wetst. 1665, bl. 73; OUDAAN, Poëzy I, 7.

3) *Uitvoeren.* U. W.

Bescallen. *Belegeren* volgens STEENWINKEL. In't jaer ons Heeren MCCC ende LXXXVII, soe b e s c a l d e Biscop Floris van Utrecht, des daechs na sinte Gregorius dach, Montfoerde, daer die Biscop voren stelde een groete blye, die wel XIII[c] pont swaer warp. Kort chron. achter den Clerk, bl. 233.

Beschamen. *Tot schande brengen.*

Want wye den anderen b e s c h a e m t
Die wert ghegecket, hoement raemt.
Mloep. B. I, vs. 2681.

Beschampen. *Beschimpen.* KIL.

Al wierd er Joseph, sy, en 't kind, schoon om beschampt.
SLUITER, Lofzang van Maria, 30, aangehaald in Dr. DE JAGERS Latere Versch. bl. 344.

Bescharen. 1) *Toedeelen*, *toekennen*, *toeschikken*.

Den wormen wortet vleysch ghegheven,
Dat hem langhe was beschaert.
HILDEG. Ged. bl. 163, vs. 177.

Ik zal 't paard een lekker hakzeltje rogge stroo bescharen.
ALEWIJN, De Bedrogen Woekeraar, 1702, bl. 6.

Zie nog ibid. bl. 8; JOAN PLUIMER, Buitenspoorige Jaloerschen, 1681, bl. 8.

2) *Heimelijk wegpakken*, *wegnemen*, *stelen*.

Voor my 'k was bezig met wat bottels te verkrachten,
Die 'k gistren avond van de maaltyd had beschaard.
De Gewaande Droes, 1711, bl. 12.

Hoe! kost gy niet een brok beschaeren van het mael?
A. P. S. Het verliefde Huysgezin, 1730, bl. 21.

Zie voor nog andere beteekenissen, Dr. DE JAGER, Latere Versch. bl. 181 en v.

Bescatten, beschatten. *Schattingen opleggen*, *belastingen heffen* Die dat volck seer bescatte met tributen ende talliën. Van Brab. die Exc. Cron. 1530, 111, iij, a.

So moeten die weduwen sijn bescat.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. IV B. XXXVI, vs. 123.

Zie nog BLOMM. Oudvl. Ged. III, 82, a, vs. 621; HILDEG. Ged. bl. 75, vs. 109.

Bescaven. Ww. *Afslijten.*

Haer juwelen die sijn soe bescaven.
Belg. Mus. X, 65.
Sine cledere waren soe bescaven.
Ibid. VIII, 97, vs. 36.

Bescaven. Bijvnw. 1) *Berooid*, *verward.*

Oec scene ic alsoe bescaven,
Dat sijt wel halff verloren gaven.
HILDEG. Ged. bl. 29, vs. 207.

2) *Verschopt*, *verschoven.*

Maer drouve bleef hi in 't gedochte
Dat hi sijn goed achter hem laten
Moeste, ende gaen siere straten,
Bescaven, aerm ende bloot.
Lev. v. St. Am. I, vs. 3862.

Bescaven (Een lant). *Een land afloopen, uitplunderen.*

Uten lande van Moab quamen
Int selve jaer, als wijt vernamen,
Rovers, ende wilden tlant b e s c a v e n.

Rymb. vs. 13781.

Besoede. Zie BESCEEDE.

Besceden. Znw. *Afstand.* Tusschen onsen Here ende die goede ziele en is niet veel b e s c e d e n s. VAN ITERSON, Stemmen, bl. 27.

Besceden, bescheden. Ww. 1) *Voorschrijven, bepalen, vaststellen.*

Want hermitagie wilde hie
Pleghen ende nauwer leven leden
Dan die cloestre b e s c e d e n.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. IV B. XXVIII, vs. 16.

Vogle b e s c i e d hi hem daer ter stede,
Die niet waren van .iiij. voeten,
Dat sise daer wel eten moeten.

Rymb. vs. 5346.

Zie ook ibid. vs. 25669.

2) *Beslissen.* Van Salomons eerste rechtsoefening sprekende, zegt MAERLANT:

Doe niemen dat b e s c e d e n conde,
B e s c i e t die coninc in corter stonde,
Want hi hiet bringen .j. swerde,
Ende dat kint deelen metter verde.

Rymb. vs. 11185 en v.

Dat men Gode aen roepen zoude,
Dat hi dese dinc b e s c h e d e n woude.

Lsp. B. II, C. 5, vs. 44.

Zie voorts VELTH. fo. 366.

3) *Duidelijk maken, verklaren.*

Heinric, die ander Hertoge coene,
Die so geheten was om tgone
Om datter drie was, als wyt weten,
Deen na dander, also geheten;
Daerom b e s c e d icken u alsoe.

VELTH. Sp. H. fo. 47.

Ic liet mi costen wel een pont,
Dat ics vroet ware teser stont;
    Mac mi dies in inne.
Mine redene blivet onghesont,
Mine b e s c e d e dit dijn mont.

Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, bl. 32, vs. 661.

4) *Berichten*, *mededeelen*, *verhalen*.

Ic cant u allen niet wel b e s c e d e n
Datter was in die stat gedaen.
VELTH. Sp. H. f°. 319.

5) *Met juiste onderscheiding beoordeelen*.

Ende Lanceloet begarde hare
In andre maniere, dats openbare;
Want hine begaretse niet
Om hare scoenhede, diet wel b e s c i e t,
Maer om dat hi waende das,
Dat sijn vrouwe die coninginne was.
Lanc. II, vs. 15230.

Ende ic b e s c e e d weet ende raet
Tusschen goed ende tusschen quaet.
Rymb. vs. 11147.

6) *Regelen*, *besturen*. Zie BESCHEIDEN.

7) *Tot een vergelijk brengen*. Ende were dat sake, dat dese vier heren voerseit niet over ene ndrugen (sic.) uns t b e s c h e d e n, so make wi overman enen hogen prinze, enz. NIJH. Ged. I, 171.

Bescheden, besceden (Tijd of land). *Tijd of land verdeelen*.

Haer lant b e s c i e d hi.
Rymb. vs. 2116.

Dus b e s c i e t hi nacht ende dach
In drien.
VELTH. Sp. H. f°. 27.

Zie verder MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VII B. XXXI, vs. 33; HARDUIN, door SCHRANT, bl. 118.

Bescheden, besceden. Bijv.nw. 1) *Verstandig*, *met oordeel te werk gaande*.

Maer b e s c h e d e n e miltheit can
Waerden ende hoghen haren man.
Lsp. B. III, C. 3, vs. 703.

2) *Matig*, *ingetogen*. Zie BESCHEIDEN.

Bescedenheit, bescheedenheit. 1) *Verstand*, ook *oordeel des onderscheids*. Dit syn die heyleghe tien ghebode, die alle menschen, die hare b e s c h e d e n h e i t hebben, van rechte sculdech sijn te wetene. Dr. v. VL. Proza I, 61.

Zie nog Lsp. B. I, C. 7, vs. 44.

2) *Geweten*, *inspraak van het hart*.

Die b e s c e d e n h e i t es so vri,

Updat hare trecht mede si;
Soene wille hare daer an niet keren,
Al belghen dongerechte heren.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VIB. XI, vs. 47.

Ja, al wroeget hem nochtan mede
Siere herten b e s c e d e n h e d e,
Dat hi es een recht zondare, enz.

Ibid. III P IVB. XXXVI, vs. 90.

3) *Bescheidenheid.* RUUSBR. Tab. II, 121, reg. 5.

Bescedenlike. *Met maat en ingetogenheid.*

Ende hi vort alle sine daghe
B e s c e d e n l i k e hem soude generen.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1689.

Beschee. *Verstand, kennis.*

Soo onmogelijck als my waer met gueden b e s c h e e
Te tellen al de druppelen van de zee
En al de sterren die inden blauwen hemel staen.

HOUWAERT, Die vier Wterste, bl. 4.

Een woord van b e s c h e e.

SMEKEN, Tspel. vs. 412.

Wij zeggen niet een woord van verstand, maar een verstandig woord.

Bescheed. In HUYGENS Korenbl. vinden wij dit woord eenige malen met eene *d* als sluitletter geschreven, als bijv.:

Nu siet hy van die steilen
Een' vlotte Republijk verbonden aen sijn' Zeilen:
Wie die bestormen derft, bedondert hy in tijds,
Of, lust hem meer b e s c h e e d s, behagelt hem van bijds.

I, 136.

Gebreeckter meer b e s c h e e d,
't Is onoprechtigheit, 't is mommery, 't is leugen.

I, 520.

De wijse Mann weet dat hy niet en weet,
De sotte meent hy weet van als b e s c h e e d.

I, 636

Bij andere Schrijvers, en wel bij zijne tijdgenooten, vindt men *bescheet*; zie dit woord.

Bescheedenlike. *Met oordeel des onderscheids.*

Daeromme salmen starkelike
Beide over mate ende over rike
Rechten ende oec ghelike,

Wel ende bescheedenlike.
Lsp. B. III, C. 11, vs. 44.

Bescheedichede. *Verstand*, *oordeel*, *overleg*.

Bescheedichede seg ic daer bi,
Dat elc man, wie hi si,
Altoos met maten gheven sal.
Ibid. B. III, C. 23, vs. 7, var.

Besceelen. *Verduisteren*, en bij uitbreiding *misleiden*.

Gheen on-lijdelicker volck,
Als die met een dicke wolck
Van goed-dunckens leugen-beeld,
Hert en ooghen heeft bescheelt.
DE BRUNE, Embl. 1624, bl. 271.

Bescheelick. *Duidelijk*, *klaar*, *blijkbaar*. PL.

Bescheelicken. *Op eene klare*, *duidelijke wijze.* Ibid.

Bescheen. *Toebedeeld*, van *bescheiden* of *toedeelen*.

De name die my was door s' Hemels gunst bescheen.
VONDEL, door v. L., I, 327, vs. 126.

Bescheen Heere. *Bescheiden*, *genadige Heer*. Hoe dattet was 40 iaren, dat hy ter zelver plaetsen by Maximiliaen sijnen bescheen Heere was vry gemaeckt. GOUTHOEVEN, D'oude Chronijcke ende Hist. v. Holl. 1663, f°. 623, a.

Bescheer. 1) *Beschikking*, *verordening*. U. W.

Nu segt, mijn ziel, soo menighmael geredt,
Wat wederloon den Heere voor sijn daden?
Voor 't mild bescheer der veelderley genaden?
CAMPH. 1630 Ps. 116, vs. 6.

Gelijck in 't bosch de lauren-planten bloeyen,
En tot vermaeck van 's menschen ooge groeyen:
Soo koom by ons ten teel van menich soon
Door uw' bescheer, de vruchtbaerheydt ter woon.
Ibid. Ps. 144, vs. 6.

2) *Noodlot*. U. W.

Maer onontworstelbaer bescheer!
Ghy self waert d'oorsaeck.
VONDEL, door v. L. II, 407, vs. 721.

Bescheeren. *Beschikken*, *toeschikken*, *toebedeelen*. U. W. MEYER.

Hoe lukkigh is de man, wien God een vrouw
Bescheert, geleidt aan 't saaligende klouw
Door 's werrelds doolprieelen.
SIX VAN CHANDELIER, Poesy, bl. 186.

Godt sal my misschien, selfs oock op desen dagh wat goets bescheeren voor desen vloeck. St.-Bijb. II Sam. XVI, Kantt. 32.

Vergel. MEIJER, O. N. Spr. bl. 5.

Bescheering. *Het afgeschorene, de wol.* De eerstelingen uwes koorns, uwes mosts, ende uwer olie, ende de eerstelingen van de bescheeringe uwer schapen sult gy hem geven. St.-Bijb. Deut. XVIII, vs. 4.

Bescheert. *Bestemd.*

Dat ick een Herder ben van Jacobs huys bescheert.
VONDEL, door v. L. I, 56, 261.

Bescheet, besceet. 1) *Antwoord.* U. W.

Dat ghi so langhe leeft dats mi leet,
En es dit niet een scoon bescheet?
Lippijn, vs. 36.

Hy seyt 'k en weet niet wat, en weyt geweldigh breet;
De vader, hart geperst, die gaf hem dit bescheet:
Wie schoone katten heeft, die moet geduerigh mercken
Op gasten, afgerecht om in het bont te wercken.
CATS, door Dr. v. VL. I, 723, b.

2) *Verklaring, bericht, onderrichting.*

Hort van Adam dat besceet:
God maectene, alst hier voren steet,
Vander erden, vanden lime.
Rymb. vs. 421.

Maer tgheene dat sy doen int openbare
Daer waren de Lutheranen ooc toe bereedt,
Vreesden sy de doodt niet, dits trecht bescheedt.
ANNA BYNS, Ref. 1548, B. II, bl. 103.

Zie nog MEIJER, O. N. Spr. bl. 109; ANNA BYNS, Ref. I, 169 en II, 82; CATS, door Dr. v. VL. I, 378, c.

3) *Onderscheid.*

Logike die leert openbare
Dat beschcet tusschen valsch ende ware.
Lsp. B. III, C. 14, vs. 80.

No hine wiste besceet ne geen
Tusscen der broke ende tander been.
Lev. v. St. Fr. vs. 10233.

4) *Overleg, rede, oordeel, bescheid.* MEYER. By besceede is goed gheleeft. MEIJER, O. N. Spr. bl. 88.

Oock soo zijnse met beschcet
In mijn hoofken uyt gespreet.
HONDIUS, Moufe-schans, 1621, bl. 78.

5) *Verstaanbare rede*, *gearticuleerde woorden*.

Men hoord' een luide galm, maer echter geen bescheet.

CATS, door Dr. v. VL. I, 585, b.

6) *Akte*, *geschreven stuk*, *overeenkomst*, *geschrift*. U. W.

Ick heb 'er een gekent van dese loose guyten,
Die, als het trou-bespreck stont even om te sluyten,
Gingh zijnen vryer aen, en seyde: macker, siet:
Of teyckent dit bescheet, of, neen, men doet 'er niet.

Ibid. I, 402. b.

7) *Verdeeling*, *onderscheiding*.

Vanden seven euwen ende van des tijds bescheede.

Lsp. Opschrift B. II, C. 54.

8) *Grens* of *scheiding*.

Oec maecti, des sijt gewes
Ane die heide Meotides
Op enen berch, die men sach verre,
Ende hietse Gardeterre,
Om datsi stoet op tbesceet,
Ende si bescudden soude gereet
Dat lant, op dats ware te doene.

Karel de Gr. Fr. I, vs. 2127.

Alle die gene, die bleven daer,
Waren omtrent den Neuwendike,
Ende in tbesceet, oec sekerlike
Tusscen Vlaendren ende Artoys.

VELTH. Sp. H. fo. 273.

9) *Bericht*, *verhaal*.

Ende maect oec boeke in tgemene
Daer Liber rerum deen af es,
Dat men in Dietsche heet Bestiares,
Daer vele nuttelycheiden in steet,
Ende van menigen dingen doet besceet.

Ibid. fo. 27.

Bescheet (Int) gaen. *Tusschen beiden komen*, *helpen*, *redden*.

Och lieve vrient gaet int bescheet,
Om Gods wille, de slagen maken my so mat.

Playerwater, vs. 401.

Besceet maken. *Berichten*, *te kennen geven*.

Endi hi maecte har besceet
Hoedanech sine wapine waren.

Lanc. II, vs. 24147.

Bescheid. 1) *Oorzaak*, *beweegreden.*

Een insicht, een bescheid, een einde brengt ons hier.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 386.

Vr. Sla je jouw Meid?
J. Ja, 't heeft zijn bescheid, ze heeft het verdiendt.
PLUIMER, Buitensp. Jaloersche, bl. 18.

2) *Bescheidenheid*, *gepastheid*, *voegzaamheid.*

Soo houd ick hem voldaen, en satt van qualick spreken,
En quaed doens ongesint, die sijn' verbolgentheit,
Ten arghsten, heeft gevoelt bejegent met bescheid.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 383.

Het is bekend, dat HUYGENS gedichten vele moeilijkheden voor de verklaring bevatten, en dat hunne constructie daarvan de voorname oorzaak is. Ook hier zijn de regels duister. Zij beteekenen, zoo als reeds BILDERDIJK heeft aangemerkt: die gevoelde dat zijne hooggaande verbolgenheid met bescheidenheid was bejegend.

Bescheide. *Geldige bewijzen.* Id en were, dat hi die mit recht ende mit bescheide wederleggen moeght. NIJH. Ged. II, 193.

Bescheide. Bijv.nw. 1) *Wel afgezonderd*, *onderscheiden.*

Daer zijn bescheyde saecken,
Die maer het wijf alleen of haere boden raecken.
CATS, uitg. v. 1828, I, 280, b.

Een brief van zyne Heiligheit, by den welken drie bezondere Inquisiteurs waaren gestelt, elk in zyn bescheiden bedrijf. HOOFT, Ned. Hist. f°. 31, 43.

2) *Nauwkeurig.* Wdb. op HOOFT.

Bescheidelyk, bescheidelick, bescheidelijk. 1) *Juist*, *nauwkeurig.* U. W.

Ulixes die was zeer confuus
Ende mit twifelen beseten,
Hoe hij bescheydelic soude weten,
Wye Achilles waer off niet.
Mloep. B. II, vs. 2894.

Dewijl dan alleenlyk by monde van de zaake gehandelt was, ende althans noodigh, om den koop te sluiten, de voorwaarden bescheidelijk ujt te drukken ofte te specificeren. HOOFT, Br. IV, 115.

Zie nog zijne Ned. Hist. f°. 74, 11; f°. 286, 12.

2) *Zichtbaar.* Wdb. op. HOOFT.

3) *Met oordeel*, *verstand.*

Die 't Hooge van het Laegh' voor altijd scheiden mocht',

Om 't Drooge van het Nat bescheidelick t'ontkleven.
HUYG. Korenbl. I, 21.

Zie nog Stemmen, bl. 119.

4) *Duidelijk, onderscheidenlijk.*

—— doen broght de hoest ons weder in gevaer;
Vermits men 't schor geluyd bescheydelijck kon hooren.
VONDEL, door v. L. III, 371, vs. 627.

Ick kan bescheyelijck en klaer 't geklicklack hooren.
Ibid. III, 181, vs. 874.

Zie nog ibid. IX, 209, vs. 1615; HOOFT, Ned. Hist. f°. 292, 16, en f°. 805, 33.

5) *Met ingetogenheid.*

Die goede vrouwen salmen minnen
Met ghetemperden zinnen,
Bescheidelijc ende in maten.
Lsp. B. I, C. 22, vs. 73.

6) *Met spaarzaamheid.*

Doe die Romeinen, in ouden daghen,
Om haer selfs bate niet en saghen,
Mar om te gaderne scat
Ten ghemeinen oorbaer vander stat,
Ende dien hilden mit hoeden groot,
Ende als sijs dan hadden noot,
Bescheidelijc daer toe ghingen, enz.
Ibid. B. I, C. 34, vs. 31.

7) *Uitdrukkelijk.* U. W.

Bescheiden, bescheyden. 1) *Aanwijzen, bepalen.*

——— Zee, lucht, en aerde, en weiden,
En geene hooftstof was haer hoefslagh noch bescheiden.
VONDEL, door v. L. XI, 304, vs. 18.

En datze, om niet te wijt te dwaelen van het oort,
By hen bescheiden, stip te zaemen koomen zouden.
Ibid. bl. 413, vs. 112.

Zie nog HUYDEC. Proeve, I, 6 en 7; HILDEG. Ged. bl. 70, vs. 250; CATS, door Dr. v. VL. II, 22, a.

2) *Besluiten.*

Salome, op moeders wenck, vertreckt, en laet zich leiden
In een salet, [het was te voren zoo bescheiden,]
En ondertusschen gaet het feestgespan ten dans.
Ibid. X, 113, vs. 406.

Want hy sal volbrengen dat over my bescheyden is. **St.-Bijb. Job** XXIII, vs. 14.

Zie verder HUYDEC. Proeve, I, 8 en 9.

3) *Ophelderen*, *uitleggen*, *in het klare* of *tot klaarheid brengen*. Overmidts onse Doctoren van Loven met so vele andere diepe ende grondeloose questiën becommert zijn, dat sy de moeyte (gelegenheid) niet en hebben om dit punt te deghe te bescheyden. MARNIX, Biënkorf, 1569, bl. 18, v°.

4) *Uitwijzen*, *beslissen*.

Mar ghi, die meters sijt op eerden,
Draghet u maten in sulker waerden,
Dat ghi den meter dort verbeiden,
Die alle mate sal bescheiden.

HILDEG. Ged. bl. 18, vs. 234.

Mar Hi, die alles dincs hevet macht,
Die selt int leste wel bescheiden.

Ibid. bl. 82, vs. 101.

5) *Regelen*, *besturen*.

Sonder hoghen ofte meerren
Wort nu comanscap bescheiden.

Ibid. bl. 41, vs. 129.

Zie nog Lsp. B. III, C. 25, vs. 76.

6) *Toewijzen*, *toebedeelen*.

Ick heb het langh gebruyckt, en ben met staege schreden,
Op mijn bescheyden wegh, ten eynde toe getreden.

CATS, door Dr. v. VL. I, 925, a.

7) *Berichten*, *verhalen*, *mededeelen*.

Menich pongys, als ict versta,
Was der binnen tusscen hem beiden,
Dat ic al niet can besceiden.

VELTH. Sp. H. f°. 323.

Nu meer sal ic besceiden voort
Vanden Hollanschen Graven die woort.

MELIS STOKE, B. I, vs. 1285.

Zie ook Lanc. II, vs. 24124 en III, vs. 8811.

8) *Met juiste onderscheiding beoordeelen*.

— — die zaken sijn meneghernde
Die ghevallen achter lande.
Daertoe hoert vele wijsheiden
Salmense alle wel bescheiden.

Lsp. B. III, C. 12, vs. 66.

9) *Vorderen*, *eischen*.

Wael op, laet ons dan vroilic sijn;
Want ons die wert veil vrnechden gan.
Wi drinken hier so goeden wijn,
Wat souden wi noch b e s c e i d e n dan?
Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 126, vs. 20.

10) *Onderscheiden*, *begrijpen*.

Entie bisscop b e s c i e t mede
Qualike die Drievoudichede,
Alse die Arriane doen algader.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. VI B. II, vs. 78.

11) *Beschikken*.

Zijt hierom wel getroost, en houdende, op 't b e s c h e i d e n
Der Goden, deze baen, zoo zullen ze ons geleiden.
VONDEL, door V. L. VIII, 389, vs. 163.

Bescheiden, **bescheyden**. Bijv.nw. 1) *Gematigd*, *billijk*. U. W.

2) *Ingetogen*, *matig*.

En zoude els niement drincken wijn,
Dan die van naturen sijn
Voordachtich in allen goede,
B e s c h e i d e n ende zachte van moede.
Lsp. B. I, C. 32, vs. 94.

Bescheiden. Bijw. *Verstandig*, *met oordeel te werk gaande*. Wdb. op HOOFT.

Bescheidenheid, **bescheidenheit**. 1) *Verstand*, *gezond oordeel*, *nadenken*, *oordeel des onderscheids*.

— — — O zonen, nu gekomen
Tot jaren van b e s c h e i d e n h e i d.
OUDAAN, Poëzy, II, 86.

2) *Gematigdheid*, *billijkheid*. U. W.

3) *Verdraagzaamheid*. Wdb. op HOOFT.

4) *Welbehagen*. VONDEL, door V. L. IX, 406, vs. 480.

5) *Spaarzaamheid*.

Voirsienighe b e s c e y d e n h e i t is goet.
Vaderl. Mus. III, 13, vs. 260.

6) *Welwillendheid*. UE. biddende dat ghy hem (den Sp. Br.) so wilt stutten met UE. b e s c h e y d e n h e y t, dat hy vrypostelijck sijn vyanden mach teghen gaen. BREDERO, Sp. Br. Opdracht.

Bescheydenisse. *Historische bescheiden*. Alrehande b e s c h e y d e n i s s e der Landen. Clerk u. l. L. bl. 2.

Besceidenlijc, besceidelic. *Overeenkomstig wettige bescheiden of bewijsstukken*, dus: *billijk*, *rechtmatig*. Ende vort, ware yement van onser beider onderzaten die rebel ware, of die hem sette tieghens onser enich, in enigher manieren, dies onderzate dat hi ware, dair in gheloven wij, elc des anders hulper te wesene, tent der tijt toe dat hijt ghebetert heeft, als ons ende onsen rade, dien wi dair bi nemen willen, wies onderzate dat hi ware, denct ende denken sal dat moeghenlijc ende besceidenlijc si. NIJH. Ged. II, 38.

Bescheiding. *Bepaling*, *aanwijzing*, *bespreking*. Wdb. op HOOFT.

Bescheidt, bescheydt. 1) *Billijkheid*. Wdb. op HOOFT.

2) *Akte*, *verbindend geschrift*. U. W.

3) *Eerbiedige onderscheiding*.

Wat rester nu? dan God te vlechten met bescheydt
Den loffelijcken krants van ware danckbaerheydt.
VONDEL, door V. L. I, 120, vs. 69.

Zie verder op BESCHEIT.

Bescheidt (Het is geen). *Het is ongepast*, *het is niet goed*, *het is afkeurenswaardig*. Wdb. op HOOFT.

Bescheyelijck. *Met de noodige verklaring of uitlegging*. Wdb. op BREDERO, bl. 495.

Bescheijden. *Toewijzen*, *toebedeelen*.

Als God ons lijdensstof bescheijd.
CAMPH. St. Rym. bl. 269.

Bescheyren. *Toeschikken*, *toebedeelen*.

Wil om dijn trouw gesontheyt my bescheyren.
MARNIX, Ps. 119, vs. 40.

Bescheit, bescheyt. 1) *Oordeel*, *verstand*, *bedachtzaamheid*. Wdb. op HOOFT.

Wil iemant met bescheyt de reden plaetse geven
Men hoeft geen groote kost, om wel te mogen leven.
CATS, door Dr. V. VL. I, 25.

Hoe moet ick met bescheyt mijn gansche leden stieren,
En noyt een los gesicht in 't wilde laten swieren!
Ibid. bl. 715, a.

2) *Voegzaamheid*, *bescheidenheid*. Wdb. op HOOFT. Den Roomschen Coninck of zynen Oversten Dienaren met bescheyde onderdanech te wesen. Clerk u. l. L. bl. 114.

3) *Blijk*, *aanwijzing*. Wdb. op HOOFT.

4) *Verklaring*, *uitlegging*, *onderrichting*, *bericht*. Wdb. op BREDERO.

5) *Grond*, *reden*.

Ick spreke tegen uw beleyt,
En dat ick segh heeft geen b e s c h e y t.

CATS, door Dr. v. VL. II, 572, b.

6) *Begrip, verstandsontwikkeling.*

— — — dat sy nu henen streefden
Om d'Oostervolckeren, die woest als beesten leefden,
Te brengen tot belul en burgerlyck b e s c h e i t.

DECK. Rym. I, 183.

7) *Beslissing, uitwijzing.*

Want die vader gaf hem gheheel
Macht te doene dat oordeel
Na sinen wisen b e s c h e i d e.

Lsp. B. IV, C. 10, vs. 7.

8) *Scheiding, verdeeling.*

Du sult dijn goet verliesen lichte.
Fares bediet b e s c h e i t.

Alex. B. II, vs. 1200.

9) *Bate, voordeel, belang.*

Nu hulpt mi noch te minen b e s c h e i t
Dat ic onsculdich moet vonden sijn.

Esmoreit, vs. 404.

10) *Onomstootbare waarheid.*

Even gheweldich ende here
Es hi ende was emmermere
Den Vader in die Godheit;
Maer eist, dat men ter menscheit kere,
So was hi vele minder sere,
Naer die menscelijcheit.
Naer die Godheit, spreect onse lere,
So was onstervelijc sijn ere;
Dit es een b e s c e i t.

Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, bl. 78, vs. 821.

11) *Grond, oorzaak.* Doch dat heeft zijn b e s c h e y t in hare goede intentie. MARNIX, Byencorf, 1645, bl. 162. Want dat heeft zijn be- s c h e y d t ende grondt op den klaren Text der Schrift. Ibid. bl. 174, vo.

12) *Akte, verbindend geschrift.* U. W.

13) *Zekerheid.*

Men hadde sulke ganghe ghesien,
Dat si seker minne moste plien;
Mer gheen b e s c h e i t en wisten sij.

Mloep. B. II, vs. 3288.

14) *Beding*, *voorwaarde*, *overeenkomst*, *verdrag.*

Helpt hem doch tot enen besceide.

Belg. Mus. X, 78.

Ende so wye enich ander bescheit makede in sijnre comenscap, van enigen anderen gelde, enz. NIJH. Ged. II, 268.

15) *Billijkheid*, *rechtmatigheid.* Want ghij, ende uwe wederpartien, ons, ende onse lant, ende onse lude, ende onderseten, mit wille ende omme uwer beyder homoet, aldus sonder reden ende bescheyt verderft, enz. NIJH. Ged. II, 26.

Zie nog ibid. II, 212 en 271.

16) *Kennis des onderscheids*, *onderscheiding.*

Ick haet de rot der ongerechtigheit,
En minne uw wet uit reden en bescheit.

VONDEL, door V. L. VII, 515, vs. 226.

17) *Overreding*, *overredende taal.*

De vyant zal zijn lust baldaedigh met ons boeten.
Geene onschult noch bescheit houdt woesten by den toom
Van reden.

Ibid. IX, 50, vs. 1245.

Verder kunnen alle beteekenissen, bij de afzonderlijke vormen aangegeven, op dit woord, in zijne verschillende spelling, worden toegepast.

Bescheyt doen. *Recht doen wedervaren.* Voort seggen wij, dat elck amptman in sijnnen ampt elcke manne recht vonnisse ende bescheyt doen sal, nae dat lantrecht ende statrecht daer gelegen is. NIJH. Ged. II, 106.

Besceits. *Naar billijkheid.* Hij sal ons te voeren besceits helpen van alsulken saken, als onse moeder ende wij te seggen ende te vorderen hebben. Ibid. II, 86.

Bescelden, beschelden. 1) *Twisten.* Ende moyses seide: Wat bescheldi teghen mi. Bijb. van 1477, Exod. XVII, vs. 2.

2) *Afwijzen en zich op eene hoogere uitspraak beroepen.* Ende wort hem sijn goet ontdeelt mit leenrecht, soe mach hij dat vonnis beschelden of hi wil, ende brenghen dat voer sinen over here. Sp. v. S. 1505, bl. 77.

3) *Vermanen.* Mer na dattie apostel seit, bestraffe, bidde, beschelden. Sp. der Volc. f°. 219, v°.

4) *Berispen*, *misprijzen*, *afkeuren*, *laken.* Wdb. op BREDERO.

Maer doch u weyg'ring Oom bescheld' ick niet.

BREDERO, St. Ridder. bl. 12.

Wel te rechte sijn si bescouden

Die ghene die niet en willen houden
Den dienst Gods ons heren.

Lsp. B. I, C. 26, vs. 101.

5) *Schelden*, *hoonen*, *uitschelden*.

Doe b e s c a l t hine te sinen scerne.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 936.

6) *Kijvend verwijten*. U. W.

7) *Met hevigheid beschuldigen*. Ibid.

Wat nood dan of ze schoon b e s c h e l d e n en betichten.

OUDAAN, Poëzy, I, 119.

Dan sal het overschot der vluchtige Trojaenen — — —
B e s c h e l d e n Paris.

VONDEL, door v. L. II, 385.

Beschelding. 1) *Beschuldiging*. Wdb. op HOOFT. bl. 459.

2) *Afkeuring*, *laking*, *berisping*. Wdb. op BREDERO.

Bescemen. 1) *Beschaduwen*, *overschaduwen*. Die cracht des alren oversten sal di b e s c e m e n. Sp. der Volc. fo. 150.

2) *De oogen verblinden*. KIL. PL.

Beschemeren. *Be-* en *overschaduwen*. KIL.

Bescheren. 1) *Bestemmen*.

Wel op myn gheylich Vee, loopt thuys-waerts voor my henen,
Dits voor de laetste mael, den tijt die is verschenen
Dat ick een Herder ben van Jacobs huys b e s c h e e r t.

VONDEL, door v. L. I, 56, vs. 261.

2) *Bespannen*, *behangen*. Wdb. op BREDERO.

3) *Omsingelen*, *bezetten*. Ende haddense by nae al om b e s c h e e r t. Clerk. u. l. L. bl. 81.

4) *Toedeelen*.

Wat een in minnen meest begheert,
Daer is hem dicwijl of b e s c h e e r t
Sonder twifel meerre lyden,
Dan, enz.

HILDEG. Ged. bl. 192, vs. 14.

Nadien 't al Godts is watter is,
En Hy 't genot van alle goedt
B e s c h e e r e n en vergunnen moet.

CAMPH. 1630, Ps. 131, vs. 13.

5) *Berooven*, *plukken*.

Dat sy tonrecht sijn b e s c h o r e n
Off hoir goedekijn offghebroken.

HILDEG. Ged. bl. 18, vs. 182.

Op datmen tvolck bescheren woude
Ende plucken dair men mocht.
Ibid. bl. 26, vs. 96.

6) *Scheren*, *de kruin scheren*, ook in gewonen zin *het haar van het hoofd snijden*.

Doe Isengrijn in sduvels name
In dordine ghinc hier te voren,
Ende hi te monke wart bescoren,
Doene conste hem niet ghenoeghen,
Daer VI monke hem bi bedroeghen.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 2692.

Samsoen — — —
Bleef oec doet jamerlike
Onder die heidine, fel ende wreet,
Omdat hem Dalyda afsneet
Sijn haer, want alst was bescoren,
Haddi al sine cracht verloren.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 2697.

7) *Bespotten.*

Want si u eere ende lant besceren
Zwaerlec ende onteeren.
Nieuwe werken van de M. v. N. L. VI, bl. 139.

Maer wiste si iet van mier minnen
Ende verstoede siit in spotte
Soe waric bescerent geliic enen sotte
Limb. B. V, vs. 1428.

Bescerm. *Bescherming.*

Gheen bescerm en haddi doe.
BLOMM. Oudvl. Ged. I, 110, vs. 1276.

Bescermenesse, beschermenis. *Bescherming.*

Ic ben gereet te bescermenessen.
Lanc. IV, vs. 3880.

Du marct ere saken hier;
Die werelt es als .i. vergier,
Iof .i. boomgaert, iof .i. hof,
Welc es die bescermenesse hier of.
Heim. der Heim. vs. 1510.

Zie nog Lsp. B. III, C. 26, vs. 25; HOOFT, Ned. Hist. 1207, 42 en Tac. 503, 20.

Bescernen. *Uitjouwen*, *bespotten.*

Si soude mi scelden en b e s c e r n e n,
Mesdadic een twent jegen hare.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 3478.

Beschertsen. *Begoochelen*. MEYER. Wdb. op HOOFT.

Bescieten. 1) *Baten*, *helpen*, *voordeelig zijn*.

Ende hi heefse dus ontfaen,
Ende getrocken an hem al.
Dus haddi int begin geval
Van sinen Conincrike groet
Dat hem namaels clein b e s c o e t.

VELTH. Sp. H. fº. 5, laatste regel.

Hen b e s c o e t niet wat mer toe dede.

Limb. B. VI, vs. 1680.

Zie verder Karel de Gr. bl. 59, vs. 1724 en bl. 86, vs. 468; Limb. B. II, vs. 1644 en B. VIII, vs. 1631; VELTH. Sp. H. fº. 185; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 3181.

Van dit *beschieten* komt het woord *beschot*, dat nog heden bij den landman in zwang is, als hij zegt: mijn koren geeft mij een goed b e s c h o t, d. i. *bate*, *voordeel*.

2) *Bezetten*, *vullen*, *toemaken*, *dichtmaken*. Wdb. op BREDERO.

3) *De oogleden bezwaren*, *beluiken*, *doen toevallen*.

De wachters, van den slaep b e s c h o o t e n, stom en stil,
Vergaten hunne wacht.

VONDEL, door v. L. VI, 668, vs. 279.

Beschik, beschick. 1) *Bewind*, *bestuur*. KIL.

2) *Beschikking*. U. W.

3) *Bemoeiing*, *aandeel in het besturen van iets*. Te bedenken, hoe quaalyk het betaamde, zich te veel b e s c h i k s aan te neemen in een' regeering, die andren bevoolen was. HOOFT, Ned. Hist. fº. 1122, 23.

4) *Besluit*, *plan*, *regeling*, *beheer*.

Staen die bebloedde tijden
In 't eewige b e s c h i c k van Gods Voorsienigheit.

HUYG. Korenbl. I, 316.

De Moeder weeck den dwangh
Van 't eewige b e s c h i c k.

Ibid. II, 149.

Beschikken. *Volvoeren*, *volbrengen*. Wdb. op HOOFT, op het woord BESCHIKT.

Beschict. *Orde*, *bestuur*. Gemeynten dye beruert sijn ende over een lopen sonder eenich b e s c h i c t. Die Exc. Cron. v. Brab D. D. iij, d.

Beschikt worden. *Voorvallen, plaats hebben.* Wdb. op HOOFT.

Beschildwacht. *Bewaakt.* Wdb. op HOOFT, bl. 459.

Beschimmelen. *De schimmelkleur aannemen.*

De pruyck is vuyl bemorst
Van swarte slangen, die vocht uytslaen en beschimmelen.
VONDEL, door V. L. II, 609, vs. 217.

Beschimmelen (Het pleyt). *Met een ongunstig of donker waas het recht overschaduwen.*

Daer Themis grijs en afgeslaeft
Bekommert sit, en 't pleyt beschimmelt.
Ibid. III, 32, vs. 144.

Beschimmen. *Beschaduwen.*

Men weefder vygebla'en, men schooler onder 't lof
Doen God zyn donderstem liet hooren inden hof.
't Onsterflyck boomgroen meer hun hayr niet mocht beschimmen.
Ibid. II, 24, vs. 21.

Hy, die na mynen tijt zou Memphis Throon beklimmen
En als een kleynen God dit aerdsch Toneel beschimmen.
Ibid. I, 97, vs. 1460.

Beschinck. *Geschenk, vereering.* Gouden tapijten, die 't landt den ouden Hertoghe van Bourgondien hadde doen maken voor een beschinck. GOUDTHOEVEN, D'oude Chr. van Holl. 1663, f°. 620, b.

Besciten. Het zelfde als BESCHIETEN, dus *baten, helpen, voordeelig zijn.*

En gene bede noch geen ocsoen
En mochte daer besciten niet.
Lanc. III, vs. 16148.

Nochtan castijt dine daer af sere
Maer dan (dat en) bescoet min no mere.
Ibid. vs. 23632.

Beschobben. *Bespotten.* KIL.

Beschoft. *Betamelijk, bescheiden, beschikt.* MEYER.

Beschooien. *Bezorgen, beredderen, volbrengen.* Wdb. op BREDERO.

Hi hengt hier zulcken zeer
Des Keiserlicke Maegds, maer niet dan om de Leer
Van ziin gepreeckte woordt haer middel te beschoijen.
STALPAERT VAN DER WIELEN, t Vrouwelick Cieraet, enz. 1622, bl. 148.

Bescholpen. *Met golven overdekken.*

Dat schoon hy strand en oevers komt bescholpen,
Hy niet weer magh het aerdrijck overstolpen.
WESTERBAEN, Ps. CIV, vs. 5.

Bescoppen. *Beschimpen*, *bespotten*, *hoonen*.

Jaic here, sprac die iongelinc,
Een ridder hilt daer met mi sijn scheren;
Moetic leven, het sal hem deren,
Ende segt, dat ict hem ontbiede,
Dat hijs sal hebben sine miede,
Ende datse hem sdorpers sone sal geven,
Dat hine b e s c o p t e moet hi leven.
Ferg. naar het Hs. vs. 852.

Bescoren sijn. *Getonsureerd zijn*.

Die cledre en maken den monec niet,
Diemen hem ane dragen siet,
Noch dat hi boven es b e s c o r e n.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 10385.

Beschot. 1) *Aanwassing*, *toeneming*, *vermeerdering*, *pluk*, *vrucht*, *inkomst*. KIL.

2) *Het stuifmeel van bloemen en gewassen*. Ibid.

Beschoten sijn. *In dien toestand zijn*, *dat de oogen door slaap toevallen*. BREDERO, Moortje, vs. 1813.

Bescouden. 1) *Bestraft*, *berispt*. Wel te recht sijn si b e s c o u d e n, enz. Zie BESCHELDEN 4).

2) *Aan heete vochten branden*, ook *door vuur* of *hitte schroeien*.

Deer Walewein, die rudder snel,
Die reet upter rivieren cant,
Die met sinen voeten vant
Twater ende b e s c o u d d e hem sere.
Walew. vs. 5079.

Hoet mi vanden helschen coude,
Dat mi dat vier niet en b e s c o u d e,
Laet tfleesch hem mingen metter moude!
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I P. VII B. XLVII, vs. 13.

Om deze regels goed te begrijpen moet men weten, dat elk van hen eene afzonderlijke bede is; dat de Maagd Maria hier aangeroepen wordt, en dat er vroeger meer dan eene hel in de gedachten der menschen bestond, ook eene van eeuwige koude. Dus de bovenstaande regels drukken den wensch uit, dat hij bevrijd zoude blijven van de hel, 1°. waar het eeuwig koud is, 2°. ook van die, waar een eeuwig vuur brandt, en eindelijk dat zijn lichaam zacht in de aarde rusten mocht.

Daer es een steen, heet perides,
Die een minsche b e s c o u t,

Alsmen iewent vaste hout.
Alex. B. VII, vs. 1056.

So sceppeuse water in nesegaten,
Ende makent heet seere utermateu,
Alst over tfier wallende stonde,
Ende b e s c o u d e r mede die honde.
Nat. Bl. bl. 186, vs. 3021.

Beschouw op of **van iets nemen.** *Acht slaan op*, *in oogenschouw nemen*, *in aanmerking nemen*, *beschouwen.* Nochtans, zoo men 'er ook b e s c h o u w o p n a m. DE BRUNE, Wetst. 1665, bl. 431. Statelike persoonen zelf zullen 'er b e s c h o u w v a n willen n e m e n. DE BRUNE, Jok en Ernst, bl. 62. Deez' oogen hebben 'er b e s c h o u w v a n g e n o- m e n. Ibid. bl. 278.

Beschouwen. Deelw. van *bescelden*, dus *gescholden*, *bestraft* of *berispt.*

Die selken willen sijn b e s c o u w e n,
Ende die selken al haer lijf gheblouwen.
Horae Belg. VI, 109.

Bescouwen. *In het oog houden.*

Ic sal den Here van Awans b e s c o u w e n,
Ende wederstaen.
VELTH. Sp. H. f°. 290.

Bescoven. *In schoven binden* en bij uitbreiding *inzamelen*, *inoogsten*, *winnen.*

Ende siet daer vertoont hem noch een metten blooten hoofde,
Die oyt veel b e s c h o o f d e van u deuchdich opsetsel.
Constth. Juw. bl. 15.

Beschrabben, beschrappen. *Berispen.* U. W.

Bescreven. *Afgebeeld.*

Balthasar sat daer b e s c r e v e n.
Alex. B. II, vs. 1156.

Bescreven (Als meester) siin. *Als de voornaamste*, *als de meester*, *erkend worden.* In eene vergelijking tusschen Ridderlijken Moed en Goed (d. i. Rijkdom) leest men:

Moet en machmen niet ontberen
En tgoet wil m e y s t e r s i i n b e s c r e v e n.
BILDERDIJK, T. en D. V, III, 165.

Bescreven met Sinten. *Onder de heiligen opgenomen.*

Dits hoe hi was m e t S i n t e n b e s c r e v e n,
Ende hoe dat hi was verheven.
Lev. v. St. Fr. Opschrift op bl. 261.

Bescriden. 1) *Bestijgen, beschrijden.*

Hare orse sullen si b e s c r i d e n
Ende met Renout haren here riden
Ten clooster waert op die moude.
Renout in Hor. Belg. V, 75, vs. 1012.

— — — Ende doe sise leden
Hevet Walewein dat ors b e s c r e d e n,
Ende sette vor hem int gherede
Die joncfrouwe.
Walew. vs. 8414.

Zie nog MELIS STOKE, B. IV, vs. 1512.

2) *Beloopen, aanvallen.*

Wanneer si weerden dus b e s c r e d e n
Soe sijn die sinnen ende die reden
Soe belast, dat si vergeten, enz.
HILDEG. Ged. bl. 2, vs. 87.

Bescryewen. *Besproeien, bevochtigen.*

Die vunsch coren minghet met niewen
Of dat droghe met water b e s c r y e w e n,
Soe dijnt het ende waert te mere vele.
BLOMM. Oudvl. Ged. III, 81, vs. 562.

Beschrijven. 1) *Afperken.* Wdb. op BREDERO, bl. 495:

2) *Oproepen, bijeenroepen.*

Munt salmen slaen, en 't volck betaelt het heyr b e s c h r ij v e n.
VONDEL, door V. L. II, 612, vs. 310.

3) *Dagvaarden.*

Wat heeft uw vader niet b e s c h r e v e n in zijn tijt!
Hy spaerde hoogh noch laegh, gewijt noch ongewijt,
Noch stam, noch afkomst.
Ibid. X, 89, vs. 241.

Hoerre Goden ende heerscappie
Ende alle datsi bedreven',
Daer was die duvel bi b e s c r e v e n.
Mloep. B. III, vs. 280.

4) *Gerechtelijk opschrijven.*

Wel an, Heer Notaris, tyd wacker an 't b e s c h r ij v e n.
BREDERO, Sp. Br. vs. 2109.

Bescriven. 1) *Afbeelden.*

Aldus b e s c r e e f Apelles al.
Alex. B. IV, vs. 700.

2) *Beschilderen, met figuren voorzien, afschetsen, afmalen.*

— — die kemenade, die met goude
Was b e s c r e v e n altemale.
Walew. vs. 2621.

— — — meneger figuren
Die an die want stonden b e s c r e v e n.
Troj. Oorl. bl. 49, vs. 570.

Sine camere scone b e s c r e v e n.
MAERL. Sp. H. 8°. ed. IV, 94, vs. 120.

3) *Voor het gerecht roepen.*

Als die luden sijn onbekent
Ende dicke vechten ende kiven,
Soe mach die rechter meest b e s c r i v e n.
HILDEG. Ged. bl. 150, vs. 32.

4) *In rechten aanslaan.*

Hadt ghy begheerte en transpoort willen gheven,
So hadt ghy mueghen al t' uwe behouwen;
Maer neen ghy; dus wert u goet b e s c h r e v e n.
Belg. Mus. IV, 253, vs. 67.

5) *Schriftelijk toewijzen.*

Sijn testament verkeerde hi ghinder,
Ende b e s c r e e f Archelause trike.
Rymb. vs. 21747.

Den bisscop Jonathase screef hi dus:
„Dijn bisscopdoem b e s c r i v i c di."
Ibid. vs. 19943.

6) *Melden, vermelden.*

Met kindren ende met vrouwen,
Enten beesten, daer gheen ghetal
Gheen boec af b e s c r i v e n sal.
Ibid. vs. 4106.

Sente Pauwels waser af gheboren,
Daer wi af b e s c r e v e n horen
Die teerst .j. moordadech man was,
Ende sint .j. goet man, als ic las.
Ibid. vs. 3348.

Beschriver. *Schrijver, scriba.*

Entie dat volc souden besyen
Diere waren .vj.m recht,
Berechters ende b e s c h r i v e r s echt.
Ibid. vs. 10982.

Beschrobben. *Doorhalen, berispen.* U. W.

Was mijn vaer maer uit, zoo zou hy my niet beschrobbe.
VERBIEST, Kl. v. het Wijnvaatje, 1670, bl. 5.

Beschroeyen. *Besnoeien, verminderen.* U. W. en Wdb. op HOOFT, bl. 459.

Beschroyen. *Snoeien, afsnijden, afkorten,* enz. KIL.

Bescrompen. *Verschrompeld, gerimpeld.* Sijn aensicht scheen bescrompen van tranen. Pass. Som. f°. lxxix, c.

Bescroven. *Teruggezet, verdrongen, ter zijde gesteld.*

Si twee en mogen niet met vreden
Heren sijn van eere steden,
Want elc wille wesen boven:
Deen ofte bede moet sijn bescroven.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VIII B. LXXVIII, vs. 40.

Beschudde, verbogen nv. *Hoede, beschutting.* Ende hebben hem, ende sijn slot, stat ende lant van Wachtendonc, ende sijn ondersaten, daer bynnen geseten, in onse genade, schirm ende beschudde genomen. NIJH. Ged. IV, 73.

Bescudden, beschudden. 1) Door terugbetaling der hoofdsom het daarvoor te pand staande goed *lossen, weder tot zich nemen.* Behaudelic ons ende onse erfgenamen, dat wi die vorgenoemde veerscip ende tyenden alle jare, wanneer ons dat even koemt, — — — luessen ende bescudden moeghen. NIJH. Ged. II, 47. Zie nog bl. 50 en 140.

2) *Beschermen, beschutten.*

Varen wi bescudden den goeden man.
Ferg. naar het Hs. vs. 4155.

— her Gyrbert — — — — —
— bescudde sinen vader
Van den Sarracinen algader.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 726.

Zie ook Lev. v. Jez. bl. 189 en 193; Limb. B. II, vs. 1170; VELTH. Sp. H. f°. 99; VONDEL, Helden Godes, Abel; DECK. Rym. I. 36, enz.

Beschuddong. *Maatregel ter afwering, bescherming, beschutting.* NIJH. Ged. IV, 210.

Bescudech. *Schuldig.*

— — — Sijt verduldech,
Hoe groetelec ghi sijt bescudech.
Vaderl Mus. I, 57, vs. 248.

Men leze, ook om het rijm, besculdech.

Beschuyfelen. *In beweging, in beroering, in trilling brengen.*

Het beeft al datter is, ghelijck het loof der linden,
Als 't wort met vollen blas beschuyfelt van de winden.
HARDUYN, Ged. door SCHRANT, bl. 33.

Beschuld. *Schuldenaar*, *debiteur*.

Om dat souden, in hare scaren,
Alle, die besculde waren,
Vergadren jeghen die rike.
Rymb. vs. 27638.

Beschulden. *Beschuldigen.*

Hy doet myn Kroon te kort, die t'onrecht my beschult.
BREDERO, Griane, 1616, bl. 47.

En 't al te dweech ghemoedt van wreede tyrannijen
Beschulden.
Ibid. Moortje, 1617, bl. 2.

Zie verder Mloep. B. II, vs. 3357; HILDEG. Ged. bl. 183, vs. 49.

Besculdich. *Schuldig.*

Die hem besculdich kent ontsiet.
Rein. door Dr. JONCKBL., vs. 58.

d. i. Die zich schuldig gevoelt is vreesachtig.

Beschulding. *Beschuldiging.* U. W. en Wdb. op HOOFT, bl. 459. Waerom komt gij onze beschulding te vermeeren? JONCTIJS, Toon. der Jal. II, 116.

Zie ook Dr. DE JAGER, Latere Verscheid. bl. 182.

Besculnesse. *Beschuldiging*, *blaam*.

—— al daer quam besculnesse ave,
VAN HEELU, vs. 4822.

Beschut. 1) *Bescherming.* U. W.

2) Het zelfde als *beschot*, dus *iets voordeeligs*, *iets nuttigs*, *iets van waarde.*

Meer vlaggen dan verdeck, meer ballast dan beschut.
HUYG. Korenb. I, 75.

Bescutten, **beschutten.** 1) *Onderscheppen.*

Want die berch bescuttet hare
Tlicht.
Lsp. B. 1, C. 9, vs. 72.

2) *Afweren*, *tegengaan*, *afwenden.*

Daerby veel periculen beschut sullen mogen werden.
Inf. bl. 264.

Bescouwen. *Ontgaan*, *ontkomen*, *ontwijken.*

Doe quam Philipse in sijn ghepeins,

Van Vlaendren, den edelen grave,
Om te b e s c u w e n e de zware plaghe
Van roeve, van branden, ende doet slaghen,
Ende vrouwen crachte.

KAUSLER, Reimchr. vs. 4931.

Om te b e s c u w e n e tgrote quaet.

Ibid. vs. 5159.

Zie nog ibid. vs. 5797; Rijmb. vs. 33048.

Besibbe. *Maagschap*, *bloedverwantschap*. KIL. MEYER.

Besibben. *Vermaagschappen*. PL.

Besibschap. *Maagschap*, *bloedverwantschap*. Ibid.

Besie. *Druif*.

So sach men daer alse vollike staen
Enen Wyngaerd wel gedaen,
Geloverd, ende met b e s i e n mede.

VELTH. Sp. H. f°. 85.

Besief. Imperf. van *beseffen*.

Besiect. 1) *Krank*, *ongesteld*.

Hi was b e s i e c t ende lam.

Dboeck vanden Houte, vs. 488, var.

Wat mensche, die b e s i e c t was van enigherhande siecten. Pass. Wijnt. f°. clxxvij, c.

Zie ook VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 264; Kort Cronykje, bl. 223.

2) *Besmet*. Item. Dat engeene b e s i e c t e liede voire taverne drincken en selen, noch zitten, noch voire niemens doyre. Belg. Mus. VII, 297.

Besiektheit. *Kwaal*, *ongesteldheid*. Wdb. op HOOFT.

Besien. 1) *Bezoeken*. Ende Dina gingh uyt om de dochteren van den lande te b e s i e n. St.-Bijb. Gen. XXXIV, vs. 1. Doe sondt Saul boden om David t e b e s i e n. Ibid. I Sam. XIX, vs. 15.

Zie nog ibid. II Kon. VIII, vs. 29 en Pass. Wijnt. f°. cxcj, d.

2) *Begrijpen*, *doorgronden*, *bevatten*.

Neghene dinc maecte haer selven;
No die duvel, no die elven
En maecten creaturen nie.
Dat willic dat elc b e s i e,
Ende love Gode in allen saken,
Die wonderlec es in sijn maken.

Nat. Bl. bl. 6, vs. 98.

3) *Opmerken*.

Alse panthora dat b e s i e t,

Datmen syn hoeft vliet,
Steket syn hoeft in der haghen, enz.

Nieuwe Werken der M. v. N. L, V, I St. bl. 16.

Zie nog Rymb. vs. 29028

4) *Zien*, in de beteekenis van *overtuigd zijn*. Na de schepping van den derden dag, zegt MAERLANT:

God b e s a c h dat het was goet.

Rymb. vs. 197.

5) *Aanschouwen.*

Israel (Jacob) sprac: „Hets mi ghenoech
Nu doch dat ic b e s i e n mach di,
Ende ic di laten sal na mi."

Ibid. vs. 3231.

Zie nog ibid. vs. 6233.

6) *Onderzoeken*, *opnemen.*

Dat was die stat, ghelooft des,
Daer si an hem waren comen,
Die spierres, ende haddent vernomen
Ende b e s i e n dat helighe lant.

Ibid. vs. 5869.

7) *In het oog houden*, *niet uit het oog verliezen.*

Daer nam hi ute ridders mede
Die de hoede also b e s a g h e n
Van dien die in den torre laghen,
Die Anthiocus daer leyde
Om te wachtene die stede.

Ibid. vs. 19085.

8) *Toezien*, *bedachtzaam zijn.*

Maer bi den trooste van Waleweine
Sendemen boden haestelike dan
Toten hertoghe, den edelen man,
Dat hi b e s a g h e wat hi hadde te doene.

Walew. vs. 10439.

9) *Acht geven*, *bedenken.*

Ghi, eerbaer vrouwen, nu b e s i e t,
Ten hoirt tot uwer oerden niet,
Wildi oick volghen sulken wiven,
So laet u uuter schaemte scriven.

Mloep. B. IV, vs. 949.

10) *Lezen*, *door onderzoek weten.*

Die jonxste had, als ic b e s i e,
Vijftich sonen.

Ibid. vs. 1004.

11) *Overwegen*, *overdenken*.

Van bedinge so maecti oec
Eenen harden sconen boec.
Daer mach men oec in anescouwen
Hoe men bidden sal met trouwen,
Ende hoe men die worde sal b e s i e n,
Daer men ter beden met sal tien.

VELTH. Sp. H. f°. 27.

12) *Maken* of *zorgen*, *dat iets plaats hebbe*, *dat iets gebeure*, *trachten*

Doe sprac die coninc: »Here Tibeert,
Gaet; ende eer ghi weder keert,
B e s i e t, dat Reinaert met u come.

Rein. door D^r^. JONCKBL. vs. 1017.

Besien. Bijv. nw. *Gezien*, *geacht*, *geëerd*.

— — die aventuren die hen gescieden
Teldi daer voer al die lieden.
Dies was hi daer sere b e s i e n.

Lanc. II, vs. 47095.

Besiet. *Inzicht*, *oogmerk*.

Ende som en camense oec niet
In die stat; om dit b e s i e t
Dat ment te bat soude weder secgen
Daer syn cronen, ende achter lecgen.

VELTH. Sp. H. f°. 341.

Besich, besigh. 1) *Rusteloos*, *voortdurend*. Wdb. op HOOFT.
2) *Noodig*.

— hi vant al dat hem b e s i c h was,
Ende sinen perde daer toe.

Lanc. II, vs. 7866.

3) *Druk*.

Het worde ons b e s i c h in dien sale.

VELTH. Sp. H. f°. 35.

Besicheit. 1) *Daad*, *bedrijf*.

Vrouwe ghi hebt, sonder waen,
Qnade b e s i c h e d e gedaen.

Lanc. II, vs. 35742.

Zie nog ibid. vs. 25652.

2) *Zaak*, *geval.*

Ic sal uwes grote breke mede
Hebben, in dese b e s e c h e d e.
Ibid. IV, vs. 3678.

3) ***Benoodigdheid***, *behoefte.*

Du sults goets genoech voren mede
Te hebbene te mire b e s i c h e d e.
Ibid. II, vs. 35282.

4) *Onderneming.*

— — alsic ben genesen mede
Moet ic met deser vrouwen gaen
Ende hare b e s i c h e i t onderstaen.
Ibid. vs. 12338.

Joncfrouwe, het staet mi soe,
Ic moet varen in ene b e s i c h e d e,
Daric u niet en mach leiden mede.
Ibid. vs. 19612.

Bezighen. 1) *Omgang hebben met.* U. W.
2) *Behooren*, *noodig hebben.*

Dat ic u segghe en is gheen droom:
Wye dat poot alsulken boom,
Men b e z i c h t e r nauwe toe te zien.
HILDEG. Ged. bl. 175, b, vs 102.

Besichten, 1) *Bezichtigen.*

De vrinden 't samen al-gelyk,
B e s i c h t e n het gewenschte lyk.
VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 72.

2) *Gluren.*

Doen hemt redelick beschamen
Achterhaelden onbedacht,
En het mannelick betamen
In bedencken had gebracht,
Viel hy schielick aen 't beduchten,
Aen 't b e s i c h t e n langhs het gras, enz.
HUYG. Korenbl. I, 30.

Besichting. *Bezichtiging*, *schouwing.* Deze b e s i c h t i n g e moest van den Priester gedaen worden. St. Bijb. Lev. XIV, Kantt. 3.

Bezightuigh. *Huisraad.* Wdb. op HOOFT. bl. 459.

Bezijnen. *Tot het zijne nemen.*

De vrome mensch, al druckt hem veel beswaring,

Is nochtans Die, die 't landt bewoont, b e z ij n t,
Bezit, bëerft, behoudt in waren vrede.
CAMPH. 1630. Ps. XXXVII, vs. 16.

Besikde. *Zieke.* Ende Jhs recte sine hant ende ghereen din b e s i k d e n ende seide: »hets myn wille wes gheganst. Lev. v. Jez. bl. 52.

Besinghelen. *Zengen*, *verzengen.*

Sone wert u crune met uwen baerde
Ende u hals niet soe haerde
Swart, noch oec b e s i n g h e l t.
BLOMM. Oudvl. Ged. I, 107, vs. 948.

Wi souden eer ghevaren sijn
Sprac die b e s i n g h e l d e cappelaen.
Ibid. I, 112, vs. 1481.

Besinghen. 1) *Betooveren*, *bezweren.* Met dien b e s i n g h e n sy den verstorven, ende zijn siele soude also wel geholpen zijn. HUYDEC. Proeve, III, 36.

2) *Verzengen*, *verschroeien* en ook *een zwijn in heet water broeien om er de borstels af te schrapen.*

Hi sloecht tuscen sine oren, en het warp
Tfier ut so groet ende soe scarp,
Dat hire hem met b e s i n g e d e mede.
Lanc. III, vs. 3871.

Dit vier dat gi hier doet maken
Ne hevet niet sulke cracht over mi,
Datter een haer af b e s i n g e t si.
Ibid. vs. 4904.

In dit souken, in dit jaghen,
Vant hi eenen Sarrasijn,
Swarter dan een b e s i n g e t swijn.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. IV P. I B. XXV, vs. 20.

Zie nog BLOMM. Oudvl. Ged. II, 14, vs. 1003.

De zachte *g* vindt men somtijds tot de harde c overgegaan, vooral wanneer zij als sluitletter voorkomt, zooals in het volgende voorbeeld:

Van ere blixeme, die hi brinct,
So werd hi daer al b e s i n c t,
Ende verbernt te pulver al.
VELTH. Sp. H. fo. 457.

Besinghen (Eene kerk of **kapel).** *In eene kerk de dienst waarnemen*, *door het zingen der mis.*

Die kerke die b e z a n c aldare

Jheronimus.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IV B. XVII, vs. 16.

Ende welken tiden dat die capellaen gewiët es, ende hise besinghet, so gaet, enz. Vaderl. Mus. II, 370.

Bezinken. *Door lang staan, vast worden.* 'T zy dat hy zich op de trouw, oft op het onvermooghen van Alva — — — oft eindtlyk op 't bezonken gebouw zyner eighene grootheit verliet. HOOFT, Ned. Hist. f°. 342, 27.

Besinnen. 1) *Verstaan, begrijpen.*

— — maer sy sat als doof of kinds,
En kost geen enckel woord beseffen of besinnen.

HUYG. Korenbl. I, 565.

2) *Uitdenken, verzinnen.* U. W.

3) *Bedenken, overwegen.* Ibid.

4) *Van waarde achten, hoogschatten.* Wdb. op HOOFT.

5) *Beminnen.* U. W.

Je weet hoe hy Brechje heeft bezint.

P. W. HAPS, Verliefde Brechje, 1705, bl. 7.

Ik zeide aan Maartje niet zo dra dat ik haar minde,
Of zij verklaarde my dat zy me meê bezinde.

S. VAN DER CRUYSSEN, Esopus, 1697, bl. 48.

6) *Ter harte nemen.*

't Is nut te sijn bedacht en weert te syn besint.

CATS, door Dr. V. VL. I, 453, b.

Bezinning. *Nadenken, overleg.* U. W. en Wdb. op BREDERO.

Besint (Bet). *Verstandiger.* Wdb. op HOOFT.

Besit. 1) *Bezitting.* U. W.

2) *Beleg, belegering.* Ende beleyde die stede van Zyriczee noch weder met swaren besitt. VELDENAER, Cron. bl. 70. Ende besette Cranenborch allom mit een swaer besitte. Ibid. bl. 60.

Men soude die stad harde saen
Van dien groeten besitte ontslaen.

Belg. Mus. IV, 357.

Zie ook Brab. Yeest. B. V, vs. 3786; Clerk u. l. L. bl. 87; Dr. VERWIJS, De Oorlogen van Hertog Albrecht, bl. 54 en 226.

Bezitten, besitten. 1) *Op iets zitten.* U. W.

Begeerlijkheid bezit de zetel van 't genoegen.

KRUL, Pap. Wer. Inl. bl. 3.

2) *Door zitten* (in plaats van door loopen) *verkrijgen.*

Moeyc, beter is beseten schande

Dan schande belopen, dat weet ic wael.
HILDEG. Ged. bl. 21, b, vs. 44.

Dit spreekwoord komt ook voor bij HOFFMANN VON FALLERSLEBEN in zijn Hor. Belg. IX, bl. 10.

3) *Uitbroeden.*

Negheen wilt voghel, sonder dit,
Leest men dat te wintere b e s i t
Sine eier, als ict bescreven vant.
Nat. Bl. bl. 261, vs. 522.

4) *Belegeren.*

Aldus wert Woeronc b e s e t e n.
VAN HEELU, vs. 4164.

Hem volghede Keiser Vrederijc
Met groten here seer vermeten,
Ende hevet Brunsewijc b e s e t e n,
Ende dat ghewonnen, ende borghe vele.
MELIS STOKE, B. II, vs. 676.

Zie nog Walewein, vs. 6815, 6831, 6839; MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IV B. V, vs. 10 en 19 en overal elders.

5) *Houden*, *besturen* (eene samenkomst).

Te Josephat in dat soete dal,
Daer God sijn oordeel b e s i t t e n sal.
Gloriant, vs. 34.

Die Keiser wart beraden also
Dat hi woude b e s i t t e n doe
Een keiserlike consistorie,
Om ene euwelike memorie.
Belg. Mus. IV, 313.

Zie verder ibid. bl. 315.

Besitten. (Een enige) = *Eene zitting*, *eene samenkomst houden.* Want de heere ende de stad op morghen, omtrint der tweeder ueren nader noenen, b e s i t t e n sullen e e n e n i n g e op de ghene die houden ende leven op vrouwen van lichten leven, enz. Vaderl. Mus. III, 57.

Beslaen. 1) *Innemen.* U. W.

2) *De hand op iets of iemand leggen.* Ibid.

Myn Heer! Uw' Hoogheid word uit 's Konings naem b e s l a g e n.
A. K. VAN ZJERMES, Vervolgde Laura, 1679, bl. 13.

3) *Welslagen*, *gelukken.*

De slimste lastervonden schijnen te b e s l a e n..
VOLLENHOVEN.

4) *Insluiten*, *besluiten.* Item op die selve tijt ghecoft xvj tonnen

daermen die erweten voerscr. in dede ende besloech. Dr. VERWIJS, De Oorl. v. Hert. Albr. bl. 106. Item vj tonnen daer dese torken in besleghen worden. Ibid. bl. 433.

5) *Beslag leggen op*, *in beslag nemen*. Wdb. op HOOFT.

6) Van gewassen sprekende, *goed voortkomen*, *welig tieren*.

En Mareotis prijst zijn witte muskadel,
Dees tiert in schraelen gront, en Thasus ranck wil wel
In vetten gront beslaen.

VONDEL, door V. L. VIII, 214, vs. 141.

Zie nog ibid. VIII, 197, vs. 275.

7) *Bestellen*, *bespreken*. Inden eersten upten vierden dach van den Oexst, by mijns heren bevelen gesent tot Enghuzen Otte van Malsem, om aldair herberge tot mijns heren behoef te beslaen. Dr. VERWIJS, De Oorl. v. Hert. Albr. bl. 20.

Boden, die onser comste ghewoughen
Voor Gode, ende onse herberghe beslou ghe;
So dat wi vonden al bereet.
Onse woenste.

Lev. v. St. Am. II, vs. 5050.

8) *Wikkelen*, *hullen*, *inwikkelen*.

Diet bruken waende op sijn behagen,
Die wort daer haestelijc uut gedragen
In een linnen cleet beslegen.

HILDEG. Ged. bl. 1, vs. 21.

9) *Uitvallen*, *uitkomen*.

Die wincbraeuw voeght geen' slaef, maer eer een man van staet.
'k Verzwijgh al 't overigh: 't is mislijck hoe 't beslaet.

VONDEL, door V. L. III, 776, vs. 1054.

Wie weet waer Josephs heil en welvaert zij gelegen.
Het hangt veel aen 't geluck: dies zet u hier niet tegen,
Noch wick het niet te zwaer, dat beter kan beslaen.

Ibid. bl. 789, vs. 1409.

— — — Zulck een brave daet,
Het zy die recht en wel, of averechts beslaet.

Ibid. VI, 241, vs. 607.

10) *Pressen*.

Wat riemen voert of seyl heeft d'amirael Persijn
Beslaegen in sijn' dienst by Vries en Waterlanderen.

Ibid. III, 410, vs. 1585.

11) *Aantasten*, *bevangen*.

Alse dit onpeise gestaen

Lange hadde, so wort b e s l a e n
Met siecheiden ende beswaert
Die ander hertoge Godevaert.
Grimb. Oorl. I, vs. 2995.

12) *Zich toeëigenen, in handen houden.*

Soo ghy het al b e s l a e t, en wilt 'et soe bewaren,
Hoe kan dan eenigh kint naer rechte weerde paren.
CATS, door Dr. v. VL. I, 563, b.

13) *Overstroomen, bevolken, innemen, overdekken.*

Wilde dieren zullen weder het lant b e s l a e n.
VONDEL, door v. L. VI, 589, vs. 4.

Hoe wol- en melleckrijck mijn kudde 't velt b e s l a e t.
Ibid. VIII, 146, vs. 24.

14) *Innemen, bezetten.*

Geen vorst noch kou zal my behinderen woestijnen
En wildernissen van Parthenie in het ront
Alomme te b e s l a e n met jagersnet en honden.
Ibid. 185, vs. 82.

15) *Vervullen, aanvullen wat ontbreekt.* Wdb. op HOOFT, bl. 460.

Beslaen (Hem). *Zich inwikkelen.*

B e s l a e t u in desen mantel wel,
Off icket waer ende nyemant el.
Mloep. B. II, vs. 3385.

Beslaen de vierschaer. *De vierschaar spannen, te recht gaan zitten.*

Doemen d i e v i e r s c h a e r soude b e s l a e n,
Alle die stat quam daer ghegaen, enz.
Ibid. vs. 3401.

Beslabben. *Bemorsen, bevlekken.* Wdb. op BREDERO.

Als yemant lippen heeft gelijck als groote quabben,
Al eetse dickmael pap, sy kan haer niet b e s l a b b e n.
CATS, door Dr. v. VL. II, 312, b.

In syn ghestolen vet zult ghy u niet b e s l a b b e n.
VONDEL, door v. L. I, 91, vs. 1280.

Beslagh. 1) *Bezigheid, bedrijf, werkzaamheid, handwerk.* KIL.

De keyser was te prijsen,
Die liet in grooten ernst sijn dochters onderwijsen
In naeld- en spelle-werck, in alderlei b e s l a g h,
Waer door een jonge vrou haer besigh houden magh
CATS, door Dr. v. VL. I, 506, a.

2) *Toedracht eener zaak of handeling.*

Al scheen het gansch b e s l a g h tot spel alleen te strecken,
Soo leerde doch de jeught bequame letters trecken.
Ibid. I, 589, a.

3) *Aanwijzing, vermelding, aantooning.*

Ons wit is anders niet, als met een kort b e s l a g h
Te toonen wat de geest in hoven plucken magh.
Ibid. I, 508, b.

4) *Omhaal van woorden.*

En ick hebbet u geseyt
Wat my op het herte leyt,
Niet met eenigh langh verhaal,
Of met opgepronckte tael,
Niet met eenigh groot b e s l a g h.
Ibid. I, 530, b.

5) *Voor-* of *toebereiding, moeite* of *omslag daartoe.*

Wel vrient, waerom dit groot b e s l a g h?
Ibid. I, 707, a.

6) *Omvang.*

Een diertje ses of acht, dat van u komen magh,
En wort niet eens gevoelt in soo een groot b e s l a g h.
Ibid. I, 530, a.

Wat Wyze, die den bouw van eenig groot b e s l a g
Met voorbezorging van 't geen hem dienen mag,
Voordacht'lyk onderneemt.
OUDAAN, Poëzy, I, 6.

7) *Bemoeiing, voorwerp van zorg en bemoeiing.*

Hoort moeder, hoort uw les; 't is niet genoegh te baren,
Het kint is uw b e s l a g h, tot aan de seven jaren.
CATS, door D^r. V. VL. I, 537, b.

Audenaerde verliet hem op u b e s l a c h.
Belg. Mus. IV, 253, vs. 84.

8) *Tuig, kleinigheid.*

Veel wijse lieden meenen
Dat noyt besette vrou iet dient te komen leenen,
Het sy van keucken-tuygh, of ander kleyn b e s l a g h.
CATS, door D^r. V. VL. I, 492, b.

9) *Zaak, bedrijf, handeling van eenig gewicht.*

Wie doen, en efter swijgen kan,
Die hout ick voor een seker man,
Aen wie men vry een groot b e s l a g h

Oock sonder schroom betrouwen magh.
CATS, door Dr. v. VL. I, 127, b.

Noch is het niet genoegh: de koninck, niet te vreden
Met al dit groot b e s l a g h, vol overtolligheden,
Nu menigmael vernieuwt, gaet verder als hy plagh,
En hiet de koningin te brengen aen den dagh.
Ibid. I, 306, a.

10) *Gewone werkkring, gewone bezigheid.*

Dus blijft in uw b e s l a g h en binnen uwen naet.
Ibid. I, 430, b.

11) *Omstandigheid, geval.*

De man in dit b e s l a g h staet lange tijt en peyst,
Wat hier de vijse grieck, of wat de schilder eyst.
Ibid. I, 413, b.

12) *Beslommering, handel, bedrijf.*

Geluckigh is de man, die in vernoeghden staet
En met een kleyn b e s l a g h, in stilt' te bedde gaet.
P. VAN DORP.

13) *Opschudding, rumoer.*

De Prins reed na den Haeg, de krijg die was gedaen,
Siet al dat groot b e s l a g, dat was terstont verdwenen.
CATS, 1828, I, 16, a.

14) *Vermogen.*

— — — een schamel man,
Die, mits sijn kleyn b e s l a g h, geen schade lijden kan.
Ibid. I, 471, a.

Dit woord heeft nog zoo vele fijne afwijkingen, schakeeringen of overgangen, dat het zeer moeilijk is ze allen op te geven. Zij die dus dit woord ontmoeten, en de opgegevene verklaringen er niet op kunnen toepassen, zullen uit den zin de beteekenis wel kunnen opmaken.

Beslaghen, beslaaghen. Ww. *Uitkomen, uitvallen, gelukken.* U. W. en Wdb. op HOOFT.

Maar weert hy 't met onstuim gewoel,
Hoe kan dit werk dan wel b e s l a g e n?
OUDAAN, Poezy, I, 88.

Ook maekt het geluk wijs in de ooghen der werelt, die alle raeden prijst als ze maer wel b e s l a e g h e n. Br. II, 17.

2) *Bevallen, meëvallen.*

Noch selseje beter b e s l a g h e n asjese siet van bijs.
BIESTKENS, Claes Kloet, II, 10.

Beslaghen, beslaaghen. Dw. 1) *Aan het woord gehouden.* Wdb. op HOOFT.

2) *Bezet.* Ibid.

3) *In verbintenis, in beslommering, in aanraking gebracht.*

De wijse Salomon, tot aen sijn oude dagen,
Eer hy in vremt bejach met vrouwen was beslagen,
Nam dickmael sijn vermaeck oock in het minste kruyt,
Dat uyt een schrale gront of uyt de muren spruyt.
CATS, door Dr. v. VL. II, 882, a.

4) *Overdekt met sneeuw.*

Ida tienmael was beslaegen,
Grijs van sneeu en wintervlaegen.
VONDEL, door v. L. II, 241.

Beslapen, beslaepen. Ww. *Slapend doorbrengen* of *slapend verkrijgen.*

Daer de rust, die wy beslapen,
In de vormen werdt geschapen.
HUYGENS, Korenbl. I, 200.

Beslapen, beslaepen. *Huwelijks voltrekking.*

'k Waer geschapen
Uw beslaepen
Te begaepen,
En uw' Feest.
Ibid. I, 481, c.

Beslaven, beslaeven. *Zwoegen om* of *door zwoegen trachten te verkrijgen.*

't Hooge loon dat ick beslaeve.
Ibid. I, 246.

Beslegen, besleghen. 1) *Belegd, opgetooid, opgelegd, beslagen.*

Ende samijt met goude beslegen,
Brochtmen aldaer gedregen.
Alex. B. V, vs. 941.

Daer waren doren wel gheraect
Houtine, besleghen met goude.
Rymb. vs. 11459.

2) *Besloten.* Ende als die uytvaert eerlick gedaen was, voir die Grave mit zyns Vaders gebeente van daen ende brochtet in den Cloester tot Middelburch, daer 't noch beslegen leyt boven der aerden in eenre Kisten. Clerck u. l. L. bl. 156.

Beslechten. *Ten uitvoer brengen.*

Dit seggende heeft hy zijn rock dicht metten gordel ghegort,

En ginc so na 't cot om zijn voornemen te beslechten.
COORNHERT, Odyss. 1606, II, 16.

Beslepen, besleepen. *Geslepen*, *geoefend.* U. W.

Beslet. *Hinderpaal*, *hindernis*, *belemmering*, *moeilijkheid*, *verlegenheid* en de daarvan afgeleide bijv. nw. *belemmerd*, *bemoeilijkt*, *verlegen*, *gebonden*, *niet vrij.* Wdb. op HOOFT.

Besleteren. *Benadeelen*, volgens HALBERTSMA op MAERL. Sp. H. bl. 324; doch, volgens LEENDERTZ, *ellendig*, *verworpen maken.*

Soe wye dat mit onreden menghet,
Die avontuer dat gheerne heughet
Dat onreden hem soe besletert,
So dat hijs selden wort verbetert.
Mloep. B. II, vs. 2801.

Besleur. *Omtrekking*, *omgeving*, volgens BILDERDIJK.

Doe 't uyt den koker quam van steigeringhs besleur,
Verscheen daer, wat? een Spell, een' Naeld, of sulck'en leur.
HUYG. Korenbl. I, 331.

Beslichten, *Effen*, *gelijk maken*, *slechten.* KIL.
2) *Beslechten*, *beslissen.* U. W.

Besliten. *Uitwijzen*, *beslechten.*

Ghi hebt gehoert, oec eest geweten,
Dat met recht waert bes leten,
Eerment testament betaelde, enz.
HILDEG. Ged. bl. 3, vs. 206.

Spreecter yemant op sijn eer,
Dat hi ghewelt ende onrecht doet,
Soe maect hijt sinen here vroet,
Dattet wel mit vonnis is besleten.
Ibid. bl. 54, vs. 133.

Beslommer. *Beslommering.*

Dat soo mijn' vrye ziel van slijckerigh beslommer,
Haer selven in haer self, om haer alleen bekommer, enz.
HUYG. Korenbl. I, 88.

Beslommerd, beslommert. 1) *Belemmerd.* U. W.
2) *Bezwaard*, *gewikkeld in.*

De keizer wandelt in de lange galery,
Beslommert met den staet en edele gepeinzen.
VONDEL, door V. L. X, 536, vs. 1039.

Beslommeren. 1) *Bezig houden*, *werk verschaffen.*

De Persch, den Indiaen, en al dat spinnen kan,

Heel Vlack-Italien beslommert Vrouw en Man.
HUYG. Korenbl. I, 80.

2) *Belemmeren*. Wdb. op HOOFT, bl. 460.

Beslommeren (Zich). 1) *Zich verwarren.*

De harder, als hy dwaalt met reukelooze beenen,
Beslommert zich en 't vee in grondelooze veenen.
HOOFT, Ged. f⁰. 55, 81.

2) *Zich moeite geven, zich bekommeren.*

De lusten, daar zich 't hof met moeiten om beslommert,
Werpt u natuure toe.
Ibid. fo. 14, 47.

Beslooten. *Met eene sloot omringen.* U. W.

Beslot. *Besluit, bepaling.*

Hier om en onderscеide hi niet
Den sondach in dit gebot,
Maer hi sloet in een beslot
Die heilige dage al onversceiden, enz.
HILDEG. Ged. bl. 8, vs. 222.

Beslote. *Binnenste.* Die maget es vonden in den beslote des huis sonder gheselscap. Dr. VAN VLOTEN, Prozast. bl. 116.

Besloten. 1) *Gesloten.* Op dese .vij. rondeele stonden .vij. guldene coppe, boven open, ende beneden ront, alse noten besloten. RUUSBR. Tab. bl. 149, reg. 16. Alse de hushere in es ghegaen en de doren besloten syn. Lev. van Jez. bl. 140.

2) *Omringd.*

Hy vind zich met den glans eens Paradijs besloten.
VONDEL, door V. L. I, 355.

3) *Af-* of *weggesloten, zoodat men er niet bij kan.*

Ende alse die soe (het wijfje) wert merkende dat,
Dat besloten es die spise,
So doet si na des scalcs wise,
Ende maect een ander heimelijc gat
Ter spisen waert, ende gaet in dat.
Nat. Bl. bl. 124, vs. 1752.

Besloven. *Met moeite of inspanning verrichten.* Wdb. op BREDERO.

Besluit. 1) *Omsluiting.* Armuyden — — — is kleyne ende sonder besluyt van mueren. GUIC. f⁰. 273, a.

2) *Loop, gang.*

Ghebiedt een stilstant nu, op dat door tusschen praten
My niet verbystert wert 't besluyt van mijn ghedacht.
BREDERO, Roddr. 1616, bl. 26.

Wellicht zal iemand mijner lezers dit woord in zijne gewone beteekenis willen opvatten, doch mijne verklaring is hierop gegrond, dat men, eenmaal een *besluit* genomen hebbende, daarin niet, maar wel in den *loop* der gedachte om tot een besluit te komen, kan verbijsterd worden.

Besluiten, besluyten. 1) *Sluiten*, *van rondom sluiten*, *insluiten*. U. W.

Mettesen reet hi danen sciere
Ende liet den casteel besloten staen.
Walew. vs. 1701.

Pharao dan sal seggen van de kinderen Israëls: Sy zijn verwerret in den lande, die woestijne heeftse besloten. St.-Bijb. Exod. XIV, vs. 3.

2) *Overgeven*, *overleveren*. Te desen dage sal de Heere u besluyten in mijne hant, ende ick sal u slaen, ende ick sal u hooft van u wech nemen. Ibid. I Sam. XVII, vs. 46.

3) *Opsluiten*. Soo besloot hem de Koningh van Assyrien ende bondt hem in 't gevangenhuys, Ibid. II Kon. XVII, vs. 4.

Si waren besloten totten daghe haerre doot. Bijb. van 1477. I Sam. XX, vs. 3. In het Wdb. op HOOFT eenigszins onjuist verklaard. Die fransoysen ——— besloten childerick in een cloester. Pàss. Wijnt. f°. lxxiij, d. Zie nog St.-Bijb. Jes. XXIV, vs. 22.

4) *Verbergen*. Dese nu zijn 't die tot David quamen na Ziklag, doe hy noch besloten was voor het aengesichte Sauls. Ibid. I Chron. XII, vs. 1.

5) *In eenzaamheid afzonderen*. Hy nu was besloten. Ibid. Neh. VI, vs. 10.

6) *Van de aarde wegnemen*, *ten grave brengen*. Sy zijn een weynigh tijts verheven, daer na en is 'er niemant van hen; sy worden nedergedrucket, gelijck alle andere wordense besloten: ende gelijck de top eener aire wordense afgesneden. Ibid. Job. XXIV, vs. 24.

7) *Van het menschdom afzonderen*, *van de verkeering met menschen verwijderen*, *uit het maatschappelijk leven verstooten*. Mijne bekende hebt gy verre van my gedaen, gy hebt my hen tot eenen grooten grouwel gestelt: ick ben besloten, ende en kan niet uytkomen. Ibid. Ps. LXXXVIII, vs. 9.

8) *Baten*, *voordeelig* of *van nut zijn*.

Hadde de Coninc ghewilt gheven
Half dat conincrike sijn leven
Hetne hadde een twint niet besloten.
MELIS STOKE, B. V, vs. 1245.

Die coninc moeste vlien dor noet,
Fergunt die hadden doet;
Sijn vlien conste hem niet besluten.
Ferg. naar het HS. vs. 4085.

Zie nog Walew. vs. 7039; Limb. B. II, vs. 1186; Karel de Gr. vs. 1252; VELTH. Sp. H. f°. 224; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 213.

9) *Geen doorgang verleenen, besloten houden.* Wdb. op HOOFT.

Besluiting. *Besluit.* U. W. Hoewel zy, die dit schreeven, zich niet gelast vonden van de Staaten, om de bezwaarnissen, ryzende uit eenighe plakkaaten en besluitingen, eighentlyk te verklaaren, enz. HOOFT, Ned. Hist. 1067, 11.

Besluitsel. *Besluit, decreet.* U. W. Men verzocht, niet alleen de besluitsels der Vroedschappen van al de steeden, maar ook het gevoelen van den Hooghen Raadt. Wdb. op HOOFT, bl. 460.

Besluten. 1) *Opsluiten, insluiten, omvatten.*

Gherecht vier heten wi hier
Die loghe die dat hout uut gheeft,
Ofte ander dinc dat materie heeft.
Al ist dat mense ghevoelt ende ziet,
Men machse gripen noch besluten niet.
Lsp. B. I, C. 17, vs. 42.

Vergelijk hiermede Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 3686.

2) *Achter het slot brengen, in een kist sluiten.*

Doe leyde hijt (het sacrament) neder ende zweech,
Inden scrijn ende wort besloten.
HILDEG. Ged. bl. 176, vs. 177.

3) *Baten, helpen, nuttig, voordeelig zijn.*

Si vloen in cameren ende daer buten;
Dat ne mochte hem niet besluten.
Walew. vs. 1684.

Hem costen halsberch niet besluten.
Troj. Oorl. bl. 44, vs. 180.

Zie nog Ferg. vs. 4085; Karel de Gr. Fr. I, vs. 1252; Limb. B. I, vs. 444.

Besmalen. *Beschimpen.*

Besmaler. *Beschimper.* U. W.

Besmelten. *Bevuilen.*

Doen hi dit sprac, hir en binnen
Stoet een odevaer op die Kerke,
Ende ontede daer sine vlerke,
Ende besmelten daer, wel onsoeten,
Vanden hoefden toten voeten.
VELTH. Sp. H. f°. 226.

Experimentator seghet,
Dat hi den havic te honene pleghet,

Want hine b e s m e l t alse hi can.

Nat. Bl. bl. 250, vs. 305.

Besmet. *Besmetting.*

Vertyet uwe dwase opset
Ende wacht u selven voir b e s m e t.

Mloep. B. IV, vs. 1954, var.

Besmettelijck. Passief. *Voor besmetting vatbaar*, d. i. *omkoopbaar.* De bassenste wachters met becoorlijcke beloften in slaep suyen, en alles, wat b e s m e t t e l ij c k is, met giften vergiften. HOOFT, Br. D. I, bl. 24.

Besmetten. 1) *Bevlekken*, *bezoedelen.*

Doe dede daer Pylatus
Gheselen den onnoselen Jhesus,
Want het was die roomsche wet.
Die colomme staet noch b e s m e t
Met sinen bloede, daer hi an stoet.

Rymb. vs. 26382.

2) *Vleeschelijke gemeenschap hebben.* Doe sprac die keyserinne: »God ist becant dat ic nye van ander man dan u b e s m e t en ben. Gesta Rom. Cap. 9.

Besmeuren. 1) *Besmeren*, *bedekken.* U. W.

't Za laet ons dan oock eens de Druckpers gaen bezoecken,
Die in twee eeuwen tyts meer vuil papiers, meer boecken,
Meer wits b e s m e u r t met zwart den dag heeft laten zien,
Dan voor dien tyt de pen in eeuwen vyfmaal tien.

DECK. Rym. I, 129.

2) *Bezoedelen*, *verontreinigen*, *bevuilen*, *bekladden*, *bemorsen.* Zou' ck mijn manhafts gerucht so schandich dan b e s m e u r e n? G. VANDER EEMBD, Sophonisba, 1621, bl. 2.

Veel namen, vuyl b e s m e u r t met wreed' oneer.

K. VAN MANDER, Olyf-Bergh, 1609, bl. 62.

Zie nog VANDER EEMBD, Soph. bl. 14; DECK. Rym. II, 364; VONDEL, door V. L. II, 75.

3) *Benevelen*, *verduisteren*, *onklaar maken.*

Voorwaer een duystre zaeck voor mijn b e s m e u r t gezicht.

VANDER EEMBD, Soph. bl. 18.

Godts woort dat wordt b e s m e u r t
Met vuyl partydigheyt.

Vlaerd. Redenr. bergh, 1617.

Besmit. Het zelfde als *besmet.*

Onse Here sprac:

„Ghi Pharisene, ghi suverd dat,
„Datter buten es ant vat;
„Binnen latijd al b e s m i d.

Rymb. vs. 23655.

Sidi b e s m i t in die overde,
Of met enigher hooft zonde,
Ghi blijfter in, als ic orconde.

BILDERD. N. T. en D. V. D. IV, bl. [illegible]

Besmitten. *Bezoedelen, besmetten.*

Ghi richters, die hier over sit
Soe waerlic ghi u ziele b e s m i t, enz.

BLOMM. Oudvl. Ged. III, 80,

Die mit woecker is b e s m i t.

HILDEG. Ged. bl. 162, vs. 66.

Besmockelen. *Bevlekken, bekladden, bezoedelen.* KIL.

Besmooren. *Besterven.* Wdb. op HOOFT.

Lieve Tolck, ick sal 't b e s m o o r e n.

HUYG. Korenbl. I, 464.

Besmuysteren. *Smerig* of *vuil maken.*

Ruydaris van alle den Goden ghemeene
Swert, vuyl, b e s m u y s t e r t en onreene.

Handel der Am. bl. 246.

Besmuren. *Besmeren, bekladden.* U. W.

Besnabben. *Geweldig uitvaren.* KIL.

Besnarren. *Bekijven, berispen, doorhalen, doorstrijken, bestraffen.* KIL. MEYER.

Besnappen. 1) *Praten, babbelen, snappen.* PL.

2) *In het oog krijgen.*

Sulck een' Venster moght 'er klappen,
Sulck een Deurtje moght het zijn,
Sonder yemand te b e s n a p p e n,
't Waer een tweede Sonne-schijn.

HUYG. Korenbl. I, 98.

Besnauwen. *Op eenen snauwenden toon berispen.* U. W.

Besneden. 1) *Rechtschapen.*

Patriarken ende propheten b e s n e d e n.

Belg. Mus. IX, 105.

2) *Voortreffelijk, uitmuntend, schoon.*

Want sijn grote ontfermicheit b e s n e d e n
Es meerder dan smenscen quaetheden.

Ibid. IX, 98.

Vrou Ontfermicheit u tale besneden
Hebben wi gehoert.
Ibid. IX, 101.

3) *Verminderd*, *beperkt.*

Maer die doghet es soe besneden
Dat ic luttel nu can vinden
Iement, op den dach van heden,
Die hem mijns wilt onderwinden.
Vaderl. Mus. I, 312, vs. 157

4) *Ingetogen.*

Maghet was soe van rechter name
Inden wille ende inden lachame;
Int herte vul omoedicheden,
In worden wijs ende besneden.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I P. VI B. XXXII, vs. 12.

Besneden (Nau). *Karig.*

Rijcke meente in allen keer
Die hebben selden armen heer,
Die ghierich is off nau besneden.
HILDEG. Ged. bl. 24, vs. 261.

Besnedenheit. *Besnoeiing*, *vermindering*, *bekrimping.* U. W.

Besniden, besnyden, besnijden. 1) *Het overtollige wegnemen* of *afsnijden*, en daardoor *eenen beteren vorm geven* of *vormen.*

Mi dinct edelheit began
Ute reinre herten dan,
  Met dogheden besneden.
Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, bl. 27.

So staerc, so vast, so besneden
Was tgelove van hem beden.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. IV B. XXXIV, vs. 63.

2) *Besnoeien*, *inkorten*, *beperken*, *bekorten*, *verminderen.* U. W.; Wdb. op BREDERO.

Dan comt die doot en steckt den vrecken,
Die testament dus heeft besneden.
BLOMM. Oudvl. Ged. III, 83, vs. 725

Den nacht besnijde ick my soo verr natuer kan lijden.
HUYG. Cluysw. bl. 7.

Doen de Christenen haer begheerten besneden.
ANNA BYNS, Ref. 1548, II, 25.

Zie nog HUYG. Korenbl. 1672, I, 5 en 501, b.

3) *Intoomen, beteugelen.*

Waren die manne alsoe behoet,
Dat si oghen, sin ende moet
Wel consten b e s n i d e n,
So ware vrouwen minne spoet.

Dr. VERWIJS, Wapene Martijn, bl. 48.

Wel aen dan, welich volck! wilt uwe jeught b e s n ij d e n
En op een rechte maet en op bequame tijden,
Want als het echte paer geen regel houden kan,
't Is schande voor de vrou en schade voor den man.

CATS, door Dr. v. VL. I, 528, b.

Besniden, besnyden, besnijden (Hem). 1) *Zich intoomen, zich inhouden, zich bekrimpen, zich onthouden.*

Ic sal m i so na b e s n i d e n,
Beide nu ende tallen tiden,
Dat alle die heren vri
Zeggen selen dat goet si.

Karel de Gr. Fr. II, vs. 1079.

Gods vrienden h e m van wellustе b e s n e d e n hebben.

ANNA BYNS, Ref. 1548, Ref. 5.

Zie nog VONDEL, door v. L. V, 566.

2) *Zich verschansen.* U. W.

Besnydenis. *Verschansing.* Ibid.

Besnyding. 1) *Verschansing.* Ibid.

2) *Besnijdenis.*

God hiet hem dat hi besnede
Alle die liede daer ter stede,
Die in die woestine binnen .xl. jaren
In dat here gheboren waren;
Want dor die onraste ende vaert
So was die b e s n i d i n g e ghespaert.

Rymb. vs. 6588.

Besnyen. 1) Het zelfde als BESNIJDEN. Zie Wdb. op BREDERO.

2) *Binnen engere grenzen houden.*

Ghy moet u leven anders b e s n y e n.

Belg. Mus. IX, 184.

Besnoeijen. 1) *Bekorten, inkorten, afbreken.*

Kort en b e s n o e ij t bericht gedoog ick op mijn' vragen.

HUYG. Cluysw. bl. 9.

Soo b e s n o e i d e n hy sijn praten

Met een opgekropte snick.

HUYG. Korenbl. I, 29.

2) *Eene snede of vorm geven.*

Mijn' Mantels soo b e s n o e i t, mijn' Schoenen soo besett.

Ibid. I, 84.

3) *Door het afsnijden iemand van neus en ooren berooven.* U. W.

Besnoeijen (Zich). *Voor zich bekuipen* volgens BILDERDIJK. Wdb. op HOOFT.

Besnoeren. *Omsnoeren, omhangen.* U. W.

Besnollen. *Verschalken, foppen.* Gissing van D^r. DE VRIES in de N. W. d. M. v. N. L. VI, 142 en 143.

Besnuffelen. *Scherp onderzoeken.* U. W.

Besnuffen (Iemandts adem). *Iemands gemoed of gezindheid door onderzoek doorgronden.* Wdb. op HOOFT.

Besnuysteren (Sich). *Zich besnoeien, zich te kort doen.*

Dat ghy u dus b e s n u y s t e r t.

COORNH. Odyss. 1606, II, 137.

Besoeck. *Onderzoek.* Die voirscr. partien zijn in hoeren vermete oneens ende contrarie, ende en mogen niet vereffent of verleken worden, sonder b e s o e c k dair af te doen. NIJH. Ged. IV, 153.

Besoecken. 1) *Onderzoeken.* Laet ickse b e z o e c k e n of sy gheen Mes by haer en heeft. P. BOR, Apollolonius, 1617, bl. 50, r°.

Die coninc b e s o c h t e voort ende weder
Onder alle sine wise doe,
Hoe dat mochte comen toe.

Lsp. B. II, C. 48, vs. 390.

Zie nog Brab. Yeesten, B. VI, vs. 10349; HUYG. Korenbl. I, 14; VELTH. Sp. H. f°. 7.

2) *Straffen, plagen toezenden.* Siet ick sal over u b e s o e c k e n de boosheid uwer handelingen. St.-Bijb. Jer. XXIII, vs. 2.

3) *Waken over iets.* Ghylieden hebt mijne schapen verstroyt, ende hebtse verdreven ende en hebtse niet b e s o c h t. Ibid.

4) *Ondervinden, ervaren.*

Jy weet het niet me Moer, die 't noyt en het b e s o c h t.

Kl. van den gewillige Hoorendrager, 1626, bl. 4.

Ja, ja, ik heb 't b e s o c h t.

ALEWIJN, De Puiterveense Helleveeg, bl. 10.

Zie nog Wdb. op BREDERO.

5) *Verzoeken.*

Want hise altoos om den vrede

Met Josephuse hadde b e s o c h t.
Rymb. vs. 31085.

6) *Beproeven*. U. W.

B e z o e k eens of je 'er wel een kool zult andraaijen.
ALEWIJN, De bedrooge Woekeraar, bl. 58.

Mijn geest sal nu wat groots b e s o e c k e n.
VONDEL, door V. L. III, 145, vs. 19.

Zie nog HUYG. Korenbl. II, 132 en 140.

7) *Vereischen*.

— — — Wijf ne gene
Daer ne was, die in zinen wene
Dat kindekin zogen mochte,
Also zine nature b e s o c h t e.
Lev. v. St. Fr. vs. 10266.

Bezoeker. *Onderzoeker*. U. W.

Besoenge. Namaak van het Fransche woord »*besogne*", dus *arbeid*, *bezigheid*, *zaak*, *onderneming*.

Om dat geen bode te gere ure
Bet es gelovet te gere stede
Van sijns heren besechede
Dan die here selve es, comic nu
Mine b e s o e n g e ontecken u.
Lanc. IV, vs. 2860.

Maer niet ne ghinghen voert de b e z o e n g e n.
KAUSLER, Reimchr. vs. 10017.

Bezoeren. *Bezuren*, *onaangenaamheden verduren*. KIL.

Besoetelen. *Bezoedelen*, *bevlekken*, *besmetten*, *bemorsen*, *bezwalken*.

B e s o e t e l t niet dyn kroon met een onsuyver oordeel.
BREDERO, Griane, bl. 20.

De joffrouwen zijn blind, sy sien maer door het glas
Van spiegels, die de damp van eigen waen b e s o e t e l t.
HUYGENS, Korenbl. I, 279.

Besoeten. 1) *Zoet worden*.

Wat niet besuyrt, dat en b e s o e t e t niet.
MEIJER, O. N. Spr. bl. 56.

2) *Zoetheid*, *aangenaamheid ondervinden*.

De sulc bezuert,
Een ander moet b e z o e t e n.
Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 121, vs. 10.

Besoeven. *Bezorgen*. KIL.

Nu, nu, ic ga my duersteken. Wilt niet trueren,
In hangen stoppe en flesschen aen mynen hals;
En brengen ons water uut oestlant van als,
Ic sal u unten dale van droefheyt b e s o e v e n.

Playerwater, vs. 75.

Bezof. *Besefte.* Wdb. op HOOFT.

Besocht. Bijv. nw. *Ervaren.*

Een vroem ridder ende een coene,
Ende wel b e s o c h t in allen doene.

Brab. Yeesten, B. VI, vs. 4626.

Mer die wijse besochte lude — — — die copent guede ende latent quade. Dr. v. VL. Prozast. bl. 72.

Zie nog Twijspraeck der Creaturen, dyal. 93; HILDEG. Ged. bl. 34, v. 133.

Besocht. Dw. *Ondervonden.*

Ick heb het langh b e s o c h t dat menschen niet en deugen,
En al haer handel hinckt van leugen en bedroch: enz.

HUYG. Korenbl. II, 451.

Besolden. *Bezoldigen.* U. W.

Besoluwen. *Besmeren*, *bemorsen*, *bezoedelen.* KIL. MEYER.

Besommen. *Berekenen.*

— — — soo dat het voor ons Viertjes
Al goelickjes b e s o m d ontrent acht Hellbaerdiertjes.
Dan 't geld wierd niet beklaeght.

HUYG. Korenbl. I, 553.

Besond. *Glansrijk*, *luisterrijk.* Wdb. op HOOFT.

Besondech. *Zondig.*

Al benic een b e s o n d e c h wijf.

Beatrijs, vs. 525.

En haddi niet so b e s o n d e c h gewesen.
Alse gi sijt.

Lanc. III, vs. 2518.

Sie riep: »God, ghehore my,
Hoer mine sonden ic segse dy,
Ic ben een b e s o n d i c h s t e wijf.

Vanden levene ons Heren, vs. 1414.

Besondecht. *Zondig.*

Ic bem .j. man, b e s o n d e c h t sere."

Rymb. vs. 22458.

— die b e s o n d e c h d e, die hebben mesdaen,
Dat si penitentie sullen ontfaen

Ibid. vs. 23105.

Die b e s o n d e c h d e Magdalene.
Ibid. vs. 23206.

Bezonder. *Bijzonder.* U. W.

Besonder stellen. *Afzonderen.* Abraham s t e l d e seven oylammeren der cudde b e z o n d e r. St.-Bijb. Genes. XXI, vs. 28.

Besonderen. *Afzonderen*, *afscheiden.*

Hi maecter ane torren vijf hondert,
Ende elc stont van andren b e s o n d e r t
.Viij. roeden bi getale.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 2132.

Int iaer .ons Heren xiij. C,
Ende .xv. so werd b e s o n d e r t
In Vrancrike een groet here.
VELTH. Sp. H. f°. 379.

Bezonderlyk. *Op eene bijzondere wijze.* U. W.

Bezonderlinx. *Afzonderlijk.* Ibid.

Besonderne. *Afzonderlijk.* Doe quam Symon Petrus na hem ende ghinc in dat graf, ende sach dat lynwaet daer ligghen ende dat laken daer syn hoeft met was bedekt, nit mettin lynwade mar b e s o n d e r n e. Lev. v. Jez. bl. 236.

Bezondigen (Zich). *Er in toegeven*, volgens VAN LENNEP.

Knysche heyl'ge defte dans, dans daer ick m y hertgrondigh
Aen Sal'mons grootheyd, en mijn Musa me' b e z o n d i g h.
VONDEL, door V. L. I, 372, vs. 792.

Bezongen. *In het zingen geoefend.* U. W.

Bezonken. *Door lang staan vast geworden.* Ibid.

Bezonnen. 1) *In de zon te droogen zetten.* PL.
2) *Met zonnelicht bestralen.*

Die niet even achten konde
Of hem Noord of Zuyden sagh,
Off hem 't Bedde-gaen b e s o n d e,
Of het rijsen van den dagh.
HUYG. Korenbl. I, 112.

3) *Bestralen*, *door glans omgeven.*

B e s o n mijn oogen met uw' luyster.
CAMPH. 1630, Ps. XIII, vs. 3.

Besoopt. *Overwaterd*, *onder water gezet*, *overstroomd.*

Nylus, die dor Egypten loopt,
Hadde tlant al meest b e s o o p t.
Rymb. vs. 4110.

Bezoorde. *Bezuurde*, *onderging.*

Tote dat hi de doot b e z o o r d e.

Lev. v. St. Fr. vs. 8423.

Besorg. 1) Zoowel *zorg* en *bezorgdheid*, als een *zorgend wezen*. Wdb. op BREDERO.

2) *Huisplicht*, *taak*, *bemoeiing.*

Noch staet tot haer b e s o r g h de maeghden aen te leyden.

CATS, door Dr. V. VL. I, 480, a.

3) *Verzorgster*, *bestuurster.*

Eurinome oyt een trouwe b e s o r c h des huys ghebleken,
Sprac: „ghy segt wel dochter, willet u soon verclaren.

COORNHERT, Odyss. 1605, II, 87.

4) *Zaak.* Lysias, des conincx procurere ende sijn maech ende sijn provoest vanden b e s o r g h e n. Bijb. van 1477, Macabeen II, 11, vs. 1.

Bezorghen. 1) *Voorzien.* U. W.

2) *Duchten*, *vreezen.* Wdb. op HOOFT, bl. 460; Belg. Mus. V, bl. 270; Dr. DE JAGER. Latere Versch. bl. 357.

3) *Verzorgen*, *bewaren.*

Die helen connen ende b e s o r g h e n,
Daer en is nyemant voir gheveynst.

HILDEG. Ged. bl. 187, vs. 26.

Zie nog ibid. bl. 166, vs. 241 en 247; Rymb. vs. 22955 en 25435.

4) *Zorgen.* Zoo zullen wy b e z o r g e n, dat 'er de Lezer eene lyst van hebbe. POOT, ged. 1722, Aen den Lezer, laatste bladzijde.

Bezorgher. 1) *Procureur Generaal.* U. W.

2) *Prefect*, *procurator*, *stadhouder*, *opperbestuurder.* Wdb. op HOOFT, bl. 460.

Besorghlijck. *Hachelijk.* Wdb. op BREDERO.

Bezouding. *Bezolding.* MEYER.

Besouken. *Onderzoeken.* Zie BESOEKEN.

Hier omme sal elc hem selven soelden,
Hem selven wroughen ende melden,
Ende b e s o u k e n sine zinne.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VIII B. LXIII, vs. 53.

Bespaersen. 1) *Bestrooien*, *overdekken.* Van een vogel sprekende, zegt MAERLANT:

Es hi oec siec an der gallen,
Soe b e s p a e r s sijn aes met allen
Met pulvere van wilghe blomen.

Nat. Bl. bl. 319, vs. 1640, var.

2) *Besproeien*, *besprenkelen*, *overtijgen*.

Die straten van Jherusalem
Waren alle b e s p a e r s e t bi hem
Metter heileger lieden bloede.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. IP. II B. XL I, vs. 10.

Bespannen. *Omwinden*, *omwoelen*, *opsieren*.

Die 't nochtans eigen scheen het Voorhoofd te b e s p a n n e n
Met paerlen en rood goud, en 't lichchaem met satijn.

STALPAERT VANDER WIELEN, t Vrouwelick cieraet, Voorwerk, bl. 2.

Besparsen. Het zelfde als BESPAERSEN. KIL.

Bespellen. *Bedoelen*, *te kennen geven*, *te verstaan geven*.

Bi deser favelen soe b e s p e l l e n
Die valsch sijn ende valscheit tellen.

Esopet, Fab. 4.

Bi deser favelen soe b e s p e l l e t
Die an heerscap es ghesellet.

Ibid. Fab. 6.

Besperen. *Versperren*, *tegenhouden*, *verhinderen*. PL

Besperre. *Gevangenis*.

Moet ic bliven nu in b e s p e r r e
Soe doedi ons onrecht groet.

Limb. B. III, vs. 1038.

Besperren. *In het nauw brengen*, *zoodat men als gevangen is*.

Hoe hadstu mi eens b e s p e r r e t
Ten putte.

Reinaert, door WILLEMS, vs. 6432.

— — coemt besien, daert ligt b e s p e r t
Al u herte ende in bedwange.

Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 46, vs. 590.

Bespersen. 1) *Bestrooien*, *bedekken*. Nat. Bl. bl. 319, vs. 1641, waarvoor de variant b e s p a e r s e n heeft; zie dit woord.

2) *Besproeien*, *nat maken*.

Dat gras was, oft met roden greine
B e s p e r s t was.

Walew. vs. 8687.

Bespeven. *Baten*, *gelukken*, *goede gevolgen hebben*.

Alse hi siet dat niet b e s p e e f t,
So peinst hi nauwe ende beweeft,
Dat hi sulke dinc mach vinden,

Dat hi moghe dat wijf scinden.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VII B. LXV, vs. 123.

Men zie over den oorsprong en de afleiding van dit woord vooral Dr. DE JAGERS Archief, IV, bl. 252—256.

Bespieghelen. *Bespiedend opmerken.* Wdb. op HOOFT.

Bespien, bespijen. *Bespugen.* KIL. Ende als die een van Gode gheslaghen ende vernedert, mit speykel bespegen is, mitten cruce beladen. Die tractaet van der Caritaten. Hs. f°. 17. v°.

Bespieren. *Stuiten, schutten van huwelijksgeboden*, het zelfde als BESPEREN hier boven. Zie Tweede Proeve, bl. 167.

Bespie-torn. *Wachttoren, kijkuit.* KIL.

Bespyrringe. *Verhindering.* Weert oick sake dat hy off sy in der boeringe der vurgen. summe geltz uyt deser halver pontschattinge ennich krot, bespyrringe, schade, hijnder off gebreke kregen off leden, enz. NIJH. Ged. IV, 219.

Bespoeyen. *Besproeien, bevochtigen, nat maken.*

Noë plante den wijngaert soet
En bespoeyde de stam met bloet.

ROEMER VISSCHER. Brabbel. 1669, bl 102.

Bespoeyt my uyt de Fonteyn, van Pegaso getreden.

Ibid. bl. 152.

Ende als hi ter sonnen sit,
Bespoeiene ende makene nat
Over waer hem sal helpen dat.

Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 42, vs. 231, uit der Nat. Bl.

In de uitgave van Prof. DAVID, bl. 323, vs. 1723, staat »*besproyene.*"

Besporen, bespooren. 1) *Bespeuren, ontdekken, nagaan, nasporen.* MEYER.; U. W.

Also heeft Aurora Orions lieft wat ghenoten,
Tot dat de cuyssche Diana dat quam te besporen.

COORNHERT, Odyss. I, 31 v°.

2) *Nadenken.* Wdb. op HOOFT.

3) *Bevruchten, bezwangeren.*

Maer Neptunus die d'aerd omhelst, blijft noch op hem verstoort
Om Poliphemum, die machtichst in Ciclopsche landen,
Dien Ulysses zijn eenighe ooghe uyt heeft gheboort.
Zijn moeder was Theosa, van Neptunus bespoort.

Ibid. I, 2, r°.

4) *Op het spoor volgen, nagaan.*

Natuur eischt voedsel slecht; de waanlust lekker brast,

Natuur niet, misverstand leed (leidt) af, die 't wel b e s p o r e n.
SPIEGHEL, Hertsp. 1780, bl. 43.

Bespot. *Bespotting.*

O salighe wiven, denct hier aen,
Ende versiet u wael, om God,
Datmen van u gheen b e s p o t
En scrive, soe men doet alhier.
Mloep. B. I, vs. 2374.

Bespouwen. 1) *Bespuwden.*

Ende riepen lude dese dinc:
"Ic gruete di, der Joeden coninc!"
Ende b e s p o u w e n sijn soete anschijn.
Lsp. B. II, C. 51, vs. 111.

2) *Bespuwd*, *bespogen.* Ende hi wart versmaedt en bespodt alse .j. doere, verordeelt, ghehalsslaecht ende b e s p o u w e n in sijn anschijn. RUUSBR. Tab. II, 99.

Zie nog Lsp. B. II, C. 53, vs. 30.

Bespraeckt (Niet). *Stom.* Wdb. op BREDERO.

Besprayen. *Besproeien.* Ende die want wort b e s p r a y t mit haren bluede. Bijb. van 1477, II Kon. IX, vs. 33. Ende alse ghi ghenomen hebt van dien bloede dat op dien outaer es, ende van der olien der salvinghen, soe seldi b e s p r a e i e n Aarone ende sine cledere. RUUSBR. Tab. I, 261, reg. 12.

Bespraken. *Het vermogen geven om te spreken.* Wdb. op BREDERO.

Bespreden. *Overspreiden.* Want men siet anden pynboom, dat hi menich blad uut geeft, ende alle sijn telligen daer mede hevet verciert ende b e s p r e d e t, ende altoes even groen staet. Dboec vanden Houte, Bijlage A, reg. 136.

Ick ben de zelfde God, die Israëls troubel Zee
En groot heyrlegher met myn vleughelen b e s p r e e.
VONDEL, door v. L. I, 58, vs. 170.

Bespreeck. *Afspraak.* B e s p r e e c k is voerwaarde. MEIJER, O. N. Spr. bl. 79.

Bespreiden. 1) *Bedekken*, *overspreiden.* Terwijl de zeeghaftige Turnus het velt aldus met lijcken b e s p r e i t. VONDEL, door v. L. V, 403, reg. 1, v. o.

2) *Uitspreiden.*

Daer quam een vlaech in corter ure
Die tseyl b e s p r e y d e rechtevoert.
HILDEG. Ged. bl. 80, vs. 55.

3) *Bestrooien*, *bedekken.*

Ic lach in droem tot enen tiden
Daert mi docht in allen zyden
Mit grase, mit bloemen wel b e s p r e i t.
Ibid. bl. 204, vs. 9, var.

Bespreck. 1) *Doel.*

Een en mocht niet alleen tot dit b e s p r e c k bestaen.
BARTAS Weken, I, 57.

2) *Beding*, *voorwaarde.* U. W. Zie ook MARNIX, Byenk. 1645, bl. 203 en 205.

3) *Gesprek*, *gezegde*, *geuite woorden.*

Oh, dien met dat b e s p r e c k uw' buerige landouwen,
Verschimmelt Roomens puyn, gebeuren moght t'aenschouwen.
HUYG. Korenbl. I, 448.

4) *Onderhandeling.* Wdb. op HOOFT.

Bespreck (Met). *Met bepaling*, *met dien verstande.* Wdb. op BREDERO. Doch met sulck b e s p r e c dat hy sick met eedt soude verplichten, enz. MARNIX, Biënkorf, 1569, f°. 327, v°. Doch met b e s p r e c dat hy mochte in Vranckrijck weder keeren. Ibid. f°. 331.

Besprekelen. *Bespikkelen.* Bevlect ende b e s p r e k e l t. Bijb. van 1477. Gen. XXX, vs. 39.

Bespreken. 1) *Bedingen.* U. W.

2) *Door spreken overhalen*, *overreden.* Ibid.

3) *Belasteren.* Ibid. en Wdb. op HOOFT, bl. 460.

4) *Uitspreken* (Eene straf) of *bepalen.*

Die cnape quam, hine was niet verre.
Die rudders seiden: „Wilwine vaen
Ende stappans sijn hovet ofslaen?
Here, ghi moet die doot b e s p r e k e n.
Walew. vs. 1757.

5) *Betichten.* Van 't geene men dezen aangaande, te Tours gebrouwen had, waar mede ook de Graaf van Soissons b e s p r o k e n werdt, was de Koning gewaarschuwt. HOOFT, H. de Gr. f°. 102.

Van vlak noch smet b e s p r o k e n,
Een cieraet van de kerk.
VONDEL, Poezy, I, 531.

Zie nog Mloep. B. IV, vs. 1744; B. III, vs. 576.

6) *Tot het voorwerp van een gesprek maken.*

Ick wierd van yder een b e s p r o o k e n en belipt.
HUYG. Korenbl. I, 303.

Bespreken (**Zich**). *In onderhandeling of gesprek komen*, *overleggen*, *beraadslagen*. Van d'andre zyde gingen de Heeren — — — binnen de stad, om zich met de Oversten naader te bespreken. BRAND, Lev. v. de Ruiter, f°. 195.

Dan sullen wi met desen heren
Ons beraden ende bespreken.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 435.

Zie nog ibid. vs. 467 en Mloep. B. III, vs. 576.

Bespreking. *Toewijzing bij uitersten wil*. U. W.

Bespringen. 1) *Aanvallen*. Ibid.

2) *Bespatten*, *besprenkelen*, *besproeien*, *bespikkelen*. Want amasa lach in midden den wech, besprongen mit bluede. Bijb. van 1477, II Sam. XX, vs. 12.

Niet lange daerna quam utermaten
Sere gereden een wonderlijc cnecht,
Ende met bloede bespringet echt
Al versch.
VELTH. Sp. H. f°. 101.

Zie nog Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 13291 en RUUSBR. Tab. II, 64, reg. 16.

3) *Bestrooien*.

Neem een vierendeel hellincs ghewichte
Scamonien, ende daer toe comijn:
Moet oec also vele sijn.
Dat sal men pulveren ende minghen,
Ende daer mede sijn aes bespringhen.
Nat. Bl. bl. 315, vs. 1568.

Besproken. *In opspraak*. Wdb. op HOOFT.

Besprokenheit. *Staat*, *toestand van belasterd te zijn*. U. W.

Bespuygen. *Bespugen*. Yemant te bespuygen is altijt een teecken geweest van groote verachtinge. St.-Bijb. Job XXX, Kant. 8.

Bessem. *Bezem*. Wdb. op HOOFT.

Een' Zeissem van de Dood; een Bessem van de Steden.
HUYG. Korenbl. I, 127.

Best (**Ghy**). *Gij zijt*. RUUSBR. Tab. I, 204, reg 9.

Best. Znw. 1) *Beest*, *rund*. Besten, die de vleyschouwers gheslaghen hadden. Dr. VERWIJS, De Oorlogen van Hert. Albr. bl. 69.

2) *Oude bes*, *oud vrouwtje*.

Daer ick dit eertijds schoone en welgeschapen lijf,
Doch nu een grijns, een best, een oud verschoven wijf,
Hem opdroegh met de roos, enz.
VONDEL, door v. L. III, 706, vs. 1700.

Ick niet weinig ontstelt vraeghde vast raedt by oude besten. Ibid IV, 181.

Best. *meerder.* MEYER.

Best. *Plotseling, in eens.* Van Cayms nydichede jegens Abel handelende, zegt MAERLANT:

Daer quam die viant vander helle,
Ende ghaf hem den raet
Dat hine best te doot slaet
Met ere esels cake.

Rymb. vs. 866.

In een gedeelte van Brabant gebruikt men het woord *best* nog in die beteekenis.

Best. *Voornaamste*, in tegenstelling van *slecht*, *gering.*

Maer dat waer al te grote scande
Want ghi die beste sijt van den lande,
Dat ghi soût minnen so slechten wijf.

Horae Belg. V, 7, vs. 191.

Best gheboren. *Voornaamste door geboorte.*

Want hi was best gheboren.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 798.

Doe wart Paulus Emulus
Ende een, die Fulvius hiet mede,
Doverste raet vander stede,
Die doe best geboren waren.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. I P. V B. XXII, vs. 7.

Bestaan. 1) *Verwant*, *vermaagschapt zijn.*

Van al den gonen, die ghi hier siet,
Sone bestaet hem negheen.

Walew. vs. 1917.

Grimbert, die Reinaerde na bestoet.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1903.

Zie ook Ferg. vs. 343; Rein. door WILLEMS, vs. 6588.

2) *Voldaan*, of *te vreden zijn*, *genoegen nemen*, Wdb. op HOOFT.

3) *Gelden*, *doorgaan.* Hans Vonk mag wel voor een hopman bestaan. VISSCHER, Brabb. 1851, bl. 47.

Zie nog U. W.

4) *Trachten.*

Want hy zal u bestaen te ontsluypen in alle wegen.

COORNHEERT, Odyss. B. IV, bl. 24, ro.

5) *Voegen*, *goed staan, met den stand overeenkomen.*

Si hadden enen sant versocht,

Ende penninge ende perde brocht,
Daer toe andertiren goet,
Alse hogen lieden wel b e s t o e t.

Lanc. B. II, vs. 43540.

6) *Doen, uitvoeren, ten uitvoer brengen, verrichten.*

Wat ick belegh, wat ick b e s t a e n,
Dat gaet my niet of weynigh aen.

A. VAN DE VENNE, Wys-Mal, 1634, bl. 19.

Pijnt u altoes mitten goeden
Goede wercken te b e s t a e n.

Mloep. B. IV, vs. 955.

7) *Handdadig aanvallen, aantasten, bestrijden.*

Datte Maerscalc soude gaen
Ter Veren, ende dat volc b e s t a e n.

MELIS STOKE, B. VIII, vs. 114.

Dus heeft Otte die coninc saen
Aken die goede stat b e s t a e n.

Karel de Gr. Fr. I, vs. 628.

Zie nog Nat. Bl. bl. 324, vs. 1735; Rein. door WILLEMS, vs. 7086; VELTH. Sp. H. f°. 84; MAERL. Sp. H. 4°. ed. I, 110, vs. 32; Lev. v. St. Chr. vs. 697; Rymb. vs. 19491; VAN HEELU, B. II, vs. 6173; Alex. B. I. vs. 468.

8) *Aanvallen, aantasten, overvallen*, van ziekte, slaap, koorts, den boozen geest en den avond of nacht sprekende.

Soe dat haer die vake b e s t o e t.

Mloep. B. I, vs. 1533.

Van siecheiden utermaten sere
Was dit kint aldaer b e s t a e n.

VELTH. Sp. H. f°. 115.

Op der heyliger drievuldicheyt avont so wertse metten cortse **b e s t a e n**. Die Exc. Chron. v. Brab. Cap. xxxij.

Zie nog Belg. Mus. IX, 427 en 433; Lev. v. St. Fr. vs. 2739.

9) *Volharden.*

Wi soelen gerne met di
B e s t a e n, edel here vri
Ende aventuren onse leven.

Alex. B. VI, vs. 933.

10) *Ondernemen, beproeven.* U. W.

Hadde die edel griexe heelden
Tien tijden enen strijt b e s t a e n,
Daer en were geen ontgaen.

Ibid. vs. 71.

Al wil hi die vlocht b e s t a e n.
Alex. B. V, vs. 519.

11) *Nadoen*. Van apen sprekende.

Dat si sien dat men vor hem doet,
Dat willen si also b e s t a e n,
Ende om dat werden si gevaen.
Nat. Bl. bl. 205, vs. 3430.

12) *Betamen*, *voegzaam* of *veroorloofd zijn*.

Die hont seide toten lammekine:
Diene b e s t a e t niet hier te sine.
Esopet, Fab. 30.

„Here" sprac soe, „bi mire trouwe,
Te herbergene mi niet en b e s t e e t;
Dor uwen wille eist mi leet.
Dit huus es sconinx camerlinc,
Het es mijn vader, ic ben sijn kint."
Ferg naar het Hs. vs. 747.

Zie nog Fl. ende Bl. vs. 4; ibid. vs. 1939; Vanden Levene ons Heren, vs. 4333; Belg. Mus. IX, bl. 342.

13) *Behooren*, *toekomen*, ten opzichte van bezitting of eigendom.

De Poertside (Noertside?) b e s t a e t mi niet.
MELIS STOKE, B. VIII, vs. 997.

Her Gyen en b e s t o n t s niet.
Ibid. B. IX, vs. 1345.

Zie verder Lsp. B. I, C. 17, vs. 81; ibid. C. 26, vs. 133; HILDEG. Ged. bl. 1, vs. 62; Belg. Mus. VI, bl. 188, vs. 21.

14) *Waarnemen*, *dienst vervullen*.

Alle dese Abde, seit men mi,
Ende die Priore, dire toe horen,
Dese syn alsoe te voren,
Dat si gelyc Bisschopen gaen,
Alsi den dienst Gods b e s t a e n.
VELTH. Sp. H. f°. 25.

15) *Staan*.

Gaet achterwaert, dats wel gedaen.
Wat wildi hier voren b e s t a e n,
Ende beneemt dat te hare
Niement en dar comen nare.
Karel de Gr. Fr. I, vs 310.

Doe seide hi tote sinen wyngartman: ic ben drie yar tenden een

comen, ende hebbe vighen ghesocht op desen boem, ende ine vinder nemmeer nit op, hir omme heetic di dattune ave hous; Wat besteet hi hir? Lev. v. Jez. bl. 124.

16) *Toereikend*, *voldoende zijn*. U. W.

Een en mocht niet alleen tot dit bespreck bestaen.
BARTAS Weken, I, 57.

17) *Ondervragen*.

Rosette wert bestaen; nu siet men haer besterven,
Nu blosen als een krieck; hy vraeght 'et anderwerven;
Sy, die het ongeval niet langer heelen kan,
Seyt, datse swanger gaet, maer by een echten man.
CATS, door Dr. v. VL. I, 405, a.

18) *Beginnen*, *aanvangen*. Ende als dese twee den wech bestaen hadden. Pass. Wijnt. 1480, fo. xcviij, d.

De moeder Geyt bestond daervoor te beven.
VONDEL, door v. L. I, 565, vs. 6.

Zie nog Alex. B. viij, vs. 72; Rymb. vs. 1634; CATS, door Dr. v. VL. II, 22, b.

19) *Toegelaten worden*, *eene plaats vinden*.

Zoo kunnenze bestaen
In 't hof, daer niemant dan geloutert in magh gaen.
VONDEL, door v. L. X, 64, vs. 105.

20) *Vrijkomen*. U. W.

21) *Opvolgen*, *nakomen*.

Ende wildi niet sijn bescouden
Van haren maghen sonder waen,
So moeti minen raet bestaen.
Hor. Belg. V, vs. 512.

22) *Verstaan*, *vernemen*.

Hets soe verloren, sonder waen,
Datmen gene dinc vort ne mach bestaen,
Van hem diere in gaen, cleine ocht groet.
Lanc. II, vs. 16101.

Alse dabt dit hevet bestaen,
Heeft hine te moenke ontfaen.
MAERL. Sp. H. 8°. ed. IV, 83, vs. 25.

In de 4°. ed. is dit woord veranderd in *verstaen*.

23) *Voornemen*, *voornemens zijn te doen*.

Ic hadde liever datmen mi name,
Ende datmen mi dor minen lichame
Ene glavie te hant stake,

Ende men mi uten buke trake
Mijn herte, dan ic soude afgaen
Van dat ic te done hebbe b e s t a e n.
Lanc. IV, vs. 8928.

24) *Behandelen*, *in behandeling nemen.*

Den vijften bonc sullen wi hier laten,
Ende ons vort daer toe ghesaten,
Dat wi den sesten b e s t a e n.
MAERL. Sp. H. 4º. ed. III P. V B. LV, vs. 119.

25) *Aanspreken*, *aan boord komen.*

Als sine gebede was gehent,
Sinen waerd, dien hi hovesch kent,
Roupti an dene zide zaen,
Ende heeftene aldus b e s t a e n:
„Sie broeder waert, wel lieve man", enz.
Lev. v. St. Fr. vs. 5866.

Ende daer hi in die keerke saude gaen,
Horen vesperen, wart hi b e s t a e n
Van eenen aermen wive, die liep
An hem, ende claeghde, ende riep,
Dat hare coe ghestolen ware.
KAUSLER, Reimchr. vs. 2486.

Zie ook Lsp. B. II, C. 23, vs. 8; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 2353; GROEBE, Verscheidene Ged. II, 29.

26) *Baten*, *helpen.*

Dus werpt elc op andren daer,
Dat hem niet b e s t o e t een haer.
Lsp. B. I, C. 28, vs. 38.

Bestaen een rike. *Een rijksbestuur aanvaarden.* LULOFS, Handb. bl. 46.

— — si regneerden, als wi lesen,
Te samen int lant XXIIII jaer.
Si b e s t o n d e n s over waer
Int jaer Gods CCCCXX ende achte.
MAERL. Sp. H. 4º. ed. III P. V B. 11, vs. 22.

Bestaen. Dw. *In het nauw gebracht*, *ingesloten.*

Joseph wert met desen
In een sterke camer ghedaen
Daer hi vaste in was b e s t a e n.
Lsp. B. II, C. 36, vs. 82 var.

Bestaen met felheden. *In woede ontstoken*, *van gramschap overvallen.*

Worden si zo gram om dat gone
Ende met felheden so bestaen,
Dat sine te hant daden vaen, enz.
Ibid. B. II, C. 37, vs. 27.

Bestaen. Znw. *Aanvang*, *begin*.

Marcus hevet leuwen ghedane,
Want zijn boec in den bestane
Spreect, enz.
LULOFS, Handboek, bl. 46.

Bestaensel. *Graad van bloedverwantschap*. Door gelijckformicheyt des bestaensels. St.-Bijb. Levit. XVIII, Kantt. 5.

Bestaden, **bestaeden**. 1) *Besteden*, *te koste leggen*.

Dats om dat elc die leeft
Sinen tijt al over al
Nuttelijc bestaden sal.
Lsp. B. III, C. 25, vs. 6.

Joncfrouwe dat ne mach niet wesen,
Dat die beste ridder van erderike,
Ende die beste man desgelike,
Sine minne an u hadde geset,
Want hi mochtse bestaeden bet.
Lanc. II, vs. 15461.

Zie nog ibid. II, vs. 12930; RUUSBR. Tab. II, 183, reg. 13; MEIJER, O. N. Spr. bl. 32.

2) *Bevestigen*.

Scepenen in gheender wisen
En selen copen gheen assijsen,
Ende die setten ende bestaden voert.
Het Boec vander Wr. I, vs. 984.

3) *Wegbergen*, *eene plaats geven*.

Daer na bestaede si, sijt seker das,
Dat pouder dat haer bleven was.
Lanc. II, vs. 22962.

Hier hads selc so vele geladen,
Hi en conste gedragen noch bestaden.
Alex. B. VI, vs. 428.

4) *Begraven*, *ter aarde brengen*.

Die like waren bestaet ter erden.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 1651.

Alse dat vernamen sine yongren, so namen si din lichame ende

bestaeddene ter erden. Lev. v. Jez. bl. 86.

Zie ook Belg. Mus. I, bl. 257.

5) *Ondernemen.*

— — — si en constent bestaden,
En cume porreden vander stede.
Alex. B. VIII, vs. 232.

Bestay. Bedorven volksuitspraak voor *pastei.* Wdb. op HOOFT.

Bestaken, bestaecken. *Bezetten, afperken, besluiten.*

Een' houten warme doos, met plancken wel bestaeckt,
Die Suycker-wercken berght aen 't Sonnevier gemaeckt.
HUYG. Korenbl. I, 337.

Bestallen. *Belegeren, insluiten, met krijgsgeweld benauwen.* Oft gevyel, dat die eertzbisscop van Coilne, off die syne, myt gewalt unsen gnedigen heren van Cleve, off sijn lande, — — — van enniger siden des Rijns, off dat landt van Dinslaken, myt gewalt avertreckende wurden, off der stede, off slaete een off meer bestalden, enz. NIJH. Ged. IV, bl. 206. Also die waelgebaren ind edel her Willem — — — eyne wiele tijtz heer sweerlicken mit herkracht belacht ind bestallet geweest ind noch sijn, enz. Ibid. D. V, bl. 89.

Bestalt. *Van bezetting voorzien.* Voert woude enich lantshere — — — alsulke huyse, sloete ende vesten — — — bestalt ende beseten hebben. NIJH. Ged. II, 116.

Bestaltbrief. *Overeenkomst* of *voorwaarde, waarop krijgsvolk in dienst werd genomen.* Ibid.

Bestanden. *Bestaan, ondernemen.*

Ende daer die vaert willen bestanden
Die moeten daer vertellen ter stat.
VELTH. Sp. H. f°. 13.

— — — ende in dar bestanden
Jeghen hem spreken gaen.
Limb. B. III, vs. 584.

Bestanden. Dw. *Besloten.*

Ende rechte voert so es bestanden
Den dach te blasene over al.
MELIS STOKE, B. IX, vs. 1142.

Bestander. *Ondernemer.* U. W.

Bestandich. *Bestendig.* Dien sal ick een bestandich huys bouwen. St.-Bijb. I Sam. II, vs. 35. De bestandighe ende veylighe gaaf des ware geleertheyds. SPIEGHEL, Zedeschriften, bl. 144, aangehaald in Dr. DE JAGERS Handl. bl. 16.

Bestant. *Wapenstilstand.* Nolliken mit brieven gezent aender stat van Utrecht, dat sy den here van Bueren een bestant geven wilden. Dr VERWIJS, de Oorl. van Hert. Albr. bl. 52.

Bestappen. 1) *Betreden.* Wdb. op HOOFT.

2) *Natreden*, *nagaan.*

Staegh sal ick om u zijn, staegh sal ick u bestappen.
HUYG. Korenbl. I, 497.

Beste (Ten) zijn. *Overschieten, over zijn.* Wdb. op HOOFT, bl. 461.

Besteden, besteeden. 1) *Plaatsen*, *zetten*, *eene plaats geven*, *wegbergen.*

Hi besteedde die wapine, ende hevet saen
Tpaert upten stalle ghedaen.
Walew. vs. 3005.

Hem in de Ridderlijke orde van Malte bestedende. HOOFT, H. d. Gr. 158, 19. Vergelijk Wdb. op BREDERO. Zie ook MAERL. Sp. H. 4e. ed. I P. VII B. LXI, vs. 13.

2) *Ter aarde bestellen.* U. W.

3) *Uithuwelijken.* Wdb. op HOOFT.

Soo haest uw naeste bloet gedenckt aen uw besteden.
CATS, door Dr. v. VL. I, 399, b.

4) *Verbinden.*

— — — Uw' Dienaer, Man of Meid,
Den vreemdelingh daer by, die t'uwent binnen leit,
Dien sult ghy aen Mijn woord, aen Lofsangh en Gebeden,
In Mijnen naem vergaert, Godsdientelick besteden.
HUYG. Korenbl. I, 22.

5) *Vestigen*, *slaan*, *werpen*, van het oog sprekende.

Noyt spijtige gebeden
Noyt wraecke-Vloecken doen op 's Vaderlands bestier
Daer ick misdeelt in ben; noyt een suer ooge schier
Besteden op den rugh van die ick sal bekennen
Voor kruyschers van mijn' wegh, voor stuyters van mijn rennen.
Ibid. I, 449.

6) *Ordenen*, *regelen.*

Ende elc hevet sijn stic angevaen
Ende coninge gecoren saen.
Doch en consten si niet met vreden
Tlant besitten noch besteden,
Sine worden onder hem drien
Orlogende.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. IV B, XXI, vs. 66.

7) *Verzorgen*. Zie SMEKEN, Tspel. vs. 211.

Besteden (Syn) lust. *Zijn lust boeten.*

— — — — datmen soo kan besteden
Uut dulle razerny door gayligheyd syn lust.
COLEVELT, Floris en Velzen, 1628, bl. 52.

Besteden (Een swaert). *Een zwaard in de schede steken.*

— — — die coninc
— — — beval — — — ter vaert
Dat elkerlijc bestede sijn swaert.
Walew. vs. 7575.

Besteden ter moude. *Begraven.*

Ende men soudem weten doen
Dat ic bestaet ben ter mouden.
Limb. B. X, vs. 1881.

Besteden (Zich). *Zich onledig houden, alles aanwenden.* Wdb. op HOOFT.

Bestedigen. *Besteden, aanwenden, gebruiken.*

Dies wil ick, Heer, 't verlengde levens licht
Steeds tot uw' eer bestedigen.
DECK. Rym. I, 259.

Besteek. *Huiselijk feest, dat plaats heeft op iemands naam- of geboortedag,* welk woord in België nog heden in zwang is, als in: Die heb ik — — — bewaerd voor den dag van moeders besteek. CONSCIENCE, De Gierigaerd, 1852, bl. 34.

Bestegen. Samengetrokken van *bestedigen,* d. i. *bevestigen.* NIJH. Ged. II, bl. 60.

Besteigeren. *Beklimmen.*

Benijdt hem noch veel min 't ellendige besteig'ren
Van een' gedwongen' krick daer hem sijn' beenen weigren.
HUYG. Korenbl. I, 447.

Bestek. 1) *Termijn.* Wdb. op HOOFT.

2) *Geheime bestelling.* U. W.

3) *Ontwerp, beraming.* Wdb. op HOOFT, bl. 461.

Besteken, besteeken. 1) *Afpalen.* Ibid. bl. 45.

2) *Beramen, overleggen,* en, ten gevolge daarvan, *bepalen, afspreken heimelijk ontwerpen,* U. W. en Wdb. op BREDERO.

Wat grouwelen die dulle derf besteken.
DECK. Rym. I, 324.

Waer heeft men oit gehoort van zoo vervloeckte treken,
Als strax die fyne man gesmeedt heeft en besteken.
Ibid. I, 45.

3) *Goeddunken, lust tot iets hebben, lust gevoelen.*

— — — Du best een sot, vorwaer,
Dat gi mi comen dorst dus naer.
Bestaect mi, ic soudi te handen
Hier beten doen met groten scanden.
Lanc. III, vs. 14835.

Selc keyser oec, alst hem bestac,
Den paus ute sinen stoele stac.
Lsp. B. II, C. 50, vs. 87.

Zie nog ibid. B. I, C. 30, vs. 30.

4) *Aantasten, aanvallen, overvallen.*

Die papen connen vele baraet,
Ic besteecse harde node.
Rein. door WILLEMS, vs. 1197.

Door wien hy, zoo verwoed besteken,
Wierd als een lam ter dood geleid.
OUDAAN, Poëzy, I, 178.

5) *Lastig vallen, telkens om iets aan boord komen.*

Wie vanden Vryers wil met giften u besteken?
COORNHERT, Odyss. 1605, II, 90.

6) *Ontwerpen, tot stand brengen.*

't Schijnt dat natuer in u (Haarlem) een nieuw Athenen besteken heeft
't Verschil is maer de naem, u daet het selve teecken heeft.
Constth. Juw. bl. 115.

7) *Versieren, opsieren.*

Sy met een versche roos of edel kruyt besteken.
CATS, door Dr. v. VL. I, 622, a.

Met lachend loof besteeckt hy 't loverfeest.
VONDEL, door v. L. III, 722, vs. 214.

Maer wy, rampzaligh volck, besteecken op dien dagh, — — —
De kercken van de Goôn, door al de stadt, met meien.
Ibid. VIII, 314, vs. 357.

8) *Met wenschen* of *geschenken, vooral op feestdagen, begroeten.*

Uw Dochter is van daeg in 't zeste jaer getreden,
Derhalven moet ick haer besteken dezen dag
Met dees' zes reglen Ryms.
DECK. Rym. II, 243.

God geve dat ick mach nog dickmael u besteken.
CATS, door Dr. v. VL. I, 639, .

9) *Afwijzen, op eene ongunstige wijze vergelden, bejegenen.*

Sy heeft Amintas min met norsheyt soo b e s t e k e n,
Dat sy hem vluchte steets en nimmer aen wou spreken.
A. PEYS, De getrouwen Harder, 1671, bl. 3.

Besteker. *Heimelijke aanlegger.* U. W.

Bestelbrief. *Patent, last- of commissiebrief.* Wdb. op HOOFT.

Bestelen. *Verbergen, versteken.*

Achabs drussate die was
Een goed man, hiet Abdyas,
Die hadde heymelike b e s t o l e n
.C. propheten in .ij. holen.
Rymb. vs. 12518.

Bestellen. 1) *Veroorzaken, maken.* Wdb. op HOOFT.

2) *Zorgen, zoowel voor menschen als dieren.* KIL.; SMEKEN, Tspel. vs. 675.

3) *Voor het recht roepen.* WEILAND.

4) *In beslag nemen.* Ende gheven him volcomen machte — — — scepe ende goede te b e s t e l l e n ende te besetten. D[r]. VERWIJS, De Oorlogen van Hert. Albr. bl. 501.

Zie nog ibid. bl. 359 en 513.

5) *Doen.* Wdb. op HOOFT.

6) *Besturen, beheerschen, regeeren.* Ibid.

7) *Beschikken, verrichten, uitvoeren.* U. W.

8) *Bezorgen, verschaffen.*

En de beste Boerinnen van 't Noorder quartier
Gunden hem altijt den penning en gladden ghelde,
Omdat hy er sulcke handighe kloeten b e s t e l d e.
BIESTKENS, Klaas Kloet, 1619, I, 1.

Sendende sijne boden in Egypte op dat men hem peerden ende veel volcks b e s t e l l e n soude. St.-Bijb. Ezech. XVII, vs. 15.

Zie nog VONDEL, door V. L. VIII, 401, vs. 482.

9) *Opleveren.*

B e s t e l t een visch ons purper?
VONDEL, door V. L. IV, 463, vs. 19.

— — — daer wort de vruchtbre ranck geboren,
En druif, die namaels u een' grooten overvloet
Van stercken wijn b e s t e l t.
VONDEL, door V. L. VIII, 218, vs. 288.

Het bosch b e s t e l t hem wilde appels. Ibid. V, 103.

10) *Afdoen.*

Elsjen Kals, hebje nou een lootjen van de ouwe of nieuwe kerck?
d'Alemosseniers dielense 's weecks wat uyt voor de arme luytjes;

De luy werpen nou so niet over, sy bestellent nou met duytjes.
BREDERO, Sp. Brab. vs. 1325.

Bestellen (Hem). *Zich begeven.*

Anders sellen si vro ende spade
Rechtvaerdelijck in reyn ghedacht
Te samen wesen dach ende nacht
Die in hilic hem bestellen.
HILDEG. Ged. bl. 155, vs. 203, var.

Want si in onrust hem bestellen
Sonder noot, mit vryen wille.
Ibid. bl. 170, vs. 36.

Bestelling. *Bevel*, *last*, *commissie.* U. W.

Bestellingbrief. *Commissiebrief.* Ibid.

Bestelpen. 1) *Door instorting bedekken* of *overstelpen.* Ibid.

2) *Geheimhouden*, *verbergen.* Wdb. op HOOFT, bl. 461.

3) *Sluiten*, *toedoen.* Ibid.

Bestem. *Beschikking*, *wil.*

Hy gaffse in Lots handen bevaet
Mede te doene na sijn bestem.
Belg. Mus. III, 280.

Bestemmen. 1) *Op de bestemde plaats brengen.* Item op die selve tijt reet Symon met enen knecht tot Egmonde bi beheten des proefste van Bergen, om tbier te bestemmen dat in der plaiten ghebroken was. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 111. Om mijns heren pairde te bestemmen. Ibid. bl. 325.

2) *Toestemmen*, *bewilligen.* Evander wellekomt hem, bestemt zijn verzoek, en noodightze op het feest. VONDEL, door V. L. V, 318. Ick bestem uwen eisch, en geef het gaerne gewonnen. Ibid. V, 415.

Zie nog ibid. VIII, 296, vs. 799; ook X, 298.

3) *Besturen*, *beheeren.*

Die man, als ghi horen moecht,
Is mit rechte sijns wijfs voecht,
Dair hi goet is ende bescheiden,
Ende sal bestemmen ende beleiden
Sijn goet ter bester baten.
HILDEG. Ged. bl. 97, vs. 30.

Besten. *Vasthaken*, *samenrijgen*, *los opnaaien.* PL. op *Drieghen.* Dat si, als men die ewangelie las ende consecrierde, hare mouwen ontbeste, als si ghebest waren. Dr. V. VL. Proza, bl. 228.

Doe vessemdic die naelde saen

Ende bem dus uter stat gegaen,
Allene, b e s t e n d e mine mouwen.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 87.

Zie ook Pass. Wijnt. 1480, fo. xxv, c.

Besten (Tot iemants) sijn. *Tot iemands dienst zijn.*

'k B e n t o t u w e n b e s t e n by daeg en by nacht.
VAN SANTEN, Snappende Sijtgen, 1620, bl. 21.

Bestenden. *Bevestigen, standvastig maken.*

Hy is 't, die, voor den val
Uw' voet b e s t e n d e n sal.
CAMPH. 1630, Ps. 121, vs. 3.

Bestendigh, bestendich. 1) *Vast beraden.* Wdb. op HOOFT.
2) *Getrouwelijk, onveranderlijk.* Wdb. op BREDERO.
3) *Bestand, vermogend, bij machte.*

Een uytstek, door gans Duyts en Nederlandt geroemt,
Was niet b e s t e n d i g h om sijn woeden op te schorten,
Dat kostelijk gebou most ook daer henen storten.
PAFFENRODE, Willem van Arkel, 1683, bl. 4.

Bestendigheit. *Standvastigheid.* U. W.

Bestenen. *Betreuren, beklagen.*

Op dat ick dag en nacht
B e s t e n e n mag 't vergryp van dat versteent geslacht.
DECK. Rym. I, 241.

Mijn soon, die 't broederlijck en deerlijck ongeluck
B e s t e e n t.
VONDEL, door v. L. II, 489.

Zie ook DECK. Rym. II, 405, 407 en 415.

Besterf. *Erfdeel, erfgoed.*

Ghy mooght een rijck b e s t e r f van uwen vader erven.
CATS, door Dr. v. VL. I, 399, b.

Het treckt een vreemt gevolgh, wanneer een moedigh wijf
Haught als een gansch b e s t e r f aen haer uytwendigh lijf.
Ibid. I, 411, a.

Besterffenis. *Het hard of droog worden van iets* en, bij uitbreiding, *het* daardoor *bevestigd worden.* U. W.

Besternen. *Met starblindheid getroffen worden.* HUYGENS over zijn zwak gezicht klagende, zegt:

Van lesens gulsigheit en menigh middernacht
In 't Boeck en uyt het bedd hardneckigh toegebracht,
Van menig' smallen stipp, van dusend smalle streken

Getogen en b e s t e r n t, beërv' ick des' gebreken.
Korenbl. I, 446.

Besterven. 1) *Met den dood bekoopen*, *betalen.*

Dat b e s t a r f menech te waren,
Want si van hongre te vele aten.
Rymb. vs. 32780.

Ick socht volc voor de vuyst, op allerlei gevecht,
Te Voet, te Paerd, op steek en snijen afgerecht,
En die geen, of het neep, mijn veiligheit b e s t u r v e n
In reisen van gevaer.
HUYG. Korenbl. II, 100.

Zie nog Playerwater, vs. 111.

2) *In helderheid*, *in glans afnemen.* Wdb. op HOOFT.

Besteven. *Bestevenen.* Wat hy b e s t e e f t mach hy bezeylen. JOH. DE BRUNE, Spreeckwoorden, 1636, bl. 462.

Ook bij HOOFT, NH. 744, 6.

Bestieren. *Bezorgen*, *bestellen.*

Het lichaem, dat wy nu schoone vercieren
Ende seer behaechlijck is int aensien,
Dat salmen, gestorven, ter eerden b e s t i e r e n.
ANNA BYNS, Ref. 1602, B. III, bl. 15, v°.

Bestieren van. *Wederhouden*, *afwenden.*

Aaron ende Hur wilden dat diet
B e s t i e r e n v a n der dulre vaert.
Rymb. vs. 5003.

Bestieren. *Omgeving*, *gevolg.*

Doen quam die vrouwe metten stieren,
Swert soe was al haer b e s t i e r e n,
Orssen, banieren, riddren ende knapen.
Vaderl. Mus. I, 307, vs. 141.

Bestieven. *Verroesten.* KIL. MEYER.

Bestichten. *Regelen*, *schikken.*

Dies so raet mi openbare
Hoe ic best mijn heere gescare
Ende b e s t i c h t e mijn orloghe,
So dat ic ghewinnen moghe
Lichtelike dien casteel.
KAUSLER, Die Rose, vs. 9837.

Bestillen. *Bedaren*, *stiller worden.* U. W. Gelijck de wateren b e s t i l l e n ende sachte ende klaer gaen. St.-Bijb. Ezech. XXXII, Kantt. 37.

Bestimmen. *Besturen, beheeren.*

Die man sal bestimmen ende beleiden
Sijn wijfs goets ter bester baten.
Lsp. B. III, C. 9, vs. 30.

Dierste es datmen bestimme alsoe
Meren renten.
Ibid. B. III, C. 13, vs. 61.

Bestippen. *Beperken, binden.*

Wat wellust zou men u verbiên!
Wat zou men u zoo naeu bestippen!
Dit ooft verlieft op uwe lippen.
VONDEL, door v. L. X, 405, vs. 1130.

Bestoet. *Door een stoet omgeven.* Wdb. op BREDERO.

Bestoken. 1) *Aanvallen, bespringen, bestormen.* U. W.; KIL.
2) *Beredderen, besturen.* Wdb. op BREDERO.

Bestompen. *Een onbedachten bedriegen.* MEYER.

Bestooft. Zie: **Bestoven.**

Bestooten. *Aanvallen.* U. W. en Wdb. op HOOFT, bl. 461.

— — — En is 't geen geld,
Waer meê men oorlog voert, waer meê men woest geweld
Of afkeert, of bestoot.
DECK. Rym. I, 101.

'tBestooten van Bresil en is maer wind gebroken.
Ibid. I, 366.

Bestoppen. 1) *Betrappen.*

Wy selen desen pape alte wel bestoppen.
Playerwater, vs. 183.

2) *Vermommen.* Wair by men nyet verwonderen en darff, off wij wantrauwelheit off nadenken op him hebben, want dat meer is zyndt sijnen vertrecke van ons ind aleer wij vernomen hadden van zijnen arreste, gedain in onser stede van Namen, om dat hij ginck ind duer onse landen leet bestopt ind anders dant in tijden van orlogen toebehoirt. NIJH. Ged. IV, 445.

3) *Dempen.* U. W.

4) *Van alle kanten bedekken, omhullen.* Ibid.

Frissche maechden, die hem bestoppen
Ende bewimpelen mit een cleyt.
Mloep. B. II, vs. 4164.

Bestopt voor al de Borst tot boven aen den hals.
STALP. V. D. WIELEN, 't Vrouwelick cieraet, bl. 116.

5) *Verbergen*, *bedekt houden*. Wdb. op BREDERO en Wdb. op HOOFT, bl. 461.

Waerom tgoud-geeluw haer zoo heimelick b e s t o p t.

STALP. V. D. WIELEN, 't Vrouwelick cieraet, bl. 80.

Die 't schennis wil b e s t o p p e n
En moet haer niets te wiid ontschoten of ontkroppen.

Ibid. bl. 81.

Een b e s t o p t gat.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. V B. XVI, vs. 27.

6) *Stoffeeren*, d. i. *opschikken*, *versieren*. Andromache — — — b e s t o p t e het kint met kostelijck borduurwerck. VONDEL, door V. L. V, 196.

7) *Verstoppen*.

Heeft hi b e s t o p t die nesegate
Stasi sagria ende peper daartoe,
Maec te pulvere, ende te gadre doe,
Ende blaest hem, ochtune wilt ghenesen,
Met ere pipen in der nesen.

Nat. Bl. bl. 312, vs. 1522.

8) *Opstoppen*.

Ende b e s t o p t e die fonteinen so
Of weder quame there groot,
Dat het water hadde noot.

Rymb. vs. 14302.

9) *Volladen*, *overladen*.

De dicke muren
Bezwijcken door 't gewight van kruidery, en graen,
En schat, haer toegevoert van Vader Oceaen,
Genegen vloot op vloot met rijckdom te b e s t o p p e n,
Kanaster, zybael, kist en koffer vol te proppen.

VONDEL, door V. L. VII, 648, vs. 177.

Bestorten. 1) *Vervullen met iets*.

— — — u heugt nog wel hoe kort
Geleên Italien van tweedracht wiert b e s t o r t.

D. LINGELBACH, De spokende Minnaar, 1729, bl. 18.

Myn zinnen staan b e s t o r t. (Namel. van schrik.)

Ibid. bl. 30.

2) *Begiftigen*, *beschenken*. Wdb. op BREDERO.

3) *Overladen*. Wdb. op HOOFT.

4) *Overvallen*, *overkomen*, *neêrkomen op*. U. W.

Mijn' gramschap sal b e s t o r t e n
Die 't minste menschen lid sal schaden of verkorten.

HUYG. Korenbl. I, 23.

Bestoten. 1) *Aanvallen*, *aantasten*, *bestormen.* Doe gingen die lantsheren in allen hoecken Brabant bestoten. Van Brab. die exc. Chr. 1530. A. A. iiij, a. Ende te hant quam daer een groten wynt, ende bestyet dat huus, Pass. Wijnt. 1480, f°. cxx, d. Weet dat ick —— bestoten byn met droefheden. Ibid. f°. ccxxx, b. Dat schep wart van den vlaghen sere bestoten. Lev. v. Jez. bl. 56.

Zie ook Brab. Yeesten, B. VI, vs. 4646; CAMPH. Ps. XXXV, vs. 7.

2) *Kraken*, *kreuken*, *knakken.* Hine sal niet vertreden dat bestoten riet. Bijb. van 1477, Jesaia XLII, vs. 3.

Bestoten (Iets enen). *Iets aan iemand welgevallen*, *goeddunken.*

Pylatus sprac, alst hem bestiet:
"En ben ic dan een Jòde niet?
Lsp. B. II, C. 36, vs. 320.

Bestoven, bestooft. 1) *Bezoedeld*, *besmeerd*, *bemorst*, *met iets vuils* of *onaangenaams bedekt.*

Sine wapenen ende sine leden
Waren van bloede al bestoven.
Grimb. Oorl. D. II, vs. 2553.

Comt oock die metten sproeten sijn bestoven
Int aensicht, ghelijck sint Joos met schelpen, enz.
Antw. Spelen van Sinne, bl. 594 of m ij, v°.

2) *Vervuld* of *vol van iets berispelijks.*

En die noch daerenboven
Van alle schelmery veel dicker is bestoven
Dan all' wat immer wierd van ondeugd opgeleit.
DECK. Rym. 1726, I, 205.

Op datmen niet en dencke dat hy oock daermede al wat bestooft is, ende met alsulcke voghelen verkeert heeft. MARNIX, Biënk. 1569, f°. 352.

3) *Beschonken.* Wdb. op BREDERO.

Daar zit den druyp-neus, (tot een spot der Snollen)
An 't hoekje vanden heirt te knicke-bollen,
Bestoven vanden wyn.
VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 41.

Wel Vader, myn leven zag ik jou zo bestooven niet.
BERNAGIE, De Huwelyken Staat, 1724, bl. 17.

4) *Te beurt gevallen*, *overkomen.* Welk luk niemant van hen allen oit bestoven hadde. J. DE BRUNE, Jok en Ernst, bl. 9.

Zie nog VONDEL, door v. L. II, 585, vs. 66, en H. TEEUWSEN, Marturio, 1767, bl. 3.

Bestranghen. *Benauwen.* KIL.; MEYER.

Bestreelen. *Door streelen bekooren.*

Wat kittelt nu mijn oogh? wat lust mijn lust bestreelt?
GROEBE, Versch. Ged. I, 244.

. **Bestreck.** *Waarover men te beschikken of te bevelen heeft. Omvang van zeker recht.*

In oorloghen waert ghy alomme d'excellente.
Gheen ruyters rente hadt ghy gebreck;
Want machtich ghenoegh was u bestreck.
Belg. Mus. IV, 255, vs. 184.

Bestrecken. 1) *In den strik vangen, verstrikken.*

Si wilden, seiden si, overtrecken,
Ende haer viande daer bestrecken.
VELTH. Sp. H. f°. 279.

2) *Uitbreiden, vermeerderen.* PL.

3) *Gebruiken, besteden.* Ibid.

Ick ben een sulcken mensch die niet weet te bestrecken,
't Geen vanden Heer my is gegheven en ghegont.
Constth. Juw. bl. 184.

Bestrecksaem. *Zuinig, spaarzaam.*

Bestrecksaem vrauwe is een middelbaer pachtgoed.
MEIJER, O. N. Spr. bl. 85.

Bestreven. *Door streven verkrijgen.* U. W.

Bestriken. *Door list inpakken.*

Die Coninc heefse nu bevaen,
Ende noch sal bestriken meer,
Eer die maeltyt doet sinen keer.
VELTH. Sp. H. f°. 102.

Bestricken, bestrikken. 1) *In een strik verwikkelen.* U. W.; Wdb. op HOOFT, bl. 462.

2) *Beteugelen, intoomen, aan banden leggen.*

Wanneer men van te voren
Zijn zinnen niet bestrickt, eer dat de buy van toren
In onze zeylen vat.
JAN ZOET, Olimpias, 1640, bl. 11.

3) *Verbinden, vast en onafscheidbaar vereenigen.*

Du, Gods Sone, der Maghet Kint,
Vader, Soon, Heilich Gheest tsamen,
Hoe godlijc draghest Du die namen
In drien personen, sonder last,
Ende sijn in Di alsoe vast

In enen God b e s t r i c t.
Die X Plaghen, vs. 65.

Bestringen. *Knevelen, boeien, in de boeien slaan.* KIL.

Bestuypen. *Met buigingen te gemoet treden, buigend begroeten.*

Barlæe, wijser vriend, ick will, ick moetse straffen;
Soo langh haer' siecke mond soo voddigen, soo laffen,
Soo vuylen spijse smaeckt, soo langh sy 't Roomsche Kalf
Behippelt of b e s t u y p t.
HUYG. Korenbl. 1672, II, 167.

Bestuyven. *Door drank bedwelmen.*

En laet u niet b e s t u y v e n
Of van het Rinsche nat of van de Fransche druyven.
CATS, door Dr. v. VL. I, 488, b.

Bestulpen. *Overdekken.*

Al wort 's mans lijk b e s t u l p t met aerde,
Zijn glorie leeft, en blijft in waerde.
ANT. VAN DER GOES, door BILD. I, 321.

Die woestaert, die alom de woestheit bragt aen 't vlugten,
Leit van dit graf b e s t u l p t.
DECK. Rym. II, 40.

Zie nog ibid. bl. 47 en VONDEL in Horatius Gez. 1735, B. III, bl. 43.

Besturt. *Bevlekt, overstort, overgoten.*

Ja si waren ooc also fel
Dat si ghewapent, b e s t u r t met bloede,
Ghingen ooc met fellen moede
Daer niemen dan die bisscop in quam.
Rymb. vs. 33187.

Bestuwen. *Met eenen dichten drom bezetten.* U. W.

Besucht, besukt. Adj. 1) *Ongesteld, lijdende, treurig, bedroefd.*

Hoe schielijk werd het vrolijke gemoedt
Besiekt, b e z u c h t, beswangert vol van pynen.
VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 264.

2) *Drommelsch, duivelsch.* Wdb. op BREDERO.

Ick docht al by men zool,
Hoe komt hy aen een pluym, deuse b e s u c k t e jool!
HUYG. Korenbl. I, 575.

Vergelijk BILDERDIJK, Nieuwe Taal- en Dichtk. Versch. IV, 205.

Besucht, besukt. Adv. *Zeer of drommels.*

— — — 't zayn b e s u c k t e stercke schelme.
HUYG. Korenbl. I, 580.

Daer kom ik bezukt kaal of.
De gelijke Tweelingen, 1715, bl. 42.

Besuchten. *Beklagen, betreuren, beweenen.*

Ook d'onvermurwb're Wrok, met open keel en oogen,
Bezucht het, dat De Groot haar klauwen is onttogen.
OUDAAN, Poëzy, I, 244.

En stervende zal hy van gramschap niet besuchten
Sijn leven, maer de daedt geschiet in zijn gehuchten.
BARTAS Weken, 1621, I, 221.

Bezuyen. *Sussen, stillen, bevredigen.* Wdb. op HOOFT.

Besuyckerkoeckt. *Bevuild.* BREDERO, Sp. Br. vs. 448.

Besuynen. Waarschijnlijk een *bijzonder soort van schoenen* uit aaneengenaaide vellen vervaardigd, van voren met lange omkrullende punten. Deze naam schijnt, om den vorm, aan *bazuin* ontleend te zijn. Zie LE FRANCK VAN BERKHEY. Nat. Hist. v. Holl. D. III, 617.

Besuken. *Onderzoeken.* Besukt die scrifturen. Lev. v. Jez. bl. 104.

Besundecht. *Zondig.* Here, ganc van my want ic een besundegt mensche ben. Ibid. bl. 30.

Besuren, bezuren, bezuyren. 1) *Lijden, doorstaan.* Wdb. op HOOFT en op BREDERO.

Peinst wat Jhesus ghedoghen woude
Dor uwen wille ende besuren.
Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 106, vs. 207.

Mar een ewelijc besuren
Daer gheen eynde en is te wachten,
Mit anxten souden wy daer op achten.
HILDEG. Ged. bl. 242, vs. 40.

Zie verder Lsp. B. II, C. 6, vs. 31; Rymb. vs. 4080; CATS, door Dr. v. VL. II, 874, a.

2) *Zuur worden, verzuren,* zoowel eigenlijk als figuurlijk.

Wat niet bezuyrt, dat en besoetet niet.
MEIJER, O. N. Spr. bl. 56.

Dese vrienscap onlanghe duert
Want si int einde gherne besuert.
Lsp. B. III, C. 17, vs. 58, var.

3) *Ondergaan.*

De slagh die alle vleesch ten lesten moet besueren.
CATS, door v. VL. I, 564, b.

Darise was hi so hout
Dat hi ende al sine gewout

Dor eem (om hem) die doet wouden besuren.
Alex. B. VI, vs. 169.

Zie ook Rymb. vs. 626 en vs. 24226.

4) *Duur betalen*, *ontgelden*.

Die rike man en sal ooc niet
Tote des anders daghes, wats ghesciet,
Des arbeiders loon houden,
Opdat hine eyscht onvergouden;
Want sijn vleisch ende sijn bloet heeft
Besuert datmen hem daer gheeft.
Lsp. B. III, C. 1, vs. 66.

Die minnentlike vrouwe schone
Hantierde vriendelic horen gast:
Daer en was sorghe, leyt noch last,
Die wijle dat hi bij hoer duerde,
Datsi namaels zeer bezuerde.
Mloep. B. I, vs. 366.

5) *Zuur maken*, *kwellen*.

Dan nemen die maghe tgoet
Daer hi sijn lijf om besuerde
Ende sijn ziele om avontuerde.
Lsp. B. I, C. 28, vs. 59.

6) *Met kracht en inspanning tot stand brengen*. Wdb. op HOOFT.

Bezutalf. *Ten zuiden*. Zesse imete lants, — — licghende binne den ambochte van Oestburch, dat's te wetene: twe imete bezutalf ant werf, daar Huge Alards suene woende. Vaderl. Mus. II, 368.

Beswaercken. *Duister worden*, *betrekken*. KIL.

Beswaernis, bezwaarnis. *Belasting*, *hefgeld*. Wdb. op HOOFT.

Beswaert. *Bezorgd*.

Here wi comen van Coelne waert,
Alst'recht es, sere beswaert
Alse wi u wel seggen mogen.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 1010.

Dus voeren Garijn ende Ritsart
tAken waert sere beswart.
Ibid. vs. 1126.

Bezwaert van kinde. *Zwanger*.

So dat soe bezwaert waert
Van kinde.
Lev. v. St. Fr. vs. 9406.

Beswaddert. *Omslingerd.* Wdb. op HOOFT.

Beswachtelen. In eenen figuurlijken zin *omzwachtelen*, *inwikkelen*. U.W.

Beswalken, beswallicken. 1) *Verduisteren*, *den glans verliezen.* Wdb. op BREDERO, bl. 495. Vergelijk hiermede HOOFT, Ned. Hist. f°. 534, 51.

2) *Verwarren? ineenkronkelen?*

Die vlammende helderheyd hadde hy niet meer ontloocken
In 't voorhoofd, soo hy plagh: maer doof, versuft, gebroken
Van moed, 't gesicht belaen met traenen soo als wy,
Het hayr om 't hoofd beswalckt.

VONDEL, door V. L. II, 258, vs. 659.

Soo sprackze, en vloogh voor uyt: en teffens all' de slangen,
Die om haer hoofd beswalckt door een geslingert hangen,
Sich rechten overend.

Ibid. II, 618, vs. 562.

Beswaren. *Zwaarder maken.*

Tis eene ghemeenlike zake,
Dat dat den vrouwen dunct een wrake,
Als si den man begripen moghen,
Daer sij mede beswaren haer doghen,
Groten toerne hem beraden
Ende hoir herte met drucke laden.

Mloep. B. IV, vs. 2196.

Besweerre. *Bezweerder.*

Want die Jueden dat wel wisten
Dat onder hem waren exorcisten
(Dat luut besweerres in onse tale).

Rymb. vs. 28193.

Beswey (Sonder). *Zonder afwijken*, dus *strak?*

Ick star-oogde hem nae schier sonder eenich beswey.

VAN SANTEN, Snappende Sijtgen, 1620, bl. 7.

Beswelen. *Bezwijmen*, *in zwijm vallen.*

Alse dus gehoent was die ioncvrouwe,
Der hi dede grote ontrouwe,
Besualt so van groten sere.

BILD. T. en D. V. III, 140.

Van rouwen wart hi so ontdaen,
Dat hi driewerf beswalt achter een.

Flor. ende Bl. vs. 1126.

Zie nog Alex. B. X, vs. 1352 en Vaderl. Mus. I, 56, vs. 233.

Beswemmen. Ofschoon thans niet meer in gebruik, is het even goed als *bewandelen*, *bevaren*, *bestijgen*, enz. Men vindt deze uitdrukking in:

Ghij Hailichheidtjens, die in bloemen en in cruiden
U legert, en beswemt de stroomen van de Vecht.
HOOFTS Ged. door LEENDERTZ, bl. 108.

— — — De visch en vogel,
Die 't vocht beswemt en d' ope lucht.
VONDEL, door v. L. X, 379, vs. 276.

Beswereu. *Bezwaren.*

Ende al dat him mach beżweren
Dat verghet hi doer dat pant,
Dat hi in den gairde vant.
Mloep. B. II, vs. 1208.

Beswercken. Het zelfde als BESWARCKEN, dus *duister worden*, *betrekken*. KIL.

Beswerre. Het zelfde als BESWEERRE, dus *bezweerder*. Lev. v. Jez. bl. 307.

Besweten. 1) *Door zwaren arbeid verkrijgen.*

Dat's quader dan diefte, moch men 't segghen;
Want si stelen 't al den ghemeynen armen,
Die 't met pinen besweten ende becarmen.
BLOMM. Oudvl. Ged. III, 81, vs. 524.

2) *Er een zweetje bij halen.*

Sou my te voren staen all wat ick hebb besweet
In lijden of in vrees; het waer een pack van leed.
HUYG. Korenbl. II, 278.

Beswoven. Dit is weder een dier werkwoorden, even als BESWEMMEN, die buiten zwang zijn geraakt. Men vindt het gebruikt door HOOFT, zie U. W. en door VONDEL, zie de uitgave van v. L. XI, 434, vs. 843.

Beswieren. 1) *Overzweven.*

Geluksalige reyen,
Die 's hemels vloer beswiert met zuivre voeten.
HOOFT, Ged. 57, 2.

Ay zie, mijn liefste, wat geluck zal ons gemoeten?
Daer komt het hemelsdom met zijne zuivre voeten
Den gront van dezen hof beswieren uit de lucht.
VONDEL, door v. L. X, 383, vs. 407.

2) *Doorzweven.* Wdb. op HOOFT.

De Spangiaert vol hoogmoets beswiert by dagh en nacht
De akelighe straet.
COLEVELT, Hartoginne van Savoyen, 1634, bl. 27.

Beswichten, beswichten. 1) *Omgeven*, *insluiten*, *omhullen.*

Ondect die lieflike aenghesichten

Ende wiltse niet te duen bezwichten.
Mloep. B. II, vs. 4148.

2) *Verminderen.*

Een Statua tot Room was weerdigh aen te mercken,
T'oprechte Vriendschaps Beeld, weldadigh in zijn wercken,
Was eenen Jongelingh, met een blijde aengezicht;
Dwijl ware Vriendschap niet door ondheyd en bezwicht.
VONDEL, door V. L. I, 261, vs. 4.

Beswijcken, beswiken. 1) *Vallen* of *geveld worden.* Wdb. op BREDERO.
2) *Afvallen, verlaten, begeven, afvallig worden.* Ibid. en U. W.

Off ghi moet der eer bezwijcken.
Mloep. B. IV, vs. 2232.

Dus laet u hulpe ter noot ons niet beswijcken.
ANNA BYNS, Ref. 1602, B. III, bl. 21, r°.

Daerom zweer ick, dat ik Laurette nooit en zal beswyken.
J. VAN PAFFENRODE, Filibert, 1657, bl. 8.

Zie voorts HONDIUS, Moufe-Schans, 1621, bl. 32; VONDEL, door V. L. III, 559, vs. 64.

3) *Onderdoen.* Wdb. op HOOFT.

4) *Ontvallen, ontzinken.*

Ho, ho, beswijcktje alree de moet?
S. COSTER, Tafel-spel, 1615, bl. 5.

Dat ons de hope noyt beswijck!
JOH. DE BRUNE, Spreeck-woorden, 1636, bl. 416.

5) *Moedeloos worden, van verdriet zeer gedrukt zijn.*

Ende als sise niet langer mochte sien,
Noch joncfrouwe noch pert mettien,
Gebrac hare therte ende si besweec,
Ende si sat neder al bleec
Ende weende ende mesbarde.
Lanc. II, vs. 11479.

De laatste vorm komt in dezelfde beteekenis voor in Mloep. B. II, vs. 398; VELTH. Sp. H. f°. 263; MELIS STOKE, D. II, bl. 242; Beatrijs, vs. 308; Walewein, vs. 9435.

Bezworen, bezwooren. *Aangezet, aangevuurd, begoocheld.* Wdb. op HOOFT.

Besworcken. Andere vorm van *beswaercken* en *beswercken*, dus *duister worden, betrekken.* KIL.

Bet, beth. 1) *Beter.* Bijw.

Weelder swycht, dat men hem vertrouwt,

Die doe b e t h dan die een acker bouwt.

MEIJER, O. N. Spr. bl. 20.

In al tlant van Cornuaelgie
En soudemen niet vinden enen smet,
Die enen soude maken b e t.

Ferg. naar het Hs. vs. 446.

Zie nog Heim. der Heim, vs. 1010; HOOFTS Ged. door BILD. I, 37.

2) *Eerder*, *liever*, *gemakkelijker*. B e t sal een man de cleederen wtschudden dan quade manieren. MEIJER, O. N. Spr. bl. 84.

3) *Het liefst*. Dat elck b e t mach, is syne spise. Ibid. bl. 71.

4) *Meer*. Breet b e t dan zestien voeten. VAN HASSELT op KIL.

5) Als versterkingswoord eener plaatsbepaling dient het in de volgende regels, als: BET NAER, *nader bij*. Esopet, Fab. 23.

BET HIER NAER TOE, *dichter bij*. HOOFT, Warenar, door Dr. DE VRIES, bl. 8.

BET VORT, *verder*, Lev. van St. Fr. vs. 5125 enz.

Bet. *Tot*. KIL. en PL.

Bet en bet. *Hoe langer hoe meer*. Wdb. op HOOFT.

Bet (Een). *Sterk*, *hard*, *duchtig*. Wdb. op BREDERO.

Bet op hore. *Verder op*, *verder weg*.

Dus hebben si haers storms begheven
Ende sijn ghetrect b e t o p h o r e.

MELIS STOKE, B. IX, vs. 463.

Betael. *Betaling*.

Die emmer borcht ten anderen jaer,
Ende niet en comt tot enigen b e t a e l
Int leste speelt hi dan ter faelge.

HILDEG. Ged. bl. 115, vs. 95, var.

Betaeldie. *Legerafdeeling*, *legertroep*, *slagordening*. Veertich dusent vechters ghinghen bi haren b e t a e l d i e n. Bijb. van 1477, Jozua IV, vs. 13. Mer al tander heer maecte b e t a e l d i e ten noerden, so dat dachterste vanden b e t a e l d i e n ghinc totter westziden vander stat. Ibid. VIII, vs. 13. So nam hi sijn heere ende deildet in drien b e t a e l d i e n. Ibid. Richteren IX, vs. 43.

Betaelge. 1) *Veldslag*.

Wi bostenden b e t a e l g e n groet,
Daer si alle bleven doet.

Vaderl. Mus. II, 60, vs. 365.

2) *Betaling*. Zie op BETAEL, waar de tekst zelf *betaelge* heeft, waarschijnlijk om het rijm.

Betaem. *Passend, voegend, geschikt.*

Hoer hoghe gheboert, hoer edel naem,
Waer alre doechden wel b e t a e m.

HILDEG. Ged. bl. 66, vs. 80.

Daer moeten goede wercken wesen
Sel volcomen sijn die naem,
Die elker vrouwen is b e t a e m
Nae rechter wijfliker figuere.

Ibid. bl. 242, vs. 116.

Betaamen ('T). *Welstand, welvoegelijkheid, decorum, achtbaarheid.* Wdb. op HOOFT.

Betaemte. 1) *Betamelijkheid.*

O Eerbaerheyt en voeghelijcke schaemte,
Deuchts moeder ghy en suster van b e t a e m t e.

K. VAN MANDER, Olijf-Bergh, 1609, bl. 64.

2) *Regel, loop.*

O God Heere aensiet mijn grote scaemte
Hoe ic inden tempel nu ben vercleent
Om dat ghi my na der naturen b e t a e m t e
Gheen vrucht op erterike en verleent.

Belg. Mus. IX, 112, vs. 1456.

Betalen. 1) *Mederekenen tot, rangschikken bij.*

Gode, die ons noch doemen sel,
Biddic dat hi den duvel
In den ioncsten male
Metten scalke b e t a l e.

Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, bl. 6, vs. 130.

2) *Zich beschouwen als, zich medetellen als behoorende tot.*

Die coninc seide: „Wie so wille
Goet rudder in mijn hof b e t a l e n
Hi sal mi dat scaecspel halen.

Walew. vs. 81 en vs. 1193.

Betalic. *Welsprekend.*

Ende sprac hem an
Met woorden b e t a l i c ende soete.

Lev. v. St. Am. II, vs. 5768.

Betam. *Passend, goed, geschikt.*

Out wijn es dan wel b e t a m,
Wijnbesien sijn dan goet in dien tiden.

Heim der Heim. vs. 1148.

Betamen. 1) *Betamelijk*, *welvoegelijk*, *betamend.*

Hi riet hem dat hine name,
Want hi hem wel ware b e t a m e
Met te rydene in sinen lande.
BLOMM. Oudvl. Ged. II, 11, vs. 790.

Doe seide die coninc Artur al bloet:
„Gi heren, dese riddere es doet;
Dats scade. Doet metten lichame
Nadien dat heme was b e t a m e.
Lanc. IV, vs. 3362.

2) *Voegend*, *passend*, *behoorlijk.*

Als lxxx ende twee was ghescreven
Nam Diedric, de Grave van Cleven,
Grave Florens dochter ende vrou Aden,
Met groter feesten, met hoghen daden,
Als hem beden was b e t a m e.
MELIS STOKE, B. II, vs. 691.

Hi soude ghetrouwelike pinen,
Ende sekerlike gheleiden,
Ende met hem riden over der heyden,
Ende doen dat hem es b e t a m e.
Ibid. B. X, vs. 963.

Betamelyk. *Redelijk*, *middelmatig*, *tamelijk.* Wdb. op HOOFT.

Betamen, betaamen. 1) *Passen*, *voegzaam zijn.*

Ende gingen in dat scep daer,
Aldaer si Perchevaels suster in vonden,
Ende namense metten bedde ter stonden,
Ende drogense int geestelike
Palais, daer sise rikelike
Dolven, alse b e t a m d e conincs kint.
Lanc. III, vs. 10781.

Dinghen, die den heren b e t a m e n.
Heim. der Heim. vs. 1443.

2) *Toekomen*, *toebehooren.*

Wel, ouders! hoort een woort: wanneer uw kinders trouwen,
Het deel, dat hun b e t a e m t, en dient niet wederhouwen.
CATS, ed. 1828, I, 498.

Betamenis. *Betamelijkheid.* U. W.

Betasten. *Toetsen*, *polsen*, *trachten uit te vorschen*, *pogen te vernemen.* U. W.

Betateren, **betaeteren**. *Bevuilen*, *bevlekken*, *bemorsen*, *bezoedelen*. KIL.

Bete. *Stoffe*, *waarmede de bontwerkers hunne vellen opsieren*, *opmaken*, of *verfraaien*. PL.

Beteegenen, **betegenen**. *Te gemoet gaan*, *ontmoeten*. U. W. en Wdb. op HOOFT, bl. 462. Ook *overkomen*, *wedervaren*. KIL.

Beteeghenheit, **beteghenheit**. *Ontmoeting*. KIL. en MEYER.

Beteegening. *Ontmoeting*, *voorval*, vooral in den strijd. U. W. en Wdb. op HOOFT.

Beteekenen. *Aanwijzen*, *aanduiden*, *doen kennen*, thans nog als rechtsterm in zwang. Wdb. op BREDERO en U. W.

Het licht dat uw den gewoonen weg wyst en beteeckent.
VONDEL, door V. L. IV, 258.

Beteekening. 1) *Beteekenis*. Siet het selve woort in deselve beteekeninge. St.-Bijb. Ezech. XVI, Kantt. 39. Alsoo dat het woordt »hope" alhier in sijne eygene beteeckeninge wordt genomen. Ibid, Hebr. VI, Kantt. 46.

2) *Voorstelling*. Wdb. op HOOFT.

3) *Benaming*, *titel*. U. W.

Beteemen. Zie BETEMEN.

Beteikende. *Beteekenis*. Dese beteikende van den offerhande wort van menigherhande meesteren menichsins beduit. D^r. v. VL. Prozast. I, 92.

Beteykenen. 1) *Aanwijzen*, *aanduiden*, *bepalen*. Ter plaatse by zyn' Hoogheit te beteykenen. HOOFT. Ned. Hist. f°. 513, 16. Nochtan so heeft hi cesaren een termeyn beteykent van vijf jaren. Gesta Roman. Cap. 19.

2) *Uitleggen*, *verklaren*. Wi hebben enen droem ghesien, ende niemant en is dien ons beteikenen mach. Bijb. van 1477, Gen. XL, vs. 8.

Beteken. *Beteekenis*.

Hord daer af dat beteken nu.
Lanc. III, vs. 7289.

Betekenen. 1) *Teekenen*, *onderteekenen*.

Aldus op trouw en eer,
Besworen en beregelt,
Betekent en besegelt.
HUYG. Korenbl. I, 514.

2) *Aanduiden*.

Ghi zijt bi den Paradyse
Wel betekent vrouwe van prise.
Nieuwe Werken v. d. M. v. N. L. V, 2^e St. bl. 59.

Beteking. *Beteekenis*.

Gine segt en gene dinge,
Daer en si ane grote b e t e k i n g e.
Lanc. III, vs. 2044.

Ende wet Here, dattie dingen
Nine sijn sonder b e t e k i n g e n.
Ibid. vs. 2528.

Betemelijck. *Geschikt.*

Die eerbaer sijn ende tru van binnen,
Lustelic, guet, van finen aerde,
Off b e t e m e l ij c k sij ten zwaerde.
Mloep. B. II, vs. 690.

Betemen, beteemen. 1) Het zelfde als BETAMEN, dus: *voegen*, *passen*, *behooren.*

Dat een man sloeghe sijn wijff
Doot, off dat hise verleemde,
So waert rechte ende b e t e e m d e
Datmen tlijff mitten live betale.
Mloep. B. IV, vs. 758.

Doe dedemen die vrouwe eerlike
Ter erden, alse wale b e t a m
Selker vrouwe loefsam.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 735.

Zie nog ibid. vs. 1199 en vs. 1222; Dr. VERWIJS, Bloeml. III, bl. 68, vs. 18.
2) *Van zich verkrijgen.*

Donsalichste dinc die leeft
Dats hi die ghenoech heeft,
En niet en b e t e e m t dat hiere ave
Sinen lichame ghenoech gave.
Lsp. B. III, C. 21, vs. 23, var.

Beten. 1) *Met valken jagen.*

Als dat vischen ende dat b e t e n
Ende dat jaghen ware gedaen.
BLOMM. Oudvl. Ged. II, bl. 114, vs. 53.

2) *Het opmaken*, *opsieren van pelterijen*, *door bontwerkers.* PL.
3) *Nederdalen*, *afstappen*, *afstijgen.*

Ic moet — — — —
Nu doen riden ende nu doen b e t e n.
Alex. B. II, vs. 480.

De Grave quam met heren Wolfaerde,
Doe hi g h e b e e t was van den paerde,

Quamen si daer dandre waren.

MELIS STOKE, B. VI, vs. 466.

Zie, voor meer voorbeelden, Esopet, bl. 131; Nieuwe Werken der M. v. N. L. I, 217; Ferguut, vs. 1212; Heim. der Heim. vs. 1610; Lev. v. St. Fr. vs. 5525.

4) *Zijnen intrek nemen, vertoeven om uit te rusten.*

Ende niement en can gheweten,
Waer si enen nacht sal b e t e n.

Lsp. B. I, C. 23, vs. 80.

Joseph sprac: „Ic bidde u, heren,
Dat ghi mi wilt leren,
Bi wat zaken ghi te deser tijt
Te desen huse g h e b e e t zijt."

Ibid. B. II, C. 13, vs. 22.

5) *Ondergaan, onder den gezichteinder verdwijnen.*

Ende ordinerden sine planeten,
Die int risen, ende int b e t e n
Waren.

Heim. der Heim. vs. 1610.

6) *Van een zedelijk standpunt afdalen.*

Daer moesti vander eeren b e e t e n.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. III B. IX, vs. 19.

7) *Nederzitten.*

Die toverare leedde die sine
Heimelike dordi wostine
Te Jherusalem ter port,
Om te doene sine mort.
Sijn volc dedi te samen b e t e n
Daer bi te Montoliveten.

Ibid. I P. VIII B. XXX, vs. 21.

Eenige onzer werkwoorden hebben twee tegenovergestelde beteekenissen, als: klimmen, sluiten, enz. Zoo ook komt dit werkw. voor in de beteekenis van:

8) *Opstijgen, opvaren.*

Daerna (alse Daniel doet gewach,
Diet in enen visioen sach)
So komt Antkerst dan vort
Tot Oliveten, des berges bort,
Die edel ende heylich es geheten,
Bedie, dat daeraf wilde b e t e n

Onse Here, doe hi tsinen Vader
Te hemel voer.

VELTH. Sp. H. f°. 457.

Beten (Hem). *Zich tot iets verlagen.*

Want hi sal syns selfs vergeten,
Ende hem te sonden haestelec b e t e n.

Ibid. f°. 428.

Beter, betre (Die). *De meerdere, de hooger in rang staande.*

Laat den b e t r e n voren gaen,
Voren staen, sitten, drincken ende dwaen.

Lsp. B. III, C. 4, vs. 107.

Beterden. Door omzetting van letters voor *betreden.* KIL. en MEYER.

Elck beroemt hem te b e t e r d e n de rechte banen.

HOUWAERT, De Vier Wterste, bl. 14.

Daert b e t e r d e n wert met voeten.

Dboec vanden Houte, vs. 621.

Tlant, dat b e t o r d e mijn voet,
Soude sijn ewelike mijn goet.

Rymb. vs. 6905.

Beterdyngh. *Opmeting, grootlebepaling.* Zoo genoemd, dewijl de afmeting door voetstappen geschiedde. Een stuk onder de Archieven gemerkt Q. n°. 3, behelzende eene B e t e r d y n g h e van de prochie van Sint Anne ter muyden. Nieuwe Reeks van Werken der M. v. N. L. VI, bl. 117.

Beteren, beterne. 1) *Vergelden.*

Die rike God moet u geleden
Ende b e t r e n uwen aerbeit.

Ferg. naar het Hs. vs. 4401.

2) *Vergoeden, herstellen, boeten, voldoening geven.*

Hi wil hem b e t e r e n al sine scade.

VELTH. Sp. H. f°. 88.

Dat hi mi b e t r e die valschede.

Karel de Gr. Fr. I, vs. 1735.

Zie nog ibid. vs. 1658; CATS, Self-Stryt, 1726, I, 171; Mloep. B. IV, vs. 862; Walew. vs. 3745 en vs. 10374; Ferg. vs. 1024; NIJH. Ged. I, 243; St.-Bijb. 2 Chron. XXIV, Kantt. 5.

3) *Herstellen, verbeteren.*

Maer om datti wille dat waect
Sijn lechame ende hi na de pine
Niet ne gebreke de traecheit sine,
Voer hi bet of vander stede

Tote Sinte Pieters kerke mede
Om die te b e t e r n e, want soe was oud.
Lev. v. St. Fr. vs. 887.

Betering. 1) *Voldoening.*

Of wi willen metter vaerde
De sake becorten metten zwaerde:
Anders ne sullen de Vlaminghe
Den coninc doen b e t e r i n g h e.
KAUSLER, Reimchr. vs. 7398.

Hi en is hoer gheen b e t e r i n g h e
Sculdich.
Mloep. B. IV, vs. 867.

2) *Boete.* Voert so wie enen minsche wondet, daer die wonde niet koerbar en is, als leeds lanc ende naghels diep, diep b e t h e r i n g h e sal wesen ghelijc den vuysten slaghe. NIJH. Ged. I, 215.

Sijn ons hier die zonden leet,
Wy moeten b e t e r i n g h e doen.
HILDEG. Ged. bl. 225, vs. 159.

Zie ook Lev. v. St. Fr. vs. 9759.

Beteringe seeghen. *Over de schadevergoeding uitspraak doen.* NIJH. Ged. I, 226.

Beternesse, beternis. 1) *Voldoening*, *vergoeding.*

Want hi sals bate ontfaen
Ende b e t e r n e s s e.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 1373.

— — Hoe die Marcgrave gaerne dade
B e t e r n e s s e.
VELTH. Sp. H. f°. 86.

Zie ook Brab. Yeesten, B. VI, vs. 7842, en Wdb. op HOOFT.

2) *Verbetering.* Wdb. op HOOFT.

3) *Herstel.* Ibid.

4) *Toeneming in waarde*, *in hoedanigheid.* Ibid.

Beterscap. *Bate.* Seggen voorts dat zy in als hebben 1000 mergen lants — — — daerof de 13 mergen broucklant zijn, dat zoezeer belast es mit erfhuyere ende renten, dat de b e t e r s c a p niet veel en bedraecht, Inf. bl. 284.

Beteuteld. *Verlegen.* Wdb. op BREDERO.

Beteuterd. *Verlegen*, *ontsteld.* U. W.

Beteutertheit. *Dommeligheid*, *verwardheid*, *ongeschiktheid tot denken en handelen.* Zie Wdb. op HOOFT, waar het minder juist verklaard is.

Betide. *Vroeg*, *tijdig*, *bijtijds.*

Ic sal marghen vrouch b e t i d e
Varen te minen broeder int here.
Limb. B. VII, vs. 1786.

Na den etene b e t i d e
Ghingen si alle slapen.
Ibid. B. IX, vs. 250.

Zie verder ibid. B. VI, vs. 1788; Rymb. vs. 2657; Ferg. vs. 961.

Betiel. *Bord*, *tinnen schotel*, verbasterd uit *plateel.* Wdb. op BREDERO.

Wil de meid de b e t i e l e n niet weêr koopen
Die ze gebroken heeft.
De Gelyke Tweelingen, 1715, bl. 49.

O jae we souwen bancken en setten de tafel met b e t i e l e n.
COSTER, Kl. v. Teeuwis de Boer, 1627, bl. 12.

Betien, bethyen. 1) *Krakeelen.* B e t h y e n doet vryen. MEIJER, O. N. Spr. bl. 25.

2) *Beschuldigen*, *betichten*, *aantijgen.*

Met rechte ic u van morde b e t i e.
Lanc. III, vs. 19006.

Ende begonsten Jhesum b e t i e n,
Dat hi haer kint hadde ghedoot.
Lsp. B. II, C. 25, vs. 16.

Zie nog Alex. B. I, vs. 460; HOOFT, Ged. f°. 245; MEIJER, O. N. Spr. bl. 49.

3) *Begaan*, *zijn gang gaan.* Wdb. op BREDERO.

Laet my b e t y e n.
VONDEL, door V. L. IV, 62, vs. 440.

De sommen waarmeê men d'Algemeine Staaten heeft laaten b e t y e n. HOOFT, N. H. f°. 675.

Zie ook HOOFT, Tac. Jaarb. f°. 217.

Betierelieren. *Met pennetrekken in-* of *omsluiten.*

Het kreupele geschrift van teere Leerelingen
Wordt by des Meesters hand met konstelicke ringen,
Met strick en Spinneweb omvlochten en geçiert,
En hoe 't min deughdigh is, hoe meer b e t i e r e l i e r t.
HUYG. Korenbl. I, 298.

Betygen, betigen. 1) *Beschuldigen.* U. W.

2) *Voorspoedig maken*, *wel doen gedijen.* Die here hevet mijnen wech b e t o g h e n. Bijb. van 1477, Gen. XXIV, vs. 56. Want die here was mit hem ende b e t o e c h alle sine wercken. Ibid. Gen. XXXIX, vs. 23.

Betichting. *Beschuldiging.* U. W.

Betijden. 1) *Uitgesteld worden*, *voorbijgaan*.

Ach Godt, hebt medelijdeu,
En laet de straf b e t ij d e n.
CAMPH. 1630, Ps. VI, vs. 1.
Laet, o Heer, de straff b e t ij d e n.
Ibid. Ps. XXXVIII, vs. 1.

2) *Betichten*. Wdb. op BREDERO.

Betijen. *Zijn gang gaan*, *voortgaan*.

Den Adel, schoone lijst van sulcke schilderijen,
Is 't masker van sijn doen; daer derft hy op b e t ij e n.
HUYG. Korenbl. I, 144.

Betijgen. *Betichten*, *beschuldigen*, *verwijten*.

Zouw de pan de keetel gaau b e t ij g e n van zwart te zijn?
Kl. van de Schoester, 1660, bl. 14.
Van binnen zit 'er een, die het gemoedt b e t ij g h t.
VONDEL, door V. L. III, 783, vs. 1266.

Zie ook NIJH. Ged. I, 215.

Betymmeren. *Insluiten door het bouwen van een slot of sterkte in de nabijheid*. Inden eersten soe sal die stat van Staveren ons toebehoren, ende sullen dair here of bliven, ende die sal mit ons bevreedt wesen, ende wy sullense mogen b e t y m m e r e n. Dr. VERWIJS, De Oorl. v. Hert. Albr. bl. 550.

Beting. *Dikke en zware dwarsbalk*, *waaraan men de kabels belegt*. De beste kabel te b e t i n g brenghen. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1557, I, 115.

Betintelen. *Door tintelen iets aanduiden*.

Staen uw' Sterren, Ster! als Sterren
Die haer oogh in puuten sperren
En b e t i n t e l e n schoon weer.
HUYG. Korenbl. I, 209.

Betisch. *Bits*, *bijtend*, *wreed*. PL. op *Beetsch*.

Betoghen. 1) *Stellen*, *bevestigen*.

Ic sal vraghen ende vleeu,
Berecht mi ja of neen,
Vau dat ic di b e t o g h e.
Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, vs. 35.

De verklaring is van Profr. SIEGENBEEK; zie Nieuwe Werken der M. v. N. L. III, 142; LULOFS verklaart het in zijn Handboek door *aanwijzen*, *aantoonen*, *voorstellen*.

2) *Ten blijk strekken*.

Want onder, voren ende naer
Waser wel twintech doot bleven,
Dien Walewein hadde ghenomen tleven;
Ende den meneghen so ghewont,
Dat sijs ne worden ghesont;
Ende den meneghen liteken ghegeven,
Si mochtent betoghen al hare leven
Weder dat hise wel gherochte.

Walew. vs. 6488.

Vergelijk hiermede ibid. vs. 6518.

3) *Betoonen, bewijzen.*

Doe sprack hy wreedelic met hoochmoedich vermeten:
„Zijdy Niemant? Niemant sal ick dan de laetste eten,
„D'ander sullen voor gaen, dees jonst sal ick u betoghen.

COORNHERT, Odyss. 1606, I, 59, v°.

4) *Ontwerpen, afbeelden.*

Hier na sagic gehouwen daer
Ende betogen, dat was waer,
Girecheit.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 176.

Betogen. Deelw. 1) *Door woorden bewogen.*

Den Ezel overlaen en met veel packen swanger
Viel zynen zwaren last op reyze langs hoe banger;
Dies hy zijn reys-gezel aemachtig, moede en mat,
Het weeldigh Ros om hulpe en wat ontlasting bad,
'T welk voerloos (niet belast) niet alleen hier door niet werd betogen,
Maer heeft den armen Muyl, van trossen krom gebogen,
In zijn ellend beschimpt.

VONDEL, door V. L. I, 459.

2) *Vermeld, verhaald.* Zie Lsp. B. II, C. 36, vs. 792, var.

Betonen. *Aantoonen, bewijzen, met bewijzen staven.* Item, soe wie dat ledicganc maect in 't voirseyde ambacht sal verboren eenen ouden scilt, alsoe dicke alst viele, indien dat ment betonen can. Belg. Mus. IV, 78.

Betoogh. 1) *Bewijs.* Wdb. op HOOFT.

2) *Betoon.* Ibid.

Betoogen, betooghen. 1) *Bedekt.* U. W.

2) *Betrokken.* Wdb. op HOOFT.

Bethoon, bethoen. *Bewijsstuk.* Te administreren alsulcke rekeninge ende andere bethoenen. Inf. bl. 322.

Betoonen. *Aantoonen, vermelden.* Dat dit geweste, soo hy ende andere Schryvers betoonen, meestendeels vol bosschagien is geweest. GUIC. f°. 279, b.

Betoorent. *Met torens voorzien.* U. W.

Betorde. Imp. van Beterden. Zie dit woord.

Betouw. *Soort van bier.* Wdb. op BREDERO.

Betrachten. 1) *Overdenken.* U. W. Om uwe wandelinge in de woestijne te betrachten ende over mijne weldaden vrolick te zijn. St.-Bijb. Hosea, XII, Kantt. 44.

2) *Beschouwen.* Op dat ick uwe wonderen betrachte. Ibid. Ps. CXIX, vs. 27.

Betrachtingh. 1) *Overdenking, overweging.* Aandachtighe Betrachtinghe over Christus lijden. VONDEL, door v. L. I, 307, opschrift. Wdb. op HOOFT.

2) *Handeling, werkzaamheid, bezigheid.* Ibid.

Betrachtingen der oorlooghe. *Oorlogsoefening, krijgsbezigheden.* U.W.

Betranen. *Beweenen.*

't Snicken broght hem weer aen 't steenen,
Dat hy weer betranen most,
Soo voleinden hy met weenen,
Die met schreyen had begost.

HUYG. Korenbl. I, 29.

Betrap. Znw. *Het betrappen, foppen, beetnemen.* Zie ibid. I, 199.

Betrapen. 1) *Betrappen.* Wdb. op BREDERO en U. W.

Laet ons uythuysigh vreughde rapen,
Soo sal hier niemandt onse vryery betraepen.

NOOZEMAN, Lichte Klaertje, 1699, bl. 4.

De Wolf om — — — de Vliezen te betrapen — — — vermomt zich.

VONDEL, door v. L. I, 517, vs. 1.

Een leeuw, loerende op de menschen ofte beesten, om die te betrapen. St.-Bijb. Klaagl. III, Kantt. 20.

2) *Aantasten, overvallen.* Wdb. op BREDERO en U. W.

Betrappen. *Vertrappen.*

Die een ander mette voeten
Als onnutte veeck betrapt,
Wy ons lusten daer me boeten,
Daer elck een by ons naer snackt.

HONDIUS, Moufe-schans, bl. 211.

Betreden, betreeden. *Bekleeden, waarnemen.* U. W.

Betrek. 1) *Beroep, appel.* U. W. Ende dat van dese uytlegginge geen appellatie noch betreck en soude vallen. MARNIX, Byencorf, 1645,

bl. 6, v°. Siet, hier hebt ghy een volle decisie ende onwederroepelijck vonnis op onse questie, daer gheen betreck noch appellatie meer op en valt. Ibid. bl. 53.

Zie nog HOOFT, Nederl. Hist. 452, 11.

2) *Ontwerp*, *schets.* KIL.

3) *Beslag.*

De brille met silver betreck.

BIESTKENS, Claes Kloet, II, 2.

Betrekbaar. *Beroepbaar in rechten.* U. W.

Betreckelick. *Aantrekkelijk*, *bekoorlijk*, *bevallig.*

Daer Vleesch en Werelt nae my staet,
Met haer betreckelick gelaet.

HUYG. Korenbl. I, 66.

Zie nog ibid. I, 417 en II, 44.

Betrecken. 1) *Ontwerpen*, *afmalen*, *afschetsen.* KIL.

Wel conste hi betrecken entrouwen,
Die selke beelde conste houwen.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 169.

Hier na sach ic ghehouwen daer
Ende betrecket, dat was waer,
Ghierichede.

KAUSLER, Die Rose vs. 174.

2) *Overtrekken.*

Gy, die het lant met duyster gaet betrecken.

CATS, ed. 1828, I, 584, a.

3) *Bekoren*, *verlokken*, *verleiden.*

Kan u 't hooren niet betrecken,
Gunt het ooge sijn vermaeck.

HUYG. Korenbl. I, 97.

Want zie twee Koningen, die wonderlyck verscheelen,
Betrecken my om stryt, tot strydige bevelen.

DECK. Rym. I, 57.

Zie nog ibid, I, 327, en HILDEG. Ged. bl. 220, vs. 51, var.; HUYG. I, 363, 371 en 442.

4) *Bedotten*, *foppen.*

Jy zult ons niet betrekken.

Lombardyn of de bedriegelyke Prokureur, 1714, bl. 55.

5) *Opleiden*, *opvoeden.* De meyskens betrocken zy ter iacht ende totte crijch. VAERNEWIJCK, Hist. v. Belgis, 1574, f°. 11, d.

6) *Aanwenden*, *besteden*, *gebruiken.* Soe peynsede hi hoe hij dat grote

goet, dat hem ghebleven was, betrecken mochte, niet ter eren der werelt, mer tot goods love, Pass. Wijnt. 1480, f°. cxvij, a.

7) *Beklimmen.* *)

O Phoebus — — — —
Niet dat gh'in mijn sin, wijcken
Moet voor uw suster klaer,
En 't hajr, dat 's hemels rijcken
Betrecken komt met haer.

HOOFTS Ged. door LEENDERTZ, bl. 189.

Betrepelen. *Betrippelen, trippelen op eenig voorwerp.* KIL., PL en MEYER.

Betreurt. *Treurig.* Wdb. op BREDERO, bl. 495.

Betrompen. *Bedriegen, misleiden, bedotten.* KIL. en MEYER.

Betrouwen iemant. *Iemand iets toedichten, toeschrijven, iemand verdenken van iets.*

Ic en hat nemmermeer minen wive
Betrout, dat si mi heeft ghedaen.
Horae Belg. VI, 43.

Och, Judas, kon ick u een' broedermoort betrouwen.
VONDEL, door V. L. III, 787, vs. 1367.

Betruwen. *Vertrouwen, toevertrouwen.*

Daer om so wilt die ghecken scuwen
Ende den wisen u eer betruwen.
Mloep. B. I, vs. 818.

Dat eerste is: lichtelic te betruwen
Dat vrouwen draghen in den sin.
Ibid. B. IV, vs. 1636.

---

*) De Hr. LEENDERTZ maakt op dit woord beklimmen eene afkeurende aanmerking, en zegt: „Beklimmen is, dunkt mij, niet juist. Betrekken is naar eene plaats trekken en daar blijven; zoo spreekt men van een huis betrekken, van eene afdeeling soldaten die een post, een leger, dat de winterkwartieren betrekt. Hier wordt gesproken van het heer (de sterren) dat met haar (de maan) 's hemels rijken komt betrekken."

Ik moet hierop antwoorden dat de wijze, bekwame en diepdenkende HOOFT dit woord niet, zonder rede, zelf in *beklimmen* zal veranderd hebben. Hoe toch kunnen *vaste starren*, die waarschijnlijk millioenen eeuwen gestaan hebben, waar zij nu staan, eene plaats *betrekken*? Zij komen immers van geene andere plaats naar deze? Maar door het wentelen der Aarde komen zij, bij elke nachtwisseling, op nieuws boven den horizont te voorschijn, en dat heet *klimmen*, *rijzen*, *opkomen*, en telkens hoort men o. a. nog spreken van *klimmende maan*; en duiken zij weder onder den gezichteinder, dan heet het *dalen*, *ondergaan*, enz. En ofschoon de zon bijv. nooit *rijst* of *daalt*, zoo worden wij door ons gezichtsbedrog tot het spraakgebruik gebracht: de zon *rijst*, *klimt*, *komt op*. Van *betrekken*, zoo als de Heer LEENDERTZ wil, kan dus geen sprake zijn, en HOOFT deze onnauwkeurigheid inziende, is later daarop zelf teruggekomen en heeft zulks zeer wijselijk in *beklimmen* veranderd.

Zie nog Jans Teesteye, vs. 3337; Belg. Mus. IV, 362, vs. 1877; HILDEG. Ged. bl. 124, vs. 69.

Betruwenisse. *Vertrouwen.* Waer sijn haer goden, daer si haer betruwenisse in hadden. Bijb. van 1477. Deut. XXXII, vs. 37.

Betten. 1) *Koesteren, stoven, warm houden.* KIL.

2) *Met valken jagen, op de vogeljacht gaan.*

Ende laet ons varen uter stat
Betten.

VELTH. Sp. H. f°. 203.

Better. *Bitter, zwaar.*

Quitet mi van desen betteren sere,
Al benic duvel, lieve here.

Vanden levene ons Heren, vs. 4482.

Zie nog ibid. vs. 3497 en vs. 3984.

Bettoen. *Knop.*

— — — die Rosen ende die bettone.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 14035.

Betughen. *Door getuigen bewijzen.* NIJH. Ged. II, 228.

Betuchten. *Leeren, onderrichten, opleiden tot plichtbetrachting?*

Op uwe komst, o God, moest alle dwaling vluchten,
Wanneerze van uw leer zich minlyk liet betuchten.

OUDAAN, Poëzy, I, 19.

Betuyeren. *Binden, boeien, beknellen*, en bij uitbreiding *werkeloos maken.* U. W.

Betuigen, betuygen. 1) *Goedmaken, betalen, voldoen, klaren.*

Je hebt 'et niet te dier, ken je 't met de negen schellingen betuigen.

PAFFENRODE, Hopman Ulrich, bl. 28.

2) *Getuigen, verklaren.* U. W.

3) *Beschuldigen.* Ibid.

4) *Overtuigen van schuld, iemands schuld door getuigen bewijzen.* Ende waert saecke dat ennich man sijn thiende versaecke oft verhuede, die men betuygen mucht mit twee goeden luyden opten heyligen, die verloer twyntich groete Tornoyse. NIJH. Ged. I, 234. Vergelijk hiermede Lsp. B. II, C. 44, vs. 261.

5) *Aantoonen, met bewijzen verzekeren.*

O God ghebenedijt!
Hoe zal ick Jacob doch betuyghen wie ghy zijt,
Die my ghezonden hebt.

VONDEL, door v. L. I, 54, vs. 207.

Betuinen, betuynen. *Omperken, insluiten.* U. W.

Men telden eer het zand der duynen,
Die aen de strand de zee betuynen.
WESTERBAEN, Ps. 139, vs. 10.

Maer men seyt seer wel dat de Massiliensen na dese slach hen wijngaerden betuynden met heggen van doode gebeenten. Levens van Plutarchus, f°. editie, bl. 181, a.

Zie nog St.-Bijb. Hosea II, vs. 5.

Betuyning. *Afsluiting*, *omperking.* Ende de lantstreke der zee sal wesen tot hutten, uytgegravene putten der herderen, ende betuyningen der cudden. Ibid. Zeph. II, vs. 6.

Betunen. Het zelfde als BETUINEN.

Mine rosen, die ic so betunen sal,
Datter niemen toe comen bi gheval,
Diese ghewinnen mochte of stelen.
KAUSLER, Die Rose, vs. 3643.

.I. man, seidi, was hier te voren
Die enen wijngaerd hadde vercoren,
Dien hi betuunde wel ter cure.
Rymb. vs. 25265.

Betuttelen. *Van leesteekens voorzien.* U. W. Volgens den Heer VAN LENNEP, zou hier alleen sprake zijn van de tittels op de i's. Zie VONDEL, III, 55.

Beu. *Walgelijk.* Wdb. op BREDERO.

Beudel. Door samentrekking ons *beul.*

De Valc als beudel straft, die 't vierschaer heeft verwesen.
VONDEL, door V. L. I, 398, vs. 161.

Wat meet gy u dan toe, ô sotte logen-preker!
O overdwaalsch tyran! schijn-heylig stof en slijk!
Die dwingelandery pleegt in eens anders wijk:
Gewetens Beudel vrees den Goddelijcken wreker.
Ibid. II, 148, vs. 8.

Beugelen. *Afrossen*, *mishandelen.*

Dat 'et hem eens yemand moeyd, dat ik mijn wijf soo beugel,
Ik sny hem de bek op.
J. ZAMMERS; Moetwillige Bootsgezel, 1697, bl. 5.

Beuk, beuck. 1) *Stomp*, *slag*, *stoot.* Wdb. op BREDERO op *buek.*

Het lijckt gy hebt een beuk.
De Geest van TENGNAGEL, 1642, c. 10.

Een *beuk hebben* wil eigenlijk zeggen *mal*, *zot*, *dwaas zijn*, een slag van den molen weg hebben, zoo als wij thans zeggen.

2) *Romp* en *buik.* KIL. op *baeck.*

Beuken. *Beschieten.* Wdb. op HOOFT.

Beuken, beucken (zijn blaas). *Zijn water lozen.*

Ick moet hier men blaes
Yens b e u c k e n eer dattewe gaen.
WESTERBAEN, Ged. 1657, bl. 138.

Beukery. *Plaats, gelegenheid tot beuken.* U. W.

Zie nog HOOFT, Ned. Hist. 560, 8 en 1007, 31.

Beulye. *Boete, straf.* MEYER.

Beuren. *Gebeuren.* U. W. en HOOFT, Ned. Hist. 400, 4.

Beuren (Zich) laten. *Zich verledigen.* U. W. en HOOFT, Ned. Hist. 822, 23 en 860, 30.

Beurzen. *Beursch, rot worden.* U. W.

Beurt. 1) *Afwisseling.* Wdb. op HOOFT, bl. 462.

2) *Gebeurtenis*, volgens den Heer V. L.

D'onwederstaenbre Majesteit,
Die 't al bestiert,
Den toom van 's weerelts b e u r t e n viert.
VONDEL, door V. L. VII, 225, vs. 13.

Ook hier zou het *afwisselingen*, *overgangen van den eenen tot den anderen toestand* kunnen beteekenen.

Beurtigh. *Bij beurten.* KIL.

Beurtwijs. *Beurtelings.*

Hoe b e u r t-w ij s elckerdinghs op tijdt en mate went.
BREDERO. St. Ridder, bl. 119.

Beusel. *Fabel, loopje, knapuil, beuzeling.* PL. KIL.

Daar is een grooten hoop van ongerijmde b e u z e l e n,
Om daar mee 't goed gerucht der vrouwen te bemeuzelen.
DE BRUNE, Wetsteen, 1665, bl. 119.

Weg Bybel, broeinest aller b e u z e l e n.
OUDAAN, Poëzy, I, 67.

Zie nog Handel der Am. 1621, bl. 70 en Dr. DE JAGER, Versch. bl. 260.

Beuzelachtigh. *Fabelachtig.* Wdb. op HOOFT.

Beuzelmaren. *Fabelachtige tijdingen.* Ibid.

Beuselmarten. *Beuzelarijen, zotternijen, beuzelingen.* Wdb. op HOOFT en op BREDERO. bl. 495.

Beuzelzinnigh. *Fabelachtig.* U. W.

Beuten. *Handelen, wisselen.* Derwaerts sommighe van den onsen met haer ginghen, b e u t t e n oft manghelden aldaer menigherley verwe. FORTMANN uit Franck. Zie Dr. DE JAGERS Proeve, 1832, bl. 9.

Bevaelen. *Welgevallen.* Geld. dialekt. NIJH. Ged. VI, bl. 681.

Bevaen. 1) *Omvatten, omvangen, omringen, om-* en *insluiten.*

So sal ic als een dom beest
U bevaen in minen armen.
Mloep. B. II, vs. 3255.

Ten bedde daer lach die coninc,
Dien hi binnen sinen armen bevinc.
Lanc. III, vs. 10074.

Zie nog Dboec vanden Houte, vs. 506; MELIS STOKE, B. VI, vs. 168.

2) *Bevatten, inhouden.*

Die Scrifture heeft bevaen
In worden dEwangelie al.
Meliboeus, vs. 974.

3) *Vangen, in zijne macht krijgen.*

Omme dat Jesabel sloech doot
Gods propheten daer sise bevinc.
Rymb. vs. 12517.

[Ende hanghen bi siere kelen saen]
Waer dat sine moghen bevaen.
Dr. VERWIJS, Bloeml. I, 39, vs. 36.

4) *In den strik krijgen, verschalken.*

Die met overdaden
Ende met valscheiden om gaen,
Ende donnoesele gherne bevaen.
Lsp. B. III, C. 12, vs. 192.

Doe die phariseuse dat horden, so ghinghen si te gader ende sochten ene behendegheit in haren rade, war met dat sine bevaen mochten in sinen warden. Lev. van Jez. bl. 154.

5) *Onderwerpen, overmeesteren.*

Hi heeft die israelsce roten
Binnen Caspi besloten;
Dus heeft hi Asien bevaen.
Alex. B. X, vs. 181.

6) *Opnemen, laten omgaan.*

Die jonghere en mach, als wi lesen,
Niet boven sinen meester wesen;
Ende dat hi in die scole hoert,
Sal hi thuus vertrecken voert,
Ende dicken in herte bevaen.
Meliboeus, vs. 957, var.

7) *Winnen, aan zijne zijde krijgen.*

Doen dit die, ander stede sagen,
Begonsten si hem meer versagen,
Ende maecte pays om dese dinc.
Ende hier met hi oec b e v i n c
Een deel dier gene, die waren nu
Sine wedersaken.

VELTH. Sp. H. f°. 5.

8) *Bereiken, in zijn bereik krijgen, aanraken.*

Den bome reet hi bat naer,
Daer die helm boven hinc,
Dien hi met sinen swerde b e v i n c,
So dat hi die ketene sloech,
Ende daerna den helm nederdroech.

Ibid. f°. 185.

Bevaen in hoeden. *In zijne hoede of bescherming nemen, of ontvangen.*

Ende voer voeren te Parijs
Met Janen, harer dochter faytijs,
Tote Philipse den coninc
Diese al daer i n h o e d e n b e v i n c.

KAUSLER, Reimchr. vs. 5253.

Bevaen. Deelw. 1) *Bevangen.* Passim.

2) *Verkregen, zich eigen gemaakt.*

Hi haette dorperlyc venijn,
Ende mencghe doecht haddi b e v a e n.

Dit es van Saladijn, vs. 16.

3) *Omvat, omgeven.*

Met dieren lijsten waest graf b e v a e n.

Fl. ende Bl. vs. 1080.

4) *Overreden, overhalen.*

Die Coninc pensede om die saken,
Hoe hi met worden conde maken
Hem te begroetene van der dinc.
Int letste dat hine soe b e v i n c
Met sconen worden daer ter stont,
Dat hi hem yet soude maken cont
Van siere conste.

VELTH. Sp. H. f°. 34.

Bevaen met of mit adren. *Met strepen bezet.*

Die mane es in eere stede
Slicht ende effen mede;
In dander stede es si ru,
Ende oneffen, seg ic u,
Als dinc, die roestich gedaen,
Met donckeren a d r e n sijn b e v a e n.
Br. GHERAERT, Nat. vs. 970.

Bevaen met bloed. *Met bloed bemorst.*

— — — al m e t b l o e d e
Soe was sijn ansichte b e v a e n.
Ferg. naar het Hs. vs. 3991.

Bevaen met ede, eede. *Onder eed verbinden.* Lsp. B. II, C. 36. vs. 1234; Rymb. vs. 14823.

Bevaen met hongre. *Door den honger aangetast.* Rymb. vs. 34200.

Bevaen met kinde. *Zwanger.*

Die heilighe gheest quam in haer saen,
Maria bleef m e t k i n d e b e v a e n.
Vanden Levene ons Heren, vs. 218.

Bevaen met minne. *Verliefd.*

Alexander hi ware b e v a e n
M e t haerre m i n n e n.
Alex. B. I, vs. 1162.

Zie nog Nat. Bl. bl. 280, vs. 886; Beatrijs, vs. 106; Belg. Mus. IV, bl. 222, vs. 13.

Bevaen met nidecheden. *Door nijd gedreven*, *vervuld van hijd.*

An hem viel volc van vele steden,
Die alle m e t groter n i d e c h e d e n
Uptie Jueden waren b e v a e n.
Rymb. vs. 27913.

Bevaen met rouwe. *Verdrietig*, *bedroefd zijn.*

Te sinen waert nam hi orlof,
Ende seide: hi wilde rumen thof;
Ende daer na ane die joncfrouwe,
Die stont b e v a e n m e t groten r o u w e.
Ferg. vs. 1546.

Bevaen met sieckte. *Ziek zijn*, *door ziekte aangetast zijn.*

Dus willic haestelic op gaen staen,
Want ic en ben m e t ghender s i e c h t e n b e v a e n.
Playerwater, vs. 86.

Bevaen met sonde. *Met zonde besmet*, *bezoedeld.*

— daer ne was niemen hi en ware doch
Met sonde beseit ende bevaen.
Vanden Levene ons Heren, vs. 1698.

Zie ook Belg. Mus. IV, bl. 264, vs. 23.

Bevaen met vare. *Met vrees bevangen.*

Met vare wart de gone bevaen.
Lev. v. St. Fr. vs. 9326.

Bevaen met vianden *Met vijanden bezet.*

Wijf ende kinder ghemene
Saghen dat gheberchte staen
Al omme met vianden bevaen.
Rymb. vs. 28930.

Bevaen met wive. *Door den echt aan eene vrouw verbonden.*

Want ic en hebbe niet verstaen,
Dat hi met wive ie wart bevaen.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VI B. XLIII, vs. 28.

Bevaen met wondre. *Verwonderd zijn.* Alse dat saghen die daer waren, so worden si bevaen met groten wondre. Lev. van Jez. bl. 56.

Bevallen. 1) *Er op aanvallen, nederstorten.*

Zoo ras de kromme beck en klaeuw, op 't luchtigh ruim,
Met aes bevalle.
VONDEL, door v. L. VI, 282, vs. 1866.

2) *Overvallen.*

Eer ons bevalt de nacht
Zal zyn verwezen ziel ter hellen zyn gebracht.
S. COSTER, Ithys, bl. 80.

Een gruwelijcke Orkaen wil plotsling u bevallen.
VONDEL, door v. L. VI, 281, vs. 1847.

Zie nog VONDELS Eneas, 1737, B. VI, bl. 277, en U. W.

3) *Overstorten, overstelpen.* U. W.

4) *Overlijden, sterven.* U. W. In corter tydt hier nae wordt dese Jonge Grave zieck van 't buyckeevel, ende bevel binnen Haarlem. Clerk u. l. L. bl. 186.

5) *Gebeuren, ten deel vallen.*

Sente Lupus, dien met sente Germane
In Bertaenge beviel te gane, enz.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. XLV, vs. 2.

6) *Uitvallen.*

Zou 't wezen dat de spade en leste vrucht van allen

Gemeenelijck wat teer en zwacker wil b e v a l l e n.
VONDEL, door V. L. III, 749, vs. 384.

7) *Vallen.*

Die daer b e v a l l e t onder tnet
Dat hem die bose heeft ghespreit,
Dien mach wel rouwen sijn arbeit.
HILDEG. Ged. bl. 237, vs. 100.

Bevallijk. *Bevallig.* U. W.

Bevallijkheidt. *Bevalligheid.* Ibid.

Bevangh. 1) *Omvang, omtrek, uitgestrektheid.*

O wijdt b e v a n g van 't Goddelijck vermogen!
CAMPH. 1630, Ps. CXLV, vs. 9.

Onder 't groen b e v a n g der loover-rijcke linden.
HARDUYNS Ged. uitgegeven door SCHRANT, bl. 14.

Vergelijk hiermede OUDAAN, Poëzy, IV, 120; CATS, door Dr. v. VL. II, 873, b.

2) *Bereik.*

De zee-ram maect den haen door al het driftigh velt,
En laet in sijn b e v a n g geen visschen ongequelt.
CATS, door Dr. v. VL. I, 461, b.

Aspasia, mijn ziel en is voortaen niet meer;
Is buyten ons b e v a n g h.
Ibid. II, 146, b.

3) *Grens, eindpaal.* KIL.

4) *Huiselijk gebied, kring.*

Wie is 'er in het lant die vreemde[n], sonder gelt,
Of huyst in sijn b e v a n g h, of aen de tafel stelt?
CATS door Dr. v. VL. I, 477, b.

5) *Werkkring.*

Dus blijft in uw b e v a n g h, en neemt uw saken waer.
Ibid. I, 412, a.

6) *Gebied.*

Schoon datter yemant heerst tot 's werelts laeste palen,
Soo dat in sijn b e v a n g h de gansche sinnen dwalen,
De ziel gelijcke-wel en vint haer niet versaet.
Ibid. II, 364, a.

7) *Omvang van wat men wenschen of begeeren mag.*

— — — — ghy hebt een eygen perck
Een eygen hertelust, een eygen ooghgemerk:
Daer eyndight uw b e v a n g h, daer zijn de leste palen

Daer over uwe jeught geen recht en heeft te dwalen.
Ibid. I, 413, a.

Bevangen. Een latere vorm van *bevaen*, met meestal de zelfde beteekenis. Eenige der plaatsen, waar ook deze voorkomt, zijn de volgende:

1) *Ingenomen*, *door liefde beheerscht.* Wdb. op HOOFT.

2) *Aantasten*, *aangrijpen.* Ibid.

Bevangen met siecheiden. *Ziek*, *ongesteld zijn.* Nat. Bl. 237, vs. 46.

Bevangen met slaep. *Door slaap overvallen worden.* KIL.

Bevangen met vruecht. *Vreugde genieten*, *vroolijk zijn.*

Met grooter vruecht sal sijn bevangen
Mijn hert, Heer! in u salicheit.
Souterl. Ps. 12.

Bevanc, bevanck. 1) *Uitgestrektheid.* Leuven is die Hooftstadt van Brabant, groot ende wijt in haer bevanck. VAERNEW. Hist. van Belg. 1574, f°. 107, a.

2) *Terughouding.* Danne mach elc spreken sonder bevanc. Belg. Mus. I, 47.

Fransoyse teldijt den helegen man,
Al te gader sonder bevanc.
Lev. v. St. Fr. vs. 1167.

Sonder bevanc is dus *zonder iets te verzwijgen.*

3) *Omstrikking*, *verstrikking*, *streek.*

Nider boos, onreine, vilein,
De rouc die es wel dijn compein,
Neimt dien in u bedwanc;
Laet minlic hertzen sijn bi eyn
Sonder loos bevanc.
Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 124, vs. 16.

4) *Omperking*, *omheining*, *omtrek.* PL.

Bevaren. 1) *Belanden*, *te land komen.*

Noynt ne quaemt ter waerhede
Waer die edel prince bevoer.
KAUSLER, Reimchr. vs. 5280.

2) *Afloopen*, *eindigen*, *eene richting nemen.* Wdb. op BREDERO.

3) *Aantreffen*, *ontmoeten.*

Ende liep wech ter cameren saen,
Daer hi hare moeder in bevoer.
Fl. ende Bl. vs. 1062.

Doet hi so vele, dat hise bevart
Met haren amise.
Dr. DE JAGER, Taalk. Mag. III, 180, vs. 260.

Sijt dat si jou bi mi b e v a r e n
Ghi moet emmer jou leven laten.
Walew. vs. 4014.

4) *Nareizen* en *achterhalen.*

Hi voer wech soeken Blancefloere
Ende seide: en ware dat hise b e v o e r e
Hi soutse soeken sonder ende.
Flor. ende Bl. vs. 1603.

Doe begonste si tellen, wat haer was gheschiet — — —
Tote diere wilen, dat hise b e v o e r
In de stat te Babylonien.
Ibid. vs. 3148.

5) *Overvallen*, *in handen krijgen.*

Ente knape wert b e v a r e n
Van dien van Naerden, de niet en beiden,
Dan sine op enen rade leiden.
MELIS STOKE, B. V, vs. 80.

Dander es dat wi niet en sparen
Onse vianden, die wi b e v a r e n.
BLOMM. Oudvl. Ged. II, 86, vs. 1014.

Zie nog Rymb. vs. 26163 en vs. 30638.

6) *Overvallen*, *onverwacht aankomen.*

Siet dat u therte es ombeswaerd
Metter sorghe van desen erdrike,
Dattie dach, die vreselike,
U niet b e v a r e in den onvrede,
Ghelijc dattie Lovie wilen dede.
Rymb. vs. 25653.

7) *Bereiken*, *in zijn bereik krijgen.*

Wat hi binnen slage b e v a r t
Sloechi ave met gewout,
Waest stael, yser ofte hout.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 4315.

Bevaren. Adj. *Beproefd*, *ervaren.* KIL.

Bevaten. *Bevatten.* Wdb. op HOOFT.

Beveden, beveeden. *Met een vijandelijk gemoed beschadigen.* MEYER.

Beveel. *Bevel.* U. W. Met b e v e e l om hem die, zoo hy in Britannië waare., te leveren. HOOFT. Tac. 525, 10.

Beveeleloos. *Die zonder gebied is.* U. W.

Beveesten. Het zelfde als BEDRITTEN. Zie dit woord.

Bevochting. *Strijd.* U. W.

Beveinsdelyk. 1) *Geveinsdelijk.* U. W.

2) *Valsch.* Beveinsdelic te sweren. Tractaet van der Caritaten. HS. f°. 122, v°.

Beveinzen. 1) *Met veinzerij bedekken.* MEYER. *Ontveinzen.* U. W.

2) *Ook met iets bedriegelijks bedekken.*

Blanketselkorst beveinst uw aanzicht om end' om.
HOOFT, Ged. 48, 47.

Beveinst. *Geveinsd.* Wdb. op BREDERO, bl. 496, en U. W.

Beveinstheit. *Geveinsdheid.* Wdb. op HOOFT, bl. 462.

Bevel. 1) Imperf. van *bevelen*, bij ons: *beval*, waarschijnlijk om het rijm.

Al daer hem onze Here bevel,
Dat hi sine scaep soude voeden.
Rymb. vs. 27022.

2) Imperf. van *bevallen*, dus *beviel.*

Dese Hester, soe bevel
Des conincs kamerlinc so wel
Die de maecht hilt up trouwen.
Ibid. vs. 18103.

Bevelen. *Aanbevelen*, *toevertrouwen.*

Daer beval hem oec die swaer
Sine beesten, daer, in dien dach,
Der lude rijcheit meest an lach.
Rymb. vs. 3638.

Wye den wolf sijn schapen bevelt,
Die en is ter wijsheit niet ghestelt.
HILDEG. Ged. bl. 251, vs. 15.

Zie nog Mloep. B. I, vs. 1770; B. II, vs. 3544; Rymb. vs. 6887.

Bevelen met. *Toevoegen tot*, *in gezelschap brengen met.*

Dat onse here, te sinen oordele,
Metten salighen ons bevele.
Lsp. B. IV. Prol. vs. 28.

Bevelleloos. *Zonder bevel.* U. W.

Bevellen. 1) *Doen vallen*, *ter neêr slaan*, *te niet doen*, *aan iets een einde maken*, *te gronde richten*, *doen ophouden*, *wegnemen*, *slechten.*

So radic u dat ghi scuwet
Gheselscap van ghesellen
Die vrouwen ere gherne bevellen.
Ibid. B. III, C. 3, vs. 1216, var.

Dus soude elc mensche troosten

Sinen evenkersten ende verloosten
Als hi in vernoye quame,
Ende b e v e l l e n sine blame.
Ibid. B. I, C. 26, vs. 12.

Aldus wert daer b e v e l t die strijt.
Lanc. II, vs. 3796.

Verde b e v e l t al overdaet.
Vanden Levene ons Heren, vs. 1931.

Zie, voor deze vele wijzigingen van beteekenis, nog Horae Belg. VI, bl. 141, vs. 505; Belg. Mus. V, bl. 93, en IX, bl. 114, vs. 1501; NIJHOFF, Ged. IV, bl. 286.

2) *Bedaren.*

Want si den eet niet wilden stoeren,
Enter liede tale b e v e l l e n, enz.
Rymb. vs. 6779.

3) *Overstelpen*, *overdekken*, *neervallen op.*

Hoe ic sterve es mi al een,
Weder mi doot werpt een steen,
So dat mi een berch altemale
B e v e l l e mi in eenen dale.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VIII B. XLIX, vs. 30.

Bevelsluiden. *Bevelhebbers*, *hoofdlieden.* Wdb. op HOOFT.

Bēvelt. Versnelde uitspraak van *beëvelt*, d. i. *krank*, *ziek.*

Te Dordrecht lach hi b e v e l t zware.
MELIS STOKE, B. II, vs. 1305.

Beverden. *Bevredigen.*

Vrient, sprac die coninc, laet gewerden,
Dat willic tusschen u b e v e r d e n,
Heft hi iegen u iet messeit,
Hi wilt u betren, hets hem leit.
Ferg. naar het Hs. vs. 1022.

Beverijnen. *Bevergeil.* Ziet ghy niet hoe Pontus heilzame b e v e r ij n e n toezent. VONDEL, door V. L. V, 77.

Beverwaerden. *Bespreken*, *bedingen*, *tot voorwaarde stellen*, *overeenkomen.* Wdb. op BREDERO.

Bevest. Znw. *Bevestiging.*

Die tot b e v e s t van dien u kom uyt jonste bieden
Myn over-schot van tijt.
VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. XIX.

Bevest hebben. *Van rondom bevest*, even als *beschanst*, volgens Dr. DE VRIES, doch Dr. DE JAGER wil, in de volgende plaatsen, deze

woorden liever verklaren door *vast hebben*, *verbonden zijn*, *aangrenzend zijn*. Zie zijne Latere Verscheidenheden, bl. 193 en 194.

Egypten hiet wilen Ypila, — — —
Ant norden h e v e t die zee b e v e s t.
MAERL. Sp. Hist. 4o. ed. I P. I B. XXI, vs. 8.

Bactria es een groot lant,
Van eenen watre ghenant.
Van Yndi strecket west;
Nort h e v e t Sycia b e v e s t.
Ibid. vs. 34.

Bevesten. 1) *Voorzien.*

Ende alse der sie dau wert cont,
Dat si met eieren es b e v e s t,
Leghet sise in der wilder duven nest.
Nat. Bl. bl. 362, vs. 2407.

Si daden maken ute baelgen (zie Baelgye 4))
Ende b e v e s t e n hem van victaelgen,
Wyn, coren, vleesch ende broet.
VELTH. Sp. H. fo. 269.

2) *Bevestigen.* Wdb. op BREDERO en U. W.

Ick (sprack hy) ben bereidt met myn vergoten bloet,
Zoo wel als met myn' stem de waerheit te b e v e s t e n.
DECK. Rym. I, 64.

3) *Versterken*, *verschansen.* U. W.

Bevesten (Zich). 1) *Zich verschansen* of *versterken.* Het verzuim van zich op den Kouwesteinschen dyk te b e v e s t e n. HOOFT, Ned. Hist 1002, 38.

2) *Zich voorzien.*

Ende wy willen ons nu mede
Varen b e v e s t e n van aldien
Dat ons schier mochte misschien.
Grimb. Oorl. D. I, vs. 2302.

Bevesticht. *Versterkt.* Wdb. op HOOFT.

Bevesting. *Bevestiging*, *verzekering.* U. W. en Wdb. op HOOFT, bl. 462. Hetwelcke (verbond) Godt hier met Abram heeft gemaeckt tot b e v e s t i n g e sijner voorgaender beloften. St.-Bijbel, Gen. XV, Kantt. 31.

Bevijnen. *Bevinden.* U. W. en Wdb. op HOOFT.

Bevinden. 1) *Vinden.* Veertich die ryckste ende oirbaerste Huysluyden, die hy in den Lande van Hollant b e v i n d e n conde. Clerck u. l. L. bl. 163.

2) *Ontdekken*, *betrappen.* U. W. en Wdb. op BREDERO, bl. 496. Maer

de Koningh van Assyrien bevont eene verbintenisse in Hosea, **dat hy**, enz. St.-Bijb. II Kon. XVII, vs. 4.

3) *Onderzoeken, door onderzoeken uitvinden.*

Maer dus sprect hi, die dware bevant.
Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 96, vs. 95.

Dien goeden man was dat geseit
Dat sijn wijf dreef overspel.
Lange heeft hi daer na lage geleit;
Als hijt bevant doen wist hijt wel.
X goede boerden, bl. 1, vs. 20.

Zie nog HILDEG. Ged. bl. 70, vs. 282 en bl. 117, vs. 36.

Bevinden an iemant. *Vragen aan iemand, bij iemand door vragen onderzoeken.*

Soetlike hi an hare bevint,
Of soe sine gedane kint.
Lev. v. St. Fr. vs. 9545.

Bevirwerden. Geldersch dialekt, het zelfde als BEVERWAERDEN. NIJH. Ged. IV, bl. 340.

Bevlacht. Waarschijnlijk om het rijm voor *bevleckt, vuil, bezoedeld.*

Gelijc als een Leeuwe stout,
Die van een Os te scheuren comt, die uyt was vernacht,
Diens borst en muyl bebloet sien, dat een mensche grouwt,
Even so was Ulysses handen en voeten bevlacht.
COORNHERT, Odyss. 1605, II, 151.

Bevlechten. *Omkronkelen, in zijne kronkelingen verwarren.*

Maer sekerst es vlien tserpent,
Dan wandelen daer omtrent,
Dat di niet bevlechte.
Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, bl. 40.

Bevlerken. *Onder de vlerken beveiligen, door de vlerken overschaduwen.* MEYER.

Gheen schilden moghen u voor synen schicht bevlerken.
VONDEL, door v. L. I, 81, vs. 982.

Bevliegen. *Door vliegen trachten te verkrijgen.*

Maer Venus die was onbekent
Wat die voghelen daer bevloghen.
Vaderl. Mus. I, 309, vs. 39.

Bevlyen (Zich). *Zich schikken, zich voegen.*

Hoe nedriger wy ons in ons beroep bevlyen
Hoe wy meer opdoen, en hoe beter wy bedyen.
HUYG. Korenbl. I, 29.

Bevlijten. In onbruik geraakt primitief van *bevlijtigen.* Wdb. op BREDERO.

Bevlijtighen. *Zijne vlijt aanwenden.* U. W.

Bevloeyen. 1) Trans. *Overstroomen*, *met water bedekken.* U. W.

2) *Bedekken* in het algemeen. Ibid.

3) *Van water voorzien*, *omvloeien* of *omstroomen.*

Smaeckende de bron, die dees spelonck b e v l o e i t.

VONDEL, door V. L. IV, 341, vs. 110.

Bevloeyen Intr. *Overstroomd worden.* Dat die Dycken dickwil braken, zoe dattet Lant b e v l o y d e. Clerk u. l. L. bl. 106.

Bevloeken. *Betooveren*, *begoochelen.* Wdb. op HOOFT.

Bevluysen. *Met een vlies overdekken*, en bij uitbreiding *verduisteren*

Mits 't luk, dat haare dwaasheydt teeldt,
B e v l u y s t haar oogen inde weeldt.

VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 131.

Bevoel. *Gevoelen*, *denkwijze*, *opinie.*

Veel was t' b e v o e l der Heydens ydel sot,
Aengaende loop der sterren aert en wesen.

K. VAN MANDER, Olijf-Bergh, 1609, bl. 96.

Bevoelen. Ww. 1) *Gevoelen.* Ic b e v o e l my alsoe cout. Spiegh. der Volc. f°. 34, v°.

Nu druct hun de hant des Heeren
Weer met zeeren,
Met onreynich puyst ghedoornt,
Menschen ende beesten woelen,
En b e v o e l e n
S' Hemels grimmicheyt vertoornt.

VONDEL, door V. L. I, 84, vs. 1057.

Zie nog Sp. der Volc. f°. 7, r°. en v°., en 19; HILDEG. Ged. bl. 231, vs. 134.

2) *Bemerken*, *opmerken.*

Ende als die coninc b e v o e l d e datte
Die ghierich was.

KAUSLER, Reimchr. vs. 6532.

Zie ook ibid. vs. 7798.

Bevoelen (Hem). *Zich gevoelen*, of zoo als men zegt *varen.* Wdb. op BREDERO en Dr. V. VL. Prozast. I, 44.

Bevoelen. Znw. 1) *Gevoel.* Dit bevinden wi in die dinghen, die gheen b e v o e l e n en hebben. Sp. der Volcomenheit, Hs. f°. 66.

Zie nog MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. III B. XXXVIII, vs. 22.

2) *Gevoelen*, *opinie*, *denkwijze.*

Int voordeel oock te spreken u b e v o e l e n.
VAN MANDER, Olijf-Bergh, bl. 113.

Zie nog RUUSBR. Tab. I, 106.

Bevoelijc. *Merkbaar, grondig.* Soe langhe als sijs niet **b e v o e l ij c** ondersocht en hebben. Spiegh. der Volc. f°. 17, v°.

Bevochten. *Bevochtigen.* Het eerste dezer werkwoorden is noch door WEILAND, noch door MOOCK in hunne woordenboeken opgenomen. Het kan dus als verouderd worden aangemerkt.

Ons oogen nat, met tranen boven maten
B e v o c h t.
Vlaerd. Red. bl. 192.

Bevochting. *Bevochtiging.* Eene sulcke b e v o c h t i n g e, die door verspreydinge ofte sprenginge der droppelen geschiet. St.-Bijb. Ps. LXXII, Kantt. 14.

Bevooghden. *Besturen, beheerschen, leiden.* U. W.

Geen booser pest, dan dat het schuym van menschen
Den kop verheft, en breedt op aerden weydt;
Der dingen standt b e v o o g h t en draeyt na wenschen.
CAMPH. 1630. Ps. XII, vs. 10.

Hem over-mag geen aerdtsch (hoe groot) geweldt
Die 't all' b e v o o g h t en elck sijn palen stelt.
Ibid. Ps. XCIII, vs. 5.

Bevooghtster. *Voogdes, bestuurster, beheerscheres.* Wdb. op BREDERO.

Bevoorderen. *Bevorderen.* U. W.

Bevoorhoofden. Onaannemelijke vertaling van het fr. *confronter*, d. i. *vergelijken.* U. W.

Bevoorraden. *Voorzien.* Ibid.

Bevoorwaarden, bevoorwaren. *Tot voorwaarde stellen, bespreken, overeenkomen.* Ibid.

Buyten de stede by de hooghe-steyle Linden,
Heb ick b e v o o r r e w a a r t den ander weer te vinden.
BREDERO, Griane, 1616, bl. 19.

Zie ook Warenar, door D^r. DE VRIES, bl. 13; D^r. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albrecht, bl. 140 en 313.

Bevorderen. *Bewerken, te weeg brengen, maken, veroorzaken, verrichten.* Wdb. op HOOFT, bl. 462.

Bevormen. *Vormen.*

Dat eerste beelde lietmen houwen
Nae enen priester; daer mochtmen schouwen
B e v o r m t in priesterlijc ghewade,

Als die wijsheit wert te rade,
Dat enen priester toebehoerde.
HILDEG. Ged. bl. 208, vs. 63, var.

Bevraghen. 1) *Door vragen te weten komen.*

Ghine sult om lieff noch om leet,
Condijt weten of bevraghen,
Gheen valschen tuuch der werlt dragen.
Ibid. bl. 11, vs. 505.

Zie nog Rymb. vs. 18160.

2) *Betwijfelen.* U. W.

3) *Onderzoek doen, zich informeeren.* Aldaar zich leedigh vindende (want naamen geen vermaak in 't speelen, dat zy niet verstonden) dewyl zy naa de geenen die in 't ruim zaaten, het onderscheidt der orden, welke de Ridderschap, welke van den Raadt waaren, bevraaghen. HOOFT, Tacit. Jaarb. f°. 230.

Bevragen, bevraghen (Sich). 1) *Zich bedenken.* Wdb. op BREDERO.

2) *Naricht inwinnen, naar iets onderzoeken.*

Bevraeght u waer gy wilt, oock by de sneeghste lien.
CATS, 1828, II, 387, b.

— — — Prins Pallas, aen zijn zy
Heel dicht, bevraeght zich vast by welcke starren hy
In duisternisse zeilt.
VONDEL, door v. L. VIII, 561, vs. 254.

Bevreden. 1) *Bevredigen, voldoen.*

Datsi u beware ende bevrede
Aen ziele ende aen lijf.
Lsp. B. III, C. 1, vs. 142.

Leer leer, o vader, wt de stiefmoêr, met wat soen
Ghy uw gesleurden soon sijn' schimme moet bevreden.
VONDEL, door v. L. II, 753.

Zie nog Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 550 en 551; Constth. Juw. bl. 403.

2) *Vrede geven.*

Her Arnout seide: »soe moet u
Onse here gheleiden nu
Ende moet u altoes bevreden.
Limb. B. II, vs. 1837.

3) *De rust, den vrede bewaren.*

Karel dede oec, des sijt wijs,
Op die yle te Parijs

Beslaen twee crite daer.
Oec bevalhi oppenbaer
Roelande ende Arnoude
Van Beaulande dathi soude
Hoeden ende bevreden dit.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 3564.

4) *Behoeden.*

Walewein mochts hem wel beloven
Dat hi sijn goede ors adde bescreden:
Ic hope het salne wel bevreden.
Walew. vs. 736.

Zie ook ibid. vs. 489, 2207, 3645 en 4005; Grimb. Oorl. II, vs. 1945.

5) *Bewaren.* Ende sijn lant, dat hi nu hevet oft namaels ghecrighen mach, te bevreden ende te beschermen. NIJH. Ged. II, 95.

Zie nog ibid. bl. 112.

Bevreding. *Bevrediging.* U. W. en Wdb. op HOOFT, bl. 462.

Bevreezen. *Duchten*, *vreezen.* U. W. en Wdb. op HOOFT, bl. 462.

Bevremden. *Bevreemden.* U. W.

Bevrenden. *Vrienden maken.* Men can sich te wydt niet bevrenden. MEIJER. O. N. Spr. bl. 22.

Bevryden. *Beschutten*, *beveiligen.* Die planten wilt, hy moet bevryden. Ibid, bl. 67.

Bevriendlijken. *Vriendelijk bejegenen*, *behandelen.* U. W.

Bevrydoomt. *Van vrijdommen voorzien.* Ibid.

Bevryen. *Door het vrijen iemand aan zich hechten*, *verbinden.*

Ick ben (seght ghy) al bevrijt, maar my dunckt neen;
Zijt ghy bevrijt, ghy hebt een block aen 't been.
ROEMER VISSCHER, Quicken, III, 8.

Bevrijtheit. *Vrijheid door afsluiting.* Sy dede ooc vernieuwen ende verhooghen den muer an spaters lochtinc, tot meerder bewaringhe ende bevrijtheit. Belg. Mus. VI, 162.

Bevroeden. 1) *Leeren*, *onderrichten*, *uitleggen.*

Doch om te doden tquade vermoeden
Woude hi sinen here den sin bevroeden.
Mloep. B. II, vs. 514.

Wat mach purgatorie wesen?
Nu bevroet mi van desen.
BLOMM. Oudvl. Ged. III; bl. 58, vs. 4950.

Zie ook Lsp. B. II, C. 41, vs. 108; Belg. Mus. X, 60; Mloep. B. II, vs. 1640.

2) *Melden*, *mededeelen.*

Doe seide Antinous, ick bids u wilt my bevroeden
Wanneer troc hy? Wat volc is met hem?

COORNHERT, Odyss. 1606, bl. 27, v°.

Zie nog Walew. vs. 1274.

3) *Wijsmaken*, *doen gelooven*, *doen zien.*

Hiermede wildise bevroeden
Dat hi hem tenen exemple gaf
Hem selven.

Rymb. vs. 24884.

4) *In overweging nemen.*

De vader zeght: mijn kint, wilt ghy mijn wil bevroeien,
Zoo helpme aen eenen zoon, een schoonzoon.

VONDEL, door v. L. XI, 321, vs. 574.

Bevroeden. (Hem of sich). *Begrijpen.*

Alsoe ick mi can bevroeden.

Dboec vanden Houte, vs. 331.

Wyen si te rechte heeft ghewont,
Soe ic my des bevroeden can,
Dat mach wael sijn een suchtich man.

Mloep. B. I, vs. 289.

Bevroet (Des) zijn. *Daarvan onderricht zijn.* NIJH. Ged. I, 179.

Bevrouwen. *Van eene vrouw voorzien.* U. W.

Bevrundt. *Bevriend.* Ibid.

Bewaen. *Vermoeden.* KIL. MEYER.

Bewaenen, bewanen. *Vermoeden.*

Hi sal noch honen binnen eere maent
Sulken, dies niet ne bewaent.

Rein. door WILLEMS, vs. 176.

Die viant ne wiste over waer niet
Dat Jhesus Gods sone was
Maer dat hi bewaende das
Om die mieracle die hi dede.

Rymb. vs. 22916.

Bewaenen, bewanen (Hem). *Meenen, denken.*

Keye bewaende hem te hant das,
Dat die ghene Lanceloet was.

Lanc. II, vs. 30010.

Ende bewaenden hem das,
Dat al ware een gedwas.

Lev. v. St. Fr. vs. 8293.

Zie verder Lanc. II, vs. 23508 en vs. 32024; Ferg. naar het Hs. vs. 2004.

Bewaarde. Adj. *Vertrouwd.* Wdb. op BREDERO.

Bewaardigen. *Verwaardigen.* U. W. MEYER.

Bewaere. *Bewaarder*, *wachter.* Asaph den bewaere des conincs bosch. Bijb. van 1477, Neh. II, vs. 8.

Bewaeren, bewaren. 1) *Voor waar verklaren*, *bevestigen.* Mit oeren ede bewaeren. NIJH. Ged. IV, bl. 465. Zie een ander voorbeeld in D. VI, bl. 646.

2) *Voorzien*, even als BEWAERNEN.

Geent huus was van groten prise,
Bewaert wel van goeder spise.
Esop. Fab. XII.

Eest ten danse och tandren spele,
So dragedi cledere met u vele,
Ende thoeft bewart gelijc ere hoere
Met huven ende met doresnoren
Ende met chapielen met guldinen sparken.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 8747.

Zie nog Lanc. II, vs. 5180 en vs. 21497; IV, vs. 4594; Grimb. Oorl. I, vs. 2313. Alex. I, vs. 849.

3) *Oppassen*, *verzorgen*, *zorg dragen voor*, nog overig in »kraambewaren."

Ende si bidde, dat men hare dochter
Met hare late, want si sochter
Ende haer bat bewaren dan een ander sal.
Fl. ende Blanc. vs. 463.

Ick bewaerde nou lest ien Vroutje.
Kl. v. d. Gewillige Hoorendrager, 1626, bl. 12.

4) *Handhaven.* Wdb. op HOOFT.

5) *Bewaken*, *beschermen*, *beveiligen.*

Daer gheraecte hi an tghesinde,
Die Oenones quick bewaerden.
Mloep. B. I, vs. 1943.

Jason trike alleen bewaert.
Ibid. B. IV, vs. 529.

Zie nog VAN HEELU, vs. 6169.

6) *Waarborgen*, *voor iets instaan.* NIJH. Ged. II, 120.

Bewaeren of bewairen aen enen. *Verzoeken aan*, *bewerken bij iemand.* Dat hi nernstelic bewairde aen minen here van Hollant, dat men tgelt over sende toter soldenairs behoif. Dr. VERWIJS, de Oorl. van Hert. Albr. bl. 190. Zie ook bl. 400.

Bewaeren (Hem). 1) *Zich verzekeren.*

Dus heeft Jacob van Artenvelde
Hem bewaert mit gewelde.
Belg. Mus. IV, 337, vs. 1074.

Antwerpen, ten selven tiden,
Bewaerde hem hier jegen wale
Met meneger bliden ende springale.
Ibid. IV, 338, vs. 1125.

2) *Zich in acht nemen, zich hoeden.*

Ende selve sal hi bliven
Achter in der lester scaren
Ende metten besten hem bewaren.
Lsp. B. III, C. 12, vs. 156.

3) *Zich houden, zich voordoen, zich gedragen.*

Want vele liede segghen sekerlike,
Dat si hem bewaren cranckelike.
Jans Teesteye, C. XXXVI, vs. 3149.

4) *Zich voor iets gereed houden.*

Ende des nachts so heeft verstaen
Edewaert dese sake,
Die seere was te gemake,
Dat hi Philipse soude sien.
Weten liet hi dat mettien
Den heren, die bi hem waren,
Dat si hem also bewaren,
Dat si ten wapenen souden sijn,
Tierst dat men sage des daegs schijn.
Belg. Mus. IV, 325, vs. 716.

Bewaarheden. *Bewijzen, bevestigen, bekrachtigen.* U. W.

Bewaarheding. *Bewijs, bevestiging.* U. W.

Bewaarighen. *Bewijzen, verzekeren, voor waar verklaren, bevestigen.* U. W. MEYER.

Bewaert. *Gewaarborgd.* Wdb. op HOOFT, bl. 462.

Bewaernen. *Uitrusten, voorzien.*

Maer Eneas hadde hem tien tiden
Bewaernt, alse die wise,
Met eenre oliven rise.
Lsp. B. I, C. 42, vs. 97.

Die tor es, sprac hi, van spisen

Wel b e w a r e n t in allen wisen.
Lanc. IV, vs. 8230.

Zie nog ibid. vs. 7637, vs. 8150 en vs. 8797.

Bewaarnis. 1) *Bewaring*, *instandhouding*. U. W.

2) *Behoeding*, *bewaking*. Ibid. Byencorf, 1645, bl. 171.

3) *Bewaarplaats*. Wdb. op HOOFT.

4) *Behoud*. Ibid.

5) *Verzekerde bewaring*, *gevangenis*. Ibid. Den Grave van Bromo, met veel meer ander gevangen Heeren, Ridderen ende knechten zijn in Holland op 't huys te Wateringhe in b e w a e r n i s s e ghebrocht. SCRIVERIUS, Out Bat. bl. 273.

Bewaghen. *Gewagen*, *vermelden*.

Wat sy daer off veel b e w a g h e n
Die vrouwen en hebben niet te claghen.
Mloep. B. I, vs. 2695.

Bewachten. 1) *Bewaken*, *de wacht houden over*, ook *zorgend gadeslaan*. Wdb. op BREDERO en U. W. Ende beval die dycken wel te b e w a c h t e n mit scutte ende ander weer. Clerk u. l. L. bl. 150.

Zie ook Rymb. vs. 8669; KAUSLER, Reimchr. vs. 10438; Lev. v. St. Am. II, vs. 3837.

2) *Bespieden*.

Dese hadden b e w a c h t alsoe,
Ende gingen hem daer omme toe
Ende sloegense, ende namen mede
Al dat si daer brachten gerede.
VELTH. Sp. H. f°. 388.

Bewachter. *Bewaker*. U. W. en Wdb. op HOOFT, bl. 463.

Dat ghi alle weghe ende alle tijt
Mine vaste b e w a c h t e r s sijt.
KAUSLER, O Intemerata, vs. 56.

Bewaken. *Gadeslaan*.

De felle Basilisc beloerden en b e w a e c k t e
Een weselken 't welc staegh zijn duyster hol genaeckte.
VONDEL, door v. L. I, 407.

Bewallen. *Met wallen voorzien*. U. W.

Bewandeld. *Ervaren*, *bedreven*. Ibid.

Bewanderen. 1) *Betreden*.

De vloer die ghy b e w a n d e r t.
VONDEL, door v. L. I, 55, vs. 227.

2) *Door rondzwerven verkrijgen*, *opdoen*, *oploopen*.

Hier om soe laet u lopen wesen
Ende neemt exempel anden anderen,
Die belopen ende bewanderen
Scaemt ende schande.

HILDEG. Ged. bl. 21, vs. 68.

3) *Bewandelen*. Wdb. op BREDERO.

Bewandert. *Bereisd*. Mannen, die wel bewandert waren. Belg. Mus. VI, 140.

Hoort Eumee, brenght dien armen man by my hier binnen,
Soo vraech ick hem, of hy van Ulysses ghequelle
Yet heeft vernomen, want hy schijnt versocht van sinnen,
Ooc seer bewandert.

COORNHERT, Odyss. 1605, II, 78.

Zie ook HILDEG. Ged. bl. 21, vs. 49.

Bewant. 1) *Bewind*, *heerschappij*, *macht*.

Dus voer deen in Beyeem lant,
Ende bleef daer in syn bewant.

VELTH. Sp. H. fo. 366.

Want hi hadde in sijn bewant,
Veel meer dan Alexander.

Alex. B. VII, vs. 345.

Zie nog Rymb. vs. 9274.

2) *Toestand*, *gesteldheid*, *lot*.

Dese twe zijn in een bewant,
Dat costen moet des eens leven.

Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, bl. 50, vs. 80.

Edel here, hets ons bewant,
Te sorgen jammerlike.

BILD. Reynolt, N. T. en D. V. I, 127.

Bewant sijn met den dat. van den persoon. *Gesteld zijn*, *in een toestand verkeeren*.

Hadsi weten sijn ghestant,
Hoet him in herten was bewant — — —
Si had hoer lichte bet beraden.

Mloep. B. I, vs. 1646.

Ja waert my dan soe bewant
Dat ic mocht soecken Venus lant, enz.

Ibid. B. II, vs. 2459.

Zie nog Heim. der Heim. vs. 746; Dr. VERWIJS, Bloeml. B. I, 49, vs. 399; Nat. Bl. bl. 456, vs. 489; Lanc. III, vs. 23047.

Bewant. Adj. *Verwant.* Om dat onse vurscr. neve die jonge hertoige van Gelre ulieder rechte gehulde erffhere is ind syne kynder ons van bloitz wege b e w a n t syn. NIJH. Ged. IV, bl. 443.

Bewant (Daer en was niet ane). *Daar zat eigenlijk de knoop niet*, volgens WILLEMS. Zie VAN HEELU, vs. 2501.

Bewarden. 1) *Geworden, laten begaan.* U. W. en Wdb. op HOOFT.

2) *De verzekering van iets geven.* Fr. *garantir.*

> Ende b e w a r d e n e wel das,
> Voer hi also onberaden striden,
> Als hi was te dien tiden,
> Hi soude gescoffirt sijn, seidi.
> Lanc. III, vs. 1458.

Bewarende (In) handt. In verzekerde bewaring. Wdb. op HOOFT.

Bewarighen. *Bewijzen, bevestigen, verzekeren.* U. W.

Bewaricht. *Authentiek.* Wdb. op HOOFT.

Bewaringh. 1) *Veiligheid.* Sy dede ooc vernieuwen ende verhooghen den muer an spaters lochtinc, tot meerder b e w a r i n g h e ende bevrijtheit. Belg. Mus. VI, 162.

2) *Versterking.* Aldus soe wapende hi elcken met b e w a r i n g h e, niet van schilden ende van speren. Bijb. van 1477, II Macab. XV, vs. 11.

Bewarmen. *Verwarmen.*

> Dat is hi die men sal b e w a r m e n
> Inden lieven blancken armen.
> Mloep. B. II, vs. 2165.

Bewarpjes. *Ontwerpen, plannen.* Wdb. op BREDERO.

Bewarren (Hem). *Zich in iets hullen, zich inwikkelen en zich daardoor onkenbaar of onzichtbaar maken.* Wdb. op BREDERO.

Bewateren. *Door het doen toevloeien van water ongenaakbaar maken.* Een fijn stede, diemen zoo b e w a t e r e n can datter gheen vyanden aen en connen. VAERNEW. Hist. van Belgh. 1574, f°. 133, c.

Beweeghbaarlyk. *Hartroerend, zielroerend, aandoenlijk, treffend.* Wdb. op HOOFT.

Beweeghenis. 1) *Beweging.* U. W.

2) *Bewogenheid, medelijden.* Wdb. op HOOFT.

3) *Vermogen om zich te bewegen.* Ibid.

4) *Oproer, beroerte.* Ibid.

5) *Aandoening.* Ibid.

Beweegher. *Drijver, voortstuwer.* U. W.

Beweeglyck. *Voor beweging of verandering vatbaar.* Ibid.

Beweecht. *Bewogen.* Want weseleec ghebruken, es ene gront raste

die nemmermeer beweecht en mach werden. RUUSBR. Tab. II, 239 en U. W.

Beweenlijck. *Smartvol.* Wdb. op HOOFT.

Beweeren. *Weerbaar maken, versterken.* Zie VERWEREN.

Beweernis. *Bewering.* U. W.

Beweert. Deelw. *Van geweer of geschut voorzien.* U. W.

Beweert worden. *Door slecht weder in het volbrengen zijner voornemens verhinderd worden.* PL.

Beweerte. *Afwering, tegenstreving.*

— — — 't moet sijn gewroken,
Des en can nyemen doen beweerte.
Belg. Mus. IX, 70.

Bewegelijck. *Gevoelig.* Wdb. op BREDERO.

Beweesen. *Verstrekt, uitbetaald, te goed gedaan.* Wdb. op HOOFT.

Beweghen. Znw. 1) *Aandrang.*

Den dronckaert noch den vraet en voelt dan geen bewegen
Tot suyp of slempery.
BREDERO. Angen. bl. 35.

2) *Medelijden, gevoel.*

U harte heeft met my melyen noch beweghen.
Ibid. Griane, bl. 16.

Die met bewegen geeft.
CATS, door Dr. v. VL. I, 506, a.

Beweghenis. Zie **Beweeghenis.**

Beweging. *Gevoel.* Wat mensch is so lomp of duyster van vernuft die sonder beweging een rechtschapene soeticheit souw konnen hooren? BREDERO, Jerolimo, Voorwerk, bl. 2.

Beweiren. *Beweren, verdedigen.* U. W.

Beweken. *Week of zacht maken, vermurwen.* Want een siel, de wederomme keert, daer si haren wtganc of ghedaen heeft, wert gheliken enen steen verhert, dat si daerna niet lichtelic te beweken en is. Dr. v. VL. Proza, bl. 74*. Rufinus beloefde dat hi hem beweken soude. Pass. Som. fo. X, d.

Beweldigen. *Met veel moeite of geweld machtig worden.* U. W. Willen wy dan een-mael de heerlickheyd des hemels bezitten, wy moetense hier beweldigen. DE BRUNE, Sinne-werck, bl. 5.

Bewelenisse. *Bewilliging.* Dat hy, mit wille, volsint ende van sonderlingen geheiten ende bewelenisse sijns joncker vurs. voortaen die borcht van Millen, die stadt ende borcht van Gangelt vursc. halden, huden, bewaren ende besorgen sal. Brab. Yeesten. II, 633.

Bewelf. *Dak.*

Laetet hoerekynt loopen,

Sendet binnen spaepen b e w e l v e n.
Belg. Mus. VI, 62.

Bewellen. 1) Intr. *In lossen grond wegzakken en daardoor geheel of gedeeltelijk overdekt worden.* Wdb. op HOOFT, en Wdb. op BREDERO.
2) Trans. *Doen wegzinken, overdekken, bedelven.*

D'aardt heeft de voet b e w e l t.
HOOFT, door BILD. II, 200.
D'oostewint b e w e l t z e met eenen hoop zants.
VONDEL, door v. L. V, 141.

Bewelmerie *Tooverij.* Noch niemant en sal sijn toverie noch b e w e l m e r i e te rade gaen den ghenen, die mitten duvel spreken. Bijb. van 1477, Deut. XVIII, vs. 10.

Bewelven. *Verwarren, verstrikken, omsluiten, vast raken.* Wdb. op BREDERO.

Bewenden. *Wenden, keeren.* Van daar BEWANT. Zie boven.

Niet lange na gonen doene
Ginc uten religioene
Hi, die den andren adde gescent,
Ende es ter werelt b e w a n t.
Lev. v. St. Fr. vs. 6242.
„Nemt te pande mijn trouwe
Vercorne vrient" sprac die ioncfrouwe,
„„Die willic gherne van u ontfaen,
Ende met u soe verre gaen,
Dat niemen en sal weten in dit covent
Wer waert dat wi sijn b e w e n t." "
Beatrijs, vs. 146.

Bewentelen. *Omslingeren, omgeven.* Wdb. op BREDERO.

Bewerden. *Begaan.* Wdb. op HOOFT.

Beweren. 1) *Behoeden, verhoeden, iets kwaads te keer gaan.* Wdb. op BREDERO.

Ende sijt vort van haren rade
Ende b e w e r t hare scade.
Ferg. naar het Hs. vs. 4818.

Zie ook Rymb. vs. 9550; VELTH. Sp. H. f°. 146; Belg. Mus. IX, 86.
2) *Verdedigen, verontschuldigen in rechten.*

Aldus en can hi hem niet b e w e r e n
Bi genen rechte, na ons vercleren.
Belg. Mus. IX, 78, vs. 523.

3) *Verdedigen door wapenen.* Wdb. op BREDERO.

4) *Verweerbaar maken*, *versterken*. U. W.

Bewerp. *Schets*, *ontwerp*, *plan*.

Dat juyst naer dit b e w e r p hier alles sou geschieden.
CATS, 1828, I, 196, b.

Wie kan, uyt dit b e w e r p niet met 'er daet bekennen,
Dat uwe domme jeught pooght buyten 't spoor te rennen.
Ibid. I, 170, b.

Bewerpen. 1) *Afmalen*, *afteekenen*, *afschetsen*. Neemt u eenen tichelsteen, ende legt dien voor u aengesichte, ende b e w e r p t daerop de stadt Jerusalem. St.-Bijb. Ezech. IV, vs. 1. Dat sy het ergens op b e w e r p e n in maniere van een tafel of lantsbeschrijvinge, of caerte. Ibid. Jos. XVIII, Kantt. 2.

2) *Ontwerpen*, *smeden*, *overleggen*.

Ic hebt, waenic, b e w o r p e n soe,
Dat sijs mogen lichte unvroe
Werden, entie keyser mede,
Harer groter hovaerdichede.
Karel de Gr. Fr. V, vs. 29.

Ja dat men 's nachts al stil vast rot en t'zamenspreekt,
Iet gruwelyx b e w e r p t, iets zorgelyx besteekt.
DECK. Rym. I, 13.

3) *Afzetten*, *met beeldwerk of sieraden voorzien*.

»Here", seit si, »ghi selt doen touwen
Een graf, ende dat van marbre houwen,
Beide van marbre ende van kerstale,
Dat doet maken ende b e w e r p e n wale
Beide met silvere ende met goude.
Fl. ende Bl. vs. 881.

Een beelde van finen marbre ghehouwen,
B e w o r p e n van silvere ende van goude.
Ende van varwen menech fouden.
Ibid. vs. 910.

4) In den Bijb. van 1477 komt dit werkwoord nog in eene andere beteekenis voor, namelijk volgens WEILAND in dien van *bestrijken*. Zijne aanhaling »een muer b e w o r p e n met kalck" mist, even als overal elders de aanduiding der plaats.

Bewerpsel. *Ontwerp*. U. W.

Bewerven. 1) *Verkrijgen*, *verwerven*.

Dese drie, sonder waen,
Moghen die erfsonde ofdwaen,
So dat hi hemelrike b e w e r f t

Die buten hooftzonde sterft.
Lsp. B. II, C. 16, vs. 58.

Sech dat Nabugodonosor, mijn cnecht,
Sal daer comen in Egypten echt
Tlant te siere hant b e w e r v e n.
Rymb. vs. 16161.

2) *Veroorzaken.*

Dus hevet die valsce pelgrijn
B e w o r v e n dat der Isengrijn
Al toten cnien hevet verloren
Van beiden sinen voeten voren
Dat vel al gader toten claeuwen.
Rein. door Dr. JONCKBL. 2866.

Ende die wile dat sijt droech,
Was een prophete, die ghewoech,
Dat dat kint soude verderven
Troyen ende voert b e w e r v e n
Sijns vaders ende sijnre broeder doot.
Mloep. B. I, vs. 1914.

Bewerven (Hem.) *Zich ophouden met, zich overgeven aan.*

Aldus moten si alle bederven
Die hen loesheiden b e w e r v e n.
Lanc. III, vs. 22952.

Bewest. *Voorzien.*

Daer vant hi dies hi begart,
Dis stat b e w e s t tsinen behoef.
Ibid. IV, vs. 9951.

Si vonden die herberghe wel b e w e s t
Van dies hem behoefde best.
Fl. ende Bl. vs. 1840.

De regels van het 1ste voorbeeld vindt men terug in MAERL. 4°. ed. II, 340.

Bewestalf. *Ten westen.* Een ghemet b e w e s t a l f ant vorseide werf, ende al 't ander in den boengard, b e w e s t a l f den weghe. Vaderl. Mus. II, 368.

Bewesten (Hem). *Zich voorzien, tot zijn gebruik aanwenden.*

Ende hielt bi hem, als ic gevroede,
Een deel lieden van den besten
Daer hi h e m met soude b e w e s t e n.
Grimb. Oorl. I, vs. 2979.

Beweven. 1) *Overleggen, beramen, aanleggen.*

Ic soude die dinc alsoe b e w e v e n
Dat hier soude comen Artur die coninc.
Lanc. II, vs. 23117.

De sticken worden doe b e w e v e n
Als hier voren staet bescreven.
MELIS STOKE, B. III, vs. 1487.

Zie nog ibid. B. VI, vs. 1244; MAERL. Sp. H. I P. VII B. LXV, vs. 124; Dr. DE JAGER, Archief, I, 404; Limb. B. IV, vs. 2009.

2) *Verwerven*, *verkrijgen*, *behalen*.

Wat dadi in Tunes, in Arragoene?
Jeghen wien waerdi daer coene?
Wat eren heb di daer b e w e v e n?
VAN WIJN, Huisz. Leven, II, 316.

Van dien dattu heves b e w e v e n
Saelstu vroedelike leven.
Dietsce Catoen, vs. 139.

Beweven. Deelw. en Adj. *Vermengd*, *doortrokken*, *vervuld*.

Met autoriteyten al b e w e v e n.
Dietche Doctr. vs. 43.

Wolcken aen het ruym des — — — Hemels
Met roock van slangen en kortouwen dicht b e w e v e n.
VONDEL, door V. L. II, 302.

Zie ook VONDEL, Poëzy, I, 720.

Bewichtigen. *Wegen.* MEYER.

Bewijft. *Gehuwd*, *aan eene vrouw door het huwelijk verbonden.* U. W.

Bewijsen, bewijzen. 1) *Verwijzen*, *wijzen.* Ibid.

Zie nog HUYG. Korenbl. II, 380.

2) *Toewijzen*, *toeschikken.* De goederen haar b e w e e z e n tot bruidschat. HOOFT, Ned. Hist. 19, 29.

Den vader quam dat kint te voren,
Ende wart beroert met sulker name,
Ende hiet dat hi mettem quame,
Ende b e w ij s d e m enen knecht
Ende een bedde.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. III B. XXIII, vs. 99.

3) *Verordenen.*

Daer ons des Vorsten hand ter schildwacht heeft b e w e s e n.
HUYG. Korenbl. I, 137.

Bewijsinge. *Verwijzing* of *aanwijzing van betaling.* Wdb. op HOOFT.

Bewijsselick. Van eene rots gesproken: *zichtbaar*, *uitstekend*.

Daer sietmen een groote steenrotz ver in de zee bewijsselick.
COORNHERT, Odyss. 1606, I, 16, r°.

Bewijsschrift. Het zelfde als BEWIJZINGE.

Bewijst. *Verwezen.* Den termijn, die den mesdadegen bewijst sal sijn. Belg. Mus. X, 106.

Bewillighen. 1) *Toelaten, toestemmen, vergunnen.* Wdb. op HOOFT.

2) *Overhalen, iemands toestemming verwerven.* U. W. Twee — — Officiers hadden eenen Heelmeester bewilligd licht te zetten voor zyne hoogste vensterglazen. WAGENAAR, Amsterdam, I, 560, 6.

3) *Doen verkrijgen*, U. W.

Bewilling. *Toestemming, bewilliging.* Dat de opbouwinge — — — met bewillinge des Conincks Cyri is geschiet. St.-Bijb. III Esdre VI, vs. 22.

Bewimmelen. *Bewimpelen, verbloemen.* Van daar:

Bewimmelingh. *Bewimpeling, verbloeming.* Sonder eenighe bewimmelinghe oft duysternisse. MARNIX, Byencorf, 1645, bl. 53.

Bewimpelen. *Bedekken, omhullen, omsluieren, inwikkelen.* U. W. Eneas — — — door een wolc bewimpelt. VONDEL, door V. L. V, 137. De wolck, die hen bewimpelde, borst en verdween. Ibid. V, 153. Zie nog St.-Bijb. Lev. XIII, vs. 45.

Bewimpelen (Hem). *Zich sluieren, bedekken, omwinden.*

Si hadde hare bewimpelt sere
Jegen die heyten vander sonnen.
Lanc. II, vs. 14814.

Bewimpsel. *Geheimzinnige voorspelling.* U. W.

Bewin. *Het telen, fokken van beesten.* Informacie up den staet, faculteyt, enz. bl. 455.

Bewind. 1) *Drukte, beweging, bemoeiing.*

Wy woelen sonder end voor kinderen en erven;
En 't gaet ons in 't gewoel gelijck 't gewieghde kind:
Wy woelen ons in slaep door allerley bewind,
En vallen moe daerheen.
HUYG. Korenbl. II, 367.

2) *Ambacht, beroep.*

Een Hengelaer van sijn bewind,
Kan veel meer eten dan hy wint.
Ibid. I, 703.

Bewindelen. *Omwinden.* Wdb. op BREDERO.

Bewinden. 1) *Onderwinden.* MEYER.

Vergelijk hiermede Belg. Mus. IX, 79, vs. 573.

2) *Besturen*, *bezorgen*, *beheeren*, *administreren*. KIL. De bewindende voogd ofte ontfangher moet aen de andere Voogden, enz. HUGO DE GROOT, Inl. tot de Holl. Rechts-gel. 1631, f°. 18.

3) *In doeken winden*, sprekende van een pas geboren kind. Ende alse Maria bleven was, so bewant si dat kint in dukelkene. Lev. v. Jez. bl. 13.

4) Met den persoon in den genitief, *aantrekken* volgens het gloss. van WILLEMS, dus: *zich bemoeien met.*

Hi en heeft ooc niemen, die sijns bewinden.
Rein. vs. 4846.

5) *Keeren*, *wenden.*

Bewinden (Hem). 1) *Zich keeren*, *wenden* of *begeven.*

Waer dat wi ons bewinden
In (ic en) scede van u te ghere noet.
Beatrijs, vs. 310.

Ic was omberaden sere
Werwaert ic mi mochte bewinden.
Walew. vs. 5757.

Zie nog ibid. vs. 3665 en Lanc. II, vs. 43719; Belg. Mus. VI, 421, vs. 77.

2) *Ondernemen*, *zich onderwinden.*

Noch suldi van ghelike horen,
Hoe si hoir salicheit hebben verloren,
Die him sulker minne bewonden.
Mloep. B. III, vs. 691.

Waer af wildi u bewinden.
Lanc. II, vs. 1529.

Zie voorts Mloep B. I, vs. 1703; Lsp. B. III, C. 15, vs. 4; MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VIII B. XIIII, vs. 64; HILDEG. Ged. bl. 169, vs. 10.

3) *In bezit nemen*, *aanvaarden*. Hierby mach men merken, dat die Biscop van Utrecht mit onrecht hem bewynden wil, die Graefscip van Oistvrieslant. Clerk u. l. L. bl. 82. Maer overmits dat hem die Grave van Gelre tegen was, zoe en bewant hy hem t' lants van Overyssel nyet. Ibid. bl. 83.

4) *Van iets terugkeeren*, *er berouw over gevoelen.*

Gheefdi hare (zijne vrouw) macht, bi Gode,
Dat ghise clemmen laet te hoghe,
Gi sulles hu bewinden te spade.
KAUSLER, die Rose, vs. 13781.

Zie ook HILDEG. Ged. bl. 94, vs. 216.

Bewint hebben. *Ingelicht*, *onderricht zijn*. De cappellaen en heeft

geen b e w i n t g e h a d t, om dat oock seeckerlick te weten. **Inf. bl. 78.**

Bewinteren. *Overwinteren.* PL.

Bewisen. 1) *Betoonen, doen blijken, ten toon stellen.*

O waerde vrouwen, weest ghetru.
Laet u altoes wesen nu,
Datmen den ghenen hoghe prijst,
Die haer in sulker eer b e w ij s t,
Dat menre off scrijft in boecken.
Mloep. B. IV, vs. 1564.

2) *Toonen, geven.*

Aldus doen si tfolc verdoren,
Dien si souden leven voren,
Ende b e w i s e n goet bispel.
Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 95, vs. 45.

3) *Toewijzen, toekennen.*

Ende om dat hi niet en dorfte
Sorghen om sinen noodtorfte,
So b e w ij s d e n si hem tcheins.
Lsp. B. I, C. 35, vs. 43.

Oec soelen wi vrouwe Mechtelden vorscreven b e w i s e n **twelf marg hen** beempdten. NIJH. Ged. II, 241.

Zie verder Dr. VERWIJS, De Oorlogen van Hert. Albr. bl. 115 en BEWIJSEN.

4) *Aanwijzen, aantoonen.* Wdb. op BREDERO.

Bewisinghe. 1) *Verklaring, vonnis.* NIJH. Ged. II, 226 en 261.

2) *Bewijs, uitwijzing.*

Mar den ghenen, daer si hem keren an
Na b e w i s i n g h e van horen wercken,
Soe machmen prysen ende mercken
Wairwaert dat si sijn ghekeert.
HILDEG. Ged. bl. 247, vs. 93.

Bewissen. 1) *Van het noodige voorzien.*

Nem metti xlm man
Ende b e w i s s e di van water dan.
Alex. B. X, vs. 552.

Heren sijn sculdigh te vorsiene
Als diere tide sijn te ghesciene,
Dat si van corne sijn b e w i s t
In borghe, in stat, in sobre, in kist.
Heim. der Heim. vs. 635.

Zie ook Fl. ende Bl. vs. 1845.

2) *Verzorgen*, *van al het noodige voor de opvoeding voorzien.*

Vrouwe dit kint moetti b e w i s s e n
Want het is edel ende welgheboren.
Seghelijn van Jherus. f°. 2, d.

3) *Verschaffen.* Zeer na grenzende aan *voorzien.* Ende dese voreghesegde penninghe heft hi hem b e w i s t op sien hues ende op sien hoef. Oorkonde van 1298, voorkomende in het Vaderl. Mus. I, 101.

4) *Iemand iets vermelden*, *berichten.*

5) *Aanwijzen*, *aantoonen.* Wdb. op BREDERO.

Bewissen (Hem). 1) *Zich beraden*, *in overweging nemen.*

Die Pauwes de ginc h e m b e w i s s e n
Wien hi de crone gheven mochte.
MELIS STOKE, B. III, vs. 756.

Zie nog ibid. B. IX, vs. 670.

2) *Zich vergewissen*, *zich overtuigen*, *zich zekerheid verschaffen.*

Ic sal m i b e w i s s e n ende doen lesen
Dierste bloemen die men mach vinden.
Fl. ende Bl. vs. 2838.

Bewist. 1) *Zeker*, *gewis*, *ontwijfelbaar.* KIL.

2) *Bewust*, *bekend.*

Ja dat hy doolt b e w i s t als onbewist.
VAN MANDER, Olijf-Bergh, 1609, bl. 52.
Dies is u Heer b e w i s t den Staat der Neder-landen.
VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 9.

Zie nog SPIEGHELS Hertsp. 1730, bl. 184; Dr. DE JAGER, Latere Versch. bl. 189.

Bewisten. *Verzekeren.* KIL.

Bewoelen. *Omwoelen*, *bewinden.* U. W.

Bewoelt. *Betrokken*, *ingewikkeld.* Wdb. op HOOFT.

Bewompelen. *Bewimpelen.* KIL.

Bewoorden. *Met woorden bekleeden*, *door woorden uitdrukken.* U. W. De stijl zy snedigh, en geen stomp mes gelijck. Het scherpt de zinnen, en maeckt een goede pen zich te gewennen een zelve zaeck en zin op verscheide manieren te b e w o o r d e n. VONDEL, door V. L. VI, bl. 46.

Beworden. *Geworden*, *laten begaan.* U. W.

Beworp. 1) *Schets*, *eerste afteekening.* PL.

Het streck' u een b e w o r p van çierlicker bedencken.
HUYG. Korenbl. I, 422.

2) *Lijn*, *trek* en van daar voor ROND BEWORP *cirkel*, of iets, dat zich als een cirkel voordoet, zoo als eene slang met den staart in den bek.

Wie heeft 'er niet gelesen
Dat ja een rond b e w o r p heeft eertijts aengeweesen
Iet, dat geduerigh blijft?

CATS, door Dr. v. VL. I, 410, b.

3) *Ontwerp*, *plan.*

Siet, hoe de groote God ook alle slechte saecken
Verweerdight menigmael ten nausten aen te raecken;
Siet, in den tempel selfs, siet alle kleyn gestel,
Niet sonder sijn b e w o r p, niet buyten sijn bevel.

Ibid. I, 487, a.

Beworpen. *Ontwerpen.*

Hoe soud' men connen oock b e w o r p e n nae den eysch
Heerlijcker bousel van een Koninckliijck palleys.

BARTAS Weken, I, 25.

Bewortelen. *Wortelen*, *wortel schieten*, *inwortelen.* Eens menschen vaderlant oft geboort plaetse is als een acker, daer hy in geplant ende b e w o r t e l d is. St.-Bijb. Esra VII, Kantt. 27.

Die sevende doecht, als ic bevroede,
Die staet b e w o r t e l t in Oetmoede.

HILDEG. Ged. bl. 86, vs. 148.

Bewract. *Bepekeld*, volgens WILLEMS.

Si lagen daer int vule hoi,
Dat haer urijn had b e w r a c t.

Rein. door WILLEMS, vs. 6551.

Bewribbelen. *Heen en weêr*, *op en neêr wrijven.* Wdb. op BREDERO.

Bewroeghde. *Aangeklaagde*, *beschuldigde.* Wdb. op HOOFT.

Bewroeghen. *Beschuldigen.* U. W.

Bewroegher. *Beschuldiger.* Ibid.

Bewulen. *Bevuilen*, *vuil maken.*

Doe seide die wolf »du b e w u l s t mi al
Dwater, dat ic drinken sal."

Esop. Fab. II.

»Het ware," seit hi, »grote scande
B e w u l d i c hier an mine tande."

Ibid. Fab. XI.

Bewust. *Bekend.* Wdb. op BREDERO en op HOOFT.

Hy wist, door al het huys, waer 't een en ander stont,
En sprack, gelijck b e w u s t, en op een vasten gront.

CATS, Uitg. 1828, II, 288, b.

Wien Kerckkronijck en Vaders zijn b e w u s t

Telt op een ry vijf eeuwen na August.
VONDEL, door V. L. IV, 486, vs. 851.

Bewusten. *Verzekeren*, elders *bewisten*.

Gy dan Amystas gaet, bewust de Koninginne
De stantvasticheyd van mijn nieuw-verkoren Minne.
G. VANDER EEMBD, Sophonisba, 1621, bl. 4.

Bewustenis. 1) *Bewustheid.* U. W.

2) *Geweten.* Ibid. MEYER.

Bewustheyt. *Bekendheid.*

Het schijnt als of het wijf bewustheyt geven kan,
Hoe iemant wort gelieft by Prins of Edelman.
CATS, door Dr. v. VL. II, 606, b.

Bi. 1) *Om.*

Moye, dit en hebbic niet geseit
Bi u.
Belg. Mus. VI, 410.

2) *Door.* Eng. *by.*

Dat sinte Aelbrecht was vonden
Bi ere Nonnen, die tien stonden
Den Grave wijsde waer hi lach.
MELIS STOKE, B. I, vs. 472.

Ic wille u, in die ere ons Heren
Bi beesten ende bi vogelen leren.
Esop. Inl. bl. 3.

Zie nog Karel de Gr. Fr. I, vs. 1249; CATS, 1828, I, 13, a.

3) *Bij*, *nabij.*

Bi Jerico laghen si.
Rymb. vs. 6596.

Ooc liep die niemare
Onder die Joden hier ende dare,
Dattie tijt bi ware
Datti behouder openbare
Van eenre maghet zoude zijn gheboren.
Lsp. B. II, C. 5, vs. 125.

4) *Op.*

Bi den castele van Vaucloene
Woonde Ywe optie Dordoene.
Renout, vs. 244. Hor. Belg. V.

5) *Met.*

So dat si ne ghene dinc ne vonden

Van mesdaden b i orconden.

Rymb. vs. 16808.

6) *Op verbeurte van.*

Wi selent hare
Bevelen vaste b i haren live.

Fl. ende Bl. vs. 459.

7) *Volgens uitspraak.* Ende mijn vrouwe van Ghelre sal hebben tot haren cost zeven dusent pond, ende die ionovrouwen zullen hebben tot haren scoenheden alsoe vele als redenlic es b i den ghenen die daer toe ghecoren sullen wezen. NIJH. Ged. I, 176, v. o.

Bi der schout. *Door schuld*, *door toedoen.* Die schaden ende kosten, die hij hier om gehadt heeft bider schout van den voirscr onsen geminden brueder. Ibid IV, bl. 148.

Bi di, bi dat, bi dien. *Omdat.* Zie Gloss. Lsp.

Bi lode. Uitroep, waarvan men de beteekenis kan vinden in Dr. DE VRIES Warenar, bl. 127. De oorsprong dezer woorden blijft nog onzeker.

By no ba. *Boo noch ba.* Lsp. B. I, C. 16.

Bi mesuren. *Met bepaalde maat.*

Josephus dedi b i mesuren
Water gheven den gheburen.

Rymb. vs. 28641.

Bi ommaten. *Uit overmoed*, *uit heerschzucht.*

Want wi ons hebben besmet
Metten onsen b i ommaten.

Ibid. vs. 27829.

Bi rade. *Bij gemeenen rade.*

Ende keerden weder thuus b i rade.

MELIS STOKE, B. III, vs. 219.

Die Romeyne, die b i rade
Ende met groter behendecheden
Altoos vochten ende streden
Wordens te boven int gheveeht.

Rymb. vs. 31606.

Bi seuwe. *Ter zee.*

Die garsoen seide: »Here, ne ghene
Twintich milen neest b i seuwen te vaerne.

Walew. vs. 4979.

By zuyden. *Bezuiden.* Journael van de Reyse der Holl. Schepen Amsterdam, Mauritius, Hollandia en het Duijfken, 1598, bl. 17, b.

Bi trouwen. *Trouwens*, volgens DAVID.

Het dochte hem wonder sijn, b i t r o u w e n,
Dat si noch waren in den lande.
Rymb. vs. 14594.

Biacht. *Biecht.*

Belye dine zonden met trouwen,
Laetse di waerlike berouwen,
Ende laet in di niet vernachten
Dune lies met vrayer b i a c h t e n.
Lev. v. Fr. vs. 7876.

Bibbelen. *Babbelen.* KIL.

Biberen. *Dikwijls drinken.* KIL. PL.

Bybliven. *Volharden.* B y b l i v e n d e arbeit die verwint grote dinghen. Stemmen, bl. 83.

Bybrengen. Ww. 1) *Misleiden.* U. W. Ick, een dochter en vryster, ben door uwe woorden b y g e b r o c h t. VONDEL, door V. L. IV, 167.

Mnemosijne die b r e n g t hy b y in schijn eens harders.
HOOFT, door BILD. II, 189.

2) *Ten uitvoer brengen, volbrengen.* Ende si wouden overdwers mit dat hout ter dore vanden tempel in varen, ende si en mochtens niet b i b r e n g h e n. Pass. Wijnt. 1480, f°. liii, c.

— — — ic weet dbedrijf
Wel b i te b r i n g e n e.
Belg. Mus. IX, 63.

Bybrengen. Znw. *Bijvoeging.* Wdb. op HOOFT.

Bidbrief. *Request.* U. W.

Bidden. 1) *Vragen, verzoeken.* Geeft den genen, die yet van u b i d t. St.-Bijb. Matth. V, vs. 42. Alwaer wy — — — wierden g e b e d e n seven dagen by haer te blijven. Ibid. Hand. XXVIII, vs. 14.

Zie nog Dr. V. VL. Proza, bl. 297.

2) *Eene schatting vragen*, zoo als vroeger onze Graven deden. U. W.

3) *Noodigen, uitnoodigen.*

Oftu ter brulocht words g h e b e d e n,
Ne sid in dat voorbaerste niet.
Rymb. vs. 24616.

Hier worden g h e b e d e n totter jacht
Veel hogher mannen van groter macht.
Mloep. B. IV, vs. 2121.

Zie nog HOOFT, Ged. 264, 17; VONDEL, door V. L. II, 530; CATS, door Dr. V. VL. I, 564, b.

4) *Bedelen.*

Alse hem die honger dede gewout,
B a t hi eten teenenmale.

MAERL. Sp. H, 4°. ed. I P. III B. XXXIIII, vs. 37.

Sulc lantmau diet wel hadde moet nu b i d d e n broot.

ANNA BYNS, Ref. B. III, 1602, bl. 36, v°.

Zie nog Lev. v. Jez. bl. 132; KAUSLER, Die Rose, vs. 10576; Constth. Juw. bl. 433.

5) *Bevelen*. Eng. *to bid*.

Dit hevet die biscop wel gehort,
Ende seit dat goet sijn sine wort,
Eude troest ende b i d bi goeden rade.

BILD. T. en D. V. III, 137 en 150.

Wij b i d d e n ende gebieden onsen amptman tot Tyele enz. NIJH. Ged. II, 139.

Bidder. *Bedelaar*.

Ende maackt den ghever een arm b i d d e r.

COORNHERT, Recht gebruik enz. 1585, bl. 7.

— — — ick, dolende arme Ridder
Die niet meer goets en heeft als een beroyden b i d d e r.

BREDERO, St. Ridd. bl. 55.

Bideen. *Daarbij*, *daardoor*, *daarom*, *nademaal*, *dewijl*.

B i d e e n es mi oncont das
Hoe langhe dat hi grave was.

MELIS STOKE, B. I, vs. 515.

Ende b i d e e n dat dusdaen wonder
Sonder redene niet es besonder,
Some vanden wisen luden
Wouden, enz.

Ibid. B. II, vs. 529.

Biden. *Beiden*, *vertoeven*, *wachten*.

Ofte het si u becant
Dat hi u, al sonder b i d e n,
Overmorghen sal bestriden.

Limb. B. VI, vs. 2263.

Mijn vrouwe sal hier na ons b i d e n.

Lanc. II, vs. 367

Biden (Sonder). *Onverwijld*.

Ic sal allene varen riden
Te Beverepaer s o n d e r b i d e n.

Renout, vs. 1045. Horae Belg. Pars V.

Bider. *Vroom*, *deugdzaam*, *deugdelijk.* KIL. Saksisch, maar van daar:

Biderman. *Vroom*, *deugdzaam man.* KIL. en ook bij SPIEGHEL

Bidermans erf leyt in alle landen.
Hertsp. 1730, bl. 276.

Bidet. *Klein paardje.* Kan ick op gheen schoone klepper — — — rijden, een geringh bidetjen zal my even haest over wegh brengen. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1660, I, 378. Tweederley slagh van peerden — — — kleppers en — — — bidets. Ibid. II, 284.

Bidi. 1) *Daarom.*

Vanden lime maectine bidi
Omme dat hi oemoedich si.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. I B. VIII, vs. 21.

Zie nog ibid. vs. 7 en elders.

2) *Daarenboven.*

Maer waer es gevaren dwort,
Dat men van sente Martine hort,
Dattem en gheen wijf quam bi?
Dese keyserinne bidi
Was in siere heimelichede
Ende diendem selve mede.
Ibid. III P. IV B. XLIIII, vs. 160.

Zie over deze plaats HALBERTSMA, Aanteek. bl. 102, en Dr. JONCKBLOET op VAN HEELU, bl. 5.

Bidien. *Omdat*, *daarom*, *doordien*, *uit hoofde.*

— — — maer, boven hen sessen,
En hadde hi niet vele liede, bidien
Dat hi was comen onversien.
VAN HEELU, vs. 1698.

Daer quam gelopen also houde
Die vander port van Serras, bidien
Dat si dat grote wonder wilden sien.
Lanc. III, vs. 10769.

Byds of bijds (Van). *Van nabij.*

Indien ick u myn' zucht tot uw' doorluchte deugden,
Dus lang van verr betoont, eens toonen mag van byds.
DECK. Rym. II, 219.

Zie nog HUYG. Korenbl. I, 102.

Biebanck. *Plaats, waar men de bijen houdt.* KIL.

Biebock. *Bijenkorf.* MEYER.

Biebuik. Het zelfde. Ibid.

Bieden. 1) *Toewenschen.*

Des morghens ghinc si heymelic uut,
Ende b o o t den coninc groot saluut.
Mloep. B. I, vs. 2308.

Die borstkijns machmen wel anstoten,
Sijn sy niet te vast besloten,
Ende b y e d e n hem gueden dach.
Ibid. B. II, vs. 1315.

2) *Ontbieden.* VAN HASSELT op KIL.

3) *Gebieden.*

Want tselve gebot, dat God hem b i e t
Dat breken si ende houdens niet.
HILDEG. Ged. bl. 8, vs. 251.

4) *Reiken*, *strekken*, *uitstrekken.*

Voert heeft si hoer een schut ghegheven,
Daer heeft si wonder mede bedreven:
Wat wilt dat si woude raken,
Dat plach si daer mede te ghenaken,
Niet dan sijt dairwairts b o o t.
Mloep. B. IV, vs. 2103.

Hant ende mont hi daerwaert b i e t.
Dr. VERWIJS, Wap. Mart. bl. 52.

Dat si de hant b o d e n om ghenade.
MELIS STOKE, B. III, vs. 1151.

Bieding. *Aanbieding.* U. W.

Bieghen. *Buigen*, *inbuigen*, *doorbuigen.* KIL.

Biecht-oortje. *Klein geldstukje*, *een vierde stuiver.* Zie Wdb. op BREDERO.

Biek. *Gebakken werd.* Wdb. op BREDERO.

Biek. *Beek.*

Want al es die b i e k e cleine.
Alex. B. I, vs. 521.

Biecaer. *Plaats*, *waar de bijenkorven staan.* PL. op BIEBANCK.

Biel. *Kamp*, *strijd.* Zie ZIEMANN, Middel-Hoogd. Wdb. op BÎL. Van daar:

Biel, bile (Niet of geen) geven. *Geen kamp geven.*

Hi ware gevaen nu ende doet
En haddi hem selve bescud niet:
Hi slacht den ever, die n i e n c vliet
Ende voer die honde g e v e t b i e l
Lanc. II, vs. 38494.

Biel, bile houden, bile staen. *Stand houden, blijven staan, voet bij stek houden, het veld behouden*, somtijds in de beteekenis van *den strijd niet opgeven.*

Eens iars was hem aldus genomen
Haren Grave, haer lant haer gelike,
By der Crone van Vrancrike,
Ende hi bleef int prisoen doet.
Om dit nu, elke stede ontboet
Die andren daer op ene wile,
Dat si nu wilden h o u d e n b i l e
Jegen die Wet van Vrancrike.

VELTH. Sp. H. f°. 268, naar het Hs.

Zie vooral BENECKE op *bil*, die het verklaart door: der augenblick, wenn der gejagte hirsch steht und sich gegen die hunde zur wehre setzt, en Dr. DE JAGER, Archief, IV, bl. 256 en vv. en vergelijk hiermede Vad. Mus. II, 153, vs. 75 en bl. 154, vs. 117.

Bien. Imperf. van bannen, dus *bande.* Ende vele gheloefder ane hem, mar sine dorstens nit lyen om de vreese van den phariseusen, dat mense nit ne b i e n e uter synagoghen. Lev. van Jez. bl. 186.

Mare mijn vrouwe met haren werke,
Ver Ypocrisie, dede dat,
Datmen daer b i e n uter stat — — —
Die clerc Omars.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 10768.

Bienlijc. *Aanbiedend.*

Loff, eere ende werde ben ic u b i e n l ij c.

SMEKEN, Tspel, vs. 984.

Bier (Een, twee, drie). Deze uitdrukkingen geldden in BREDERO's tijd, om eene zekere b i e r m a a t te beteekenen. Wdb. op BREDERO.

Bier (Te) gaan. *Te gast gaan, zich vergasten.* U. W.

Bieraet. *Honigraat.*

Als een b i e r a e t vol van oogen.

HONDIUS, Moufe-schans, 1621, bl. 252.

Bier-beschoyer. *Bierbezoryer, bierhandelaar.* Toen Amsterdam nog in zijne opkomst was, en er nog geene brouwerijen waren, had men bierbezorgers of bierhandelaars, die hunne bieren uit Brabant ontvingen. Toen er later bierbrouwerijen daar ter stede ontstonden, behielden de brouwers zelven nog lang den naam van *bier-beschoyer.*

Om de B i e r-b e s c h o y e r — — — te betalen.

NOOZEMAN, Beroyde Student, 1679, bl. 5.

Zie nog BIERSTEEKER.

Bieren. *Te gast gaan, pret houden.*

Princelijck graen, dit is ghedaen
Ter eeren van u seer excellent.
Orlof seer saen, wy moeten gaen
Vertrecken naer ons logiment.
Den wijn gaen drincken en vrolijck bieren,
Dlijf gaen stercken onghespaert, enz.
Antw. Spelen van Sinnen, bl. 717 of 1 iij.

Bierig. *Rondgemutst* van *biret* of *baret* volgens BILDERDIJK.

Hoe 't rond te meten is, hoe bierige Matroosen
De Zee vermeesteren door stomme Staele Roosen.
HUYG. Korenbl. I, 149.

Bierlaers. *Bierbuik.* SPIEGHELS Hertesp. 1694, bl. 104.

Biersteekers. Deze waren lieden te Amsterdam, die tappers en burgers voorzagen van buitenlandsche, meest Brabantsche bieren, van niet hooger dan zes gulden de ton en die verplicht waren op de Nieuwe-Zijds-Kolk te wonen, doch zij die bieren van hoogeren prijs verkochten en op de Bierkaden woonden, werden *Bierbeschooijers* genoemd.

Bier-vliege. *Dronkaards puist.* KIL.

Biesard, biesarre. 1) *Schoon fraai, sierlijk.* Ibid.

2) *Uitzinnig, onzinnig, wonderzinnig, gemelijk.* Ibid.

Biesbouten. *Met vaart en gerucht heen en weder loopen.* MEYER. Het scharrebeenen en biesbouten gheeft hen meer werx. DE BRUNE, Jok en Ernst, 1665, bl. 87.

Biesen, biezen, bizen, bysen, bizzen, bijsen. 1) *Sissen, blazen, sijfelen.*

Noyt heeft de oude Slang — — —
Zoo gruwelijk vergif des doods in het gehemelt
Van 's menschen hart gebiest.
J. OUDAAN, Joh. Grey, 1648, bl. 85.
— — Wat helt zou niet vol schrooms,
Op 't biezen van dat wangebroedtsel yzen?
L. MEIJER, Gulde Vlies, 1679, bl. 73.

Zie ook VONDEL, door V. L. III, 751, vs. 440.

2) *Onstuimig rondloopen*, vooral in toepassing op koeien, die tochtig zijn, of van den *oestrus bovis*, d. i. *bieswurm* gestoken worden. Bij uitbreiding van beteekenis geldt dit werkw. ook voor *onbesuisd zijn*, *van den weg dwalen, verdolen.* KIL. en MEYER verklaren het beiden door: *van hitte zieden, met eene geweldige drift gedreven worden.* Dit slaat waarschijnlijk op tochtige koeien.

By de huysen loopse b i e s e n,
Nergens niet sy op en past.
G. VAN SANTEN, Epigrammata, 1626, no. 37.

Als een Koe b i z z e t, zo b i z z e n ze al.
SPIEGHEL, Byspraax Almanack, 1694, bl. 150.

Zie nog ANNA BYNS, Ref. 1548, Ref. 5; Ref. 6 en B. II, bl. 12.

Biezend. *Woest*, *woedend.* U. W.

Byesin, bisijn, biesen. *Van biezen gemaakt.*

Met hem, voerdi odevaren
In husekine die b y e s i n waren.
Rymb. vs. 3566.

Biest. *Groote plaats* of *markt.* KIL. en MEYER.

Bieten. *Bijten.* KIL.

Biewolf. *Specht.* Ibid.

Bifanc. Zie BIVANC.

Bygaert. Quid?

Waer hoort men van prevliegien ghewaghen
Gheen b y g a e r t te draghen buiten uwen consente?
Belg. Mus. IV, 253, vs. 59.

Bighen. *Buigen*, *neigen.*

Wi saghen hemselven b i g h e n
Die tekene die wi hilden daer.
Lsp. B. II, C. 36, vs. 160.

Byget, bygort. Ter vermijding van Gods naam voor *bij God.* Passim. Wdb. op BREDERO en op HOOFT.

Biggen. *Jonge varkens werpen.* Eng. *to pig.*

De wolf een vuyle Zogh ziende in den misthoop liggen,
Die zwangher nu bestont te stenen en te b i g g e n.
VONDEL, door V. L. I, 431, vs. 2.

Bigichter. *Biechtvader.* Voert so gheve wi ende besetten dien custer, onser ghesellinnen der grevinnen ván Gelren en van Zutphen b i g i c h t e r, vijf ende twintich pont ghereet gelts payments vorscreven, enz. NIJH. Ged. I, 343.

Bigordel, bygordel. *Zak*, *reiszak*, *reisgordel*, ook *voorraadzak* of *voorraadkorf.* Men solde hem wel een b y g o r d e l toebetrouwen, als daer ghien gelt in en weer. MEIJER, O. N. Spr. bl. 34. Ende dragt met u noch gout noch selver, noch en hebt ghelt in b i g o r d e l e. Lev. v. Jez. bl. 46.

Enen b i g o r d e l sinde ich dir mede
Dattu teringhe tote dierre stede
Hebben moegs ende broet.
Alex. B. II, vs. 67.

Zie ook Gesta Romanorum, Cap. 17; MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. IV B. XVII, vs. 16.

Bichte. *Biecht.* SMEKEN, Tspel, vs. 618.

Bichten. *Biechten.* KIL.

Byhanck. *Aanvoegsel*, *appendix.* KIL. en PL.

Bij, bi. Zie BI.

Bij. *Op verbeurte van.* Dat onse richters noch peinders in Veluwen — — — op onsen ondersaten ende inwoenres onss lands van Veluwen — — — geen noitbede hebben, noch doen en soelen, ennich syns, b ij oiren ambte ende b ij horen guede. NIJH. Ged. IV, 85.

Bij tijden. *Somwijlen*, *somtijds.*

Die in die derde grade gaen
Rueren tbedde wel b ij t ij d e n.

Mloep. B. II, vs. 1569.

Bij wilen. *Somwijlen*, *somtijds*

U en behoert niet wel te staen
Daer die mannen b ij w i l e n gaen.

Ibid. B. IV, vs. 1940.

Bijbelen. *

Bijbrengen. *Volbrengen*, *ten uitvoer brengen.* Zie BYBRENGEN en Mloep. B. I, vs. 2286, var. waar het vaneengescheiden voorkomt.

Bijechte. *Biecht.*

Tiepe dal, dattu sages, ende tbreide,
Daer in suveren hem die zielen,
Die onlange, eer si ter doot vielen,
B ij e c h t e ende berouwenesse groot
Gheverst hebben toter doot.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. VIII B. XLI, vs. 41.

Bijchte. *Belijdenis.*

Om dese b ij c h t e van desen sonden, enz.

Rymb. vs. 10841.

Als hi sieke besorghen sal,
Hine vermane hem vooral
Berouncsse ende b ij c h t e spreken.

Ibid vs. 22957.

---

* In mijn Wdb. op HOOFT nam ik dit woord op, zonder er zelf eene verklaring van te geven, maar alleen om de gevoelens van BILDERDIJK en LEENDERTZ tegenover elkander te plaatsen.

De Heer LEENDERTZ dit woord in de Navorscher besprekende, zegt: „Het verwondert mij dat de Heer O. boven mijne eenvoudige verklaring, de zonderlinge en geheel onhoudbare van BILDERDIJK gekozen heeft," en wijdt er dan verder nog eenige regels over uit.

Ik antwoord hierop eenvoudig, dat de Heer LEENDERTZ mij niet goed begrepen heeft. Als ik B.'s verklaring voor de mijne had genomen, dan had ik er niet bijgevoegd, „volgens BILD." maar ik nam het woord op, omdat ik aan zijne uitlegging eene andere kon tegenoverstellen.

Bijkomen, **bykomen**. 1) *Gebeuren*, *voorvallen*, *plaats grijpen*. U. W.

Hoe d'eene om leege valt en d'ander is geklommen,
Wanneer, waerom, waer door dit al is b y g e k o m m e n.
VONDEL, door v. L. I, 149, vs. 70.

2) *Ontstaan*, *veroorzaakt worden*. Wdb. op BREDERO. Neptuin — — roock dat dit door — — Junoos bedrogh b y q u a m. Ibid. V, 141.

Bijkomen, **bykomen** (**Iemand**).

1) *Bij iemand komen om te helpen*, *te straffen*, *gunst te bewijzen*, *te bezoeken*, enz. Wdb. op BREDERO en op HOOFT.

Wanneer de schaduw 't nachtlicht dooft,
Of ghy van schrick wiert aengevochten
Wil ick u troosten in het woudt
En niet verzuimen b y te k o m e n.
VONDEL, door v. L. IX, bl. 667, vs. 188.

Zie nog St.-Bijb. Openb. II, vs. 5.

2) *Overvallen*.

Zie toe, zie toe: een eenig R u y t e r
Die Afrika van wederzy
Van Britten, Turck en Moor, op steelen
En stroopen heet, uit strantkasteelen
Kon dondren, k o m t u weder b y.
VONDEL, door v. L. X, 580, vs. 66.

Zie nog meer voorbeelden in Dr. DE JAGER, Latere Versch. bl. 210.

3) *Zich vervoegen bij* of *tot*.

Hier om waren si seer in twy,
Ende q u a m e n Pilatoe alsoe b y
Dat hi tgraff bewaren dede.
HILDEG. Ged. bl. 56, vs. 10.

Bijlbrief. *Schuldbrief*, voortgesproten uit eene geldleening ter opbouwing of herbouwing van huis of schip. HUGO DE GROOT, Inl. t. de H. R. 1ste druk, fo. 103 vo.

Bijleggen, **byleggen**. 1) *Toevoegen*. Als hy Rachel meynt te trouwen, wort hem Lea, Rachels outste suster, b y g e l e y t. St.-Bijb. Gen. XXIX, Inhoud.

2) Zooveel als *toegeven*. U. W.

3) *Toekennen*.

— — — onsterflijckheyd,
Die in 't bestoven veld den Henghst word b y g h e l e y d.
VONDEL, door v. L. I, 593, vs. 12.

Bijleven, **bileven**, **byleven**. 1) *Samen wonen*, *samen zijn*, *samen leven*. KIL.

2) *Beleven*, *leven ten tijde dat iets gebeurt.* U. W.

3) *Bijwonen*, *bij iets tegenwoordig zijn.* Ibid.

Bijleven, **byleven**, **bileven**. Znw. *Douarie*, d. i. *bezitting eener weduwe*, *of hetgeen eener weduwe vermaakt wordt.* Si moet sweren nemmermee bileven — — te heesschene. Belg. Mus. I, 70.

Bijleving, **bileving**. 1) *Vruchtgebruik.* KIL.

2) *Uitzet*, *bruidschat.* Ibid.

3) *Lijftocht.* Ibid. Die wel betalen, vele te dierre hare bilevinghe coopen moeten. Belg. Mus. X, 111.

Bijmoeder. *Nageboorte*, *moederkoek.* KIL.

Bijnen voor *binden* zoo als later *vijnen* voor *vinden.* U. W.

Bijneven. *Benevens.* KIL.

Bijs (Van). Even als VAN BIJDS, d. i. *Nabij*, *van nabij*, *dicht bij.*

> Noch selseje beter beslaghen, asjese siet van bijs.
>
> BIESTKENS, Claes Kloet, II, 10.
>
> Die 't van bijs hebt hooren dond'ren.
>
> HUYG. Korenbl. I, 35.

Bijse. 1) *Het noorden* of *de noordenwind.* KIL. De Franschen hebben ook hun *vent de bise.*

2) *Geweldige storm.* Ibid.

3) *Pest*, *verderf.* Ibid.

Bijsen. Het zelfde als BIESEN.

> 't Is al naer Æneas voren en achtere
> Dat mense ziet loopen slingheren en bijsen.
>
> Handel der Am. bl. 43.
>
> Sijt ghy wten wech der salicheyt gebijst
> Wandelt nae Gods woort.
>
> ANNA BYNS, Ref. 1602, III, bl. 44, v°.

Zie nog Consttb. Juw. bl. 70; Belg. Mus. X, 410, reg. 19, v. b.

Bijschien. *Misschien.* KIL.

Bijsinnigh. 1) *Voorzichtig*, *bedacht*, *wel beraden.* Ibid.

2) *Onzinnig*, *uitzinnig*, *krankzinnig*, *zinneloos.* Ibid.

Het verschil dezer twee zeer tegenstrijdige beteekenissen heeft zijnen oorsprong hierin, dat de eerste in Holland, de tweede aan den Rijnkant by Neus en Bon in zwang waren.

Bijstand. *Bestand*, *wapenschorsing.* KIL.

Bijstandig. *Behulpzaam.* Ibid.

Bijstandicheyt. *Bijstand.* Inf. bl. 652.

Bijstellen, **bystellen**. 1) *Veil geven*, *ter hulpe geven.*

> Ik eisch geen hoogen loon, beding geen maandlijk geld

Maar heb mijn lijf voor 't Land uit liefde b ij g e s t e l t.
GROEBE, Versch. Ged. I, 169.

2) *Toevoegen.* Laet my doch van dit volck, dat met my is, u b y s t e l l e n. St.-Bijb. Gen. XXXIII, vs. 15.

Bijster. 1) *Verkeerd*, *slecht.*

Si maken wel een b ij s t e r gelaech.
Die om betalen niet en zorghen.
HILDEG. Ged. bl. 170, vs. 42, var.

Men moet den acker weder sayen,
Om sanderen jaers wat te mayen,
Of tworde een b ij s t e r spel.
Ibid. bl. 238, vs. 119.

2) *Uitgeput*, *doodarm.* Datter in den voorn. dorpe zijn 29 haertsteden, daerof de 15 b ij s t e r zijn, zoedat zy niet en wilden haer goet mitten lasten aentasten. Inf. bl. 51.

Bijster (Te). *Zeer.* Passim.

Bijstier. 1) *Woest*, *wild*, *afgrijslijk*, *wreed.* KIL.

2) *Bijster*, *berooid*, *arm.* Ibid.

3) *Zinneloos*, *onzinnig.* Ibid.

Bystierheyd. 1) *Verwoesting*, *vernieling*, *verderving.* Ibid.

2) *Armoede*, *berooidheid*, *gebrek.* Ibid.

Bijt. *Opening*, *kolk*, *afgrond.*

Daer viel hi inden helscen b ij t.
Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, bl. 29.

Bijteecken. *Voorbeeld*, ook *ontwerp*, *schets*, *afschrift.* Exemplar en exemplum. KIL.

Bijten. 1) *Etsen door middel van salpeterzuur.* Ibid.

2) *Jeuken*, *jeukte hebben* of *gevoelen.* Ibid.

3) *Kwellen.* Zie Gloss. op VONDELS Werken, waar de plaats onjuist is opgegeven.

Bijticht. *Aanklacht*, volgens NIJHOFF, die echter aan de juistheid van het woord twijfelt. Zie Ged. I, 237.

Bijvangh. Zie BYVANCK.

Bic houden. *Aantasten.*

Daer bi die bisscop Heinric
H i l t over al weder b i c
Op die van Brabant, waer hi conste.
VAN HEELU, vs. 282, en de Aant. van Dr. JONCKBL. bl. 105.

Bicans, **bycans.** *Bijna.* PL. Wdb. op HOOFT.

Bicant, bykant. Het zelfde. Doe die enen hont bicant van den wolf verwonnen was. Gesta Roman. Cap. 133.

(In deser manieren so sprac Amand)
Ben ic den riede ghelijc bicant.
Lev. v. St. Am. I, vs. 553.

Zie nog BLOMM. Oudvl. Ged. III, 151, a; Mloep. B. III, vs. 88, var.

Bickel. *Graveerijzer*, *graveerstift*. KIL.

Bickelen. 1) *Etsen*, *graveeren*. Ibid.

2) *Uitspringen*, *biggelen*. De tranen bickelen wt de ooghen. Ibid.

Bickeler. *Steenhouwer*. Ibid.

Bicken. 1) *Pikken*, *oppikken*.

Dees Haan, de dierbaar steen weghschrabt, en koren bikt.
SPIEGHEL, Hart-Spieghel, 1614, bl. 57.

2) *Steenhouwen*. KIL.

Bicken op. 1) *Aanvallen*, *aantasten*, *slaan*. Ook figuurlijk *op iets aanvallen*. Wdb. op BREDERO en U. W.

Datsi opt zee voren dicken,
Ende also op Ingelant bicken,
Ende roveden.
VELTH. Sp. H. f°. 175.

De dappere Heldin,
Die op d'Atriden bickt.
VONDEL, Lof der Zeevaart.

2) *Allerlei leed en smaad toebrengen*. U. W.

3) *Heviglijk berispen*. Ibid.

4) *Op iets vlassen*, *begeerte naar iets hebben*.

Als ick soo maer wat hondert guldentjes kan wiunen met verklicken,
Dat is de rechte slach, daer souwen wel meer luy op bicken.
COSTER, Kl. v. Theeuwis de Boer, 1627, bl. 3.

Ja mijn speulnoots selver seyden teughens my, o Claas! jy arge gast,
Je hebt daar recht ien schietje, dat totje mes past.
Ja, docht ick, je meuchter wat op bicken,
Maar ongder mijn groene sy selse best schicken.
BIESTKENS, Claes Kloet, 1619, III, bl. 1

Bykomen. Zie **Bijkomen.**

Bykoomst, bycoemst. 1) *Gang*, *toedracht*, *ontwikkeling eener zaak*. Wdb. op HOOFT.

2) *Beslaping*, *vleeschelijke vereeniging*.

Als zijn lusten volbracht waren, die hy daer ghenoot,
Greep hyse metter hand, welck hy haer vriendelick boot.

Verblijdt u (riep hy) schoon vrouwe door ons Godlijcke minne.
Binnen s'jaars suldy schoon kinders hebben in uwen schoot,
Want der goden b y c o m s t streect tot smenschen gewinne, enz.
COORNHERT, Odyss. 1606, I, 72, v°.

Bile houden. Zie PYL.

Bile (Te) staen. Zie het zelfde.

Bylegh. *Toelage*, *onderstand.* Dat uyt de inkomsten — — — een b y l e g h gegeven worde. St.-Bijb. III Esdrc. VI, vs. 29.

Bilen, **bylen.** *Blaffen*, *bassen.*

Hanen craeyen ende honden b i l e n.
Caerl ende El. vs. 765.

Si hoerden die honde b y l e n.
BLOMM. Oudvl. Ged. II, 27, vs. 2169.

Zie nog MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. IV B. XVIII, vs. 9.

Bilck. *Weide*, *weiland.* KIL.

Billekens van Kandy. *Kussentjes* uit suikerstroop vervaardigd. Beiden naar den vorm zoo genoemd.

Rinze-wijn met b i l l e k e n s v a n K a n d y.
NOOZEMAN, Bedrooge Dronkkaart, 1670, bl. 19.

Billen. *Op de billen slaan*, *kastijden.* Wdb. op BREDERO en op HOOFT.

En soo het dan misschien sijn poppe dreyght te b i l l e n.
CATS, 1828, I, 370, b.

Te b i l l e n kat en hond.
SPIEGHELS Hertsp. 1730, bl. 140, vs. 270.

Billen (By den). Uitroep om iets te verzekeren of te bezweren. Het beteekent: *Bij de bijlen* waarmede het kruis gemaakt is. Zie SMEKEN, Tspel. vs. 293, 654 en 878, maar vooral bl. 84.

Billich, **billic.** *Billijk.* Wdb. op BREDERO, ook *billijkerwijze.*

Waer ich rijck jonck ende spillich
Frisch, als ic mocht wesen b i l l i c h.
Mloep. B. II, vs. 2454.

Goede woerden ende reyne saken
En sijn b i l l i c x niet te laken.
Ibid. B. IV, vs. 2.

Billigheyd. *Billijkheid.*

Met B i l l i g h e y d en Reden.
VONDEL, door V. L. I, 237, vs. 13.

Billichlyck, **billicklick**, **billiklijk.** *Volgens billijkheid*, *op eene billijke wijze.* Daerom zijn sy door dergelijcke b i l l i g h l i c k geplaeght. Het Boek der Wijsheyt, XVI, vs. 1. Want ick ben versekert, dat hy,

mijn voornemen navolgende, u-liede[illegible] billighlick ende vriendelick allesins sal gelieven. II Machab. IX, vs. [illegible]7.

Men leze over dit woord Dr. DE JAGER, [illegible]atere Versch. bl. 194 en v.

Billykmoedigh. *Billijk van gemoed.* U. [illegible]W.

Billics, billicx. *Billijkerwijze.* Zie BILLICH.

Bylo. Samentrekking van *bi lode*, welke woor[illegible]en ongetwijfeld weder eene verkorting zijn van bij (den heiligen) Lodewijk o[illegible] van (den heiligen) Laudus of Loth. Zie Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 127 en [illegible]de Navorscher 1869, bl. 103.

> Bylo sy heeft den reuck inden neuse.
>
> Handel der Am. bl. 59.
>
> Neen bylo, zij vonden gasten.
>
> VONDEL, Poëzy, I, 82.

Bilode. De zelfde uitroep.

> Bilode, hem voeghet sijn sitten wale
> Bi magheden ende bi sconen wive.
>
> Belg. Mus. VIII, 100.
>
> Bilode, dat wetti selve wale,
> Sal men ouder daet vergheten?
>
> Ibid. VIII, 101.

Byloke. *Keuken*, *kookhuis.* Coken sterven wel in de byloke MEIJER, O. N. Spr. bl. 81. Oock plochten er Ghendt te zyne viiij hospitalen sonder de Byloke. VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. 1574, f°. 118, b. ed. v. 1665, bl. 445. Een Rijcke-Gasthuys ghenoemt de Byloke, ibid. f°. 118 c.

De Hoogleeraar MEIJER vertaalt byloke door *aschput* of *aschbak.* Mij dunkt in geen mijner bijgebrachte voorbeelden kan het zulks beteekenen. Ik vermeen dat *keuken* of *kookhuis* wel aan te nemen is.

Byloken. *Besloten.* Byloken Pinxter. Dr. VERWIJS, De Oorl. v. Hert. Albr. bl. 211. Beloken Paschen en Pinkster is bij ons nog in gebruik.

Bilt. *Beeld.*

> Dats dat hise maken wilde
> Ende beelden na syn selfs bilde.
>
> Lsp. B. III, C. VIII, vs. 8.

Bin. *Binnen*, *in.*

> Ware enich rudder bin minen hove.
>
> Walew. vs. 121.
>
> Bin haren tiden so is te gaen
> Kaerls gheslachte.
>
> MELIS STOKE, B. I, vs. 802.

Bindesen. *Onderwijl, intusschen, in dien tusschentijd.*

Bin desen quam Alydrisonder.
Walew. vs. 1332.

Bin desen hadde Vaspasiaen
Echt dracht ten mure ghedreghen saen.
Rymb. vs. 28763.

Binachten. *Vernachten.* Noch daer buten niet te binachten. NIJH. Ged. I, 245.

Binden. *Binnen den, in den.*

Ende haren here, die was bleven
Binden selven daghe doot.
Walew. vs. 2431.

Vier tide sijn binden iare.
Heim. der Heim. vs. 1058.

Binden. Ww. 1) *Kuipen.* Item Dirc voirscr., die om dese voirscr. wijn tUtrecht toich te copen, verteert binnen vj dage iij nobl., van makelerdien j nobel, van scroden ij nobel, van binden, verlaten ende rilen j nobel. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 214.

2) *Hechten.*

— — — — — aen all
Wat anderen gevalt bind ick mijn welgevall.
HUYG. Cluysw. bl. 31.

3) Quid? *Gebroken voorwerpen aaneenhechten, samenvoegen?*

Ende ic can binden steinen cruken,
Ende melcteilen van erden ghedrait.
Horae Belg. VI, 91.

4) *Eene wonde verbinden.*

Die meester hadde sine wonden
Altehant weder gebonden.
Lanc. II, vs. 10896.

Die gewonde in ware saken,
Deden hem binden ende vermaken.
Grimb. Oorl. I, vs. 3847

Zie nog Lanc. II, vs. 39309; MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. I B. XXXV, vs. 33; Walew. vs. 653; Rymb. vs. 28841.

5) *Beslaan.* Item aen Claes die sloetmakere, van den voerscreven stoel met yseren banden te binden, betaelt xvj stuvers. Vaderl. Mus. III, 37.

6) *Tot slavernij brengen, als slaaf behandelen.*

Maer alse Moyses die wijf vernam,

Sprac hi te hem ende was gram:
»Twi hebdi die wijf g h e b o n d e n?
Rymb. vs. 6295.

Dat het jammer ware ende zonde,
Datment in eigijndoeme b o n d e,
Ende bat hem dat hijt scoude vri.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. I B. IX, vs. 66.

Binden baniere. *Vlag voeren.*

Die proefst van Nivele was daer mede,
Die daer oec als baenrots dede;
Want hi hilt leen ende lant,
Daer hi af b a n i e r e b a n t.
VAN HEELU, vs. 4550.

Binden (Boven). *De bovenhand hebben.*

Daeromme willen zy b o v e n b i n d e n.
Belg. Mus. II, 123.

Bindend. *Klemmend, krachtig, met aandrang.* U. W.

Binder. *Kuiper.* KIL.

Bynen. *Binden.* U. W.

Byneven, bineven. 1) *Benevens, ook.*

Nu sult ghy hooren hoe ick daer moet sijn b y n e v e n.
HOUWAERT, Vier Wterste, bl. 37.

2) *Naast.*

Die broeder taste daer b i n e v e n
Hine vanter weder dat noch dit.
HILDEG. Ged. bl. 180, vs. 128.

Bingebangen. *Luiden, bengelen.*

Die den Offer heeft t'ontfangen,
Magh de klock doen b i n g e b a n g e n.
HUYG. Korenbl. I, 715.

Bingel. *Stok, knuppel, staak.* KIL.

Binck. *Boersch en plomp mensch, bengel.* Ibid.

Binnen. 1) *Inwendig, van binnen.*

Dat wijsheit niet comen en can
Inden ghenen lude noch stille,
Die b i n n e n is van quaden wille.
Lsp. B. III, C. 14, vs. 62.

2) *Gedurende, bij.*

Waert datmen sine wercken saghe
Byden licht of b i n n e n den daghe,

Dit doet hem buten pade mennen.
HILDEG. Ged. bl. 223, vs. 24.

Doe kirde hem Peter omme ende sach din yongre volghen, din Jhc. minde ende die op sine borst lach binnen din avontmale. Lev. v. Jez. bl. 244. Zie nog Rymb. vs. 6624 en vs. 26989.

Binnen dat. *Terwijl dat.*

Binnen dat hine hadde ghevaen
Ward hi sware besiect saen.
Ibid. vs. 21679, var.

Binnen deen, dien of desen. *Terwijl, ondertusschen.*

Binnen deen dat de Coninc lach
Vor Valenchine.
MELIS STOKE, B. III, vs. 1479.

Hi hadde ghemaect binnen desen
Een covent.
Ibid. B. IV, vs. 780.

Binnen dien was die nacht ghegaen.
Beatrijs, vs. 845.

Zie nog Karel de Gr. Fr. I, vs. 640; Mloep. B. II, vs. 3563; Ferg. vs. 32; Rymb. vs. 31005.

Binnen (Hier of daer). *Ondertusschen, binnen dezen of dien tijd.*

Hier binnen wert dat water linde
Ende tweder stillede vanden winde.
Mloep, B. II, vs. 197.

Een nonne was, alsmen leest,
Ende hadde in een clooster gheweest
Menich jaer ende menighen dach,
Datsi daer binnen noit en sach
Vader noch moeder, noch vrient en ghenen.
Lsp. B. III, C. 3, vs. 720.

Binnen geboren. *Aangeboren.*

Die scalcheit es hem binnen geboren.
Rein. door WILLEMS, vs. 1795.

Binnen hebben. *In zich hebben.*

Eest datsi Gode minnen
Ende hem vore almachtech kinnen,
Soe hebbensi binnen sijn ontsien.
Lsp. B. III, C. 12, vs. 29.

Binnen leggen of liggen. *Thuis liggen, gehuisvest zijn.*

Daer sult ghy uwen Soon, uw' Dochter aen gewennen,

Uw af-gesloofde Vee, uw' Dienaer, Man of Meid,
Den vreemdelingh daer by, die t'uwent binnen leit.
HUYG. Korenbl. I, 22.

Binnen vreden. *In vredestijd.*

In tfijfte jaer van Roboams rike,
Binnen vreden sekerlike,
Quam hi in Jherusalem.
Rymb. vs. 12290.

Binnen (Te) sijn. *Bekend zijn met, weten.*

Want ic alle dinghen ben te binnen.
SMEKEN, Tspel. vs. 1021.

Maer dese sake ben ick wel te binnen,
Dat wy al t' samen sondich sijn en onreene.
HOUWAERT, De vier Wterste, bl. 15.

Binnenboorling. *Inboorling.* U. W.

Binnegeteelt. *Inlands* of *binnenlands bewerkt.* Wdb. op HOOFT.

Binnenwyle. *Middelerwijl, intusschen.* Ibid.

Binschen lees **binsen** is een wisselvorm van *bijsen* en beteekent hier *ruischen.*

Ane dese montaenge boven steet
Ene herberge, cranc ende ongereet
Gemac te hebbene sekerlike.
Het wait, het binscht daer dagelike
So sere, enz.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 5822.

Birret. *Baret, mutsje.* KIL.

Bis, bisse, bysse. *Egyptisch vlas* ook *fijn linnen stof*, in 't Latijn *byssus* genoemd.

— — — V mageden — — —
Dien gaf die bisscop daer ter stede
Te spinne puerper, bis ende vlas,
Zide enz.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VI B. XXXVII, vs. 7.

Dese cortine sal sijn twevoldech van bysse.
RUUSBR. Tab. bl. 23, reg. 4.

Daer was een bedde met goude gebort,
Met puerpre ende met bissen gedect.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. I B. XLVII, vs. 41.

Bisaetse. *Zak.* Fr. besace. Eigenlijk dubbele zak, of zak met twee verschillende ingangen.

Ene b i s a e t s e datsi vonden
Inden wech ten selven stonden,
Als of soe vul penege ware.

Lev. van St. Fr. vs. 3595.

Al daer die b i s a e t s e lach.

Ibid. vs. 3626.

Zie nog D[r]. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 240, waar het »*byzaedzen*" gespeld wordt. Dit woord is eigenlijk samengesteld uit het Lat. *saccus* en *bis*, dubbeld. Bij de vereeniging dezer woorden *bisaccus* moge er eene *s* zijn weggevallen, in het Fransche woord *bissac* vindt men die terug.

Bisant, bysant. *Middeleeuwsch gouden muntstuk* te Constantinopelen geslagen. Er waren ook zilveren.

Die soudaen had uut gegeven
Een wreet gebod up onse leven:
Die eens kerstijns hooft bringen woude
Dat hi enen b i s a n t ebben soude.

Lev. v. St. Fr. vs. 5096.

Fijnder b y s a n t e van roden goude.

Belg. Mus. VI, vs. 95.

Zie nog VELTH. Sp. H. f°. 266; Alex. B. VI, vs. 408; Walewein, vs. 11130; Rymb. vs. 3196; MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. XLIIII, vs. 73.

Bisant. Adj. Waarschijnlijk met gouden of zilveren b i s a n t e n belegd, zoo als de helmen en schilden van vele ridders daarmede prijkten, ten teeken dat deze de reis naar het Heilige Land volbracht hadden.

Ende alsi dus stont ende vacht,
Quam een, die den arm verdroech,
Ende met enen swerde sloech,
Boven in den wervele in den cant,
Wel half af syn helm b i s a n t.

VELTH. Sp. H. f°. 256.

In het Fransch heeft men daarvoor »*besanté*" en »*écubesanté ou chargé de besants.*" BOISTE.

Bisanteren. *Met ronde schijfjes of stukjes opleggen*, in de wapenkunde.

Den vijfsten suldi dus verstaen:
Hy droech van keel doergaen
Een faes van silver g e b i s a n t e e r t,
Van goude so wast geblaseneert.

Belg. Mus. V, vs. 107.

Deze ronde zilveren schijfjes waren in navolging voor de bisanten, vroeger daarvoor in gebruik.

Byse. 1) *Storm uit het noorden.* MEYER.

Den koelen sachten wint,
Die uyt het West begint,
Beademt al de kruyen,
Onslaet het groene velt
Van Boreas gewelt,
Van b y s e n en van buyen.

ZEVECOTE, Ged. 1840, bl. 15.

2) *Pest.* MEYER.

Bise. *Hinde.*

Hi helt stille alse lyeberde plegen,
Alse die b i s e n hebben verslegen,
Ende si niet meer vinden moegen,
Daer si wreetheit an moegen toegen.

Lanc. II, vs. 17261.

Biseghet. *Beschuldigd.* Ende wilker dan van ons beyden b i s e g h e t wert, die sal bi siinen eyde dat richten altehants sonder merre. NIJH. Ged. I, 245.

Byschien. *Misschien*, *mogelijk.* MEYER.

Byzetten. 1) *Tot hulp aanbrengen.* U. W.

2) *Mededeelen.* Ibid. Gelieve mijnen swaegher Hasselaer, ujt mijnen naeme, te begroeten, ende te verzoeken, dat hy U E. b y z e t t e 't geen men weeten magh. Br. III, bl. 55.

Byzijden. *Bezijden*, *ter zijde.* De Overste nu nam hem by der handt, ende b y z ij d e n gegaen zijnde vraeghde hy enz. St.-Bijb. Hand. XXIII, vs. 19.

Byzydigh. *Zijdelingsch.* Wdb. op HOOFT.

Byzinnigheit. *Verbijstering*, *waanzinnigheid.* Ibid.

Byzitten. *Als raadsman nevens iemand zitten.* U. W.

Byzitter. *Raadsman*, *raadslid.* Ibid. In Friesland is dit woord nog in zwang.

Bysitsters. *Bijwijven*, aan de Oostersche hoven in zwang. Men denke aan de hofhouding van Salomon.

Balthazer op die tijdt geseten over 't mael,
Seer prachtigh ende trots in 't Coninckljjcke sael,
By d'Ed'le van 't geslacht, b y s i t s t e r s en syn Wijven, enz.

HEYNS BARTAS, Vervolgh van de Weken, bl. 12.

Byslach, **by-slagh.** 1) *Uitstalling voor een winkel.* PL.

2) *Iets dat toevallig bij iets anders komt*, of *zich ontwikkelt.*

't Is b y - s l a g h, die den aerd van 't Land of van het Koren
Te voorschijn heeft gehaelt.

HUYG. Korenbl. Op den Titel.

Bisonder. *Afzonderlijk.*

Die viere ghecreghen der dodes slach,
Elc b i s o n d e r op enen dach.
Mloep. B. I, vs. 1452.

Van allen desen drien den sin
Elck b y s o n d e r e n exponeren,
Dat staet nu vast in mijn begheren.
HILDEG. Ged. bl. 43, vs. 103.

Zie nog Mloep. B. I. vs. 1689 en Inf. bl. 123 en 195.

Bysonder (In 't) *Afzonderlijk.*

— — — de goede man heeft i n 't b y s o n d e r
Het onvoorsichtigh wijf een eygen les gedaen.
CATS, door Dr. v. VL. I, 413, b.

Byzonderen. *In bijzonderheden treden.* Laet ons een weynich b y z o n d e r e n. DE BRUNE, Embl. 1624, bl. 6.

Bispel. 1) *Voorbeeld.*

An dit b i s p e l mach men sien
Alse een doet bederve quaet,
Sie dat hijs te tide ave staet.
Belg. Mus. X, 75, vs. 218.

Hoort, ic sal u doen bekint
Een herde scoon b i s p e l,
Dat eens daer ave ghevel.
Lsp. B. II, C. 60, vs. 117.

Zie nog Esop. Fab. IX, vs. 20; VONDEL, door v. L. IX, 322.

2) *Gelijkenis.*

Ons Here seidem b i s p e l e
Van enen man die zieu coren,
Dat driersins bleef verloren.
Rymb. vs. 23352.

Ende seide hem .j. b i s p e l dare,
Alse jof in die woestine ware
.I. heerde, die .C. scaep helde:
Verlore hi teen van den velde,
Hi soude die .XCIX. laten, enz.
Ibid. vs. 24017.

Zie nog Lev. van St. Am. I, vs. 2630; Belg. Mus. V, 452, vs. 21.

3) *Spreekwoord.*

Ende hets een out b i s p e l:
Viants mont seit selden wel.
Rein. door WILLEMS, vs. 181.

Ende hierom verwandelt in een byspel, is Saul onder den propheten. Byb. van 1360, Hs. I Sam. X, vs. 12.

4) *Verklaring*, *uitlegging.*

Ende omme te curtene die wort,
Ne segic up elc negheen bispel;
Want inne quaems ten hende niet wel.
Nat. Bl. f°. 49, d.

5) *Voorval*, *gebeurtenis.*

Ende hier af hore een bispel,
Wat in Egypten ghevel.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. I B. XLII, vs. 63.

Dese ridder maecte daer cont
Edewerd, hoet over zee stont,
Occ seide hi hem naer .i. bispel,
Dat Saladijns vader gevel.
VELTH. Sp. H. f°. 72.

6) *Spreuk*, *zedespreuk.*

Oec sprac hi somech wort oec wel,
Alse die spreect in dit bispel:
Wie so die wijshede begaren,
Moeten weelde laten varen.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. IV B. XXXI, vs. 30.

7) *Vertoog.*

Architan spreect in sijn bispel,
Dat enghene dinc so fel
Van naturen es ghegheven
Den mensche alse weeldich leven.
Ibid. I P. III B. XLII, vs. 57.

Bispraec, bysprake. *Spreekwoord.* Daer om hadde hi dit bispraec altoos in sijn mont en herte. Pass. Som. 1489, f°. clxv, a.

Byspreuk. *Spreekwoord.* U. W. De byspreuk lujdt, dat men 't, als 't lijdelijk is, looven moet. Br. III, bl. 300.

Bisproke. Het zelfde. Daerom hadde hi dit bisproke altoes in sinen mont. Dr. v. VL. Proza, bl. 275.

Bisse. Zie BIS.

Bisscopdoem. *Opperpriesterschap.* Rymb. vs. 18375 en 20683.

Bizzen. Zie BIESEN.

Byssijn, bissin. *Van bissus.*

Ende daer si scieden, dese twee,
So hinc ene byssine cortine

An viere pilaren diere ende fine, enz.
Rymb. vs. 4791.

— — — reepe — — — — —
B i s s i n ende ooc purperijn.
Ibid. vs. 18051.

Bystal. *Bijstand*, *hulp*. Doe Heer Witte b y s t a l van hem vernam, dede hy zyn bannier binnen Haerlem ontwynden, Clerk u. l. L. bl. 196.

Bystander. 1) *Iemand*, *die bij iets tegenwoordig is*, *die bij iemand staat*. U. W.

2) *Helper*, *die bijstand biedt*. Ibid.

Bij de voorbeelden in het U. W. opgegeven, voege men nog HOOFT, Ned. Hist. f°. 608, 16 en 616, 7.

Bystandy. *Hulp*, *bijstand*. U. W. en HOOFT, Ned. Hist. f°. 1213, 28.

Bystandig. *Hulp aanbrengend.* Bij MEYER vindt men *hulptroep*. De uitgang wijst op een bijv. nw. en geenszins op een Znw.

Bistandicheit, **bystendicheyt**. *Hulp*, *bijstand*.

Hi trac in sgraven Boudins lant,
Ende hevet ghesilgiert ende verbrant
Mids der groter b i s t a n d i c h e d e,
Die hem die bisscop van Coelne dede.
KAUSLER, Reimchr. vs. 4912.

Up twelke sij versochten ras
Hulpe, surcoes ende b i s t a n d i c h e d e.
Ibid. vs. 7274.

— — — den armen — — —
Moet ghy — — — doen b y s t a n d i c h e d e.
Constth. Juw. bl. 152.

Zie nog Inf. bl. 3; Belg. Mus. IV; 11, vs. 27.

Bystellen. *Bijvoegen*, *toevoegen*. U. W. Laet my doch van dit volck dat met my is, u b y s t e l l e n. St.-Bijb. Gen. XXXIII, vs. 15.

Ik eisch geen hoogen loon, beding geen maandlijk geld,
Maar heb mijn lijf voor 't land uit liefde b ij g e s t e l d.
GROEBE, Versch. Ged. I, 169.

Bistendich sijn. *Hulp*, *onderstand verleenen*. Soe sall Wilhem — — — ons off onsen vrienden, b i s t e n d i c h s ij n ende te hulpen comen. NIJH. Ged. IV, 72.

Byster. 1) *Verbazende*. U. W.

2) *Armoedig*. Wdb. op BREDERO.

3) *Zeer*, *in hooge mate*.

Gy wickt het trouwen b y s t e r swaer.
CATS, 1828, I, 249, b.

Byster maken. *Tot den uitersten nood brengen.* Wdb. op HOOFT.

Bysterheit. 1) *Verwarring, beroerte.* Ibid. bl. 463.

2) *Gruwel, ijslijkheid, uitzinnige handelwijze.* De Doopsgezinden, mits de bysterheeden tot Munster aangerecht, ende zelfs t' Amsterdam onderleit, waaren dat pas, in versche afgryselykheit. HOOFT, Ned. Hist. f°. 58, 12.

3) *Het schrikwekkende.* 'T gaat vast, dat de zwangerheit van veele vrouwen, door de bysterheit deezer ontsteltenis, op storting oft misdraght uitquam. Ibid. f°. 365, 34.

4) *Buitensporigheid.* U. W.

Bysternis van zinnen. *Verbijstering.* Ibid.

Bytaal. *Opschrift, bijgevoegde woorden.* Ibid.

Bite (Ter) komen. *De bevrorene grachten door het maken van bijten openhouden.* Wdb. op HOOFT.

Bitebau. *Mom, spook.* De figuere des Cruyces heeft ontwijfelijck alsulcken kracht, dat het de Duyvel voor een Bommelaer oft Bitebau aensiet. MARNIX, Byenkorf, bl. 163, v°.

Biteeken. *Bijvoegsel in of aan een geslachtswapen.*

Want hi was een diere baroene,
Die, ghelijc enen leeken
Ten stride voerde een biteeken
Op die wapene van Gaesbeke.

VAN HEELU, vs. 8082.

Byteekening. *Aanteekening op den kant eens geschrifts, apostille.* U. W.

Biten. 1) *Kwetsen, wonden, treffen*, ook *hakken, houwen.*

Amintas sweert mochten wel biten.

Alex. B. V, vs. 471.

Ende doen die griexe swerde biten
Op dat wreede volc van Siten.

Ibid. B. VIII, vs. 870.

2) *Pijnigingen* of *kaken.*

Dat es Christus, die door ons staerf
An dien Cruce, ende verwaerf
Den pays tusschen sinen vader,
Daer wy mede sijn algader
Verlost huten helschen biten.

Lev. v. St. Am. I, vs. 4624.

Bitender man. *Strijdbaar man.*

Doe ghingen si vechten met crachte
Up Gabaa, die ten eersten daghe

Up hem daden grote plaghe,
Want si up hem sloghen dan
XXIIm. bitender man.
Rymb. vs. 8390.

Bytensnoodt. *Gebrek aan bijten of opene vakken in het ijs.* Wdb. op HOOFT.

Bitinghe swaer. *Harde pijn, scherp wee.*

Joecte hadde hi groot int vel;
Ende in tghedarmte also wel
Hadde hi bitinge harde swaer.
Rymb. vs. 21689.

Bitsch. *Naar, onaangenaam, lastig.*

Het vyer geeft bitschen roock, eer dat het komt te branden.
CATS, door Dr. v. VL. I, 435 (437), a.

Bitterhartigheit. *Haat, afkeer.* U. W.

Bitterlingh. *Stootschutsel, rabat* volgens BILD. die het eene verbastering van »botterling" noemt.

Dat Plaetingen alleen, en Bitterlingh en Biesen
Vergeefs verdedighden.
HUYG. Korenbl. I, 369.

Bitternis. *Bitterheid.* U. W.

Byval. *Toeval, omstandigheid.* Ibid.

Byvanck, bivanc. 1) *Omstreek.* Linghen — — — is een kleyne stadt, maer heeft een groote ende treffelijcke sterckte, met goeden staet ende byvanck. GUIC. fo. 172, a.

Zie ook het Gloss. bij VAN HEELU, waar echter de plaats verkeerd is opgegeven.

2) *Woonplaats, oord.*

De officier gheloefde Godts woordt, en namt in danck,
En hy ginck van daer naer sijnen byvanck,
En hy heeft sijn sieck kint ghenesen vonden.
HOUWAERT, De vier Wterste, bl. 26.

Byvoegen. *Toevoegen.* De Raaden en bewindsluiden, die de Koning haar had bygevoeght. HOOFT, Ned. Hist. fo. 108.

Biwaren. *Instaan voor iets.* Daer aen sole wyne biwaren. NIJH. Ged. I, 244.

Bywylen. *Somtijds, somwijlen.* Het is bywylen beter, een appel gegheven dan gegeten. MEIJER, O. N. Spr. bl. 19.

Bywoonen, bywonen. *Helpen, bijstaan, ter zijde staan.* Dat hy hun als Zeeraadt, den tydt van zes weeken, op de vloot met zynen raadt getrouwelyk hadde bygewoont. BRANDT, Leven van De Ruiter, bl. 432.

Zie ook Wdb. op HOOFT.

Bywooning. *Hulp*, *bijstand.* Wdb. op HOOFT.

Bywoort, bywoert. *Spreekwoord.* Na den bywoerde: Niemant mach geven und holden. WINHOFF, Landr. v. Averissel, bl. 488.

Bla. *Blauw.*

Die asure bla.

BLOMM. Oudvl. Ged. D. III, bl. 125, vs. 99.

Blaeyen. 1) *Zwaaien* een zwaard. KIL. MEYER.

2) *Buigen*, *krommen*, *inbuigen.* Ibid.

3) *Wapperen.*

Waer siet men nu uwen standaert blaeyen?

Belg. Mus. IV, 252.

Blaeyeren, blayeren. *Zwaaien*, *slingeren*, *heen en weêr bewegen*

Glorifier, dat seit die yeest,
Blayerde ende maecte feest,
Met beyde sinen voeten voren.

Sgl. v. Jher. bl. 33, a.

Blaexeme. *Vuurstroom*, *vuurvlam.*

Hi ghinc an sine side sciere
Ende liet die grote blaexeme liden
Die daer vlooch in allen siden,
Enten serpente uter kele scoot
Om die anxenc vander doot.

Walew. vs. 417.

Blaakzuchtig. *Naar schittering hakende*, *trachtende.* Wdb. op HOOFT.

Blaakteeken. *Sein tot brandstichting*, *vuur-* of *brandsein.* Ibid.

Blaem, blame. *Schande*, *blaam.*

Spreken is een fondament
Van menigher doecht, van menigher blaem.

HILDEG. Ged. bl. 191, vs. 205.

Zie nog Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 65, vs. 105; Dboec vanden Houte, vs. 29.

Blaeme. *Laster*, *versmading*, *hoon.* KIL.

Blaemte. Het zelfde. So hebben Olivier de Meemere ende Robberecht Kerspijn, de baerdmakere, als borghen over Jacoppe, die blaemte ende scofferingen gheloeft te beterne. Belg. Mus. VI, 179.

— — — hoe my de ogen leeken
Van drucke dor dese grote blaemte.

Ibid. IX, bl. 112, vs. 1451.

Blaen (Jaerlijckse). *Coupons.*

Wil hy dan altement iens 's nachts uyt ridderen gaen

Dat mach hy dan vry doen van sijn jaerlijckse blaen.
W. D. HOOFT, Kl. v. Stijve Piet, 1682, bl. 15.

Blaer. Adj. *Naakt*, *kaal.*

Wat node hadde dese vrouwe dat
Si vier hundert milen van daer,
Op een velt woeste ende blaer,
In coude ende in winde,
Ligghen zoude van kinde.
Lsp. B. III, C. 15, vs. 170.

Laet den dorpre varen blaer,
Van eren quite.
Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, bl. 90, vs. 75.

Alse hi gemoete menechwarven
Liede, die scone waren gehaer,
Dedi maken die nolle blaer.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I B. VII B. C, vs. 22.

Blaer. Znw. 1) *Zondebok*, *de geteekende.*

Here Isengrijn ende Brune, die vraet,
Hebben nu den nauwen raet
Metten coninc openbare,
Ende arm man Reinaert es die blare!
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 2470.

2) *Vlek*, *witte vlek*, *kol.*

Een teder kalf — — — dat — — —
In zyne star een blaer voert, wit en hel.
VONDEL, Poëzy, I, 443.

Een teer gespeent kalf, het welck in de ruime beemden groeit; dat met zijne star (waerin het een sneeuwitte blaer voert, en voort ros over het heele lijf is) het gehoornde licht der nieuwe mane nabootst. VONDEL, door V. L. VI, 541.

Blaer-koe, blaerde koe. *Koe met een witte vlek op het voorhoofd.* Wdb. op BREDERO en KIL. Men hiet wel een koe blare die nochtan niet wits en heft. MEIJER, O. N. Sp. bl. 4.

Blaes. 1) *Blazing*, *geblaas.* KIL.

In Romen lach een drake
In een hol, gheheten een lake,
Die daer dede grote plaghe;
Want hi dode alle daghe
Zes dusent menschen, alsic las,
Met sinen blase dat venijnt was.
Lsp. B. II, C. 48, vs. 6.

2) *Bluf*, *grootspraak*, *snorkerij.* Wdb. op HOOFT, bl. 463.

'k Hoop jae, Baes; wat en b l a e s! daer benne Wijfs enoogh;
Of Trijn verdroncke waer, 'k hebj' all enaer in 't oogh.
HUYG. Korenbl. I, 591.

Blaasbalgh. *Aanstoker*, *aanblazer van tweedracht.* U. W.

Blaasballik. *Windzak*, *snoever*, Wdb. op BREDERO.

Blaet. 1) *Bluf*, *grootspraak*, *snorkerij.*

Aensiet, de kercke es vol confusen;
Tghinc bat te wercke, doen dabdijen waren clusen,
En doen de abten woonden als musen
In gaten, in holen.
Nu maken si den b l a e t met hooghen husen;
Men siet hoet gaet.
ANNA BYNS, Ref. 1548, Ref. 12.

2) *Bluffer*, *snorker*, *snoever*, *snapper.* KIL. PL.

3) *Soort van havik*, *sperwer* of *roofvogel.* KIL. *Giervalk.* VAN HASSELT op KIL.

Blaet (Evel). *Kwaadsprekende snorkerij.*

Te rechten mach men wel ontsien
Der niders tonghen, dat e v e l b l a e t.
Vaderl. Mus. I, 79, vs. 34.

Blaetje (Een) leggen. *Kaart spelen.* Wdb. op BREDERO.

Blaeu, blaauw, blau. 1) *Bedremmeld*, *verlegen.* Waarschijnlijk eene verbastering van *bleu*, *bloode.*

Maer sijn groete quam soo b l a e u
Dat mijn antwoort was een graeu.
CATS, door Dr. v. VL. I, 591, c.

2) *Schraal*, *sober.* Misschien ontleend aan de kleur van melk, die met veel water is aangemengd.

Toen riep men om de kost, die quam ten lange lesten,
Maer 't is geweldigh b l a e u al wat 'er is ten besten.
CATS, 1828, I, 318, b.

3) *Laf*, *flauw*, *ijdel.*

Wie heeft soo slechten dingh sijn leven oyt bedacht?
Voorwaer 't is al te b l a u om hier te zijn gebraght.
Ibid. II, 277, b.

4) *Gezocht*, *nietig.* U. W.

5) *Gering*, *weinig beteekenend.* Wdb. op BREDERO.

Blaauwe bloemen. *Zotheden*, *dwaasheden.* Ibid.

Blaauwelyk. *Op eene gezochte*, *onbeduidende wijze.* U. W.

Blaauwen, blaeuwen. 1) *Blauw*, *zwart maken*, *in minachting*

brengen. De tonghslaghen daar hem zijn vyanden pooghden meê te blaauwen. J. DE BRUNE, Jok en Ernst, bl. 244.

2) *Kwellen, tergen*. MEYER.

3) *Slaan*. Dialektverschil van *blouwen*. KIL.

Blad. 1) *Vruchtgebruik*. KIL.

2) *Weverskam*. Ibid.

3) *Tong*.

> Het zy wat taal hy spreekt, hoe hi ook buight zijn blad.
>
> SPIEGHELS Hartsp. 1614, II, vs. 59.

Bladelassche. *Basiliscus*. Mer daer waren veel serpenten, slangen, bladelasschen, draeken, leeuwen ende lupaerden. Pass. Wijnt. 1480, f°. clxxiij, a.

Bladen. 1) *Waaien, wapperen, zwaaien*.

> Maer doen en wouden langer niet
> Daer die Brabantre gedogen
> Dat die baniere soude, vor haer ogen
> Van Gelre openbare bladen.
>
> VAN HEELU, vs. 6583.

> Doen si die baniere sagen
> Opgaen, ende weder bladen.
>
> Ibid. vs. 5743.

2) *In blad komen*.

> Alse deen blaet, draecht dander vrocht.
>
> Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 5722.

3) *Heen en weer gaan, ronddwalen*, ook *zich opdoen*.

> Triton ende Toris tier stede,
> Ende alle sine dochtre mede
> Waenden wel sijn verraden
> Doe si sagen comen bladen
> Die scepe, di si noit ne sagen.
>
> Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 8960.

Bladen op iets. *Op iets teren, leven van iets*.

> Nu gaen si op die crune bladen
> Die gierege, die niemen en mochte versaden!
>
> Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 94, vs. 36.

Blader. *Gezwel, blaar, puist*. Der blader ofte des geswels. St.-Bijb. Levit. XIII, Kantt 27. Zie ook Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 371.

Bladeren. *In blad komen*. PL.

Bladinge. *Inkomste, vrucht, vruchtgebruik, lijftocht, jaarlijksche*

opbrengst. Hier ghenieten wy, by voor-komste, de bladinge van die hope der heerlickheyd. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1657, I, 437. Voor so veele als de bladinghe ende proffyten van deselve goeden jaerlyks wtbrengen. Recht. en Cost. v. Antwerpen, bl. 82. Als iemand aen sijn huisvrouw ofte aen iemand anders maect de lijftocht ofte bladinghe. HUGO DE GROOT, Inl. tot de Holl. Rechtsgel. 1631, bl. 88.

Zie nog Belg. Mus. I, bl. 72.

Blaf. *Vlak, plat, breed.* KIL. en MEYER.

Blaffaert. 1) *Iemand, die plat van aangezicht is.* KIL.

2) *Zwetser, pocher, lichtmis.* Ibid.

3) *Zeker klein stuk zilvergeld, welks muntzijde blank en glad was.*

Blaffetuere, blaffetuir. *Papieren raam*, veelal gespannen in de opening eens muurs, om daardoor licht te verkrijgen. Andere doorschijnende stoffen, zoo als perkament, werden vroeger daartoe ook gebruikt. De blaffetuiren gemaect tot hemelwerck. VONDEL, door V. L. II, 146.

Blaffeturen vel. *Perkamenten vel*, dat is figuurlijk gezegd van iemands aangezicht, dat altijd even strak en stijf, zich nooit verplooit, zoo als zulks bij femelaars en huichelaars is op te merken. HOOFT bezigde hiervoor »houten aanzight." Zie zijne Ned. Hist. f°. 740, 42 en Br. IV, 35.

Zie Wdb. op BREDERO.

Blay. *Zwierbol.* Ibid.

Blayen. 1) *Zwaaien, zwieren.*

2) *Waaien, zwaaien, wapperen, heen en weer bewegen.*

Want de selve wint de wayde,
Was so clene, dat hi blayde
So lettel, enz.

MELIS STOKE, B. VII, vs. 88.

Die cleedre hanghen op die recke,
Ende laetse toten daghe verwayen,
Ende in de lucht altoes blayen.

KAUSLER, Die Rose, vs. 8312.

Men zie ook Sgl. v. Jher. f°. 28, a; BLOMM. Oudvl. Ged. II, 18, vs. 3131.

Black. Adj. 1) *Effen, gelijk, gebaand, vlak.* KIL. en MEYER.

2) *Kaal, geschoren.* KIL.

3) *Zwart.* Ibid.

Black. Znw. 1) *Vlakte, vlak veld.*

Soo commen daer ten black al de verwoudde dieren,
Van hongher over hoop staen huylen, ende tieren.

HARDUYN, Ged. uitgegeven door SCHRANT bl. 119.

2) *Inkt.* KIL.

Blake. *Vlam.*

An sinen scilt stont een drake
Daer eens groets viers b l a k e
Ute sire kelen vloech.
Lanc. III, vs. 20679.

Blaken, blaecken. 1) *Blinken, schitteren.* Wdb. op HOOFT.

Die rieme die ten swaerde behoorde
Was van enen b l a k e n d e n goutborde.
Walew. vs. 3826.

2) *Schijnen, lichten.*

Wanneer myn lampe uyt gaet, en ophoud van te b l a k e n.
VONDEL, door V. L. I, 323, vs. 8.

3) *Wapperen, zwaaien.*

Ene Baniere sag icker b l a k e n.
VELTH. Sp. H. f°. 244.
B l a k e n d e met sijnre baniere.
Alex. B. II, vs. 909.

4) *Branden.*

Als ick dus 't wieroock b l a e c k in 't heyligh heylighdom.
VONDEL, door V. L. II, 48, vs. 24.

5) *Prijken.* Wdb. op HOOFT.

6) *Als eene vlam uitslaan, woelen.* Ibid.

Blaken, blaeken (Het). *De brand.* Ibid.

Blaker, blaaker, blaecker. 1) *Toorts.* Ibid.

2) *Het flikkeren eener vlam.* KIL.

3) *IJzeren pan, waarin des nachts vuur of licht brandt.* Ibid.

Blakeren. Intr. *Inwendig gloeien.* Wdb. op BREDERO.

Blackhoren. *Eekhoren.* KIL.

Blackvisch. *Inktvisch.* Ibid.

Blamen. 1) *Berispen, laken, blameeren.*

Ens quader dinc no meer g h e b l a e m t
Dan en quaet wijf die hoer nien scaemt.
Lsp. B. III, C. 9, vs. 85.

2) *Lasteren, kwaadspreken.* KIL.

Blameren. *Smaden, beleedigen.*

Ja, sy versmaden oec ende b l a m e r e n
Den ghenen die haer broet winnen met eeren.
BLOMM. Oudvl. Ged. III, 151, a.

Blanden. 1) *Vleien, liefkozen, streelen, pluimstrijken, smeeken.* Blandiri. KIL.

2) *Mengen*, *brouwen*, *bereiden*.

Die heren, die nu waren so fier,
Dat si Reinaerde waenden bier
Te sinen lachter hebben gebrouwen,
Ic wane wel, in rechter trouwe,
Dat hi sal weder mede b l a n d e n,
Dien si sullen drinken met scanden.

Rein. door WILLEMS, vs. 2183.

Blander. *Menger*, *brouwer*, *stoker*.

De meestere van den ververen, de medeb l a n d e r e n, enz.

Brab. Yeest. bl. 728.

Blanck. Adj. 1) *Wit*. Wdb. op HOOFT.

2) *Vrij van al wat leed aanbrengt* of *wat een donker vooruitzicht geeft*.

Oock soud' ick all de vreughd van all' mijn' b l a n c k e dagen,
In eenen spiegel sien.

HUYG. Korenbl. II, 273.

Blanck. Znw. *Blanketsel*. KIL.

Blanck staen. *Het ontgelden*.

Wie d' eene zijde kiest, staet d' andere in het licht.
Dat weiflen houdt de schael des staets in wederwight.
Hier grenst het bloet te na. Al twisten zoon en vader,
Zy smilten licht in een, verzoenen zich te gader:
Dan s t a e t hun aenhang b l a n c k.

VONDEL, door V. L. IX, 60, vs. 1499.

De Heer VAN LENNEP teekent hierop, in eene noot, aan: Dit zal vermoedelijk moeten beteekenen: »dan zullen zy, die party gekozen hebben voor den een of den anderen, 't o n t g e l d e n."

Blank (Iets in het) stellen. *Onverdedigd aan gevaar blootstellen*. U. W

Blancket blauw. *Licht blauw*. Wdb. op BREDERO.

Blanketten. 1) Figuurlijk: *eenen schoonen glimp aan iets geven*. U. W.

2) *Wit*, *blank maken*.

Datstu — — —
B l a n c k e t t e n dorst den hals, rossetten dorst de kaecken.

STALPAERT V. D. WIELEN, Vrouwel. Cieraet enz. 1622, bl. 111.

Blansen. *Storten*. KIL.

Blaren. *Zwaaien*, *heen en weer bewegen*, en van vochten sprekende, *leken* of *druipen*.

Sine witte mouwe hi nam
Ende vestetse an die coyfie mede,
Ende warp sine covle ut ter stede,

Ende liet sine mouwe b l a r e n daernare.
Lanc. III, vs. 16678.

Maer baedt u, oock sy t' aensicht eerst met salve bestreken,
Gaet niet, so lang de verstijfde tranen daer op b l a r e n.
COORNHERT, Odyss. 1605, II, bl. 87.

Blas. 1) *Schijnsel*, *flikkering.*

O ziele, die u zelf een schoone Hemel waert,
O laet my eenen b l a s van 't zeldzaem heil erlangen.
DECK. Rym. II, 38.

2) *Blaas*, *geblaas*, *wind.*

Het beeft al datter is, ghelijck het loof der linden,
Als 't wort met vollen b l a s beschuyfelt van de winden.
SCHRANT, HARDUYNS Ged. bl. 33.

De wufte b l a s der guichelende winden.
OUDAAN, Poëzy, II, 268.

3) *Wit*, *kaal*, *bles.* Zie D^{r}. VERWIJS, die Rose, vs. 12861.

Zie nog D^{r}. DE JAGER, Latere Versch. bl. 195; St.-Bijb. Esdra XIII, vs. 10; DE BRUNE, Banck.-Werck, 1660, II, 389 (385).

Blase. *Bluf*, *alles wat grootheid en pracht vertoont.*

Sine volghen anders niet dese b l a s e,
En doet die soetheit van den ase.
BLOMM. Oudvl. Ged. I, 79, vs. 438.

Blasen. 1) *Slaken*, *ontboezemen.* Wdb. op BREDERO.

2) *Pochen*, *roemen*, *zwetsen*, *snorken*, *snoeven.*

Doe gingh het swetsen an, het pochen en het b l a s e n.
VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 502.

Zie nog HUYG. Korenbl. I, 157, reg. 9, v. o.

Blaser. *Trompetter.*

Enen banierdraghere si namen,
Ende noch hem .II., ende .j. b l a s e r mede.
Rymb. vs. 32997.

Blasoen, blaazoen. 1) *Wapenschild.* U. W.

Neen, neen, de dartle pracht is eer 't b l a z o e n en teeken
Van hem, die God vol trots heeft naer de kroon gesteken.
DECK. Rym. I, 161.

2) *Blaashoorn*, *trompet.* KIL.

3) *Hoornblazer*, *trompetblazer.* Ibid.

4) *Trompetter van iemands lof*, *grootspreker*, *snoever.* Ibid.

5) *Armband*, *armsieraad.* Ibid.

Blasoenen. *Bekend maken*, *verspreiden.* Ibid.

Blassard. *Bles* (van een paard gesproken), dus ***met een kale of witte vlek op het voorhoofd.*** Er is hier sprake van een veulen, dat nimmer eene merrie gezien had, maar dat nu op eens in haar midden kwam.

Sine soude lopen te b l a s s a r d e,
Ente morrele ente beiarde.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 12865.

Bij KAUSLER vindt men vs. 12684 daarvoor »b l e s s a e r d e". Zie verder Dr. DE JAGER, Latere Versch. bl. 197 en 198.

Blast. *Geblaas.* Elders ook *blas.*

G'lijck al wat des winters b l a s t
Met sijn vorst heeft aanghetast.
Comptoir-Almanach van 1622. Zie Konst- en Letterbode van 25 Juli 1851.

Hoewel de gryse Vorst, de Vader van de Snee,
De Kroese baren van de sporeloze zee
Doet door den scherpen b l a s t syns kouden aessems stremmen.
STARTER, Daraide, 1621, in zijn Brief aan Graswinckel.

Blat. *Tong.* Elders ook *blad* en *tongblat.*

En dede der clapper valsch venijn,
Die al roeren dat quade b l a t,
Ende die vrouwen gheloven dat.
Mloep, B. IV, vs. 1667.

Dat adderlyke lit, dat alles derft ontleeden,
Dien al te vinn'gen laus, dat snel en radde plat,
Die aterling van eer, dat hels vergiftigh b l a t,
Heeft nimmer mensch of rots of eenig ding bedwongen.
B. FONTEYN, Lof der Poësy, vs. 62.

Blaten, blaeten, en blateren, blaeteren. *Snappen, rellen, beuzelen, veel praats maken.* KIL.

Blau. Imperf. van *blouwen*, d. i. *slaan.* Zoo als *berau* van *berouwen.*

Entie hem overhorich waren,
Die b l a u hi alsonder sparen.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I P. III B. II, vs. 6.

Blauvoet. *Soort van havik* of *sperwer.* KIL.

Valken ende sperwaren,
B l a u v o e t e ende smerlen mede.
Belg. Mus. VI, 422.

Blauwen. 1) *Blauw verwen.* KIL.
2) *Tergen, plagen, kwellen, vervolgen.* Ibid.
3) *Slaan, smijten*, elders *blouwen.* Ibid.

Bledde. *Blad van een roeiriem.*

Item om clipe clap toten bledden, xij §.

Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 434.

Bleek gedaan. *Bleek, bleek van kleur, bleek van gedaante.* U. W.

Bleeken, bleken. *Blaffen, schreeuwen, keffen, tieren.* Een bantrode die janct ende bleect. Dr. v. VL. Proza, bl. 177.

Die hem bi heren sal gheneren
Die moet loghene conen veren
Ende achten gheen verspreken;
Horende doef gheberen,
Siende blint, alsijt begheren,
Ende en achten niemens bleken.

Nieuwe Werken der M. v. N. L. VI, 136.

Bleffen. *Blaffen, keffen, schreeuwen, janken.* KIL.

Bley. 1) *Lood.* Tuck wat, daer is een bley an. MEIJER, O. N. Spr. bl. 52.

2) *Zwierbol.* Wdb. op BREDERO op BLAY.

T' is een onhebbelijcke bley.

VAN SANTEN, Snappende Sijtgen, 1620, bl. 4

Bleycker. *Voller.* KIL.

Blein. 1) *Booze zweer.*

Die seste waren bleinen groet,
Die him deden groten pant.

Alex. B. IV, vs. 619.

2) *Blaar.*

'k Krijgh bleinen in men voet, 'k en kent niet langer harde.

HUYG. Korenbl. I, 598.

Bleck. 1) *Vlek, gehucht.* PL.

2) *Blik, dunne ijzeren vertinde platen.* Ibid.

Bleken. 1) *Den bast afstroopen.* MEYER.

2) Imperf. van *bliken*, d. i. *doen zien, toonen, blikken.*

Ende som bleken oec die tande.

Alex. B. VI, vs. 482.

Zulks was, omdat hun de lippen waren afgesneden

Blekhoudt. *Geschild hout.* MEYER.

Blecken. 1) *Blinken, schitteren.*

Ende Waleweyn versach den aren
Blecken inden Roemschen standaert.

MAERL. Sp. Hist. 4o. ed. III P. V B. LIII, vs. 83.

Wijf ende kinder ghemene
Saghen dat gheberchte staen

Al omme met vianden bevaen,
Dat harnasch b l e c k e n, entie swerde.
Rymb. vs. 28931.

Zie nog Walew. vs. 7892 en vs. 10291; Dr. v. VL. Proza, bl. 20; Sinte Brand, in BLOMM. Oudvl. Ged. II, bl. 12, vs. 877.

2) *Ontblooten*, en, bij uitbreiding, iemand door woekeren *tot op het hemd toe uitkleeden*, of, zoo men zegt, *villen*.

Want hevet een persemier g h e b l e c t
Enten lieden thare ontpect,
So wille hi, sonder merre,
Onder die edele sijn ghetrect.
Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, bl. 23, vs. 485.

Blecken. Znw. *Mazelen*. PL. Onder MASELEN.

Blend. *Blind*. KIL. en SPIEGHELS Hertsp. 1730, bl. 85. Zie BLENT.

Blenden. 1) *Blinden*, *verblinden*, namelijk door felle schittering. U. W. 2) *De oogen uitsteken*.

Wildi mi sieden ofte braden,
Ofte hanghen, ofte b l e n d e n?
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1843.

Leo die paues sciet van Aken,
Van sinen broeder, na dit maken,
Ende alse hi te Rome quam,
Worden hem die Romeine gram,
Ende leiden hem up enen Kerstdage
Teere processie eene laghe,
Ende hebbene daer g h e b l e n t.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. VIII B. XCIII, vs. 79.

3) *Bedekken*, *verbergen*. Ghi richt de cleine mesdaet ende b l e n d t de grote mesdaet. Lev. v. Jez. bl. 84

Blenk. *Flikkering*. Met den dagh quam 'er een b l e n k van licht. BRANDT, Lev. v. De Ruiter, bl. 782.

Blencke. 1) *Blinkende*, *schitterende vlek*. KIL.

2) *Rif*, *eene lange rij van uitstekende rotspunten*. Ibid.

Blencken. *Blinken*, *flikkeren*, *schitteren*. Ibid.

Lachende b l e n c k e n dair die oghen.
Mloep. B. II, vs. 1307.

Blent. 1) *Blind*.

Die cropele waren, b l e n t of dove,
Ganste hi te hant, hadden si ghelove;
Menegen doden dede hi leven,

Blende sien, dit es ghescreven.

Vanden Levene ons Heren, vs. 1076.

Die minne es blent.

Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, bl. 15, vs. 314,

Zie nog ibid. bl. 40, vs. 839; Vanden Levene ons Heren, vs. 1610, vs. 1666 en overal elders.

2) *Verborgen*, *bedekt*. Men denke aan: »*blinde klippen*."

Bles. Adj. 1) *Kaal*, *op zekere plek van haar beroofd*. Wdb. op BREDERO. Ende so van de zijde sijns aengesichts het hayr sijnes hoofts sal uytgevallen zijn, hy is bles. St.-Bijb. Lev. XIII, vs. 41.

2) *Dol*, *gek*, *beroofd van zinnen*, *hersenloos*, *krankzinnig*.

Graef zydy dol en bles in wulpscheyd van de Min?

J. J. COLEVELT, Gr. Fl. en v. Velsen, 1628, bl. 29.

Ey soete Toveres
Die my als dol en bles
Heeft in Mins strick ghetooghen.

De zelfde, Hartoginne van Savoyen, 1634, bl. 51.

Bles. Znw. *Haarvlecht*.

— — — Behelpt u met de bless
Van uw' Nicht, van nw snaer, enz.

HUYG. Korenbl. I, 81.

Bleschen. *Blusschen*, *uitdooven*. Dat roekende hout en sal hi niet bleschen. Lev. v. Jez. bl. 76.

Blesheyt. *Kaalheid*. Wetten der kaelheyt ende blesheyt. St.-Bijb. Levit. XIII, Inh.

Blessaert. *Bles-paard*.

— — — soude lopen te lyaerde,
Te moreele ende te blessaerde.

KAUSLER, Die Rose, vs. 12684.

Blesse. 1) *Kaalheid*. Sijne kaelheyt of blesse. St.-Bijb. Lev. XIII, vs. 43.

2) *Voorhoofd*. KIL. MEYER.

3) *Witte vlek in het voorhoofd*. KIL.

Blesschen. *Blusschen*. Daer die worm nit sterven en sal ende dat vir nemmeer gheblescht werden sal Lev. van Jez. bl. 115.

Mar bedie dat dat vier
Vander luxurien noch niet en es
Geblescht in u, enz.

Lanc. II, vs. 25461.

Bleumerant. *Bleekblauw.*

'**t Bleumerant** lint, dat daar aan hangt.

T. ASSELYN, Melchior, 1691, bl. 19.

Het is eene verbastering of versnelde uitspraak van het Fr. »*bleu mourant*".

Bleus. *Rood*, *blozend.*

Heete lever, roode neus,
En daer van het aenzicht bleus!

J. DE BRUNE, Spreeck-woorden, 1636, bl. 291.

Bleuzen. *Rood worden*, *eene hooge kleur krijgen.* Men ziet haer vleesch-masse (namelijk van menschen, die in dé kerk slapen) bleuzen en roocken. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1660, II, 53.

Blevelinck. *Overschot*, *overblijfsel.* KIL.

Bleven. *Gebleven.* Ende alsoe sijn si porteren bleven ende besitten die stat van Jherusalem met Gode in ewegen vrede. RUUSBR. Tab. I, 180.

Bli, **bly.** *Lood.*

Doe maecti vaste vate dare,
Alse offere sijn scat in ware,
Daer dedi bli in over gout.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. I P. V B. XLII, vs. 15.

Bliaude. 1) *Dure*, *fijne*, *zeer gezochte stoffe*, die ook den naam aan een kleedingstuk gaf, dat gewoonlijk daarvan gemaakt werd.

Ende dar toe purper ende scarlaken,
Ende alderhande diere saken,
Silver, gout ende bliaude.

Alex. B. X, vs. 1175.

2) *Kort nauwsluitend kleed*, *korte rok*, van vermelde of andere fijne stof gemaakt.

In een bliaut bleef Ferguut
Al bloet staende van sindale.

Ferg. naar het Hs. vs. 1224.

Die bliaude purpersanguine,
Die mantele rodepelline.

Fl. ende Bl. vs. 844.

Zie nog ibid. vs. 618; Alex. B. VIII, vs. 151.

Blide. Adj. 1) *Blijde*, *verblijd*, *opgeruimd*, *vroolijk.*

Coninge, graven ende hertogen
Waren blide ende wel in hogen.

Lanc. II, vs. 42404.

2) *Helder*, *fraai*, *klaar.*

Ende dat weder wart al blide.

Alex. B. IX, vs. 317.

Si hadde wale gemaecte lede,
Dat voerhoet breed, die wintbrauwen slecht,
Die ogen b l i d e, die nese recht,
Rode lier ende witte tande.

Ibid. B. VIII, vs. 90.

Blide. Znw. 1) *Blijdschap.*

Ic rade hu ende ghebiede dat,
Dat ghi hu pijnt, in elke stat
Te sine in hoghen ende in b l i d e n.

KAUSLER, Die Rose, vs. 2111.

2) *Werptuig bij de Ouden* dat ook *blijde*, of *blije* genoemd wordt.

Met evenhoden ende met b l i d e n.

VAN HEELU, vs. 3160.

Antwerpen, ten selven tiden,
Bewaerde hem hier jegen wale,
Met meneger b l i d e n ende springale.

Belg. Mus. IV, 338, vs. 1126.

Blidelike. *Op eene heuchelijke wijze, met vreugde.*

Entie coninc selve van Scaveloen
Gelovet heme b l i d e l i k e saen.

Lanc. II, vs. 42415.

Dat ander saet dat op dat stenechteghe lant vil, dat syn die dat gods wart hoeren ende b l i d e l e k e dat ontfaen. Lev. v Jez. bl. 80.

Blye. *Waag, weegschaal, balans.* KIL.

Blye, blie. *Kleur, gelaatskleur.*

Hoe dicke verwandelde hare b l y e.

Beatrijs, vs. 109.

Dat rode b l i e, dat haer stont wale.

Troj. Oorl. vs. 2368.

Doet als meester Socrates dede,
Die noyt te gheere stede
Omme ghewin no om verlies
Vernieuwede sijn b l i e, sijt zeker dies,
Hine bleef in eenen pointe altoes,
Weder hi ghewan ofte verloes,
Hine was te drouver, no te blider.

KAUSLER, Die Rose, vs. 5578.

In Die Rose, door Dr. VERWIJS uitgegeven, staat, voor b l i e, »*varuwe*".
Men vergelijke hiermede wat HUYDECOPER over dit woord in het midden brengt, in MELIS STOKE, D. II, 433.

Blieck-vyst. *Scheldwoord.* Zie Wdb. op BREDERO.

Blien (Hem) *Zich verblijden.*

Ende we dat hi e e m b l i e n d e
Dat Joseph niet en was verloren.
Alex. B. IV, vs. 585

Blij. *Lood.* KIL.

Blijde. Het zelfde als *blye*, nam. *Waag.*

Blijden. *Verblijden.*

Elck sal anderen vollentlike b l ij d e n.
Mloep. B. II; vs. 1318.

Niet dat ick my soeck te b l ij d e n
In mijn even-broers verdriet.
HUYG. Korenbl. I, 106.

Blije. *Unster*, *wage.* KIL. en MEYER.

Blijf (Een) sijn. Dewijl *blijven* meer dan eene opvatting van beteekenis aanbiedt, zoo komt dit gezegde ook, zelfs in tegenovergestelde beteekenissen, voor, als:

1) *Voortduren*, *aanhouden.*

Ghestadicheit en moet niet wenden:
Want daer moet ymmer s ij n e e n b l ij f f.
Mloep. B. IV, vs. 183.

2) *Niet gebeuren*, *niet plaats hebben*, *er geene sprake van zijn.*

Van wederstaen w a s daer e e n b l ij f.
Seghel. van Jher. fo. 34, c.

Blijf (Laten een). *Nalaten*, *achterlaten.*

Maer l i e t i dese vaert e e n b l ij f,
So dadi als die vroede doet.
Horae Belg. VI, 68, vs. 552.

Her hertoghe, l a e t dese woorden e e n b l ij f.
Ibid. Gloriant, vs. 796.

Blijf (Sonder). 1) Woord van verzekering, dus *zonder missen*, *zonder uitblijven*, *ongetwijfeld*, *voorzeker.*

Die heylige geest, die s o n d e r b l ij f,
Al volinde, ende al voldede.
VELTH. Sp H. Inl. vs. 8.

Ic wille u raden s o n d e r b l ij f
Daer u goet af sal ghescien.
Ferg. vs. 4312.

Zie verder Lev. v. St. Fr. vs. 8667; Lanc. III. vs 12787 en vs. 13653; Lev. v. St. Am. II, vs. 3400.

2) *Zonder uitstel*, dus *dadelijk*, *onmiddellijk*, *aanstonds*, *voort*.

Ende seide dese dinc:
"Sie hier dinen sone, wijf"
Daer na sprachi, s o n d e r b l ij f:
"Jan, sie hier dire moeder,
Vort meer so wees haer behoeder."

KAUSLER, O Intemerata, vs. 46.

Hi wonde hem selven te hant
Metten becke in sine borst,
Datter tbloet ut liep sonder vorst,
Soe dattie vogel sturf s o n d e r b l ij f.

Lanc. III, vs. 7235.

Zie nog Grimb. Oorl. D. I, vs. 4010; Alex. B. VII, vs. 16.

3) *Zonder ophouden*, *aanhoudend*, *voortdurend*.

Ende tormentedse s o n d e r b l ij f.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VI B. XLIIH, vs. 6.

Blijffelyk, **blyffelyk**. *Bestendig*, *voortdurend*.

Een Christen heeft geen b l y f f e l y k e plaats
Als slechts hier boven.

OUDAEN, Poezy, II, 155.

Ende alsoe verenicht, sonder middel, een met den gheeste Gods, soe moghen wi Gode met Gode ontmoeten, ende met hem ende in hem b l ij f l i k e besitten onse ewighe salicheyt. RUUSBR. Brul. bl. 161.

Blijckelijck, **blykelyk**. *Duidelijk*, *blijkbaar*. Dat dit alsoo is heeft men wel b l ij c k e l ij c k ghesien aen een wonderbaer gheval. GUIC. f°. 190, a. Zie ook U. W.

Blijken. 1) *Zichtbaar worden*, *in het licht komen*, *voor den dag komen*.

Bedie si waren beide dorsteken
Dor die scouderen dat dysere b l e k e n.

Lanc. IV, vs. 6470.

Och! dat den dach zoo vroech komt b l ij c k e n.

Hand. der Am. bl. 177.

Sy laten in alle talen b l ij c k e n boeken.

ANNA BYNS, Ref. 1548, II, 167.

Zie nog ibid. 1602, III, 40, r°.; COORNH. Odyss. 1605, II, 3; Nat. Bl. bl. 439, vs. 158.

2) *Ruchtbaar* of *wereldkundig worden*. KIL.

Blijven. 1) *Sneuvelen*, *omkomen*. Wdb. op HOOFT. Zie verder op BLIVEN.

2) *Staken, niet voortzetten, afbreken.*

Het gheviel in desen tiden,
Dat dese Gregorius soude liden,
Daer hier voren af b l e e f de tale,
Te Rome.

MAERL. Sp. II. 4°. ed. III P. VI B. LI, vs. 8.

3) *Achter blijven.*

Vanden coninc Arture
Es b l e v e n menighe avonture.

Walew. vs. 2. Zie Walew. Toevoegsels.

Blijven aan iets. *Behouden.*

Noch b l ij f ick a e n d e n d a n c, die 'ck voor de moeyt' van 't dichten
Ten minsten heb verdient.

HUYG. Korenbl. II, 62.

Blijven aan iemand. *Iemands beslissing inroepen, aan iemand de uitspraak in een geschil laten verblijven.* Wdb. op HOOFT. Wi doen u kont, dat wi van allen tuysteliken saken, die wi gehad hebben under ene, tot up den dach van huden, in wat maniren dat si tu cumen sien, g e b l e v e n sien a e n e d e l h o g e l u d e, enz. NIJH. Ged. I, 170.

Blijwaeghe, blywaghe. *Richtlood, schietlood.* KIL. en MEYER.

Blijwit, blywit. *Loodwit.* Ibid.

Blic, blik, blick. Znw. 1) *Schijnsel, schittering.* Dat beelde xpi ih'us die daer is een schijnsel of b l i c des lichts. Sp. der Volc. Hs. (1419?) f°. 11, v°.

2) *Blikkering, flikkering.*

Ende het vergaet weder mitter haest,
Alse een kerse diemen uut blaest;
Want er is mar een b l i c ende een schijn,
Die zonder materie zijn.

Zie nog VONDEL, door V. L. VII, 385, vs. 45, en bl. 677, vs. 130.

3) *Oogenblik.*

En 't glinstren van een kroon, die, krenckbaer door gewelt,
In eenen b l i c k, als sneeu, gelijck hun leven, smelt.

VONDEL, door V. L. IX, 496, vs. 888.

4) *Zandplaat, boven het water uitstekend.*

Al schijnt het eerst maer sant, en niet dan enkel b l i c k.

CATS, 1828, I, 25, b.

Blic, blik, blick. Adj. *Bloot, boven het water uitstekende.*

— — — Maer de platen
Lagen meest te Zeewaert b l i c k.

HUYG. Korenbl. I, 29.

Bliken. 1) *Blinken, lichten, schitteren.*

.I. sterre, die men op sach gaen,
Ende b l i k e n als .i. ghelas,
Doen Jhesus gheboren was.
Bed. vander Misse, vs. 336.

In hare geselscap sachmen witte maelgen
Halsberge ende swerde b l i k e n.
VAN HEELU, vs. 6259.

Zie verder Br. Gheraert, Nat. vs. 1466; Reis van St. Brandaen, vs. 1672; Fl. ende Bl. vs. 2404; Alex. B. II, vs. 840; Nat. Bl. bl. 357, vs. 2309.

2) *Te voorschijn, voor het licht, voor den dag komen, openbaar worden.*

Ic mach wel ieghen dordeel sorgen, — — —
Daer alle sonden selen b l i k e n.
Beatrijs, vs. 503.

Zie ook Rymb. vs. 1205.

Blicke. *Bliksem.*

Die haghel, die donre ende die b l i c k e,
Die dat coren, scone ende dicke,
Verdorven opten velde daer.
Die. X. plaghen, vs. 1543.

Blickelkine. *Bliekjes.* Item, op den vischdach — — — zo geven zij elken zieken .v. b l i c k e l k i n e te noenen. Belg. Mus. VII, vs. 86.

Blicken. 1) *Blinken, lichten, schijnen, schitteren.*

Haer oghen b l i c t e n als een cristael.
Dr. VERWIJS, X Boerden, bl. 12.

Daer tkint sach b l i c k e n tscarpe swert.
Vanden Levene ons Heren, vs. 732.

Zie verder Bijb. van 1477, Mach. VI, vs. 39 en Exod. XIX, vs. 16; Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 116, vs. 340; Belg. Mus. IV, 276; VONDEL, door V. L. I, 52, vs. 142.

2) *Bloot, zichtbaar, naakt worden.* Wort ene vrouwe aver de banck geworpen datse b l i c k e beneden den gordel. VAN HASSELT op KIL.

3) *Vooruitkomen, in het oog vallen.* Omme dat die linie vanden levene boven den andren linien es principaelre, sekere, ende ghemeinre, ende meest b l i c k e n d e, daer omme, enz. Belg. Mus. X, 269.

4) Van zaad of gewassen gesproken, *uit den grond opkomen.*

Smekers, verraders, niders tonghen — — —
Houden tsaet soe sere bedwonghen
Dat niet en mach b l i c k e n, al eest gesayt.
Vaderl. Mus. I, 346, vs. 60.

Blickende. *Heerlijk, uitblinkend, uitmuntend.* Hi hadde een enghels aensicht ende was blickende in talen. Pass. Wijnt. f°. cxliij, c.

Blickrich. *Glinsterend, schitterend.* Van Alexander sprekende, zegt HEYNS:

Die met soo weinigh volcx te krijgen heeft begounen,
En in soo corten tijt de Werelt overwonnen,
Daer inne dat alsdoen gheen blickerige son
Beneven hem en scheen, noch geene lijden kon.
Vervolg van Bartas Weken, bl. 57.

Blıksemdrigh. *Bliksemdrager.* U. W.

Blixenen. *Bliksemen.*

Ende doe hi daer ter neder lach
Verdonkerde hem saen die dach,
Ende donderde ende blixende mede.
Lanc. III, vs. 15422.

Blykschrift. *Bewijsschrift, oorkonde.* Ibid.

Blykstuk. *Document.* Ibid.

Blind, blint. 1) *Door het water bedekt.* Wdb. op HOOFT.

2) *Stikdonker.*

— — — Schoon of de nachten blind,
En woest de wegen zijn, 't kompas dat kanze brengen
Door d'ongebaenden plas.
VONDEL, door V. L. II, 179, vs. 352.

3) *Loos, schijnbaar* zoo als in *blinde* deur, *blind* venster.

Nadien dit paer (Peter en Paulus) om strijt 's Gekruistens aenhangk stijft;
Al 't Rijck in oproer houdt, — — —
Ons Joffers tot vervloeckte en blinde Hymens raet.
Ibid. IV, 91, vs. 1297.

Hier worden de geestelijke huwelijken bedoeld, dat geene eigenlijke dus schijnhuwelijken zijn.

4) *Verborgen, op de eene of andere wijze verscholen.*

Een speloncke daer benevens staet lieflijck ende bliut.
COORNHERT, Odyss. 1605, II, 4.

Op de vesten stonden ook eenighe blinde stukken, die den aftrekkenden vyandt de tromp toonden met vuur geeven. HOOFT, Ned. Hist. 709, 46.

Blinden. 1) *Bedekken, verbergen.* U. W.

2) *De oogen uitsteken.* Mer sijn vader beduchtende dat sijn rijck bi hem mocht verdorven werden, so vinck hi hem ende deden blinden. VAN BRAB. die Exc. Cron. 1530.

Wij gebruiken dit werkw. nog van vogels sprekende, wien men de oogen uitblaast.

3) *Blind maken, veroorzaken dat men niet behoorlijk ziet.*

Minne is blint ende b l i n d e t voert
Alle dat hoer toe behoert.
Mloep. B. I, vs. 213.

B l i n d t my 't begeerigh oogh in 's werelds vodden-kas.
HUYG. Korenbl. I, 88.

Blinden het licht. *Het licht afweren.*

Mijn' bruyne Maunetjens, die tusschen beiden op
By ell voor ell in 't jaer haer' nemmer grijsen kop
Ten Hemel spoedigen, om Somer-S o n te b l i n d e n.
Ibid. I, 348.

Wat doet men in dat huys, daer vensteren in 't slot,
En witte muren swert het licht des Hemels b l i n d e n?
Ibid. II, 418.

Blindrick. *Blinde*, in de beteekenis van *onnoozele.*

Siet den b l i n d r i c k luyf noch daecken
Daer hy wat gae onderstaen?
WESTERBAEN, Ged. 1657, bl. 25.

Blindingen. *Blindeeringen.* Wdb. op HOOFT.

Blindhokken. *Verbergen, verborgen houden.* Wdb. op BREDERO.

Blindselen. *Lichtschuw worden, gedurig de oogen toeknijpen.* Prijst twee oogen, die tusschen twee ooren staen: want die een-oorigh is, is bey zijn ooghen quijt, en b l i n d s e l t op den klaren middagh. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1660, II, 405.

Blink, blinck. 1) *Glans, gloed, schittering.* Wdb. op HOOFT.

De wanden van het huys, met al de schoone stoelen,
Balcx en pilaren hooch, staen my in sulcken b l i n c k,
Als eener vlammen glantz.
COORNHERT, Odyss. 1605, II, 97.

2) *Eene lange rij van boven het water uitstekende rotspunten, rif.* KIL.

Blinken. *Schijnen.*

Laet u licht, seydt Christus, voor de menschen b l i n k e n.
ANNA BYNS, Ref. 1548, II, 85.

Blint-roesen. *Twisten, elkander in het haar zitten.* Als de jonckers b l i n t-r o e s e n, dan moeten de boeren hair laten. CATS, door Dr. v. VL. I, 907.

Bliscap. 1) *Blijdschap.* Van desen kinde soutu b l i s c a p hebben ende vroude. Lev. v. Jez. bl. 4.

2) *Eeuwige zaligheid.*

Es hi ter b l i s c a p voeracht,
Hi moeter toe met alder cracht,
So wat zonden so hi doet.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IV B. XVI, vs. 11.

God gheve hem die b l i s c e p e te siene
Ende te smakene, die sonder ende
Die zielen smaken.

Ibid. III P. VIII B. LVI, vs. 20.

Zie nog VELTH. Sp. H. f°. 466.

Blisken. *Blusschen.*

Soe lopenre dan quadyen twisschen,
Die houder barnen dan sy b l i s k e n.

HILDEG. Ged. bl. 127, vs. 34.

Blits. *Zekere zware ziekte* door VELIUS vermeld. Overmits deze twee drie jaren de B l i t s, de Pest, en ander vierighe siecten. Chroniick van Hoorn, 1617, bl. 267.

Bliven. 1) *Dood blijven*, *sterven*, ook *vergaan*, *tot niet worden.*

Ende sloech den ridder opten cop
Met enen hamer, dat hi b l e e f f.

Mloep. B. I, vs. 2985.

God seide: »Aet ende dranc sal b l i v e n saen,
Maer mine waert en sal niet vergaen.

Vanden Levene ons Heren, vs. 1000.

2) *Ophouden*, *eindigen.*

Hier moet die tale van hem b l i v e n.

Rymb. vs. 12277.

Om desen strijd, om dese noot,
B l e e f al die feeste.

Ibid. vs. 21797.

3) *Worden.*

Dit ontsach seer utermaten
Die Hertoghe, ende riet dat sijn Neve
Ummer Coninc ghecoren b l e v e.

MELIS STOKE, B. III, vs. 810.

Doe vloecte hi sere sijn ongheval,
Dat die bliscap te niete b l e e f.

Fl. ende Bl. vs. 1932.

Zie nog ibid. vs. 3196, 3226 en 3636.

4) *Mislukken*, *achterblijven.*

Perchevael antwerde ter vart:
»Het ne sal niet bliven om mijn suart,
Al soudict breken metten slane.
Lanc. II, vs. 36144.

5) *Baren*, *bevallen*. Ende alse si daer waren so quam de tyt dat Maria bliven soude. Lev. v. Jez. bl. 13 Ende alse si bleven was so bewant si dat kint in dukelkene ende leidt in ene krebbe. Ibid.

6) *Uitblijven*, van straffe of groote gebeurtenis gesproken.

Des nachts so ne bleeft niet
Babylonien ne wart verloren
Bi sulker dinc, als wijt horen.
Rymb. vs. 16776.

Bliven (Aen iemant). *Iemand bijblijven*.

Ic wilde wel, here, waert uwe bedarve,
Ent u bequame ware ooc, here,
Dat ghi ons bleve t emmermere.
Walew. vs. 2536.

Bliven (Des in enen). 1) *Het met iemand houden*.

In Alexandre sijn sijs bleven,
Ende hebben hem soccoers ghegheven.
Rymb. vs. 19785.

2) *Voor iemand te vonnis staan*. Werdes die coninc betuucht, hi saels bliven gheheel en al in den deken. Belg. Mus. IV, 65.

Bliven. (Des an enen). *Ter beschikking aan iemand overlaten*.

Doe elc dus hadde ghesproken
Ende sine redene uut ghetroken,
Bleven sijs an clerken drien,
Ende datsi souden versien
Welc van hem in t scoonste ware.
Lsp. B. III, C. 26, vs. 157.

Bliven (An enen). Zonder genitief. Het zelfde.

Of we de zaek nou aen men Heer bleven.
S. COSTER, Teeuwis de Boer, bl. 36.

Bliven (Des op enen). Het zelfde.

— — — hi woude, dat men begheve
Des orloghen, ende mens bleve
Op den Coninc.
MELIS STOKE, B. VII, vs. 118.

So dat mens op den Coninc bleef.
Ibid. vs. 125.

Ten lesten sijn s ij s o p e e n b l e v e n.
Rein. door WILLEMS, vs. 5518.

Zie nog VAN HEELU, vs. 2477.

Bliven laten. *Laten varen*, *nalaten*, *achterlaten* (een gebruik)

Want wilen en mochte nieman
Meer dan hi hadde ghesien an
Van eersten yet bescriven:
Dat l a e t men nu zere b l i v e n.
Lsp. B. II, C. 38, vs. 80.

Bliven te Gode. *Op God vertrouwen.*

Doe seyde hi: "Willem, b l ij f t t e G o d e!"
HILDEG. Ged. bl. 29, vs. 275.

Bliven van kinde. *Baren*, *bevallen*. Het zelfde als het enkele b l i v e n hier voren.

Ende b l e v e n beide v a n k i n d e dare.
Lsp. B. I, C. 47, vs. 33.

Doe Maria d e s k i n d e s b l e e f.
Ibid. B. II, C. 10, vs. 41.

Bloede. *Bloedige.*

Duysentigh suchten heet, duysentigh b l o e d e-traenen
Verghiet' ick t' aller huer.
HARDUYN, Ged. door SCHRANT, bl. 62.

Bloedechheit. Dit woord komt in het Vaderl. Mus. D. III, 261, voor als de wortel van alle kwaad, althans verscheidene ondeugden worden daarop toegepast.

Bloedelijck, bloedelic. *Bloedig*, *doodelijk*, *hevig*, *zeer.*

Want sy haten b l o e d e l ij c k
Alle die minnen doechdentlijck.
Mloep. B. II, vs. 703.

Desen man ic b l o e d e l i c lake.
Ibid. B. IV, vs. 608.

Bloeden. *Bloeien.*

Nu gheviel bi aventuren,
Dat ghene abt ter selver uren
Indie hant drouch ene durre roede,
Die binnen menech jaer en b l o e d e.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IV B. XXXV, vs. 12.

Bloedevel. *Bloedvloeiing.* Aldaer hi ghinc so quam een wyf die tuelef yar sik hadde ghewest van den b l o e d e v e l e, so dat dat bloet vloede van hare alghedads. Lev. van Jez. bl. 64.

Bloedrâsten. *Blauwe plekken slaan.* KIL. en MEYER.

Bloedreysen, bloedrijsen, bloedrysen, bloedristen. *Bloedstorten, bloedvergieten, bloedige wonden slaan.* Misdaed iegens 't lichaem is waer door iemand eenig lid werd afgheslagen, verminckt, gebloedrist ofte andersins gekrenckt. HUGO DE GROOT, Inl. t. d. Holl. Rechtsgel. 1631, bl. 169.

Item die verminckt of oock gebloedt-rist mochte zijn,
Stondt vry te eyschen wraeck door even groote pijn.
De zelfde, Bewys v. d. w. Godsd. 1652, bl. 31.

Bloedts. *Vadzig, vuidig, ontaard.* MEYER.

Bloedwaeckel. *Bloedzweer.* KIL.

Bloegh. Samentrekking tot eene lettergreep van *bloedig, bebloed, waar het bloed te voorschijn komt.*

Gaet, slaet hem bloegh en blau.
S. COSTER, Rijcke-Man, 1615, bl. 26.

En roct het bloeghe stael self Mars wel uyt sijn hant.
De zelfde, Itys, 1615, bl. 8.

Bloeyelinck. *Bloedworst.* PL.

Bloeisel, bloeyzel. *Bloei, kracht, jeugd.* U. W.

Wat is uw bloeyzel ons een zoete vreughd geweest.
VONDEL, door V. L. I, 688, VS. 282.

Bloelaten. *Aderlaten.* De schurfde is haest ghebloelaat. MEIJER, O. N. Spr. bl. 80.

Blooling. *Bloedbeuling.* Wdb. op BREDERO.

Bloemaerd. *Bloemengaard, tuin.* KIL.

Bloeme. *Gevlekte koe.* Ibid.

Bloemen. 1) *Menstruatie.* Dr. DE JAGER, Nieuw Archief, bl. 320. 2) *Spreuken, fraaie gezegden.*

Daer ic van sinen bloemen
— — — een deel sal noemen.
VELTH. Sp. H. f°. 5.

Bloemen. Werkw. 1) *Bloeien.* KIL.
2) Verbloemde benaming voor *zijn gevoeg doen.* Wdb. op BREDERO.

Bloemen lezen. De zelfde verbloemde spreekwijze.

Dat bedde vant hi noch al waerm,
Mettien stac hi voert den arm
Na sijn wijf, die daer niet en was.
Doen peinsde hi, sijt seker das,
Dat si ware gegaen bloemen lesen.
Dr. VERWIJS, X Boerden, bl. 15, vs. 135.

Bloemen (Gans). *Uitroep,* verbasterd uit: *Gods* dat is Jezus' *bloed.* Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 153.

Bloemer herten. Verbasterd uit: *Gods bloedend harte.* Wdb. op BREDERO.

Bloemt. *Troebel.* Ende het (water) was bloemt ende verstormt. Pass. Wijnt. 1480, f°. lij, c. De uitgave van 1472 heeft ook bloemt, doch die van 1489 heeft bloent.

Bloesel. *Bloesem.*

Soe dat quamen onlange daer naer
Van beiden den lylien daer
Bloesel.

Lanc. III, vs. 6707.

Vrucht ende bloessele heeft die viant.

Ibid. vs. 6395.

Bloet. 1) *Maagschap, familie.*

Si nam oerloff an horen bloede.

Mloep. B. II, vs. 1991.

2) *Geboorte, geslacht.*

Och huyslie slecht van bloede
Ick en weet u geen verdrach.

Belg. Mus. IX, 211, vs. 97.

3) *Bloesem.*

Ongelike staet ons die moet
Mi ende den cleinen woutvogelkinen,
Als si verhogen dor den bloet,
Die si ten asten ute sien scinen.

Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 117, vs. 3.

Bloet laeten. Het zelfde als *bloelaten*, dus *aderlaten.*

Ende gi hebt heden gelaeten bloet
In beiden armen.

Lanc. II, vs. 5851.

Bloetdech. *Bloedig, bebloed.*

Ende alsi gewont vor hem quamen
Ende bloetdech.

Ibid. II, vs. 21642.

Bloien. *Bloeien.* Wdb. op HOOFT.

Dat coren bloide op dat velt.

Lanc. III, vs. 22421.

Flora, die Goddinne es vanden blomen,
Dede sise scone utespringen comen,
Ende tallen staeden bloien wel.

Dr. VERWIJS, Die Rose, 7933.

Zie nog VONDEL, Poëzy, I, 333 en Dr. v. VLOTEN, Proza, bl. 44.

Bloc, blok, block. 1) *Balk.* Wat siestu dan een kaf in dyns evenkerstens oghe, alse du nin sies den b l o c, die in dyns selves oghe es. Lev. v. Jez. bl. 43.

2) *Stam, boomstam.* Soe wanneer die somer naect ende die sonne hoecht, soe trect si die vochticheit uter erden, dore die wortelen, ende dore dat selve b l o c des boems, inde risere, ende hier of comt loef, bloeme ende vrucht. RUUSBR. Brul. 71, reg. 18.

3) *Samenverbondene menigte.* U. W.

4) *Offerkist, armbus.*

Heliodorus Serganten, die gheerne soudt tasten
Inden b l o c k des tempels.
ANNA BYNS, Ref. 1548, II, bl. 116.

Die rike heeft hi daer versien,
. Die inden b l o c worpen mettien
Hare offrande groot ende clene.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I P. VII B. XXIII, vs. 14.

Zie nog Lev. van Jez. bl. 143; Lev. van St. Fr. vs. 4861; Rymb. vs. 11654.

Blockbeld. *Standbeeld.* KIL.

Bloken. *Beloken*, deelw. van *beluiken*, dus *besloten*. Belg. Mus. IV, 78.

Bloken. Quid?

En niemand sal der zyn die myn g e b l o o c k t e lijck
Met edlen balsem strijck.
WESTERBAEN, Ged. 1657, bl. 225.

Blocken. *Verminken*, *schenden.* KIL. Soo wie eenen man dootslaet of b l o c k e t. VAN HASSELT op KIL.

Blome. *Tarwebloem.*

Men mochte nemmer die b l o m e n reene
Al gader uten coorne halen.
Rymb. vs. 20954.

Blommerhelten. Verbasterd uit: *Jezus bloedend harte.* Wdb. op HOOFT.

Blonc. *Plomp.*

't Is al ydel begeerte, sy moeten al caffa crijghen,
En spellewerc met tanden, men siet daer geen tote b l o n c.
Constth. Juw. bl. 533.

Her Janne, die niet en was b l o n c.
Brab. Yeesten, B. VI. vs. 9696.

Wie so hem hout recht ende wale
Indie middelt waghescale,
Wachtem niet te siue te b l o n c

Noch te scaerp in ghenen spronc.

MAERL. Sp. H. 4°. ed I P. VIII B. XXXVIII, vs. 28.

In eene noot op MAERL. wordt gezegd, dat dit woord te Kortrijk nog in gebruik is.

Bloede, blode. 1) *Zedig.*

Maer d'Amsterdamsche Maeghd, ons Stroom- en Zeeheldin,
Van Zee- en Handelgod gestut, vernedert b l o d e
Dees Koopgoôn voor Marie, en haer alleen voor Gode.

VONDEL, door V. L. III, 451, vs. 21.

2) *Bedeesd, vreesachtig.* B l o e d e herten minden nye schoone vrouwen. MEIJER, O. N. Spr. bl. 55.

Die hen gaf herte ende coenhede,
Ende die b l o e d e stout wesen dede.

Lanc. II, vs. 10424.

De Wuve — — — es b l o e d e vore groete voghele. RUUSBR. Tab. II, 202, reg. 15.

Bloedelijk. Adv. *Beschaamd, verlegen, beschroomd.*

Ende doe hi was bekomen weder,
Sach hi b l o e d e l ij c op hare.

BLOMM. Troj. Oorl. vs. 858.

Doe so gaf hi een versiken
Met swaren ghepeinse scamelike,
Ende sprac seere b l o e d e l i k e.

Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 10, vs. 62.

Bloey. Adj. *Bloode, bedeesd, beschroomd.* Jdele borse maect een b l o e y herte. MEIJER, O. N. Spr. bl. 79.

Bloyerick. *Bloode, bange, bedeesde.* Brabantsche tongval.

'k Ben gieenen b l o y e r i c k, al wildemer veur houwe.

HUYG. Korenbl. I, 584.

Bloet, bloot. Adj. 1) *Lafhartig, vreesachtig, laf.*

Ic blive mi vele liever doot
Dan ic ghesconden ware b l o e t.

BILD. T. en D. V. IV, 128.

2) *Ontbloot, arm,* ook *beroofd.*

Nochtan wiste menech genoet
Dat mijn vader doe was b l o e t
Beide van goede ende lande.

Karel de Gr. Fr. I, vs. 1720.

Die keyser en es niet so b l o e t,
Dat hi heeft onser giften noet.

Ibid. Fr. V, vs. 349.

Zie nog Hor. Belg. VI, 76, vs. 768; D[r]. VERWIJS, Die Rose, vs. 9511; Belg. Mus. VI, 171, vs. 16.

3) *Ongewapend*, *onbeschut*.

Dat wert al van b l o t e n knechten,
Die daer niet en waren bracht om vechten,
Ane gestormt ende bestaen.

VAN HEELU, vs. 6171.

Dit machmen tellen langen tijt,
Dat daer, op dien selven tijt,
Die b l o t e knechte bedreven.

Ibid. vs. 6207.

Zie nog ibid. vs. 6186; MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VIII B. XXX, vs. 44.

4) *Onverholen*.

Doe si die mare vernam al b l o o t,
Dat hoir guede man was doot, enz.

Mloep. B. IV, vs. 1379.

5) *Bloode*, *bang*, *bedeesd*.

We sellen heur vervaren, want ien wijf is doch hiel b l o o t.

BIESTKENS, Klaes Kloet, 1619, bl. 8.

6) *Kaal*, *afgesleten*.

Op een recke bi haerre siden
Hinc een mantel van ouden tiden,
Ende van brunette een rockelkin,
Dat niet b l o e t e r en mochte sijn.

D[r]. VERWIJS, Die Rose, vs. 226.

Bloot. Adv. 1) *Klaar*, *duidelijk*.

Si en willens niet laten, dat merct men b l o o t.

ANNA BYNS, Ref. 1584, R. 4.

Den anxt der zielen is zo groot,
En mochte u niement zeggen b l o o t.

Lsp. B. I, C. 19, vs. 52.

Zie nog D[r]. VERWIJS, Die Rose, vs. 5998; HILDEG. Ged. bl. 208, vs. 126.

2) *Zeker*, *stellig*, *op eene stellige wijze*.

David doet ons verstaen,
Hi en sach noyt te quiste gaen
Den gherechten, dat seit hi b l o o t,
Noch zinen kindren zoeken broot.

Lsp. B. I, C. 29, vs. 137.

Die Joden spraken weder b l o o t:
»Daer omme comen hier jonghe ende oude,

Om dat Jhesus sterven zoude."
Ibid. B. II, C. 36, vs. 424.

Bloot (Al). *Openbaar, stellig.*

Sere prijst hine, ende seit al bloot
Dat hi noit ne vant sijns ghenoot,
No man die sulke were dede.
Walew. vs. 10191.

Meestal vindt men deze twee woorden aaneen geschreven: »*albloot*".

Bloot. Znw. *Bloodaard, lafaard.*

Sulc hietene verradere, sulc bloot,
Ende seiden hem an lachter groot.
Rymb. vs. 29527.

Bloote. 1) *Behoeftige, iemand die van het noodige ontbloot en dus arm is.*

Wie kleyn is, en doet als de groote,
Stelt dien van nu aen by de bloote.
CATS, door Dr. v. VL. I, 834, b.

2) *Afgeschoren schaapsvacht.* KIL. MEYER.

Bloote (Een) slaen. Spreekwoordelijk gezegde: *In de lucht schermen.* Ghi dorft u op hem niet verlaten, ghi sult een bloote slaen. MEIJER, O. N. Spr. bl. 12.

Blooten, bloeten. 1) *Ontblooten, aan het licht brengen.* Om te ondervinden of de aerde van de wateren gebloot was. St.-Bijb. Gen. VIII. Kantt. 10.

Maer dy, dochter Edom, dy
Zal hy grouwelyck bestooten,
En dyn zondevlecken blooten.
DECK. Rym. 1, 303.

2) *Wegrooven, wegnemen, ontblooten.* U. W.

Daer men Gods leden mede zoude voeden
Ende queken in hare aermoeden
Dat hebben al gebloet die ghiere.
Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 104, vs. 159.

Zie nog KAUSLER, Die Rose, vs. 5090 en vs. 12340.

3) *Treffen, (slaan).*

Vyand-vriendelicke hand,
Hebt ghy d'eerste deur ontsloten
Om mijn' broose borst te blooten.
HUYG. Korenbl. I, 462, b.

Men denke aan wol blooten.

Blootheit, bloetheit. *Blooheid, verlegenheid, bedeesdheid, beschaamdheid, lafhartigheid.*

Hets recht, dat niemen verwonnen lie,
No bloetheit toge vore sine amie.
Ferg. naar het HS. vs. 2424.

Die liever, eer si achter tieden
Ocht erselen souden enen voet,
Storten wouden daer haer bloet,
Dan dat men enich quaet gherochte
Namaels over hen seggen mochte,
Of enich verwijt van blootheden.
Brab. Yeesten, B. VI, vs. 5849.

Zie nog Rymb. vs. 30945 en vs. 31888.

Blos. Znw. *Bloesem.*

Verliest de boom zijn blos zoo hagels d'ackren slaen.
VONDEL, door v. L. I, 382, vs. 1113.

Blos. Adj. *Blozend.* Wdb. op BREDERO, bl. 496.

Klaerder dan de blosse maen.
VONDEL, door v. L. II, 732.

Blosaerd. 1) *Iemand, die eene blozende of roode kleur heeft* KIL. 2) *Soort van appel, om de roode kleur aldus genoemd.* Ibid.

Blosen. *Bloeien, bloesem dragen.*

Ooc mach men boven den borne daer
Scouwen bome die scone blosen.
Walew. vs. 3567.

Blosentheyd, blozentheit. 1) *Blos.*

Geen purpre blosentheyd dat blinckende aenschijn verft.
VONDEL, door v. L. II, 719

2) *Zachte blos, zachte glans, zachte gloed.*

Apelles wert belust Jacoba af te maelen,
Gelijck de blozentheit van 't eerst opluickend licht:
Maer 't miste zijne verf aen kracht, en vier, en straelen.
VONDEL, door v. L. X, 162, vs. 2.

Sy siet haer vryers trou en grooten yver aen,
En krijght genegentheyd en andere gepeynsen,
En wenscht gepaert te sijn: maer 't hart wil t' elckens deynsen,
Uyt teere bloodigheyd, en jeughdelijcke schaemt;
De reghte blosentheyd die soo een maeghd betaemt.
Ibid. III, 298, vs. 158.

Blouw. *Blauw.* KIL.

Blouwe. *Slag*, *vuistslag*, *oorveeg*. KIL. en MEYER.

Blouwe mouwen. Hiermede werd gezinspeeld op de *Spaansche soldaten*.

Als uit Spaegnien quamen de blouwe mouwen,
't Hooft moest ghy crouwen.
Belg. Mus. IV, 253, vs. 71.

Blouwelen. *Met een stamper het vuil linnengoed wasschen*. PL.

Blouwen. 1) *Slaan.*

Si sloeghen ende si blouwen
Dat hem sijn leven mochte rouwen.
Esop. Fab. 17.

Nemmermeer so en ghetrout
Knecht, dien ghi eens blout.
Lsp. B. III, C. 8, vs. 476.

Zie, voor meer voorbeelden, Alex. B. II, vs. 81; Rymb. vs. 3598; Ferg. vs. 395; ANNA BYNS, Ref. 1602, III, 24, v°.; Dr. VERWIJS, Wapen-Martijn, bl. 38, vs. 800; Lev. van Jez. bl. 152.

2) *Het vlas zwingelen.* MEYER.

Blouwer. *Stamper in eene waschkuip.* PL.

Bluete. *Bloei.*

Men moet bi wilen vinden raet,
Daer die minne in bluete staet,
Dat die eer an elke syde
Niet en verliese hoir ghesmide.
Mloep. B. II, vs. 8774.

Bluffen. *Slaan.*

Smede die dat yser bluffen.
Ibid. vs. 669.

Bluyster. *Bladder*, *blaar*, *blein*, *opzwelling* onder de huid, als ook onder de korst van brood. KIL.

Bluysteren. *Zengen*, *blakeren*, *schroeien*, *branden.*

— — het onbevlekt gemoet
Dat ongebluistert in dien gloet
Een zelve wert bevonden.
VONDEL, door v. L. III, 842.

Om het voor 't bluysteren der vlammen te behoen.
WESTERBAEN, Ged. 1657, II, 31.

Blussen, blusschen. 1) *Stillen*, *doen ophouden.*

God heeft vervult al haren lust,
End' haren appetijt geblust.
ZUYLEN VAN NYVELD, Souter L. 1584, Ps. 77.

Maer hi b l u s t e al dese pine.

VELTH. Sp. H. f°. 5.

Zie nog ibid f°. 19; HARDUYN, Ged. door SCHRANT, bl. 117; CATS, door D^r^. V. VL. I, 57 en bl. 587, c; Lev. van St. Am. I, vs. 2051; A. V. D. VENNE, Wijsmal, bl. 88.

2) *Uitdooven*, namelijk van het levenslicht gesproken, dus *dooden*.

Gun Orfeus, hier g e b l u s t,
Gun Orfeus, hier g e b l u s t, nu rust.

VONDEL, door V. L. VI, 332, vs. 186.

Blusscher. *Domper.*

Stonde die nueze niet u caken ontrent,
U schoon aensicht ware met allen gheschent.
Tes eenen schoonen b l u s s c h e r.

Belg. Mus. II, 125.

Blussing. *Delging*, *vernietiging*. Wdb. op HOOFT.

Bluts. Znw. *Slag.*

'k Heb geen' Lauwer om de muts
Tegen sulcken blixem-b l u t s.

HUYG. Korenbl. I, 464.

Bluts. Adj. *Ledig*, *ontbloot*, *kwijt*. U. W.

Al was haar t Bekkeneel geheel van zinnen b l u t s.

GROEBE, Versch. Ged. I, 158.

't Is de manier as men iemant b l u t s maect.

G. VAN SANTEN, Lichte Wigger, 1617, bl. 5.

Bluts. *Verslagen*, *verstomd*, *verbaasd.*

Hoe b l u t s wil arme Claes staen kijcke.

HUYG. Korenbl. I, 593.

Blutse (Sonder buyl of). *Zonder gebrek*, *zonder dat er iets aan faalt.*

Wat dunckt u, goey lien, sijn dat niet schoon namen?
Jaet naer dbetamen, s o n d e r b u y l o f b l u t s e.

Reder. van Shertoghenbosch, 1561, aangeh. in HUYDEC. Proeve, III, 179.

Blutsen. Behalve het nog in gebruik zijnde blutsen, voor drukken, kneuzen, had het vroeger ook de beteekenis van *slaan*, *stooten*, *breken*, *brijzelen.*

Je zelt het miesterloon betalen van mijn g e b l u t s t e kop.

HOOFT, Ged. fo. 268, 37.

Met bylen, haamers, houweelen in de vuyst, aan b l u t s e n, breken en plonderen. HOOFT, Ned. Hist. f°. 101, 11.

De stormbock b l u t z e n s moe', verpaystert wat zijn hoornen.
VONDEL, door v. L. I, 683, vs. 125

Blutskine. *Liederlijk mensch*, volgens WILLEMS.

De b l u t s k i n e, metter quader brayen
Die in den somer sloughen delaye,
Maken nu verberrende schenen.
Belg. Mus. VI, 318.

Blutten. *Bot, dom mensch, stumpert, sul.* KIL. PL. MEYER.

Den armen b l u t t e n hiel zijn handen voor sijn oogen.
WESTERBAEN, Ged. 1657, I, 514.

— — — wat aes, wat brock, wat listen
Den b l u t t e n-gaepen doen.
De zelfde, Ockenburgh, bl. 142.

Bluwen. Wisselvorm van **blouwen**. *Slaan, ranselen.*

Maer Keyen hiet hi van hem scuwen,
Die soude hi herde gerne b l u w e n.
Ferg. naar het HS. vs. 2980.

Bo. 1) *Blinde dobbelsteen.* KIL.

2) *Rouwkaproen.* Ibid.

Bo. *Beu, verzadigd van spijs en drank.* Ibid.

Bobbel. 1) *Opbruising, woeling, opwelling.* U. W.

Ick ken die sieckte wonder wel;
Het is een eerste minne-beelt
Dat om uw weeligh herte speelt;
Het is een dom, een grilligh mal,
Het is een dertel ongeval,
Het is een voorspel van de jeught,
Een blijde pijn, een droeve vreught,
Het is een b o b b e l in het bloet,
Dat nu sijn eerste sprongen doet.
CATS, door Dr. v. VL. I, 343, b.

Dus als ghy voelt in uw gemoet
De b o b b e l s van uw grilligh bloet,
Soo denckt dat God, de reyne geest,
Voor alle saken dient gevreest.
Ibid. I, 384, a.

Zie nog ibid. I, 527, b.

2) *Zeepbel.*

Let op het kint, dat b o b b e l s blaest.
Ibid. I, 334, b.

3) In de gemeene volkstaal ook *aangezicht*, *bakhuis*.

Schafje de kit uyt of ik fliemje de b o b b e l op.
Jan de Plug en Caat de Brackin, bl. 13.

4) *Zeebies*. KIL.

Bobbelen. 1)**Bruisen*, *opbruisen*, *woelen*, *onstuimig bewogen worden*, *opwellen*. U. W.

Haer slaep is sonder rust, want in de stille nachten
Soo b o b b e l t haer de kop van diepe na-gedachten,
Haer gansche bloet verschiet op 't drillen van een blad.
CATS door Dr. v. VL. I, 501, a.

Mijn herte leyt en bruyst gelijck een krachtigh nat
Dat b o b b e l t over hoop, en bortelt uit het vat.
Ibid. I, 315, a.

2) *Ontspruiten*, *opkomen*, *wassen*.

Soo menigh zee-gewas als b o b b e l t aen de strant
Soo menigh aerdigh dier is in het Persen-lant.
Ibid. I, 319, b.

Bobbelend. *Opbruisend*, *opwellend*. Wdb. op HOOFT.

Bobbeling. *Opwelling*. U. W.

Boberellen. *Jodenkers*. PL.

Bod. *Gebod*. KIL. MEYER.

Bodde. *Mand*, *welke men op den rug draagt*. Ibid.

Boddeker. *Kuiper*. KIL.

Boddrager. Zie BUDDRAGER.

Bode, **boede.** 1) *Huisje*, *schuurtje*, *woninkje* of *vertrekje*. KIL. Item enen knecht die Jacob den tymmerman siin b o e d e bewairde, ter wilen dat men tymmerde, 4 β, 8 gr. MEERMAN, Beleg van Leyden, in de Verh. der M. v. N. L. I, bl. 336.

2) *Plaatsvervanger*. Bij onsen Bailu van Zuyt-Hollant off by eenen anderen bequamen b o d e. VAN MIERIS, Chart. I, 403. Niemant en sal hebben seedricht dan die Grave of syn b o d e, Ibid. 517, § 69.

3) *Gezant*, *afgevaardigde*.

Drie daghe na dattie b o d e n quamen,
Seide Josue, enz.
Rymb. vs. 6515.

Saul vernam waer David ware,
Ende sendde sine b o d e n al dare.
Ibid. vs. 9350.

4) *Gezel*.

Bedi, lieve sone, nem

Den brief ende soec enen b o d e,
Die ghetrouwe es in Gode.
Ibid. vs. 15481.

5) *Bericht*, *boodschap*, *kennisgeving*.

Laban vantene (Jacob) in Ghalaat,
Ende seide te hem: »Twi daetstu dat,
»Dattu ontfloos sonder b o d e.
Ibid. vs. 2579.

Bodel. 1) *Pedel.* KIL.

2) *Beul.* Ibid.

3) *Wilde stier.* Buffel is een wilt stier of een b o d e l. Pass. Som. Delf. 1489, f°. xv, a.

Bodelen. *Kwellen*, *mishandelen*, *afbeulen*, ook *vellen*, *van kant maken*, *afmaken*.

Die van buten gingense driven,
Ende b o d e l e n ende steken;
Si wilden hare scade wreken,
Si dadense te meskieve sere.
Ferg. naar het Hs. vs. 3921.

Daer waren g e b o d e l t scone beesten.
VELTH. Sp. H. f°. 258.

Doe dochte hem hi moeste sterven,
Als syn ors g e b o d e l t was.
Ibid. f°. 256.

B o d e l t al, man ende pard.
Ibid. f°. 247.

Bodelingen. *Darmen*, *ingewand*.

Die daer hadde gesien die scachte
Dore die b o d e l i n g e waden,
In wane niet hine hadde ontraden.
Ferg. naar het HS. vs 3945.

Nochtan dat ors des edels graven
Die b o d e l i n g e dus ut hingen.
VELTH. Sp. H. f°. 161.

Boden. *Dagvaarden.* Voert weer dat zake, dat onse richter yemant vanden lande tot Zautbomel in g h e b o d e voer ennich broeke, enz. NIJH. Ged. I, 218. De verzamelaar voegt in eene noot hier bij, dat het werkw. *boden* in die beteekenis nog in Gelderland in zwang is, als: de schutters te b o d e n, de mannen, die op den dijk g e b o o d zijn.

Boderoede. 1) *Insigniën van het bodeambt.* Gloss. inf.

2) *Dat ambt zelf.* Ibid.

Bodsigh land. *Moeras* of *broekland.* KIL.

Boedseus. *Gebocheld.*

Pippijn soe hiet die ghone,
Boedseus soe was hi.
Brab. Yeesten, B. II, vs. 1405.

Boef. 1) *Jongeling*, *knaap*, ook *volwassen jongeling.*

Men hoort den jager-boef sijn ongemak verfluyten,
Of koelen met een lied de bleinen die hy rijdt.
HUYG. Korenbl. I, 872.

Boeven, met eyseliken stroten,
Crieerden gruwelike.
VAN HEELU, vs. 5816

WILLEMS heeft het niet bestaande boeuen, en verklaart dit door *getier maken.* Dr. DE VRIES heeft deze onnauwkeurigheid aangetoond in zijne Taalzuivering, bl. 22.

2) *Behoef*, *nut*, *voordeel.* De spelling *bouf* komt voor in Limb. B. I, vs. 1230 en 1916; BLOMM. Oudvl. Ged. II, 55; KAUSLER, Reimchr. vs. 1036.

Ic hebbe tonsen boef gereet
Den scoensten scat, die noit man sach.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 2044.

Vespasiaen sendde in die stede
Sine ridders, daer hise besette
Te sinen boef, ter Joeden lette.
Rymb. vs. 28854.

Zie ook Fl. ende Bl. vs. 1559; Lanc. II, vs. 6804 en vs. 8937; VELTH. Sp. H. f°. 383; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 4533.

Boeflic. *Snood*, *schandelijk*, *schelmachtig.*

Het is een boeflike ghenoecht
Daer nyemant mede en is ghevuecht.
Mloep. B. III, vs. 1045.

Het was boeflic ende sonde.
Ibid. B. IV, vs. 2016.

Boefte. *Slechtheid*, *snoodheid*, *schelmerij.*

— — — dat men van
Ulysses boefte mocht hem grondich spreken an.
S. COSTER, Iphigenia, 1617, bl. 38.

Boech. *Borst van een paard.*

Sijn ors was wel na verslegen

In ene beke, daert in sloech;
Dors scoet in tot over b o e c h.
VELTH. Sp. H. f°. 277.

Morel viel oec over syn b o e c h.
Ibid. f°. 255.

Boechel. *Bochel, bult.* KIL.

Boechelen, buechelen. *Onder zijn last gebukt gaan.* Ibid.

Boeghen. Intr. *Buigen, neigen.*

I. roedekijn soude daer b o e g h e n.
Esop. bl. 357.

Boeget, elders **bonget.** *Maal* of *lederen zak*, ook *jagers-* of *valkenierstas.* KIL.

Boecheus. Het zelfde als BOEDSEUS, dus: *gebult.*

Ende voer hen reet een naen
Cleine ende b o e c h e u s.
Lanc. II, vs. 1064.

Boegie. Het zelfde als BOEGET, dus *lederen zak*, enz. Item casufel, alve mit synen toebehoeren, missalen, enz. in een b o e g i e geslooten. Matthei Analecta, I, 219.

Boegiet. Het zelfde. KIL.

Boeye. 1) Het zelfde als BODE en BOEDE, dus *huisje*, enz. Ibid.

2) *Spijskamer, bottelarij.* Ibid.

Boeyen. *Het scheepsboord met planken ophoogen.* Item ghegeven ende betailt van enen scepe te b o e y e n ende te bereyden, enz. Dr. VERWIJS, De Oorl. v. Hert. Albr. bl. 26.

Zie nog bl 179 en 223.

Boeyinge. *De ophooging zelve.* Item — — — Dyrc Pels — — — gegeven voir sijn sciphuyr, b o e y i n g ende des gelijcs, enz. Ibid. bl. 174.

Boec. *Bok.*

Dit es die b o u c van Macedonie
Die twee horne van dien wedere
Breken sal.
Alex. B. VI, vs. 16.

Boeck. *Boeken-* of *beukennoot.* De menschen in de gulden Eeuwe — — — aten voor haer spijse aeckers ofte b o e c k e n. R. VISSCHER, Sinne Poppen, 1678, bl. 72.

Boucke. *Beukenboom.*

Dat hi eene hole b o u c k e vernam,
Die zeere groot was.
Lev. v. St. Am. vs. 580.

Boeckeeren. *Te boek stellen.* De spelen vuyt te leveren, anderen soo goeden te vercrygen, vercreghen doen te b o e c k e e r e n alleene tot der cameren behoef. Vaderl. Mus. III, 129.

Boeckel. *Haak*, *gesp.* KIL. en MEYER. Fr. *boucle.*

Boekeleer. *Schild*, *beukelaar.* MEYER. Fr. *bouclier.*

Boeken, **boekijn**, **boekin**, **boken.** 1) *Voorbeeld.*

An di, geselle, mach menich man
Nemen dicwile b o e k e n an.
Vanden Levene ons Heren, vs 3258.

Papen, leec wijf ende man
Mochten hier nemen b o e k i n an.
Ibid. vs. 2956.

Diet in sine herte venden can,
Hier mach hi nemen b o k e n an, enz.
Ibid. vs. 4092.

2) *Teeken.*

Een coninc vant ende las
Wat dat scone b o e k ij n was.
Ibid. vs. 491.

Alse Pylatus dit b o k i n sach,
Dat hem wisselde die dach, enz.
Ibid. vs. 3713.

Boekerje. *Boekerij*, *boekverzameling.* Wdb. op HOOFT.

Bouchouwer. *Souffleur.* Belg. Mus. IV, 416.

Boekmanger. *Boekverkooper.* MEYER. Eng. *bookmonger.*

Boecstaef. *Letter.*

Dus spraken die b o e c s t a v e
Anden sarc upten grave.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 459.

Boucstaven. *Geleerdheid*, *wetenschap.*

Dese — — — —
Waren sempel ende sonder b o u c s t a v e n.
Lev. v. St. Fr. vs. 6289.

Boeckstaven. *Spellen.* KIL.

Boel. 1) *Bijzit.*

Ick ben uyt Creten; rijck ende machtich was mijn Vaer,
Die hadde binnen zijn huys veel ander eel Soonen;
Maer mijn Moeder was eygen en b o e l, wat wil icks verschoonen.
COORNHERT, Odyss. 1605, II, 20.

2) *Minnaar* en *minnares.*

Hoe dat hi een b o e l heeft,
Die al na sinen wille leeft.

Mloep. B. I, vs. 755.

De grootste Koningh voor mijn b o e l
Soud ick niet willen winschen.

HUYDEC. Proeve, I, 313.

3) *Dienstmaagd*, *huishoudster.* KIL. en PL.

4) *Bruidschat.* PL.

5) Woord, waarmede vorstelijke personen elkander in geschriften benoemden: *broeder*. In naeme ons lieven b o e l e n Heeren Eduards, HUYDEC. Proeve, I, 314. Zie nog NIJH. Ged. I, 311; II, 75.

Boelaadje *Minnenhandel* en *ontucht*. U. W.

Boelder. *Minnaar in eene goede beteekenis.* Wdb. op BREDERO.

Boele. *Uitdeeling van geschenken of giften bij plechtige gelegenheden.*

Daer was feeste ende b o e l e.

Alex. B. X, vs. 1340.

Boelen. 1) *Zoowel geoorloofden als verboden minnenhandel drijven.* U. W. *Beminnen.* KIL.

Trijn houdt niet op van ritsigh b o e l e n,
Om lustigh lust met lust te koelen.

HUYG. Korenbl. II, 106.

Zie nog VONDEL, door V. L. II, 110, vs. 20.

2) *Blaffen.*

B o e l e n d e honde, al sijn si wreet,
Die machmen mit voerhoede keren.

HILDEG. Ged. bl. 87, vs. 20, var.

Boelgaef. *Uitzet*, *huwlijksgoed.* Ende daer en es niet een poorter of poorteresse die huer kinderen zoude mogen geven tot b o e l g a e f eens 100 Rh. gl. Inf. bl. 19.

Boelin. *Minnares*, *die zich aan ongeoorloofden minnenhandel overgeeft.*

— — — want reede
Gelagh Jupijns b o e l i n — — — van Arkas in de kraem.

VONDEL, door V. L. XI, 358, vs. 630.

Boelken, boelkijn. *Minnares*, *zoetlief.*

Mijn b o e l k e n moet zijn een aerdich dier.

R. VISSCHER, Brabb. bl. 96.

Een liefken ofte b o e l k e n, meysken. St.-Bijb. Richt. V, Kantt. 83. Zie ook Mloep. B. I, vs. 738 en vs. 837.

Boelrie. *Ontucht*, *hoererij.*

Ledichede die es quaet,
So vromet selden, maer so scaet.
So hayet taverne ende b o e l r i e.

KAUSLER, De bouc van Seden, vs. 974.

Boelschap. 1) *Bijzit*, *minnares*. U. W.

Zo op mijn b o e l s c h a p ick te Gaza was versnot.

VONDEL, door V. L. II, 58.

De helt Samson, van den Allerhooghsten met zulck eene overwinbaere kracht en sterckheit gewapent, wert endelijck ontwapent door de loosheit en bekoorlijckheit van zijne b o e l s c h a p. Ibid. IX, 153. Datmen geene priesters misse hooren en mach, diemen weet een byslaep of b o e l s c h a p te hebben. MARNIX, Biënkorf, 1569, f⁰. 347.

2) *Minnaar*, *geliefde*.

Den Hopman, myn b o e l s c h a p die heeftet myn vertelt.

BREDERO, Moortje, vs. 294.

3) *Overspel*.

Des hy in b o e l s c h a p zich ter liefd' van haer vermenghden
En teelt den Telegoon.

HERCKMANS, B. I, vs. 1107, aangeh. in HUYDEC. Proeve, I, 320.

Een hof-nar, die by Grooten
In 't hof verkeert, en daer een b o e l s c h a p heeft ontdekt.

PELS, Dichtk. vs. 619.

Boeltje. *Minnaar*, *beminde*. Wdb. op HOOFT.

Boen. *Gehemelte van den mond.* KIL.

Boen. Quid?

Maer off die persoonen niet al te b o e n en waren
Een halff slacht, off crom was van leeden.

Constth. Juw. bl. 317 of Rr.

Boene. *Beun*, *zolder*, *zoldering*. KIL.

Boenen. *Bevlekken*, *besmeren*, *bezoedelen*. KIL.

Boengart. *Boomgaard.*

So dat op die wile daer quam
Ene ioncfrouwe in dien b o e n g a r t.

Lanc. II, vs. 999.

Si namen Hestor metter vart
Ende leidene in enen nuwen b o e n g a r t.

Ibid. vs. 4408.

Zie nog ibid. vs. 977 en vs. 7607; Vaderl. Mus. II, 368.

Boenre. *Bunder*, *akker*.

Een duvel, die doet soude slaen
Meer lieden noch heden, sonder waen
Dan men soude moegen gedelven
In .ij. b o e n r e lants.

Lanc. II, vs. 14468.

Boensel. *Smet, vlek, vuiligheid.* KIL.

Boerde, bourde. 1) *Boert, scherts, sprookje, fabel, verzinsel, verdicht verhaal.*

Niemen en wane no en peinse
Dat ic dit in b o e r d e n veinse.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. Prologhe, vs. 19.

Ghi moghet weten te hant,
Dat de van Aemstelle ende van Woerden
Mochten vertellen in groter b o e r d e n
Dat si metten Grave souden
Vechten.

MELIS STOKE, B. V, vs. 1260.

Zie nog Mloep. B. I, vs. 858; MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. XXXII, vs. 77; Rymb. vs. 34847; RUUSBR. Tab. II, 13; Lev. van St. Fr. vs. 10 en vs. 47.

2) *Klucht, kluchtspel.*

Wet dat menich b o e r d e n ghescien,
Daer dusdaneghe mere niet af en gaet.

Horae Belg. VI, 48, vs. 190.

Boerdekijn.

Men mach ooc, dat ghi dat wet,
Een b o e r d e k ij n vertrecken met,
Al ist dat nie en gheschiede,
Daer omme lachen die liede.

Lsp. B. III, C. 15, vs. 200.

Boerdelike. *Logenachtig, onwaar.*

Ic scame mi te seggene dat,
Dat ic lest in eene stat
Eenen onsalegen seggen horde,
Dattu b o e r d e l i k e worde
In sine vite hads ghesct.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IV B. XXXVIII, vs. 38.

Boerdement. *Klucht.*

Ghi goede lieden, dit hebben wi
Ghespelt al in een b o e r d e m e n t.

Horae Belg. VI, en daarin Lippijn, vs. 186.

Boerden. Znw. *Gezaagde planken, timmerhout.* Oick hebben oen die vurscreven hertoigen altijt gegonnet ind verleenet vrij te moigen varen vur allen tollen des hertoichdoms van Gelre mit oeren wijnen, b o e r d e n, leyen ind alles dess oen noit durfftich is tot oeren tymmer. NIJH. Ged. VI, 48.

Boerden, bourden. Ww. *Schertsen, boerten, gekscheren.*

Dat scheen wael an die schone Perne,
Die alte zonderlinghe ghaerne
Mit enen gheck te b o e r d e n plach.
Mloep. B. 1, vs. 823.

Elck b o u r d e n en elck loegh.
VONDEL, door v. L I, 227, vs. 5.

Boerder. *Romanschrijver.* Zie BORDER.

Boerderen, bourderen. *Schertsen, spotten.* Om met den hertoge minlick te b o u r d e r e n. Die Exc. Cron. van Brab. 1530. Yy, II, d.

Si conden wel b o e r d e r e n.
BLOMM. Oudvl. Ged. II, bl. 111, vs. 13.

Bourdigh. *Fabel-, logenachtig* en dus *bedrieglijk.*

Daermede 't woeste volck al b o u r d i g h en met jocken
Als met een lockende aes, goedwilligh werd getrocken.
VONDEL, door v. L. I, 149, vs. 61.

Boerdinck. *Soort van vaartuig.* KIL.

Boeree. *Zekere dans.*

Myn voet slipte uit zo als ik danste een klein b o e r e e t j e.
F. RYK, De Juffer-Kapitein, 1720, bl. 26.

Boerekicken. *Een rommelend geluid maken door oprispingen.* Wdb. op BREDERO.

Boeren. 1) *Beuren, lichten, heffen.* Die na mi comen wil sel hemselven versaken ende b o e r e n sijn cruus op. D^r. VAN VLOTEN, Prozast. bl. 74*.

Zie ook Stemmen, bl. 96.

2) *Gebeuren, te beurt vallen, overkomen.*

God gheve him heyl ende goet gheval,
Die heymelic, huefsch ende schamel sijn,
Wanneer him b o e r t der minnen schijn.
Mloep. B. I, vs. 946.

Boerewal. *Lage, nederige wal,* volgens VAN LENNEP.

Micheas u zij heyl! die Bethlems b o e r e w a l
Doet iuychen, om dat God zich leghert inde stal.
VONDEL, door v. L. II, 85, vs. 11.

Boerch. *Burg.* Daer staet een boerch, daer pleghen die coeplude paep Johan tol te gheven. Dr. VAN VLOTEN, Prozast. bl. 72.

Boerze. *Beurs.* Ende hy Jorgel uut sijnre boerzen gaf, xij ludicsche cronen. Dr. VERWIJS, Oorl. van Hert. Albr. bl. 4.

Boert. *Spel, scherts, grap.* Zie BOERDE.

Boertelic. *Schertsend.*

Hoe luttel weet die joncfrou dat,
Die met boerteliken woerden
Ghecomen is, enz.
Mloep. B. I, vs. 781.

Boesem. 1) *Slabdoek.* KIL.

2) *Voorraad.* U. W. Het was geen bondtgenootschap als ouwlinx, maar men leefde met hun als met slaaven. Wanneer quamp 'er de Steêhouder, alhoewel met lastighe verzellingh en hoovaardigh gebodt? Men leeverd' hen aan de Ooversten, aan Hondertmans, die, als men ze met roof en bloedt opgevult had, verwisselt werden, en nieuwe boezemen opgezocht. Aanspraak van CIVILIS aan zijne landgenooten, in HOOFTS Tacitus, fº. 436.

Boezemen. 1) *Grondig onderzoeken.*

Trauwanten, boeit Proces, en boeit Martiniaen,
Op dat men boezem zulck een lasterlijck bestaen.
VONDEL, door V. L. IV, 88, vs. 1230.

Vergelijk hiermede D. IX, bl. 464, vs. 1200.

2) *Intoomen, inbinden.* MEYER.

Boesemweese. *Kind, dat na den dood zijns vaders geboren wordt.* KIL.

Boesen. 1) *Zoenen, kussen.* KIL. en MEYER.

2) *Afstooten, of afslijten.*

Ick ley een leven wilt en woest,
De horens zijn my niet geboest.
STARTERS Fr. L. door Dr. V. VL. bl. 527.

3) *Hevig stooten, slaan, kloppen.* KIL.

Boesjet. *Maal, reiszak.*

Gaet ghy rasch en haelt my die twee boesjetten,
Met mijn stroo'n hoet, om op het hooft te setten.
COSTER, Tiisken van der Schilden, 1613, bl. 32.

Boet. 1) *Herstel, verbetering.* Wdb. op HOOFT.

2) *Hoofd, landpunt,* of, zoo het voor *vuurboet* is, het zelfde als *vuurtoren*, volgens BILD.

O 's Gravesander-spits, ô Brielsche boet en baecken,
Wat sceter Æols kind sal sijn' beleefde kaecken

Ontswellen op dit zeil.

HUYG. Korenbl. I, 442.

3) *Baat hulp*, *beterschap.*

Smeken, lyden is die b o e t,
Daermen wreden mede verwint.

HILDEG. Ged. bl. 109, vs. 172.

Ist een evel sonder b o e t,
Wat helpt datmen te meester gaet?

Ibid. bl. 141, vs. 244.

4) *Voldoening.*

Om onmaats, quistgoeds end' ook onverzaadheids b o e t,
Komt men tot loch en droch.

SPIEGHELS Hertsp. 1730, bl. 126,

Dit zelfde woord vindt men nog op bl. 100, 104 en 106.

Boete. 1) *Redmiddel*, *middel.*

In Justiniaens XVste jaer
So gesciede eene sterfte zwaer
Te Constantinoble indie port.
Omme die b o e t e van dier mort
Was onser Vrouwen feeste geset, enz.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VI B. XXXI, vs. 4.

Zie nog Alex. B. X, vs. 465 en KAUSLER, Die Rose, vs. 12088.

Gode bat hi onsen here
Dathi hem sende selke b o e t e
Daer dwater af worde zoete.

Dboec vanden Houte, vs. 347.

2) *Genezing.*

Hi ghevoelder saen der b o e t e n
Die hem vanden roeden quam.

Ibid. vs. 436.

Soewie van siechede hadde pine
Ende naest den ingel int water quam,
Van allen evele hi b o e t e nam.

Ibid. vs. 696.

Zie ook Belg. Mus. IX, 82, vs. 638; VELTH. Sp. H. f°. 25.

3) *Geneesmiddel*, *medicijn.*

Soe is Ghierichede venijn,
Die weder b o e t e noch medecijn
En mach verdriven.

HILDEG. Ged. bl. 141, vs. 184.

Zie nog Lsp. B. I, C. 23, vs. 116.

4) *Straf.*

Het staet op alte zware b o e t e n
Wairmen daer over treden wil.
Mloep. B. III, vs. 608.

Tsulker misdaet horen minre b o e t e n.
HILDEG. Ged. bl. 252, vs. 76.

5) *Verbetering*, *voldoening.*

Soe* sal Gode ooc ane scouwen,
Die b o e t e es van allen rouwen.
Rymb. vs. 22702.

Dat ic u hebbe gedaen te scaden,
Dies willic u in b o e t e n staen.
Ferg. naar het HS. vs. 4865.

6) *Baat*, *hulp.* Lsp. B. I, C. 23, vs. 134.

7) *Inhoudsmaat van westersche wijnen*, *houdende* 10 *ankers.*

Van eene b o e t e Malveseye (betaelt men) 1 ß 3 d. groten.
Inf. bl. 242.

8) *Offerande*, volgens BILDERDIJK in zijne Gesl.lijst op *Boete.*

9) *Tooverij*, *wichelarij.*

Droom ende ghedroch van elven,
B o e t e, no wikelen, no tovren mede
Niemen gheloofde, none dede.
Rymb. vs. 5381.

Hier mede versteet men alle manieren van truffen, van **b o e t e n** ende van ongheloeve. RUUSBR. Tab. II, 206, reg. 18.

Zie vooral den Teuthonista, bl. 37, a.

Boeten. 1) *Goedmaken*, *vergoeden*, en bij uitbreiding *afkoopen*, *vrijkoopen.* Wdb. op BREDERO.

O Vader! twi eest dat Recht geboot
Dat ic sal moeten b o e t e n de sake,
Ende ontsluten, dat Adam sloet.
Belg. Mus. IX, 105, vs. 1272.

2) *Herstellen*, *verbeteren.*

De kercktwist baert doorgaens de scheuring in den staet,
En staetbederf, niet licht te beetren, noch te b o e t e n.
VONDEL, door v. L. VII, 65, vs. 601.

Bij HOOFT vindt men b o o t e n.

Nochtan waert den menigen cleen
Den commer te b o e t e n die ons deert.
HILDEG. Ged. bl 13, vs. 33.

Zie ook VONDEL door V. L. II, 306, vs. 193.

3) *Nakomen, volbrengen.*

Dus als ghy yets belooft, ziet oft ghy 't oock kunt boeten.
VONDEL, door V. L. I, 269, vs. 13.

4) *Tot beteren stand brengen, ondersteunen.*

— — — hi vercochte
Sijn lant, ende dat ghelt hi brochte
Ende leit ter apostelen voete,
Omme dat men daer mede boete
Elken den sinen, dies heeft noot.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VII B. XLII, vs. 12.

5) *Voldoen.*

Gaat heen, en vry uw' wreeklust boet.
HOOFTS Ged. 1677, f°. 89.

6) *Aanstoken, aanmaken*, van vuur sprekende. U. W.

Hem beval de Coning vyer te boeten, voor alle saken
Om tvlees morw te braden.
COORNHEERT, Odyss. 1606, II, 33.

7) *Betalen.* TIDEMAN, Ged. van BEAUMONT, bl. 6.

8) *Verzoenen.* Ibid.

9) *Genezen.* Ibid.

10) *Stillen, doen ophouden.* Ibid.

Boetigh. *Boetvaardig, berouw hebbende.*

Dit 's dan 't boetveerdigh hert, maer 't veerdigh gaet niet veer:
't Is geen begonnen werck. Wanneer wil 't boetigh wesen,
Voor nu, voor gisteren, en voor den tijd naer desen,
Eens boetigh voor altoos.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 47.

Boetinghe. *Tooverij, waarzeggerij.* Wi selen ons oec alsoe geheel ende alsoe eenvoldech te Gode laten, sijn wi siec, sijn wi gesont, ochte in wat noede dat wi sijn, dat wi in en geene truffe, noch in gene maniere van boetinghen geloven en selen. RUUSBR. Tab. I, 102, reg. 18.

Boetoen. Zie BOTTOEN.

Boetsel. 1) *Herstelling, bate, verbetering, hervorming.* KIL.

2) *Snuitsel.* Ibid.

Boetsen. 1) *Verstellen, vermaken, lappen.* KIL. en PL.

2) *Snuiten.* KIL.

Boetser. *Iemand, die het oude verstelt, opmaakt en als vernieuwt.* Ibid.

Boevejaght. *Geboefte.* U. W.

Boeven, bouven. 1) *Geil, ontuchtig zijn?*

Mijn wijf zy loddert, zy b o u f t,
Dan es mijn herte zo-zeere bedroeft.
Belg. Mus. II, 107.

2) *Besteleh*, *berooven.* So wie den anderen b o e v e t of syn goet neemt. VAN HASSELT op KIL. op het woord BOEF.

3) *Boerten*, *spotten*, *schertsen*, *kortswijlen*, volgens GROEBE. Ook de Teuthonist heeft *Jocülari.*

Voorts moet ghy wesen gaeuw in 't kaerten en in 't troeven,
Want alsmen is by een so valtmen vaack aen 't b o e v e n.
HEEMSKERK, Minnek. in GROEBES Versch. Ged. II, 71.

Boevenet. *Traliewerk*, 't zij van hout of geschoren touwen, over de opening van het schip, waardoor het enteren wordt afgeweerd. N. WITSEN, Scheepsbouw, 485.

— — — een Koopvaerder — — — die
Zijn b o e v e-n e t t e n spand, en kloeck zich stelt te weyr.
VONDEL, door V. L. I, 397, vs. 120.

Thans beteekent het een enternet, 't welk by nacht rondom het boord van een brik of ander laag vaartuig tegen het overrompelen geheschen wordt. VAN LENNEP, Zeemans-Woordeboek.

Boevery, bovery. 1) *Onkuischheid*, *ontucht*, *losbandigheid.* KIL.

Vrijd waer ghy open vind, doch heelt u vrijery,
En draeght geen sotten roem op uwe b o e v e r y.
HEEMSKERK, Minnek. als boven, II, 45.

2) *Waagspel*, *hazardspel.* Item so en moet men geenerhande b o e v e r i e n doen, hoger dan om vier scellingen. VAN HASSELT op KIL. Dat niemant mit b o e v e r i e meer verliesen mach dan hi om ende an heeft. Ibid.

3) *Schelmerij.* Mloep. Gloss.

Bof. 1) *Zekere opsiering aan de kleedingstukken voor vrouwen.* Zy weten oock reden te gheven waerom de gramgaten en b o f f e n buyten ghebruyck gheraeckt zijn. J. DE BRUNE, Banck.-Werck. 1657, bl. 162.

2) *Snufje*, *mode.*

Maer van die wijse gecken
En ben ick niet, God lof,
Die met den eersten b o f
Van 't niew daer heuen vallen,
En 't reedste Geld vermallen
Aen tuygh van veel min nood
Als 't dagelickscbe Brood.
HUYG. Korenbl. I, 529.

3) *Aansporing tot den arbeid.*

4) *Het geschreeuw van varensgezellen om zich op te wekken, òf het maatslaan van den officier der roeiers, opdat dezen de riemen te gelijk zouden opbeuren en neerslaan.* KIL.

5) *Opblazing, opzwelling der wangen.* KIL. en MEYER.

6) *Slag, stoot, smak, worp, schot.* U. W. en Wdb. op BREDERO.

Bof (Op een). *Eensklaps, onverwachts.*

Is die gelaatenheyd soo o p e e n b o f verloren?
BREDERO, Angeniet, 1629, bl. 35.

Die zaaken zyn zo o p e e n b o f niet af te leggen.
F. RYK, De Dobbelaar, 1736, bl. 56.

Bof (Op de of op een wilde). *Bij toeval, bij geluk.* Wdb. op BREDERO.

Niet o p e e n w i l d e n b o f, of soo het vallen mocht.
CATS, door Dr. V. VL. I, 481, b.

Bofelic. *Snood, schandelijk, schelmachtig.*

Den sy gheloefde ganselijc
Heeft hoer ghehandelt b o f e l i c.
Mloep. B. I, vs. 1568.

Het is een b o e f l i k e ghenoecht,
Daer nyemant mede en is ghevuecht.
Ibid. B. III, vs. 1045.

Boffecater. *Vermetele, snoever, snorker, grootspreker.* PL.

Boffen. 1) *Smakken, werpen, smijten.* Wdb. op HOOFT, bl. 463.

2) *Stuiten, afweren.* Ibid.

3) *De wangen opblazen.* KIL.

4) *Zich van gemaakte voorwaarden of verdragen terugtrekken.* Ibid.

Boffit. *Aanrechtbank, aanrechttafel, buffet.*

So wye dat rumet dat b o f f i t,
  Eer hi comt mit sijnre roede,
Ende wel te tyde ghenade bit,
  Ende wil voert staen in vaster hoede,
Die mach wel comen int verhael
  Jeghens den meester vanden hove.
HILDEG. Ged. bl. 202, vs. 221.

Bogaert. *Beggaard* of *monnik, die even als de Beghinen tot eene vrije geestelijke vereeniging behoorde.* Zie over deze vereeniging Horae Belg. VI, 231.

Een B o g a e r t dede ere bagine
Eene alte groote medicine,
Daer men af sprect in menech lant;
Want hi toech haer ute enen tant.
Dr. VERWIJS, X Boerden, bl. 23.

Bogartman. *Tuinier, tuinman.*

De b o g a r t m a n sprac: »vrient, dat verstant,
Ic moet wachten met moedeger hant
Den inganc ane den bogart.
Vaderl. Mus. III, 258, vs. 700.

Bogelen. *In de beugelbaan spelen*, d. i. *een bal door een ring of beugel drijven.* PL.

Bogen, boghen. Intr. 1) *Buigen, neigen.*

Al soud ic al verdrogen,
Huer herte mach niet b o g e n.
Disputacie van onzer vrouwen, coupl. 24.

Vanden slagen moeste hi b o g e n
Ende vallen over die knien.
Ferg. naar het HS. vs. 2692.

Zie verder Lsp. B. I, C. 18, vs. 77; HUYDEC. Proeve, II, bl. 91 en 92.

2) *Roemen, pochen.*

Zwijght, praalzot, tegens u voert wijzer haan de vlagge,
Of lust u b o g h e n?
SPIEGHEL, Hart-Sp. 1614, bl. 57.

Het opgejaeghde wild, daer 't Zuyden af magh b o o g e n.
VONDEL, door V. L. III, 222, vs. 21.

Trans. 1) *Buigen, krommen.* Siet daer Mensche, uwe gestalte. Gy staet om een beest ofte om een Engel gelijck te werden. Het vleesch aen d' eene zijde b o o g t u nederwaerts, enz. CATS, 1726, f°. 177.

2) *Genegen doen zijn, ter gunste doen keeren.*

Men mach den uppersten, den hoghen
Met beden ende met weldaden b o g h e n.
Heim. der Heim. vs. 832.

Boghen, boogen (Hem of sich). 1) *Zich neigen tot iets, genegenheid voor iets krijgen.*

Ende, oft emmer es so bewant,
Dattu d i b o g h e n moets ten vrouwen.
Ibid. vs. 747.

2) *Buigen, knielen.*

Want die beeste (olifant) es hoghe ende groot
Ende en mach h e m niet ter eerden b o g h e n.
Nat. Bl. vs. 1366.

3) *Roemen, zich beroemen.*

— — — en niet wil gedoogen
Dat 's vyants overmoedt

Stof vindt zich met vreught te boogen
Om mijnen wederspoet.
VONDEL, door V. L. VII, 235, vs. 7.

Bocheus. *Geduld.*

Godevaerde den Bocheus.
MELIS STOKE, B. I, vs. 1187.

Die bocheuse Godevaert.
Ibid. vs. 1197.

Bochge. *Ongelijkheden, oneffenheden, bulten in den grond.*

Maer hi hadt iegen die rochgen,
Die wilt waren van groten bochgen.
Alex. B. VI, vs. 210.

Boggelen. *Werken, sloven.*

Schey uyt, schey uyt, kom hier en laet het bogg'len staen.
NOOZEMAN, Kl. van Krijn Onverstandt, 1671, bl. 6.

Boggher. *Potappel.* KIL.

Bogger. *Fielt, gemeene kerel.* Voor andere beteekenissen, zie BUGGER.

Me dunckt woôr ick me keer, 'k sie may dien Bedelaer,
Dien Bogger, dye Fiel.
HUYG. Korenbl. I, 581.

Bocht, boght. *Knoop.* Wdb. op HOOFT.

2) *Omheinde, in- of afgeslotene plaats.* U. W.

Ick dacht, hier is de stant van die bedruckte zielen,
Die qualijck sijn getrout; sy voelen haer verdriet,
Maer woelen in de bocht daer niemant uyt en vliet.
CATS, door Dr. V. VL. I, 448, a.

3) *Vreugd, pret, jool.*

Als ick uyt de kraem quam en mijn kerck-gang had gedaen,
Dan souwe wy trouwen, de bocht sou dan an gaen.
VAN SANTEN, Snappende Sijtgen, 1620, bl. 10.

Vergelijk hiermede Wdb. op BREDERO op het woord BOCHT (IN DE).

Bocht (Al de). *Al wat min of gering is*, dus *uitschot*, *rommel*, *boel.* Wdb. op BREDERO.

Bocht (In de) blijven, komen, sijn. *In de pret of vreugde blijven, komen, zijn.* Ibid.

Ick ben te bijster gaeren alle dagen in de bocht.
S. COSTER, Teeuwis de Boer, 1633, bl. 12.

Fr. Waer, waer hebje geweest?
P. Maer lustich in de bocht op een Bruyloft.
J. VAN ARP, Kl. v. Claes Klick, 1640, bl. 7.

Bocht (In de) springen. *Hand aan hand ronddansen.* Wdb. op BREDERO.

Eens lustig met 'er galand in de bocht te springen.
T. ASSELYN, Schynh. Vrouw, 1691, bl. 24.

Veelligt had gy meê in de bogt gesprongen.
J. VAN RENDORP, De geschaakte Bruid, 1690.

Bocht (In de) treden. *In de bres springen.*

Al de vrienden en de buren hebben al voor me getreden in de bocht.
PAFFENRODE, Filibert, 1670, bl. 130.

Bochten. 1) *Als in een maalstroom omloopen, draaien, duizelen.* Wdb. op BREDERO.

2) *Zeker Jongensspel.* Wdb. op HOOFT.

3) *Blijde, vroolijk zijn; pret, jool hebben.*

Ja, ja, hy mach wel bochten met sijn sicke lijf.
A. BOELENS, Kl. v. de Oneenige-trouw, 1648, bl. 5.

4) *Insluiten, omperken, besluiten.*

Is 't niet een soeter dingh met onbedwonge leden,
Nu in het open velt, dan in het bosch te treden,
Als schier het gansche jaer in huys te zijn gebocht,
Gebannen van het wout en uijt de vrije locht.
CATS, Trouringh, 4°. ed. f°. 459.

Stelt u een bloemtjen voor, dat — — —
In een enge fles wort in het nat gestelt — — —
— — — daer staet het in gebocht.
CATS, door Dr. v. VL. I, 568, b.

Zie ook ibid I, 555, b.

Bochtjachten. *Heen en weêr loopen, drentelen, langs de baan slenteren.* Wdb. op BREDERO.

Bochtigh. *Overbuigende, overhellende, neigende.* U. W.

Bochus. *Gebocheld.*

Hine moeste doof sijn no blint,
Noch crepel, noch bochus.
Rymb. vs. 5241.

Boha, bohay. *Getier, geschreeuw, drukte, gedruis, opschudding, wind.*

Vyer van stroo en Hoere-min,
Veel bohays en niet daer in.
CATS, door Dr. v. VL. I, 741, Opschrift.

Sy maecken wel bohay het beest te willen raken,
Maer vreesen aen het slick haer vuyl te sullen maken.
Ibid. I, 818, b.

Zie ook DECK. Rym-Oeff. I, 185 en VONDEL, door V. L. VI, 602.

Bohorderen. *Kampvechten, tegen elkander in het steekspel treden.*

Ende si leiden coverturen,
Omdat si wouden b o h o r d e r e n.
Lanc. II, vs. 31226.

Doe begonsten si b o h o r d e r e n
Soe datter selc gequetst uut quam
Eer dat spel inde nam.
Ibid. vs. 31609.

Bohort. *Ridderspel* volgens HALBERTSMA. Zie zijne aanteekeningen op MAERL. 4[de] deel, bl. 225 en v.

Boy. *Boei.* Wdb. op HOOFT.

Boy. In de spreekwijze: **Het had hem** of **hen boy.** *Hij was* of *zij waren er verdrietig om.*

Ferguut groettene ende loech,
Ende sprac: Naen! waers die tornoy?
Die naen sweech, h e t h a d d e m b o y,
Ende leet over, hi was gram.
Ferg. vs. 5108.

H e t s a l h e m h e b b e n harde b o y
Dat wi des tornoys dorren roeken — — —
Si selen verlisen ende wi winnen.
Lanc. II, vs. 37198.

Zie het negative in den Lsp. B. II, C. 11, vs. 27.

Boy maken (Enen). *Iemand het land doen hebben, verdrietig maken.*

Gygantion m a k e d e h e m herde b o y.
Lanc. III, vs. 13836.

Bok. *Boot, schuit.* Wdb. op BREDERO.

Boke. *Boek.*

Hier begint dat .vj. b o k e.
Alex. D. II, bl. 1.

Oec hoer ic in b o k e n sagen.
Ibid. B. VII, vs. 970.

Zie nog D[r]. VERWIJS, de Oorl. van Hert. Albr. bl. 326.

Bokel, bocle. 1) *Het verhevene middengedeelte van een schild.*

Maer Ritsaert geraecten weder
Op den b o k e l van den scilde.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 4228.

Dodineel gaf hem enen slach so zwaer
Datti scilt toten b o c l e spleet.
Lanc. II, vs. 1131.

Zie nog ibid. vs. 24839.

2) *Haak*, *gesp*. Fr. »*boucle*."

Ende daer waren gedaen binnen
Stene van meneger maniren,
Met tween riken b o c l e n ende diren.
Ibid. III, vs. 8830.

Bokelaer, bokeler. *Schild.* Fr. »*boudier*."

.CC. scilde van goude claer
Maecte Salomon al daer,
Ende .cc. glavien te waren,
Ende .cc. b o k e l a r e n.
Rymb. vs. 11798.

Mer Alexander reet metter cracht
Heem den b o k e l a r e ontwe.
Alex. B. III, vs. 41.

Bokelike consten. *Geleerdheid*, *wetenschappen*. **Bokelike** zal ongetwijfeld »*wat bescreven is*", beteekenen. Doe hem sijn oudaers te romen gesent hadden, om b o k e l i k e c o n s t e n te leren. Pass. Wijnt. 1480, f°. ccxliij, d.

Boken, booken. *Beuken*, *slaan*, ook in de beteekenis van *braken* (vlas).

Dan gheet si mi b o k e n ende slaen,
Mi dunct dat mi die rebben craken.
Horae Belg. VI, 108.

Binnen wijle dat men dan
Onse knechts, met alle man,
In een aftreck daer bezijden
Daechlicx b o k e n siet by tijden,
Voor het krijken van den daghe
Soo veel vlas, als helpen mach.
HONDIUS, Moufesch. bl. 282.

Bokene. *Spook*, *geestverschijning*. KIL. MEYER.

Bokerael. Zie BOCKERAEL.

Boket. *Bloembundel*, *ruiker*. KIL.

Bokin. *Teeken*. Zie BOEKEN.

Bockebaert. *Bakkebaard.* Wdb. op HOOFT.

Bockelen. *Sieren*, *opzetten*, *met dopjes opleggen*.

— — — Oraengien bandelier
Geschikt met silver-draet en met Robynen fier,
G e b o c k e l t met zijn gout.
BARTAS Wercken, bl. 156.

Tot verduidelijking dezer regels zij aangemerkt, dat hier sprake is van den dierenriem, waarvan de starren bij gouden doppen vergeleken worden.

Bockerael, bokeraen, boucraen. *Soort van wit fijn linnen uit hennep bereid en met gom op- en glad gemaakt.*

Vrihede was gecleet
Met enen kedele, die haer wel steet,
Dien si al nuwe hadde anegedaen;
Hine was linijn noch b o k e r a e n.

Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 1150.

Ende was linijn no b o u c r a e n.

KAUSLER, Die Rose, vs. 1144.

Hur hals witter dan die zwane,
Of dan yvore of dan b o u c r a n e.

Clausule van der Bible, Coupl. 28.

Zie nog Lev. v. Jez. bl. 130 en Rein. door WILLEMS, vs. 5499.

Bockse, boksen, boxe. *Broek.* KIL. MEYER. U. W.

Dat benne b o x e, — dits en wambes mit sen knoope.

HUYG. Korenbl. I, 593.

Schud uit den b o k s e n, want die zal my beter passen als jou.

A. ALEWIJN, De Puiterveense Helleveeg, bl. 48.

Boksen, bocksen. *Wijde kousen.* KIL.

Boksen, boxen. *In de broek steken.* U. W.

Bocxhoren. *Gerookte bokking.* PL. op »buckinck" Item. Dat nieman gheenen b o x h o r e n in huys legghen en mach noch onder dack, hy en ware tierst verassijst. Belg. Mus. VII, 306.

Bocxhorens. Even als ramshorens beteekent dit woord een *werktuig om muren te breken.* Wdb. op BREDERO.

Bokslaen. *Zeker kaartspel.* Ibid.

Bol. 1) *Kop.* KIL. Aers over b o l.

2) *Geklap*, *gesnap*, *gezwets*, *gesnater.* Ibid.

Bol. Adj. 1) *Moerassig*, *drassig.* Ibid.

2) *Sponsachtig.* Fungosus, spongiosus. Ibid.

3) *Vet*, *mollig.*

T' b o l Muysken vander Stadt de Veld-Muys quam vergasten,
Maer vondt zoo sobren disch, dat het zich niet verbrasten.

VONDEL, door v. L. I, 599, vs. 1.

Bol en dik. *Opeengehoopt*, *samengedrongen.* U. W.

Bolbane. *Klos-*, *kaats-* of *kegelbaan.* KIL.

Zouckt den vyant ende gheen b o l b a n e n.

Belg. Mus. IV, 247, vs. 134.

Bolderen. *Bulderen.* Wdb. op HOOFT.

Boldergheesten. *Nachtgeesten, weerwolven, bietebauwen.* KIL.

Bolderschild. *Schild met eene vooruitstekende verhevenheid.* U. W.

Bole. *Beul.* KIL.

Bolen. *Schoonbroeder.* Van Ver Margareten, grevinnen van Cleve, onser liever nichten, suster her Reynoldes vorseit end wittelikes wives heren Diderics des greven van Cleven, ons bolen vornomet. NIJH. Ged. I, 202.

Bolgh. *Kabeljauw.* Zie BOLCK.

Bolghe. *Onrustige beweging der zee, bui, vlaag, onweer, ruk- of stormwind.* KIL.

Bolghenschap. *Hoon, beleediging, aanstoot, verongelijking.* Ibid en MEYER.

Bolgerschap. *Misnoegen.* Tweede Proeve, bl. 53.

Bolck, bolgh. *Kabeljauw.* KIL. PL. In de Inf. leest men »bollick" zeevisch.

Bolkijn. *Doek, dat het blazoen voert, en aan een vlaggestok gehe-schen wordt.*

Bolcken. *Bulken, loeien.* Ibid.

Bolcraen. Het zelfde als BOCKERAEL. Zie D[r]. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 197 en 433.

Bolckvanger. *Matrozenkleed om zich tegen onweersbuien te beveiligen.* Zie VONDEL, door V. L. II, 168.

Bollaer, bollaerd, bollaert. *Snapper, kletser, babbelaar, snateraar.* KIL.

> Schout bollaers, clappaers en onnutte sophisten.
>
> HOUWAERT, Vier Wterste, bl. 173.

Bolle, bulle, bollen. *Stier,* KIL. en PL.

Bollegheld. 1) *Geldboete voor bedreven overspel.* KIL.

2) *Loon voor het bespringen door een stier.* Ibid.

Bollen. 1) *Rollen, wenden, wentelen, draaien.* Ibid.

2) *Klappen, snappen, snateren, zwetsen, kletsen.* Ibid.

> Maer als de derde Son quam nae de tron gereesen,
> Doen schoot Ghijs uyt den slaep en wou de meester wesen:
> Daer gingh Fy tegen aen, en yder even kloeck,
> Maer Ghijs die bolt te kort, en Fy behout de broeck.
>
> CATS, door D[r]. V. VL. I, 780, b.

De laatste regel beteekent, dat Ghijs in zijne woordenstrijd bij Fy veel te kort schiet.

> Heer Kouingh laet den zot t' hert met syn tongh wtbollen.
>
> VONDEL, door V. L. I, 82, vs. 994.

3) *Met ballen spelen.*

En alsse besigh is met hoepen en met koten,
Met b o l l e n op het velt.

CATS, ed. 1828. I, 370, a.

4) *Behagen, aangenaam zijn.*

Ach! des voermans hees geschal
B o l t den minnaer niet met al.

CATS, door Dr. v. VL. I, 588, a.

Boller. *Donderbus.* KIL. en MEYER.

Bolling. *Wijting*, eene zeevisch, die zelden de lengte van een voet overschrijdt. U. W.

Bolrick. *Honigdauw* of *brand in het koren.* PL.

Bolpees. *Bullepees.* O ghy, wiens rugge door Spaensche b o l p e e z e n, en wiens scheenen door harde boeien geschonden zijn. VONDEL, door v L. VI, 572.

Bolster. 1) *Afschraapsel, vijlsel.* KIL.

2) *Kaf.* Ibid.

3) *Scheerwol.* Ibid.

4) *Stroo.* Ibid.

Bolster. Adj. *Opgeblazen, diklijvig, dikwangig.* KL. en PL.

Bolt. *Schicht, pijl* met een dik vooreind, ten einde wel te kneusen, maar niet in te dringen. KIL. en PL. Hy comtter heer (hier), als en ongeveerde b o l t e. MEIJER, O. N. Spr. bl. 61.

Bom. 1) *Trommel, tamboerijn.*

Mars wil door oorloghe opte b o m m e n slaen.

ANNA BYNS, Ref. 1548, B. I, 95.

Maer greep daer een fluit en b o m.

CATS, ed. 1828, I, 558, b.

2) *Doos, trommel.* Wdb. op HOOFT.

Bombancie. *Vroolijke maaltijd, goede cier.* Alle het gene dat hy binnen den tijdt zijns Pausdoms doorgebracht hadde met hoeren, met boeven, met b o m b a n c i e n, met pracht, ende prael. MARNIX, Biënkorf, 1569, fo. 345.

Bomebaer. Quid? Kan het ook eene lijkbaar zijn, dus genoemd wegens de daaraan bevestigde draagboomen?

Mettien sagic twee edele vrouwen
Staende omtrent den b o m e b a r e n.

Vaderl. Mus. I, 304, vs. 10.

Bomigh. In verband met de bijspreuken, die voorafgaan en volgen, zou ik denken aan *naar den boom.*

Tappelken smaakt gemeenlik b o m i g h.

SPIEGHEL, Byspraax Almanak, Louwmaant.

Bommel. *Hommel*, *horsel*. U. W.

Bommelaer, **bommeler.** *Spook*, *nachtgeest*. Want de figuere des Cruyces heeft ontwijfelijck alsulcken kracht, dat het de Duyvel voor een B o m m e l a e r oft Bietebau aensiet. MARNIX, Byencorf, 1645, bl. 163, v°.

Bommelen. *Gonzen*. Waer toe dient het — — — te b o m m e l e n als een hommel, en geen heunigh of wasch te maken? DE BRUNE, Banck.-Werck. 1660, I, 467.

Bommen. *Op de trom of de tamboerijn slaan.*

Si herpen, si luyten, si pijpen, si b o m m e n.

ANNA BYNS, Ref. 1548, R. 11.

Bon, **bonne.** 1) *Wijk*, en bij uitbreiding *oord*.

— — — d'onthuste Razerny
Gedoogt niet lange dat Hy (DE GROOT) dus gerust en vry,
In 't nu bevredigt b o n der Burgeren sal leven.

OUDAAN, Poëzy, I, 262.

2) *Doos*, *trommel*, *kast*, *kist*, *vat*.

Hy sont al dat men sluyten mach in Kassen en B o n n e n.

R. VISSCHERS Brabbelingh, 1669, bl. 80.

Neemt ooc twintich maten meels wt de victaly b o n n e n.

COORNHERT, Odyss. 1606, bl. 11, r°.

Zie nog op BONGHE-GAT en op BONNE.

Bondekijn, **bondekin.** *Bundeltje*.

Gelijc als t b o n d e k i n van mirren.

Lev. v. St. Fr. vs. 4750.

Ende dit was dat b o n d e k ij n van mirren datter minnender sielen tusschen haren borsten lach. Stemmen, bl. 21.

Bondeloos. *Krachteloos*. MEYER en U. W. Want sy heeft een volle macht, om alle Concilien te veranderen, b o n d e l o o s, nietich ende van geender weerden te maken. MARNIX, Biënkorf, 1569, f°. 61, v°.

Bondelrecht. *Romeinsch gezag*, *vertegenwoordigd door de bondelbijldragers.*

Dat hy — — — of b o n d e l r e c h t en bijlen
Afschaffen wil.

VONDEL, door V. L. X, 129, vs. 81.

Bondigh. 1) *Sterk*, *hecht*, *duurzaam*. U. W.

2) *Van kracht*, *verbindend*. MEYER. Want hy mach een nieuwe Godtsdienst ende Religie bevestigen ende b o n d i c h maecken. MARNIX, Byen-Korf, 1645, bl. 114.

Bondol. *Zeker muziek-instrument.* Wdb. op BREDERO.

Bondsel. *Luier*, *windsel.* KIL.

Bondselen. *Omzwachtelen*, *omwinden.* Ibid.

Bondschoen. *Ruw schoeisel*, *slijkschoen*, *slijklaars.* Ibid.

Bondt. *Verbond.* U. W.

Bondtschap. *Verbond.* Ibid.

Bondtschrift. *Verbandschrift*, *obligatie.* Ibid.

Bondtverwant. *Lid van een bondgenootschap.* Ibid.

Bondtverwantenis. *Bondgenootschap.* Ibid.

Bonet. *Muts.* Ibid.

Bonghe. *Trommel*, *tamboerijn.*

Ende eene b o n g e na haer lands zede'
In die hant.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. V P. I B. XXIII, vs. 20.

Na der tijt dat dat volc van israhel ghetoghen was wt egypten, so nam si in hoer hant een b o n g h e ende alle die vrouwen volgheden hoer na met b o n g h e n, ende met sange. Spieghel der Volcomenheit, HS. f°. 81.

Men zie ook Bijb. van 1477, II Machab. XIII, vs. 8; MEIJER, O. N. Spr. bl. 61 en 107.

Bonghe-gat. *Bomgat*, gat in eene ton of een vat, dat door een deuvik wordt toegemaakt. Hi stack sinen staf — — — in dat b o n g h e-g a t vander bonnen. Pass. Wijnt. 1480, f°. XVI, d.

Bonget. *Lederen zak*, *maal.* Zie ook BOEGET, BOEGIE en BOEGIET.

Packt het al te maal in 't B o n g e t.

GRAMSBERGEN, Hertog van Pierlepon, 1679, bl. 25.

Bongsen. *Bunsing.* Wdb. op BREDERO, bl. 496.

Bonkesje. *Einde pijp*, dat de gemeene man op den hoed droeg, toen het tabakrooken pas in zwang kwam en de pijpen nog zeldzaam en duur waren. LE FRANCK VAN BERKHEY, Natuurl. Hist. van Holl. III, 570.

Boncket. *Bonkje*, *kootje*, *bij het bikkelspel in gebruik.*

Bickel en b o n c k e t.

VONDEL, door V. L. II, 527.

Bonne. 1) *Zoldering*, *beun.* KIL.

2) *Luik van een schip.* Ibid.

3) *Bom*, *prop*, *stop*, *deuvik.*

Ic boerde ene b o n n e in haer vat.

Dr. VERWIJS, .X. Boerden, bl. 17, vs. 177.

Eens soudi met sire nichten eten,
Ende soe hadde haers so vergheten,

Dat hare wijn gebrac int vat.
Sente Remijs seinde dat,
Ende dat vat wart vul te haut,
So datmen openbare vant
Den keluere binnen diep,
Alst over toter b o n n e n liep.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. XLVII, vs. 60.

Bonze, **bonzie**. Naam, waardoor een *Priester bij vele Oostersche volken*, zoo als bij de Tartaren, Japanneezen en Chineezen, wordt aangeduid. Het Apostolische licht der waerheit hadde in zijnen opgang niet alleen de Oostindien, maer ook Tartarye, naer de getuigenis van hunnen eigen keizer bescheenen, doch was sedert telckemaele door den haet en de nijdigheit der waerzeggeren, afgodiste B o n s i e n en guighelaeren benevelt en verduistert. VONDEL, door V. L. X, 495.

Bonsinc. *Bunsing.*

Putorius hevet die name
Van stancke; — — —
Een b o n s i n c heetet in someghe stat.
Nat. Bl. bl. 202, vs. 3364.

Twisschen hem tween soe liep een dier,
Dat vuyl was ende oec onreyne,
Hoert wat dier ist dat ic meyne:
Thiet een b o n s i n c hier in tlant.
HILDEG. Ged. bl. 127, vs. 13.

Bont. 1) *Band.* Item wtgegeven ende betailt van iii ϱ b o n d e n fransijns tot desen iij rekeningen. D^r^. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 326.

2) *Bundel.*

Want hi las ende droech tenen gader
Hout, telghen ende blader,
Ende had ghedraghen een langhe stont;
Int leste bant hijt in een b o u t.
HILDEG. Ged. bl. 43, vs. 60.

Bonten. *Bont*, *bontwerk.*

Ja! menech hont, die leeft,
Heeft alsoe groet ghelue dat hi
Es vrouwen ende joncfrouwen bi;
Compt in cameren ende op bedden,
Daer menne dect, — — —
Met b o n t e n ende met sindale.
Vaderl. Mus. I, 96, vs. 11.

Bongtwercker (Elkaer totte) vinden. *Elkander in het haar zitten.*

Je selt mekaer wel haest totte bongtwercker vinde.
Maer wat het te beduye, se worde strack weer vrinde.
HUYG. Korenbl. 1672, I, 602.

Boe. *Bode.*

Sijt willecome boe.
Belg. Mus. IX, 94, vs. 43.

Boode (Te) stellen. *In bod brengen.* Wdb. op HOOFT.

Boog. *Roem* en, bij uitbreiding van beteekenis, *pracht, pralerij, pocherij.* MEYER en U. W.

By lely, voghel, stier, is u boogh ring te achten.
SPIEGHEL, Hertsp. 1694, II, vs. 286.

Zie nog HOOFTS vertalingen, f°. 184, 10 en Br. I, 455.

Boogh (Geen) hebben. *Zonder roem, niet in achting zijn.* Wdb. op BREDERO.

Boegaert. *Boomgaard.* HILDEG. Ged. bl. 193, vs. 41 en 44, var.

Booghen. Trans. *Roemen, verheffen, opvijzelen, ophemelen.* Ibid. en Wdb. op HOOFT.

Boogen. Intr. 1) *Pralen.* Wdb. op HOOFT.

2) *Buigen.*

De leecken en willen voor de priesters niet boogen.
ANNA BYNS, Ref. 1548, B. II, bl. 57.

Hoe die hooge Reusen hooghd
Voor uw' David heeft gebooght.
HUYG. Korenbl. I, 454.

Boogje. Bij de bemuring van Amsterdam deed de Regering in de muren overwelfde bogen metselen, waarin zij zeer arme lieden voor niet wonen liet. Eenigen dezer werden door milddadige lieden gehuurd, ook met het doel om ze aan behoeftigen ter bewoning af te staan. WAGENAAR, Beschr. van Amst. D. I, f°. 18 en D. II, f°. 50, b. In het Wdb. op BREDERO is dit woord niet juist verklaard. Voor of in het jaar 1613 werden die muren en bij gevolg ook die boogjes weggebroken.

Booghzaam, boeghzaam. *Buigzaam, handelbaar,* gewillig om te doen wat bevolen wordt. U. W. en Wdb. op HOOFT, bl. 464.

— — diet Al in Al is, alle ding bestiert
Tot ellix heil; heb ik met boeghzaam hert en leden
Aldus dien Albeschik en Oppervooghd ghebeden.
SPIEGHEL, Hartsp. 1614, III, vs. 33.

Hoe edelder hert hoe boochsamer hals.
Ibid. ed. 1730, bl. 281.

Booghzaamheidt. *Buigzaamheid.* U. W.

Boockhamer. *Beukhamer.* KIL.

Boom (Te). *Aan de galg.* Wdb. op HOOFT.

Boom (Te) gaen. *In het kippenhok te roest gaan.*

't Was laet Koppen mit ougs waecken,
En te boom gaen binnen 't heck.
VONDEL, door v. L. II, 583.

Boomen. *Stomp, bot, stroef worden.* Mijn tanden boomen. PL.

Boomich. *Stomp, bot, stroef.* Mijn tanden zijn boomich en sleeuw. Ibid.

Boomigheyd. *Stompheid, botheid, stroefheid.* KIL.

Boomte. *Geboomte.*

Daer nae soe comt Aprille,
Die beyde boomten ende hille
Groen maect mit sinen bloemen.
HILDEG. Ged. bl. 98, vs. 64.

Boon. *Platbodemd schuitje.*

Bonen by de kant. Houtet schip midde waters.
SPIEGHEL, Byspr. Alm. Slachtm. 4.

Booner-sluysen. *Kleine sluizen alleen voor het vorenstaande bone geschikt.*

Hoe wenscht ghy dat het droogh door Booner-sluysen liep.
HUYG. Korenbl. I, 367.

Boonhoude. *Peul, bast, schil.* KIL.

Boor. *Soort van metselspecie of metselsteen.* En dan neemen sy we boor aan de binnekant van de muur in plaats van moppen of graauw steen. H. VAN DE GAETE, De Metselaer door liefde, bl. 64.

Boer, bore. 1) *Verhevenheid.*

Doe dede men teyken ende boer.
MELIS STOKE, B. IX, vs. 636.

Teyken ende boer zal dan een *hoog geplaatst sein* beteekenen Zie Dr. DE VRIES, Taalzuivering, bl. 177 en bl. 24.

2) *Gunstige kans, goed geluk, voordeelig geval, buitenkansje.*

Doen wart ontwaken menich man,
Dien god den slaep sende an,
Doe die coninc stelen voer,
Dat was hem een scone boer.
Caerl ende Eleg. vs. 1061.

Ende daer verlosic al dat boer
Vanden spore, waert voert liep.
Lanc. II, vs. 45268.

Boorde. *Last*, *vracht*. Eng. »*burden*".

Wil hi scuwen schandes b o o r d e.

Mloep. B. II, vs. 8.

Boorden. *Den rand van iets bezetten*. U. W. Zie ook HOOFT, Ned. Hist. f°. 439, 42 en f°. 911, 42, alsmede Tacitus, f°. 502, 4.

Boordtheohten. *Enteren*, *aan boord klampen*. U. W.

Boorduiren. *Borduren*. Wdb. op HOOFT.

Booren (Den grondt). *De zaak ernstig gadeslaan en met aandacht onderzoeken*. Ibid.

Boort, boirt, boert. Samengetrokken uit *behoort*.

Van minne b o e r t my wel te spreken,
Die menich herte heeft doen breken.

Mloep. B. I, vs. 491.

Mer des en b o e r t hem ghene schande
Te spreken.

Ibid. B. IV, vs. 385.

Boort, boirt, boert. *Geboorte*, *geslacht*, *afkomst*.

Wair hi een wijff van sulker b o o r t
Vindet, ende van sulker daet.

Ibid. B. I, vs. 1800.

Ene schone dochter van hogher b o o r t
Die daer Pocris was ghenant.

Ibid. B. IV, vs. 2040.

So ouder so argher es haer b o o r t.

Nat. Bl. bl. 51, vs. 259.

Zie verder HILDEG. Ged. bl. 118, vs. 90.

Boort (Aan) vallen. *Naderen*.

Wanneer ick was in druc, in pyne,
Riep ic tot God en v i e l a e n b o o r t.

ZUYLEN VAN NYVELD, Souterl. Ps. 119.

Ick v i e l a e n b o o r t
Ende quam tot U ghelopen,
Heer my verhoort
Want ick in U const hopen.

Ibid. Ps. 37.

Boerte. *Nakomelingschap*, *kroost*. Ende sy storven sonder wittachtighe b o e r t e na him te laten. D^r^. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 515.

Bois. Quid? *Gering*, *van geen waarde*, *nietig?*

— — — dese en es niet b o i s,

Dit es Pertsevale die Walois,
Die meneghe provetse heft gedaen.
Ferg. naar het HS. vs. 5345.

Boosdader. *Boosdoener.* Wacht u voor een boosdader. St.-B Sirach XI, vs. 34.

Boosdaet. *Slechte daad.*

Die reyn sijn van boosdaden.
MARNIX, Ps. XXXVII, vs. 18.

Om datse Simei in het stuck sijner boosdaet waren toegedaen weest. St.-Bijb. Num. 26, Kantt. 20.

Boosem. *Boezem*, *borst.* Wdb. op HOOFT.

Boeseman. *Boeman*, *bitebauw.* PL.

Boesch. *Boos*, *kwaad.*

Boescher mensche, u dunct dat gi wert sijt,
Dit heilich sacrament aen te tastene.
SMEKEN, Tspel, 543.

Boesheit. *Booze daad.*

Wanneer een mensche een boesheit doet.
Mloep. B. I, vs. 2344.

Booste, boest, boostele. *Bast*, *dop*, *schil*, *bolster*, *peul.* KIL.

Boostelen, boosten. *Ontbolsteren*, *doppen*, *schillen.* Ibid.

Boot, boet. *Groote ton*, *aarden wijnvat.* Een boet maelvezeye. VERWIJS, De Oorlog. van Hert. Albr. bl. 8. Twe boeds te verw Ibid. bl. 18.

Boet. *Laars.*

Enen pelse van goeden grise,
Met warmen mouwen ende met groten,
Daertoe warme dicke boeten.
Taalk. Mag. III, 183.

Boet. *Boodschapte.* Daer taste de here van Brunchorst thò e boet, dat alle den ghenen, dien hi pande hadde ghenomen, enz. N Ged. I, 131.

Boit. *Halssieraad.*

Daer flickert 'et alom van paerlen, diamanten,
Van baggen, ketenen, van boiten en pendanten.
DECK. Rym. I, 160.

Booten. *Met een hamer fijnstampen*, *verbrijzelen.* KIL.

Boetkijn. *Bootje.*

Ende liet mijn boetkijn an dat lant.
HILDEG. Ged. bl. 28, vs. 171.

Boots. *Namaaksel*, *afbeeldsel*. Wdb. op HOOFT.

Bootse, boetse. *Jokkernij*, *snakerij*, *boerterij*, *spotternij*, *pots*, *grap*. KIL. en PL.

Den Aep eens guychelaers bedreef zeer vreemde dinghen,
Met danssen in het perck, met beytelen en springhen,
'T nieuws-gierigh malle volck zagh vast de bootsen aen.
VONDEL, door V. L. I, 577.

En helpen jou volvoeren potsen, bootsen, grillen.
COSTER, Tafelspel van twee Personagien, bl. 2.

Men leze vooral Dr. DE JAGER, Latere Versch. bl. 202 en vv.

Bootse. 1) *Bult*. Omme dat hy van quaden levene een bulgte of bootse int herte droech. HUYDEC. op MELIS STOKE, 1, 352.

2) *Buil*, *gezwel*. KIL.

3) *Keel-* of *kropgezwel*. In de middeleeuwsche werken over geneeskunde vindt men het kropgezwel (struma) beschreven onder den naam van »Bootse". SNELLAERT, Aanteekeningen op het zesde Boek van den Alex. bl. 269.

4) *Schets*, *ruwe teekening*, *omtrek*, *afschaduwing*. KIL.

Boitz, boetz. *Zekere maat*. Item tgegen den selven by Jan Roelen soen gecoft een boetz malvesyen, die vier stoep over hilt, coste die boitz xxvij Geusche nobel. Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 215.

Bootseeren. *Gedaante geven*.

Het licken der beerin(n)e-tong
Bootseert allengs 't wanschapen jong.
VONDEL, door V. L. II, 570.

Bootseersel. *Afbeeldsel*. U. W.

Bootsemaken. *Potsen maken*.

— — — kweter me van te kallen,
Hoe datse met schijn vermomt na apen alle dingh,
En daar hebben deuse Vleerdinghers een handje af sonderlingh
In kleen, en bootsemaken, daar sy voor speulen.
Vlaerd. Reder. bl. 18.

Bootsemaker, bootsmaker, boetsmaker. Niet, zoo als het U. W. zegt, iemand die een ander nabootst, maar een *potsenmaker*. Als hy kranck is van den wijn, dan staet hy op met spotters ende bootsmakers. Hoz. VII, Kantt. 16. Zie verder Dr. DE JAGER, Latere Versch. bl. 202.

Bootsen. 1) *Jokken*, *boerten*, *kortswijlen*, *schertsen*, *potsen maken*. KIL. en PL.

Het zy hy lustigh bootst als een drol'gen Aep.
VONDEL, door V. L. I, 277, vs. 8.

2) *Opsieren*, *opsmukken*, *schooner voorkomen geven.* Wdb. op HOOFT. Een wolvin — — — lickte en bootste de leden met de tonge. VONDEL, Eneas, 1737, bl. 339.

3) *Een' bepaalden vorm*, *een bepaald fatsoen geven.* Wdb. op BREDERO.

Boetser. Het zelfde als BOOTSEMAKER. KIL.

Bootsery. *Potsenmakerij*, *snakerij.*

Hier toont hy 't groot Toneel, gestut op twalif staken,
Waer op den lichten Mensch sijn bootsery kan maken.
VAN DE VENNE, Stofs-Lof, bl. 2.

Kluchjes, bootserijtjes, gabberijtjes.
JONCTIJS, Toon. d. Jal. I, 98.

Bootseus. *Gebult*, *gebocheld.*

Hi ne mochte sijn doof, no blint,
No crepel, no bootseus.
HUYDEC. uit MAERL. aangeh. in STOKE, I, bl. 121.

Zie BOCHUS. HUYDECOPER zal dus een ander HS. gevolgd zijn dan Prof. DAVID.

Bootscap, **boetscap.** 1) *Boodschap.*

Ende vant den inghel Cherubinne
Vore 't paradys met enen swerde,
Die hem vraghede wat hi begerde,
Ochte wat ware datti sochte,
Ochte wat boetscapen datti brochte.
Dboec vanden Houte, vs. 110.

2) *Zending.* Mer dese Wigbertus wort zoe weder gestaen mit des vyants behendicheyt, dat hy mit zynre Leer an dat harde volck luttel vorderde, ende aldus, ongedaen synre Boetscap, voir hy weeder in Yngelant. Clerk u. l. L. bl. 16. Dese Wilbrant, doe hy te Padelborn Biscop was, hadde hy twee reysen in 't Heilige Lant in des Keysers bootscap geweest. Ibid. bl. 105.

Bootscepen. *Boodschappen*, *aankondigen.*

.LXX. jongers, die onse Here
Na sine Apostelen ute sande
Ende pais bootscepeden achter lande.
Rymb. vs. 4302.

God heeft mi ghesent te di
Dat ic dit boodscepede vri.
Ibid. vs. 17590.

Zie nog ibid, vs. 21092.

Bootsgezel. *Grappenmaker*, *potsenmaker*, *spotvogel*, Bootsgezellen, guichelaers, en personaadjespelers. JONCTIJS, Toon. d. Jal. II, 446.

Bootzigh, boetsig. *Potsig, grappig, boertende, snaaksch.* KIL.

Al wat verdenklick was beschaft' elck bootzigh Geest
In sang, in spel, in spraeck.
Orangien Lelyhof, bl. 31.

Bootssingh. *Afschetsing.* Ick en wil dit papier niet bekladden met alle die dertele bootssinghen. DE BRUNE, Emblemata, 1624, bl. 25.

Boevenman. *Overman.* Ende beyde die partyen koeren eendrechtelick heeren Johan van Moers, rydder, tot enen boevenman. NIJH. Ged. II, 221.

Bor. Imperf. van *berren*, d. i. *branden.* RUUSBR. Tab. II, bl. 89 en 95.

Bor. 1) *De boorts, het bort, zekere ongesteldheid.* KIL.

2) *Waterput, watervak, waterloop.*

Die borren, die in den bogaerd staen,
Oft daer dore lopen, sonder waen,
Die eren sere die Sarrasine;
Ende tiaers altoes, in ene termine,
So wasscen si al haer lyf daer in.
VELTH. Sp. H. f°. 13.

3) *Een der velerlei benamingen, waarmede de duivels elkander begroeten.*

Borre! laedt ons van hier vervliegen.
SMEKEN, Tspel, vs. 1095.

4) *Cholera.* KIL. Zie BORT.

Borat. 1) *Lichte, dunne, geweven wollenstof.* Zie ook BRAT.

Boratten van de breedte van drie quart.
VAN HASSELT op KIL.

2) Volgens KIL. zou het ook »multitia", dat is in het algemeen *prachtige kleederen* beteekenen, in welke beteekenis mij dit woord nooit is voorgekomen, en ofschoon borat, in het Italiaansch *buratto*, geene fijne stof aanduidt en het Spaansche *burato* zelfs eene groffe stof beteekent, hebben velen onzer oude Dichters haar als eene stof van waarde doen voorkomen, zoo als later, op de samentrekking BRAT, zal aangeduid worden. Zie ROQUEFORT op »*bouras*".

Borbelen. *Opborrelen, uit de aarde springen.* KIL.

Bord. *Grens, landpaal.*

Al recht toten middage vord,
So strecte henen daer syn bord.
VELTH. Sp. H. f°. 9.

Borddecks. *Luifel.* KIL.

Borde, borden. 1) *Last, pak, vracht, zwaarte.* KIL. en MEYER. Eng.

'»*burden*". Lichte borden worden op en langen wech swaer. MEIJ O. N. Spr. bl. 64. Laet dan dijn vader wesen, die de borden dij sonden mitti mach helpen draghen. Stemmen, bl. 97.

Zie nog HILDEG. Ged. bl. 43, vs. 70 en bl. 217, vs. 90; MEIJER, O Spr. bl. 6; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 10875; Lev. v. Jez. bl. 1 VAN HEELU, vs. 7622.

2) *Plank.*

3) *Spot*, *scherts*, *boert*, *jok.*

In segt in borden no in gilen.
Lanc. III, vs. 1108.

Dat sy Keyen souden scaden
Ende scande doen, ende al te spele;
Om datmer secgen sonde vele
Van outs ende borde maken.
VELTH. Sp. H. fº. 100.

Bordeel. *Kluis*, *hut*, *krot.*

Dan geet si crupen in een bordeel,
Vol rouwes, met wenenden ogen.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 5898.

Die wonen in den graven ende die inder afgode bordeele slap Bijb. van 1477, Jes. LXV, vs. 4.

Bordeelen. *Een slecht*, *ontuchtig leven leiden.*

Jan, sei Dirck, zijt ghy schier uw beste goedje quijt,
En houdt ghy noch niet op van drincken en bordeelen?
HUYG. Korenbl. II, 135.

Wy bordeelen en crakeelen,
En sijn vol van sotterny.
Belg. Mus. IV, 276.

Bordekijn. *Bundeltje.* Een bordekijn van mirre. Stemmen, bl. 1

Bordel. *Verwarring*, *beroerdheid.*

De beemden onbebout, de stroomen onbevaren,
Stond byl en beitel stil, verflaeude 't aenbeeldspel
Liep alle nutte kunst en ambacht in bordel.
DECK. Rym. I, 111.

Want all' zou 't in bordell', all' all' in 't wilde loopen.
Ibid. bl. 149.

Bordelen. *Ontsteld*, *onstuimig*, *beroerd zijn*, vooral van de sprekende. KIL. en PL.

Borden. Adj. *Van planken*, *houten.*

Wat hebstu dan? een borden huus.
HILDEG. Ged. bl. 89, vs. 84.

Bordenen. *Belasten*, *beladen*, *bevrachten*. KIL. en MEYER. Eng. »*to burden*".

Border. 1) *Romanschrijver.*

Karel es menech waerf beloghen
In groten boerden ende in hoghen,
Alse (van) b o r d e r e s ende oec dwase.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. IV P. I B. I, vs. 41.

Hier moetic den b o r d e r e s antworden
Die vraye ystorien vermorden
Met sconen rime, met scoenre tale.
Ibid. IV P. I B. XXIX, vs. 1.

2) *Plank.* Soe dreven si drye daghen lanck op b o r d e r e n inder golgen vander zee. Pass. Wijnt. 1480, f°. CXV, a.

Borderen. *Omboorden*, *omzoomen*, *beleggen.*

Hi nam sine machuwe in dbochs,
Dat Ontseggen was geheten.
Sine targe was, wildijt weten,
Van stouterne al gemaect,
Die haddi vaste ane hem gesaect,
Ende al g e b o r d e r t met onwerden.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 13227.

Borderen. *Fabelen vertellen*, *boerten*, *spotten*, *gekscheren*, *den spot drijven*, *schertsen.*

Hi ginc ende vant sinen here
Blide ende b o r d e r e n d e sere
Om sinen geselle diere vel.
Lanc. II, vs. 8832.

Hu qualike voughet
Dat ghi aldus met mi b o r d e e r t.
Leven van St. Am. I, vs. 2977.

Zie nog Brab. Yeesten, B. III, vs. 636; Lanc. II, vs. 39456; Belg. Mus. III, 281; HILDEG. Ged. bl. 234, vs. 179.

Borderer. *Fabeldichter*, *fabelverteller*, *romanschrijver*, *logendichter.*

Tscelden jegen die b o r d e r e r s.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. IV P. I B. XXIX, opschrift,

Men vindt bij MAERLANT dit meervoud op tweederlei wijze geschreven, nam. *borderes*, en *borderers*.

Bordes, bordesch, bordis. 1) *Verhevene plaats*, *van waar men gewoon was tot het volk te spreken*, *spreek-gestoelte*, »Suggestum" U. W.

2) *Hoogte*, *tafel*, *om waren uit te stallen*. PL.

3) *Luifel.* KIL.

Zoudic elc mensche een b o r d e s s c h e up dooft stellen.
Belg. Mus. II, 128.

Bordesel. *Lastdragende ezel*, ook *muilezel.* KIL.

Bordine. *Last*, *vracht.*

Om haer gemac, om hare raste,
Sette hi zine cranke lede
Onder hare b o r d i n e mede.
Lev. v. St. Fr. vs. 4300.

Nu werpt dese b o r d i n e van di.
Lev. v. St. Am. I, vs. 4330.

Bordoen, bordon. *Pelgrimsstaf.*

— — — ic sal dic vart
Bestaen, als ic irst mach, te done
Beide met scarpen ende met b o r d o n e.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 14094.

Sijn b o r d o e n hi te stekene plach
In die gracht, daer hi nine sach,
Om te versoekene dat gewat.
Ibid. vs. 14209.

Zie nog ibid. vs. 14215; KAUSLER, Die Rose, vs. 13906, 13991 en 14021.

2) *Vermaak*, *pret*, *jool*, *feest.*

Daer was gehouden menich b o r d o e n,
Ende noten gesongen van Lorain:
Die feeste was daer groet int plain.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 702.

ROQUEFORT heeft in zijn Supplement het Znw. »*bordir*" voor: *badinage, amusement.*

Borduere. *Geborduurd of opgelegd herkennings- of onderscheidings-teeken.* Ende boven dien dat de andere voorn. drie cameren useren ende ghecostumeert zijn huerlieder b o r d u e r e te draghene boven up huerlieder mauwe ende niet onder ande sleppen. Vaderl. Mus. I, 445.

Borduren. *Opmaken*, *opsieren*, *met iets besteken*, *fraai maken.* Wdb. op BREDERO en Wdb. op HOOFT.

Daer pers en armenier de binne-wand b o r d u y r e n.
WESTERBAEN, Ockenburgh, bl. 90.

Bore. *Zeer*, *in hooge mate.* Dr. DE VRIES, Taalzuivering, bl. 25 en 26.

Bore en ne bore. Beiden werden oudtijds gewoonlijk, ook in den vorm van »*bare*" en »*bure*" bij een adj. geplaatst en bijwoordelijk ge-

bruikt om de beteekenis te ontkennen, in tegengestelden zin te doen voorkomen, of te verkleinen. Hoe *Bore* eerst affirmatief, later negatief is geworden, leert ons Dr. DE VRIES in zijne Taalzuivering, bl. 25.

Alle dandre bleven doot,
Sonder menighe b o r e groot.
MELIS STOKE, B. II, vs. 586.

Dat is: Behalve een klein getal.

Voort voeren wi b o r e verre.
Limb. B. I, vs. 2699.

Zie verder Walew. vs. 395 en 5061; VELTH. Sp. H. f°. 205; ZIEMANN op »B o r"; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 4584.

Bore wat, ne bore wat, een bore wat. *Zeer weinig, niet zeer.*

Ende dies en hadde hi b o r e w a t.
Belg. Mus. VII, 192, waar bore door *water* vertaald wordt.

Men brochte hem ten andren daghe
Broot ende water en de (l. een) b o r e w a t.
Walew. vs. 9133.

Aerm crudekijn ende lettel broot,
Ende waters e e n b o r e w a t
Dit was, dat hi dranc ende at.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. II B. XLII, vs. 111.

Bore. *Hetgeen men beurt* of *voetstoots ontvangt;* bij uitbreiding van beteekenis: *gelukje, buitenkansje.* Zie: BOER.

Bore (Sine) hebben van iets. *Voor het nemen* of *beuren hebben.*

Dus h e e f t h ij s s i n e n b o r e
Van goede, dat wast in elc lant.
Lsp. B. III, C. 26, vs. 38.

Boreele. *Sieraad in een vrouwenkapsel, haarwrongen.* Zie ROQUEFORT op »*Borreau*".

Sage si oec ontfallen hare haer — — —
Dan salse na andre vlechten sien,
Die gelu, blont sijn ende groet,
Van enen wive die es doet,
Ochte blonde siden ende maken b o r e l e.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 12233.

Borech. *Burgt.*

Jegen den tijt en mach niet duren
Yser no b o r e c h met hogen muren,
Die tijt die verteert al.
Ibid. vs. 364.

Boren. 1) *Gebruiken.* KIL. en MEYER.

2) *Ontvangen*, *trekken.* Ende daer ut solen si b o r e n ende hebben, binnen desen tueen jaren, tweelftehalf hunder punt. NIJH. Ged. I, 192.

Die die wisse renten b o r e n.
HILDEG. Ged. bl. 150, vs. 43.

3) *Te beurt vallen*, *overkomen.*

God gheve him heyl ende goet gheval
Die heymelic, huefsch ende schamel sijn,
Wauneer him b o e r t der minnen schijn.
Mloep. B. I, vs. 946.

Wisten si tloen dat hem sal b o e r e n
Als die doot tot allen doren
Comen is om dlijf te panden.
HILDEG. Ged. bl. 1, vs. 51.

Doe wy waren int verlies,
Ende ons gheen licht en mochte b o r e n, enz.
Ibid. bl. 224, vs. 87.

4) *Heffen*, *oplichten*, *beuren.* KIL.

Boren. Deelw. *Geboren.*

Mar Willem begheert op rechte minne,
Die van Hildegaersberch is b o r e n,
Op al die gheen diet sullen horen,
Dat sy altoes nae hoerre macht
Houden minne ende eendracht.
HILDEG. Ged. bl. 119, vs. 197.

Borch, **borgh.** 1) *Burgt*, *ridderkasteel.*

Maer die casteel van Maupertuus
Was de beste van sinen b o r g h e n.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 515.

Want aerm cootkijn es dicken vro,
Daer men raste hevet int stro,
Daer die zalen entie b o r g h e n
Dicken anxtelike sorghen.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. I P. II B. XLII, vs. 37.

Zie ook Alex. B X, vs. 43; VONDEL, door V. L. VII, 310, vs. 35.

2) *Berg.*

Want mitten lichte verchiertet al,
Hemel, b o r c h, zee ende dal.
HILDEG. Ged. bl. 228, vs. 8.

3) *Stad.* KIL. en MEYER.

4) *Borgtocht*, *borgstelling*, *zekerheid.*

Borghe (Sonder). *Zeker*, *stellig*, *op mijn woord*, *zonder dat het noodig is daarvoor borg te stellen.*

Dat ic di swoer, al sonder borghe,
Sal ic die vervollen, heden noch.
Rymb. vs. 10932.

Borge in Spaengen. *Luchtkasteelen.* Fr. »*Des chateaux en Espagne.*"

Dan saldi borge in Spaengen maken.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 2432.

Borghen. 1) *Bergen*, *helpen*, *redden.*

Gode beval hi altemale
Dat hier moeste borghen.
Caerl ende Eleg. vs. 834.

Sidi in pinen of in sorghen,
Daer ute so willic jou borghen
Gherne ende staen te stade.
Walew. vs. 2460 en 3370.

Zie nog Rymb. vs. 9346; Lev. v. St. Fr. vs. 2745.

2) *Beschutten*, *behoeden.*

Hi bevalsi met groter sorgen
Sine goden, dat sise borgen
Moesten iegen dat griexe her.
Alex. B. II, vs. 156.

3) *Uitstel verleenen.* Wdb. op HOOFT.

4) *Borg blijven.* Ende hier ave comt alle onghewarecheit, dat es ontweghen, ontmeten, ontellen, ontreekenen, persemen, voercoepen, uutsetten, borghen (namelijk om daarvoor belooning te genieten, en dus uit eigenbelang). RUUSBR. Tab. II, 172, reg. 14.

Ick spreke voor de schuld, ick borge voor 't gelagh.
HUYG. Korenbl. I, 83.

5) *Verbergen*, *versteken*, *bedekken.* KIL.

6) *Vertrouwen.* Ibid.

Borgoens Kruys. *Kruis dat den vorm eener X heeft*, ook *zekere snijding van twee lijnen in de hand.* Wdb. op BREDERO.

Borgoet. *Gering*, *van weinig waarde*, *weinig beteekenend*, een samentrekking van *bore goet*. Zie BORE.

Welc es onser so wel gemoet,
Die van enen mannekine borgoe
Of van enen dullen wive

Een lof outfaet in sinen live,
Hine verheft hem selven dan
Ende ydele glorie en gaet hem an.
MAERL. Sp. H. 4° ed. III P. IV B. XXXVI,

Borgh- of borchsaet. 1) *Bewoner van een kasteel of burgt.*
2) *Vassaal.* PL.
3) *Burgers, ingezetenen van den burg.*

Dit was den borchsaten so leet.
Rymb. vs. 34543.

Hi hiet den borchsaten gaen of.
Ibid. vs. 34566.

Men zie nog VAN HASSELT, Arnhemsche Oudheden, III, 88.

Borghschap. *Waarborg, zekerheid.* Wdb. op HOOFT.

Borcke. *De schors* of *bast van een boom.* KIL. Eng. »*bark*".

Borckel. *Geer, slip.* KIL.

Borlebuer. Waarschijnlijk het zelfde als BARLIBAEN.

Dese borlebuer wachte den rozier.
KAUSLER, Die Rose, vs. 2804.

Borlen. *Schreeuwen, geraas* of *getier maken.* KIL.

Borlen (Tsaam) *Ineenvloeien en daardoor verwarren.* Wdb BREDERO.

Borlesoes. *Borrel, zoopje.*

Geef me daar eens een borlezoesje van.
W. VAN DER HOEVEN, 't Koffyhuis, 1784, b

— — — daar 's de borlesoes.
Y. VINCENT, Loon naar Werk, 1710, b

Borlesoesmoêr. *Drinkster.*

Borlesoesmoêr, hoe je stuit,
Wyst jouw puistig bakkes uit.
Ibid. bl. 36.

Born, borne. 1) *Water, bronwater.*

Dat der wyn; born ende broet
Verwandelt werde in bloede, in vleesch.
VELTH. Sp. H. f°. 29.

Ende Jhc antwerdde hen ende seide: gaet in de stat, ende alsi binnen comt so sal ieghen u comen een mensche, die sal breng ghedreghen eenen eemer vol borns. Lev. v. Jez. bl. 199.

Zie nog Rymb. vs. 12515; REIGERSBERGEN, Kron. v. Zeeland, I, Lanc. II, vs. 27946; Vanden Levene ons Heren, vs. 891.

2) *Waterput, bron, fontein.* Ook in figuurlijke beteekenis.

Ende in midden tplein, des seker' sijt
Stont een b o r n scoen ende groet.

VELTH. Sp. H. f°. 176.

De b o r n van achterklap.

STARTER, Friesche Lusthof, door Dr. v. VL. bl. 51.

Zie verder BLOMM. Oudvl. Ged. II, bl. 11, vs. 751; Lev. van Jez. bl. 165; Lanc. III, vs. 18837 en 18871; Lev. v. St. Fr. vs. 9877; VONDEL, door v. L. I, 52, vs. 136.

Bornestoep, borne stope. *Waterkruik.*

Van sinen b o r n e s t o p e die de kinder braken.

Lsp. B. II, C. 26, opschrift.

Zie ook Belg. Mus. VII, 90.

Bornen. 1) *Branden*, ook in eene figuurlijke beteekenis. Ende die here bracht voert een b o r n e n d e wint. Bijb. van 1477, Exod. X, vs. 13.

Sijn oghen b o r n e n als een vier.

Vanden Levene ons Heren, vs. 778.

— — — .ij. kersen
— — moeten beide b o r n e n daer.

Bedied. v. d. Missen, vs. 329.

2) *Drenken.* KIL.

Bornput. *Waterput.* Uytgehouwene b o r n p u t t e n. St.-Bijb. Deut. VI, vs. 11.

Zie ook VONDEL, door v. L. XII, 16.

Bornsteen. *Barnsteen.* KIL.

Borre, borren. 1) *Water* in het algemeen, *bronwater* in het bijzonder.

B o r r e dranchi.

Reynold, in BILD. N. T. en D. V. I, 190.

Lippijn, ghi moet gaen halen b o r r e ende vier.

Lippijn, vs. 7.

2) *Springbron*, *fontein.*

't Is geen b o r r e n, in het stof
Door het vliegent paerd geklonken.

OUDAAN, Poëzy, II, 137.

Borrekick. *Kikvorschengekwaak.* Deze zijn de Vorsschen in de slooten ghelijck, altijdt met de beck in het nat, krytende b o r r e k i c k, k i c k, k i c k. R. VISSCHER, Sinnepoppen, tweede Schock, n°. XLIII.

Borrekicken. *Kwaken*, *rikkekikken.* B o r r e k i c k e n d e vorschen. VONDEL, Maroos Wercken, 1737, bl. 87.

De kikvorschen in de sloot zongen al b o r r e k i c k e n d e den ouden zangk. VONDEL, door v. L. V, 85.

50

Borrelen. *Ontkiemen, ontspruiten.*

Soo menigh jeugdigh blat als b o r r e l t uyt de boomen.
CATS, 1828, I, 207, a.

Bors, borse. 1) *Beer.* Wdb. op BREDERO.

Het stoute Swijn en d'overbarsche B o r s.
BREDERO, Het daghet, enz. bl. 2.
Verbolgen borstense uyt als b o r s s e n aen hun keten.
VONDEL, door V. L. III, 89, vs. 113.

2) *Beurs, geldbeurs.* Idele b o r s e n maken onbeleefde herten. MEIJER O. N. Spr. bl. 108.

De quist-ghoed brast en pronckt boven zyn staat heerlyck
En ydelt zyn b o r s e door stroyende leckheyd.
COORNHERT, Recht Gebr. 1584, bl. 7.

3) *Vergaderplaats voor handeldrijvenden.*

Maer als ghy naer uw' Scheeps- uw' Zee- en Watermaren,
Naer 't op- en nedergaen der wisselen en waren
Op B o r s e, Brug en Marckt gewoon te wenden zyt.
DECK. Rym. I, 81.

4) *Rot, bende.* KIL. en MEYER.

Borsen. *Teelballen.*

Die lieden geven, dats grote scame,
Desen dinge menichgen name:
Si hetent b o r s e n, si hetent harnasch, enz.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 6673.

Borsghesel. *Rotgezel.* KIL. en MEYER.

Borsmeester. *Rotmeester.* KIL.

Borst, borste. 1) *Fluweelen, zijden of satijnen voorstuk,* hetwelk de vrouwen voor aan de borst tegen het keurslijf regen. Wdb. op BREDERO en U. W.

Haer kleet is wonder net geschildert met de naelde,
Haer b o r s t vol diamant.
CATS, 1828, II, 116, a.

2) *Jongeling.* VONDEL, door V. L. II, 662.

3) *Gebrek.*

Daer bleef menich doet van dorste
Omdat hi waters hadde b o r s t e.
Alex. B. V, vs. 595.
Sijn herte was sonder riveel
Van groten hongere ende van dorste
Ende van swaren b o r s t e.
Lanc. II, vs. 44186.

Zie nog Nat. Bl. bl. 188, vs. 3072.

Borst. (In yemandts) vallen. *In iemands handen vallen.* Wdb. op HOOFT.

Borstbooghe. *Borstriem van een paard.* MEYER.

Borstel. *Afval, aanveegsel.* Wdb. op BREDERO.

Borststrook. *Stole, kleed.* MEYER.

Borstweren (Hem). *Zich achter een borstweer verschuilen.*

Ghy Ridders die in Krijgh en onbestuymde vlaghen
U borst-weert en verset.

J. J. COLEVELD, Hartoginne van Savoyen, 1634, bl. 6.

Bort. *Speeltafel* of *spel.*

Wil hi doen dat hem sal vromen,
Laet ander lude te borde comen.

MELIS STOKE, B. VI, vs. 922.

2) *Kant, zijde.*

Neven dese Zee recht nu vort
Marabien waerd, ane dander bort
Staet dat dal van Carnaym.

VELTH. Sp. H. f°. 15.

De Grave makede een akort
Dat hi den Coninc an sijn bort
Waende hebben sekerlike.

MELIS STOKE, B. IV, vs. 830.

Zie nog Limb. B. VI, vs. 1631.

3) *Geboorte.*

— — die sonder voet comen vort,
Ofte sonder hant in hare bort.

VELTH. Sp. H. f°. 463.

4) *Afbeeldsel.*

Niet dat sy hoeren in huys hout, maer sy weet de soete Truytjes soo te halen,
Want sy heeft bortjes tot harent, en die je dan hebben wilt, moetje nae sijn gelt betalen.

NOOZEMAN, Lichte Klaertje, 1681, bl. 5.

5) *Cholera.* KIL.

De Tering, water, bort, gicht, steen, en ander qualen.

SPIEGHEL, Hart-Sp. 1614, bl. 32, of II, vs. 209.

Bortelen. 1) *Oproer maken, beroerte* of *opschudding verwekken.* KIL.

2) *Tieren, razen.* Wdb. op BREDERO.

3) *Bulderen.* Ibid. bl. 66.

4) *Voortspruiten, ontspringen, ontspruiten, ontstaan.*

Wat komt 'er over al g e b o r t e l t uytter weeldeu!
Ooft, huisraet, huisen selfs, mans, vrouwen, groote beelden
Van alderhande wilt! en wat en is 'er niet,
Van dat men op de mart of in de winckels siet?
CATS, door Dr. v. VL. I, 408, b.

Tranen b o r t e l e n d e uit een beklemt gemoet.
VONDEL, door v. L. IV, 342, vs. 146

Zie nog ibid. VII, 303, vs. 33.

5) *In hevige beweging zijn*, *opbruisen.*

Hoe rammelt u het lijf, hoe b o r t e l t u het bloed.
VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 452.

Mijn herte leyt en bruyst gelijck een krachtigh nat,
Dat bobbelt over hoop en b o r t e l t uit het vat.
CATS, door Dr. v. VL. I, 315, a.

6) *Vergrammen*, *toornig worden.* KIL.

7) *Opwellen*, *opkomen.*

Maer hier nu dient besorght, uw liefde niet te gronden
Of op een aerdigh lijf, of op de kloecke vonden
Van eenigh menschen breyn, of op een losse vreught,
Die van de weelde spruyt of b o r t e l t uyt de jeught.
CATS, door Dr. v. VL. I, 437, b.

Bos. *Bosch.* Wdb. op HOOFT.

Bosen. *Slecht*, *boos worden.*

Wat doet die werlt van jaer tot jaer?
Si b o s e t ende arghet, des nemet waer.
HILDEG. Ged. bl. 256, vs. 112.

Bosem. 1) *Boezem.* Wdb. op HOOFT.

2) *Ruimte der kleeding voor de borst.* Steect dijn hant in dijn b o s e m. Bijb. van 1477, Exod. IV, vs. 6.

Sine hant wart lazers, ende ghesont
In sinen b o s e m, in corter stont.
Rymb. vs. 3720.

Bosemer. *Unster.* KIL.

Boschhoenech. *Wilde honig.* Sine spise dat waren eerhande spelthanen ende b o s c h h o e n e c h. Lev. v. Jez. bl. 22.

Boscher. *Snoeier.* KIL.

Bosine. *Bazuin.*

Ic horde die b o s i n e n tuten.
Ferg. naar het HS. vs. 4050.

Des morgens, eer die dach op ginc,

> Dede hi sine b o s i n e n blasen.
>
> VAN HEELU, vs. 4387.

Zie nog ibid. vs. 4456; Limb. B. VI, vs. 1049; Dr. VERWIJS, .X. Boerden, bl. 37, vs. 7.

Boscalie. *Bosschage.*

> Meneghe b o s c a l i e met groten buschen.
>
> Fl. ende Bl. vs. 3405.

Boss. *Vuurwapenen*, *schietbus*, *kanon.* B o s s e n ende artillerie gecoft tot sterkkenisse van der stede. Inf. bl. 399.

Zie nog Dr. VERWIJS, Die Oorl. v. Hert. Albr. bl. 330.

2) *Figuur*, *gedaante, beeld.* Dr. A. DE JAGER, Latere Versch. bl. 204.

3) *Beukelaar*, *schild.* KIL. en MEYER.

4) *Bus*, *vat.*

> Dropelen bloets vilen neder,
> Die de gene in ene b o s s e ontfinc,
> Die daer metter glavien ginc.
>
> Lanc. III, vs. 10391.

Bossen. *Slaan*, *kloppen.* KIL.

> Ja, die coninc, onsen here
> Wi b o s t e n d e n betaelgen groet.
>
> Vaderl. Mus. II, 60, vs. 365.

Bosschaelgie. *Woud*, *bosch.* Hij maecte oec van lybanus b o s s c h a e l g i e een huys. Bijb. van 1477, I Kon. VII, vs. 2. Men vergelijke hiermede van den St.-Bijb. de Kantt. 3 van het zelfde vs.

Bosschen. *Hout zamelen*, *boomen hakken.* Ende niet meer rechten en sal ein heer van Born in den vors. bosch meer hebben te b o s s c h e n. Belg. Mus. V, 428.

Bosscher. *Boschwachter.* PL.

Bost zijn van iets. *Weinig meer van iets over hebben*, *haast lens zijn.*

> Mijn wijn och lasy daer ben ik schier van b o s t.
>
> Kl. van de bedroge Gasten, bl. 10.

Bostel, **bustel.** *Afval*, *aanveegsel*, even als BORSTEL. Want ghelijc dat b o s t e l ende drec is spijse der varckens. Gesta Roman. Cap. IX.

Bot. 1) *Gebod*, *bevel.*

> Mer Ypermestra
> Heeft hoirs vaders b o t ghebroken.
>
> Mloep. B. IV, vs. 1063.
>
> Soe wye van minne maect ghescal,
> Die versmaet vrou Venus b o t.
>
> HILDEG. Ged. bl. 137, vs. 85.

Zie verder ibid. bl. 164, vs. 53; bl. 189, vs. 41; bl. 210, vs. 246.

2) *Stoot*, *slag*. B o t was oudtijds stoot en slag. BILDERDIJK Gesl.l. in voce.

3) *Viering*, *vrije loop*, *ruimte*. Wdb. op HOOFT.

Bot. Bijw. *Pal*, *vast*. Te b o t loopen. Wdb. der M. v. N. L.

Bot (Op een). *Eensslags*, *eensklaps*, *plotseling*. Passim.

Bot (Op geen). *Niet spoedig*, *niet plotseling*. Wdb. op HOOFT.

Bot vangen. Eigenlijk *een pak slagen krijgen*, maar bij verzachting van beteekenis, *afgewezen worden*, *een blauwtje loopen*. Ibid.

Bot-aersen. Straf op de schepen, bestaande in het slaan met een end dag op de natte broek, dat men *laarzen* noemt. KIL. en VAN LENNEP, Zeemans-Woordeboek op L a a r z e n.

Botdrager. *Zekere munt*, *zeker geldstuk*. Belg. Mus. I, 320.

Bote. 1) *Boerenschoen van ruw en ongetouwd leder gemaakt; slijkschoen*, *slijklaars*. KIL. en MEYER.

Gi selt mi die covele laten,
Ende uwe pelse, ende gaet uwer straten,
Dar toe b o t e n ende cousen mede.
Belg. Mus. VII, 191.

Bi dien dat hi aen dede die scoenen oft b o t e n van den heyligen man. Die exc. Cron. van Brab. 1530, Cap. XXXIV.

2) *Boete*, *vergoeding*.

Ay riddere, die mi dus heves gewont,
God geve dat ic di mote gewinnen
In steden daer ic di moge kinnen,
In name niet al die werelt in b o t e n,
Gine souter over sterven moten.
Lanc. B. IV, vs. 2145.

Botelrij. *Kelder* of *voorraadkamer*. Wdb. op BREDERO.

Boter. *Room*, *melk*.

En sy sullen leeren weten
Dat ik niet en heb gegeten
d' Eerste B o t e r na de Mem.
HUYG. Korenbl. I, 117.

BILDERDIJK teekent hier op aan: B o t e r zou hier vreemd klinken, wist men niet dat b o t e r elders in ons Vaderland voor *room*, en *room* voor *melk* gezegd wierd.

Boteschoen, botenschoen. Het zelfde als BOTE. MEYER en KIL.

Botmuylen. *Misleiden*. Van de vrijers van Penelope sprekende, laat COORNHERT hen zeggen:

S'daechs satse op het touw, wevende 't webbe groot,

Snachts byder lampen lichte ontweefdet sy weer snoot;
So heeftse ons dry Jaren seer aerdich g h e b o t m u y l t.

Odyss. 1606, II, 170.

Botsen. *Slaan*, *kloppen*. MEYER en U. W.

'T Groeyt hier al zonder moeyte, of is 't door arbeyds pijn,
De zoete Zephyr zal alleen de bouwheer zijn.
De Zuydwind b o t s t e r niet, en d' hagel nae langh dreygen
'T Onsterflijck wout niet snoeyt.

VONDEL, door V. L. I, 366, vs. 591.

Hier beteekent het: *slaat er het gewas niet neêr*.

Bottaelge. *Heir*, *strijdmacht*.

Ic wane dat niemen en es,
Die nie sach scoender b o t t a e l g e.

Limb. B. IV, vs. 517.

Botte. 1) *Mand*, *die men op den rug draagt*, ook *vat*, *kuip*, *ton*. PL. en MEYER.

2) *Slag*, *stoot* of *stomp*. KIL.

3) *Zweertje*, *puistje*, *mazel*, *pok*. Ibid.

4) *Waterzucht*. Ibid.

5) *Kliergezwel bij de schapen*. Ibid.

Bottecroes. *Botmuil*, *botterik*, *domoor*.

Nu vervliegen wy, ghy b o t t e c r o e s,
Laedt ons tvolc tempteren met sonden.

SMEKEN, Tspel, vs. 1328.

Maer hier nae quam de beleeftheydt, die achten dese simpele lieden voor plompers ende b o t t e k r o e z e n. R. VISSCHER, Sinnep. 2de Schock. X.

Wô magh den b o t t e k r o e s stoôn rôse?

HUYG. Korenbl. I, 574.

Bottel. *Lijsterbes*, *haagappelbezie*. KIL.

Bottelghier, **buttelgier.** *Keldermeester*, *schenker*.

So dienden daer wel ... andere ...
Hondert

...er. Die ghierighe verkiest die b o u s t e r e

V. VL. Prozast. bl. 37*.

...t. Znw. 1) *Wervel*, *grendel*, *klink*, *sluitboom*. KIL.

2) *Dij*, *het dik van het been*. Ibid.

3) *Zware werpschicht met breed of stomp vooreinde* om te kwetsen, niet om in te boren. KIL.

4) *Pijl*.

'T Is te laet, sey de exter, en had den b o u t in 't lijf.

CATS, 1828, I, 482, b.

Bottelrie. *Bottelarij, de grafelijke kelder.* Passim.

Botten. 1) *Stooten, aantikken.* KIL.

> Als de Duyfjes korokotten
> Wen sy beck aen beckje b o t t e n.
>
> JONCTYS, Eerste Houlycks-Kusies.

2) *Als een kaatsbal opspringen, opstooten.* PL. Van daar *botten op het water*, dat is met platte steentjes zoodanig op het water werpen, dat zij eenige malen opstuiten. Dit heet men ook *keilen*. Horae Belg. VI, 181.

3) *Voortdrijven, verdrijven, voortstuwen.* KIL.

4) *Bedriegen.* Ibid.

> Ghy makelaers, en ghy Soliciteuren,
> Die uwen naesten beloeft te doen veel faveuren,
> En die de slechte menschen soo cont b o t t e n,
> Dat ghy haer ghelt crijght.
>
> HOUWAERT, De vier Wterste, bl. 314.

Botten. *Met dobbelsteenen valsch spelen.* Wdb. op BREDERO.

Botter. 1) *Bedrieger.* Ibid.

2) *Valschspeler.* Ibid.

Botterdoos (Soete). *Vleinaam.* Ibid. S o e t wil hier zeggen *versch.*

Botteren. Het zelfde als BOTTEN, nam. *Met teerlingen valsch spelen.* De ghene die houden ende leven op vrouwen van lichten leven, ende hanteringe hebben van quaden terlingen, ende b o t t e r e n. Vaderl. Mus. III, 57.

Botting. *Opspringing, opstuiting.* PL.

Bottinge. *Oudgrafelijke cijns.* Zy zijn niet belast mit eenige renten, dan mit sheeren schot ende b o t t i n g e. Inf. bl. 212.

Bottoen. 1) Eigenlijk een *knoop*, doch veelal gebruikt voor *kleinigheid, nietswaardig ding.* Zie hier over Dr. DE JAGER, Latere Verscheidenh. bl. 79.

2) *Knop, bloemknop.*

> So bleven d... die vdele stade
> ... ik niet en heb gegeten ...
> d' Eerste B o t e r na de Mem.
>
> HUYG. Korenbl. I, 117. ...342.

BILDERDIJK teekent hier op aan: B o t e r zou hier vreemd ... wist men niet dat b o t e r elders in ons Vaderland voor *room*, en ... voor *melk* gezegd wierd.

Boteschoen, botenschoen. Het zelfde als BOTE. MEYER en KIL.

Botmuylen. *Misleiden.* Van de vrijers van Penelope sprekende, laat COORNHERT hen zeggen:

> S'daechs satse op het touw, wevende 't webbe groot,

Doen tert hi vort alse die b o u d e.

Dboec vanden Houte, vs. 104.

Boude. Adj. Zie BOUT.

Zie ook Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1266.

Boude Adv. 1) *Op eene stoute wijze*, *stoutelijk.*

Ende hoe soudic dan gedogen
Dat mi die verradre soude
Hier ontgaen aldus b o u d e?

Karel de Groote, Fr. II, vs. 4105.

2) *Spoedig*, *snel*, *gauw.* Hd. »*bald*".

Dander bat, dat si b o u d e
Hare stede rumen soude.

Esop. bl. 59.

Miin her Heinric, die niet en woude
Letten, hiet dat men b o u d e
Sine wapene brachte.

Limb. B. II, vs. 174.

Zie nog Mloep. B. II, vs. 3995; Lanc. III, vs. 25395.

Boudelike. 1) *Stoutmoediglijk.*

B o u d e l i k e ghinc hi staen
Vor Nobele.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs 1772

Dan moochdi lien der waerheit
B o u d e l i k e.

Fl. ende Bl. vs. 2653.

2) *Met vertrouwen.*

Mettien tkint der Zwalewen gebiet
B o u d e l i k e, in Fransoysen name,
Dat soe zwege ende tote hem came.

Lev. v. St. Fr. vs. 6533.

Bounering. *Landbouw.* Sommige andere doen b o u n e r i n g e ende bleycken. Inf. bl. 61.

Bouster. *Bolster.* Die ghierighe verkiest die b o u s t e r e voer die keerne. Dr. v. VL. Prozast. bl. 37*.

Bout. Znw. 1) *Wervel*, *grendel*, *klink*, *sluitboom.* KIL.

2) *Dij*, *het dik van het been.* Ibid.

3) *Zware werpschicht met breed of stomp vooreinde* om te kwetsen, niet om in te boren. KIL.

4) *Pijl.*

't Is te laet, sey de exter, en had den b o u t in 't lijf.

CATS, 1828, I, 482, b.

5) *Mensch.* Zie Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 201.

Bout, boude. Adj. 1) *Stout*, *ondernemend*, *dapper*, *vermetel.*

Sijn woort ende sijn coene ghelaet
Makede menegen daer soe stout,
Ende ten wige wert soe b o u t,
Dat hen dochte, eer sijs begonnen,
Dat die sege ware ghewonnen.

VAN HEELU, VS. 4730.

Reinaert ghinc in dien ghelate
Ende in al so b o u d e n ghebare
Oft hi sconinx sone ware

Rein. door Dr. JONCKBL. VS. 1769.

Zie verder Mloep. B. IV, vs. 1024; HILDEG. Ged. bl. 74, vs. 148; Belg. Mus. VIII, 449.

2) *Gerust*, *veilig.*

Aermoede prijstmen menichfout,
Men seghet: soe es seker ende b o u t,
Vor rovers sonder hoede.

Dr. VERWIJS, Wapen-Mart. bl. 37, vs. 775.

Die daer (in den hemel) sijn, sijn emmer b o u d e.

Vanden Levene ons Heren, vs. 63.

3) *Kloek*, *Wakker.*

Die niet voerttreedt alse die b o u d e
Ende wreect zire moeder, daer hi af houde
Zine kerstijnheyt, hi zalt verburen.

Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 105, VS. 199.

Boutelyk. *Op eene stoute wijze*, *stoutelijk.* MEYER.

Boutaersen. 1) *Neerstorten.* KIL.

2) *Afvallen*, *overloopen.* Ibid.

Boutgaten. Het zelfde als BOUTAERSEN.

Boutheit. *Stoutheid.*

Bouw (In den) zyn. *Druk bezig zijn*, *het druk hebben*, *in de drukte zijn.* Wdb. op HOOFT.

Marckten, daer men i n d e n b o u w w a s met bederven.

VONDEL, door V. L. IV, 317, VS. 112.

Bouwelijc. *Stoutmoediglijk*, *kloek.*

Nu hebben wy ons dan b o u w e l ij c.

SMEKEN, Tspel. VS. 1093.

Bouwen. 1) *Vormen*, *samenstellen*, *maken*, zoowel in stoffelijke als figuurlijke beteekenis. Wdb. op HOOFT.

'T Hooft dat een beeldenaer — — — nae 't leven b o u w d e.
VONDEL, door V. L. I, 561, vs. 2.

2) *Doen*, *volbrengen*.

Goede wive, die schaemte draghen,
Sullen horen mannen behaghen
In allen zaken, die hi b o u w e t.
Mloep. B. IV, vs. 859.

3) *Tot stand*, *tot wezen brengen*.

Ach wat quader ganc
Gaet die menighe mit sienden oghen,
Dat hi him brinct in scharpen doghen,
Ende meynt te b o u w e n enen sconen gaert.
Ibid. B. I, vs. 781.

4) *Verschaffen*, *verwekken*.

So grote vroechde heeft Peterkijn
Mit Metkijn off mit Nezekijn,
Als een hertoghe mit sijure vrouwen,
Die hem doet ghenoechte b o u w e n.
Ibid. B. II, vs. 1260.

5) *Verheffen*, *vereeren*, en, bij sterker opvatting, *verheerlijken*.

Solaes, God gheve u goeden dach,
Daer men di eert, met rechter trouwen!
Ic dies niet ontberen en mach
Dies willic di in rime b o u w e n.
Vaderl. Mus. I, 74, vs. 4.

Ick wensche Christus Kerck met mijnen zang te b o u w e n
Haer Heerlijckheit en eer en wonderheên t' ontvouwen.
VONDEL, door V. L. X, 171, vs. 1.

6) *Stellen*, *voorstellen*. Het tooneel wort buiten Jerusalem g e b o u w t. Ibid. V, 701.

Bouwen (Die tijt). *Den tijd besteden*.

Sijn si heren, sijn si knecht,
Die horen tijt in weldoen b o u w e n.
HILDEG. Ged. bl. 195, vs. 69.

Bouwerie. *Landbouw*. Seggen dat zy hem meest generen mit b o u w e r i e. Inf. bl. 23.

Bouwersstadt. *Kolonie*, *volksstichting*. U. W.

Bouwhout. *Timmerhout*. PL.

Bouwigh. *Geheel*, *volkomen*, *ongeschonden*, *wel onderhouden*. KIL.

Bouwigh maken. *Vernieuwen*, *herstellen*. Ibid.

Bouwlinghstadt. Het zelfde als BOUWERSSTADT. U. W.

Boven. Voorz. 1) *Op.* Als die menschen begonsten te worden ghemenichvoudicht b o v e n der eerden. Bijb. van 1477, Gen. VI.

2) *Naar boven, naar de hoogte.*

Die mande liet sy nedergaen,
Virgilius ghinc daer inne staen.
Die maecht nam hulpe an horen gast
En haelde b o v e n op den last,
Tot dat hi was ten halven weghe.
Mloep. B. I, vs. 2578.

3) *Ondanks, tegenstrijdig met.* Den scoute van Enkhusen, die hadde een osse upghehouden, omdat hi wt Vrieslant ghebrocht was, b o v e n miins heren ghebot. Dr. VERWIJS, Die Oorl. van Hert. Albr. bl. 74. Himluden aen hoir lyve ende goide niet en moeyen b o v e n reden ende recht. Ibid. bl. 532.

4) *Over.* Dat hi regneren soude b o v e n thuus van iuda. Bijb. van 1477, II Sam. II, vs. 4.

5) *Tegen.*

Of si breken ede ende trouwen
Ende b o v e n haren man mesdoen.
Taalk. Mag. III, 174.

Boven gaen. 1) *Overwinnen.*

Tyradus heeft groten nijt
Dat die kerstene b o v e n g a e n.
Karel de Gr. Fr. II, vs. 467.

2) *Overtreffen.* Hy ghinck ter scolen ende wort alsoe subtyl ende constenryck, dat hy alle syn gesellen b o v e n g i n c k. Dr. v. VL. Prozast. bl. 54. So dat hi (Nero) alle herpenisse ende orgenisse b o v e n g i n c in consten. Pass. Som. 1489, f°. lxxxiij, b.

Boven comen. *De overhand krijgen.*

Want hi al die liede ontwecht
Dar hi b o v e n c o m e n mach.
Lanc. II, vs. 22616.

Boven sijn. *Krachtiger, sterker, meer zijn.*

Hoe dat hi dar af b o v e n w a r e
Hine dade hem en geen quaet dan.
Ibid. vs. 24337.

Boven (Te) sijn. *De overhand hebben.*

Dine soe gerne doet slaen soude
Oft hi sijns t e b o v e n w a r e.
Ibid. vs. 24086.

Boven staan, booven staan. *De bovenhand behouden*, *overwinnen*. Wdb. op HOOFT.

Boven (Van) neder. *Plotseling*, *ijlings*, *snel*. Ibid. bl. 464.

Bovendrift. *Het verkrijgen van overwicht*, *van de overhand*. U. W.

Bovennet. Het zelfde als BOEVENNET. KIL.

Bovenstander, boovenstander. *Verwinnaar*. U. W.

Bovenstandt, boovenstandt. 1) *Overwinning*. Ibid.

Bovier. *Ossendrijver*. Zie ROQUEFORT op »*bouvier*".

Doe diende daer die heelt fier
Reynolt gelijc een b o v i e r.

BILD. N. T. en D. V. I, 187.

Ende dat sijn vader was b o v i e r,
Des willic hem doen lien hier.

Lanc. III, vs. 16899.

Braede. *Kuit van het been*. KIL. Zie BRAEYE.

Braef. Adj. 1) *Trotsch*, *prachtig*, *uitgelezen*, *sierlijk*, *fraai*, *schoon*. Wdb. op HOOFT, bl. 464, en Wdb. op BREDERO, bl. 496.

Soo in haar Dorpen leyt de schoone Aemstel even;
Beset aan alle kant met menigh b r a a f gebouw.

GROEBE, Versch. Ged. I, 242.

'k Heb hem betuint, beplant met edel hout, en b r a v e
Wynranken in gelegt.

OUDAAN, Poëzy, I, 151.

Zie nog VONDELS Eneas, 1737, bl. 131 en 193; VONDEL, door V. L. III, 229; Ibid. V, 201; Br. III, 288.

2) *Fiksch*, *groot*. Wdb. op BREDERO.

3) *Knap*, *flink*.

Wat zal hy doen? 't valt hardt van zijn beminde en b r a v e
Te scheiden.

VONDEL, door V. L. XI, 327, vs. 754.

Deze b r a v e was Jö, in de mythologie niet om hare braafheid of zedelijkheid beroemd.

4) *Dapper*, *kloek*.

En dynen lieven God, vertoont hy sich zo b r a v e,
Om dat hy in een Slangh verandert uwen Stave?

Ibid. I, 80, vs. 938.

5) *Sterk*, *stevig*, *krachtig*. Eenen b r a v e n helm, met een pluimaedje verciert. Ibid. V, 195, reg. 1, v. o.

— — — een heele vlught van vogelen,
De b r a e f s t e vloogh voorheen.

Ibid. bl. 717, vs. 473.

Braef. Adv. *Handig.*

Ay, laetze heene gaen, en stuiven uit mijne oogen
Voor wint en ver genoegh. Wie zonder mededoogen
Die stucken aenrecht, is geen moeders eere waert.
Zy ga, en voele dat haer 't zelfde wedervaert
Het geenze vader b r a e f gespeelt heeft en geklaert.

Ibid. XI, 216.

Braef. Znw. *Bravo,* d. i. *iemand, die tegen betaling, een aangewezen persoon afranselt, verminkt* of *van kant maakt.* U. W.

Ik ben geen schermer noch geen b r a a f
Het zou my wel aan hart niet schorten,
Maar heb een walg van bloedt te storten.

A. LEEUW, 1668, bl. 19. *)

Braafdaadigh. *Dapper van bedrijf.* U. W.

Braefotter. Quid?

't Is een nieuwe, sy gaet met een Brabantsche heuick langs straet,
Een b r a e f o t t e r s velletje, sy siet soo gaeuw,
Sy gaet niet sleep-lenden, slier slaer, maer sy treed' as een paeuw.

VAN SANTEN, Lichte Wigger, 1617, bl. 42.

Braeye, braye. *Kuit van het been,* KIL. en PL.

Aen dit selve litteecken heeft d'oude hem int wassen,
Aenroerende bekendt, soo dat den voet, die sy
Vast hadde, haer ontviel, so dat de b r a e y, int plassen,
Den ketel dede klinken.

COORNHERT, Odyss. 1605, II, 110.

Waert dat ic God ware, verstaet de reden saen,
Ic zou de b r a e n stellen, daer de schenen staen,
Zo en zoude men zo veel blauwe schenen niet steken
An stoelen en bancken.

Belg. Mus. II, 127.

Wiens kleedt hanght af als vlimmen
Langhs syn b r a y e n op den hiel.

VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 450.

Zie nog Belg. Mus. VIII, 181.

Braaien, brayen. *Breiden, vlechten.* Wdb. op BREDERO.

Spinnen, b r a a i e n, naaien, wassen.

Pimpinion, 1745, bl. 7.

Braak. *Grond, die niet beploegd, niet bebouwd wordt.*

't Is niet zonder vrees in eens anders b r a a k te visschen.

J. VAN BREEN, Bedroge Jalousy, bl. 5.

*) De naam van het werk dezes schrijvers, waarin deze regels voorkomen, is mij ontschoten.

Ofschoon men niet in een grond of land kan visschen, kan zulks echter in de daartoe behoorende slooten of tochten plaats hebben, doch ik vermoed, dat er achter deze regels eene niet zeer kiesche bedoeling schuilt.

Braeck (De) steken. *Walgen.*

Nu Veen ghy hebbes wel, ick steeck van u de braeck.

VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 486.

Braecke, braake. 1) *Gebrek.* KIL. en MEYER.

2) *Neusprang.* KIL.

3) *Walging.* Ibid.

Braeckelen, brakelen. *Door veel arbeid of nachtwaken zich zwaar vermoeien en*, zoo als men zegt, *de leden breken.* Ibid.

Dinct hoe ghy van deen lant in dander brakelen moet
Als ballingen.

ANNA BYNS, Ref. 1602, bl. 61.

Braeckemaer, brakemaer. *Kromme sabel, sikkelswijze gebogen zwaard.* KIL.

Braecken, braken. 1) *Een braakland weder bewerken.* PL.

2) *Breken.* KIL. en MEYER. *Verbreken, bres maken.* Lanc. III, vs. 14369.

3) Het zelfde als BRAECKELEN, dus *door veel nachtwaken en moeilijkheden het lichaam afmatten.*

Wat onrust en gequel, wat zorgh', wat moeyt', wat braecken!

DE BRUNE, Embl. bl. 75.

Het waecken en het braecken.

VONDEL, door V. L. II, 175.

Zie nog VISSCHER, Brabbeling, 1669. bl. 100.

4) *Afkeer hebben, walgen van.* Wdb. op BREDERO.

Ghy braekt van al, wat God u schenkt.

DE BRUNE, Embl. bl. 323.

5) *Braak liggen, rusten.*

Wanneer de landen somers braecken.

WESTERBAEN, Ps. 65, vs. 6.

6) *Uitstorten.* U. W.

7) *Losbreken, woeden.*

Want gelijc als dan die leeuwe braken,
Alsoe brakenden dese twee
Jeghen een.

VAN HEELU, vs. 5514 en 5515.

8) *Rusten.* Daar braken in de oude taal ook rusten beteekent. Dr. DE JAGER. CATS Uitg. Ter Gunne, D. VIII, 122, Noot.

9) *Vonkelen, glinsteren als vuur.*

Myne oghen b r a k e n ghelyc een stier.
Woordenlijst van de M. v. N. L.

Braeckmaend. *Juni.* KIL. en VAN HASSELT.

Braem. *Doren.*

— — — ane die b r a m e n wreet
Sloech hi sijn hant.
Ferg. vs. 1606.

Maer t'wijl haer bouwen sweeft, soo vats' een spitsen b r a e m.
CATS, 1828, II, 55, a.

Braemaend. Het zelfde als BRAECKMAEND, dus *Juni.* NIJH. Ged. II, 167.

Braeme. *Wesp*, *paarde-* of *koevlieg.* KIL.

Braes. *Zeearm.*

Capadocia hietet lant,
Dat men over den b r a e s doen vant.
Brab. Yeesten, B. III, vs. 410.

Dese worden, sonder baraet
Des keisers man ende volgden ghemene
Over den b r a e s te Nychene.
Ibid. vs. 836.

Braes (Sente Jorijs). *De straat der Dardanellen.*

Nu hort vanden eylanden noch
Tusschen Stroch ende Maroch,
Ende tusscen s e n t e J o r ij s b r a e s.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. I B. XXXI, vs. 75.

Abidos dat lant dat leghet
Up Hellespontes, alsemen seget,
Dat s e n t e J o r ij s b r a e s nu heet.
Ibid. XXXII, vs. 33.

Braet. *Gebraad.*

Sietmer crabben bi of b r a e t
Si sterven van der roke quaet.
Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 47, vs. 189.

Braeuwe, braauwe. 1) *Zoom*, *rand.* MEYER.

2) *Tuinbed.* Ibid.

3) *Haar der oogleden.* U. W.

Braeuwen. 1) *Brecuwen*, *kalfateren.* Om — — — de schepen — — — te b r a e u w e n. St.-Bijb. Ezech. XXVII, Kantt. 24.

2) *Een vogel met eten vullen*, *opstoppen.*

Ghine saecht noint voghel b r a e u w e n
Die stilre hilt al sine lede.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 2870.

Brabbelaer. *Beuzelaar*, *tijdverkwister*. Wdb. op BREDERO.

Brabbelen. 1) *Rammelen*, *snappen*. Wdb. op HOOFT.

2) *Zich met beuzelingen bezighouden*. PL.

3) *Verwarren*, *beroeren*. KIL.

Brabbeler. 1) Het zelfde als BRABBELAER. Ibid.

2) *Twistzoeker*, *warvogel*, *rustverstoorder*, *oproermaker*. Ibid.

Brabbeling. 1) *Twist*. 't Welk bystre brabbeling maakte en 't verdragh verachterde. HOOFT. Ned. Hist. f°. 858, 26.

2) *Niets beteekenende zaak*, *prullerij*. Wdb. op HOOFT, bl. 464.

3) *Mengeling*, *ineensmelting*. Ibid.

4) *Verwarring*. Wdb. op BREDERO. bl. 496. Hier sweeft gerucht, dat binnen Den Bos eenighe brabbeling geweest zij. HOOFT, Br. III, 40. Zie ook ibid. bl. 451.

Bradde. *Teelbal*. KIL.

Brade. *Stuk vleesch om gebraden te worden*. Enen brade van buffels vleisch. Bijb. van 1477, II Kon. (II Sam.) VI, vs. 19.

Bradeling. *Gebraad*, *iets dat gebraden is*. MEYER.

> Schaf op uw bradelingen.
>
> VONDEL, door V. L. I, 705, vs. 863.

Braden. *Verbranden*.

> Maer ten ouste, als elkerlijc
> Van siere vrucht bekenlic ware,
> Soudemen twiet ute lesen dare,
> Ende in tfier werpen ende braden.
>
> Rymb. vs. 23393.

Bradse. 1) *Voorbroek*. KIL.

2) *Teelbal*. Ibid.

Bragaet. *Pronk*.

> Ziet Pharoos Dochter doen haer tijds bragaet en eer,
> Haer vlechten streelde, die ter aerden golfden ne'er.
>
> VONDEL, door V. L. I, 368, vs. 653.

Bragade. *Snorkerij*, *snoeverij*, *bluf*. Bragade makende van hun eige glanssen. DE BRUNE, Wetst. 1665, bl. 241. U bragaden hoorende, denk ik anders niet of gy wilt den hemel bestormen. Ibid. bl. 298.

Bragheren, **braggeren**. *Pronken*, *pralen*, *zwetsen*, *grootspreken*. U. W. en Wdb. op BREDERO.

> Paerlen daer de kroon der schipvaert meê brageert.
>
> DECK. Rym. I, 141.
>
> Ghy brageert

In vremde kledren.

JOH. DE VRIJE, Huys-lied Davids, 1626, bl. 177.

Braggaerd. *Iemand die net en rein op zijn uiterlijk, op zijne kleeding is.* KIL.

Bragge. *Braakland.* PL.

Brachier. *Armplaat.*

Doen gingen si aftien
Wapenroc ende b r a c h i e r e n.

VAN HEELU, vs. 7287.

Bragoen. 1) *Broek*, volgens BILD.

Eeu opghesnoeyde Broeck, een sackende b r a g o e n.

HUYG. Ot., 1625, Lib. IV, bl. 1.

2) *Plooi*, ook *eenig opgevuld tooisel aan mannen- en vrouwenkleederen.* Zie het Sp. »*Brahon*". Latona in een net Boerinnenkleed, een kroontje op 't hoofd, een kraagje om den hals, de B r a g o e n e n verguld. ALEWIJN, Latona, 1703, 2e Tooneel. Laest liet onse Trijn een nieuwe b r a g o e n aen mijn swarte wambeuys naeyen. A. FR. List tot Welstandt, 1660, bl. 6.

Bragoenen. *Met gemelde bragoenen voorzien.* Daer ick wel eer jen g e b r a g o e n t wammis droogh. A. VAN STEYN, Lammert Meese, 1661, bl. 14.

Brack. Znw. *Behoefte*, *ontbering*, *gebrek aan het noodige.* S' hebben veel b r a c k s; als de ien een kous heyt, ontbreect d' ander een schoe. VAN SANTEN, Snappende Sijtgen, 1620, bl. 2.

Brack. Adj. *Verwerpelijk.* KIL.

Brake. 1) Het zelfde als BRACK, nam. *gebrek*, en **Brake hebben** is *missen*, *ontberen.*

Ghi zijt manna van zoeter smake
Dies die joden ghene b r a k e
H a d d e n binnen XL iaren.

Nieuwe Werken der M. v. N. L. V, 2e St. bl. 66.

Niemene h e v e t haers oec b r a k e,
Die met ongheveinsder herte
An hare roept in sine smerte.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VII B. LXVI, vs. 166.

2) *Halsboei.*

Die b r a k e n entie ketenen waren van goude.

Fl. ende Bl. vs. 1549.

Ende om dit ward si gevaen,
Ende in gevangenesse geleit swaer,
Ende gevetert daer openbaer,
Ende met ketenen geslagen mede

An een styl daer ter stede,
Ende om den hals een b r a k e.
VELTH. Sp. H. f°. 371.

3) *Strafbare daad*, *overtreding.*

Dit en can hi niet missaken
Want ic vant hem opter b r a k e n.
Rein. door WILLEMS, vs. 6307.

Dat is: ik betrapte hem op het feit, op de daad, op de overtreding.

Brakeveller. *Krom zwaard*, *houwer.* PL.

Brackje. *Zwierbol*, *losheer*, waarschijnlijk afgeleid van brak, *spoorhond.*

Hier werd Jan Los, d' Oost-Indies Vaêr,
In Blyspel afgemaald naêr 't leeven,
En 't geen dat b r a k j e heeft bedreeven.
ALEWIJN, Jan Los, bl. 5.

— — — — Ik gis,
Dat hy het b r a k j e van de Giestekamer is.
NOOZEMAN, Rombout of de getemde Snorker, bl. 21.

Brackigh. *Bros*, *breekbaar.*

Hier gaet een jonge vrou, en daer een frissche maeght,
Die op het b r a c k i g h ys haer teere leden waeght.
CATS, 1828, II, 103, a.

Brallen. *Pralen*, *pronken*, *prijken*, *schitteren.* U. W.

't Is de Dochter van Britanje,
Vrouw Maria, die dus b r a l t,
En den zoon van 't fiere Oranje,
Schaemroot in zijne armen valt.
VONDEL, door V. L. IV, 144, vs. 20.

Brallende. *In triumf.* Wdb. op HOOFT.

Brammend. 1) *Klinkend.* Ibid.

2) *Brieschend.* Ibid.

Brand, brandt, brant. 1) *Zwaard.*

Doe taste hi om sinen b r a n t
An sine side, — — hi was verloren.
Walew. vs. 522.

Ende streden met beiden handen
Met vreseliken b r a n d e n.
Troj. Oorl. vs. 2684.

Zie ook Alex. B. IX, vs. 649; Reis van St. Brandaen, vs. 1041; Walew. vs. 6760 en vs. 7310.

2) *Toorts, fakkel, brandend stuk hout.*

Alse dit die meester here siet,
Trac hi enen b r a n t uten viere,
Ende sloech Fergunt schiere
In dansichte met dien b r a n d e.
Ferg. naar het HS. vs. 2669 en 2671.

Si smeet die catte met enen b r a n d e,
Soe dat daer die gheinsteren ute stoven.
Belg. Mus. X, 53.

Zie nog VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 15; Fl. ende Bl. vs. 2409; Reis van St. Brandaen, vs. 626; HUYG. Korenbl. I, 124.

3) *Vuur.* Hy dede die heele stadt van Romen ontsteecken mit b r a n d e. Clerk u. l. L. bl. 5.

Als d' Elementen schrap staen tegen een gekant,
B r a n d tegen water woed, en water tegen b r a n d.
DECK. Rym. I, 175.

4) *Vurige drift.* U. W.

5) *Oorzaak van onheil, oorlog, verwoesting,* gebezigd als scheldnaam.

Si sprac: »God moetse al bewaren
Sonder Helena, die valsche b r a n t.
Mloep. B. I, vs. 2067.

6) *Sabelhouw.*

Al hadden siere dicwile te voren
Menegen vrient om verloren,
Ende menegen b r a n t om ontfaen,
Ende menege wonde.
Alex. B. VIII, vs. 255.

7) *Brandstichting.*

Want hi maghe ende ghebure
Haer leven maect te suere
Met vechtene ende met b r a n d e,
Ende met vernoye menegherande.
Meliboeus, vs. 3030.

Brand (Den) ontloopen. *De geloofsvervolging ontvluchten.* Wdb. op BREDERO.

Brandemoris, brandemooris. *Brandewijn.* Ibid. en HUYG. Korenbl. I, 607.

Brandeler. *Vuur- of brandijzer*, zijnde een keukengereedschap om het hout meer lucht te geven en beter te doen branden. Fr. »*Chenet*". KIL. en PL.

Brandelick. *Verbrandbaar.* Een — — — brandend vyer, (dat) — — — alles wat brandelick is, — — — verteert. St.-Bijb. Deut. IV, Kantt. 24.

Branden. Intr. *Verbranden.* Wdb. op HOOFT.

Branden. Trans. *Verbranden.* Ibid.

Ende als dat vuer was bereyt,
Daermeu sijn lichaem in soude
Branden.

Mloep. B. IV, vs. 1412.

Jupiter brande tschip midts in zee met hemelschen vuere.

COORNHEERT, Odyss. 1606, I, 81, v°.

Branden. *Sterk begeeren.* VONDEL, door V. L. I, 507.

Branden (Naar iemand). *Hartelijk beminnen, liefhebben.*

Ick brande nae d'oprechten.

Ibid. II, 34.

Brander. 1) *Brandend stuk hout.*

Deen nam stake ende brander,
Dandere cravele, de derde tangen.

Vanden Levene ons Heren, vs. 4281.

2) Waarschijnlijk *gloeiend ijzer, brandijzer.*

Zoude ghy Gods werken willen verbeteren?
Wa, willecom cochuut, wech, cust den brandere.

Belg. Mus. II, 128.

Brandereel. 1) *Werpspies, werpschicht.* KIL. Ghebruyckende alsnu die lance, alsdan die heyrhamers ende brandereelen. VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis, 1574, f°. 50, d.

2) *Riem*, aan het einde voorzien van een eikelvormig stuk lood, om op den vijand geslingerd en teruggetrokken te worden. Ook zware slingersteen, dien men oulings op de vijanden afwierp. KIL.

Brandigh. *Brandend, vurig.*

't Is een licht voorwaer
Dat Godts waerheydt klaer
In 't gemoedt ontsteekt,
't Welck aldaer volstandigh
Door de liefde brandigh
Krachtelick uyt-breeckt.

HUGO DE GROOT, Bewys, enz. 1652, laatste bl. Coupl. 28.

Brandoelje. *Brandewijn.*

Maar waar blijft Claas met de brandoelje?

ALEWIJN, Jan Los, 1721, bl. 23.

Den ien roept om brandoelje, ien aar schreeuwt om jannever.

De Amsterdamsche Dragonnade, 1714, bl. 55.

Brandon. *Fakkel, flambouw, toorts* en figuurlijk *hevigheid der liefde, hevige, brandende liefde.* Zie ROQUEFORT en het Glossarium van Le Roman de la Rose, Amsterdamsche uitgave van 1735.

Doe swoeren int thaire die barone
Dat vaste te houdene ente doene
Op hare bogen ende op hare daren,
Want daer andre helegen en waren
Dan hare strale ende hare b r a n d o n e.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 13703.

Brandtpop. *Prop van hennip of vlas, met zwavel, pik, hars, enz. opgevuld, om brand te veroorzaken.* U. W. VONDEL past dit woord, als scheldnaam, op eene vrouw toe.

Abizag — — —
Deze is de b r a n t p o p, om in eenen oogenblick
Dien brant te stichten door al 't koningkrijck.
Uitg. van V. L. IX, 272.

Brandschappen. *Brandstichten.* MEYER.

Brandschapper. *Brandstichter.* Ibid.

Brandschat. *Brandschatting.* U. W. Zie ook HOOFT, Ned. Hist. f°. 882, 24 en 1059, 16.

Brandsteen. *Barnsteen, amber.*

De traenen biggelen, als b r a n t s t e e n, in de zon.
VONDEL, door V. L. X, 321, vs. 1431.

Zie ook Dr. DE JAGERS Latere Versch. bl. 229.

Brand- of brantstichten. *Brandschatting eischen*, volgens WILLEMS.

Doen quam die hertoge getogen,
Met haren rade, tote int lant
Van Limborch, ende s t i c h t e b r a n t,
Alse richtere ende alse heere.
VAN HEELU, vs. 1550.

Brand- of brantstock. *Toorts, fakkel.* PL.

Brandteeckenen. *Brandmerken*, in figuurlijke opvatting. De lasteringe, waerdoor hy met eenen hittigen lust den naem sijnes naesten b r a n d-t e e c k e n t. St.-Bijb. Spr. XVI, Kantt. 76.

Branke, brancke. 1) *Tak.* Fr. »*branche*".

Die boem moet dwinen ende cranken,
Als hi verliest sine b r a n k e n.
Esop. bl. 370 en 371.

Ook in eene figuurlijke opvatting.

Dese b r a n k e n van groeten gheslachte

Wart een strunc van groter machte.
KAUSLER, Reimchr. vs. 6046.

Waer wt die ander rijcken als brancken haer beghinsele ghenomen hebben. VAERNEWIJCK, Hist. v. Belgis, 1574, f°. 15, b.

Meer voorbeelden vindt men in MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. IV B. XL, vs. 37; Belg. Mus. X, 328.

2) *Telg*, voorgesteld als *jongeling* of *mensch.*

Hout op en wilt niet slaen, t' is een onnoosel branck.
COORNHERT, Odyss. 1605, II, 150.

Bras. 1) *Opsiersel bij vrouwendracht.* De bras werd met eenen haak aan den riem gehecht en bestond doorgaans uit vier kettingen van vijftig kooten. Aan een der kettingen hing een koker voor een mesje met een zilveren of agathen hecht, aan de tweede een sleutelring, aan de derde een schaar met zilveren oogen, aan de vierde een speldekussen met een zilveren rand, of een doosje voor reukwerk. SCHELTEMA, Gesch. en Letterk. Mengelw. III, 2de st. bl. 107.

2) *Kleinigheid*, *iets van geringe waarde*, *beuzeling.*

Die kruys noch munt heeft in sijn tas,
Past op de stroopers niet een bras:
Want hy, wiens teer-geldt is een niet,
Betaelt den roover met een liet.
CATS, 1726, I, 31.

3) *Boel*, *rommel*, *zaken of dingen*, *die*, *dooreen*, *als verward zijn.*

Eer de Tuyten, eer de Quicken,
Eer de Krullen, eer de bras,
Eer de Linten, eer de Stricken
Geven datter noyt en was.
HUYG. Korenbl. I, 99.

4) *Tuig.*

Da brôyen en da smoke
En hauwe way nief van, 't is ene vuylen bras.
Ibid. I, 573.

Daer flickert 'et alom van paerlen, diamanten,
Van baggen, ketenen, van boîten en pendanten,
Van armring, brasselet en diergelycken bras.
DECK. Rym. I, 160.

5) *Inmaking*, *toebereiding*, *toemaking.* KIL.

6) *Gastmaal*, *gasterij*, *brasserij*, *smullerij.* Ibid.

Brase. *Geglommen*, *gloeiende kool.* Ibid.

Braspenning. *Belasting*, *onder de Grafelijke regeering*, *op de bieren.* Wdb. op HOOFT.

Brassen. Trans. 1) *Brouwen.*

Twerck moet gheroct werden, zou 't ghesponnen zijn,
Zal 't bier g h e b r a s t werden, 't moet begonnen zijn.
Handel der Am. bl. 114.

Ook komt het voor in eene figuurlijke beteekenis, als:

Niemant dat weten mocht wat van hunlieden wert g h e b r a s t.
COORNHERT, Odyss. 1605, II, 58.

2) *Orberen, nuttigen, eten.*

Daer na het lijf gesterkt, en leggende in het groen,
Het vette wilt g e b r a s t.
VONDEL, door V. L. VIII, 284, vs. 319.

Mr. VAN LENNEP geeft, in eene noot, zijne afkeuring te kennen, dat de dichter dit werkwoord transitief gebruikt heeft, en noemt zulks ongewoon. Hij was echter de eenige dichter niet, die zulks deed; zie hier een tweede voorbeeld:

Doe hebben die goddinnen,
Jupiters dochters, die geytkens wt het gebercht gedwongen,
Op dat wy die souden b r a s s e n met vrolicke sinnen.
COORNHERT, Odyss. 1606, I, 56, v°.

Brat. Samentrekking van BORAT. Zie dit woord.

Ghy kent myn immers wel aen deze b r a t t e kleren.
J. VAN BREEN, De Swarte Minnaers, bl. 11.

Die 't b r a t t e wambais droeg met fijn satijne mouwen.
Kl. van Fijtje, of een witte met een zwarte, bl. 5.

Hier leyd mijn onderrok en Saartjes b r a t t e mouwen.
Jan Klaasz, of de gewaande Dienstmaagd, 1683, bl. 7.

Je jak en b r a t t e samaar heb ik in het sluitbennetje gepakt.
ASSELYN, De Stiefmoer, 1684, bl. 24.

In daer by noch ien lakense vlieger van heur alderbeste Bouwen,
Daer het se ien paer b r a t t e opslagen in laeten zetten om voor
haer Sundaeghse te houwen.
W. D. HOOFT, Jan Saly.

Brauwe. 1) *Wenkbrauw* en *haren aan de oogleden.* KIL.

2) *Bloem-* of *kruidbed.* Ibid.

3) *De kuit van het been*, elders »*braede*, *braye*". Ibid.

4) *Grens, uiterste omvang.* Ibid.

5) *Zoom, rand van een kleed.* Ibid.

6) *Optooisel, sieraad, oppronksel.* Ibid.

Brauwen. 1) *Optooien, opsieren, oppronken.* Ibid.

2) *Kalefateren.* Ibid.

Braveeren. 1) *Schimpen.*

En Vosmeer sticht den brant
In 't midden van 't gevecht met schimpen en b r a v e e r e n.
VONDEL, door V. L. Gysbreght, vs. 738.

2) *Tergen*, *plagen.*

Ghy zult in diepe mijnen graven
En spitten, of de jongkheit zal,
Een' snooden heere ten geval,
Zich laten schuppen en b r a v e e r e n.
Ibid. IX, 674, vs. 445.

3) *Bluffen*, *snoeven.* U. W. Ook b r a v e e r d e Agricola nooit met zyn bedryf tot eige faam; als een bewindsman schreef hy de fortuin toe den aanstichter en Hooftman. HOOFT, Leven van Agricola, f°. 510, 33.

4) *Praal maken.* U. W.

Een fier Deens Peertjen most zomwijlen eens b r a v e e r e n,
Met 't narrensleetjen en speelwaghentjen zijns heeren.
VONDEL, door V. L. I, 641, vs. 1.

5) *Trotsen*, *trotseeren.* U. W.

6) *Prijken*, *in top staan.*

BELZEBUB.
Indien men ons besluit bekrachtigh' met de kling,
Ick zie de morgenstar op onzen hoogen standert
B r a v e e r e n.
VONDEL, door V. L. VI, 242, vs. 645.

Bred. 1) *Spar*, *rib*, *balk.* KIL.

2) *Bord*, *plank*, *tafel*, *disch.* PL. ook *speelbord.* Ick heb al guede vrenden by den b r e d e. MEIJER, O. N. Spr. bl. 27. Hy en heft niet meer op te setten by den b r e d e. Ibid. bl. 38.

Brede. *Breedte.* Dan in die lengte heeft neghen cubitus, ende vier in die b r e d e. Bijb. van 1477, Deut. III, vs. 11. In der lanchte XX ellen ende in der b r e d e X ellen. D[r]. V. VL. Prozast. bl. 105. Zie ook BREEDE.

Bredelen. *Breidelen.*

Jegen sijn scalkerlike ambacht
B r e d e l d e n e ons heren cracht.
Lev. van St. Fr. vs. 9998.

Breden. 1) *Verbreiden*, *verspreiden*, *bekend maken.*

Hierbi soutu die clerke wecken,
Dat si dine ere optrecken,
Ende si b r e d e n dinen name.
Heim. der Heim. vs. 733.

Hoe hise loven mach ende prysen,
Ende b r e d e n mach hoir eer.

Mloep. B. I, vs. 2719, var.

Zie nog Belg. Mus. VII, 258.

2) *Wijder van omvang maken*, *uitzetten*, *uitbreiden.*

Maer alsmer wel op let, soo streckten al de zeden
Van d'onbemuerde stadt alleenlick om te b r e d e n.
De palen door het swaerdt.

HUGO DE GROOT, Bewys enz. 1652, bl. 30.

Brederik. Quid? *Groote weg?*

Op dat wy, als 't ons lust, den b r e d e r i k op raaken.

ALEWIJN, De Puiterveensche Helleveeg, 1720, bl. 33.

Bredse. *Teelbal.* KIL.

Breed. Znw. *Breedte.*

Zy — — deelt an tien en twemaal twintigh voeten
De b r e e d.

SPIEGHEL, Hart-Sp. 1614, Erato, vs. 33.

Breed, breedt. *Wijd*, *uitgestrekt*, *groot.* U. W.

Breed weiden. *Naar verkiezing* of *te kust en te keur te verkrijgen.*

Wie sou sich in 't gewaet met een' verw laten paeyen,
Daer 't soo b r e e d' w e i d e n is?

HUYG. Korenbl. I, 80.

Bij CATS komt deze spreekwijze in eene geheel andere beteekenis voor. Zie op BREET WEIDEN.

Breedde, breede. 1) Het zelfde als BREDE, *breedte.* Steenen die dry ellen waren in de b r e e d d e. St.-Bijb. Judith I, vs. 2. Waer af die Riviere in haer b r e e d d e begrijpt maer twee roeden. VAERNEWIJCK, Hist. V. Belg. 1574, f°. 127, a. Die den rugh des velts — — — in de b r e e d e doorsnijde. VONDEL, door v. L. V, 78. Zie ook Z. HEYNS, Vervolgh vande Weken, 1628, bl. 8.

2) *Uitgebreidheid.*

Tien man coos hi uter scaren,
Die sere vroet van metene waren,
Diet maten ende besaghen beede,
Ende niet ne deelden na die b r e e d e
Maer na des lants werdechede.

Rymb. vs. 6926.

Breeden. 1) *Verbreeden.* PL.

2) *Grootmaken.* God moet salamons name b r e e d e n boven dijnen name. Bijb. van 1477, I Kon. I, vs. 47.

3) *Uitbreiden*, *vergrooten.*

In deser keyseren tiden mede
Wart g e b r e e t dat kerstijnhede
In den lande van Perchi.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. IX, vs. 60.

4) Even als BREDEN, *verspreiden*, *verbreiden*, *bekend maken.* Ende doe si in die poort ghecomen waren, so wort haestelike onder al die luden die nyemare g h e b r e e t Bijb. van 1477, Ruth. I. Item zoo es gheordineert dat niemandt tsecreet van der camere, ofte dinnehauden van eenighe spelen b r e e d e n noch te kennen gheven en zal. Belg. Mus. VII, 258.

Breekvasten. *Ontbijt.* Eng. »*breakfast*". -

Die met der kinderen lust eet zijn b r e e k v a s t e n.

R. VISSCHER, Brabb. 1851, bl. 89.

Breemel. *Boord*, *rand*, *zoom.* MEYER.

Breemen. Het zelfde. Ibid.

Breemhaech. *Braambeziehaag.*

De b r e e m h a e c h, na sijn aert, eerst weelich wast recht op,
Maer buycht allenajens weer en wortelt met sijn top.

ANNA R. VISSCHER, Chr. Zinneb. n°. 47.

Breemstigh. *In lust brandende.* KIL. en MEYER.

Breet. *Prachtig*, *schitterend*, *weidsch.*

Niet al te slonsig vuyl, niet al te magtig b r e e t.

CATS, 1726, I, 358, b.

Reyn gekleet en niet te b r e e t.

Ibid. I, 563, c.

En staet het niet geweldigh b r e e t
In steden hoofs te zijn gekleet?

CATS, 1828, I, 236, b.

Breet gaen. *Op een prachtigen voet leven*, *opzien baren*, *prachtig gekleed gaan*, in een woord *pracht ten toon spreiden.*

Hy kreeg verlies ter zee, hy sweeg het bitter leet,
Des g i n g h sijn jonge vrou geduerigh even b r e e t.

CATS, 1726, I, 369, a.

Breet weiden. *Uitweiden*, *uitvaren*, *in gramschap zich onbeteugeld uitlaten.*

De quant hier om gestoort, en wonder seer gebeten,
Wou stracx, en eer hy gingh, hier van de reden weten,
Hy seyt 'k en weet niet wat, en w e y t geweldigh b r e e t.

CATS, door Dr. v. VL. I, 723, b.

Breete, brete, brette. *Stuk of kluit turf.* KIL. en MEYER.

Hy wil al b r e t e n voer turven tellen.
MEIJER, O. N. Spr. bl. 37.

Breetheidt. *Pracht*, *zwier*, *praal.* U. W.

Breetweidend. *Uitvoerig.* VONDEL, door V. L. IV, 514.

Brech, breg. *Brug.*

Wat! nu ist ewonnen spel,
Nu de grauwe geuzen pompen
En met giestich overlech
Trecken over marct en b r e c h.
Ibid. II, 586, vs. 78.

Zie nog HUYG. Korenbl. I, 570 en Inf. bl. 277.

Bregandijn. *Geschubde wapenrok.* Fr. »*brigandin*".

Ick en vercoop ermschenen, noch b r e g a n d ij n e n.
Belg. Mus. II, 244.

Bij HOFDIJK vindt men het woord B r i g a n t ij n, in zijne Gesch. der Nederl. 1857, bl. 18.

Breghe. *Hersens.* KIL.

Breyd. *Bruid.* MEYER.

Breydde, breyde. *Breedte.* KIL. en PL. Dit landtschap — — — is — — — in de b r e y d d e — — — ontrent drie dach reysen. GUIC. f°. 281, a. Die hoghe nature der godheit wert ghemerct ende ane ghesien, hoe si is simpelheit ende eenvoldicheit, ontoeganclike hoecheit ende afgrondighe diepheit, onbegripelike b r e y d e ende ewige lancheit. RUUSBR. Brul. 107, reg. 13.

Breyden. Trans. 1) *Weven*, *samenweven*, en, bij uitbreiding, *veroorzaken*, *bereiden.* Wdb. op HOOFT.

2) *Vlechten.* Zie SPIEGHEL, Hertsp. III, vs. 237 en verder op BREIEN.

3) *Verbreiden.* PL.

4) *Iets dun uitsmeren*, als bijv. zalf op een doek. Ibid.

5) *Groot maken*, *uitbreiden*, *vermeerderen.*

Besiet wat wonder dat ghi doet
Ende hoe hoechlic dat ghi b r e y t
U eer ende uwe lovelicheit,
Als ghi tganse lant purgiert
Ende alle man ter dueghet stiert.
Mloep. B. II, vs. 2191.

Hi sal sijn kunst b r e y d e n ende widen,
Soe wort hi vermeert in allen sijden.
Ibid. vs. 4161.

Zie voor meer voorbeelden Karel de Groote, Fr. I, vs. 84 en Fr. II, vs. 2295; RUUSBR. Tab. I, 16, reg. 2.

6) *Uitspreiden.*

Doch ist menichwerff gheschiet
Om tghenyet datter off droep,
Dat sy mit vlyte gaen te knoep
Aldaer die schalke sijn nette b r e y t.
HILDEG. Ged. bl. 141, vs. 179.

7) *Verspreiden*, *bekend* of *ruchtbaar maken.*

Breyden. Intr. *Breeder*, *grooter worden.*

Want wye hier volcht den rechten pat,
Ende leeft altoes nader waerheiden,
Al heeft hi have ofte schat,
Sijn loon sel ooc voer Gode b r e y d e n.
Ibid. bl. 185, vs. 160.

Breiden (In der handt). *In handen voeren*, *in handen brengen.* Wdb. op HOOFT.

Breydman. *Bruidegom.* MEYER.

Breidsel. *Vlechtsel.* U. W.

Breyen. Trans. 1) *Verbreeden*, *breeder* of *grooter maken.*

Ga wi de plaetse lingen en b r e y e n.
Belg. Mus. IX, 80, vs. 599.

2) *Vlechten.*

Minerf sloot Erichton, een' moederloozen, ras,
En stil en heimelijck, eer iemant dit zou meenen,
In eenen korf, g e b r e i t van taeie Akteesche teenen.
VONDEL, door v. L. XI, 361, vs. 734.

De doodt en past op geen gekroonde koppen,
Sy komt soo wel aen hooge torens kloppen,
Als aen een hut van stroo of rijs g e b r e y t.
CATS, door Dr. v. VL. I, 620, b.

Breyen. Intrans. 1) *Uitbreiden*, *grooter worden.*

Ic bidde u minlijc aengesicht,
Dat ghi u gratie soe in ons sticht,
Dat uwen lof daer by moet b r e y e n.
Belg. Mus. IX, 59, vs. 6.

2) *Spijbelen.*

Wilje mee na School Pier Louwen,
'T is op slach van hallef drie?
Neen ick, laet ons b r e y e n, Bouwen,

En gaen swemmen in de Schie.
G. VAN SANTEN, Epigrammata, 1626, n°. 7.

Breicnes. *Gebrek*, *tekortschieting.*

Ene zware siechede quam an,
Datti gevoelde daer ter ure
Breicnesse van sire nature.
Lev. v. St. Fr. vs. 2672.

Met miraclen halp ter noot
Ende menigen in breicnessen groot,
Dat hem huus, no dranc, no spise
Gebrac in ghere wise.
Ibid. vs. 3998.

Breilen. *Breidelen.*

Wat hadt ghy te doene op t' swerelts erven,
Als ghy sout moeten uwen wille derven?
En metten toom van reden breylen nature?
HOUWAERT, De vier Wterste, bl. 49.

Breit, breyt. 1) *Sterk*, *groot.*

— — tis machtich ende breit
Tsacrament.
HILDEG. Ged. bl. 175, vs. 55.

2) *Bekend.*

Waer hi coemt, in elken hove,
Maect hi der vrouwen ere breyt.
Mloep. B. I, vs. 1783.

Men moet bij wilen ymmer dinghen
Laten om der clapper singhen
Ende gheven hulp der heymelicheit,
Off die schaude wart dicke breyt.
Ibid. B. III, vs. 668.

Brec, breke. 1) *Gebrek*, *tekortschieting*, *behoefte.*

Ver in een woest eylant,
Daer brec was van allen goede.
Dr. DE JAGER, Taalk. Mag. IV, 25.

Ende buten so seggen si dat,
Dat si hebben honger ende breke.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 7627.

Zie nog VAN HEELU, vs. 2003 en vs. 4562; MELIS STOKE, B. I, vs. 1152; Lev. v. Jez. bl. 117; Rymb. vs. 33267; Nat. Bl. bl. 193, vs. 3186 en bl. 316, vs. 1589.

2) *Verlies*, *schade*.

Drove ende tongemake daer of,
Dattie ghene doet was, daer sal
B r e k e af hebben die werelt al.
Lanc. II, vs. 11614.

3) *Brakhond*.

„Waer omme es dat?" sprak Sagrimor doe.
„Om enen b r e c, here," seiden si,
„Di si vonden neven mi."
Ibid. vs. 461.

Gi heren, laet dien b r e c staen,
Gine voertene nieuwere hene alsoe.
Ibid. vs. 472.

Zie nog ibid. vs. 509 en vs. 17079.

4) *Breuk*. KIL.

5) *Bres*. Ibid.

Brec hebben enen. *Iemand missen*.

Al h e b b e n wie (l. wi) e e r b r e c.
Alex. B. IV, vs. 178.

Dat is: al missen wij haar of hen.

Brekelick. *Broos*, *breekbaar*. PL. Vet, dat, koude klonterende, hart ende b r e k e l i c k wort. St.-Bijb. Levit. III, Kantt. 21.

Stervelic sijn die lechamen
Van al den lieden te zamen,
Van materiën b r e k e l i c sere.
Rymb. vs. 29295.

Breken. 1) Trans. *Verkorten*, *inkrimpen*, *verminderen*. Wdb. op HOOFT.

Dat vierde point, in warer saken,
Daer men Gode bi mach ghenaken,
Es, dattu dinen slaep b r e e c s
Omme Gode.
Lev. v. St. Am. II, vs. 5150.

2) *Stuiten*, *tegengaan*, *betoomen*.

O! die met recht gedult sijn tochten heeft g e b r o k e n.
CATS, door Dr. v. VL. I, 453, a.

3) *Radbraken*.

Van Crayenhorst Gheraert
Wart ghevanghen ande vaert,
Dien de Jongher doe van Voerne
B r e k e n dede met groten toerne.
MELIS STOKE, B. V, vs. 480.

Hi doet u b r e k e n ende raden.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 531.

4) *Verzachten.* Wdb. op HOOFT.

'k Sal met een heusche groet zyn dulle gramschap b r e k e n.

BREDERO, Lucelle, H 3, verso.

Ghy, set u voor het bed om sijn verdriet te b r e k e n.

CATS, door Dr. v. VL. I, 513, a.

5) *Niet houden.*

Verleyder, die het volck vervoert van Moses baen,
Den heylgen Sabbat b r e e c k t, en hindert cijs te geven.

VONDEL, door v. L. III, 89, vs. 117.

6) *Verslaan*, *verstrooien* of *uiteendrijven*. U. W. *Verjagen*, *verspreiden*. Wdb. op HOOFT.

7) *Omspitten*, *ontginnen*, *bearbeiden*.

Die aerde b r a k e n si ende ontgonnen,
Om hare noodtorft die si wonnen

Lsp. B. I, C. 24, vs. 17.

Dat derde is die ackerman,
Die dat lant wel b r e k e n kan.

Ibid. B. III, C. 18, vs. 22.

8) *Te niet doen*, *een einde doen nemen.*

— — — ende ic b r a k e
Mijns vader bosen raat.

Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 2324.

Dat wi dien nijt al souden b r e k e n.

Alex. B. VII, vs. 531.

Hare scrifture dedi b r e k e n.

MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. V B. XLVII, vs. 94.

Zie verder St.-Bijb. Ps. CIV, vs. 11; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 5263; HOUWAERT, De vier Wterste, bl. 168.

9) *Verwoesten*, *te gronde brengen*, *sloopen*, *slechten.*

Hi b r a c Teben al was si groot.

Alex. B. X, vs. 164.

Maer Abymalech die verwan
Gaal, ende Sichem nochtan
Wan hi, ende sloech die liede doot.
Ooc b r a c hijt al, cleine ende groot,
Ende sayde met zoute die poort.

Rymb. vs. 7742.

Zie nog ibid. vs. 8302, 13916, 15099.

10) *Uit iemand halen.* (Een geheim woord of gedachte)

Een woort conde hire niet of b r e k e n.

Lev. v. St. Fr. vs. 9052.

11) *Offeren.*

Waer toe dit groot getal der beesten, die ghy b r e e c k t?

HUGO DE GROOT, Bewys, 1652, bl. 78.

12) *Schenden*; *ontheiligen.*

Hoe komt dat Godt u nu soo deerelick verlaet,
Daer ghy tot Bahalim of Moloch niet en gaet,
Maer uwen Godt bidt aen, end' hem met droeve klachten,
Met vasten en gesucht soect t' uwaerts te versachten,
Daer ghy noch bloedt en stort, noch b r e e c k t uw's naesten bedt?

Ibid. bl. 85.

13) *Afwenden*, *afkeeren.* Wdb. op HOOFT.
14) *Afschaffen.* Ibid.
15) *Mengen*, *vermengen.* Ibid.
16) *Verguizen.* Ibid.
17) *Dwingen*, *vermeesteren*, *onderwerpen.*

Tien tiden onse Here hem hiet
Amramme, dat hi ne scuwe niet
Sijn wijf, hi sal winnen den sone,
Daer af dat voorseide die gone,
Die Egypten soude b r e k e n.

Rymb. vs. 3451.

Ghi selt u tonghe daer toe b r e k e n,
Dat si oec soetelec sal spreken,
Nadat bequamelec si ende goet.

Doctr. B. I, vs. 252.

18) *Verbreken*, *afbreken.*

Dafgode die sijns vader raet
B r a k, die maeckte hi weder al.

Rymb. vs. 14447.

Die monster stont, in waren saken,
Tote dattene die Romeyne b r a k e n.

Ibid. vs. 18454.

19) *Overtreden.*

Entie sine ghebode b r a k e n,
Beloofde hi, dat weet voor waer,
Meneghe maledixie swaer.

Ibid. vs. 5438.

In siere juegt was hi ombesmet,
Ende b r a c niewer ons Heren wet.
Ibid. vs. 15156.

20) *Verbeuren.* Item die enen anderen in ernsten moede stotet in een sloot off in een groepe off in een diepe slijck, die b r e k e t tegen den clager twee gulden. Oude Landrecht van Gron. & Ommel. Zie Werken der M. v. N. L. I, 99.

Breken (Visch). Den visch van zijn ingewand ontdoen en dien kerven. Wdb. op BREDERO, bl. 496.

Breken. Intr. 1) *Ontbreken*, meestal met den datief van den persoon en somtijds met den genitief van de zaak.

Want wat hi heeft, hem b r e e c t noch meer.
HILDEG. Ged. bl. 13, vs. 49.

Hi liet om horen wille maken
Wat dat daer b r a c in enigen zaken.
Ibid. bl. 144, vs. 138.

Ooc hebbic ghehoort datmen sprac,
Dat trouwe noit broots en b r a c.
Lsp. B. III, C. 16, vs. 156.

2) *Bankroet gaan.*

En siet, in dese pracht, soo koomt de man te b r e k e n.
CATS, door Dr. v. VL. I, 504, a.

3) *Afnemen*, *minderen*, *minder worden.*

Die mane te vijftien daghe
Gaet si b r e k e n alle slaghe.
Broeder Gheraert, vs. 264.

Die zee laet haer hoghe b r e k e n.
Heim. der Heim. vs. 1098.

4) *Gebrekkig*, *ellendig worden*, *zijne levenskrachten verliezen.*

Ghelovet ghi, here, ter warede:
Te vele met vrouwen spreken,
Doet den lechamen te b r e k e n
Ende cort des menschen leven.
Ibid. vs. 490.

Daer na begonsti sere b r e k e n.
Walew. vs. 4075.

So wort hi zeer cranc van ouderdom ende began van dage te dage meer te b r e k e n. Pass. Som. 1489, f°. cclx.

Zie nog Nat. Bl. bl. 241, vs. 124.

5) *Ophouden*, *een einde nemen.*

— — — Die coninc
Die wel wiste, dat bi deser dinc
B r e k e n souden die aventuren,
Die in dien casteel waren tier uren.
Lanc. III, vs. 10207.

Want, daer die ertbevinghe b r e i c t saen,
Slater uut wasem ende wint.
Broeder Gheraert, Nat. vs. 1856.

6) *Ontstaan.*

In sine boeken aristotiles
Seit, dat wint el niet en es,
Dan droghe wasem die up slaet
Ende in die lucht gaet.
Als een droghe wasem dan
Enen andren wasem comet an,
Deen iaghet den andren ende soeket:
Dats die wint die b r e k e t.
Ibid. vs. 826.

7) *Voorbijgaan*, *overgaan*, *minder plaats hebben.*

De tochten van het vleesch, de lusten om te baren,
Verdwijnen metter tijt, en b r e k e n met de jaren.
CATS, door Dr. v. VL. I, 558, b.

8) *Razen*, *veel getier maken*, volgens HALBERTSMA.

Datmenne ten naesten Oeste soude
Ember besoeken sonder meer b r e k e n
Ende donrecht metten swerde wreken.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. V B. L, vs. 85, var.

Men leze hier over na, HALBERTSMA's Aanteekeningen, bl. 211.

9) *Schipbreuk lijden*, *vergaan.* Want de schepen werden g e b r o k e n te Ezion Geber. St.-Bijb. I Kon. XXII, vs. 49.

Oec sende hi scepe in Ofyer
Omme goud, dat leest men hier,
Die in Asiongaber b r a k e n.
Rymb. vs. 12981.

Also alsi hare vaert
Setten te Cecilien waert,
Dat si b r a k e n uptie zee.
MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. IV B. XIII, vs. 29.

Breken in weene. *In geween*, *in tranen uitbarsten.*

Eens sat Maria alleene,

Ende b r a c i n harde groten w e e n e,
Om tferlanc van haren kinde.

Lsp. B. II, C. 55, vs. 48.

Breken (Hem of sich). 1) *Zich afslooven, zich afmatten.* Eist oec dat dese linie bleec es, ende daer in staen roede poente, dese heeft goet engien wel tontfane, ende te verstane eist, dat hi h e m b r e c t in studerne. Belg. Mus. X, 273.

2) *Zich buigen, toegeven, overwinnen.*

Ghy hebt wel voor een wijl u s e l v e n wat g h e b r o k e n,
En van de heylicheyd der deuchden schoon ghesproken.

BREDERO, Angeniet, bl. 35.

Een hooch en groot gemoet dat sal s i c h matich b r e k e n.

Ibid. bl. 44.

Zie verder BREDERO, Moortje, 1617, bl. 1 en VONDEL, Eneas, 1737, bl. 211.

Brecker. Versnelde uitspraak van »berecker", d. i. *bestuurder, regelaar.*

Om in Princens maeltijt blijdelijck laven
Zullen zes doutste b r e c k e r s tgouvernement
Hebben.

Belg. Mus. III, 17.

Brecnesse. *Gebrek, ontbering.*

Dies ward soe, van fellen moede
Ende ooc van b r e c n e s s e n van goede,
Jeghen hare nature gram.

Rymb, vs. 33386.

Brecskin. *Brakje, brakhondje.*

Ene joncfrouwe, die gevort brochte
Een b r e c k i n e'ls hem dochte.

Lanc. II, vs. 16125.

Brem. *Groote vlieg, paardevlieg.* Hy slacht dese koeyen die van een B r e m oft Peerts-vliege gesteken ende ghejaeght zijn. MARNIX, Byenc. 1645, bl. 57, v°.

Breme. 1) *Braambes.* KIL.

2) *Muilprang om de paarden te beteugelen.* Ibid.

3) *Rand, boord, zoom.* Ibid.

Bremel. Het zelfde. Ibid. en MEYER.

Bremen. *Sterk, vurig verlangen.* KIL.

Bremer. *Muilprang.* Ibid. op BREMSE.

Bremme. 1) *Paardevlieg.* Ibid.

2) *Sluitboom*, *grendel*. Ibid.

Bremmen. 1) *Een geluid geven om iemand te roepen.* Wdb. op BREDERO.

Verneemt ghy ronde of volck, zo b r e m eens.
VONDEL, door v. L. IV, 62, vs. 424.

So haest as jy mijn b r e m m e n hoord, kom dan.
STARTER, Kl. van Jan Soetekauw.

2) *Brullen.*

Maer zijn' verstaelde borst sich barnen creunt, noch b r e m m e n
Van Scylla of haer' gebuir.
HOOFTS Ged. door LEENDERTZ, bl 75.

Als een leeu hi b r e m m e t.
Die X Plaghen, vs. 1041.

Bremse. 1) *Koe-* of *paardevlieg.* KIL. PL.

2) *Muilprang.* KIL.

Bremstig. *Vurig*, *tochtig.* Wdb. op BREDERO.

In 't versch bedouwde velt de Koe den Stier toe-loeyt,
En 't b r e m s t i g Merry-paert den Hengst met briesschen moeyt.
GROEBE, Versch. Ged. II, bl. 14.

Brenden. *Branden.*

Latet (het vuur) vlammen ende vrilick b r e n d e n.
Mloep. B. I, vs. 1885.

Brengen. 1) *Doorbrengen.*

Met groter bliscap hebben si b r a c h t
Den tijt welnaer ter middernacht.
Fl. ende Bl. vs. 1740.

2) *Voortbrengen*, *ter wereld brengen.*

Uw dochter es van kinde gheleghen
Ende heeft b r a c h t enen jonghen deghen
Als waer hi een half jaer out.
Rubben, vs. 29.

Brengen by. *Naderen*, *bekruipen.* Wdb. op HOOFT.

Brengen (Voor zich). *Over zich hebben*, *schijnen te hebben.* Ibid. bl. 464.

Brengen (Ter hoede). *In veiligheid brengen.*

Zich niemandt en beloof dan, eenigh ding t e r h o e d e
Te b r e n g e n tegens quets van droeve sterflijkheidt.
HOOFT, Ged. bl. 57.

Brengen van live. *Om het leven brengen.*

Hier mede latic dat bestaen

Ende spreken van desen bosen wive,
Die soe wredelic brocht van live
Den edelen vromen Agamenoen.
Mloep. B. IV, vs. 454.

Van dier tijt so nam sy goom
Hoe sien best van den live brocht.
Ibid. vs. 505.

Brennen. Het zelfde als BRENDEN, ook figuurlijk.

Ay, genade, coninghinne!
In swinender noet ic brenne
Na u in aller stont.
Dr. VERWIJS, Bloeml. III, 116, vs. 29.

Bresse. *Het voorhaar, de voorvlechten, de voorlokken der vrouwen.* KIL.

Breuk, breucke, bruecke. 1) *Halssieraad, halsjuweel.* KIL. Zie BROKE.

2) *Overtreding, vergrijp, rechtsverbreking, handeling tegen de wet.* Wdb. op BREDERO, bl. 496. Een vonnis, volgends 't welk zyn breuke niet ongestraft blyve. HOOFT, Tac. Jaarb. fº. 91.

Zie nog Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hertog Albr. bl. 497 en NIJH. Ged. I, 309.

3) *Boete, geldstraf voor eene overtreding.* U. W.

En schoon dat lange Kees haer strax sloeg in de boeten,
En wou dat sy daer voor sou breuk betalen moeten
Men loeg met hem.
PAFFENRODE, Ged. 1683, bl. 250.

Sy wil hem schande doen, en breucke doen betalen.
CATS, 1828, II, 303, a.

4) *Hij of zij, die zich aan overtreding schuldig maakt.*

Men vint brueke in elken lande:
Die goede sijn op aller vrist
Sonder arch off zwacke list.
Mloep. B I, vs. 2466.

5) *Gewoonte, gebruik.* KIL. op »*Broke.*"

Breuk-, brueeachtege. *Boetschuldige.* Ende soe waer die brueeachtege binnen acht daghen — — — die brueken niet en betaelden. Belg. Mus. X, 102.

Breuken, breucken, bruecken. *Overtreden, misdoen, zich aan overtreding schuldig maken.*

Dat bedde van buten machmen bucken
Sonder yet dair inne te bruecken;
Want eer die hout hoir creuskijn vast.
Mloep. B. II, vs. 1582.

Breukich, **bruekich**. *Misdadig, strafbaar*, *boetschuldig*.

Anders en can des mannes lijff
Niet b r u e k i c h worden teghen twijff.
Ibid. B. IV, vs. 780.

Breuselen. *Brijzelen*, *verbrijzelen*. KIL.

Breve. Zie op BRIEF.

Bri. *Brij*.

Beide Rutten, Gheerken, Coensch ende Hansse
Die riepen leyder! wach! owi!
Want ander quamen in den b r i.
Brab. Yeesten, vs. 11764.

Dit beteekent dat van elders hofbedienden medegebracht werden, die ten kosten van het hof gevoed werden, en de gewone bedienden verdrongen.

Bridse. Het zelfde als »BRADSE."

Bridsel. *Krakeling*. KIL.

Brie. *Breed*, *groot*. Snyen uit een aâr mans vellen b r i e riemen. A. PELS, Julfus, 1668, bl. 22.

Brieden. *Brouwen*. KIL. Van daar bij MELIS STOKE Bridorp voor Brouwersdorp, nu Brouwershaven.

Brieders. *Brouwers*, *stokers*.

Beckers, b r i e d e r s, taverniere
Ende al dat hem op neringe paste.
Brab. Yeesten. B. VI, vs. 6950.

Briedoft. *Breede roeibank*. Wdb. op BREDERO.

Brief, **breve**. 1) *Elk geschreven document*.

Men vint ooc ghescreven in b r i e v e
Dat Walewein voer met sinen lieve
Te landewart.
Walew. vs. 11165.

2) *Bevelschrift*, *uitvaardiging*. Wdb. op BREDERO.

Sy doen als haer b r e v e n holden.
MEIJER, O. N. Spr. bl. 35.

3) *Credietbrief*. Wdb. op BREDERO.

4) *Aanteekeningboek*, *schuldregister*.

God, die es goet wrekere,
Al nes hi niet vele sprekere,
Hi merct wel in sinen b r i e f
Die ondaet, die dede Herodes die dief.
Vanden Levene ons Heren, vs. 756.

5) *Macht- of lastbrief.* Wdb. op BREDERO en Wdb. op HOOFT.

6) *Aankondiging, openlijk bericht, opschrift.*

Als hi den b r i e f vant anden voet
Van den berge.

Lanc. II, vs. 8335.

Ende screef boven hem aldus
Waer omme Jhesus ware gevaen
Ende oec anden cruce gedaen.
Dit was die brief: »Dit was Jhesus
Der joden coninc Nazarenus."

Vanden Levene ons Heren, vs. 3071.

7) *Teekening, tafereel, schilderstuk.* Wdb. op BREDERO.

8) *Geheugen.*

Maer die goede oude gramatica
Heb ic onthouden in minen b r i e f.

Mloep. B. I, vs. 45.

Hi staet oec in der zeleger b r i e v e n
Dien men bi goede muedich ziet.

BILD. T. en D. V. III, bl. 166, vs. 52.

9) *Pleitmemorie.*

Dat is de rechte banck, daer twee geminde lieven,
Haer vriendelijck verschil bepleyten sonder b r i e v e n.

CATS, 1828, I, 208, b.

10) *Wissel.*

Een ondertroude bruyt, een onverschenen b r i e f.

CATS, door Dr. v. VL. I, 416, b.

11) *Bewijsstuk.*

Syn gheselle, die by hem sit,
En weet gheen vonnisse op dit,
Al heeft hi goede b r i e v e.

Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 201, vs. 413.

12) *Vrijbrief.* Ey, doets hem niet; hy heft b r e v e, dat men synre niet spotten sal. MEIJER, O. N. Spr. bl. 4.

13) *Schets, trek, verhaal.* Van den Ezel sprekende, zegt MAERLANT:

Si ne sparen gheen vier datse vinden,
Si ne gaenre dore tharen kinden.
Merct alle liede an desen b r i e v e
Scamenesse ende kinderlieve.

Nat. Bl. bl. 53, vs. 296.

14) *Merkteeken*, bij toepassing *verwonding, insnijding, inkerving, hak, houw.*

Oec soe mochte men aen hem sien,
Diere nauwe na woude spien,
Met swerden meneghen b r i e f beschreven,
Daer hem littekene af waren bleven.

Belg. Mus. VIII, 97, vs. 89.

15) *Kaart waarop eenige kleine zaken zijn vastgemaakt.* Wdb. op BREDERO.

16) *Windbreker*, *bluffer*, *malle kwast*, iemand, die waant dat hij een machtbrief heeft, en dus meer is dan een ander, die zich dus als machthebbende aanstelt, en zich veel durft veroorloven dat ongepast is. Ibid.

Brief (Een) hebben. *Bevoorrecht*, *begunstigd zijn.*

Zult ghy by haer of wet of regel halen,
Die b r i e v e n h e b t, van noit te konnen dwalen.

DECK. Rym. I, 339.

Goden h e b b e n alleen b r i e v e n
Van zoodanigh hoogh ghevry.

DE BRUNE, Embl. 1624, bl. 29.

En wie doch h e e f t e r b r i e v e n
Dat hem dit bleecke spoock in desen sal believen.

CATS, door Dr. v. VL. I, 274, a.

Zie nog MAERL. Sp. H. 4°. ed. I P. VI B. LVI, vs. 46.

Brief (Sonder). *Mondeling*, *uit het hoofd.*

Vare ende brinc dinen here te voren
Van minen monde, s o n d e r b r i e f:
In haten niet. (Dat ik hem niet haat.)

BLOMM. Oudvl. Ged. I, 44, vs. 128.

Briessen, **briesschen**, **brischen.** *Huilen*, *brullen*, *schreeuwen*, ook *bulken.*

Opten derden dach twaren
Selen hem die vische baren
Op dat water van der zee,
Of si hadden herde wee,
Ende meerminnen ende beelwiten,
Ende so b r i e s s c h e n ende criten,
Dat dat anxstelic gescal
Toten hemel climmen sal.

Dr. DE JAGER, Taalk. Mag. IV, 46.

De jonge leeuwen b r i e s s c h e n d e om eenen roof. St.-Bijb. Ps. CIV, vs. 21.

Als een b r i e s s e n d e Leeu die van toorne blaect.

ANNA BYNS, Ref. 1602, III, bl. 14, r°.

Zie ook MAERL. Sp. H. 4o. ed. I P. VII B. XXXII, vs. 60; Rymb. vs. 8642.

Brieven van merke. *Kaperbrieven, brieven van schadeverhaling.* Wdb. op HOOFT.

Brieven. *Overbrieven, vermelden, verklappen.*

Ot! inje mijn recht brieft, ke daer je selt verdienen
Een schaeckel van de reex van Peet-oom Symen Trit.
Swols Margrietje, 1639, bl. 7.

En gaf haer man te kennen,
't Gunt haer te middernacht van eenen die met pennen
De schoud'ren had gevlerckt, wel straffick was gebrieft.
STALPAERT V. D. WIELEN, 't Cieraet, 1622, bl. 111.

Zie ook ibid. bl. 126; KAUSLER, Die Rose, vs. 10804; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 10978; Belg. Mus. IX, 151.

Brieven op. *Zinspelen.*

Gi weet wel waer ic op dit brieve,
Al ne secg ic 't niet al wt.
VELTH. Sp. H. fo. 334.

Brievere. *Schrijver, geheimschrijver*, waarvoor wij thans *Kanselier* of *Kabinets-Secretaris* zeggen.

Dese Eugenius, alse wi lesen,
Hadde een scolemeester gewezen,
Ende wart opgaende ende vernam,
So dat hi te hove quam,
Ende wart brievere indie zale.
MAERL. Sp. H. 4o. ed. III P. II B. XIX, vs. 45.

Brigge. *Brug.*

Daer zine langhe licten ligghen
Alse tot eenre ghemeenre brigghen.
Dboec vanden Houte, vs. 620, var.

Brijck. *Tichelsteen.*

Brijck (Den) wasschen. *Den mooriaan schuren, verloren arbeid doen, den tijd nutteloos doorbrengen.*

Ghy wascht een brijck en slaet de locht.
DE BRUNE, Spreeck-woorden, 1636, bl. 212.

Brijn, brijne. *Pekel, zeewater.* KIL. en PL.

De doot is een rechte medecijne
Van sieckten, verdriet, druck, bitter als brijne.
HOUWAERT, De vier Wterste, bl. 111.

Brijselen. *Kruimelen, verbrijzelen, vergruizelen.* Sijne scherven sult gy brijzelen. St.-Bijb. Ezech. XXIII, vs. 34.

Brijseling, brijselingh. 1) *Kruimel.* PL.

2) *Krakeling.* KIL.

Brijsen. 1) *Verbrijzelen, klein* of *fijn maken, vergruizelen.*

2) *Balken, schreeuwen.*

Want als dit onbelompen beest, (namel. de ezel)
Ontrent sijn ongesouten geest,
Sijn eerste minne-stuypen voelt,
Dan is 'et dat 'et bijster woelt;
Het vlieght in haest het veulen toe,
Het b r ij s t en bijt, men weet niet hoe,
Het schuymbeckt door onstuymigh bloet, enz.
CATS, door Dr. V. VL. I, 682, b.

Brick, bricke. 1) *Brok, stuk, scherf.* Wdb. op BREDERO.

2) *Stuk geld.* Ibid.

Want loerden iemand op men b r i k k e n.
A. PELS, Julfus, 1668, bl. 38.

Al sietse wat scheel, daar is hoop-werck van b r i c k e n.
BIESTKENS, Klaas Kloet, 1619, bl. 2.

3) Het zelfde als BRIJCK, *tichelsteen, baksteen.* KIL.

4) *Teljoor, tafelbord,* KIL.

Bril. 1) *Verrekijker.* Fr. *Lunette d'approche.* Wdb. op BREDERO, en Wdb. op HOOFT.

Ick sie met mijne B r i l den vechters te gemoet,
Die 't oogh te hulpe komt en verre-kijcken doet.
WESTERBAEN, Ockenburgh, bl. 127.

Zie nog Dr. DE JAGERS Archief, I, 165 en v.

2) *Slingertrek*, naar den vorm van een' bril dus genoemd. Wdb. op BREDERO.

3) *Middel ter beteugeling, breidel, prang.*

En yeder een te huys den B r i l verdraegen moet,
Dien hy sijn' weder-buer ten spijte draegen doet.
HUYG. Korenbl. I, 125.

4) *Dwangkasteel.* Men denke aan den Papen-Bril te 's Hertogenbosch.

Ick segge t' mijnen roem', 'k ben B r i l l en brillen quijt.
Ibid. I, 167.

Bril kijken, bril sien. *Verwonderd opzien.* Wdb. op HOOFT en Wdb. op BREDERO.

Het geemlijck kint k ij c k t b r i l.
VONDEL, door V. L. VI, 386, vs. 81.

Hoe b r i l sel onse Claes staen kijken.
HUYG Korenbl. I, 574.

Brillen. 1) *Breidelen.*

Doch even als een Paert dat noch is woest en wilt
Heel anders werd getoomt, geneus-prangt en g e b r i l t.
GROEBE, Versch. Ged. II, 79.

2) *Misleiden, de voorwerpen als door een vergrootglas doen zien.*

Siet hoe dat de Min hem doet
Rasen en hem weet te b r i l l e n.
Ibid. II, 175.

Ende wat handt de Poëten hebben van de menschen, door aerdighe stoffeering te b r i l l e n. Br. III, 158. B r i l l e n d e 't klaer oogh des oordeels met glas, dat wonderlijk vergroot. Ibid. bl. 288.

Brimstich. *Vurig, tochtig.*

Loopt als een b r i m s t i c h paerd als dan op u bejach.
Bloemhof van de Ned. Jeught, bl. 58.

Elck verwoud b r i m s t i g h dier, soo wel 't minst, als het meest,
Treckt weder van het veldt in 't diepste van 't foreest.
SCHRANT, HARDUYNS Ged. bl. 120.

Bringardine. Het zelfde als BREGANDIJN. Belg. Mus. III, 381.

Bringen. 1) *Brengen.* U. W.

De Grieexsche Jonffers b r i n g e n,
En leenen tot dees' prael haere afgestreecke ringen.
VONDEL, door V. L. II, 491.

2) *Voortbrengen.*

Want die erde b r o c h t e niet dan goet.
Rymb. vs. 347.

3) *Ter wereld brengen.*

Die reyne Marie,
Die, sonder eneghe dorpernye,
Niet alse plegen andre wive,
Ombesmet van haren live,
Den Godsone b r o c h t e ende wan.
Ibid. vs. 693.

Bringhen te voren. 1) *Berokkenen.*

Hi swert si hadde sijn hulde verloren,
Dat sijt hem b r a c h t e n t e v o r e n.
BLOMM. Oudvl. Ged. I, 29, vs. 2422.

2) *Te gemoet aanvoeren.*

Dat hi Abrame b r o c h t e t e v o r e n
Beede sinen wijn ende sijn broot,
Dat heeft bedietnesse harde groot.
Rymb. vs. 1682.

Bringen (In punte). *Op orde brengen.*

Dat derde punt, dat ghi dat weet,
Daer men den sin mach rusten met,
Ende in punte bringhen weder,
Men sal den boec leggen neder,
Ende yet anders gaen werken,
Daer die sin in mach sterken.

Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 210, vs. 159.

Brinnen. *Branden, verbranden.*

Sijn hout hadde nature groot,
Al warp ment in een vier brinnen,
En mochte vier no brant ghewinnen.

Fl. ende Bl. vs. 972.

Brinssen. *Brieschen, hinneken.* MEYER.

Brinsende zoo krachtigh,
Dat al de werelt zagh, na 't eele beest, zoo praghtigh.

Dr. DE JAGER, Latere Versch. bl. 297.

— — 't Paert, dat moedigh brinst niet als uyt liefde spruyt.

Ibid.

Brisel. *Kruimel, afval.*

Och! wasser yemant die ons wat briselen gaf.

Constth. Juweel, bl. 243.

Brissen. *Rammelen, ratelen, zotteklap uitslaan.* Wdb. op BREDERO.

Brit, britte. *Kluit, turfkluit.* Maer nu en ist ghene tijdt meer, datmen het volck britten voor turven telle. MARNIX, Bijencorf, 1645, bl. 149, vo.

Brits (Den) hebben van iets. *Den brui van iets hebben*, of *er niet om geven.* Wdb. op HOOFT.

Britse. *Armplaat.* Costelijke britsen ende spannen trede ick onder die voeten. Pass. Wijnt. 1480, fo. C, c.

De uitgave van 1472 heeft dit woord even zoo, doch die van 1489 heeft »bereitsen".

Britsier. Het zelfde.

Die wapinrocke van sindale
Scuerde men daer, ende die britsieren.

Walew. vs. 10615.

Al dat die hertoge hadde an,
Wapenroc, helm, ende britsieren,
Dat hadde al teken van sire banieren,
Alst te rechte hebben soude.

VAN HEELU, vs. 4485.

Brobuse, brobuxe. *Havik*, *grijpvogel*. KIL.

Brod (De) in iets brengen of **helpen**. *De klad in iets brengen*, *iets verknoeien*, *door verkeerde maatregelen bederven*. U. W.

En duld oock niet dat leeken
Den neus te diep in Schrift of Bybel steken;
Sint felten! Zoon, zulcx dient vooral gemyd,
Weet dat zulcx kroon noch keuken niet en lyd:
Zulcx zou de brod haest helpen in uw' zaken.
DECK. Rym. I, 339.

Brodde. Znw. *Vuiligheid*, *drek*, *onreinheid*. KIL.

Brodde. Bijv. nw. *Vuil*, *leelijk*, *onvoeglijk*. Ibid.

Brodden. 1) Primitief van *broddelen*, dus *knoeien*, *verknoeien*, *bederven*. Ibid.

2) *Lappen*, *verstellen*. Ibid.

Brodder. 1) *Broddelaar*, *knoeier*. U. W.

Goe' meesters gaen naer 't hospitael,
De brodders zitten in de zael.
DE BRUNE, Spreeck-woorden, bl. 63.

Brodeeren. *Versieren*, *verfraaien*, *opmaken*. Wdb. op HOOFT.

Brodegoem. *Bruidegom*.

Perchevael bat hen, sijt seker das,
Ende Acglavael de brodegoem,
Dat si der brullocht namen goem.
Lanc. II, vs. 47195.

Brodse (De) krijghen. In onze volkstaal hoort men nog wel: den *brui* van iets krijgen, ook het kan mij niet *bruien*, d. i. ik geef er niet om, ik ben er onverschillig over. VANDER VEEN gebruikt deze spreekwijze in:

Doe kreech hy moet en ook de brodse van hem selven.
Zinneb. 1642, bl. 501.

Broeden. Trans. 1) *Langzamerhand warm*, *broedsch*, *hitsig maken*. Wdb. op HOOFT.

2) *Koesteren*, *verzorgen*.

Dattie hinne hare kiekine broet.
Rymb. vs. 25557.

Si vliet mi, die [mi] soude broeden
Bi naturen, ende voeden.
Esop. bl. 170.

Broeden. Intr. *Nestelen*.

An tslewen mont broedden byen.
Rymb. vs. 8015.

Broedsch. *Dom*, *lomp*, *ruw*, *onbeschaafd*, *onveruftig*. Fr. »*brut*".

De sulk, brenght voor den dagh
Iets dat hy hoorde of sagh,
Wat abels na syn meenen,
Van kindsche sotterny,
Of broedtsche spotterny,
Onwaardigh 't oor te leenen.

VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 107.

Zie ook op BROETS.

Broech. *Broos*, *zwak*.

O Minsce broech, van ascen comen.

VELTH. Sp. H. f°. 426.

Broeye. *Vleeschnat*. Eng. »*broth*.".

Broeyen. *Eene brandige pijn veroorzaken*, *branden*.

Een netel broeyt terstont een diese maer en grijpt.

CATS, door Dr. v. VL. I, 453.

Al wie een netel raeckt, maer sonder haer te drucken,
Die plach van stonden aen, sijn handt tot hem te rucken,
Vermidts hy wert gebroeyt.

Ibid. II, 484, b.

Broey-netel. *Brandnetel*. Ibid.

Broek, broeke. *Halssieraad*. Zie BROKE.

Broek (De) by leggen. *Voor een ander* of *voor iets anders onderdoen*. Wdb. op BREDERO en HOOFT. Zie hiervan eene verklaring in Dr. DE VRIES' Warenar, bl. 169. De weyste Schijtvalk dieder is, die mach 'er sijn broeck wel by leggen. J. H. KRUL, Kl. v. Drooge Goosen, 1632, bl. 10.

Broecachtich. 1) *Moerassig*, *drassig*. KIL.

2) Het zelfde als breuk- en bruecachtig, d. i. *strafbaar*, *boetschuldig*. Tweede Proeve, bl. 58.

Broecke. Het zelfde als breuk, breucke, bruecke.

Broeken. Het zelfde als breuken, breucken, bruecken, dus *misdoen*, *zich schuldig maken*. So wie een vee steelt die en broeket niet tegen dat vee, mer tegen den genen diet sijn is. EYKE, Den Spieghel van Sassen, 1505, bl. 19.

Broeken. *Den bijslaap genieten*.

Komt hier ghy wyven en ghy weeuwen die garen broeckt
Komt hier, daer aen de kroon u eerbaerheyt versoeckt.

BREDERO, Stomme Ridder, bl. 26.

Broeckilie. *Zekere gordel* of *zwachtel*, waarmede zij die vochten, of zich in het worstelperk oefenden, hunne naaktheid bedekten. KIL.

Broecksnijder. *Steensnijder.* Ibid.

Broelen. 1) *Ondereenwarren*, *ondereenmengen* en daardoor *onkenbaar maken.*

Ick weet het waer' en 't valsch zoo onder een te broelen,
Dat voedend' elck end' een, met ydel hoop' en waen,
Een yder, zonder grond, heel zeker dunckt te staen.
DE BRUNE, Emblem. 1624, bl. 293.

2) *Rondwaren*, *zich ophouden.*

De wanden van het huys, met al de schoone stoelen
Balcx en pilaren hooch staen my in sulcken blinck
Als eener vlammen glantz; daerom is mijn gevoelen
Dat eenich vanden Goden hier binnen nu moet broelen.
COORNHERT, Odyss. 1606, II, 97.

De man die broelt in huys en moeyt hem met het kint,
De man let of de meyt eenparigh garen spint.
CATS, door Dr. v. VL. I, 489, b.

3) *Alles over hoop halen*, *woelen*, *scharrelen.* Waerom zoo zeer in deze weereld ghewoelt en gebroelt, daer wy zoo kort, en zomtijds zoo schielick uyt moeten. DE BRUNE, Banck.-Werck, II, 62.

Broem. 1) *Zeker heestergewas*, elders *brem* en *brom.* KIL.

2) *Schuim.* Ibid.

Broemen. *Vegen*, *uitvegen*, *schoonmaken* en ook, in een figuurlijken zin, *reinigen*, *schuimen*, *zich ontdoen van wat niet deugt of schadelijk is.*

Alse quisquans: „Wi sijn ontwaect,"
Ende hebben hem gheranbraect,
Ende haer oeghen ghebroemt beide.
Lsp. B. III, C. 8, vs. 1075.

Ende men wilse veroordelen ende verdoemen;
Die dlant gheerne souden van dwalingen broemen
Heeten helsche honden.
ANNA BYNS, Ref. 1548, bl. 92.

Afbroemen, voor *afschuimen*, vindt men bij haar in de uitg. 1602, III, 58, v°. Zie nog Vaderl. Mus. III, 262, vs. 805.

3) *Schuimloopen*, *pannelikken.* KIL. MEYER.

Broemer. *Schuimlooper*, *pannelikker.* Ibid.

Broemsel. *Schuim.* Ibid.

Broesem. *Kruimel.* Mar de hundekene eten wale van de broesemen ende van den brokken die vallen van harre heren tafle. Lev. van Jez. bl. 97.

Broesen. *Hevig blazen*, *bruisen.* U. W. PL.

Zoo zoest en broest ze (de zee) dan dat self de Rotsen beven.
JAN ZOET, Olimpias, 1640, bl. 15.

Broet. *Broedsel*, *gebroed*, *kroost*.

Doe was die vossinne gram,
Ende liep tessi ten bome quam
Daer die aren op sat met sinen b r o e d e.
Esop. bl. 80.

Ghi selt allene meer wercs toe bringen
Dan al de duvels of neckers b r o e t.
Belg. Mus. IX, 75, vs. 435.

Zie ook Rein. door Dr. JONCKBLOET, vs. 332 en 392.

Broets. 1) Het zelfde als B r o e d s c h, dus *dom*, *lomp*, *onvernuftig*.

Maar eender, die an 't Roer heeft vrinden tot de keur,
Al waar hy noch soo b r o e t s, die gaatter wel me deur.
VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 141.

2) *Zwanger*. Wdb. op HOOFT.

Zie ook Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 167.

3) *Tochtig*, *hitsig*. Wdb. op BREDERO.

Brock. *Tekortkoming*, *verlies*, *gebrek*. Also dat Eggarde dar nenerleye b r o c k ane worden is. NIJH. Ged. III, 159.

Brokade, **broccade.** *Zekere fijne stof met zilver- en gouddraad doorweven*, *geschakeerd*.

Wat 'er tot het voltrekken van ons huwlyk al noodig zal weezen:
Vier of vyf duizend kroonen aan B r o k a d e, Fluweel en Tabyn.
F. RIJK, De Belachchelyke Erfgenaam, bl. 49.

Dewijl hy alle daag in nieuwe kleeren gaat,
Nu felp, dan kammelot, nu caffa, dan b r o c c a a d.

Broke. 1) *Overtreding*, *vergrijp*, *misdrijf*, *gepleegd onrecht*. Ende is hi also goet dat hi den b r o k e beteren mach, die mach en wech gaen van den gedinge. Brab. Yeesten I, 783.

Reinart sprac: »Dit doe ic, vrouwe,
Indien dat mi de coninc nu
Vaste gelove, hier voor u,
Dat hi mi geve sine hulde,
Ende alle mine b r o k e ende sculde
Wille vergeven.
Rein. door WILLEMS, bl. 101, vs. 2514.

Zie ook NIJH. Ged. I, 152 en II, 75.

2) *Straf*, *boete*, *verbeurte*. *Iets waardoor eene misdaad geboet*, *hersteld* of *uitgewischt wordt*. Wi soelen die b r o k e n obboren. NIJH. Ged. I, 349.

Verder heeft b r o k e de zelfde beteekenissen als BREUK, BREUKE, BRUEKE.

3) *Breuk*, *iets gebrokens.*

Hine wiste besceet ne geen
Tusscen der b r o k e ende tander been.
Lev. v. St. Fr. vs. 10234.

4) *Breuk*, *liesbreuk.* Hernia. KIL.

5) *Gebruik*, *gewoonte.* Ibid. en MEYER.

6) *Kromte*, *bocht*, KIL.

7) *Halssiersel*, waarschijnlijk iets als ons *broche.*

Vore hare herte so hadde si
Engene b r o k e, want sise gesent
Ere vrouwen hadde in een prosent.
Dr. VERWIJS, die Rose, vs. 1113.

Wat soudic maken grote pine
Van haren rekeliken gewaden,
Beide van perlen ende van goutdraden,
Ende van b r o k e n ochte van riemen.
Ibid. vs. 3525.

Zie verder ibid. vs. 8740 en 9189; MAERL. Sp. H. 4o. ed. I P. VII B. LXXXI, vs. 38.

Brokel. *Bros*, *breekbaar.* KIL. MEYER.

Broken. *Broekgronden.* NIJH. Ged. I, 255, 260.

Broken (Te). *Gebroken.* Passim.

Broken, **broocken.** Werkw. 1) Het zelfde als BREUKEN, BREUCKEN, BRUECKEN, nam. *overtreden*, *iets strafwaardigs doen.* KIL.

2) *Buigen*, *inbuigen*, *doorbuigen*, *krommen.* KIL. MEYER.

3) *Kammen* en *draaien*, term bij de wolwerkers. Die vercopet te b r o k e n e wulle van Ingheland up die maerct, enz. Nieuwe Werken van de M. v. N. L. VI, bl. 92.

Brokich. 1) *Breekbaar*, *bros.* KIL.

2) *Misdadig*, *de wetten overtredende.* Ibid.

Brockeltje. *Brokje*, *stukje.*

Soud' 't van geleerde Li'en niet zijn geseght, sy rasen,
Hadd haerer een belooft, met b r o c k e l t j e n s van Glasen,
All' oogen, jongh of oud, soo stercken hulp te bien.
HUYG. Korenbl. I, 401.

Brockelvloer. *Ingelegde vloer*, *mozaiek.*

Al wat van d'Oudheid dan geprezen
Braveert met menig B r o k k e l v l o e r.
OUDAAN, Ged. 103, aangehaald in VONDEL, door V. L. VIII, 126.

Brocken. 1) *Er bij inbrokken*, *inschieten* of *verloren gaan.* En

lust het u dan u zelven en d'uwen in den ondergangk van Troje te b r o c k e n. VONDEL door V. L. V, 176. Ick had — — — midden in 't vier springende, my zelve daer in g e b r o c k t. Ibid. bl. 221.

En lust het u uw bloet, en u, dus zwack en kranck,
Te b r o c k e n in 't bederf, en Trojes ondergangck.
Ibid. VIII, 328, vs. 952.

2) *Als een brok in de keel zitten.*

Helaes! ghy maecktme noch 't bekende stuck indachtigh,
Dat altijd b r o c k t en wrockt en geen verzoening lijd.
Ibid. III, 528, vs. 1311.

3) *Kruimelen.* PL.

Brocksaem. *Taai, buigzaam.* KIL.

Brom. 1) *Lof.*

Is niet dat ons de al-verbreydtsche Faem
Den b r o m en roem van overwinners naem
Al omdrag' op haer vlercken.
CAMPH. Ps. CXV, vs. 2.

2) *Schuim.* KIL. PL.

3) *Zeker heestergewas*, elders *brem* of *broem.* KIL.

Daer b r o m noch heyde wert bevonden.
HONDIUS, Moufe-Schans, 1621, bl. 210.

Brome. *Zekere ziekte.* PL.

Brommen. Trans. 1) *Schuimen, het schuim wegnemen.* B r o m t de visch. PL.

2) *Uitbazuinen, loven, prijzen.*

Met gesang uw' daden b r o m m e n.
CAMPH. Ps. XXX, vs. 13.

Brommen. Intr. 1) *Pralen, prijken, schitteren.*. Wdb. op HOOFT.

En ofse schoon als een Bruyt b r o m p t.
S. COSTER, Spel van de Rijcken-Man. 1615, bl. 9.

Ick heb jou huur verhoogt en maeck dat gy so b r o m t,
Ja datje, trots de beste boere meyt, uyt komt.
J. NOOZEMAN, Beroyde Student, 1679, bl. 2.

Zie nog VONDEL, Poëzy I, 238.

2) *Luide klinken, luide spreken.*

Maer 't is geen minder kunst 't gewelf van zoo veel Rijcken
Te houden in een knoop, en gaer te houwelijcken,
Als 't is te ryzen doen een glori, die zoo b r o m t,
Dat 't aerdrijck voor haer neyght en zynen rugge kromt.
VONDEL, door V. L. I, 691, vs. 373.

— — Toen zong al 't veltgespan,
En danste en blies klaroen, en b r o m d e : Iö Pean.
Ibid. X, 283, vs. 266.

Zie nog ibid. III, 158, vs. 12.

3) *Roemen*. Wdb. op BREDERO.

Hier stichte Dido, toenze uit Sidon quam, een kerck,
Jupijns gemael ten prijze; een werckstuk om te b r o m m e n.
VONDEL, door v. L. VIII, 292, vs. 643.
Ghy arme slijk en aard, waar op soo wilt ghy b r o m m e n?
VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 219.

4) *Braveeren* volgens van LENNEP.

Men zagh ontelbre drommen
In een driekantigh heir aen alle kanten b r o m m e n.
VONDEL, door v. L. VI, 278, vs. 1747.

Bron. *Water*. Wdb. op HOOFT; VONDEL, door V. L. VIII, 251, vs. 715.

Bronie. *Borstharnas.*

Die dorpre en wilde nemmer beiden,
In die zale dede hi spreiden
Een utermaten swarte cleet.
Die wapine werp hire up ghereet,
Een witte b r o n i e der mede was,
Die knape dedese an.
Ferg. naar het HS. vs. 459.

Bronken. 1) *Pronken*. KIL.

2) *Zich fier aanstellen.*

Aldus gesciet min no mee
Onder gene heren twee,
Die al b r o n k e n d e hene varen,
Ende deen den andren niet der daren.
VELTH. Sp. H. f°. 366.

Ook van een paard.

Daer hoorde men menich ors neyen,
Dat b r o n k e n ginc te dier tijt.
Grimb. Oorl. D. I, vs. 3384.

Zie nog Alex. VI, vs. 554.

3) *Pruilen*, volgens SNELLAERT, *pronken*, volgens Dr. VERWIJS in de volgende aanhaling. Van de gebreken der Priesters sprekende, zegt de Dichter:

Ja si, wildijt verstaen,
Die de meeste renten ontfaen,

Sitten daer (nam. in de kerk) ende sien al omme,
Ende swighen stille alse stomme,
Ende staen van den boeke bat achter.
Songhen si, het dochte hem lachter;
Maer si sitten daer ende bronken:
Luttel ghebrekes si en ronken.
Jans Teesteye, vs. 3234.

Bronst, brunst. *Brandplaats, gloed* volgens SNELLAERT.

Daer hen die duvels scinken
In die ewelike bronst
Daer trecse inne haer quade const.
Ibid. vs. 1058.

Dus gheneren si haer leven,
Ende sincken haer ziele met hare cunst
In die ewelike brunst
Ibid. vs. 1759.

Bronsten. *Vurig, hitsig zijn.* Wdb. op BREDERO.

Brooden. *In zijne dienst onderhouden, voeden en verzorgen.*

Magh de gebroodde knecht sijns Meesters plaets bewaeren.
HUYG. Korenbl. I, 350.

Broesch. *Broosch, zwak, bouwvallig.* Wi sijn lichte te verleyden, ende cranc te wercken, ende broesch te wederstaen. Pass. Wijnt. f°. lxxxiiij, b.

Die wech (muur) es broesch ende quaet,
Ende van den watere sere verreghent.
Belg. Mus. III, 113, vs. 192.

Broot, broet, broodt. 1) *Brood.*

Al constic enen roc spinnen
In mochter niet met winnen
In tween weken een broet.
Beatrijs, vs. 447.

2) *Pastei.*

Die coninc op enen tijt
Dede backen, int jolijt,
Twe pasteiden. Deen was lecker
Van vleesche, van crude. Sconincs becker
Vulde dander broet met goude.
Vaderl. Mus. I, 46, vs. 19.

Broot bidden. *Bedelen.*

Eermen danne was geseten

Ginc hi van dure te dure
B r o o t b i d d e n onder die gebure.
Lev. v. St. Fr. vs. 3740.

Zie nog Lsp. B. III, C. 4, vs. 148.

Broot-, brood-, broetbidder. *Bedelaar.*

Den aermen b r o o d b i d d e r s gemene
Ne gaf hi niet dat zine allene.
Lev. v. St. Fr. vs. 487.

Ende al wast verboden in Moyses Wet, dat ond' de Israelyten gheen b r o o t b i d d e r s en souden zijn. VAERNEWIJCK, Hist. v. Belg. 1574, f°. 118, d.

Zie nog Fl. ende Bl. vs. 3191; Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 10172.

Broot-, brood-, broetbidster. *Bedelaarster.* Si openbaerde haer desen brueder mit enen snoden mantel ende scheen ghecleet te wesen als een b r o e t b i d s t e r. Dr. v. VLOTEN, Prozast. bl. 309.

Broot-, brood-, broetganger. *Bedelaar.* Lsp. Gloss.

Broot-, brood-, broetlinck. *Huisgenoot, tafelgenoot,* KIL. MEYER.

Broot-, brood-, broetsack. *Bedelzak.* Die my totten b r o e t s a c k gebrocht heeft. Dr. v. VL. Proza, bl. 206.

Brootse. *Houweel.* Want sy gheen spaden, b r o o t s e n, nochte schuppen en hadden. VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. 1574, f°. 66, d. Item xijm b r o o t s e n om mueren te brekene. Belg. Mus. III, 381.

Broodtspinne. *Baktrog.* PL.

Broselen. *Verbrijzelen.* KIL.

Broseme. *Brokje, kruimel.* Ibid.

Brosemen. *Brokkelen, kruimelen.* Ibid.

Brossen. *Brassen, slempen, smullen.* Wdb. op BREDERO. Alwaer men zeer groote overdaet dede van schossen ende b r o s s e n ende drincken. VAERNEWIJCK, Hist. van Belgis, 1574, f°. 138, b.

Brotsen. *Kwellen, plagen,* in de gemeene volkstaal: *bruien.*

De moeyelijkheid die ikker gestadig van ly is niet om uyt te herden.
Sal dit dan al sijn leven duren dat ik dus van 't gemelijk wijf
g e b r o t s t sal werden?
De eenen kijvage is soo ras niet gedaen of de andere die vangt weer aan.
PAFFENRODE, Ged. 1669, bl. 88.

In eene uitgave van 1683 staat op bl. 80 ook g e b r o t s t, doch in nog eene andere editie, waarvan ik het jaartal niet heb opgeteekend, staat op bl. 78: g e b r u s t.

Brout, broute, broutte, brouwte. *Brouwsel.* U. W.

De Biersteker mocht Spiritus wel een heele b r o u t voor hem brouwen.
Kl. van Hontghe byt my niet, 1649, bl. 12.

Een oven vol broods, ofte eene b r o u t e biers. HUGO DE GROOT, Inl. tot de Holl. Rechts-Gel. 1631, bl. 11, v°.

Zie nog VONDEL, door V. L. IV, 395, vs. 36; Inf. bl. 11.

Brouwe. *Wenkbrauw*, en het *haar der oogleden.* KIL.

Brouwen. *Mengen.*

Om mijne tranen en uw traantjens t'zaam te b r o u w e n.
JAN ZOET, Cornelia Bentivogli, 1650, bl. 46.

Daar zyn veel menschen, die — — van de steenwijn niet houwen;
Dat doet, dat se weynig purum getapt word maar altyd g e b r o u w e n.
F. RIJK, De Hedend. Bankroetier, bl. 52.

Brouwieren. *Beschouwen*, *bezien*, *bezichtigen*, *gadeslaan*, *waarnemen.* KIL.

Brudegome, brudecom. *Bruidegom.*

Alse Maria in Nazareth
Was comen van Elysabeth
Quam haer b r u d e g o m e daer.
Rymb. vs. 21167.

De vrient des b r u d e c o m e n.
Lev. v. St. Fr. vs. 4688.

Bruden. *Beslapen*, *bekennen.*

Moeder, Suster, Dochter, alle
Welc dat hem best bevalle,
Die b r u d e n si in haren palayse.
Hi ghincse b r u d e n op die scrine.
Dr. VERWIJS, X Boerden, bl. 2.

Bruder. *Iemand, die ontuchtigen liefdehandel drijft.*

Soe haddi mi ane hem gesaect,
Want hi was b r u d e r e alte goet.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 12977.

Brue, bruwe, bruwet, broeye. *Vleeschsap.* Eng. »*broth*". KIL Bij uitbreiding: *soep.*

Ende wachte hare, alsi edt b r u ë t d,
Datse hare vingre over dledt
Daer in en steke.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 12313.

Saucen ende b r u w e t t e n suldy bereiden.
Antw. Spelen van Sinne, 1562, bl. LI, iij.

Bruen. *Bruin.*

Ende hi was b r u e n een luttelkin.
Lanc. II, vs. 13331,

Brugge. *Boterham.* PL. Hy siet, of hy die b r u g g e niet en mach MEIJER, O. N. Spr. bl. 20.

Bruggen. *Eene brug over iets leggen.* U. W.

Bruid (Vuile). 1) *Gevallen meisje.*

Want glipt my slechts het been maer eens ter zijden uyt,
Soo ligh ick daer bedot, gelijck een v u y l e b r u y t.
CATS, door Dr. v. VL. I, 715, a.

2) *Drekstof.*

Die bij nacht uitdraagt de v u i l e b r u i d.
VISSCHER, Brabbel. 1851, bl. 57.

Bruid (De) wegdragen en **de bruid trouwen** waren in vorige tijden uitdrukkingen van scherts, waardoor men te kennen gaf het nachtwerken, of het wegbrengen van drekstof. Zie het Nieuw Nederl. Taalmagazijn, IV, bl. 25.

Bruid, bruidt, bruit, bruyt. *Gade, vrouw, echtgenoote.* Wdb. op HOOFT.

Ter tyd op Josephs jeughd wierp d'oogen van haer minne
In 't afzijn van zyn heer de b r u y t van Potiphar.
VONDEL, door v. L. II, 44.

Bruidegom, bruidegoom. *Man, echtgenoot.* Wdb. op HOOFT.

Myn vroomheyd evenwel zo langh dede haer beklagh,
Tot dat ick B r u y d e g o m (d. i. als man) in Michals ermen lagh.
VONDEL, door v. L. II, 62.

Zie nog ibid. III, 399.

Bruiden. *Zeker kaartspel*, met veel andere spelen opgenoemd in de klucht van het Kalf door JAN VAN BREEN, bl. 22 en Wdb. op BREDERO, bl. 122.

Bruyen. *Zich met zijne bruid vereenigen, zijne bruid huwen.* PL.

Bruick. 1) *Gebruik, genot.* MEYER. Tochts-deelen zijn B r u i c k ende Tiendrecht. HUGO DE GROOT, Inl. tot de Holl. Rechtsgel. 1631, bl. 99.

2) *Gewoonte, keur, usantie.* KIL. op »*broke*".

Bruyckeloos. *Onbruikbaar, nutteloos.*

Gelijck men niet en kan in een groot schip aenschouwen
Noch taeckels sonder nut, noch b r u y c k e l o o s e touwen.
HUGO DE GROOT, Bewys, bl. 6.

Bruycken, bruicken, bruken. 1) *Begaan, in het werk stellen.* Wdb. op BREDERO.

2) *Gebruiken, in gebruik hebben, aanwenden.* U. W. Een lijftochter is ghehouden den eighenaer zeecker te doen, dat hy 't goed niet anders

als behoorlick bruicken en sal. HUGO DE GROOT, Inl. t. d. H. R. 1631, bl. 87.

Zie nog SPIEGHELS Hertsp. 1730, bl. 151; HUYG. Korenbl. I, 447; DECK. Rym. I, 143; Mloep. B. II, vs. 3766.

3) *Genieten.* Wdb. op BREDERO.

Polipheem — — — die te spa
Sijn' dronckenschap beklaeght, om dat hy nu in 't duycken,
En 't rijsen van de son eenoogigh niet magh bruycken
Den sienelijcken God.
VONDEL, door V. L. II, 501.

Bruycken (Hem of sich). *Zich gedragen.* Bruyckt u als helden. St.-Bijb. Joel III, Kantt. 22.

Bruyckt ghy u anders niet, o lieve soete vaêr!
Ghy krijght geen treflijk ampt, al wacht ghy seven jaer.
STARTER, Fr. Lusth. 1864, bl. 519.

Bruikgoedt. *Pachthoeve: een goed, dat men wel in bezit, maar niet in eigendom heeft.* U. W.

Bruyckwaer, bruikweer. 1) *Het gebruik van het land, in tegenstelling van den eigendom.* Inf.

2) *De have, enz. waarmee de pachter zijn landnering bedrijft.* Ibid.

Bruiloft houden zonder speulman. Deze uitdrukking heeft twee beteekenissen, namelijk: *onweltigen bijslaap genieten*, en *drekstof wegruimen.* Voor beiden vindt men voorbeelden in het Nieuw Nederl. Taalmag. IV, bl. 25.

Bruiloftstuck. *Geschenk, dat de dienstboden bij het huwelijk van hun meester of hunne meesteres ontvingen, meestal in geld.*

Ziet toe, maekt het schappelijk of je raekt 'et gat uit,
Zoo magh pas een ander het bruiloftstuk genieten.
Dr. DE VRIES, Warenar, bl. 21.

Nu heb ik hoop dat Karel mij een Bruiloftstuk zal vereeren. ALEWIJN, De Bedrooge Woekeraar, 1702, bl. 43. Als ouwde luyden so gek worden, datse trouwen, soo gevense de meiden een goed bruylofsstuck. H. VAN DE GAETE, De Metselaar door liefde, 1716, bl. 28.

Bruiloftstocht. *Bruidschat.* Sy sullen moeten scheyden, ende de Vrouwen hare Bruyloftstocht weder nemen. MARNIX, Byencorf, 1645, bl. 9, v°.

Bruin. 1) *Blinkend, schitterend, gepolijst.* Men denke aan »*bruineeren*" en zie BRUUN.

2) *Duister, donker.* Wdb. op BREDERO. Men denke aan het Fr. »*à la brune*".

3) *Fraai, net, ongemeen.* Een passement op de broeck kijnt staet

b r u y n en ondieft. J. S. KOLM, Malle Jan Tot's boertige vryery, 1662, bl. 1.

Bruyne. *Keelontsteking*, *keelgezwel.* KIL.

Bruynelle. *Brunette.* PL.

Bruysen. 1) *Slempen*, *smullen*, *brassen.* Wdb. op BREDERO en Wdb. op HOOFT.

Brast daer, b r u y s t daer, sluymt daer bi beurten na u quade zeden.
COORNHERT, Odyss. 1606, I, bl. 8, v°.

2) *Razen*, *tieren*, *aangaan.* Wdb. op BREDERO.

Bruisk. *Wuft*, *wild*, *woest.* MEYER.

Bruyssen. *Snorrend wegvliegen.*

Nu sietmen dat sy vast uyt haere nesten b r u y s s e n.
STARTER, Timbre de Cordone, 1618, bl. 4.

Bruits borst. *Prachtig borstsiersel* der Hollandsche schoonen in de 16e en 17e eeuw. Wdb. op HOOFT.

Bruke (Not ende). *Vruchtgebruik.* NIJH. Ged. I, 255.

Bruleyden. *Bruiloftsgasten.* Men siet wel aen den b r u l e y d e n, wat bruyt dat het is. MEIJER, O. Ned. Spr. bl. 79.

Brullee (Wijn). *Gekookte wijn met suiker.* Wdb. op BREDERO.

Brullocht, bruloft, bruloch, brulocht, brulucht. *Bruiloft* en, bij uitbreiding, *verbintenis* (*engagement*).

Doe maect men daer die b r u l l o c h t saen.
Lanc. II, vs. 47172.

Want hi seide hem vorwaer
Dat ene b r u l o c h t ware daer
Besproken tusscen Lodewike,
Ende Yoens dochter.
Karel de Gr. Fr. I, vs. 1032.

Ende op dat dese b r u l o c h lede
So ware hi ende sijn geslachte met,
Ewelike achter geset.
Ibid. vs. 1038.

Mi wondert sere van ere saken
Dats vanden genen die b r u l u c h t maken, enz.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 8218.

Bruloft, brulocht doen. *Bruiloft houden.*

Hij dede rijckelike b r u l o f t d o e n.
Mloep. B. IV, vs. 540.

Ridders ende vrouwen spraken saen:
Here, het dunct ons allen goet,

Datmen dese b r u l o c h t d o e t.
Ferg. vs. 5546.

Brummelen. *Brommen*, *brullen*, *loeien*, *bulken*. KIL.

Brummen. Het primitief van *brummelen*. Ibid.

Brumse. *Paardevlieg*. Ibid. Elders »BREMSE."

Brumsen. Het zelfde als BIESEN, BYSEN 2). KIL.

Brumstig. *Vurig*, *tochtig*, *brandend*, *driftig*. Ibid. en PL.

Brun. 1) *Bron*. MEYER.

2) *Water*.

Wat dronkert ofte vraat heeft sich als doe verbrast.
An ekel, ooft, of b r u n?
SPIEGHEL, Hartsp. 1614, bl. 50, of III, vs. 208.

Zegt wie an b r u n of ekel ghulzich zich veraast?
Ibid. bl. 105, of VI, vs. 231.

Brunelstraat. *Melkweg*. Zie Nieuwe Reeks van Werken, van de M. v. N. L. IV, bl. 278.

Brunette. *Zekere stof voor vrouwendracht*.

Op een recke bi haerre siden
Hinc een mantel van ouden tiden
Ende van b r u n e t t e een rockelkin.
Dr. VERWIJS, Die Rose, vs. 225.

Brunsen. *Gonzen*, *snorren* of *onstuimig rondvliegen?*

Gelijck een Honigh-bye
Vergaert den honigh dauw en singt en bruyst en b r u n s t.
STARTER, Daraide, 1621, Prologus.

Brunstigh. *Vurig*, *tochtig*, *brandend*. KIL.

Brunstigheit. *Vurigheid*. U. W.

Bruntzen. *Zijn water loozen*. PL.

Bruselien. *Geheel of gedeeltelijk gebrokene waren*, zoo als kaneel, in tegenstelling van muskaatnoten, peperkorrels, enz. Zie Nieuwe Werken der M. v. N. L. VI, 89.

Bruschen. *Ruischen* (van een sterken wind gesproken).

Het wayt, het b r u u s c h (t) daer eenparlike,
So zeere dat scijnt met allen,
Of die zale neder sounde vallen.
KAUSLER, Die Rose, vs. 5770.

Bruscart. *Soort van drank*, *wellicht bruisende wijn*.

Wijn, claereit ende b r u s c a r t.
Alex. B. VII, vs. 624.

Brusk. *Opbruisend*, *hevig*, *woest*, *oploopend*. U. W.

Bruskelyk. *Op eene hevige en dreigende wijze.* Ibid.

Brussen. 1) *Foppen, voor den gek houden, om den tuin leiden.*

Holla! malkand'ren niet te b r u s s e n.

De Schilder door Liefde, 1716, bl. 29.

2) *Kwellen, plagen, bruien.* Zie op BROTSEN.

Wat of die styfkop zich wel inbeeld?
Of hy aan ieder, die 't hem lust,
Die potzen slechts zo naer zyn zin speeld,
En niet eens ziet wie dat hy b r u s t.

FOCQUENBROCH, 1709, I, 127.

Wat b r u s t me deze drommelse gek.

SOOLMANS, De gemeenzame Geest. 1679, bl. 11.

3) *Slaan, afrossen,* ook *werpen, smijten.*

Geef hier of 'k b r u s je voor jou poort.

ALEWIJN, De Puiterveense Helleveeg, 1720, bl. 3.

Wy b r u s s e n daadlyk u wel in de borrigwal.

BUYSKRO, De verliefde Poëet, 1721, bl. 10.

4) Quid?

All is hy nieuw etrouwt, hy b r u s t niet naer sen Oom.

HUYG. Korenbl. I, 569.

Brustigh. *Bronstig.* KIL.

Brut. *Bruid.*

Ende die pape soude die b r u t trouwen.

Lanc. II, vs. 19415.

Bruts (De) van iets hebben. *Den brui van iets hebben, een tegenzin van iets hebben.*

Hy heeft er de b r u t s af.

P. BERNAGIE, De Goê Vrouw, 1686, bl. 15.

Brutte. *Stuk, brok, kluit.* KIL. op BRITTE.

Bruun. *Blinkend, schitterend, gepolijst.*

Ende sloech den ridder loefsam
Op tbeckeneel van b r u n e stale.

Karel de Gr. Fr. II, vs. 495.

Zie Nieuw Nederl. Taalm. IV, 135.

Bruut. *Maagd.*

Tcoren ward wit ende vaert
Henen te siere rijpheit waert;
Ende werdt die werelt als die b r u u t,
Die hare vulwassen toghet al uut.

Heim. der Heim. vs. 1103.

Bruwe. 1) *Brouwsel.* KIL. en VAN HASSELT.

2) *Vleeschnat.* KIL.

Bruwen. *Brouwen.*

Hem langhet omme cloosterbier:
Nu gawi ende b r u w e n hem.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1961.

Bruwet. Zie BRUE.

Bruwine. *Nevel*, *langzame stofregen*, *damp.*

Wat mach t' vleesch lust en t' swerelts vreught ons baten,
Die so haest verdwijnen als een b r u w ij n e?
HOUWAERT, Vier Wterste, bl. 54.

Studeert dan om in dees heylighe stadt te sijne,
Want daer is ghesontheyt, sonder pijne,
En het eeuwich leven sonder de doot,
Jonckheyt sonder ouderdom ten fijne,
Claerheyt sonder nacht, duysterheyt oft b r u w ij n e.
Ibid. bl. 272.

Zie ook bl. 111.

Bu noch ba. *Noch het een noch het ander.*

Alse dat kint wort gheboren,
So en cant zien noch horen,
Gaen noch staen, b u n o c h b a.
Lsp. B. I, C. 16, vs. 45.

Ende en spreect b u n o c h b a.
Dr. v. VL. Prozast. I, 176.

Buddrager, Boddrager. *Kleine Luiksche munt*, *ter waarde van een stuiver.* Betaelt — — — 37 scape, tstuo 17 b u d d r. Verhandelingen van de M. v. N. L. I, 313.

Zie nog Vaderl. Mus. III, 37, en 50 waar hij op eene waarde van negen groot gesteld wordt.

Bue. *Beu*, *verzadigd.* Wdb. op BREDERO. Bij uitbreiding ook *walgend.*

B u e van boekwey koeken.
SPIEGHEL, Hertsp. VI, vs. 497.

Buechelen. Zie BOECHELEN.

Bueck. Zie BEUK en Wdb. op BREDERO.

Buecke. *Boeken-* of *beukennoot.* PL.

Bueke, buke. *Boek*, *geschrift.* Lev. v. Jez. bl. 2 en bl. 156.

Buen. *Zolder*, *zoldering.* KIL. op BOENE.

Buer. 1) *Beddetijk*, *matras*, *kussen.* PL.

2) *Boer.* KIL.

Want met cluppele ende met spieten
Hebben wi gebueren, meer dan si.
VAN HEELU, vs. 4311.

3) *Huis*, *huisje*, *hutje*, *stulp*. KIL.

Den wach es swaer, den buere es claer.
Playerwater, vs. 386.

4) Het zelfde als BORE en NE BORE.

Scoenre noch vromer in sijn doen
Ne was doe gheen buer out.
MELIS STOKE, B. II, vs. 591.

Buer out, beteekent *jongeling* en de geheele zin is: *er was geen schooner noch moediger jongeling.*

Bueren. 1) Letteromzetting voor ons *beuren*, *heffen*. Inf. Gloss.

2) *Te beurt vallen.*

Wat loon hem daer off bueren mach,
Dat vynden sy opten lesten dach,
Als ons reden sal oirkonden.
HILDEG. Ged. bl. 124, vs. 91.

Buerigh. *Naburig, nabijzijnde.* HUYG. Korenbl. I, 448 en 460 en II, 247.

Buerse. *Geheime (berg-)plaats.*

Hine begevet niet vulmaectelike
Dese werelt, die hemelike
Die buersen van zinen sinnen
Tsire herte houdet binnen.
Lev. v. St. Fr. vs. 3471.

Bues. *Boos*, *kwaad*, *slecht.* Wdb. op BREDERO.

Buet. *Buit*, *roof.* KIL. PL.

Bueten. 1) *Buit maken*, *rooven*, *stroopen.* Ibid.

2) Dialekt verschil voor *boeten*, in *vuur boeten* of *stoken*. Hy wil mit my vuer bueten. MEIJER, O. N. Spr. bl. 44.

3) *Ruilen*, *tuischen*, *wisselen*. PL.

Buffe. *Slag*, *stoot*, *stomp.*

Ic ware quaet datti ne wraecs mi
Vander buffen, die gi hare hebt gegeven.
Lanc. II, vs. 7629.

Bi Gode, haddic u daer ute,
Ic soude u geven ene buffe.
Ibid. vs. 37517.

Buffelen. *Slaan.*

Maar insonderheit door dronkken
Teeg hy dan met vuisten en stokken te b u f f e l e n op sijn wijf.
NOOZEMAN, Bedrooge Dronkkaart, 1679, bl. 24.

Buchelen. *Onder zijn last gebukt gaan.* KIL.

Bugen. *Buigen, dreigen te vallen.* Hy is soe wys als tolde raedthuys, dat b u g e d e drye dagen eert viel. MEIJER, O. N. Spr. bl. 45.

Bughen (Hem) tot. *Zich neigen tot.*

Dat sellen meesters helpen tughen,
Die h e m ter waerheit willen b u g h e n.
HILDEG. Ged. bl. 30, vs. 292.

Buggher, bucgher. Dit woord, van *Bulgaar* ontleend, heeft verscheidene beteekenissen, als die van *ketter*, *ongeloovige*, *een die onnatuurlijke zonde bedrijft*, enz. Vele voorbeelden van het gebruik dezes woords vindt men in Dr. DE JAGERS Latere Versch. bl. 204 en vv.

Ook werd het dikwerf als *scheldnaam*, zonder bepaalde beteekenis, gebezigd, even als ons *schobbejak*, *deugniet*, en dergelijke. Zie het zelfde werk, bl. 206.

Buggery, bucgherie. *Ketterij*, enz. Ibid. bl. 206.

Bucht, bocht. 1) *Insluiting, omperking, omheining.* KIL. op BOCHT. 2) *Beurs, geldbuidel, geld, schat.*

Sie, als ick uyt de stat tot u ben afgekomen,
Soo heb ick desen b u c h t in voorraet meê genomen.
CATS, 1828, II, 217, b.

Vermits hy van den b u c h t niet af en soeckt te scheyden.
Ibid. II, 234, b.

Zie verder DECK. Rym. I, 172.

Buy. *Troep, menigte.* Wdb. op HOOFT.

Buyde. 1) *Bui.*

Wech spijt en toorn, wech onmoets blinde b u y d e n.
CAMPH. 1630, Ps. XXXVII, vs. 5.

Stelt geen hoop' op groote luyden,
Bindt u aen geen menschen kindt.
Hare gunsten zijn maer b u y d e n,
En haer hulp is enckel windt.
Ibid. Ps. Cxlvj, vs. 5.

2) *Pestkool, pestbuil.* KIL. op BUYE.

Buidel. *Beurs*, en bij uitbreiding van beteekenis: *vermogen.* U. W.

Buidelen. *Ziften, builen.* KIL. PL.

Buyerboek. Waarschijnlijk *een boek met keuren en reglementen of verordeningen.*

Secht dat men zyn Wyf vry mach slaan
Voor een Ryksdaalder, ick zal je 't buyerboek meê geven,
Daar 't van de Heeren zelfs is beschreven.

Kl. van 't Hontghe bijt my niet, 1649, bl. 26.

Buyck, buik, buke. *Romp, lichaàm, lijf.* Wdb. op HOOFT.

Ende sloech den Coninc, sonder wanck,
Dat hem thooft vanden buycke spranc.

Seghelijn, bl. 55.

Zie nog Walew. vs. 6523 en 6587; Alex. B. III, vs. 71.

Buik (Over den). *Het onderst boven.* Wdb. op HOOFT.

Buyckbete. *Buikpijn.* Dat wil hem te buyckbete becoemen. MEIJER, O. N. Spr. bl. 49.

Buiken, buycken. *In loog wasschen.* KIL. MEYER, PL.

Buiksel. *Waschloog.* MEYER, PL.

Buikster. *Waschster.* KIL. MEYER.

Buylen. *Opbulten, opzwellen.* KIL.

Buirknecht. Waarschijnlijk *knecht van een Buir- of Wijkmeester.* Wdb. op HOOFT.

Buirlieden. Waarschijnlijk *Wijkmeesters.* Ibid.

Buirman. *Wijkmeester.* Ibid.

Buirmeester. Het zelfde. Ibid.

Buis. Adj. *Verdoofd, bedwelmd, suf,* het zij door drank of door eene andere oorzaak. Wdb. op BREDERO. U. W.

Mijn hooft is heel ghebroken
En als van lesen buis.

HONDIUS, Moufe-schans, 1621, bl. 436.

Buys. Znw. *Schietroer.*

Met een boge, met een buys — — —
Vanght men vogels kleyn en groot.

CATS, door Dr. v. VL. I, 585, a.

Buysard. *Soort van havik of grijpvogel.* KIL.

Buize, buyse. *Drinkvat met twee handvatsels.* MEYER.

Buisen, buysen. 1) *Lustig drinken.*

Laat ons eerst eens buisen.

ALEWIJN, Jan Los, bl. 23.

Je sult van avond ook een glaasje buysen.

H. VAN DE GAETE, De Metselaar door Liefde, 1716, bl. 93.

2) *Met geruisch of gekletter neêrvallen.*

Waeter altijt versch, coel, silver-claer, en reyne,
't Welck uyt een bronsen beeld constigh om hooghe pruyst,

En van daer wederom in een wit marmer b u y s t.
HARDUYN, Ged. door SCHRANT, bl. 17.

Buysinck. Het zelfde als BUYSARD. KIL.

Buysjen. *Speelnootje.*

Mijn b u y s j e n s, Cypris roept.
VONDEL, door V. L. I, 367, vs. 639.

Buysschen. *Slaan, stooten, kloppen.*

Ick zagh eens Zoïlus en Momus t'saemen tuysschen,
En, eer 't spel eynde nam, d'een d'ander lustigh b u y s s c h e n.
Belg. Mus. III, 165.

Hy comt van zijnen throon, en met een straffe vuyst
Op zijn betraende borst boet-veerdelijcken b u y s t.
HARDUYN, Ged. door SCHRANT, bl. 17.

Cloppen en b u y s s c h e n.
HOUWAERT, Vier Wterste, bl. 45.

Buystel. *Peul, schil, bolster, bast.* KIL.

Buystel, bostel, bustel. *Afval, draf.* Want het anders niet gedaen en is, als ons vermaeck te nemen in b u y s t e l e n en draf. ADRIANI, Sermoonen, Antw. 1593, f°. 161, a.

Vermits hy in het stroo of in de mestput sat,
En niet dan swijnekost en enckel b u s t e l at.
CATS, 1828, I, 404, a.

Buystinck. *Groote peer, zoo groot als een vuist*, van daar ook v u y s t i n c k. KIL.

Buitelaar. *Hekkespringer, wildzang, losbol.*

Hier werd Jan Los d'Oost-Indies Vaêr
In Blyspel afgemaald naêr 't leeven,
En 't geen dat brakje heeft bedreeven,
Voor dat hy wierd een b u i t e l a a r.
A. ALEWIJN, Jan Los, 1721, bl. 5.

Wat brilt me deze b u i t e l a a r.
Ibid. bl. 22.

Buyten. *Uitplunderen.*

Als nu die hooghe stadt berooft was, g e b u y t en gepaert
Heeft hy oock zijn heerlijcke roof in zijn schepen vergaert.
COORNHERT, Odyss. 1606, I, bl. 76, r°.

Buiten, buten. *Buit maken, rooven, ontrooven, wegvoeren, stroopen.*

Nimphje, als ik 'er uw oogjes zo zoet,
Zo lief, zo lodder, vol helderen gloed,
Bekyke, zo vliegt 'er myn zieltjen g e b u i d,

Op wiekjens en zuchtjens ten anderen uit.
JOAN LUIKEN, Duytsche lier.

De rosverfde adelaer, om eener draeck te buiten
Slaat klaeu en krauwel in de huit van 't bits serpent,
En packt het op, en voert het op naer 's hemels tent.
VONDEL, door v. L. VIII, 621, vs. 1168.

Buitenboorling. *Buitenlander, vreemdeling.* U. W.

Buytengaen (Zich te). *Zich verloochenen.*

Ten valt niet een blat van den boome ten is Gods wille
Wildy dan tegen den wille Gods rebelleren?
Neen, ghy moet u onder sijnen wille verneren,
U selven te buyten gaen ende heel vernieten.
Belg. Mus. II, 250.

Buitenluiden. *Vreemdelingen.* Wdb. op HOOFT.

Buitenordelyk. *Buitengewoon.* U. W.

Buitenordensch. Het zelfde. Ibid.

Buitensbaansch. *Afgelegen, verwijderd.* Wdb. op HOOFT.

Buitenzinnigh. *Krankzinnig, verbijsterd.* U. W.

Buitenslaaghen. *Zonderlinge eischen, nukkige handelwijze, dwarsdrijverij, buitensporigheden.* Wdb. op HOOFT.

Buitenspoorsch. *Buitensporig.* U. W.

Buytenstaan (Moeten). *Afgeweerd worden*, belet worden in eene stad te komen, die men wil intrekken of in bezit nemen. Wdb. op HOOFT, bl. 464.

Buitenweegsch. *Afgelegen, verwijderd.* Ibid.

Buyter. *Ketelboeter.* PL.

Buytertier. Adj. *Onbezonnen, overdadig.*

Hun tyranny was groot en buytertier.
K. VAN MANDER, Olyf-Bergh, 1609, bl. 80.

Buytertieren. Adv. *Op eene onbezonnene wijze.*

Vrou Marie en hebt ghy niet willen obedieren,
Suster van onsen edelen keyser verheven,
Van hem gestelt om Vlaenderen te regieren.
Dus buytertieren comt ghy in sneven.
Belg. Mus. IV, 253, vs. 64.

Buytgoed. *Buitgemaakt goed.* U. W.

Buytijnck. *Buit, roof.* Fr. »*butin*". Maer de Coninck Bavo ghescheide victorie, ende worden hy ende zijn volck gherecreeert in den buytijnck, die zy daer ghecreghen. VAERNEWIJCK, Hist. van Belg. f°. 27, b.

Buitlant. *Land door verovering verkregen*, *wingewest.* U. W.

Buivallig. *Buiig*, *wisselvallig.* Wdb. op HOOFT.

Buc. 1) *Buik.* Ende alse de buc al ghepalleert es, so eest een sac vol onreins mes. RUUSBR. Tab. II, 176. Ende alse sijn buc idel wert, so scudt hi die vessche ute sinen sacke. Ibid. bl. 213.

> Dor den buc horte hi den spriet
> Met al met den gonfanone.
> Dr. VERWIJS, Bloeml. II, 123, vs. 621.

2) *Bok.*

> Ossen vleesch pleghet drogher te sine
> Dan van den buc of van den swine.
> Nat. Bl. bl. 212, vs. 3579.

Buke. 1) *Romp.* Zie BUYCK.

2) *Boek.*[1] Zie BUEK.

Bucger. Zie BUGGER.

Bucgerie. Zie BUGGERIE.

Buckinck. *Gerookte bokking.* PL.

Bule. 1) *Schoonbroeder*, *zwager.* Dat wij, omme nutte ende oerber onss lands, vercofft hebben ende vercopen eenen hogen edelen man, onsen lieven bule, heren Reynarde greve van Gelre ende van Zutphen, dat walt. NIJH. Ged. I, 259.

2) *Bult*, *buil.*

> Die kemele mettien bulc.
> Alex. B. III, vs. 463.
> Rechte kemele die draghen
> Maer ene bulc horic ghewagen;
> Die dromedarisc hebber twee.
> Nat. Bl. bl. 68, vs. 617.

Bulen. *Boeleeren*, *hoereeren.* PL. op »*boeleren*".

Bulge. 1) *Baar*, *golf.* KIL. PL. MEYER.

2) *Onstuimige beweging der zee*, *bui*, *vlaag.* KIL. op »*bolghe*".

Bulghen. *Hoesten*, *kuchen.*

> Doe en woude die vrouwe niet ghedoghen,
> Sijns zoons wijf, dattie oude
> Biden haert zitten zoude
> Hoesten, bulghen, spade en vroe.
> Lsp. B. III, C. 3, vs. 343.

Bulget. *Lederen zak*, *maal*, *reiszak.* KIL. PL.

Bulcke. *Borstbedekking*, *borstharnas.* KIL. MEYER.

Bulcken. *Bukken*, *neigen*, *zich buigen.* KIL.

Bulckt. *Stroozak*, *bultzak*. Ibid.

Bulle. *Het hoogere gedeelte van het schild.*

Mer Alexander reet metter cracht
Hem den bokelare ontwe
Op die bulle.

Alex. B. III, vs. 42.

Bulleman. *Schrikgedrocht*, *wanschepsel.* Wdb. op HOOFT.

Bullen. 1) *Razen*, *tieren.*

Altijt moetje doch krackeelen
G'lijck d'onheuse kaeckers doen,
Of je bult wanneer wy speelen.

G. VAN SANTEN, Epigr. 1626.

2) *Een charter* of *bul vervaardigen.* Van der Friezen Privilegie sprekende, zegt MAERLANT:

Soe was met botren ghebullet
Soene conste ghene zonne gedogen,
Anders had dise moghen toghen.

MAERL. Sp. H. 4°. ed. III P. VIII B. XCIII, vs. 220.

Bulricghede. *Gebult.*

Ende acht iaer hadde sijn Stiefvader
Hollant in sine hant algader,
Ende vier iaer daer na Godevaert,
Die Bulricghede gheheten wart.

MELIS STOKE, B. II, vs. 58.

Bulsen. 1) *Stooten*, *slaan*, *kloppen.* KIL.

2) *Hoesten*, *kuchen.* Ibid.

Haer waer seer ongereet te stane
Hadsi niet crucken daer si op leende;
Si hulsde, si bulsde, si crochte, si steende.

Belg. Mus. IX, 94.

Die hoesten, hulsen en bulsen altecnen.

HOUWAERT, Handel der Am. bl. 264.

Bult, **bulte.** 1) *Bultzak*, *stroozak*, en bij uitbreiding, *bed*, *matras.*

Ten lesten hy verpandt
De Schotels van de wandt,
Sijn Tin, sijn Bult, sijn Bedt

VANDER VEEN, Zinneb. 1642, bl. 33.

Oock maecten sy voor Ulysse zijn bult en leger ree.

COORNHERT, Odyss. 1605, II, bl. 3.

2) *Liesgezwel.* KIL.

3) *Verhevenheid van den grond.* Ook *heuvel.*

— — — en hurreckt neêr en buckt
Gelijck een oude vrou, op eenen b u l t.
VONDEL, door V. L. XI, 771, vs. 882

B u l t en bergh.
HUYG. Korenbl. I, 497.

Bunge. *Trommel, doos.* KIL. MEYER.

Bunne. *Beun* of *zoldertje.* KIL. op »*bonne*".

Bunselen. *Winden, wikkelen, inwikkelen, omwikkelen.* Een fazel of on-gheboren kind, dat noch in de eerste windselen van de natuyre g e b u n s e l t light. DE BRUNE, Banck.-Werck, 1660, II, 99.

Bunte. *Bondgenootschap.*. MEYER.

Bur, buer. Het zelfde als BORE. Zie Nieuwe Reeks van Werken van de M. v. N. L. IV, 49.

Burd, burden. *Last.*

Wird b u r d.
SPIEGHEL, Hertsp. 1694, bl. 170.

De korte spreuk in twee woorden, zonder werkwoord, is kernachtig. *Waardigheid, last*, dat is: Waardigheid is een last, is zwaar te dragen, is bezwarend.

Lichte b u r d e n swaren op langhe weghen.
MEIJER, O. N. Spr. bl. 74.

Zie nog BORMANS Lutgardis, vs. 1088.

Burdesel. *Lastezel, draagezel, trekezel.* Gheladen ghelyck eenen b u r d e s e l e. MEIJER, O. N. Spr. bl. 73.

Buren. 1) *Een buurpraatje houden.* Wdb. op BREDERO.

2) *Te beurt vallen.*

Die rechte blyscap b u e r e n mach,
Dat sijn sy, enz.
HILDEG. Ged. bl. 83, vs. 21.

Hier om slachten sy naden dommen,
Dese partyen alle beyde,
Dat si dus zere mit onbescheide
Werken alst hem b u e r e n mach.
Ibid. bl. 123, vs. 97.

Burette. *Zekere stof.*

Burg. *Stad.* MEYER.

Burgel. *Porcelein*, zekere groente. PL.

Burghen. *Borgen.* Met langhe b u r g h e n en scheldtmen de schult niet quyte. MEIJER, O. N. Sp. bl. 88.

Burgerman. *Voorstander der Burgerij.*

Wat mist de Burgery aen hem
Een b u r g e r m a n, door 't lot verkozen!
VONDEL, door V. L. VI, 32, vs. 7.

Burger- en burghermeester. *Consul.* Wdb. op HOOFT, bl. 464.

Burgermeesterschap. *Consulaat.* Ibid. bl. 465.

Burghwaarder. *Opziener van een burg.* Ibid. bl. 65.

Burlen. *Brullen.* Doe quamen die vianden al briesschende ende al b u r l e n d e. D^r. V. VL. Prozast. I, 19.

Laedt ons nu b u r r e l e n.
SMEKEN, Tspel, vs. 1296.

Burn. *Bron*, *fontein.* KIL. PL.

Burnet. *Fijne stof voor vrouwenkleederen.*

Dene jonfrouwe si hadde ane
Bruun b u r n e t na minen wane.
Limb. B. X, vs. 188.

Burre. *Bron*, *fontein.* PL. op »*burn*".

Burse. *Beurs.* Om dat hy een dief was ende hadde de b u r s e. St.-Bijb. Joann. XII, vs. 6. Die op haer privé b u r s e souden moeten pleiten. Br. I, 137.

Burtselen. *Porcelein*, *groente.* PL.

Busaerd. *Soort van havik* of *grijpvogel.* KIL. op »*buysaerd*".

Busane. *Bazuin.* Met cymbalen ende b u s a n e n. Bijb. van 1477, I Chr. XIII, vs. 8.

Busdragher. *Voetknecht met geweer gewapend.* Wdb. op HOOFT.

Busen. *Zich door drank bedwelmen*, *verdooven.*

Si brassen, si b u s e n,
Si rijden peerden.
ANNA BYNS, Ref. 1584, n⁰. 12.

Busch, busc. *Bosch*, *woud.* Mer dat hi simpeliken inden b u s c h ghegaen was mit hem om hout te houwene. Bijb. van 1477, Deut. XIX, vs. 5. Ende ionathas, sauls soen stont op ende ghinc wech tot david inden b u s s c h e. Ibid. I Sam. XXIII, vs. 16.

Zie ook Walew. vs. 3674.

Buschalen. *Voetpaden*, *wegen door een bosch.*

Ende seide dat Alexander waer
Gevluwen, ende ghinc dalen
Over berch ende b u s c h a l e n.
Alex. B. II, vs. 815.

Bushuys. *Wapenmagazijn*, *arsenaal.* Wdb. op HOOFT.

Busine. *Bazuin.*

Ende hi dede blasen die b u s i n e n.*
Lanc. III, vs. 21806.

Dat ene degen starc ende coen
Met eenre b u s i n e n dede verstaen,
Alsmen ten wapen soude vaen.
Alex. B. VI, vs. 103.

Zie nog Alex. B. III, vs. 7; MAERL. Sp. H. 4°. ed. IV P. I B. XXV, vs. 34.

Businch. *Bunsing.*

Hoert wat dier ist dat ic meyne;
Thiet een b u s i n c h hier in tlant.
HILDEG. Ged. bl. 127, vs. 13, var.

Busmeister. *Officier van het geschut.* Dr. VERWIJS, De Oorl. van Hert. Albr. bl. 25, 248 en 385.

Bussel. *Bundel*, *bondel*, *bos.* Vergadert — — dat oncruyt ende bint het in b u s s e l e n. St.-Bijb. Matth. XIII, vs. 30.

Zie verder Lsp. B. II, C. 36, vs. 71 en 75. HONDIUS, Moufe-schans, bl. 133 en 509.

Buscaelge. *Bosschage*, *woud.* Rymb. vs. 11784 en vs. 19675.

Bussche wort. *Eene door dichte bosschen, niet licht toegankelijke plaats.* NIJH. Ged. I, 261.

Busteyn. *Steen, waarmede uit een bus werd geschoten.* Item so wasmen Daem den steenhouwer van Leyden noch schuldich van b u s t e y n e n, enz. Dr. VERWIJS, Oorl. van Hert. Albr. bl. 447.

Bustel. *Draf*, *afval.* Zie BOSTEL en BUYSTEL.

Buten. *Verwijderd van.*

B u t e n den andren ghinc een hane.
Rein. door Dr. JONCKBL. vs. 1714.

Buten. Werkw. Zie BUITEN.

Buten connen. *Van buiten*, *uit het hoofd kennen.*

Want si c o n n e n t b u t e n al.
Lsp. Prol. vs. 20.

Hi c a n, sonder waen,
B u t e n algader die scrifturen;
Waer, dat mense wille ruren,
Daer antwoert hi sonder beiden.
Der Yst. bl. 52, vs. 1709.

Buten gaen. *Loochenen.*

Alsene die viant (duivel) bi hem siet,

